СЛУЖБА ЗОВНІШНЬОЇ РОЗВІДКИ УКРАЇНИ
ГАЛУЗЕВИЙ ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ

ГЕТЬМАНСЬКИЙ РУХ МИНУЛОГО СТОРІЧЧЯ В АРХІВНИХ ДОКУМЕНТАХ РОЗВІДКИ (ЧАСТИНА 2)

Київ - 2020

За повного або часткового відтворення чи використання документів посилання на місце їх зберігання є обов’язковим

З М І С Т

2.4. Видавнича діяльність 345

№ 101. Газета “Український вісник” ч. 8 (16), Берлін (1938 р.) 345

№ 102. Друковане видання С.Г.Д. у Берліні “На відсіч!” ч. 8-9 (1940 р.) 351

№ 103. Друковане видання С.Г.Д. у Берліні “На відсіч!” ч. 12-13 (1940 р.) 186

№ 104. Друковане видання “Український державник” (1943 р.) 406

№ 105. Друковане видання У.С.М.Д. “Плуг та Меч” № 5 (1938 р.) 477

№ 106. Друковане видання С.Г.Д. у Берліні (1940 р.) 529

2.5. Статті, огляди, аналітичні довідки 545

№ 107. Політичний інформаційний бюлетень ч. 4 545

№ 108. Бюлетень Гетьманської Управи ч. 10-11 556

№ 109. Політичний інформаційний бюлетень № 4 (Українського Пресового Бюро) 575

№ 110. Бюлетень до всіх українців в Оттаві 625

№ 111. Бюлетень № 80 української закордонної емігрантської преси 628

№ 112. Виписка із книги “Український Державник” про закордонну політику української держави в 1918 році 659

№ 113. До редакції газети “Діло” у Львові (про спростування розколу серед гетьманців) 666

№ 114. Переклад статті “Свободная Украина, как гарантия мира на Востоке Европы” 682

№ 115. Стаття “Перелом” у виданні “Нова Зоря” (м. Львів) 685

№ 116. Комунікат Пресового Відділу Гетьманської Управи (жовтень 1937 р.) 689

№ 117. Комунікат Пресового Відділу Гетьманської Управи (листопад 1937 р.) 694

№ 118. Комунікат Пресового Відділу Гетьманської Управи (листопад 1937 р.) 708

№ 119. Комунікат Пресового Відділу Гетьманської Управи (березень 1939 р.) 720

№ 120. Комунікат Гетьманської Управи (липень 1938 р.) 722

№ 121. Комунікат Гетьманської Управи (вересень 1938 р.) 728

№ 122. Звернення від Гетьманської Управи до гетьманських організацій 729

№ 123. Інформація “Фелькішер Беобахтер” про Берестейський мир 732

№ 124. Російська реакція і гетьманська інтрига серед української еміграції 733

№ 125. Кількість українців проживаючих за кордоном (1939 р.) 745

№ 126. Витяг з книги Д. Дорошенка “Православна церква у минулому й нинішньому житті українського народу” (1940 р.) 751

2.6. Діячі гетьманату 754

№ 127. Центр Скоропадського в Берліні 754

№ 128. Слово Гетьмана П. Скоропадського на святі 22 річниці заснування У.С.Х.Д. 765

№ 129. Про колишнього гетьмана України П. Скоропадського 779

№ 130. Нерухомість П. Скоропадського в Україні і Росії 781

№ 131. Біографічні відомості гетьманича Д. Скоропадського 783

№ 132. Фото Гетьмана П. Скоропадського і Гетьманича Д. Скоропадського 787

№ 133. Некролог по смерті Д. Скоропадського 788

№ 134. Повідомлення про смерть Д. Скоропадського в газеті “Шлях Перемоги” 789

№ 135. Відомості про М. Омельяновича-Павленко 791

№ 136. Характеристика В. Мурашко 792

№ 137. Характеристика гетьманців, які проживають у Берліні 795

№ 138. Характеристика гетьманців 796

№ 139. Українська громада в Германії 797

№ 140. Нові члени української громади в Германії 798

№ 141. Перелік членів С.Г.Д. у Відні 799

№ 142. Схема гетьманської організації (джерело “Шварц”) 801

№ 143. Повідомлення джерела “Шварц” про діяльність гетьманської організації 805

2.4. Видавнича діяльність

№ 101

Газета “Український вісник” ч. 8 (16), Берлін (1938 р.)

на правах рукопису

Український Вістник

ОРҐАН

Українського Національного Об'єднання

UKRAINSKYJ WISTNYK — UKRAINISCHER BOTE. Organ der „Ukrainischen Nationalen Vereinigung“ (U. N. O.) e. V. Erscheint monatlich. Geschäftsstelle der Ukrainischen Nationalen Vereinigung, Verlag und Schriftleitung des Ukrainischen Boten: Berlin W 50, Ansbacher Str. 15. Fernspr. 24 20 43. Verantwortl. f. d. Inhalt: Tymisch Omeltschenko, Oberstlt. a. D., Kiel, Klinke 16.

Ч. 8 (16) Берлін, 15. серпня 1938 Рік вид. 3

У Володимирівську Річницю

950 років тому сталася дуже важна для українського народу подія, що вплинула рішуче на його життя й розвиток. Цією подією було охрещення Русі-України Київським князем Володимиром Великим у 988 р. Хоч вона є таким чином чисто українською подією, москалі числять чомусь її своєю і навіть улаштовують на спогад про цю подію великі свята. Розуміється, вони можуть святкувати, що хочуть і коли хочуть. Проте ж, навіть офіційна московська історія говорить, що під час хрещення Русі-України про Москву й москалів не було ще ні слуху ні духу. Там були в ці стародавні часи українського державного життя тільки дикі лісові простори з напів диким азіатським населенням. Серед цих півдикунів зявилися пізніше українські виселенці, що шукали спокою в затишних північних лісах від постійних нападів диких степових орд на Українську Київську Державу.

Ясно, що культурні українці накинули високу вже на ці часи українську культуру оцим півдикунам півночі. Розуміється, ці півдикуни могли перебрати тільки дещо з форм української культури, бо змісту її вони не могли поняти. Самі ж українці були за малі кількістю, щоб не зникнути згодом у чужому азійському морі, створивши з ним нову кровну мішанину, що розвинулася потім у московський нарід. Культура цього народу стала такою ж мішаниною, як і він сам, не маючи в собі ніякої душі й ніякого змісту. Вона мала тільки певного рода форму, що відбивала в собі впливи української культури, які залишали тут по собі колишні українські переселенці. До таких впливів належить і перебране московською культурною мішаниною від українців християнство. Принесене на північ українськими переселенцями, воно могло принятися півдикунами тільки формою, а не змістом. Тому таким залишилося християнство тут назавжди. Це означає, що й цьогорічні пишні московські свята в річницю хрещення Русі-України є порожньою формою.

Володимир Великий.

Інакше святкує річницю свойого охрещення український нарід. Для українців із цим святом вяжеться велика ідея української національної єдности та соборної державности. Бо якраз для осягнення такої української єдности й державности Володимир Великий охрестив український нарід, що був досі розірваний у собі політично й культурно. Політичне розірвання полягало не тільки в племінним роздоганні українського народу, а й у розірванні на чужі собі верстви. Верхню верству творили дружинники й купці з князем на чолі. Нижню верству творив широкий народний загал, якого міцно тримали в своїх руках жреці Перуна.

Навчений при дворі своєї мудрої бабусі княгині Ольги державного думання, Володимир розумів велику силу релігії й релігійних жреців серед широкого українського загалу. Обєднавши в своїх руках увесь український нарід і всі українські землі — геть поза Чернигів на півночі та поза Сян і Карпати на заході — Володимир розумів теж, що Україна буде могутньою, коли в ній буде одна сильна осередна влада, себ то коли він сам стане повновладним володарем України. На перешкоді цьому стояли пока перунові жреці, які твердо трималися свойого панування серед широких мас. Щоб нанести їм смертельний удар й остаточно їх знищити, Володимир Великий охрестив Україну, знищив з найбільшою зневагою статую Перуна й проголосив християнство державною релігією, а віру в Перуна — вірою ворожою державі.

Тому, що спротиву Володимир не терпів, панування християнства в соборній Київській Державі стало швидко ширитися. Це тягло за собою з одного боку швидкий упадок сили поганських жреців, а з другого боку опанування Володимиром, через християнське духовенство, українського народу. Бо це духовенство, не маючи ще ніякого кореня в народі, було повністю залежне від князя й тому його міцно трималося, підпираючи скрізь княжу владу.

Та проголошенням християнства державною релігією в соборній Українській Державі Володимир Великий добивався не тільки повновладності для себе, а й релігійної та політичної єдности українського народу. Завдяки християнству зникла племінна релігійна розбіжність серед українців, а в з нею й культурна різноманітність. Під впливами християнства зникли й противенства між провідною верствою українського народу та його широким загалом.

Тримаючи твердо в руках свою національно єдну, соборну Українську Державу, Володимир вчинив її, завдяки свойому державницькому й воєнному хистові, безастережною панею сходу Европи. Щоб досягти для Української Держави й великого міжнароднього значення, Володимир добивається руки візантійської царівни Анни. Що це означало за тодішньої могутности візантійського царства, показує яскравоо те, що візантійські царі Константин і Василій відкинули безоглядно

багато чужоземних женихів-володарів до своїх сестер Феодоти й Анни, віддавши першу за німецького імператора Отона II, а другу за великого князя Української Київської Держави Володимира. Завдяки цьому Володимир спорідnився й з німецькими імператорами. Одруживши ж свойого сина Ярослава Мудрого з донькою шведського короля Оляфа III, Володимир здобув собі сильного родича й на півночі. Таке своячення з володарями европейских держав продовжував і Ярослав Мудрий, спорідnившися шляхом подруж своїх дочок і з французьким та норвезьким королями.

Так увів Володимир Великий Українську Державу повноправним членом серед могутні держави Европи. Цього не могло б статися, коли він не охрестив би був свойого українського народу, бо ці держави були теж християнські.

Ото ж, хрещенням Русі-України в 988 р. Володимир Великий вкорінив серед українського народу велику українську національну ідею єдности Української Нації, соборности українських земель і могутности Української Держави на зовні. Ця ідея не тільки ніколи не заломилася під напором різних ворожих навал на Україну протягом довгих сторіч, а сьогодні знову виростає до колишньої своєї сили, перед якою ворогам України устоятися буде годі й яка неминуче приведе, вже в недалекому часі, до відбудови Самостійної, Соборної Української Держави. Звідтіля то увесь український нарід має обовязок і право святкувати 950-річчя хрещення Русі-України.

Тиміш Омельченко,
Підполковник.

Обєднання української еміграції в Европі

В днях 31 липня і 1 серпня ц. р. відбулася конференція представників *«Обєднання Української Еміграції в Европі»*, яка відкриває нову добу в орґанізаційному житті української еміграції в Европі. «Обєднання Української Еміґрації в Европі» це прийнята на конференції нова назва дотеперішнього «Европейського Обєднання Українських Еміґр. Орґанізацій». Нову назву конференція прийняла тому, щоб зовсім недвозначно підкреслити всеобєднуючий характер орґанізації, в якій сьогодні згуртована подавляюча більшість української еміґрації в Европі.

До «Обєднання» вступило теж «Українське Національне Обєднання» в Німеччині з усіми своїми філіями, зокрема з філіями в Відні й Данцігу. Далі належать сюди ще такі орґанізації: Український Народний Союз у Франції, Українська Національна Рада в Бельгії, Українська Громада в Чехословаччині, Українське Культурне Обєднання в Болгарії, Українська Громада в Люксембургу, Українське Товариство в Литві, Українська Громада в Фінляндії, Українська Громада в Латвії — та співпрацюють з «Обєднанням» Центральний Союз Українського Студенства й Українське Товариство «Просвіта» в Югославії з усіми її філіями.

Після заслухання звітів про діяльність поодиноких орґанізацій конференція ствердила:

1. Могутній національний розвиток серед української еміграції в Европі, її велику орґанізаційну та творчу снагу, що виявилася у формуванні сотень українських орґанізацій, видаванні своїх власних періодиків, будуванні українських народніх домів, закладанні українських шкіл, орґанізуванні української молоді в пластових гуртках, веденні зовнішньої пропаґанди серед европейських народів і т. ін. Все це досягнуто завдяки палкому патріотизмові еміграції, яка й поза межами рідньої Батьківщини хоче творити національні цінности, хоче допомогти всіми силами своїй нації в здійсненні її ідеалу — збудуванні самостійної соборної Української Держави;

2. що все членство Обєднання поставилося з великим обуренням до кривавої події, що відбулася 23. травня ц. р. в Ротердамі, де Москва руками свойого аґента вбила найбільшого українця св. п. Полковника Евґена Коновальця й що все членство Обєднання віддало свою глибоку пошану Покійному, високо оцінюючи Його працю над визволенням нашої Батьківщини;

3. тісну співпрацю Центрального Союзу Українського Студенства з Обєднанням Української Еміграції в Европі та висловлює побажання, щоб українська студіююча молодь й на далі приймала активну участь в громадській праці;

4. велику потребу активізації Обєднання Української Еміграції в Европі, щоб за його допомогою ще більше пожвавити працю нашої еміграції, далі тісну співпрацю зосереджувати й напрямляти й укінці з більшим успіхом обороняти права нашої еміграції перед урядами тих держав, в яких наша еміграція перебуває та на міжнародньому форумі.

Конференція прийняла новий статут, ухвалила програму праці й обрала нові керівні орґани Обєднання, до яких увійшли: Президія Обєднання: Голова — Ген. Микола Капустянський, містоголова — Проф. Евґен Онацький, секретар — Ред. Ол. Бойків. Ревізійна Комісія: Голова — Пполк. Тиміш Омельченко, члени — Микола Граб і Проф. Конрад Полуведько.

Про діяльність «Обєднання» будемо постійно інформувати наших читачів. Подаючи тепер до відома історичний факт обєднання української еміграції в Европі, взиваємо з свойого боку всю решту українців у Німеччині, що ще є поза УНО, вступати в ряди нашої орґанізації. Гуртування й єднання українців іде в могутніх розмірах у цілому світі вперід і все виразніше виявляється повна відокремленість тих, що замикають очі на живе життя. Це життя говорить уже нині зовсім недвозначно, де правда, де більшість, де здорові, карні сили, а де загибаючий світ спекулянтів-анархістів.

Українці в Німеччині! Ваше місце там, де обєдналася вся українська еміграція в Европі! Ваше місце в «Українськім Національнім Обєднанні» — а через нього в «Обєднанні Української Еміграції в Европі»!

Жертвуйте на пресовий фонд У. Н. О.!

Zusammenschluß der ukrainischen Emigranten in Europa

Im Leben der Auslands-Ukrainer ist ein wichtiges Ereignis eingetreten. Am 31. Juli und 1. August wurde eine Konferenz der Vertreter ukrainischer Emigrantenorganisationen aus Europa abgehalten, in deren Folge die »Gesamtvereinigung der Ukrainischen Emigranten in Europa« gebildet wurde. Der Gesamtvereinigung gehören an die Zentralverbände der ukrainischen Emigranten in: Deutschland, Danzig, Italien, Frankreich, Belgien, Luxemburg, Bulgarien, Jugoslawien, Tschechoslowakei, Finnland, Litauen und Lettland. In enger Zusammenarbeit mit der Gesamtvereinigung bleibt der Zentralverband der ukrainischen Studentenschaft (CESUS).

Die Gesamtvereinigung wird von General Mykola Kapustianskyj geleitet, der Präsident der Ukrainischen Vereinigung in Deutschland, Oberstleutnant Tymisch Omeltschenko ist Vorsitzender des Aufsichtsrates, Redakteur Olexa Bojkiw wurde zum Generalsekretär bestellt.

Die Gesamtvereinigung umfaßt den größten Teil der ukrainischen Emigranten in Europa und ist als solche als einzige berechtigte Vertretung der ukrainischen europäischen Emigration im ganzen zu betrachten.

Die Neuordnung der Verhältnisse unter den ukrainischen Emigranten in Europa bringt es mit sich, daß sich das Gesamtbild der organisierten ukrainischen Emigration, welche in ihrem überwiegenden Teil auf der Grundlage des ukrainischen Nationalismus steht, wie folgt darstellt: Europa: Gesamtvertretung der ukrainischen Emigranten in Europa (OUEE) — General M. Kapustianskyj; Verein. Staaten von Nordamerika: Organisation zur staatlichen Wiedergeburt der Ukraine (ODWU) — Prof. O. Hranowskyj; Kanada: Ukrainische Nationale Vereinigung (UNO) — ing. W. Kossar, Argentinien: Organisation zur staatlichen Wiedergeburt der Ukraine (ODWU) — W. Prychodtschenko; Brasilien: Ukrainischer Verband in Brasilien — Dr. W. Martynetzj; Ferner Osten: Ukrainische Nationale Kolonie in Mandschukuo — Oberst J. Roj.

Alle diese Emigrantenorganisationen verbindet die gemeinsame Idee des ukrainischen Nationalismus. Außerhalb dieser Zentralverbände steht noch ein geringer Prozentsatz von Organisationen, die unter Einfluß marxistischer oder reaktionärer Parteien stehen und die weiter keine besondere Rolle spielen.

Наші найближчі завдання

Мобілізація українців у Німеччині в рядах «Українського Національного Обєднання» йде скорим темпом уперід!

Найбільше одушевленими в усіх здвигах українського національного життя були й є тепер українські народні прошари. Чи то взяти здвиги більшого національного пробудження чи рухи меншого національного прояву, наші народні прошари в своїх щирих виявах активності все були вперед. Пригадаймо Українські Землі в час національно-визвольних змагань і перед нами встануть власне малюнки отого спонтанного, щирого вияву відданости українських мас заповітам державности й непримиримости в боротьбі за національні ідеали. В той час, коли наші верхи хиталися між різними федераціями, світовими революціями, тощо, українські народні прошари видвигали з себе борців, окрилених великою національною ідеєю й перейнятих активно волею й вірою у свої власні сили.

Ті ж самі вияви спостерігаємо й на еміграції. Візьмімо для прикладу протестаційну акцію української еміграції в 1930 р. проти пацифікації українського населення на Західних Землях. Тоді то наші народні прошари — робітництво поруч дуже незначної частини інтеліґенції — давали жертвенно свій тяжкий заробіток на протестаційну акцію в той час, коли багато осіб з наших верхів обмежувалося сумою, що не дорівнювала ані їх годинному заробіткові. Зібрані тоді поважні суми дали українські маси й ніхто другий.

Так було при вияві національної зрілости в великому й малому, раніше, так є й тепер. Сторінки української преси, що виходить за кордонами українських земель, заповнені прізвищами людей-жертводавців, що сьогодні жертвують разом тисячі долярів на визвольну боротьбу, як відповідь на вбивство Москвою Вождя Евгена Коновальця. «Новий Шлях» у Канаді, «Націоналіст» в Америці, «Наш Клич» в Аргентині, «Український Хліборобе» у Бразилії, «Українське Слово» у Франції й т. д. — містять чисельну кількість прізвищ жертводавців, що власне й походять переважно з тих українських народніх мас, очолених невеликою кількістю гідної прикладу інтелігенції.

У Німеччині можна спостерігати в певній мірі те саме. Робітництво перше відчуло вагу хвилі в започатій новою Управою У. Н. О. праці. Заява нової Управи: «Дороговказами в нашій діяльності будуть лише національні Ідеали Борців за Святу Справу. Ідеали державности, що є спільними всім Українським Землям й українській еміграції Европи, Америки й Азії. Ми не відриваючися від свойого рідного пня — Українських Земель, та кермуючися в першу чергу їх інтересам, ставимо за найвищу цінність Націю й служення Національно-Державним Ідеалам!» («Український Вістник» з грудня 1937) — ця заява промовила до українських робітничих сердець. Вони відчули, що надійшов для нас дуже важливий час, час, коли затяжна боротьба за національні ідеали вибиває гомоном у цілім світі, час, коли скривавлений Український Нарід рве пута неволі й зближається до здійснення ідеалу Самостійної Соборної Української Держави — й поспішили першими стати в ряди «Українського Національного Обєднання». Дійсно живемо в дуже важні й відповідальні часи, тому то й є нашим обовязком тепер як найбільше напружити наші сили. Мусимо спрямувати нашу думку й працю в напрямку росту наших національно-непримиримих сил однаково на українських землях, як і тут на чужині. Власне своє стремління в цьому напрямку українці в Німеччині й виявляють своїм вступом у ряди У. Н. О.

Перші кроки зроблено, У.Н.О. покрило сіткою своїх філій цілу Німеччину — у Відні, на Поморі, в Бремені, в Гафельляндії й у Данціґу. Тепер прийшов час поруч дальшої розбудови У. Н. О. виховувати його членів на чинних ісповідників національних ідеалів і вишколити з них майбутніх передовиків національно-державних визвольних замагань. Бо передумовою кожної перемоги є сильний дух і міцний як криця характер та духове наставлення-світогляд, що пересякає мозок, рішає про долю народу. Від світогляду ж залежить і сила хотіння, сила віри й сила волі народу. В «Українськім Вістнику» з грудня м. р. нова Управа У. Н. О. ствердила було що: «Світ стоїть перед вирішальним зударом двох ідей, двох світоглядів, що ділять усі народи світу на два табори: націоналістичний і інтернаціоналістичний, себ то комуністичний. Ідеал Нації, культури й національного росту в одних, а заперечення Нації у других — вже давно замобілізували визнавців і борців, що стоять безкомпромісово один проти одного. Україна своїм зривом у 1917 році та зударом відновленої Української Держави з хижим московським большевизмом уже тому 20 років піднесла свій націоналістичний прапор проти інтернаціоналістичного світу — комунізму, цього прапору не схилила ні не схиляє на хвилину, свідома, що їй призначена вирішальна роля в грядучому зударі двох світів».

Отже нова Управа У. Н. О., визнаючи боротьбу між поокремими націями за явище природне, прийняла за основу виховання членства У. Н. О. в дусі українського націоналізму, що засадничо відкидає інтернаціоналізм, і ставить Націю в осередку своїх ідеалів — «Нація понад усе!». Передумовою перемоги поруч сильного духа має бути, як сказано вже, сильний характер. Бо як каже мислитель Гістав ле Бон: «Доля народу залежить більше від його характеру, як від його інтеліґентности». За перевихування ж характеру українського народу з кволого, слабого й подайного — на твердий, міцний і відпорний боролася ще Леся Українка:

«Коли я крицею зроблюсь на цім огні
Скажіть, — нова людина народилась,
Коли ж зломлюсь, не плачте по мені,
Пожалуйте — чому раніше не
зломилась!».

Власне цю боротьбу за перевихування характеру українця ми мусимо невсипущо продовжувати.

Лише так виховавши членство У. Н. О., ми позбудемося з наших рядів того хворобливого явища, яке проявляється в зацікавленні в першу чергу своїм особистим, своїм загумінком, а в погорджуванні або нерозумінні цілістної української проблеми. Й тоді лише зможемо вишколити в наших рядах передовиків, що вже будуть духово підготовані взятися за працю в кожнім кутку українського світу, куди б лише життя кого не кинуло.

То ж для зустрічі завтрішнього дня, що може поставити нас перед великими рішеннями, ми мусимо озброїтися й то в першу чергу цим сильним духом і твердим як криця характером. І власне це є й те завдання, що стоїть на першім місці перед нами до виконання!

Юрій Артюшенко.

Помер ген. Мирон Тарнавський.

Дня 29. червня 1938 помер у Львові в 69 році життя *Начальний Вождь Української Галицької Армії Ґен. Мирон Тарнавський.* Він був одним із чільних українських військовиків і визначився однаково в українсько-польській війні, як і в спільному поході українських армій на Київ тому 20 років, коли то під Його командою оставала УГА.

Похорони св. п. Ґен. М. Тарнавського переменілися в велику національну маніфестацію Західньо-українських Земель. Орґанізовані в УНО українці в Німеччині, з яких поважне число служило під наказами помершого Ґенерала, клонять голови перед Його памяттю. Імя Ґен. Мирона Тарнавського, разом з другими, на все звязане з історією героїчних років 1918—1920 в Україні. *Сл. Й. П.*

Увага! Увага!

Книжкова новина! Замовляйте в УНО!

На днях появиться накладом «Українського Національного Обєднання» в Німеччині книжка про українську військову частину Синіх, створену в Німеччині тому 20 років.

Ця книжка — це спомини творця Синьої Дивізії».

Ґен. Полк. Віктора Зелінського

Синьожупанники.

Книжка в мистецькій обгортці й багато ілюстрована коштує для Німеччини й других европ. країн *2 нім. марки*, для Америки *70 амер. центів.*

Членам нашої орґанізації продає УНО книжку по зниженій ціні — 1,50 нім. мар.

Хай не бракне свідомого українця, що не прочитав би цієї книжки, яка торкається важливої проблеми творення українських військових частин закордоном!

За розбудову „Українського Вістника!"

Оце вже третє число друкованого «Українського Вістника» випускаємо в світ. Наша віра, висказана тому два місяці, що Українське Громадянство в Німеччині піддержить наш почин, справдилася постільки, що У. В. дістав конечну грошеву піддержку від Громадянства і Управа У.Н.О. не потребує доплачувати до нього. Але теперішній стан незадовільний з таких причин:

Коли читати викази пожертв на пресовий фонд У.Н.О., то кинеться в вічі, що є це адебільша значніші суми від поодиноких, найідейніших, і майже все тих самих, громадян — а український загал в Німеччині в дуже малім відсотку відплачується «Українському Національному Обєднанню» за одержування преси. Ми не хочемо тут кидати на нікого каменем за те. З листів до нас виходить, що читачі У. В. хочуть, щоб завести сталу передплату на наш орган — тоді, мовляв, буде порядок: вислав передплату, дістав часопис, не вислав — не дістанеш. А так тепер — слати на прес. фонд 50 сот. не випадає, а на більше не кожного стати й т. п. Такі думки читаємо в листах до нас і ми їх поділяємо. Стверджуємо крім того, що прес. фонд є взагалі нестала річ, одного місяця більша, другого — менша. При такому стані річей неможливо ніколи рішитися на розбудову часопису, коли не хочеться рискувати його упадком, довгами і т. д.

А розбудувати У. В. ми мусимо, бо цього вимагають інтереси українців у Німеччині й повага українського імені на німецькому терені. Вже надто довго ходила про українську еміграцію в Німеччині недобра слава, що вона неідейна, розсварена, безголова. Ми докажемо через свою трибуну — «Український Вістник» — **світові й Україні**, що це не так! Що ми не гірші за других і що й нас не бракує великому українському фронті! Ми звяжемося через У. В. з рештою українського життя, У. В. буде нам точно писати про українську визвольну боротьбу, її кожночасні завдання й острови в українській дійсності, про якого ніхто не знає й який сам відрізаний від решти українського світа!

Справа У. В. стоїть нині так: Наш орган появляється на правах рукопису й його можна постільки даром поширювати. Управа У. Н. О. була в видаванні У. В. досі вповні здана на добру або злу волю свойого членства й читачів У. В. — наскільки кожного місяця вплинула потрібна сума грошей на прес. фонд, настільки могло появитися нове число У. В. Ми не могли відразу рішитися на видавання платного часопису більшого розміру й такого, що частіше появлявся б, бо могли не видержати грошево. Автім ми свідомі всієї дотеперешньої недосконалости У. В. Коли ж, не вважаючи на те, з усіх боків плинуть до нас слова заохоти, то ми готові на дальший крок! **Хочемо розбудувати У. В. і сперти його на передплатників, але під наступними умовинами:**

1. ЗА МІСЯЦЬ СЕРПЕНЬ І ПОЛОВИНУ ВЕРЕСНЯ МУСИТЬ ВПЛИНУЛИ ДО НАС 500 МАРОК ПРЕСОВОГО ФОНДУ, ЩОБ «УКРАЇНСКИЙ ВІСТНИК» МАВ ЧИМ ФІНАНСОВО ДИХАТИ НА ТОЙ ЧАС, ПОКИ НЕ ПРИДБАЄ НАЛЕЖНОЇ КІЛЬКОСТИ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ.

2. ДО КІНЦЯ ЛИСТОПАДА 1938 «УКРАЇНСЬКИЙ ВІСТНИК» МУСИТЬ МАТИ БОДАЙ 1000 ПЕРЕДПЛАТНИКІВ.

3. ЗАМОЖНІШІ УКРАЇНСЬКІ ГРОМАДЯНЕ В НІМЕЧЧИНІ МУСЯТЬ І НАДАЛІ ПІДДЕРЖУВАТИ «УКРАЇНСЬКИЙ ВІСТНИК» ПОЖЕРТВАМИ НА ПРЕСОВИЙ ФОНД У. Н. О. — ТАК ДОВГО, ПОКИ «УКРАЇНСЬКИЙ ВІСТНИК» НЕ БУДЕ МАТИ БОДАЙ 2000 ПЕРЕДПЛАТНИКІВ.

Коли сповниться перша умовина, то 15. вересня У. В. появиться вже як ДВОТИЖНЕВИК. Коли сповниться друга й третя умовина можна буде подумати про дальшу розбудову У. В. **Обєм нашого органу буде збільшений — зміст поширений.** В У. В. буде огляд українського життя в батьківщині й на чужині, міжнародня політика, німецькі справи, тощо. Додаток в німецькій мові буде появлятися далі. **Ціна одного числа У. В., як двотижневика, буде 15 сотиків,** чвертьрічна передплата буде виносити — 0,80, піврічна — 1,50, а річна всего — 2,50 нім. марок. Найдогідніше буде заплатити річну передплату, бо тоді ціна числа вийде 10 сотиків.

Кличемо до всього Українського Громадянства в Німеччині:

ШЛІТЬ НЕГАЙНО МАСОВІ ПОЖЕРТВИ НА ПРЕСОВИЙ ФОНД У. Н. О. І ВЗИВАЙТЕ ВСІХ, КОГО ЗНАЄТЕ, ДО ЗАСИЛКИ ГРОША НА «УКРАЇНСЬКИЙ ВІСТНИК»!

ШЛІТЬ НЕ ПРОВОЛІКАЮЧИ САМІ ПЕРЕДПЛАТУ НА «УКРАЇНСЬКИЙ ВІСТНИК» І ПРИЄДНУЙТЕ ДАЛЬШИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ!

ШЛІТЬ НАМ СВОЇ МІРКУВАННЯ ПРО «УКРАЇНСЬКИЙ ВІСТНИК», ЗАМІТКИ Й ПОБАЖАННЯ, СТАТТІ Й ДОПИСИ!

УМОЖЛИВТЕ ЗАВИТАТИ ДО ВАС 15. ВЕРЕСНЯ «УКРАЇНСЬКОМУ ВІСТНИКОВІ» В НОВОМУ, КРАЩОМУ ВИГЛЯДІ Й З БАГАТІШИМ ЗМІСТОМ!

З українського життя в Німеччині

Відень.

Останні два місяці Виконавчий Комітет Українських Національних Орґанізацій (Управа Філії УНО) у Відні був зайнятий орґанізацією й переведенням спису українців, що живуть у Східній Мархії (кол. Австрії). Досі зареєстровано 1800 осіб української національности, з того 1010 є німецькими громадянами; останні це громадяни займанщицьких держав і мала кількість без державної приналежности. На сходинах Комітету встановлено програму майбутньої діяльности української еміграції в Східній Мархії та головні засади її орґанізації.

18 червня відбулося у Відні заходом товариств, обєднаних у Філії УНО, Свято в честь Шевченка. В програму вечора входила святочна промова, виголошена п. Ю. Лопатинським, виступи мішаного хору під управою дир. А. Ґнатишишна, виступ двох молоденьких декляматорів О. Кушніра та О. Журава й сценічна картина «Дядько Тарас», відограна учнями української школи. Несподіванкою вечора був гостинний виступ нашої співачки з краю п. Евгенії Зарицької, яка при форт. супроводі п. Дарії Каранович, відспівала низку пісень. Свято закінчено відспіванням національного гимну.

17 липня відправив у Відні о. др. Горникевич заходом Філії УНО Панахиду по Ґен. М. Тарнавському. На врочисту відправу, яку гр. кат. парох Відня відправив в асисті о. Білінкевича та шістьох оо. Василіян, що були в переїзді через Відень, прибуло масово українське громадянство у Відні.

Данціг.

В днях 22 липня до 7 серпня влаштувало Українське Студенське Т-во «Основа» в Данцігу виставку українського народнього мистецтва в цьому місті. Виставка, яка відбулася в помішеннях Палати Мистецтва в Данцігу, пройшла з великим успіхом, чого доказом є велика кількість відвідувачів (1000 осіб) і обширні та дуже прихильні голоси преси («Данцігер Ноестен Нахріхтен», «Данцігер Форпостен»). Експонатами на виставці були вишивки, гуцульські деревні вироби, кераміка, тощо, з яких значну частину розпродано на виставці. «Основа» влаштувала виставку з поміччю кооперативи «Українське Народне Мистецтво» у Львові.

ХРОНІКА.

СЕРПЕНЬ. Українські історичні роковини в місяці серпні: 14—16. VIII. 1649 перемога Богдана Хмельницького над польською армією під Зборовом; 14. VIII. 1775 Москва зруйнувала Запорожську Січ; 1. VIII. 1913 померла найбільша українська поетка Леся Українка; 31. VIII. 1919 День Братерства Зброї — в цьому дні зєднині сили східньої й західньої українських армій відбили від московських большевиків столицю України Київ. — Українські греко-катол. і православні свята в місяці серпні: 19. VIII. Преображ. Господ. (Спас), 28. VIII. Усп. Пр. Богородиці.

— **950. Річниця хрещення України** припадає на серпень цього року. Управа рішила відповідно відсвяткувати цю преважну в історії України подію, але тому, що серпень належить до феріяного часу, Свято У.Н.О. в Річницю хрещення України відбудеться в пізнішому речинці.

— **На памятник Вождеві Евгенові Коновальцеві** почали спонтанно напливати до нас жертви з різних сторін. Пока ніде ще не піднятий почин в справі такого памятника, який мусить станути в відповідній країні і бути гідним Великого Вождя. Гроші, які напливають і напливатимуть певно далі до УНО, переховаємо до часу, коли повстане десь памятниковий фонд, якому перешлемо суму, складену українським громадянством у Німеччині. Досі вплинули до УНО наступні пожертви на памятник: Х. Х. (гонорар за чужомовну статтю про Вождя Е. Коновальця) — 16, Олійдж Анастазія — 5, Сергій Антін — 2,50, Ткаченко Андрій — 2,50, Вольф Георг — 2, Дерінгер Юліус — 2, Мілєр Вільгельм — 1, Гемпель Петер — 1, Озет Віктор — 1. Разом 33 нім. марки. Всім жертводавцям складає щиру подяку Управа УНО і кличе: Хто далі?

— **На памятник на Могилі Полк. К. Новохацького в Берліні** склали далі в нім. марках: інж. Остапенко Петро — 5, сотн. С. Чучман — 2,50, Мількович Осип — 1, Ящук Михайло — 0,50. Разом 9 нім. марок. Складаємо жертводавцям щиру подяку і кличемо до дальшої жертвенности на цю ціль!

— **На пресовий фонд УНО** склали в нім. марках: Н. Н. — 30, Філія УНО на Поморі — 14,25, пполк. Т. Омельченко — 10, інж. Остапенко Петро — 10, проф. Полуведько К. — 10, др. Кордюк Б. — 10, Стахів В. — 10, І. Г. — 10, О. Ч. — 10, М. О. — 10, Маланій К. — 8, Філія УНО в Гафельлянд — 6,25, ред. Артюшенко Ю. — 5, Качмар М. — 5, Яницький О. — 5, Зоненко А. 3,50, Скрипка І. — 3, Решетюк С. — 3, Онищук В. — 2,80, сотн. Чучман С. — 2,50, Беднарчик Ю. — 2, Чайківський В. — 2, Кучер А. — 2, Гуцуляк М. — 2, Мількович О. — 1,30, Фромяк П. — 1,10, Ткаченко А. — 1,02, Ящук М. — 1. Разом 190,82 нім. марки. Всім жертводавцям щира подяка від Управи. Хто дальший?

— **Замовляйте в УНО** великі настінні портрети вождя Евгена Коновальця (заперед 20 років в військовому однострою або з останнього часу) в ціні по 0,60 нім. мар. разом з пересилкою. Появився рівнож новий воєнно-науковий збірник «Війна і Техніка», який коштує з пересилкою 1,30 нім. мар.

— **Німецький додаток** в цьому числі УВ є першою половиною брошурки-метелика з основним відомостями про Україну. Друга половина й окладинка появиться разом з наступним числом УВ — так, що читачі зможуть скласти собі малу книжечку. Вона буде призначена для пропаганди між тими чужинцями, які слабо орієнтуються в нашій справі. Книжечку треба буде давати для читання таким чужинцям, заки перейти до постачання їх ширшими й основнішими матеріялами про Україну.

Druck: Gebr. Radetzki, Berlin SW 68, Friedrichstr. 18. Berlin, den 15. August 1938. — Auflage 1500.

229

Додаток до 8. ч. «Українського Вістника»
з дня 15. серпня 1938.

Заявляємо остаточно!

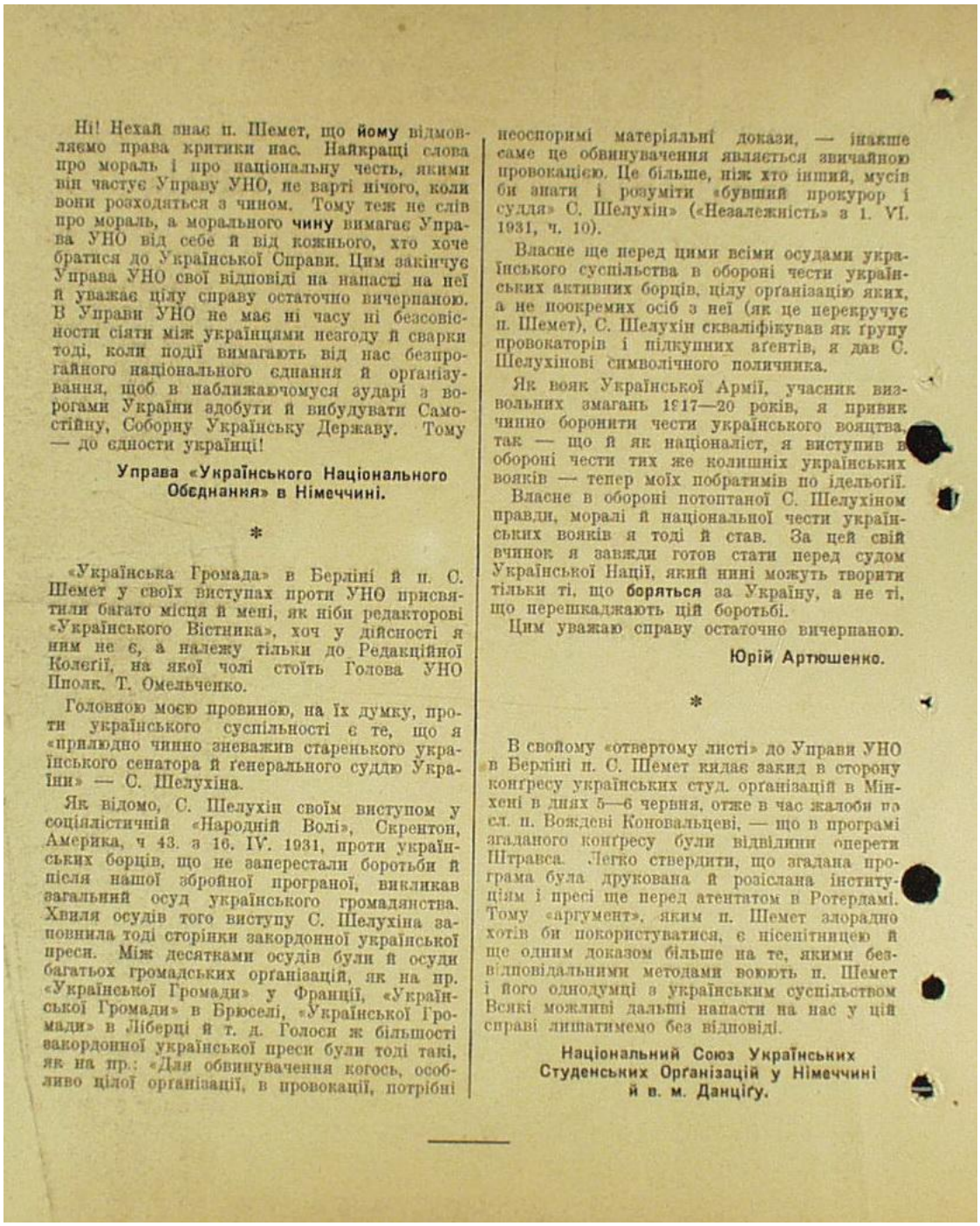
У світ заявився «Комунікат Гетьманської Управи» з дня 5. VII. 1938. та додані до нього листи п. С. Шемета до «Робітничої Філії Української Громади в Дельменгорсті коло Бремена» з дня 24. VI. 1938. й «Одвертий лист С. Шемета до Управи УНО в Берліні» з дня 7. VII. 1938.

«Комунікат» звернений проти політичної «Організації Українських Націоналістів». Тому він не торкається УНО самого по собі, бо воно є **громадською** українською організацією, що спирається на засадах українського націоналізму. Проте ж цей «комунікат» торкається в певному відношенні кожного українця взагалі, а з цього боку, звичайно, й УНО. Справа в тому, що для поборення української політичної націоналістичної організації «комунікат» обібрав дуже шкідливий для Української Справи шлях. Не на підставі дійсних документальних даних, а на підставі різних злобних, хитких і брехливих комбінацій він намагається закидати брудом Провід Українських Націоналістів, щоб здискредитувати український націоналістичний рух в очах своїх і чужих. Тому ж, що хоч би тільки на підставі самої преси ворогів України, український націоналістичний рух є дійсно дуже поважним чинником української визвольної боротьби, таке дискредитування дуже шкодить Українській Справі та єдино підпирає ворогів України в їхній запеклій боротьбі проти невпинно зростаючого напору на них з боку українського революційно-визвольного фронту. Що це означає та як назвати треба таку чинність якраз з боку т. зв. гетьманців, які в українському визвольному ділі не мають ніякого додатнього вкладу, — залишаємо кожній совісній людині, яка має розуміння національної й особистої чести й моралі.

Що робить «комунікат» у поборенні політичної «Організації Українських Націоналістів», те робить п. С. Шемет у поборенні УНО. І він, не на підставі твердих даних, а на підставі іноді безмежно наївно підібраних комбінацій, старається всіми засобами дискредитувати УНО в очах своїх і чужих. Стоячи близько до «Української Громади» й знаючи добре її членський склад, п. С. Шемет зважується закидати УНО різноманітність складу його членства. При цьому він зовсім забуває, що УНО є **громадською** організацією й не може замикатися для тієї чи другої частини українського громадянства, оскільки воно визнає його статут і цьому статутові повинується. Невже ж п. С. Шеметові невідомо, що громадська організація не має своєї твердої політично-партійної програми й тому не може дотримуватися того шляху, що його повинні дотримуватися політичні організації? А коли він це знає, то де ж мораль його поступування, апостолом якої він у своїх листах виступає?

Знову ж на підставі промовчування фактичного стану річей і перекручень, а не на підставі дійсности п. Шемет закидає Управі УНО аморальність за те, що вона не тільки терпить у собі, а й підпирає п. Ю. Артюшенка, який зневажив колись чинно сен. Шелухіна. П. Шемет перекручує те, як до такої зневаги дійшло, хоч вся ця зневага полягала в заслуженій відповіді за образу борців українських визвольних змагань та за зневагу української національної чести. Освітлення цього факту залишається самому п. Артюшенкові.

Не забракло в листі п. Шемета до Управи УНО дивовижі там, де він виправдує недотримання групою, до якої він належить, 40-денної жалоби зприводу замордування аґентами Москви сл. п. Полковника Коновальця. Він висуває тут такий аргумент: «У нас немає інституції, яка б мала право й авторитет устійнювати всеукраїнський характер свят чи жалоб . . .». Признає отак п. Шемет бодай, що веселий концерт «Української Громади» в час всенаціональної жалоби, таки був зломанням тієї жалоби, бо досі організатори й учасники концерту на всякі лади доказували, що це був, мовляв, Шевченківський, отже поважний концерт. Питаємо супроти того цінного признання п. Шемета: Невже ж треба аж особливих інституцій, щоб примушувати українців до однодушности й одностайности там, де йде про боротьбу з вогогами України та де треба перед ворогами й чужинцями маніфестувати українську національну солідарність!? Таким одним реченням, як те, п. Шемет дає правдивий образ своєї національної недорослости й аморальности!

Ні! Нехай знає п. Шемет, що **йому** відмовляємо права критики нас. Найкращі слова про мораль і про національну честь, якими він частує Управу УНО, не варті нічого, коли вони розходяться з чином. Тому теж не слів про мораль, а морального **чину** вимагає Управа УНО від себе й від кожнього, хто хоче братися до Української Справи. Цим закінчує Управа УНО свої відповіді на напасті на неї й уважає цілу справу остаточно вичерпаною. В Управи УНО не має ні часу ні безсовісности сіяти між українцями незгоду й сварки тоді, коли події вимагають від нас безпрогайного національного єднання й організування, щоб в наближаючомуся зударі з ворогами України здобути й вибудувати Самостійну, Соборну Українську Державу. Тому — до єдности українці!

Управа «Українського Національного Обєднання» в Німеччині.

*

«Українська Громада» в Берліні й п. С. Шемет у своїх виступах проти УНО присвятили багато місця й мені, як ніби редакторові «Українського Вістника», хоч у дійсності я ним не є, а належу тільки до Редакційної Колегії, на якої чолі стоїть Голова УНО Пполк. Т. Омельченко.

Головною моєю провиною, на їх думку, проти українського суспільності є те, що я «прилюдно чинно зневажив старенького українського сенатора й генерального суддю України» — С. Шелухіна.

Як відомо, С. Шелухін своїм виступом у соціялістичній «Народній Волі», Скрентон, Америка, ч 43. з 16. IV. 1931, проти українських борців, що не заперестали боротьби й після нашої збройної програної, викликав загальний осуд українського громадянства. Хвиля осудів того виступу С. Шелухіна заповнила тоді сторінки закордонної української преси. Між десятками осудів були й осуди багатьох громадських організацій, як на пр. «Української Громади» у Франції, «Української Громади» в Брюселі, «Української Громади» в Ліберці й т. д. Голоси ж більшості закордонної української преси були тоді такі, як на пр.: «Для обвинувачення когось, особливо цілої організації, в провокації, потрібні неоспорими матеріяльні докази, — інакше саме це обвинувачення являється звичайною провокацією. Це більше, ніж хто інший, мусів би знати і розуміти «бувший прокурор і суддя» С. Шелухін» («Незалежність» з 1. VI. 1931, ч. 10).

Власне ще перед цими всіми осудами українського суспільства в обороні чести українських активних борців, цілу організацію яких, а не поокремих осіб з неї (як це перекручує п. Шемет), С. Шелухін скваліфікував як групу провокаторів і підкупних агентів, я дав С. Шелухінові символічного поличника.

Як вояк Української Армії, учасник визвольних змагань 1917—20 років, я привик чинно боронити чести українського вояцтва, так — що й як націоналіст, я виступив в обороні чести тих же колишніх українських вояків — тепер моїх побратимів по ідельогії.

Власне в обороні потоптаної С. Шелухіном правди, моралі й національної чести українських вояків я тоді й став. За цей свій вчинок я завжди готов стати перед судом Української Нації, який нині можуть творити тільки ті, що **боряться** за Україну, а не ті, що перешкаджають цій боротьбі.

Цим уважаю справу остаточно вичерпаною.

Юрій Артюшенко.

*

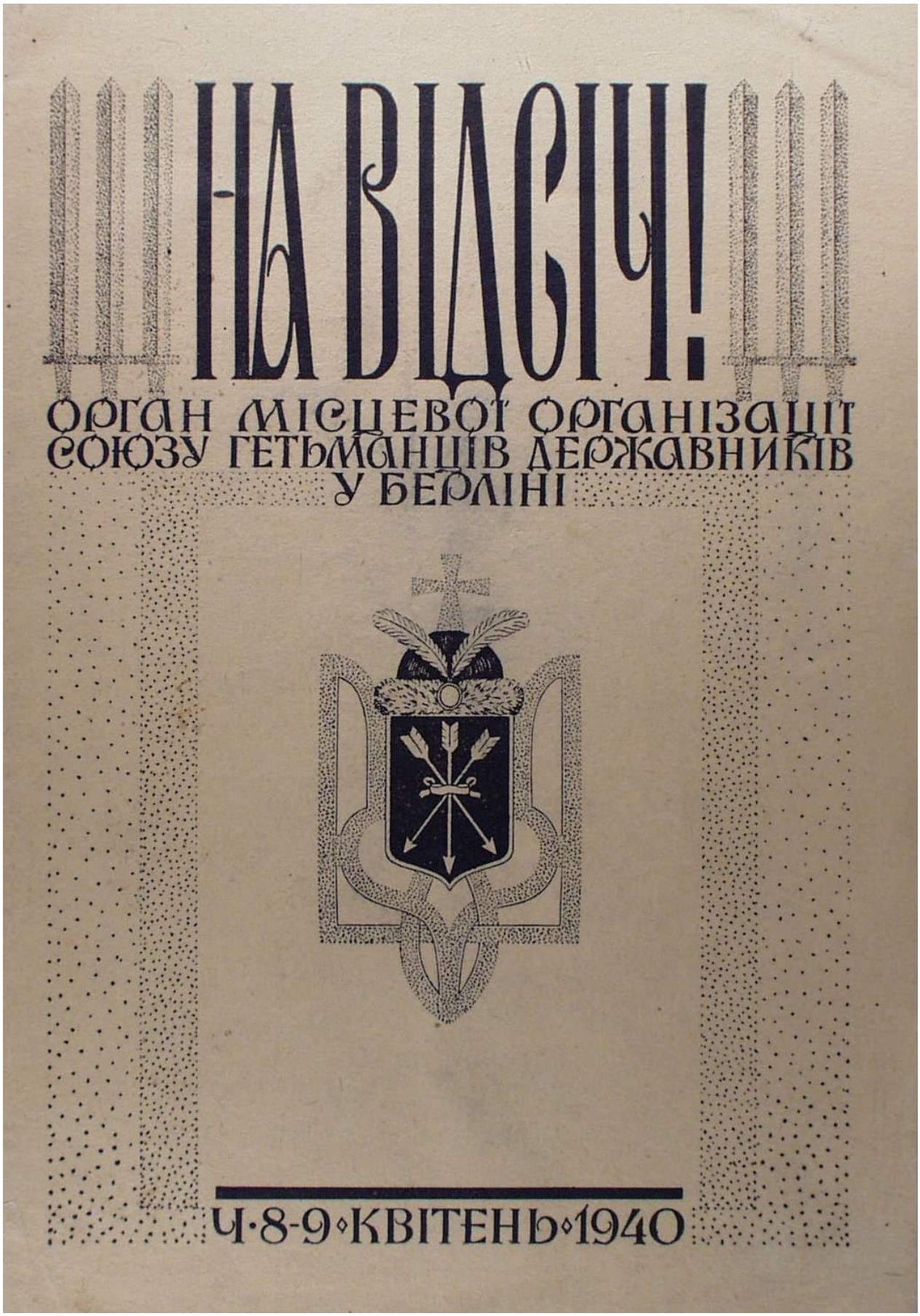
В своїому «отвертому листі» до Управи УНО в Берліні п. С. Шемет кидає закид в сторону конґресу українських студ. організацій в Мінхені в днях 5—6 червня, отже в час жалоби по сл. п. Вождеві Коновальцеві, — що в програмі згаданого конґресу були відвідини оперети Штравса. Легко ствердити, що згадана програма була друкована й розіслана інституціям і пресі ще перед атентатом в Ротердамі. Тому «аргумент», яким п. Шемет злорадно хотів би покористуватися, є нісенітницею й ще одним доказом більше на те, якими безвідповідальними методами воюють п. Шемет і його однодумці з українським суспільством Всякі можливі дальші напасти на нас у цій справі лишатимемо без відповіді.

Національний Союз Українських Студенських Організацій у Німеччині й в. м. Данцігу.

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. 7242, т. 3, арк. 224-229

№ 102

Друковане видання С.Г.Д. у Берліні “На відсіч!” ч. 8-9 (1940 р.)

ЗМІСТ

1. † С. Черкасенко. — *Гетьман* 1
2. *Слово Ясновельможного Пана Гетьмана* . . . 2
3. *Гетьман Павло Скоропадський і Його предки в історії України* 3
4. *Праця Гетьмана Павла в перших днів Визвольних Змагань* 6
5. *Важніші події за Української Гетьманської Держави 1918 року* 13
6. В. Довнар. — *Не фразами, а ділами боремося* . . 16
7. *Вельможний Пан Гетьманич Данило Скоропадський* . 22

В Райху передплату на „На Відсіч“ платити на складанки Поштової щадниці в Берліні на конто: **Nr. 1922₁₀ für Korolyschyn Myron, Berlin W 30.**

В Протектораті гроші посилати складанками Поштової щадниці в Празі на конто: **čís. 73.610 „Mykola Rossinevyč. Praha-Nusle II.“**, коротко зазначаючи на середній частині складанки на скільки чисел.

В Словаччині передплату посилати на рахунок у міській щадниці в Братиславі на конто: **„G. 283. Ing. Nazjuta“ Bratislava.**

НА ВІДСІЧ!

Орґан Місцевої Орґанізації Союзу Гетьманців-Державників у Берліні

Ч. 8-9. КВІТЕНЬ, 1940

БОГ — ГЕТЬМАН — УКРАЇНА!

† *С. Черкасенко.*

ГЕТЬМАН

Нераз вночі на чужині
Мене навідує видіння:
Майдан. Софія. Безгоміння,
Гетьман суворий на коні . . .

“. . . Я кликав вас під булаву,
Щоб оповити давню славу,
Щоб на руїнах вже нову
Створити власную Державу.“

„Ви не пішли на поклик мій:
Вам чар всесвітньої облуди
Заворожив ваш глузд лихий,
Проняв вам душу, серце, груди“ . . .

„Ви за химери бунт зняли,
Ви занехали путь єдину, —
І що ж натомість здобули? —
Неволю, голод та руїну!“ . . .

„То ж буде так, аж поки ви
Усі громадою одною
Не станете під булавою
На згин кривавої Москви!“ . . .

І — диво з див! — загув майдан:
Козацьке військо у поході,
В чолі під стягом — сам Гетьман . . .
Зоря займається на сході . . .

Слово
Ясновельможного Пана Гетьмана

Надвечір 29-го квітня 1918 року повний енергії й сили входив Я в Гетьманський Будинок з глибокою вірою, що Україна не лише повстала, але що нова Українська Держава зуміє скріпитись і поставити Український Нарід на належне йому місце серед других вільних народів світу.

НЕ ВДАЛОСЬ.

Ми зуміли створити Державу, але не зуміли її утримати. Провідної верстви, що булаб на висоті поставленого їй завдання — в Україні ще тоді не витворилось.

Проминуло 22 довгих років, повних народніх страждань, численних розчарувань. Але для чесних, ліпших українських патріотів ці роки дали й велику науку.

І ось сьогодні, в день 22-ої річниці повстання Української Гетьманської Держави, оглядаючись на це наше минуле, я з повною вірою в правду моїх слів кажу:

не дивлячись на все нами пережите, не дивлячись на те, що загальні умови здаються несприятливими, нарешті, не дивлячись на те, що деякі українські групи стоять на дуже хибному шляху і своєю діяльністю деморалізують і нищать частину живих українських сил, ми всежтаки стоїмо тепер ближче до осягнення нашої мети, ніж то було в 18-ім році.

Бо неминуче українська проблема так чи інакше на европейському політичному обрії повстане во всю широчінь і головне тому, що тепер державно думаючих українських людей значно більше, ніж то було в році 18-ім.

Рішення питання — чи буде Українська Держава, чи її довгі роки ще не буде — в наших руках.

Коли державно думаючі люди, чесні і вільні духом зуміють обєднатися, матимуть єдиний Провід, коли сміливий голос їхній буде чутно й серед українства й на світовій політичній арені — справа Української Держави буде виграна.

Я свято вірю, що, не дивлячись на всі лиха, так станеться!

6 квітня — Року Божого 1940.

Павло Скоропадський.

Його Світлість Гетьман всієї України Павло Скоропадський.

Гетьман Павло Скоропадський і Його предки в історії України

Гетьман всієї України Павло — це нащадок одного із визначніших родів в історії України. Предком Його був Федір Скоропадський з Уманщини, що весною 1648 р. разом зі своїм сином Іллею прилучилися були до повстання гетьмана Богдана Хмельницького проти Польщі.

Федір Скоропадський поляг у славнім бою коло Жовтих Вод, а син його Ілля дістав високий уряд Генерального референдарія.

Сини Іллі — Іван, Василь і Павло, по зруйнуванні Правобережжя поляками, москалями й турками, перейшли на Лівобережжя і поселилися в теперешній Чернигівщині. Із-за їхньої високої освіти були вони приняті за гетьмана Самойловича до Державної Канцелярії України.

Іван Скоропадський в дуже скорому часі зробив велику службову карієру. Був дипльоматичним висланником від гетьмана Самойловича, став полковим писарем Чернигівського полку, а пізніше був обраним полковником Стародубського полку, беручи участь в різних походах. Як визначний представник старшинської верстви, брав він участь в задумах Мазепи — звільнити Україну від Москви. Через скорий і несподіваний похід Карла XII. на Україну, Іван Скоропадський, будучи відрізаним московськими військами, не міг приєднатися до військ Мазепи. Частина козацької старшини зорієнтувалася в безнадійному положенні, щоби рятувати хоч те, що можна було ще зберегти, — проголосила Івана Скоропадського на скликаній Раді 6 листопада 1708 р. — гетьманом України.

Пост гетьмана Івана Скоропадського не був легким. Хоч московський цар Петро І. запевняв українців у пошанівку їхніх прав, то гетьманові приходилося напруженими зусиллями здержувати стремління переможця-царя в напрямку цілковитого знищення української державности. Рівночасно Іван Скоропадський, мимо доносів від своїх, займався своїми товаришами-Мазепинцями, яких стрінула незавидна доля після програної під Полтавою та й надалі піддержував звязки з Мазепою.

Але з часом, московський цар щораз то більше почав обмежувати владу гетьмана, обкроювати автономію та винищувати його сили фізично. Про яку-небудь одверту опозицію зі сторони гетьмана й мови не могло бути, хоч гетьман, як тільки можливо було, обороняв права України.

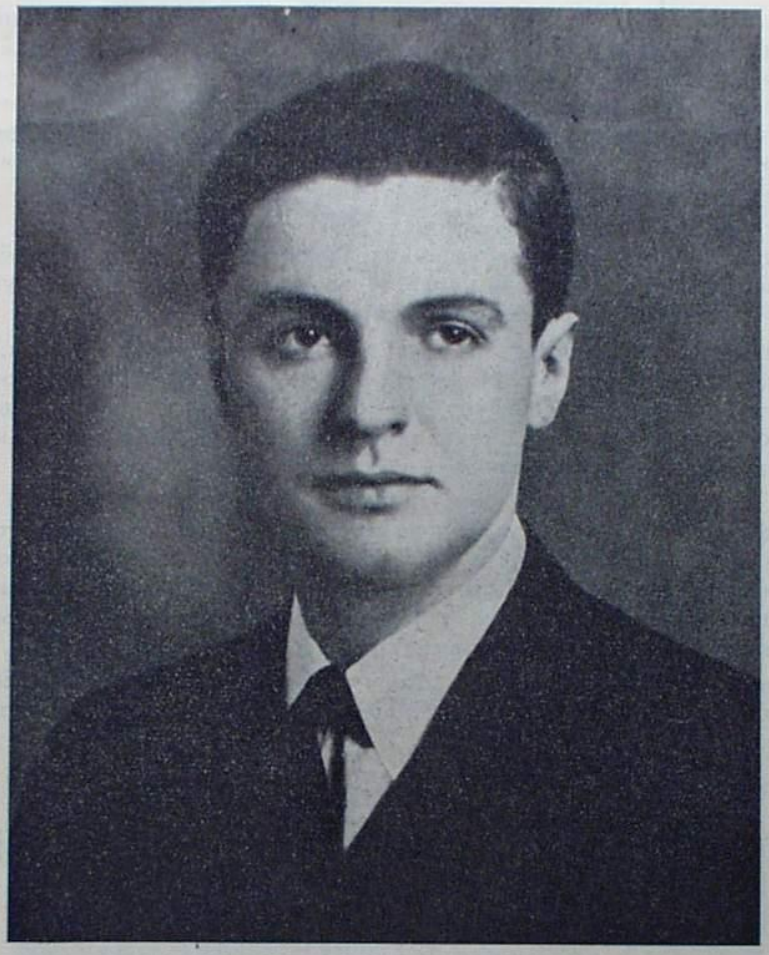
Та останнього удару зі сторони Москви — заснування 1722 р. т. зв. Малоросійської Колегії, що мала стати чинником контролі Гетьманського Уряду, — старий гетьман не міг пережити. Всі його заходи не дали бажаних наслідків і гетьман так перейнявся тим, що по повороті з Москви помер у своїй столиці — Глухові — 1722 року, залишаючи дві доньки.

БЕЗПОСЕРЕДНІ ПРЕДКИ ГЕТЬМАНА ПАВЛА

Брат гетьмана Івана Скоропадського, Василь, почав свою службу також у Державній Канцелярії. Виконував дипльоматичні місії українського правительства, був сотником Чернигівського полку, начальником полкової канцелярії, а пізніше — ґенерал-бунчужним гетьмана. Третій брат Павло, ще за часів Самойловича попав був у турецький полон і пробув там більш тридцяти років. Повернув він з полону на Рідні Землі щойно тоді, як Іван Скоропадський став гетьманом.

Син Василя, Михайло Скоропадський, належав до найвидатніших постатей на Гетьманщині в половині XVIII. століття. Був він високо освічений і надзвичайний промовець та тішився великою пошаною серед козацької старшини.

Син Михайла Скоропадського, Яків, скінчив курс у Київській Академії, подорожував по Европі, брав участь в козацькому житті й був ґене-

Його Вельможність Гетьманич Данило Скоропадський

ральним бунчужним, останнім, що займав цю посаду, бо Москва скасувала самоуправу України.

Син Якова, Михайло Скоропадський, присвятився головно військовій службі й вийшов з війська секунд-майором. Його син, Іван, був визначним громадським та культурно-освітнім діячем. Найбільше присвячувався він праці для визволення українських кріпаків. Цілий ряд шкіл і гімназій на Україні завдячує своє існування йому.

Діти Івана Скоропадського — Петро й Єлисавета (замужна Милорадович), вписалися золотими буквами, як громадські й освітні діячі. Одною з великих заслуг Єлисавети — це пожертва княжого дару на заснування Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові.

Брат Єлисавети, Петро Скоропадський, батько ЯВПГетьмана Павла, служив у Кавалєргардському полку, де відзначився великою відвагою і здібностями. В 29-ому році життя став полковником і одержав цілий ряд відзначень та за свою хоробрість у війнах на Кавказі дістав золоту зброю.

Але не зважаючи на блискучу військову карієру й велику майбутність, — він покинув військову службу й посвятився всеціло громадській праці. Працював головно над знесенням кріпацтва й над соціяльними реформами. Свою діяльність розвивав він у рідній йому Стародубщині, де іменували його почесним горожанином м. Стародуба й до смерти обірали його повітовим маршалком, а по смерти помістили його портрет «на вічні часи» в палаті Стародубської управи.

Петро Скоропадський одружився з Марією Миклашевською, що походила по матері з роду литовсько-українського князя Ґедиміна й Князя Київського Мстислава І., сина князя Мономаха. З того подружжя уродився Павло — пізніший Гетьман всієї України.

Гетьман Павло провів свої дитячі літа в маєтку свойого батька, в Тростянці на Полтавщині. Його рідний дім, де зберігалися памятки української старовини — дихав українською традицією і стихією, що формували духовий розвиток молодого хлопця, вливаючи в Його душу палку любов до української землі й свого народу.

По скінченні Стародубської ґімназії, молодого Павла віддали до Пажеського Корпусу, звідси старшиною вступив до Кавалєрґардського полку, в якому колись служив Його Батько. Підчас російсько-японської війни пішов добровільно на фронт, у ранзі сотника. В 1906 р. дістав уже ранґу полковника, а перед початком світової війни вже був ґенерал-майором. У світовій війні дістав ранґу ґенерал-лейтнанта.

Дня 11 січня 1897 р. Павло Скоропадський одружився з Олександрою Дурново, донькою ґенерал-адютанта Петра Дурново і його дружини Марії, уродженої княжни Кочубеївни.

Праця Гетьмана Павла з перших днів Визвольних Змагань

ПАВЛО СКОРОПАДСЬКИЙ — ОРҐАНІЗАТОР І-го УКРАЇНСЬКОГО КОРПУСУ

Літом 1917 року, ґенерал-лейтнант Павло Скоропадський за порозумінням з Ґенеральним Секретаріятом у Київі взявся за українізацію свойого 34-го корпусу. Вояків-москалів та інших національностей — вилучував, а до корпусу, що дістав офіціяльну назву — «1-ий Український Корпус» — набирав вояків і старшин українців. Осінню цей Корпус був уже добре зорґанізованою військовою і чисто українською частиною, повний дисципліни й боєздатности.

КИЇВ ВРЯТОВАНИЙ ВІД БОЛЬШЕВИЦЬКОГО ПОГРОМУ

З кінцем жовтня 1917 р. прийшло в Петербурзі до большевицького перевороту, а з фронтів насувалися на Україну большевицькі військові маси. Ґенеральний Секретаріят передав тоді телєґрафічною дорогою Павлові Скоропадському доручення перейняти оборону Правобережної України. Ґенерал Скоропадський, не гаючи часу, обсадив частинами 1-го Україн-

Її Світлість Ясновельможна Пані Гетьманова Олександра Скоропадська

ського Корпусу залізничі лінії — від Гнівані до Козятина, як також лінію Шепетівка—Козятин—Христинівка—Вапнярка. Цим своєчасним рішенням розбив Він большевицькі корпуси, спаралізував їхній марш на Київ, а роззброєні ешалони окружним шляхом, через Білорусь, направив на Московщину. Завдяки цьому, Київ і Україна були врятовані від руйнуючої салдатески.

ПОПУЛЯРНІСТЬ ПАВЛА СКОРОПАДСЬКОГО И СТРАХ У КРУГАХ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ ТА ГЕНЕРАЛЬНОГО СЕКРЕТАРІЯТУ

В українських масах, головно селянських, вихованих на старих традиціях, зродилося бажання відновити українське козацтво. Вперше це зреалізувалося у Звенигородському повіті, а дальше — на Київщині, Полтавщині, Катеринославщині, Поділлю й Чернигівщині.

Своєю любовю до України й жертвенною працею в орґанізуванні першої української збройної сили та героїзмом своїм, П. Скоропадський здобув великі симпатії і популярність серед українського ще тоді нерозложеного комуністичною аґітацією війська та національно настроєного громадянства.

Одним із яскравих проявів цього — це вибір Павла Скоропадського на Всеукраїнському Козацькому Зїзді, 6 жовтня 1917 р. в Чигирині — Головним Отаманом всього Вільного Козацтва.

Розуміється, що ця популярність Його імени зразу ж застрашила провідників з Центральної Ради й Генерального Секретаріяту. Бо ці провідники, що горіли бажанням здійснення ідеалу «всесвітньої революції», боялися, що ґен. Павло Скоропадський, як — Нащадок гетьманського роду, загартований вояк і громадянин з широким політичним світоглядом — своєю популярністю відсуне дрібних соціялістичних людей в тінь, а сам стане Гетьманом і поведе Україну по самостійницьких рейках. З того часу соціялістичні круги, що не тільки косо дивилися на Особу Гетьмана Скоропадського, але й на творення українського війська, яке вважали зайвим, — почали всіми деморалізуючими методами розкладати вояків 1-го Українського Корпусу та настроювати їх проти Павла Скоропадського.

ПАВЛО СКОРОПАДСЬКИЙ ВІДМОВЛЯЄТЬСЯ ВІД КОМАНДУВАННЯ КОРПУСОМ

„Це рішення я прийняв з великим болем у серці, бо руйнувалися мої мрії, яким я віддав стільки невсипучої, тяжкої праці; руйнувалася надія покласти міцний фундамент для будови реґулярної української армії і тим утворити умови, без яких Держава Українська не могла існувати."

(Уривок зі „Споминів" ЯВПГетьмана Павла).

Наскрізь неґативне відношення зі сторони київського політичного центру до корпусу, що начисляв уже тоді 40 тисяч людей, повне неґування вимог військового командування, як видача теплих одягів і чобіт для війська й затроювання вояцтва лівими кличами, — вносило це все анархію між рядовиків та зневіру між старшин.

Павло Скоропадський, запримітивши з одної сторони недовіря до Нього, а з другої — брак відваги усунути Його з посту Командира Корпусу й страх тих лівих політиканів перед популярністю Його особи, — не міг з легким серцем приглядатися страшним наслідкам роботи політиків.

Не маючи честолюбивих замірів, з вірою, що усуненням себе від командування збройними українськими силами та переданням команди корпусу людині з невеликим імям, якого не боялись би ліві політики, здержить

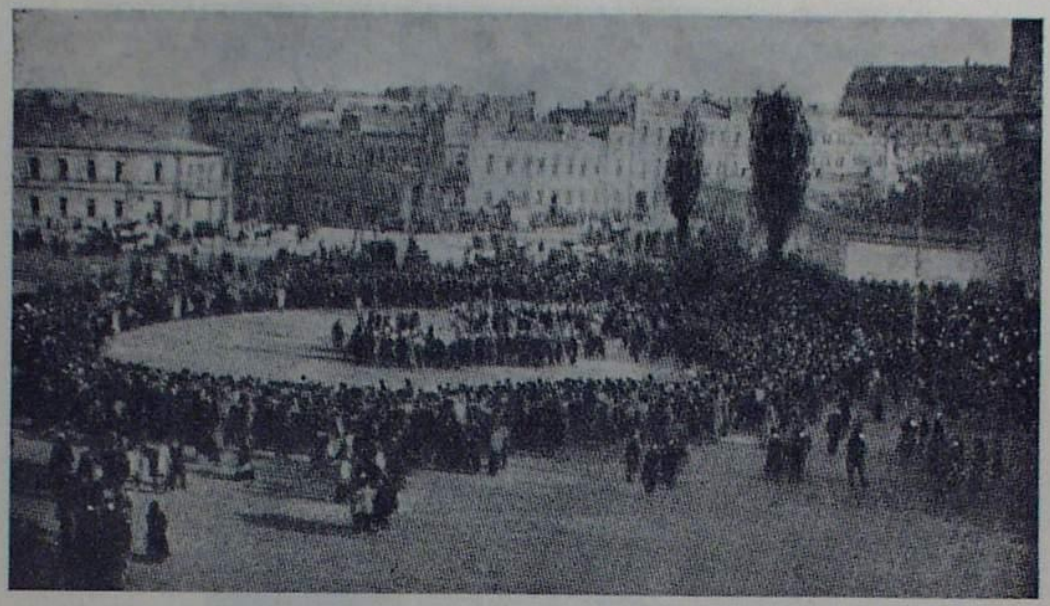
Вельможна Панна Гетьманівна Єлисавета Скоропадська.

розкладову роботу політиканів, а корпус збережеться, як одинока тоді боєздатна сила, — П. Скоропадський вніс рапорт до Ґенерального Секретаріяту про звільнення Його з посади разом з наказом ґен. Гандзюкові перебрати тимчасове командування корпусом.

29 грудня 1917 р. штаб корпусу влаштував прощальну вечерю і з жалем попрощав Того, з яким пережили старшини й вояцтво тяжкі хвилини змагань за Українську Державу.

1918-ИЙ РІК

Павло Скоропадський, уступивши з посту командуючого 1-им Українським Корпусом, віддав усі свої зусилля для орґанізації Вільного Козацтва на Київщині. Рівночасно орґанізував вільних козаків на Полтавщині при участи полк. О. Сахна-Устимовича. В Київі зорґанізувався полк Вільного Козацтва з селян київського повіту під проводом Павлюка, а в Єлисаветі повстав також полк, зложений з самих фабричних робітників.

Молебен на Софійській площі після проголошення Павла Скоропадського Гетьманом всієї України — 29 Квітня 1918 року.

БОЛЬШЕВИЦЬКЕ ПОВСТАННЯ У КИЇВІ

15 січня вибухло в Київі повстання. На захист столиці не було сил, бо соціялістична Центральна Рада здеморалізувала військові частини так, що одні проголосили «невтральність», а другі перейшли на бік большевиків. Одиноке Вільне Козацтво виступило в обороні столиці й уряду. Та це були за слабі сили. П. Скоропадський пішки подався до Білої Церкви для орґанізування допомоги. Але там уже був розклад серед війська. Звідси подався Він до Звенигородки, осередку вільно-козацького руху, де на чолі стояв Шинкар, призначений Центральною Радою. Одначе Шинкар також піддався вже був революційним кличам.

Побачивши, що серед революційної стихії не зможе зібрати сил, Павло Скоропадський, як вояк і патріот, вирушив під прибраним прізвищем у поворотну тяжку дорогу до столиці, щоб узяти команду в боях за Київ. Після ряду пригод і небезпек прибув Він до Київа, але Київ уже опанували большевики й прийшлось Йому переховуватись аж до приходу німців.

«УКРАЇНСЬКА НАРОДНЯ ГРОМАДА»

З приходом нім. військ до Київа й звільнення його від большевиків, П. Скоропадський віддався громадсько-політичній і державницькій праці. В дуже короткому часі заснувалася орґанізація під назвою «Українська Народня Громада». Провід і членство Громади зрозуміли, що анархію і безладдя лівих елєментів можна приборкати тільки сильною владою, зосередженою в руках одної людини. Найкращою формою такої влади вважали

Вельможна Панна Гетьманівна Олена Скоропадська.

вони історичну форму гетьманства, а кандидатом на гетьмана намітили Павла Скоропадського.

До Громади вступили військовики з І-ого Українського Корпусу й Вільного Козацтва. В своїй праці Громада держала звязок також і з партією «Українських Хліборобів-Демократів», в якій грали провідну ролю Володимир і Сергій Шемети, М. Міхновський та Вячеслав Липинський.

ПЕРЕД КВІТНЕВИМ ПЕРЕВОРОТОМ

Центральна Рада показалася в своїому складі за кволою, щоби завести лад і порядок у краю. Зі взятих на себе обовязків по Берестейськім договорі, не могла вона вивязатися, із-за чого вибухали постійні конфлікти між запрошеними нею німцями й українським урядом. Безправство й самочинство отаманчиків доводило селян до краю терпіння, а країну до анархії і руїни. В керівників тодішнього укр. уряду навіть бажання не було вислухати делєґатів від селянства, що прибували з протестом в звязку з витвореним положенням.

Щоби положити край цим невідрадним подіям, скликано до Київа на 29 квітня Конґрес Всеукраїнського Союзу Хліборобів-Власників. З'їхалося на нього 6432 уповноважених представників від 8 укр. губерній. Всіх учасників разом з делеґатами було 8 тисяч, що репрезентували волю цілої державницької України.

КОНҐРЕС 29 КВІТНЯ ПРОГОЛОШУЄ ГЕТЬМАНСТВО

Збори Конґресу відкрив голова ініціятивної групи, селянин з Кременчуцького повіту, Микола Коваленко. Відкриваючи Конґрес, Коваленко подякував за таку велику честь, що припала йому з нагоди відкриття так важного в історії України зібрання і підкреслив віру в велике майбутнє такими словами:

«Цей Конґрес стане угольним каменем для нового будинку, початком творчої діяльности народу й зміцнення його державности.»

Після цього вибрано, на пропозицію Коваленка, головою Конґресу представника від Київщини, Михайла Вороновича.

Промови всіх делеґатів зводилися до одної точки: Центральну Раду, що довела край до господарської руїни, скинути, земельні комітети, що вносили заколот — розігнати, а винуватців поставити під суд. Коваленко, закінчуючи свою промову, заявив: «ми всі сходимось на однім бажанні — утворити сильну владу, тепер же треба вирішити, що то за влада має бути».

Як відповідь на це — з грудей тисяч представників загреміло — Гетьмана! Гетьмана»!

На появу Павла Скоропадського в льожі зі своїми осаулами, присутні відповіли бурею оплесків. Голова Конґресу, заспокоївши публіку, предложив вибрати Гетьманом всієї України Павла Скоропадського.

Окликами «Хай живе Гетьман!» — делеґати затвердили свою волю — проголошення Гетьманства на Україні.

Голова Зборів ледве вгамував овації, щоб дати слово Гетьманові, який зійшов на естраду.

Гетьман, перебираючи на себе обовязки й відповідальність за долю України, звернувся до Конґресу зі словами:

«Панове, я дякую вам за те, що ви довірили мені власть. Не задля власної користи беру на себе тягар влади. Ви самі знаєте, що всюди шириться анархія і що тільки тверда влада може завести лад. На вас, хлібороби, й на статечних кругах населення буду спиратися і молю Бога, щоб дав нам сили й твердости врятувати Україну».

Після закінчення Конґресу, в полудневих годинах у Соборі св. Софії єпископ Никодим поблагословив і помазав миром Гетьмана, а на Софійському майдані відправлено урочистий молебен при великому здвизі українського народу.

Це був найвеличавіший акт в історії України проголошення Гетьманом всієї України — Павла Скоропадського.

В парі з Конґресом члени військової орґанізації переводили переворот. Кілька сот вояків заняли без кровопролиття всі державні інституції. Тільки перед будинком, в якому засідала Центральна Рада, згинуло трьох гетьманських старшин. Члени Центральної Ради, довідавшися про переворот, роз-

біглися, а кінний полк для охорони Центр. Ради під проводом полк. Аркаса й начальник ґенерального штабу, полк. Сливинський перейшли на бік Гетьмана.

Як видко — ніхто й не думав ставити спротиву, чи боронити старий уряд!

Важніші події за Української Гетьманської Держави 1918 року

Перед правительством Української Гетьманської Держави 1918 року стояли надзвичайно трудні, але разом з тим незмірно важливі завдання як в обсягу внутрішньої, так і зовнішньої політики. З одного боку треба було наладити в країні життя, розхитане й розстроєне чотирма роками війни, роком революції, а на останку ще й большевицькою окупацією зимою 1917—1918 років — з другого боку — треба було скріпити молоду державу на зовні, запевнити її відповідне місце в міжнароднім житті, забезпечити її природні границі, а передусім — впорядкувати взаємини з Німеччиною й Австро-Угорщиною, супроти яких попереднє українське правительство взяло на себе певні зобовязання економічного характеру (потвержені й гетьманським уряд.) і які впровадили на територію України майже пів-мільйонову військову силу. Цими завданнями определювалася ціла політика гетьманського уряду і всі важніші події за часів його діяльности стояли в тіснім звязку з цими завданнями.

Форма й порядок правління в Українській Державі були ясно зазначені в «Грамоті» Пана Гетьмана з дня 29. IV. 1918. «До всього Українського Народу» і в одночасно оголошеному «Законі про тимчасовий державний устрій України». І «Грамота» й «Закон» підкреслювали тимчасовість нового устрою до скликання Українського Сойму й установляли такі головні засади цього устрою: 1. вся влада в межах Української Держави належала виключно до Гетьмана України; він стверджував закони і без його санкції ніякий закон не міг мати сили; 2. передовою вірою в Українській Державі була віра християнська, православна, за всіми іншими вірами визнана повна свобода; 3. уряд складався з Ради Міністрів, яка виробляла й схвалювала закони і правила всіми галузями державного життя і 4. установлювалася Фінансова Рада, як «найвища народня інституція для справ державного кредиту і фінансової політики»; 5. за найвищу судову інституцію визнавався Генеральний Суд, заснований ще за попереднього уряду і пізніше, 8. VII. 1918. перетворений в «Державний Сенат Української Держави».

З дальших важливіших актів державно-правного характеру треба зазначити на першім місці «Закон про українське громадянство», схвалений Радою Міністрів і затверджений Паном Гетьманом 2. VII. 1918. Цим законом впроваджувалося фактично в життя розмежування підданих Української Держави і підданих Росії, й саме право набуття українського громадянства звязувалося з додержанням певних умов і зложенням особливого заприсяження на вірність Українській Державі. Другим важливим актом був Універсал Пана Гетьмана з дня 16. X. 1918. про відновлення козаць-

кого стану, яко національної військової сили й носія наших славних історичних традицій.

В обсягу господарчого життя держави важливішими актами були закони про ствердження української монетної системи (карбованці й гривни), установлення курсу: 1 карбованець = 1⅓ марки, або 2 австр. корони, про обмеження ввозу в Україну російських грошевих знаків, про заснування Українського Державного Банку й впорядкування бюджету Української Держави. Наслідком фінансової системи, якої дотримувалося Міністерство Фінансів, українська валюта, як пише фаховий дослідник, «мала високу цінність, бо карбованець рівнявся половині золотого франка, себто курс його був у три з половиною рази вищий від курсу теперішньої чеської корони» (писано в 1927 році).

Як відомо, народнє господарство Української Держави було звязане певними господарськими зобовязаннями супроти Центральних Держав, прийнятими в Бересті-Литовськім. Ці зобовязання лягли в основу цілого ряду торговельних договорів між Україною й Німеччиною та Австро-Угорщиною, згідно яким Україна мала постачити цим державам 1 мільйон тон хліба та інших харчових продуктів по твердих цінах, а також певну квоту сирих матеріялів (дерево, залізна руда, шкіри та ін.), Німеччина ж і Австро-Угорщина зобовязалися постачати камяний вугіль, нафту, сільськогосподарські машини, мануфактуру та інше. Щодо торговлі з іншими державами, то були заключені договори з Доном, Кубанню, Грузією, Білоруссю і Румунією.

В обсягу земельної політики, яка провадилася в напрямку встановлення примусового викупу за допомогою держави більшої земельної власности й парцеляції між дрібними власниками або й безземельними, треба зазначити такі важніші етапи: закон 14. VI. 1918. про« Право продажу та купівлі землі по-за міськими оселями», який обмежував право набування землі 25 десятинами, що мало припинити земельну спекуляцію й служило прелюдією до закону, вже затвердженого Паном Гетьманом на початку падолиста 1918., про норму для більшої власности не більше 200 десятин на господарство; решта мала бути викуплена за допомогою Державного Земельного Банку і розпарцельована між селянами, але не більше як 25 десятин в одні руки. Рада Міністрів не встигла, одначе, схвалити цього закону з огляду на революційні події.

Що торкається орґанізації збройних сил Української Держави, то тут за важливіші моменти треба визнати закон 24. VII. 1918. про загальну військову повинність громадян Української Держави і затвердження в половині вересня 1918. Паном Гетьманом схваленого Радою Міністрів закону про орґанізацію реґулярної Української Армії, виробленого Генеральним Штабом. Армія мала складатись з 8 піших корпусів і ґвардійської (сердюцької) дивізії, 4 кінних див. і цілого ряду спеціяльних частин в загальному числі 300.000 людей мирного складу, як відомо, німецька військова влада дуже пізно дала свою згоду на початок переведення цього плану в життя і то лише завдяки особистій інтервенції Пана Гетьмана перед цісарем Вільгельмом II. Цій самій інтервенції Пана Гетьмана завдячувано й повернення німцями Україні Чорноморської Фльоти, яка опиналась була в німецьких руках по прогнанні большевиків.

Протягом 8 місяців діяння гетьманського уряду було зроблено дуже

багато для розвитку просвіти й взагалі національної культури. Яко важливіші моменти треба зазначити: 1. закон 1. VIII. 1918. про обовязкове навчання української мови, літератури, історії й географії України по всіх середніх школах; 2. відкриття з початком 1918—1919 року 50 державних українських середніх шкіл; 3. урочисте відкриття 6. X. 1918. Державного Українського Університету в Київі, а 22. X. 1918. в Камянці-Подільському; 4. закон 31. VII. 1918. про заснування катедр укр. мови, літератури, історії й права в старих університетах: Київському, Харківському й Одеському та в Ніженському Історично-Філологічному Інституті; 5. відкриття Української Академії Наук у Київі Грамотою Пана Гетьмана 14. XI. 1918.; 6. заложення Національної Бібліотеки Української Держави, Українського Державного Драматичного Театру, «Укр. Державної Капелі», Національного Архіву й Національної Галєрії Мистецтв. В церковній справі за видатніші моменти треба визнати приняття 9. VII. 1918. Всеукраїнським Церковним Собором у Київі «Статуту про тимчасову Найвищу Управу Православної Церкви на Україні», який приймав засаду автономії Української Православної Церкви в канонічному звязку з Московським Патріярхом і проголошення міністром Ол. Лотоцьким в імени українського правительства на засіданні Собору 12. XI. 1918. декларації про Автокефалію Української Православної Церкви.

Бурхливі часи, які переживала в 1918 році Україна разом з усією Европою, були, розуміється, дуже багаті на події з огляду міжнародніх відносин і в українському житті. Вичислювати ці події означало би писати історію 1918 року на Україні, що не є сьогодні нашим завданням. Тому зазначимо лиш важніші моменти з обсягу зовнішнього життя Української Держави. До таких моментів належать передусім акти офіційного визнання Гетьманом Павла Скоропадського Німеччиною й Австро-Угорщиною, що відбулося в Київі 2. VI. 1918. через послів обох цих держав. Далі пішли виміни ратифікаційних грамот між Україною й Болгарією (15. VII. 1918. у Відні), між Україною й Німеччиною (24. VII. 1918. у Відні) і між Україною й Туреччиною (22. VIII. 1918. у Відні). В обсягу міжнародніх відносин найважнішою для Української Держави справою, поруч з установленням приязних взаємин з Центральними Державами, була справа миру з совєтською Росією. В цій справі провадилися, починаючи з 23. V. 1918., переговори у Київі між совєтською й українською делєґацією. 12. VI. 1918. було підписано договір про припинення ворожих дій, про відновлення залізничної комунікації й установлення консулярних зносин. Наслідком цього договору було, між іншим, заложення двох ґенеральних консулятів і 19 звичайних на теренах совєтської Росії. З Доном, як з суверенним «Всевеликим Військом Донським», було заключено 8. VIII. 1918. у Київі договір про взаємне визнання, про права української меншости на Дону й про встановлення торговельних, залізничних і почтових зносин, уреґульованих спеціяльними договорами. 16. XI. 1918. було заключено договір про торговельні, консулярні й мореходні зносини між Україною й Кубанню. 26. X. 1918. було підписано торговельний договір з Румунією.

До найважливіших подій в обсягу міжнародніх відносин, які стосувались стосунків з сусідами України й її аспірацій до земель, котрі з етнографічного та історичного погляду мали б до неї належати, треба зазначити перш за все конфлікт з Кримом, який, після переведення українським урядом в серпні 1918. економічної блокади Криму, закінчився приїздом

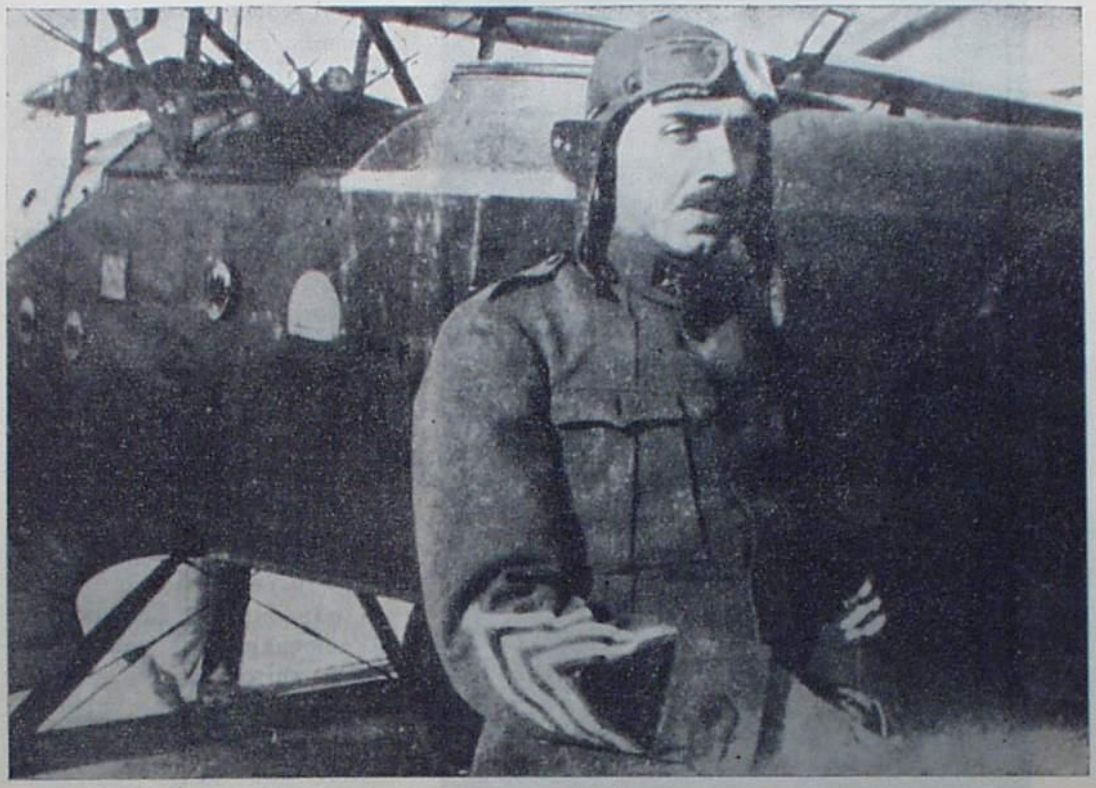
у вересні до Київа кримської делеґації, яка погодилась в імени кримського уряду на підпорядкування Криму Українській Державі, на основі краєвої автономії. Далі треба відмітити однобічне скасування Австро-Угорщиною таємного договору про поділ Галичини й виділення її разом з Буковиною в один коронний український край (заява австро-угорського посла, графа Форґача Пану Гетьману 4. VII. 1918.), з чого виник дипломатичний конфлікт, в якому Україна, не піддержана в даному разі Німеччиною, мусіла уступити. Важне політичне значіння мали дипломатичні подорожі. Першою такою подорожжю була поїздка премєр-міністра Ф. Лизогуба до Берліна на початку вересня 1918.; ця подорож дуже причинилась до порозуміння з Німеччиною в справі границь України з Польщею, в справі переговорів з Росією й цілого ряду питань фінансово-економічного характеру. На початку вересня 1918. відбув подорож до Німеччини сам Пан Гетьман, який був прийнятий цісарем Вільгельмом II. з усіма почестями, які належать голові великої й при тім заприязненої держави. Ця подорож, як уже згадано, дала дуже корисні наслідки в справі орґанізації української армії й фльоти. 26. X. 1918. виїхав до Німеччини й далі до Швайцарії, щоб навязати контакт з державами Антанти, міністр закордонних справ Д. Дорошенко. Він встиг заключити в Берліні договір в справі негайного обсадження Холмщини українською адміністрацією й військовими відділами, але його дальша діяльність припинилась через вибух революції в Німеччині та через зміну кабінету й повстання у Київі. 3. XI. 1918. відбулось на станції Скороходово (між Харковом і Полтавою) побачення між Паном Гетьманом і Отаманом Донського Війська П. Красновим в цілях координації боротьби з большевиками.

Протягом існування Української Держави 1918 р. відбулися такі зміни в її уряді — Раді Міністрів: від 29. IV. до 5. V. на чолі тимчасової Ради Міністрів стояв Микола Устимович; 5. V. головою Ради став Федір Лизогуб, який протягом двох тижнів сформував остаточно Кабінет Міністрів. 22. X. переведено було реконструкцію кабінета; до його складу вступило кілька міністрів, яко кандидатів «Українського Національного Союза». Цей кабінет був розпущений Паном Гетьманом 14. XI. 1918. і сформування нового кабінету було доручено Сергію Гербелю. Це був останній кабінет Української Держави. А далі — далі почалася руїна й український народ докотився до того стану, в якому він перебуває нині.

В. Довнар.

Не фразами, а ділами боремося

Бездержавне життя протягом довгих століть зробило з нашого народу несвідому етнографічну масу, занедбану культурно, розбиту політично й хапку на політичні сензації. Вже не протестуємо проти дивовижних назв в урядових розпорядженнях, для нас видуманих: русини, рутенці, малороси, карпатороси, руські, тутейші... Десятки чудних імен, десятки відтінків, часто-густо образливих, зневажливих. Що діяти, — колоніяльний стан не проминув безслідно. Злоститись, нарікати, кричати-протестувати; при чому тут емоції, що вдіє почуття? Політика й чуття, як кохання і гроші, — одне друге заперечують, одне друге виключають, одне друге опоганюють.

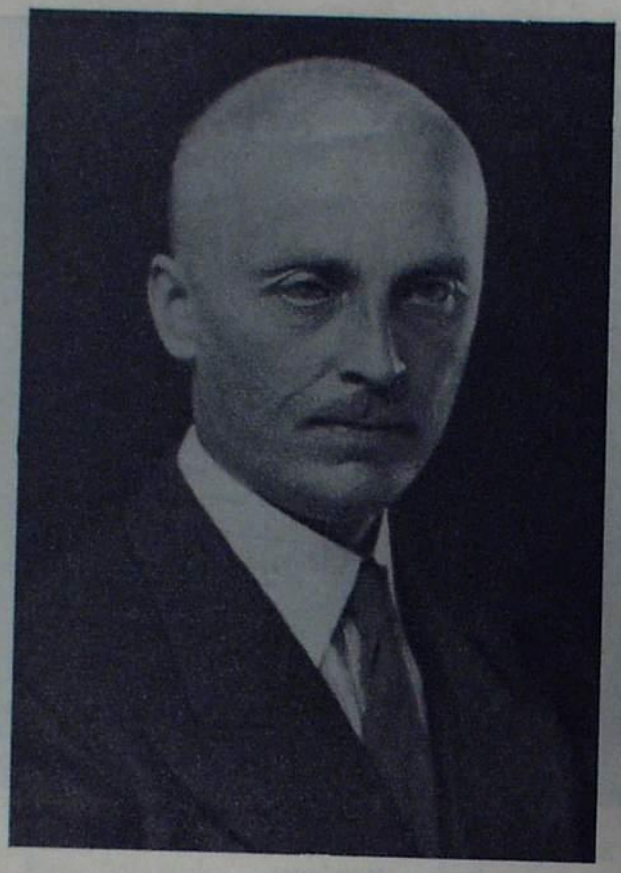
Начальник Орґанізаційного Відділу Гетьманської Управи, Військовий летун
Полковник Інженер Василь Мурашко.

Не дивно ж, що в українстві діють «ідеї», літають гасла та вживається тактики, достойної хіба політичних дикунів. Через надто низьку політичну культуру й очевидна неправда, як також утопічні кличі, приймаються часто не тільки в широких народніх масах, але й тими політичними демаґоґами-крикунами, котрі претендують на провід нашого громадсько-політичного життя.

Двадцать два роки минає з того часу, як апольоґети Гетьманства, навязавшись на урвану українську державницьку традицію, змагаються витягти націю з пониження й упокорення та піднести її на рівень, достойний великого народа. Але повних двадцять два роки минає з того часу, як, раз розпочавши, в політичній наївности, анархічні степовики українські ведуть шалену кампанію оплюгавлення і самих Гетьманців і всього того, що полишила нам історія з часів Величи й Слави.

Чого тільки не вигадують, яких тільки способів не вживають! Нечувана й добірна лайка, пониження авторитетів, доноси і неправда — все це щодня чуємо й читаємо по адресі тих, котрі все ж таки не вгнуто прочищають засмічене політичне поле України, в твердій вірі, що честь і розум не полишили ще українських людей.

Доводиться нам, Гетьманцям, повторювати давно вже установлені історичні факти, щоб допомогти українцям розібратися в нашій політичній

Начальник Пресового Відділу Гетьман. Управи Підполковник Доктор Борис Гомзин

правді, котру закривають в димовій заслоні порожніх фраз руйники українського національного життя.

Організувати націю це не значить йти за політичною модою. Двадцять літ тому назад ми, Гетьманці, боролися із загальною, у нас тоді, принятою модою, на різні соціялістичні інтернаціонали. Аж ніяково було дивитися: партії, гуртки, установи, навіть школи й, розуміється, українська преса — все те славословило Маркса, проповідувало безбожництво, матеріялістичне розуміння всього життя. Майже одинокі ми, Гетьманці, обстоювали тоді християнський світогляд на національне розуміння української проблєми.

Десяток літ пізніше зявився ґеніяльний реформатор Італії, а за ним такий же Німеччини. Появилися теорії фашизму та національного соціялізму. Цього було досить, щоб українці цілою силою поперли в новім напрямі. Хоч фашизм і націонал-соціялізм боронятьсяпроти експорту своїх ідей, запевняючи, що приняті в тих націй форми політичної орґанізації, питомі тільки їм, відповідно до своєрідних історичних та політично-господарських умов, котрі витворилися у тих націй протягом тисячелітть непереривaного державного життя, — все ж таки наші «вожді», копіюючи ґеніяльне чуже, гадають, що воно акурат припасоване для українців. Додали пару гучних гасел, проповідують «роскіш ножа й крови», за програму взяли терор, «мокру роботу» культивують, як якусь самоціль, а тримаються чи не виключно на тім, що поборюють Ідею Гетьманства, — оце теорія і практика нової моди сучасного українства.

Поборюють Гетьманство безоглядно, найбільше нападають на Персоніфікатора нашої Ідеї ЯВПГетьмана. Він і «русскій ґенерал, — москаль чистої води», і «запродав Україну, бо федерацію підписав», і таки «продав Карпатську Україну, тому вона й впала» й «карні відділи формував та селян катував» . . . Послухаєш про все оте і душить тебе думка-питання: що ж це за нація така? Коли Гетьман оте чинив, значить і всі Гетьманці з ним, отже всі оті: Дорошенки, Шемети, Скорописи, Мельники, Омельяновичі-Павленки, Гомзини, Коваліві, Самойловичи, Назаруки, Луцькі, Шаповали,

Кухаришини, Россиневичі, Назюти, Вовки, Дужі, Чемні, Болобани, Дубові, Запорожці, Барилли, Куницькі, Ілляшенки, Забілли, Березяки й з ними десятки тисяч на еміґрації і в краю. Значить — і вони «москалі», що «Україну запродали», а «Карпатську Україну таки продали, тому вона й впала», «карні відділи формували» та «Вкраїну обмосковлювали»! І яка ж це така Україна, котру «московський ґенерал» продати може, а що ж то таки за купці, що оту Україну купують?! Чому ж це ніде не чути, щоб були спритні купці турецькі, чи французькі, анґлійські чи американські, котрі б свої чи чужі землі продавали?! Хіба ж ми, українці, така вже нація купецька, що вміємо землями своїми торгувати, а Україна наша така ото до розбазарювання придатна?! Щось тут не так, десь інде криється правда. А правда та в тім, що блахмана перед німцями та італійцями, французами чи анґлійцями не пустиш, бо нації ті посідають не абияку політичну культуру й пройдисвітів не слухають та їх теревеням не вірять. Там з обдурювання людей не проживеш, бо там добре знають, що:

Начальник Гетьманської Канцелярії Інженер Сергій Шемет.

«Одне плескати язиком,
Друге тягати плуга...»

Закидають нашому ЯВПГетьманові, що він «русский ґенерал». Правду кажуть, бо заки він спинив анархію та вхопив булаву, щоб рятувати, що рятувати було ще можна, таким був, бо українських ґенералів доти не було на цілому світі. Та не кажуть, злочинці, що той самий «русский ґенерал» одинокий між всіми ґенералами того часу зформував перший і єдиний український корпус, а з тим корпусом оборонив Україну перед навалою мільйонів демобілізованої російської салдатески, котра була б з попелом тоді Україну пустила! Чомусь того діла не піднялися ані Юнакові, ані Галкини, ані Капустянські, ані Сальські, ані Удовиченки чи Безручки, а от ґенерал-лейтнант Павло Скоропадський те вчинив. Не згадують також, пройдисвіти, що в тому ж таки 1917 році їде той «русский ґенерал» до Уманя на Все-

український Зїзд Вільного Козацтва, де й обірають Його одноголосно Головним Отаманом. Щось гнало того «русского ґенерала» в небезпечних умовах для життя до тої Умані! Щось Його тягло і вабило?!

Не згадують також і того, що «русский ґенерал» орґанізує в Київі «Українську Народню Громаду», коли побачив повну безсилість Центральної Ради встановити на Вкраїні Лад і Порядок. З поміччю тієї «Української Народньої Громади» (не русскаго союза) рятує українську державність, не допустивши до рішеного майже проголошення звичайного ґубернаторства німецькими властями, тоді на Україні діявшими.

Ані того не згадують, що 29 квітня 1918 року відбулася найбільша досі в нашій історії знана урочистість, коли то 8 тисяч повноправних представників Східньої України проголосило нащадка одинокого Гетьманського Роду за Гетьмана всієї України. Відтоді «русский ґенерал» став повноправним Володарем Української Землі та позначив Себе в нашій історії так, що годі вам, руїнники, зменшити значіння тих семи з половиною місяців, в котрих був виявлений нечуваний і невиданий державно-творчий розмах Гетьмана всієї України Павла Скоропадського.

Після двох з половиною століть — це ж уперше в історії України приїхали до Київа, щоб вклонитися Маєстату Української Держави посли: Німеччини, Австрії, Туреччини, Болгарії, Швеції, Швайцарії, Росії, Еспанії, Данії, Греції, Норвеґії, Персії, Румунії, Фінляндії та напівсуверенних тоді — Польщі, Грузії, Дону, Кубані, Білої Руси й Азербейджану. Свої дипльоматичні заступництва прислала вся решта держав — великих і малих, прихильних і ворожих. Київ виріс за Гетьманщини 1918 року, випросталася була й ціла українська нація. Появилася Українська Академія Наук, основано 2 державні університети, старі російськи у Київі, Одесі й Харкові поволі українізувалися без ламки й революції, яких не терпить наукове життя; там вводилися одразу по чотири катедри українознавства. До цих вищих шкіл було припасовано понад півтори сотні українських шкіл середніх та все шкільництво народнє переведено на національні підстави. Історично-фільольоґічні факультети в Полтаві та Ніжині, як також Ніжинський ліцей мали додати нові, свіжі кадри середньо-шкільного учительства.

Ще більше вчинив Гетьман всієї України в ділянці економіки та адміністративи. Без всякого золотого покриття зумів поставити карбованець на таку тверду основу, що його паритет дорівнював царському рублю. Бюджет Гетьманської Держави був зведений без дефіциту, що економісти відмічають як невидане доти явище. Дотриманий був економічний договір Центральної Ради з осередними державами, підписаний при заключенню миру в Берестю. Вгиналися лани України під тягарем пшеничного зерна, бо вся земля була засіяна. Промисел, транспорт, торгівля — все працювало повним темпом...

Розгорнувся на нечувану широчінь видавничий рух, процвітало мистецтво. Інтенсивно працював Державний Театр, Державна Драматична Школа. Багатіла Державно-Нац. Бібліотека, Державні Архіви, Державні Музеї. Перед здивованими очима обивателя, котрий живучи в Україні десятиліттями нічого про її сучасне і минуле не знав, буяв великий рух, що захоплював байдужих та будив серед них національну свідомість і патріотизм.

По вулицях машерувала Гетьманська Ґвардія — Сердюцька дивізія — формувалися кадри 8-ох армейських корпусів, військово-технічні ча-

СВЯТКУВАННЯ ПЕРШОЇ РІЧНИЦІ МІСЦЕВОЇ ОРҐАНІЗАЦІЇ СГД У БЕРЛІНІ

На почесному місці, під Прапором МО СГД сидять ЙСЯВПГетьман і ЇЇСЯВПГетьманова.

Ряд лівий: Начальник МО СГД Евген Криволап, сот. М. Завянський, Б. Катамай інж. С. Шемет, інж. М. Первак, інж. аґр. Б. Шемет, Василь Хома.

Ряд правий: Секретар МО СГД Мирон Королишин, В. Шевчук, М. Шаповал, Всеволод Соловйов, др. Б. Гомзин, інж. Е. Яковенко, інж. К. Мурашкова, Скарбник МО СГД інж. Василь Ткаченко.

стини, авіяція. Вкраїна ставала на тверді державні основи! А діялося це все у той час, коли, пару місяців перед Гетьманщиною, одинока українська часопись «Нова Рада» мала всього навсього 300 передплатників. І чинив оце все «русский ґенерал» Гетьман всієї України Павло Скоропадський, котрий за неповних вісім місяців свого Гетьманування встиг все так зорґанізувати та стільки всього нагромадити, що вистало всього того на майже повних 2 роки руїнницької чинности УНР., нещасного спадкоємця Гетьманщини.

Реальна Україна існувала тільки за Гетьманщини, бо ні доти, ані потім існувавші українські влади з «головними» та «вождями» нічого їй не дали. Буквально нічого, крім політичної борсанини та річок неповинної крови. Точнісінько так само, як в українській історії полишилося пустопорожнє місце з часів існування Карпатської України, котра жила майже стільки як Українська Гетьманська Держава, — так само пустопорожніми в аспекті державної творчости були часи Центральної Ради, Директорії та УНР. І коли ми, Гетьманці, у власній самообороні відкликуємося на Діла Гетьмана, всі оті «головні» і «вожди» намагаються виправдати часи руїни кровю неповинних і наївних селян, тільки кровю. Безглузді марнотратці, морально-політичні злочинці . . .

Гетьманці українському націоналізмові не мусіли вчитися на теоріях фашизму та націонал-соціялізму. Націоналізм Гетьманський розгортався в парі з ними. Започаткований в Укр. Гетьманській Державі року 1918 уже в р. 1922 зявляється він, як одинока українська державницька теорія, котра вчить не націоналістичному сервілізму та політичній спекуляції пристосованій до часу й обставин, а таки вмінню — як в обставинах української дійсности свою державу збудувати. Не політичне сектанство, а інтеґрація всіх національних сил біля Гетьмана всієї України — оце наша програма ближчих днів. Тому то націоналізм наш державницький і творчий називаємо українським *патріотизмом*, щоб не було плутанини в поняттях та ділах.

Ясність та сила впливу Гетьманської Ідеї згори виключають політичну спекуляцію пристосовану до обставин часу. Тому то Гетьманські орґанізації ідуть однією дорогою, втративши навіть в часі війни звязок. Вона та сама: оборона своїх національних інтересів, завершенням чого є українська національна рація. Інакша політична мораль діє в інших українських політичних відламах. Вона знана з перлів народньої мудрости: «На чийому возі їдеш, того й пісню співай». І заливаються тією піснею наші «головні» та «вожди». Розголос того співу руйнує невеликі рештки українського політичного престіжу.

З невпинною оскаженілістю нападаючи на нашого Гетьмана, висувають наші антаґоністи своїх претендентів на національний провід. Супроти родовитих нащадків Українських Гетьманів з часів нашої Слави — ставлять капралів та пянюг — ожидовлених «вождів». Супроти традиції і досвіду — революцію і порожню фразу. Супроти чести й моралі, котрих Нащадкам Гетьманського Роду порушити не вільно, виставляють незаперечний сервілізм супроти всіх і вся, Ротердамською скринькою з грішми, почавши.

Непорушно стоючи десятиліттями при Його Світлости Гетьмані всієї Україні Павлові Скоропадському та Його Роді, Гетьманці з кожним днем щораз наглядніше переконуються, що порятунок нашої національної чести прийде тоді, коли в українське національне життя реально втілиться наш короткий і ясний клич: *Бог — Гетьман — Україна!* . . .

Вельможний Пан Гетьманич Данило Скоропадський

Гетьманський рух в основі своїй має принцип легітимности (провоправности). Він приймає Гетьманщину, як дідичну монархію і обстоює права до українського престолу в Київі Гетьманського Роду Скоропадських. Обстоює тому, що тільки в гуртуванні й орґанізації всіх українських сил біля одного Роду бачить одиноку можливість здобути сталу, на багато століть заґарантовану й справжню свободу розвитку для Українського Народу; свободу, яка тільки й може здійснитися в державних формах існування Народу, себто в формах Самостійної і Незалежної Української Держави.

Гетьманський Рід Скоропадських правив Україною в першій половині 18 століття. Першим Гетьманом з того роду був Іван Скоропадський (1708—1722). Майже 200 літ пізніше, в 1918 році, прийшов до влади Його Світ-

літь Ясновельможний Пан Гетьман Павло Скоропадський. Третім легальним Гетьманом України буде Син Гетьмана Павла — Вельможний Пан Гетьманич Данило.

МОЛОДІ ЛІТА В. П. ГЕТЬМАНИЧА ДАНИЛА

Вельможний Пан Гетьманич Данило уродився 13 лютого 1904 р. (н. ст.) в Петербурзі. Названий Данилом у память Гетьмана Данила Апостола, дочка котрого була прабабкою Гетьманича в 7-ім поколінні.

Початкову освіту діставав Гетьманич Данило від приватних учителів, складаючи щороку іспити при першій клясичній гімназії в Петербурзі. Було звернено при тім увагу на вивчення чужих мов. Гетьманич володіє тепер перфектно крім матірної — української — також німецькою, французькою, анґлійською і російською мовами.

Весну й літо проводив Гетьманич Данило з Родиною на Україні в родових маєтках — в Полошках на Чернигівщині, або в Тростянці на Полтавщині. Маєтки ці були повні родових традицій, звязаних з добою Гетьманщини. Там Гетьманич Данило знайомився з життям українського селянства і сільської інтеліґенції. Там і формувалися його перші враження про Україну. Залишився в памяти Гетьманича і до сьогодні образ народнього вчителя з села Воськівці, біля Тростянця, що знайомив молодого хлопця з безсмертними поезіями нашого кобзаря — Тараса Шевченка та з другими творами красного письменства.

Були в тих маєтках призбірані велики колєкції образів, історичних портретів, посуди й велика бібліотека. Підчас революції *розаґітовані* банди спалили всі будівлі, знищили та розграбували старовинні памятки. Вони дерли та розкидали по околичних дорогах листки з цінних і рідких, призбираних століттями книжок, що виглядали для них до нічого непридатними. Решта бібліотеки згоріла. З димом пішли історичні портрети й одинокі памятки української старовини, що не можуть бути ні відновлені, ні замінені іншими.

1911 рік провів Гетьманич Данило в Фінляндії, в Вілманстранді, де тоді Його Батько командував 20-им драгунським Фінляндським полком. В Фінляндії дуже поширений лещетарський спорт. І Гетьманич Данило побирав там першу науку в лещетарськім спорті.

Російська революція застала Гетьманича Данила в Петербурзі. Большевики не звернули уваги, що Родина Гетьмана України жила в Петербурзі. В літі 1918 року Український Уряд орґанізував переїзд Гетьманської Родини в спеціяльнім поїзді до Київа.

Гетьманич Данило жив у Гетьманській Палаті. Там був він свідком початків будови Гетьманської Держави, свідком напруженої орґанізаційної праці свого Батька Гетьмана Павла, свідком напруженої праці кращих людей України, покликаних Гетьманом до державної праці. 14-літній хлопець відчував, що робиться велике діло та переймався все більше почуттям відповідальности й національного обовязку, щоби поставити й себе в будуччині до послуг українського державного Діла. Та скоро Він побачив, що зібраних Батьком конструктивних сил не вистачило, що перемогла руйнуюча стихія, що ця українська стихія зруйнувала Діло Його Батька і сама щезла, як та іскра.

Катастрофа ця одначе не збудила в молодій душі Гетьманича зневіри й нехіті до Українського Діла. Навпаки, вона загартувала молоду душу, характер і рішення на все життя — боротися з українською деструкцією, щоби її для добра Українського Народу перемогти.

Київські дні, чудова природа, вибране оточення і всі траґічні події залишили в молодій душі Гетьманича незатерті на все життя спомини.

Осінню 1918 р., перед початком повстання, Пан Гетьман вислав усіх дітей з вірними людьми до Одеси. Поїхав туди й Гетьманич Данило. Одинадцять місяців подорожували гетьманські діти морем і суходолом, аж нарешті в Швайцарії зустріли своїх Батьків.

В Швайцарії Гетьманич Данило вступає до французької реальної ґімназії в Льозані. Кінчає її з відзначенням у 1922 р. В нагороду за успіхи в науці, школа везе трьох кращих учнів, в тім числі Гетьманича Данила, відвідувати виставу в Марселі. Це була премія імени відомого швайцарського патріота ґенерала Дюфура.

Гетьманич Данило вступив до Високої Техн. Школи в Шарлотенбурзі (в Берліні) на машино-будівельний відділ. Тут брав участь в українському студентському життю в Німеччині, спочатку як член Т-ва «Основа», пізніше як Голова Т-ва «Дніпро».

З кінця 1928 р. до кінця 1932 р. служив В. П. Гетьманич Данило як дипльомований інженер в електро-технічних фабриках Сіменса і Гальське.

Минав уже десятий рік, як Рада Присяжних Українського Союзу Хліборобів-Державників на чолі з бл. п. Вячеславом Липинським розпочала працю для відновлення Гетьманського Руху на еміґрації. З того часу В. П. Гетьманич почав сходитися з В. Липинським і другими членами Ради Присяжних, які підготовляли В. П. Гетьманича до Його історичної ролі.

Коли В. П. Гетьманичеві скінчився 21 рік, ЯВПГетьман і чільні Гетьманці звернулися до нього з запитом, чи готовий Він після Свого Батька перейняти на себе Його права і обовязки. З огляду на важність справи В. П. Гетьманич попросив дати деякий час на роздумання. Через рік Він довів офіційно до відома ЯВПГетьмана й чільних Гетьманців про своє позитивне рішення.

НАДАННЯ В. П. ГЕТЬМАНИЧЕВІ ДАНИЛОВІ ПРАВ І ОБОВЯЗКІВ У ГЕТЬМАНСЬКІМ РОДІ

З кінцем 1932 р. В. П. Гетьманич залишив інженерську працю й свої сили присвятив виключно українській справі. На українському політичному горизонті зявилася постать активного діяча Українського Престолонаслідника — Вельможного Пана Гетьманича Данила. Про надання В. П. Гетьманичеві Данилові прав і обовязків у Гетьманськім Роді українська суспільність довідалася офіційно з заяви ЯВПГетьмана Павла, зробленої 16 травня 1933 року в таких словах:

«Історія наказує Мені дбати, щоб започаткована Мною в 1918 р. державна орґанізація України продовжувалась далі до повного, щасливого завершення нашого національно-Державного Діла. В наших українських обставинах потрібно для цього напруженої, упертої праці ряду поколінь.

Тому, хоч і почуваю ще сили, енергію та порив до боротьби, то всеж-таки мушу подбати про те, щоб і після Мене був забезпечений Провід нашому Ділові.

І тому в цей день шестидесятиліття Моїх уродин урочисто проголошую Свою Волю:

Після Мене Провід нашого Діла й всі права й обовязки старшого в нашім Роді переходять на Сина Мого ДАНИЛА.

Синові Моєму ДАНИЛОВІ заповідаю непохитно, до кінця життя, стояти на чолі Гетьманського Державного Діла, а всім Гетьманцям — вірно допомогати Йому в цім». (Гл. «Січ», Шикаго, 24. червня 1933 р., ч. 23).

Від того часу Гетьманич Данило взяв активну участь у визвольному Русі. Якийсь час Він повнив обовязки Начальника Орґанізаційного Відділу Гетьманської Управи. Він також допомагає Свому Батькові, як в площині зовнішно-політичних зносин, так і в ділянці внутрішнього політичного життя.

В. П. ГЕТЬМАНИЧ ДАНИЛО В ГРОМАДСЬКІМ ЖИТТЮ

Найкращу характеристику постаті Гетьманича Данила, Його поступування й ролі в українськім громадськім життю, знаходимо в кінцевім уступі передмови, присвяченій В. П. Гетьманичеві в книзі «За Україну». Там читаємо наступне:

«Найважнішою подією в житті В. Пана Гетьманича дотепер — це Його подорож до Злучених Держав Америки й до Канади. Але подія ця важна також і в історії наших сучасних визвольних змагань... Його найбільше дотепер Діло — проломання ледів у цілому Українстві. Ті леди проломав Він своєю виїмковою індивідуальністю. Високий, стрункий, сильно збудований, знаменитий промовець, мужній і ласкавий, енергійний у рухах і мові, спокійний, але рішучий, здержливий, поважний, але не зимний, елеґантний на зовні й в зносинах з людьми, вільний у поводженні, а при тім повний дійсно гетьманської поваги — він пориває українців за собою. Розум і дипльоматія Його роблять решту. І в палаті ґенерал-ґубернатора Канади, і в хаті українського робітника Він задержує свою гідність. І молодь, і старші пішли за ним і обєдналися з Ним. З Тим, що колись очолить нашу Україну. Зустріч і приняття Пана Гетьманича нашим суспільством в Америці й Канаді були виявом українського патріотизму, єдности й сили. Нарід з ентузіязмом засвідчив вірність Гетьманській Ідеї і прийняв заповіт Гетьмана Павла, вітаючи Його Сина не тільки як Сина, але як Гетьманича — Українського Престолонаслідника. Так, Гетьманич Данило не тільки Син Гетьмана. Він Переємець обовязків і прав, звязаних з Гетьманською Булавою.

Боже, Гетьмана й Рід Його бережи! Для України!..»

ДУМКИ ГЕТЬМАНИЧА ДАНИЛА ПРО УКРАЇНСЬКІ СПРАВИ

В тій же книзі «За Україну» (Едмонтон — Канада. 1938), знаходимо багатий матеріял, що характеризує думки Гетьманича Данила про актуальніші проблєми українського життя. Це довгий ряд промов, виголошених Гетьманичем при загальних урочистих приняттях Гетьманича, при това-

риських сходинах і в ділових засіданнях, що відбувалися майже в усіх більших центрах розселення українських кольоністів і еміґрації в З. Д. П. Америки і в Канаді. Переходимо до перегляду висловленого Гетьманичем підчас Його прилюдних виступів.

Перший прилюдний виступ В. П. Гетьманича Данила в Америці відбувся 12 вересня 1937 р. в Шикаґо підчас посвячення літака «Київ» — третього з черги літака, придбаного Союзом Гетьманців-Державників в Америці для цілей авіо-спорту.

«...Ще ні одна нація, казав в своїй промові Гетьманич, не здобула незалежного державного життя тільки самою ідеєю та самим словом. Тільки ідея, сполучена з орґанізацією матеріяльних сил народу може привести до перемоги. Те, що ви тут за Океаном заходилися орґанізовувати українське авіяційне діло, є важне не тільки тому, що дає змогу цілому рядові українських патріотів здобути знання цієї найважнішої ділянки техніки, так потрібної для військової справи, але ця летунська акція ще важна тим, що вона взагалі звертає увагу укр. суспільства на величезне значіння матеріяльної сили в ділі визволення Народу...».

Звертаючись до присутніх на святі гостей — американських німців В. П. Гетьманич, привітавши їх у німецькій мові від імени всіх присутніх, сказав:

«...Одним з найбільших ворогів, що перегороджують шлях наш до вільного життя, є *большевицька Москва*, що захопила більшу частину нашої Землі. Большевизм, як світогляд, у всіх його проявах стоїть впоперек дороги до нашого національного і державного відродження. І тому ми його всіми силами поборюємо. Тому ми з великим інтересом і захопленням слідкуємо за боротьбою проти цієї світової небезпеки в інших краях і особливо в Німеччині. Ваша бувша батьківщина, дякуючи розумові й енергії її Провідника, цю небезпеку перемогла. За це честь їй і слава! Я переконаний, що висловлюю Вам почуття всіх присутніх тут українських патріотів, передаючи Вам вислови симпатії до Німецького Народу й щирі побажання дальших успіхів в його тяжкій боротьбі...»

Далі Гетьманич казав в українській мові: «Щасливий бачити і відчути, що в конкретній загально-національній роботі легко встановлюється порозуміння між всіми Українцями, яким дорога справа визволення України... Я вірю і знаю, що шлях до нас знайдуть всі українські патріоти, котрим іде не про розпорошення, а про підготовку й обєднання всіх наших народніх сил до нового національного зриву. А що до цього зриву дійде, в це Батько і я глибоко віримо й будемо й надалі для збільшення нашої внутрішньої єдности й сили непохитно працювати.

Хай буде цей новий літак, здобутий зусиллям щирих Українських Патріотів, носити імя «КИЇВ»!

Хай служить він ідеї нашого національного скріплення і обєднання!

Хай нагадує він нам, що ми ще й досі бездержавний нарід, поглиблюючи тугу нашу за вільним і незалежним життям і посилюючи нашу енергію до дальшої боротьби!...»

22 вересня 1937 шикаґська німецька кольонія, зорґанізована в національнім т-ві «Дойтчер Фолксбунд», вітала Гетьманича Данила в своїй багатій домівці при вулиці Вестерн.

Запрошений до слова Головою зборів, Гетьманич розповів спочатку про свої враження з життя в Німеччині, а потім перейшов до українських

справ. Він підкреслив, що причина неуспіхів Українського Народу в 1917—18 р. р. походить від того, що в ті часи під впливом кличів російської революції активна частина українства більше захоплювалась інтернаціональними ідеями (марксизмом), на шкоду своїх національних цілей і ідеалів. І це було головною причиною наших тоді невдач і катастроф.

«Але певна частина Українців, казав В. П. Гетьманич, вже й тоді завзято боролася проти інтернаціоналістичних ідей. Тепер ця наша боротьба має більш орґанізований характер та захоплює далі все ширші верстви Українського Народу. Це приведе нас без жадного сумніву до своєї ні від кого незалежної Української Держави».

3-го жовтня 1937 на урочистім принятті, орґанізованім Союзом Гетьманців-Державників спільно з українським Духовенством і визначнішими громадянами цілої української кольонії в Шикаґо, В. П. Гетьманич між іншим казав:

«...Радий сьогодні бути в оточенні майже виключно представників західньої вітки нашого Народу, бо вірю і знаю, що тільки в найтіснішій співпраці між обидвома вітками нашої великої Нації вдасться нам здобути те, що являється для всіх нас найдорожчим: *самостійну і незалежну Українську Державу!* ... Я глибоко вірю, що перед Рухом нашим — велике майбутне... Рух наш — живий звязок нашої сучасности з нашою прадавньою минувшиною, але рівночасно є він шляхом до нашої світлої будучини. Він, і єдино він, може обєднати консервативне крило нашого суспільства з крилом поступовим в одній спільній творчій роботі...

Робота мусить бути єдиним критерієм при оцінці і доборі людей. Тільки в конкретній роботі можна пізнати людину, тільки в роботі гартуються характери і виробляються добрі провідники. Із-за браку добрих провідників у всіх ділянках національного життя страждає ціле українство... Питання вироблення добрих політичних провідників, провідників свідомих своїх завдань і обовязків, чесних, здисциплінованих і активних, являється може найголовнішим завданням, яке стоїть перед цілим українством. Це завдання стоїть і перед Гетьманським рухом...

В нашім Русі люди орґанізуються не демократичним шляхом виборів, а по принципу добору, селєкції згори... Цей спосіб накладає на кожного чільного Гетьманця особливо велику відповідальність...

... Визвольне Діло наше є надзвичайно тяжке. Боротьба наша сувора і вимагає великих жертв від кожного з нас. Вимагає вона тому людей твердих і енергійних, чесних і здисциплінованих, людей віруючих у Бога і у власні сили...

... Гетьманці дивляться широко на свої завдання супроти Батьківщини... Вони не відкидатимуть співпрацю в конкретних випадках з усіми національними силами, незалежно від їх політичного напрямку, коли це буде корисно для спільного визвольного Діла. Бо ж ми хочемо не розпорошення, а обєднання всіх національних сил...»

На бенкеті в Детройті 9-го жовтня 1937 р., уладженим на честь Гетьманича Данила українською Громадою спільно з місцевими Гетьманцями-Державниками, Гетьманич, відповідаючи на ряд промов і тостів, звернувся на початку своєї промови по анґлійськи до присутнього представника м. Детройта з такими словами: «Я сердечно вдячний Вам за Ваші ласкаві слова, звернені до мене й до всіх присутніх. Радісно відчуваю, що тутешні

наші американські приятелі так добре ставляться до Українців тут і так щиро співчувають нашим національним стремлінням».

В українській мові Гетьманич продовжував: «... Усіх нас — Українців, без різниці політичних напрямків, одушевляє одна думка, одна Ідея, що є нашою національно-політичною вірою: *Ми хочемо бути державно незалежними, хочемо так само, як і вільний Американський Нарід, кувати власними руками свою долю*» ...

«... Передумовою до вироблення незалежного державного життя є насамперед наше духове й культурне піднесення ... Я вірю, закінчив свою промову Гетьманич, що наближається час, коли всі Українці подадуть собі руку й зуміють вибороти собі місце на світі, на яке ми, яко нація давньої культури, маємо повне право ...»

10-го жовтня на величавому концерті на честь Гетьманича в Детройті, відповідаючи на ряд промов, Гетьманич казав: «Я знаю, що тут зібралися українські люди різних політичних напрямків. І тому мені приємно говорити до Вас. Бо я бачу й відчуваю, що в площині української культури маємо всі ми спільну мову. Але хай спільна культура наша стане також і доброю базою для обєднання всіх українських політичних сил»!

«... *Майте на увазі*, говорив далі Гетьманич, *скоро перед українським загалом стануть завдання чисто політичного характеру. І ми всі мусимо бути готові до виконання тих завдань.* Гетьманці є нині лише частиною українського визвольного Руху. Але Гетьманці стремлять до обєднання всіх сил Українського Народу ...»

17-го жовтня на принятті в Укр. Народнім Домі в Клівеленді, урядженім Гетьманцями-Державниками спільно з іншими орґанізаціями, Гетьманич, запрошений після ряду промовців до слова, спочатку в анґлійській мові дякував анґлійських промовців, потім у німецькій мові звернувся до присутніх американських німців з висловом симпатії національно думаючих українців до Німеччини.

Далі, вже по українськи, Гетьманич сказав:

«... В Европі серед політично активних Українців поволі затираються різниці між Галичанами і Наддніпрянцями ... Зокрема Гетьманці в Европі всіми силами стремлять до того, щоб якнайбільше причинитись до порозуміння і співпраці між західною і східною віткою нашого народу... Здібність галицьких Українців до методичної роботи, сполучена з розгоном наддніпрянських Українців — у процесі співпраці дасть добрі наслідки ... ... Для Гетьманців усі кляси Українського Народу є рівнорядні, як складові частини цілого, без котрих це ціле не може існувати. Сьогодні ми стоїмо скрізь перед фактом зросту значіння робітництва. Зорганізоване робітництво, так само як і сильна хліборобська кляса, для будучого відродження Української Держави є необхідні. Я глибоко вірю, що національно думаюче робітництво наше, яке вже й сьогодні несе великий тягар у нашій визвольній боротьбі, займе також і в нашій будучій Державі почесне місце, на яке воно заслуговує ...

... Надіятись на національну перемогу без плекання національних а в т о р и т е т і в, як духовних так і світських, — це обдурювання самих себе. Тому ми мусимо підносити і д е ю а в т о р и т е т і в, так занедбану в нашім народі, на належну височінь ...

... Нарешті — тільки на основі християнського світогляду можна вести зорґанізовану боротьбу з большевизмом — з цим найлютішим нашим ворогом — з атеїзмом і всіми тими чужими, неприродніми й шкідливими науками, що нас внутрішньо розбивають і нищать, не дають змоги нашому народові скріпитись і спроваджують його то в одне, то в друге вороже ярмо...»

24-го жовтня 1937 в Філадельфії на принятті, улаштованім Гетьманцями-Державниками спільно з іншими українськими групами, Гетьманич Данило говорив: «...Тільки тоді, коли всі українські внутрішні сили обєднаються одною державною Ідеєю, Ідеєю освяченою історією і традицією нашою та окропленою українською кровю, — тільки тоді вдасться опанувати віковічний духовий і політичний хаос український і дати визвольній боротьбі нашій ясні орґанізаційні рямці. І тільки тоді ми зможемо надіятись на національну нашу перемогу... Українською справою світ починає знов цікавитись... Але не забуваймо тут головного... ми, Українці, тільки тоді будемо певні нашого українського завтра, коли твердо стоятимемо на власних українських ногах...»

31-го жовтня 1937 р. в Ню Йорку на принятті, улаштованім міжпартійним українським Комітетом в готелю «Емпаер», відповідаючи на промови й тости, Гетьманич казав: «...міжнародні відносини можуть загостритися *несподівано так сильно, що може дійти до великого міжнароднього конфлікту.* І тому, особливо тепер, обставини диктують, щоб усі українські творчі й конструктивні сили обєдналися довкола одного Національного Центру — авторитетного, як на внутрішньому так і на зовнішньому фронтах...

Від нашої молоді залежатиме будучність нашого Народу. *Тому будьмо обережні й ощадні в витрачанні наших національних сил! Не штовхаймо нашу молодь на необачні кроки, невиправдані ні внутрішніми ані зовнішніми обставинами.* Натомість треба працювати, щоб скріпити внутрішні сили нашого молодого покоління, піднести його ідейно, морально, фізично й культурно на найбільшу височінь... Не вимагаймо передчасно найвищої жертви від нашої молоді! Бо я вірю, що цю жертву кожний український патріот принесе тоді й там, коли цього дійсно вимагатимуть обставини...»

«... Не з мягкотілим ліберальним романтизмом треба підходити до великої нашої національно-державної Справи... наше державне відродження треба творити на основі ґрунтовного знання нашої минувшини та реального підходу до нашої суворої дійсности...»

13-го листопада в Торонті (Канада), на улаштованім на честь Гетьманича Союзом Гетьманців-Державників урочистім концерті в Укр. Народнім Домі, Гетьманич між іншим казав: «...Гетьманці знають, що вони є тільки частиною цілого. Але свідомі своєї відповідальности, вони хочуть бути частиною творчою й активною. Хочуть створити духові й орґанізаційні рямки для цілого українського визвольного руху, бо знають, що без цього національна сила наша при новому зриві знову розпорошиться...»

1-го грудня 1937 р. в Монтреалі (Канада) в українській залі на Ібервіль зійшлося 350 душ молоді, щоби привітати Гетьманича. Відповідаючи на привіти Гетьманич казав: «... Україна — це не легка справа. *Здобути Українську Державу*, то ще не значить її збудувати. Нам не лиш

націоналізм потрібний, але перш за все конструктивне державництво, щоб не загубити того, що націоналізм здобуде. Тільки тоді, коли в нас ті дві здорові течії — Націоналізм і Державництво — дисципліновано поведуть працю під одною кермою, тільки тоді можна буде більш надійно дивитися на наше завтра... Ви, молоді, маєте порив і розмах, але молодим треба ще й досвіду Батьків, отої сили консервативної й тільки тоді, коли ми сполучимо ті дві сили разом — Батьківський досвід з розмахом молодих, тільки тоді може повстати Україна... Мало навіть того, щоб бути національно свідомим. Нам ще треба братись за орґанізацію й уміти підпорядковуватися ієрархії орґанізаційній... Події йдуть у світі скоро. Може прийти нова світова завірюха. Нам треба бути готовими скрізь. Тому кличу Вас, молодих Українців і Українок, що так близькі мойому серцю: орґанізуйтесь у Союзі Гетьманців-Державників, для праці на славу Україні!...»

11-го грудня 1937 р. в домі Союза Гетьманців-Державників в Вінніпеґу (Канада), відповідаючи на ряд привітальних промов, Гетьманич говорив: «Було б наївно думати, що без внутрішньої консолідації Український Нарід зможе охоронити себе підчас грядучих подій від того, щоб стати обєктом визиску чужоземних сил, які будуть використовувати українську незорґанізованість і безсилість виключно для своїх цілей. *Тільки силою можна здобути собі право!*... Для нашого внутрішнього обєднання мусимо зробити перший крок: позбавитись нетерпимости... український політичний Рух ще молодий і знаходиться в стадії формування. Помилки в минулому ще не означають, що ті ж самі помилки будуть повторюватися і в майбутньому. Тому не біймося простягати руки до всіх чесних Українців, що стоять ще сьогодні в інших політичних таборах, бо тільки в процесі спільної практичної роботи зникне назавжди те, що нас розєднує... Мусимо також стреміти до того, щоб віроісповідні різниці між Українцями не стояли на перешкоді до їх політичного зближення й обєднання...

... Після большевизму, що вже 20 літ буяє на наших Землях, залишиться сумна спадщина: духово і фізично розбите українське життя. У звязку з цим, тим більшого значіння набувають ясні політичні ідеї й установи для всіх тих, що на тій нашій руїні хочуть будувати нове українське життя...» Закінчив свою промову Гетьманич такими словами:

«... Гетьманці свідомі великої цінности, що вони її несуть на своїх плечах: є це традиція Гетьманської Держави, а одночасно традиція найсвітліших періодів нашої історії. Хочемо ту нашу Ідею донести знову до Київа, хочемо бути на висоті завдань, що стоять перед нами, спрямовуючи енерґію нашу на поглиблення нашої внутрішньої духової єдности й фізичної зорґанізованости і роботою своєю, чесністю й товариськістю пориваючи український патріотичний загал до спільної боротьби за спільний ідеал!

Хочемо української сили, а тому кличемо до співпраці всіх щирих українських патріотів з інших таборів, яким дорога доля нашої Землі!»

19-го грудня в залі Народнього Дому в Едмонтоні підчас урочистого приняття Гетьманича місцевою українською кольонією, відповідаючи на ряд промов, Гетьманич казав:

«... Ми, Українці, стоїмо сьогодні в самім початку нової боротьби... Тому в ці часи національного напруження й іспиту не починаймо з особистої свободи. Її матимемо в нашій здобутій Державі! Сьогодні ж будьмо

натомість готові цю нашу свободу принести кожночасно й добровільно в жертву там і тоді, коли користь нашої визвольної роботи від нас цього вимагатиме! . . . *Ми переживаємо дуже відповідальні часи, наближаємось до нових подій і можливостей, коли, може вже не в так далеким майбутнім, матимемо змогу знову боротись за нашу Державу . . . всі ми несемо велику відповідальність за майбутнє нашої визвольної Справи. Не повторюймо старих помилок, що довели нас до катастрофи!*

Відповідальности цієї свідомі Батько мій і я, що нас Боже Провидіння захтіло поставити в центрі Гетьманського Визвольного Руху. Ідеї нашої Вільної, Незалежної України хочемо служити до кінця! . . . глибоко віримо, що творчі сили нашого Народу нарешті переможуть . . .

. . . Повче ж національне визволення прийде тоді, коли збірний чин наш буде освячений великою жертвою, коли — як нарешті в житті кожного народу — стройні лави наших бойців-патріотів будуть знову кувати вільне життя й Незалежну Державу під свист куль і ціною власної крови!

До нашого національного зриву ми готовимось, наближення його відчуваємо, його хочемо, бо хочемо вільної України! . . .»

На прикінці книжка «За Україну», з якої беремо матеріяли до цієї статті, подає «Кінцеве Слово» пера В. П. Гетьманича Данила. Основне в цім «Кінцевім Слові» наступне:

«. . . Впродовж цілої подорожі, пише В. П. Гетьманич, відчував і тепер, після її закінчення, відчуваю сильний внутрішній звязок з усіма тими патріотами, що мені з ними довелося зустрічатись, говорити, обмінюватись думками . . . Я маю на увазі широкі маси українські . . . — наших фармерів і робітників, як і духовних провідників, бувших військовиків, інтеліґентів, а особливо українську молодь. Всі вони підходили до мене підчас і після наших численних зібрань, гостили мене в себе й всіми способами старалися висловити мені співчуття й прихильність у звязку з тою працею, що її Батько, я й ті, що з нами, ведемо; а разом з тим із внутрішнім горінням застановлялися над тим, як найліпше спричинитись до збільшення української внутрішньої сили, як обєднати в одне ціле здорові зародки в нашім суспільнім житті, що їх сьогодні вже всюди спостерігаємо, як зактивізувати те, що нині ще лежить бездільно, невикористовано для спільного визвольного діла . . . часу перед вибухом подій на Сході залишилося вже мало . . . темп нашої громадської роботи треба прискорити . . . чесних українських патріотів можна знайти в усіх українських політичних групах і тому злочином є — штучним загостренням внутрішньо-політичних відносин *віддаляти можливість всеукраїнського порозуміння перед обличчям грядучої боротьби* . . . в цей підготовчий період особливо мусимо оберігати наше суспільне життя від розкладових, чужо-національних впливів; мусимо зробити все, щоби якнайскорше обєднати здорові українські сили, створюючи всенаціональний український центр, авторитетний на зовнішньому й внутрішньому фронтах . . .»

Наведені витяги з прилюдних висловів В. П. Гетьманича найліпше характеризують Його політичне і взагалі духове наставлення. Тим більша їх цінність, що вони висловлені експромтом, як відповідь на привітання . . .

„В тій давній, виповненій брязкотом оружжя добі, відшукаймо те, що становить постійну й незмінну суть сили Українського народу."

В. Липинський.

УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИКУ!

Перед вибухом вересневих подій минулого року Місцева Орґанізація Союзу Гетьманців Державників, ідучи за вище наведеними словами Вячеслава Липинського, Творця Гетьманської Ідеольоґії, приступила до видавання свойого орґану «На Відсіч». Як зазначили ми в перших числах «На Відсічі» — не ставили ми собі інших завдань, як тільки обовязок голосити на чужині серед нашої еміґрації УКРАЇНСЬКУ ПРАВДУ. Ту правду, яку століттями очорнювали наші одвічні вороги, а в останніх часах і люди українського походження, — одні заражені «всесвітнім братерством», другі захоплені чужими ідеями, що не прийнялися і ніколи не приймуться на українському ґрунті, — а інші прямо із-за сервілізму.

По виданні 7-го числа нашого орґану, з багатьох листів, одержаних від новоприбуваючих українців із ЗУЗ, ми переконалися, що наша скромна праця знайшла зрозуміння. Головно листи від західньо-української молоді, повні розчарування, як — «коли б на рідній землі була змога переконатися в цій жертвенній праці Гетьмана для України, ми не йшли б були в закамарки темряви»..., «ми націоналісти, але хочемо Гетьмана»!..., та багато інших подібних висловів, свідчать, що Гетьманська Ідея є живуча в українських серцях і тільки вона є тою рушійною силою в боротьбі за свою державу.

Український Державнику, з уст невідповідальних людей почуєш не одне терпке слово під адресою нашої Орґанізації за це тільки, що називаємо речі по імені та пятнуємо з л о ч и н і о б л у д у, що криються під маскою «патріотизму» та «службі нації»... Але, як ми писали в перших числах «На Відсічі», — ми не зійдемо з того шляху так довго, доки скомпромітовані штабовці самі не уступлять, або суворий присуд боротьби не змете їх з поверхні українського політичного горизонту. Ми не боремось за якесь партійне першенство. Не запобігаємося за тим, щоб кожний українець став ісповідником Гетьманської Програми. Хочемо тільки вірно стояти на сторожі розвитку Визвольної Боротьби, щоб вона йшла тим віковічним шляхом, який витичили наші предки-державники — від Аскольда, Володимира В., Короля Данила, Сагайдачного, Хмельницького, Мазепи — аж до днів Г е т ь м а н а П а в л а С к о р о п а д с ь к о г о.

Це наш святий обовязок!

Для посилення і скріплення цеї праці, кличемо до Тебе, Український Державнику, — ДОЛОЖИ ВСІХ ЗУСИЛЬ ДЛЯ ЗАЛОЖЕННЯ ТВЕРДИХ ОСНОВ ІСНУВАННЯ БОЄВОГО ГЕТЬМАНСЬКОГО ОРҐАНУ НА ЧУЖИНІ. — ПРАЦЮЙ НАД ПОШИРЕННЯМ ЙОГО В МАСАХ ТА НАЛАДНУЙ ЙОГО МАСОВУ КОЛЬПОРТАЖУ!

Тією працею розвієш легенду брехні й звяжеш духово українця з Ідеєю, яку ЗРОДИВ НАШ РІДНИЙ ЧОРНОЗЕМ, якої прагнули століттями українські покоління, віддаючи за неї жертву власного життя і крови.

Квітневе число присвячене 22-ій Річниці Відбудови Гетьманської Держави на Україні. Зміст його висвітлює події, в яких зродився цей великий Чин, доконаний українськими державницькими силами. Появиться воно в розмірі 2-ох аркушів, друком, щедро обдароване ілюстраціями. Ціна — в Німеччині 1 РМ, в Протекторатi Чехії і Моравi 7.50 Кч., в Генерал-Губернаторстві 2 — зл. Кожний організований Гетьманець обовязаний придбати це ювілейне число «На Відсічі». — УСІМ, ЩО НАДІСЛАЛИ НА ПРЕСФОНД «НА ВІДСІЧІ» — СКЛАДАЄМО НАЙЩИРІШУ ПОДЯКУ.

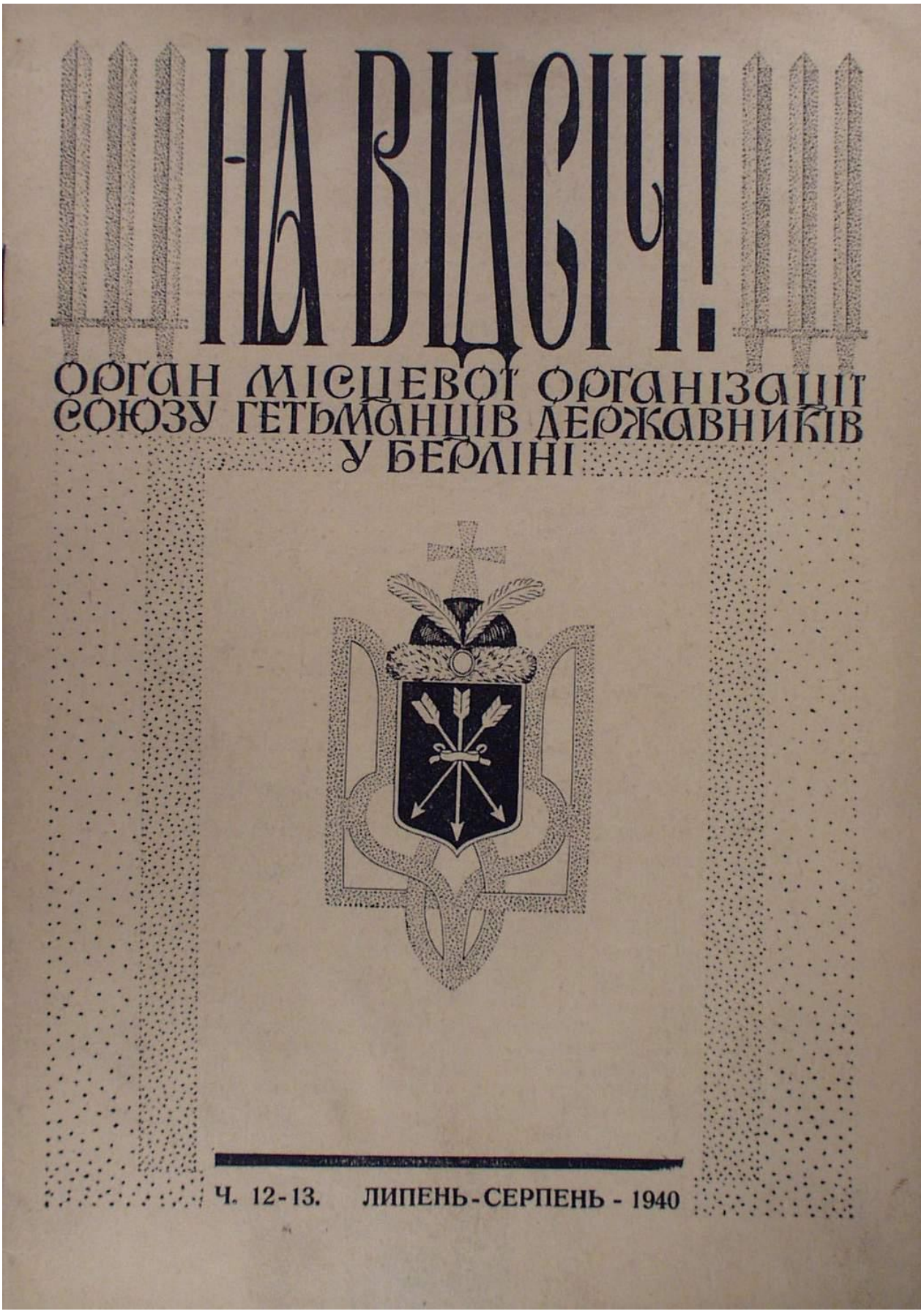
СЛАВА УКРАЇНІ — ГЕТЬМАНОВІ СЛАВА!

Берлін, у квітні — 1940. **Управа МО СГД.**

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. 7078, т. 1, арк. 1-33

№ 103

Друковане видання С.Г.Д. у Берліні “На відсіч!” ч. 12-13 (1940 р.)

НА ВІДСІЧ!

Орґан Місцевої Орґанізації Союзу Гетьманців-Державників у Берліні

Ч. 12 –13. Липень -Серпень 1940

ЗМІСТ:

1. Портрет ЯВПГетьмана ПАВЛА 1
2. *Слово ЯВПГетьмана Павла* до членів МО СГД — Берлін у День св. Петра й Павла . 2
3. *Мирон Королишин:* Два переломові акти в історії Гетьманства 3
4. *Інж. Павло Зоц:* Поворот чи маневр? . . 6
5. Гетьманська «Трійця» (Ілюстрації) . . . 8
6. Над могилою Великого Гетьмана 9
7. «Гетьмане, ми Тобі вірні»! 11
8. † *С. Черкасенко:* Ін гок сіґно вінцес! . . . 12
9. З орґанізаційного життя 13
10. Безнадійні відносини 14
11. *Літописець Нестор:* Нова ідеольоґія . . . 15
12. Комунікат 15
13. *Микола Голюка:* Як це назвати? 16
14. *«На Відсіч»:* Відповідь на брехливі доноси
15. «Татарські люди»

ЦІНА 0·50 РМ.

ЧИТАЧІ НАШОГО ОРҐАНУ В ҐЕНЕРАЛ-ҐУБЕРНАТОРСТВІ!

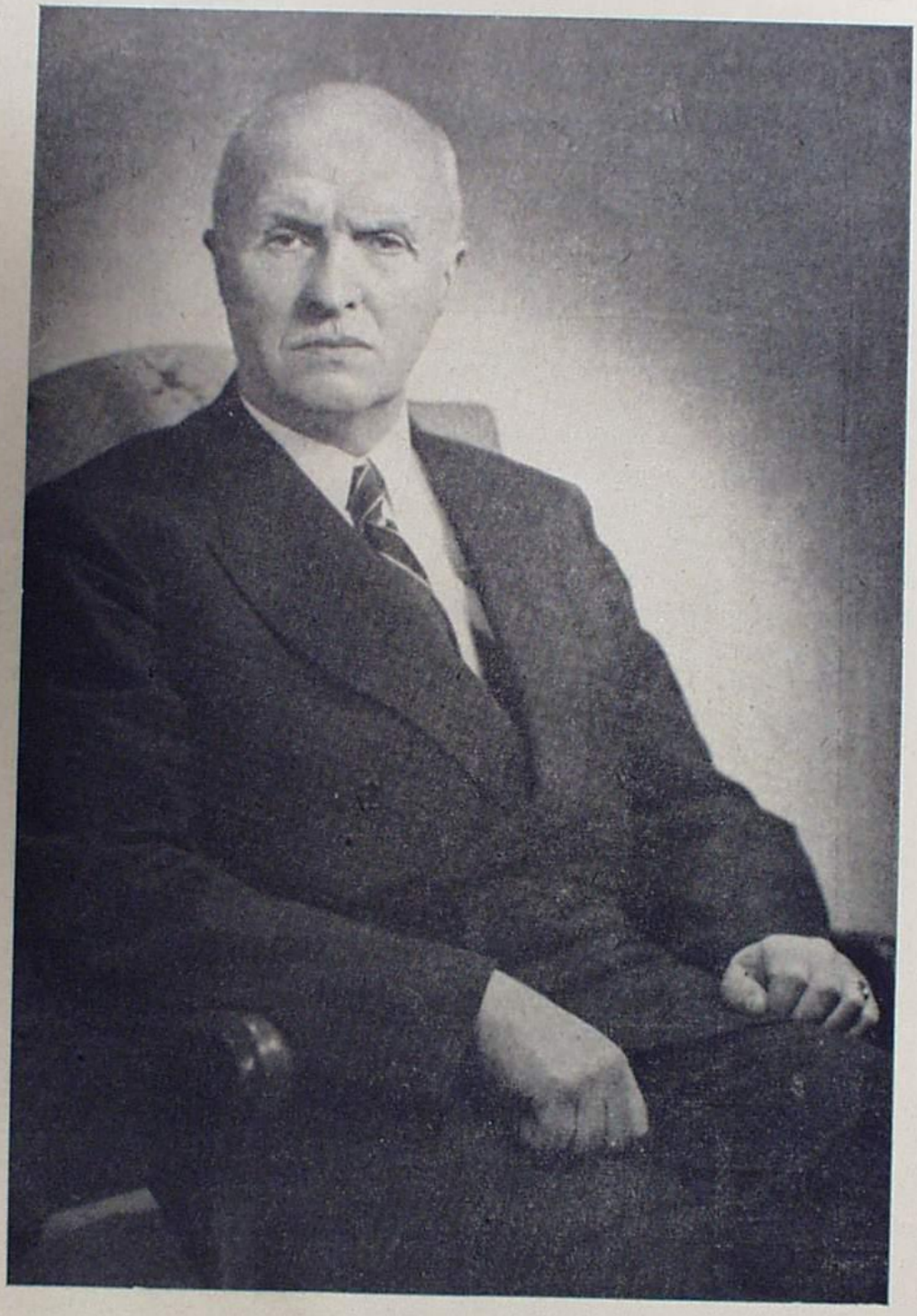
Надсилайте гроші за „На Відсіч“ долученими складанками на конто: Konto Nr. 531 — für Klemens Trofimenko.

В Райху передплату на „На Відсіч“ платити на складанки Поштової щадниці в Берліні на конто: **Nr. 1922₁₀ für Korolyschyn Myron, Berlin W 30.**

В Протекторатї гроші посилати складанками Поштової щадниці в Празі на конто: **čís. 73.610 „Mykola Rossinevyč. Praha-Nusle II.“**, коротко зазначаючи на середній частині складанки на скільки чисел.

В Словаччині передплату посилати на рахунок у міській щадниці в Братиславі на конто: **„G. 283. Ing. Nazjuta“ Bratislava.**

Гетьманці й Симпатики! Запорукою розвитку Гетьманського Руху — це підтримка своєї преси. Будуйте міцні підвалини для розросту Гетьманської Преси! Орґанізуйте на місцях масову кольпортажу орґану „На Відсіч“!

Гетьман Всієї України Павло Скоропадський

Слово Ясновельможного Пана Гетьмана
до членів МО СГД — Берлін у День св. Петра й Павла

ВИСОКОПОВАЖАНІ ПАНІ Й ПАНОВЕ!

Сьогодні, в день мого Янгола, МО СГД — Берлін, зробила мені велику приємність, запросивши мене до себе, де я в колі моєї родини й друзів проводжу цей вечір.

Щира Вам, дорогі членкині й члени Місцевої Організації, від мене за це подяка.

Зі свого боку я сердечно бажаю Вашій Організації повного щастя й успіху в усіх Ваших справах.

Нераз я вже казав Вам, що в нашім Гетьманськім Русі найважніше — це створити з Союзу Гетьманців Державників справді непохитну організацію. І сила її не в числі членів, а в тому, щоб усі її члени жили однією Великою Ідеєю, однаково думали й одностайно чинили. Треба, щоб, усі Ви були щільно споєні поміж собою, а ціла організація була б духом, серцем і всім своїм єством зо мною. Важливо, щоб організація, витворивши в собі суворий, високо-моральний кодекс, точно й невідхильно додержувалась його в усіх своїх постановах і чинах.

Важливо, щоб серед Вас панував дух активности та щоб ніколи — які б сумні не були умови нашого життя — не покинула б Вас віра в Правду нашого Діла.

Бо ми свого досягнемо!

Я так вірю, і вірте мені, що так буде!

Я бачу в Вас, мої панове, людей, що з ними я звязаний аж до загину а тому я радий, що можу провести кілька приємних годин з Вами, тому я сьогодні щасливий і тому ще раз Вам за це щиро дякую.

Підношу чару за розквіт берлінської Місцевої Організації, за те, щоб увесь Союз Гетьманців Державників перетворився в могутню організацію, яка в відповідний час, коли ми зможемо від слів перейти до діла, допоможе нам здійснити нашу Святу Ідею!

Слава Україні!

Р. Б. 1940.

Мирон Королишин

Два переломові акти в історії Гетьманства

(Квітень, 1657 — Травень, 1933)

Втілення Ідейного Маєстату Нації в реальну, пануючу в Україні Гетьманську династію — доконали дві найвизначніші індивідуальности старого й відновленого в 1918 році Гетьманства, Богдан Хмельницький і Павло Скоропадський.

Одначе саме розуміння ваги дідичного Гетьманства, його Сили й Авторитету, значіння переходу Булави-влади з батька на сина й його нащадків, позначилося в боротьбі Української Нації не тільки двома державницькими актами Творців Української Держави — Гетьмана Богдана, Двигуна Великої Української Революції 1648 року, та Гетьмана Павла, Творця Квітневого Міту 1918 року, що воскресив і викресав «вогонь святий» призабутої Гетьманської Традиції.

Ідея Української Монархії в формі дідичного Гетьманства пливе в крові й лежить в кости державно-творчих поколінь від ряду століть. Коріння цієї Ідеї сягають світлих часів Володимира Великого. Це ж він перший усунув автономних князів і настановив на їх місце своїх синів. Тим злучив він усі українські землі в одну державну цілість і впровадив на Україні династичний прінціп.

Ідея Верховного Маєстату Нації в особі дідичного законного гетьмана нуртує в душах широких українських мас. Вона тільки приспана й придавлена рядом століть чужинецького поневолення та звихнена заразками «спасаючих» націю кличів, що ввели хаос у шуканні «кращих» шляхів і кандидатів. Почуття цієї Ідеї жиє і діє при кожній спробі творення самостійного життя. Вона підсвідомо прокидається, але не завершившись, гине в морі хаосу й загальної руїни.

Прояви завершення Ідеї дідичности позначилися за І. Самойловича й Розумовського. А 1757 року провідна українська верства сама домагається дідичности для роду Розумовських, а ще перед тим, М. Скоропадський загально вважається кандидатом на гетьмана не тільки ізза його особистих заслуг, але й тому, що був близько споріднений з правлячим уже на Україні Гетьманським Родом Скоропадських. А вже дуже яскравим доказом живучости цієї Ідеї — це 1918-ий рік, коли сіль української землі, хліборобидержавники покликали на чоло своєї Батьківщини Гетьманського Нащадка — Павла Скоропадського, хоч висувалося і інших кандидатів.

Суть втілення цієї Ідеї дуже добре зрозумів Богдан Хмельницький. За час довголітньої боротьби він переконався, що трівкість Української Держави, здобутої його надлюдськими зусиллями й кровю найкращих синів України, зможе закріпити тільки переданням Булави-влади своїому синові Юрієві. Цим бажав старий Хмельницький нерозривно звязати свою славу й десятилітні осяги кривавого змагу з іменем сина, який відзеркалював би Силу й Авторитет свойого «Богом даного» Батька.

Це диктував досвід його напруги, невпинної борні за кожний відтинок державного фронту, почуття відповідальности й кермування державою, а не «забовою в революцію».

Зреалізуванням своїх «шалених дум», Хмельницький бажав положити край боротьбі за гетьманську Булаву, передбачаючи її наслідки: служба цареві й королеві, осмішення та скомпромітування Маєстату Нації запроданством виборних гетьманів та смерть Української Держави. І тому Хмельницький вже 1651 року, як підготову до заведення дідичности в Гетьманстві, урочистим актом у Чигирині настановив 11-літнього сина Юрія Спадкоємцем титулу Самодержця Козацько-Української Держави.

Коли ж спрямоване вістря заключеного московсько-польського союзу проти України почало ускладнювати положення Української Держави, тоді старий Гетьман ще більше був стурбований долею України, бо й фізично почав підупадати. З весною 1657 року Хмельницький, підупадаючи щораз більше на силах, і передбачаючи збройну розправу між Москвою і Україною, постановив перевести в дійсність свої династичні пляни. Це мало дати Україні внутрішнє скріплення й відпорність ворогові.

В місяці Квітні 1657 року Гетьман Хмельницький скликав у тій цілі Раду Старшин Війська Запорожського до Чигирина, на якій урочисто офіційним актом висловив свою волю: *16-літнього сина Юрія проголосив Переємцем Гетьманської Булави та своїм Наслідником — Гетьманом Української Держави.*

День проголошення Монархії в формі дідичного Гетьманства був для того Володаря таким же днем щастя і віри в могутню майбутність України, як день його тріюмфального вїзду до Золотоверхого. Вїзд Хмельницького до столиці — це був символ побіди над ворогом і створення держави, — введення династичного пріпціпу мало стати *символом непереможности й вічного існування Української Гетьманської Держави.*

І вся Україна так зрозуміла.

На заміти Гетьмана Богдана, що Юрій «молодий розум має», народня дума вложила в уста мас відповідь:

«Будем ми старих людей біля його держати,
Будуть вони його научати,
Будуть його добре поважати,
Тебе, батька нашого, Гетьмана споминати.
Дай, Боже, за Гетьмана молодого жити, як за старого».

Саму вістку про іменування Юрія Гетьманом, Наслідником його прославленого Батька, весь народ приняв словами найбільшої радости й одушевлення: *«Нехай тая Слава буде, що Хмельницький Гетьман»!*

Дійсно, втілення Верховного Маєстату Нації в сина Володаря - Гетьмана, поважаного цілим українським народом, було для кожного українця *зрозумілим, дійсним і незмінним продовженням Величі й Слави Української Нації.* В цьому народ бачив здійснення його туги за постійним Володарем, а не виборним «чорними радами» отаманчиком.

Другого акту, по Богданові Хмельницькому, як наказу історії і заповіту предківського доконав Гетьман Усієї України Павло Скоропадський.

16 Травня 1933 року, в день шістьдесятьліття своїх уродин, Гетьман Павло урочистою заявою надав Гетьманичеві ДАНИЛОВІ права до Гетьманської Булави й звязані з нею обовязки:

«Після Мене Провід нашого Діла й всі права й обовязки старшого в нашім Роді переходять на Сина Мойого ДАНИЛА.

Синові Мойому ДАНИЛОВІ заповідаю непохитно, до кінця життя, стояти на Чолі Гетьманського Державного Діла, а всім Гетьманцям — вірно допомагати Йому в цім».

З того часу на фоні українського політичного діяння зявилася постать давно нечуваної індивідуальнсти в Особі Гетьманського Сина. І не диво, що на Нього не тільки велика українська еміґрація звернула свої очі, але також і чужинний світ. Приняття Гетьманича Данила українцями всіх політичних таборів, церковними достойниками й духовенством Америки й Канади, свідчить, що Заповіт Гетьмана Павла знайшов таке зрозуміння серед українства, як тому майже триста років Заповіт Гетьмана Хмельницького.

Це заразом свідчить, що питання Ідеї Гетьманства — це не задубілий труп, попри якого можна спокійно пройти. Вона пориває і захоплює, вона викликає ненависть до віковічного ворога української самостійности, й родить безмежну любов до своєї Батьківщини в кожного українця.

Упадок Гетьманства в 17 столітті й упадок його в 1918 році, це не смерть Гетьманської Ідеї. Причини упадку Гетьманства в 1918 році, це повторення помилок амбітної і руїнницької по своїй вдачі верхівки «народу» з 17 століття. Прояв і упадок Гетьманства в 1918 році — це тільки спроба сил, це тільки боротьба за втілення і остаточне його закріплення.

Боротьба за втілення Ідеї Гетьманства в повнім його розумінні — добігає свойого побідного закінчення. Це вже позначається навіть в цьому, що противники Гетьманської Ідеї, коли відкинути накинутий їм «вождізм», являються недоношеними гетьманцями. Їхня недоношеність — це визнання Гетьманської Ідеї з прінціпом виборности, яка власне є головною причиною упадку Гетьманства й разом з ним Української Держави. Бо Ідея Гетьманська з запереченням дідичности, як головного чинника її живучости, — це тіло без душі, яке мусить вмерти й потягнути знову за собою упадок Української Держави. Але коли вірити в щирість сприймання Гетьманської Ідеї т. зв. націоналістичним табором і воно не робиться в намірі спекуляції для обдурення своїх же мас, що стають на гетьманську платформу, — то це знак, що цей табор в перших кроках визнання дідичного Гетьманства.

Бо Гетьманська Ідея тільки з правом визнання за нею дідичности може діяти — творити! В противному разі: Виговські виступатимуть проти дідичного гетьмана Юрія; Пушкарі при помочі Москви проти Виговських; Брюховецькі проти Пушкарів; отамани в союзі «пролєтарської країни» проти законного Гетьмана Павла; отаман знову ж проти «комісаря» в союзі з Польщею і так в безконечність, щоб кінчати смертю на чужих бруках...

Гетьманська Ідея з правом виборности виглядає так само комічно, як би прим., законного гетьмана вибрати президентом української народньої республики! Ідея перестає тоді діяти, а гетьман перестає бути непорушним Маєстатом Нації.

Тому ми Гетьманці, йдучи слідами Гетьманів Хмельницького й Скоропадського, боремось *тільки* за здійснення Української Монархії *в формі дідичного Гетьманства*, як символу СИЛИ й АВТОРИТЕТУ *Нації*. Виборності, тобто владі знизу — протиставимо *дідичність*, ВЛАДУ ЗГОРИ! Без цих основних заложень Гетьманства, не може бути обєднана Українська Нація, ані збудована Українська Держава!

Для нас Гетьманців наказом сучасности й світлої будуччини України — це боротьба *за здійснення Ідейного й піднесення Верховного Маєстату Укра-*

їнської Нації, що існував за Київських і Галицьких Князів та Гетьмана Богдана Хмельницького

Для нас найвищий Маєстат України — це *Правний Законний Гетьман ПАВЛО й Його Наслідник — Гетьманич ДАНИЛО.*

Боже, Гетьмана й Рід Його для України, бережи!

Прага, в липні, 1940.

Інж. Павло Зоц

Поворот чи маневр?

Українська Нація та Українська Державність росли й розвивались під знаком християнства та авторитативної влади, що набрала характеру монархії у різних її формах — князівства, королівства та зрештою гетьманства. Занепад цих чинників лучився з занепадом української нації та української держави, а перебування під чужим державним панування мало за наслідок якраз втрату національно-державного почуття та притуплення віри й пошани до духовних і світських авторитетів. Тому то в часи революції 1917 року не знайшлось в українського народу стільки сил, щоб було можливо знову відбудувати та закріпити власну державу. І тому тодішній український провід не зрозумів ваги доконаного Гетьманом Павлом державного перевороту й тому таке вороже ставлення до гетьманського періоду 1918 р. та цілого Гетьманського Руху вже в новій фазі української визвольної боротьби.

Тільки маленький гурток людей навколо Гетьмана Павла, зібраний славетнім ідеольогом нового гетьмансько-державницького руху В. Липинським, схоронив у своїому програмі ці старі засади нашого державного життя та разом з іншими чеснотами високо ніс їх на своїх прапорах. І несе далі в певній вірі, що відроджене українство сучасної доби нарешті переконається і піде його слідами до відновлення призабутої слави та історичної безсмертности нашого страждального народу.

Певність переконання і віри допомогла Гетьманському Рухові перебороти всі дотеперішні труднощі й положити основи до дальшого розвитку

Багато дечого змінилось від того часу, як новий гетьманський рух скромно заявляв про своє існування, багато його старих противник в переконалось у його справності й, приєднавшись до нього, чесно працює для здійснення його ідеалу, багато різних укр. політичних напрямів вже навіть поховано, але Гетьманський Рух розростається і як ґранітна скала високо стоїть понад розбурханим морем сучасної дійсности.

На зміну старих — приходять нові противники, що замість Бога й віри плекають нігілізм та релігійну байдужість, замість законного гетьмана — виставляють невідомого «вождя», замість патріотизму, відданости й любови — засаду пихи й ненависти, замість культу традиції — власні вигадки та амбітність, замість пошани авторитету й права — некритичний послух диктаторові.

Та чи довго можуть вони втриматись з такими засадами, коли вже тепер їхній загал примушує їх повернутись до Бога, до наших державницьких традицій, до того, що вже давно голосить Гетьманський Рух.

Щораз гучніше чуються в рядах УНО кличі, що ставлять його провід часами в прикре розходження з їхньою офіційною доктриною ОУН.

Тому не дивуємось, коли провід УНО для заспокоєння свого загалу починає сам час від часу згадувати про державницькі засади, й коли в орґані УНО «Укр. Вістник» читаємо такі статті, як «Дві постатті нашої слави», що ґльорифікує Великого Князя Володимира та Великого Гетьмана Богдана, або «До джерел нашої сили», що визначає значіння церкви та християнської віри й доходить до гасла «Бог і Україна».

Не можемо однак зрозуміти, для чого рівночасно висовуються такі кличі, як «виборний гетьман» і подібні, коли саме ця виборність гетьманів виявилась, як найбільша слабина нашої минувшини. Мимоволі насовується питання, чи не робиться це тільки для того, щоб пізніше в розрахунку на некритичність мас заявити, що це ж, мовляв, ми — націоналісти почали перші плекати такі то й такі державницькі засади, а що гетьманці тільки намагаються нам їх перехопити.

Рівночасно цими засадами треба заколотити так, щоб таки справді ніколи не здійснились.

Та, як би це було дійсно так, то насамперед треба зазначити, що гетьманці легко докажуть, по чиїй стороні є правда, а тому знаходимо місце й для припущення, що це може бути справжнє зрушення з місця і свідоме та щире опущення старих оунівських засад та бажання знайти кращу дорогу до здійснення визвольної мрії Українського Народу.

Та коли ж уже рушати з місця, то навіщо самотужки блукати і завдавати собі зайвого труду, коли можна використати багатий досвід Гетьманського Руху й визнати його ідеольоґію так прекрасно зформульовану й так переконуючо доказану В. Липинським. Лише така форма державної влади в Україні, яка відповідає духові та історичним традиціям розвитку українського народу, забезпечить йому чесну й славну майбутність.

Такою формою є тільки модерна Трудова Монархія, бо це не є випозичена, *а наша рідна природня українська Ідея*, основу якої творили якраз і Володимир Великий, і Гетьман Богдан Хмельницький, і наша традиційна християнська церква й ціла українська нація.

Милостею Божою нам Гетьман Павло відновив у 1918 році цю Ідею і з Божою поміччю зараз стоїть на чолі одинокого законного українського державницького руху.

Велике діло української державности може здійснитись тільки тоді, коли всі українці-патріоти перестануть ділати самотужки й коли обєднаються усі біля Одного Законного нашого Гетьмана Павла та Його Роду й спільними силами працюватимуть для спільної мети. Час не терпить, тому всі чим скоріш до однієї лави — під один Провід під гаслом: «Бог — Гетьман — Україна»!

Ін гок сігно вінцес!

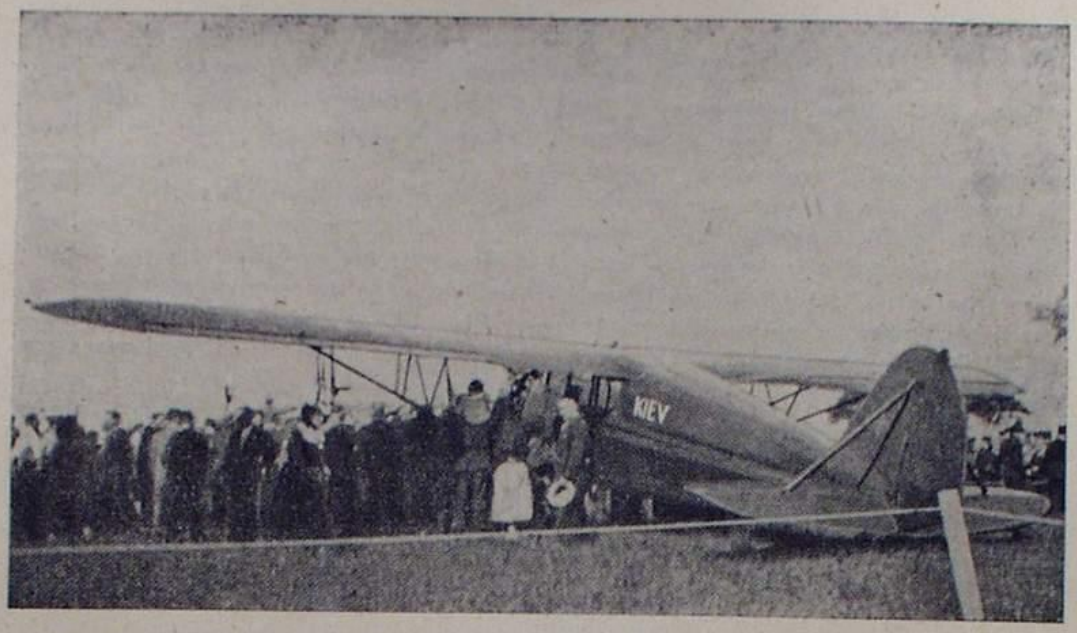
Гетьманська „Трійця“ — „Україна“ — „Львів“ — „Київ“

Перший літак Союзу Гетьманців Державників «УКРАЇНА»
На літаку молодий український летун, пок. А. Чайківський.

Другий літак Союзу Гетьманців Державників «ЛЬВІВ»
Біля літака (зліва направо): сот. Марчак, осаул Евген Драгінда, сотничка Червоного Хреста СГД п-на Ірина Тарнавська й п-ні Драгінда.

Третій літак Союзу Гетьманців Державників «КИЇВ»
Вельможний Пан Гетьманич ДАНИЛО перший злітає на літаку «КИЇВ» після його посвячення — 12. IX. 1937 року.

Над могилою Великого Гетьмана

В переломовій, рішаючій хвилі, коли важилась доля Української Держави — її дальшого існування чи занику на довгі століття, Україна втратила Гетьмана, свойого Вождя й політика, якому не було рівного в тодішній Європі.

Дня 6 серпня 1657 року помер у Чигирині Великий Гетьман Богдан Хмельницький. Довго ховала Україна свойого Творця Української Держави. Похорони відтягали мало не цілий місяць, ніби боючись розстатись на віки зі своїм Вождем. Мощі Гетьмана зложили в Чигиринській церкві 2-го вересня 1657 року в супроводі війська й великих мас народу під проводом архієп. Л. Барановича перенесли мощі в рідний Суботів, як того бажав собі Гетьман, і там по козацькому звичаю його поховано, стріляючи з рушниць та гармат.

Настрої і біль цілого тодішнього українського громадянства відзеркалює нижче подана промова Самійла Зорки, особистого гетьманського секретаря, одного з тих, що наміри й «думи шалені» Гетьмана знав найкраще.

«Панове Полковники й вся Старшино зі всім Військом Запорожським, і вся Державо Українська! Прийшлось нам тепер по веселих минулих часах, сумних слухати тріння і рясними сльозами обливатись, коли Гетьмана нашого, Богдана Хмельницького, ВОІСТИНУ ОД БОГА НАМ ДАНОГО ВОЖДА, через смерть невблагану скошеного, ось на катафалку смертним оглядаємо й останні послуги йому віддаємо. Помер, несмертельну по собі оставивши славу, цей добрий Вождь наш, за котрого головою не

тільки ми, підручні його, але й вся Українська Держава — при щасливих успіхах довгі літа жити безпешно — обіцювати собі могла. Помер той, котрому спільно з Вашмостями Милостивим Панством, при правді своїй за вольности й стародавні права свої стоячим, всемогуча рука Божа на ворогів наших — Савроматів польських, скрізь свою допомогу давала. Помер той, од котрого гармат і мушкетів не тільки пресвітла Вандалів Сарматія, але й бурхливого Евксинопонту замки й фортеці, а в р. 1621 і самі навіть Царгородські, порохом мушкетним окурені, дріжали й тряслися мури. Помер накінець ТОЙ, котрого ділом оживлені, могли вже ніколи не вмерти старинні права й вольности українські й всього Війська Запоріжського. Не стає мені часу на вичислення чеснот і діл ваших лицарських, котрі ви, при ВІД БОГА СОБІ ДАНІМ ВОЖДІ И ГЕТЬМАНІ Хмельницькім, за повреджені й потоптані поляками, старинні права стоячи, в богатьох місцях з великою відвагою хвалебне доказали. Хай людською мовою про ці діла ваші лицарські розкажуть поля і долини, вертепи й гори: розкажуть, якими ви мужнім, геройської відваги повним, за вольности свої стояли й воювали серцем. І що при всемогучій допомозі Божій, на Жовтих Водах, під Корсунем, під Пилявою, під Збаражем, під Зборовом, під Берестечком, під Білою Церквою, під Львовом і Замостям, під Нестерваром і Баром, під Камянцем Подільським і Жванцем, під Батогом і Охматовим і на інших богатьох місцях, яких не вичисляю, ви доказували й доказали. — До Тебе зі скромною моєю мовою звертаюсь, милий наш Вожде! Древній Руський Одонацере, славний Скандербегу, Гетьмане Славного всього Війська Запорожського й всієї козацької України, Хмельницький Богдане! До Тебе говорю, тепер між чотирьма дошками окутаного й мовчазного, а якого мови перед тим і ординансу сто тисяч нас слухало й на кожний знак Твій готовими ставало. Чому так скоро став Ти мовчазним Гарпократом Беручи приклад з німого Аттиса, промов до нас, братів своїх, і НАУЧИ НАС, ЯК МАЄМО ми без ТЕБЕ жити й поступати з сусідніми друзями й ворогами нашими. Бо ж той німий Аттис, короля, свого батька, од смерти з рук його власного жовніра словом своїм перестеріг. А Ти, доброї бувши мови, скажи й дай нам пересторогу, аби ми не були звойовані й побиті ворогами нашими».

На нещастя України життя його було закоротке. Встиг Хмельницький за короткий час збудувати державу й дати закон та напрямні, по яких повинні були володіти його наслідники: 1. зберегти сталий, непорушний, дідичний монархічний прінціп Верховної Влади на Україні; 2. замість повваленого ним польського шляхетського устрою, розбудовувати започатковану ним провідну верству Війська Запріжського, яка мала стати фундаментом Української Держави; та 3. зберегти Українську Державу перед вмішуванням сусідів у її внутрішне життя. Але передчасна смерть не дала йому закріпити й уґрунтувати своїх плянів.

По смерти Хмельницького чад республіканізму польської шляхти так задурманив голови старшині з Виговським, що відняли від Гетьманського Наслідника Юрія Булаву й вибрали за гетьмана Виговського. Цим нерозважним кроком — відібранням Юрієві влади, одержаної від його «Богом даного« Батька — започатковано Велику Руїну...

Почавсь бій за булаву й шукання помочі в сусідів і говорячи за Шевченком:

Так ось-як кров свою лили
Батьки за Москву й Варшаву
І нам, синам, передали
Свої кайдани, свою славу!

„Гетьмане, ми Тобі вірні“!

(Телеґрама з Туреччини)

«Ваша Світлосте, Ясновельможний Пане Гетьмане! Ми віримо безмежно. А віра горами двигає. В цій вірі наші очі звертаємо не тільки на тих, що перебудовують Европу, а в першу чергу на Тебе, наш Гетьмане, що був і будеш єдиним повновладним Сувереном нашим і Всієї України».

(Привітання з Болгарії від Г. Васька й інших).

12-ий Липня — День Янгола Гетьмана Павла пройшов цього року під кличем повищого заголовку й під знаком любови, пошани й відданости своєму Гетьманові-Вождеві та вірности й служби інтересам Української Визвольної Боротьби — в першу чергу, як говориться в привітаннях.

З надісланих численних телеґрам- і листів- привітань з Велико-Німеччини та з держав по цей бік фронту, — пробивається віра українського народу в неминучу побіду під Проводом Гетьмана навіть в час, як загально говориться, остаточного винищування самостійницьких стремлінь Української Нації. Зі змісту привітань палає одне: *нетерпиме вичікування зложити з наказу Гетьмана життя на Вівтарі поневоленої Батьківщини.*

Зміст цьогорічних привітань Високодостойному Імянинникові, це вже не «еміґрантські зітхання і не надії на кращі часи», як бувало в минулі роки а нестримний порив до чинів і голошення Гетьманові готовности стати на кожночасний Його заклик. Вояцтво українське, що 20 років в ляцькій катівні леліяло в глибині душі Гетьманську Ідею і думками своїми линуло до Того на якого в тузі вичікують скрівавлені Рідні Землі, — зголосило свою готовність: «Ждемо наказів»!

Це доказ, що Старшина війська українського не піде слідами Петлюри й Коновальця, які зрадивши Гетьмана, пішли з большевиками.

12-ий Липня — Гетьманський День — обеднав духово тисячі-тисячів українських серць і всі звернулися туди — до Нього, якого Провидіння нам зберегло на найтяжчі для України часи. В єднанні цьому проявилася стихія 45-мільйонової Української Нації, що мовчазно ждe свойого часу, й бачиться в ньому, як зза обрію виростають сталеві кольони бійців, вірних Гетьманові до загину й готових до бою «з Богом у серці за Вільну од нікого Незалежну»...

«...Просимо приняти наші запевнення відданости Вам і Справі Українській, для якої Ваша Світлість працюєте». — Генерали: Єрошевич, Шепель Пузіцький, Яшніченко, Вовк.

«...Від імени свого та щиро відданих Вашій Світлости старшин б. укр частин з днем Янгола»... — Безмежно відданий Вашій Світлости В. Савченко-Більський, Фльоти Генерал.

«45 старшин, 50 підстаршин і громадяни «Укр. Громади» в Каліші бажають доброго здоровля та праці на многі, многі літа»... — 7 підп. Управи.

«...в певности, що незабаром повернемося під Вашим високим Проводом на Рідні Землі, до Золотоверхого Київа»... — 64 підписи з Праги.

Рачте приняти, Ваша Світлосте, від Гетьманської старшини Кракова»... — Підп. В. Євтимович.

«Старшини й козаки «Укр. Громади» в Позен в кількости понад двісті людей вітають Гетьмана Всієї України Павла». — Погасій і Прончів.

«Іменем старшини та вояків Холмщини ...здоровля та щастя». — Трейко (Холм).

«Хай живе Гетьман Павло Скоропадський на довгі літа для добра Рідної України». — Сот. Ігор Должкевич (Сосновець).

«Живіть на славу Державної України». — Крилач (Краків).

«Державного Батька України щиро вітаємо й молимо Бога»... — Денисенко, Манич (Краків).

«Здоровимо від Гетьманської Молоді». — Яворський і Шмігельський (Краків).

«Дорогий Гетьмане!

Що ранку й вечора, я ручки складаю,
Богу нашу молю я благаю.
Боже, наша люба, Ти!
До нас всміхнися сонцем любови з висоти,
Даруй літа довгі й щасливі
Гетьманові нашому і Родині милій.
Хай живе на славу і щастя Україні
Серед українських діток,
На престіл Твій святий у Київі дорогому,
Дозволь нам зложити з рідних цвітів Молитви — Вінок».

Ліда Калюжна, уч. 2-ої кл. нар. шк.

«В імені Гетьманців у Югославії маю щастя привітати»... — Грищинський.

«Іменем Гетьманців у Словаччині поздоровляю»... — Сотник Назюта.

«Гетьмане, ми Тобі вірні до загину» — Др. Забіло (Туреччина).

Недалекий той час, коли «соборна» запалахкотить вогнем боротьби вже за свою НЕЗАЛЕЖНІСТЬ, то ж *будьмо готові до великих Чинів, на які знову, як тому 22 роки, покличе нас ГЕТЬМАН!*

† *С. Черкасенко*

In hoc signo vinces!

Прокидаються степи...
Чую дальній гуркіт грому...
Позір, лицарю, не спи!
Дай оброку вороному:
Шлях вже стелеться додому —
Прокидаються степи...

Як заграють сурмоньки над Дніпром
Кличні сурмоньки до бою, —
Вдарить в землю копитом
Кінь, незвиклий до постою,
Затріпоче серце грою, —
Як заграють за Дніпром.

Наші ревні молитви —
Щоб привів Бог стати в лави
Всім під керму Булави
Для звитяги і для слави...
Не злякає шлях кривавий —
Бог почує молитви!

Геть же зваду — в ній загин!
Бє дванадцята година.
Нас врятує клич один:
Бог, Гетьман і Україна!
Ми усі — одна дружина, —
Геть же зваду: в ній загин!

З орґанізаційного життя

Молебні в день Ангола Гетьмана Павла

Холм. — «Сьогодні відслужено Благодарственний Молебен за Його Світлість ЯВПГетьмана Павла, Володаря Української Землі. На горі в Соборі Короля Данила п. Отець почав Богослужбу словами: **«Будемо молитися за Ясновельможного Пана Гетьмана Всієї України та Його Родину».** На Молебені були присутні, крім членів «Укр. Громади» та СГД, громадяни міста Холма та дооколичних сіл.

Хор відспівав чудово «Многі літа, многі літа, многі літа»...

Варшава. — «Молебен за здоровля Його Світлости ЯВПГетьмана відбувся в комітетській церкві. На призначену годину почали сходитися люди. Церква виповнилася вщерть. Коли п. Отець виголосив початок Молебена, — **з церкви вийшов демонстративно знаний добродій Поготовко** Цей «лицарський» вчинок надав тільки ще більше врочистости, а між громадянством чулося шепіт: **«Тьма тікає від СВІТЛА».** В той же день Гетьманці вітали в своїй домівці численних гостей шклянкою чаю. З грудей щиро відданих Гетьманові українців рвалося гоімке «Многі літа»...

Краків. — Благодарственні Молебени відправлено в Греко-католицькій та Православній церквах.

Берлін. — Молебен відправив о. Федір Білецький, виголосивши глибокого змісту промову, звернену до Ясновельможного Пана Гетьмана. — В домівці МО СГД при Нолєндорфпляц відбулося врочисте приняття ЯВПГетьмана з Вельможною Гетьманською Родиною та гостей. На прийнятті виголошено ряд промов на честь Високодостойного Гостя.

З життя Української Громади в Німеччині

Німецькі власти затвердили новий статут Української Громади. Новий статут базується на фірер-принципі. В звязку з цим, Українська Громада скличе на кінець місяця вересня Делєґатський Зїзд для формального переводу життя Громади на нові орґанізаційні основи.

Останніми часами яскраво позначився зріст Української Громади в Вартеґау. Ще кілька місяців тому були там тільки орґанізації УНО. Однак як тільки до тих осередків дійшла наша преса, одразу повстали філії Громади, котрі невпинно ростуть.

В Познані та Каліші філії Громади начисляють по кілька сот членів. Видно, що серед українського громадянства починає діяти Ідея та політичний розум, замість порожніх кличів.

З молодих філій Укр. Громади треба відмітити філію в Бромберґу, якої діяльність простягається і на околиці Бромберґу.

Новоосновані філії в Данціґу та Ґотенгафені йдуть шляхом наших філій у Вартеґау й віримо, що в ближчому часі стануть першими, якщо не одинокими в тих містах.

Найновіщі філії Громади, як у Сосновці, Цель ам Зее, Уфтрунґен, Ляуфен, Павзіц та Сільврет начисляють від 10—80 членів, які зі самопосвятою працюють для поширення своїх орґанізацій.

Факт, що Центральна Управа Громади на своїх тижневих засіданнях приймає сотні нових членів, свідчить тільки про політичне оздоровлення українського громадського життя. Бо чим же ж це пояснити? — На гроші для аґітаторів ми бідні, як зараз і ціла Україна, й порожніх фраз не кидаємо, бо нам державникам того робити не вільно. Значить: нація на шляху чести й пуття. В добрий час!

Значок «Української Громади в Німеччині»

В скорому часі Українська Громада розішле свій значок. На синьому полі замість Тризуба з ножем, видніє золотий знак Володимира Великого: Тризуб з Хрестом, як знак Віри в Побіду й Любови до Батьківщини. Такий Тризуб був принятий в Українській Гетьманській Державі 1918 р. та в Карпато-Українській Державі 1939 р. Під Тризубом перехрещена Булава з козацькою шаблюкою, а в серці знака пшеничний сніп. Бо головною силою Української Деожави є селянство (сніп), оперте на силу Меча й Традиції (Булава).

Українці, носіть тільки цю національну відзнаку! То лиш безбожник Винниченкс з Петлюрою зняли з нашого Державного Знаку Хрест.

З життя Української Громади в Варшаві

«Гетьманець» ч. 4 подає: Внутрішнє життя Укр. Громади в Варшаві пульсує здоровим живчиком. Громада обєднує біля сто молодших і старших громадян. Відбуваються щотижня сходини з рефератами й дискусіями в присутності 50 членів. Улаштовано крім панахиди по бл. п. Петрові Болбочанові й Вячеславові Липинському. Молебен в наміренні Його Світлости ЯВП Гетьмана Павла й Академію при співучасти членів та гостей.

Головою Укр. Громади в Варшаві є полк Микола Янів.

Укр. Православне Братство в Берліні

В Берліні заснувалося Українське Православне Братство. До Ради Братства ввійшли: Іван Вовненко, староста, пані Дарія Вовненкова, М. Шаповал, М. Первак, Борис Гомзин. Рада постановила розпочати свою діяльність виданням книжки проф. Д. Дорошенка «Православна Церква в минулому й сучасному українського народу».

Перше українське православне Богослуження в Берліні

Давно вже відчувалася потреба заснування Української Православної Парохії в Берліні. Кожному приходило на думку, як же ж це так, москвини мають аж чотири приходи, а православні українці ані одного — єдиного. Коли почали тут обороняти Холмщину та Лемківщину супрти церковного помосковлення, то в урядах можна було чути: «Та ви ж безбожники. Православних українців нема. Ось русскі, так вони мають і тут свої церкви»... Нарешті заходи в ціли заснування Православної парохії закінчилися успіхом і перше укр. православне Богослуження відбулося в неділю, 4. 8. 1940 р. в Православному Соборі в Берліні, котрий є власністю Держави. Відбулося воно урочисто та при великій участи громадянства. Але й в цій справі не обійшлося без жалюгідних випадків. Знані руїнники й тут, на полі релігійному, почали свою розкладову роботу: **УНО заборонило своїм членам бути на Богослуженні.** — Ще гірше ця справа стояла в Еберсвальді, біля Берліну. Там члени УНО просто заявляли: українці тільки католики, а католикам забороняється вступ до православної церкви...

Все ж таки урочистість була повна: прекрасно співав мужеський хор, а о. Федір Білецький в асисті о. Якова Кравчука зуміли вложити всю душу в перше Богослуження.

На Богослуженні був присутній ЯВП Гетьман Павло з донькою Єлисаветою та членами Гетьманської Управи.

Богослуження відбуваються щонеділі в год. 8.15 ранку в тому ж таки Соборі на Гогенцоллєрндамм 66. Їхати треба: С-баном до двірця Гогенцоллєрндамм, або У-баном до Фербелінерплятц.

Укр. Православна Рада в Берліні
Берлін, В 30, Ноллєндорфплятц ч. 6-II.
Телєфон: 27-27-85.

Безнадійні відносини

Під таким заголовком появилася нотатка в 3-ому числі «Гетьманця» про сумні відносини внутрі Допомогового Комітету в Варшаві. Як говориться в цій нотатці, німецькі власти дають 30.000 зл. місячно на руки проводу комітету, як поміч для голодуючих українців.

Для розпреділення тих грошей приблизно на тисячу українців, комітет вдержує 54 — словами: пятьдесять чотири! — постійних урядовців з платнями: один 475 зл., один 375 зл., шість урядовців по 300 зл., одинадцять по 250 зл., дванадцять по 200 зл., пять по 150 зл., пять по 100 зл., два по 75 зл., два по 60 зл., шість по 50 зл., три по 30 зл. Крім 54-ох постійних урядовців, працюють допомогові сили на днівку по 4—8 зл. Коментарі зайві!...

В 4-ому числі «Гетьманця» в статті «За оздоровлення громадської моралі» між іншим пишеться: «Задушлива атмосфера, яка панувала в варшавськім комітеті, не тільки не провітрюється, але навпаки, до нетерпимости згущується. Представники нім. влади з огидженням говорять про оргію доносів одних українців на інших. Інший представник німців з досадою говорить про це, що він богатьох українців повинен би попросту за зловживання віддати в руки кримінальної поліції. Крадежі й зловживання **в комітеті** є тільки офіційною таємницею»...

Повища стаття кінчається: **Щоб оздоровити відносини серед української кольонії в Варшаві, п. Поготовко повинен уступити з проводу варшавського комітету.**

Справді, коли п. Поготовко, як голова комітету держить 54-ох урядовців для обслуги одної тисячі осіб (подумайте що за апарат!) і за його головування діються в комітеті зловживання кримінального характеру, які тільки оплюгавлюють добре українське імя перед чужинцями, то цей добродій повинен би вже давно полетіти.. Цього вимагає честь не тільки українців м. Варшави, але честь української еміґрації в Велико-Німеччині.

КОЖНИЙ, хто гидиться бути кольоністом на Рідній Землі, — хто чує в собі кров Прадідів своїх і не забув Заповітів Батьків, — ставай в ряди Гетьманського Руху!

Літописець Нестор

Нова ідеольогія

«Загально відомо, що правд стільки, скільки людей». Улас Самчук — «Відповіді на провокації п. Бірчака». «Наступ», ч. 25.

Я малював село зелене,
В гаї одягнуту Волинь,
І нісся гомін у далинь
Про мене.

Що я — маляр селянських хиж,
Далекі загуділи дзвони.
І звав оунівський Париж
Мене в сальони.

Ідеольогії новій,
Національно-бойовій,
Я надавав під злу розруху
Пером своїм «святого духу».

Колись між нас
Кобзар Тарас,
Селом, як я, Вкраїні даний,
Казав, співав, що «правда встане»,
Єдина правда й не на час,
Що треба всім по їй тужити
І спільно їй одній служити.
Ці мрії тільки зайвий мут.
За наших днів це марна туга.
Правд цілий ліс. Ну, ось і тут:
У нас одна, в гетьманців друга.
Йде в нас тепер на брата брат.
Конає вже той Бог єдиний!
Його вже викинуто з хат
Не реакційної Вкраїни!

*

ПОСЛІСЛОВІЄ

Як літописець, силкуюсь я давати хоч коротенький літопис діб наших. Хочу я в ньому, кажучи словами старого нашого Бояна, єднати «оба поли сего времени». І тому старим звичаєм до волинського літопису й інших додаю тобі, мій християнський читачу, ще й післясловіє.

По перше. Написане мною вгорі не торкається однієї тільки особи, а взагалі типу людини «сего времени». Слова п. Уласа Самчука в мотто наводжу, як характерні для сучасного молодого письменства. Це нагадує якусь нову «винниченківщину». Бачу також, що моральна «ейнштейнівщина» цього часу, що, мовляв, все відносне, й чогось єдиного й певного нема, починає зачіпати багатьох, навіть і молодих письменників. Не так давно, читав я в одному націоналістичному часописові, де автор, молодий діяч, що хотів, здається, грати не аби яку ролю на Карпатській Україні, писав, що в боротьбі, мовляв, все дозволено. Це була чиста, нажаль, вже українська «смердяківщина». Шевченко, ймення котрого написано на наших прапорах, ставить в заслугу собі й своїй Музі, що вони «просто йшли». «Ити просто» можливо тільки тоді, коли в душі є тверді моральні заклади, ВІРА В ЄДИНУ И ВІЧНУ ПРАВДУ ДЛЯ ВСІХ, коли в душі є ті «категоричні імперативи», про які давно вже писав великий німецький фільозоф Кант.

По друге. Останніми часами дуже повелася серед певного відламу нашої молоді мода на самореклямування. Це нагадує моду серед молодих російських письменників перед початком революції. «Ми молоді, ми сильні, ми сучасні, геть старе барахло! «Я — геній Ігор Северянин»! Порівняйте Шевченка: «Не для людей і не для слави, мережані та кучеряві, оці вірші віршую я». В тій статті п. Самчука, з якої ми взяли мотто, ця риса, хоч і не в такій мірі, як в Ігоря Северянина, всетаки відчувається. Але в багатьох націоналістичних писаннях ми маємо цю рису прямо таки в северянинівській дозі.

І перша й друга з помічених нами рис належать до діялєктики нашої доби й є симптоматичні для неї.

КОМУНІКАТ

Подаємо до відома Гетьманців і всіх Українців, що студент Василь ШЕВЧУК виключений з рядів Союзу Гетьманців Державників. Кожному Гетьманцеві кладемо обовязок зірвати Значок СГД, коли б вищеназваний зважився його носити.

Управа МО СГД — Берлін.

Берлін, у липні 1940.

ХТО не хоче бути рабом у ворога, хто хоче кермувати сам своєю Батьків щиною без помочі чужинецької, — того місце під Прапором Українського Традиціоналізму!

Як це назвати?

Здавалось би, що вже кожний українець зокрема усвідомляє собі, яку велику шкоду приносить цілости української справи внутрішня ворожнеча, а головно в теперішніх умовинах побуту на еміґрації. Здавалось би, що вже найвищий час і для «татарських людей» зірвати зі засвоєними методами боротьби, що так багато шкоди нанесли в краю. Одначе ці «татарські люди», не зважаючи навіть на недавні удари для української нації, — продовжують свою руїнницьку роботу, не оглядаючись до чого вони доводять хоч би цю ще незагартовану в еміґрантськім змагу, молодь. До чого ці дикунські методи доведуть, не тяжко вже сьогодні передбачити. Дозволю собі навести кілька з маркантніших фактів, після яких кожний може дати належний осуд.

Я з походження лемко, свідок карпатсько-української трагедії. По розвалі Польщі, повернув я під рідну стріху, на Лемківщину. Почувався я зовсім безпечно на рідній землі й не припускав, що знайдеться хтось, взглядно, що стрінусь на рідному ґрунті з «татарськими людьми», які посміють мене безлично напастувати. Але як не дивно, я всетаки помилився. Бо знайшовся землячок, який сам змушений шукати притулку в моїй вущій батьківщині — Лемківщині, який поставив мені ультіматум: «До 24-ох годин опустити мої рідні сторони». Це почув я від людця зпід «вождівського» стягу — Ярослава Горбового.

Причиною такого «наказу» послужило йому це, що я, українець-державник поширюю Гетьманську Ідею, замісць займатися пустим вигукуванням «нація понад усе».

Свідком цього «наказу» був голова Національної Ради, місцевий адвокат у Сяноці, Степан Ванчицький, що обурився поведінкою Горбового, обіцяв поладнати цю справу в суді Нац. Ради. З незнаних мені досі причин п. Ванчицький цього не зробив і тому я подаю цю справу до загального відома, щоб громадянство Лемківщини само видало свій суд.

Другий факт. Місцевий учитель з мойого рідного села, п. Андрушко дістав наказ від п. Стахова «застрілити» мене, бо я звеличую традицію Гетьманства. Ясна річ, що п. Андрушко знаючи мене, не дався намовити на цей огидний крок і попередив мене.

На спільному Свяченому, на яке запросило мене місцеве громадянство, мав я виголосити промову. Знову один, на подобу вищеназваних, переказує мені, що якийсь «провід» не бажає цього...

А хай уже соромом сучасного дня буде поведінка «вождів» на гучному балі в Кракові 18. травня. Добре підпивші «вожді», в доказ своєї відданости Україні, почали диким ревом вигукувати: «нація понад усе», «будуймо українську імперію». Це діється в момент, коли український народ переносить муки на рідних землях. Жах брав кожного українця, а чужинці зі здивуванням приглядалися цій нікчемності.

Всякі коментарі зайві. Але запитую тих Горбових і Стахових: в імені якого «проводу», якої мафії видаються того рода накази?!

20. травня, 1940.

Микола Голюка.

Відповідь на брехливі доноси

«Я дух одвічної руїни й степового бунтарства, що підступом і зрадою приймаю свого інакодумаючого брата» . . .

(З валюхівського декальогу).

Коли ти доносиш чужинцеві брехливі, сфальшовані, перекручені відомости на такого ж українця, як і ти сам з походження, і якими тільки понижуєш в очах чужинця свою безталанну Батьківщину й плюгавиш ім'я Нації, що вигодувала тебе своїм хлібом, замість «в колисці придусити», — то знай, що ти не тільки своїми проклятий, але й чужинець спльовує на те місце, яке ти здоптав, вичікуючи сребреників, як Юда за свою «здєлку».

Не думайте, Івани Молдавани, що це в б. Польщі, де вистарчило прокураторові одно слово Барановського, щоб присудити того чи другого члена ОУН на шибеницю! В державі *закону* з провокаторами поступають обережно. Як бачите, валюхівці, донос ваш виявився брехнею в цілій своїй наготі.

Ми будемо змагатися дальше за *Правду*, а ви —

?%-ві провокатори, наслідники Барановського, що днем «орлом» літав по галицькій землі, а ніччю як злодій, затулившись ковніром перед оком своїх, спішив попід сірі мури «політичної бриґади» здати звіт — «скільки сплавив Данилишиних, Біласів, Косаків», — згинете тою ж ганебною смертю, якою сконав ваш виховник.

Згинете на чужинецьких бруках за зраду своєї Батьківщини й ворон не закряче!

«На Відсіч».

«ТАТАРСЬКІ ЛЮДИ»

Сьогодні видається кожному дивним, коли подумає, що татарам (яких так мало остало, так що їх потомства вистарчило ледве на рідке заселення Криму) так легко прийшлось запанувати над величезними просторами укр земель з численним населенням. А сталося це тому, що «чернь», яка замість під проводом своїх князів боротися, воліла цілими громадами піддаватися татарам. Та чернь була безпосередньою власністю татарів, платила данину збіжем і жила в покорі та послусі чужим панам, замість зі своїми князями добувати слави на полі бою. Татари залишали таких людей в спокою, а наказували їм тільки «сіяти пшеницю і просо». — Отих то добровільних рабів історія називає «татарськими людьми». Ті «татарські люди» спричинили не одну поразку для України. Вони були причиною програної над рікою Калкою в 1224 році й вони в 1918 році завалили Українську державу.

І до сьогодні ще не перевелися «татарські люди» — «сіють пшеницю і просо» кому тільки не треба.

ГЕТЬМАНЦІ, скріпленням наших рядів і посиленням праці за розріст Союзу Гетьманців Державників, за поширення Гетьманської Ідеї — дамо гідну відповідь ворогам Визвольної Боротьби!

Оголошення

Після стану приголошень учнів -ць на день 10 липня цр. до Української реальної гімназії в Модржанах, може бути принята до окремих кляс ще така кількість учнів -ць:

До 1-ої кл. — 9, до 2-ої — 6, до 3-ої — 10, до 4-ої — 1, до 5-ої — 3, до 6-ої — 3, до 8-ої — 4.

Прохання про вступ до 1-ої кл. можна подавати до 25 серпня, до всіх інших кляс лише до 10 серпня. Розглядатися будуть лише прохання, до яких будуть долучені такі документи: 1. метрика, 2. шкільні свідоцтва про попередні студії, по можливости за всі роки студій, 3. домовський лист у громадян, дозвіл на побут у Протекторатї в емігрантів, 4. гербовий значок за 5 Кч Прохання про приміщення в інтернаті треба подавати окремо Управі інтернату. Хто просить про зниження інтернатної оплати, мусить до прохання долучити 2 примірники свідоцтва про маєтковий стан (друксорт ч. 8157), урядово затверджені у відповідних рубриках.

Адреса гімназії й інтернату: Сполкове українске реалне гімназіюм в Модржанах, Модржани у Праги.

Модржани, дня 10 липня 1940.

Ч. 432/40.

Гр. Омельченко в. р.
Директор гімназії.

Оголошення

Цим подаємо до відома, що з огляду на заборону продавати до дальшого розпорядження книжку проф. В. Бірчака «КАРПАТСЬКА УКРАЇНА», всі замовлення на цю книжку не виконуємо і нікому її не висилаємо.

Адміністрація.

Замовляйте, читайте!

НАЦІЮ В ПОХОДІ — двотижневик, орган української державницької думки . . . . . 0·50 РМ

ХЛІБОРОБСЬКУ УКРАЇНУ, пять річників . . . . . 5·— РМ

УКРАЇНСЬКУ ДІЙСНІСТЬ, орган політичний і культурно-громадський, виходить в Празі . . . . . 0·25 РМ

IN POLEN NICHTS NEUES — збірка автентичних світлин і документів, що яскраво насвітлюють дикунство повоєнної Польщі в боротьбі з українством : . . . 0·60 РМ

Редагує колегія.

Адреса Редакції й Адміністрації: „Na Widsitsch", Berlin W 30, Nollendorfplatz 6/II.

Друкарня Е. Віхнер, Прага XVIII

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. 7078, т. 1, арк. 1-17

№ 104

Друковане видання “Український державник” (1943 р.)

УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИК

АЛЬМАНАХ НА 1943 РІК

БЕРЛІН

На грані двох епох...

Перед Вами другий річник Альманаху »Український Державник«. Виходить він у світ у четвертому році війни з найбільшим ворогом України — московським большевизмом. Це нехай буде хоч частинним виправданням недостатків в оформленні й обємі цього Альманаху.

Живемо саме у розгарі велетенського і кривавого бою двох протилежних і виключаючих себе світів. З одного боку — світ захланного і пажерливого плютократичного капіталізму, прикритого дрантивим серпанком забріханої, зледащілої демократії, яка в союзі зі своїм потворним плодом, жидо-московським большевизмом намагається кинути світ у безодню нужди і горя. З другого боку — новий світ, який голосить, що введе кращий порядок, дружньої співпраці народів. Европи.

У цьому кривавому змагу Український Народ відразу станув по стороні борців за новий лад, звязуючи з їх перемогою надію на остаточне визволення.

Але тут же слід ствердити, що Український Народ п е р ш и й інстинктовно відчув і зрозумів розміри большевицької небезпеки і п е р ш и й вступив з нею в нерівну боротьбу. Цю боротьбу вів Український Народ ще в 1917—1920 — их та пізніших роках тоді, коли середньо-европейські і західні народи з цими большевиками по черзі договорювались, і то нераз нашим коштом ....

І тепер, хоч виснажений і здесяткований та покалічений фізично і духово большевицькою тиранією, Український Народ віддав усі свої сили за перемогу нового світу.

Дякуючи небувалим історичним перемогам Німецької Збройної Сили майже вся Україна вільна вже від кігтів хижацького, большевицького деспота — і це є ч а с т и н н е сповнення надій Українського Народу. Але, покищо, Український Народ не мав можливости стати повноправним

субєктом у цьому велетенському змагу та розвинути всі свої духові й фізичні сили, всі свої державно-творчі й господарчі та суспільно-орґанізаційні здібності за своє і всієї Европи краще майбутнє. І це стало причиною цього глибокого пригноблення, яке залягло Українську Землю після радости перших днів визволення тоді, коли найважніші сподівання Українського Народу не сповнились.

Ми розуміємо, що в рішальних чинників на перших порах цього рішального змагу могли бути сумніви щодо постави і державно-творчих спроможностей Українського Народу, після двадцяти кілька річного винищування, одурманювання і страхіть режиму червоного від крови Чека й НКВД, але дотеперішні зусилля й осяги Українського Народу досі дали хіба доволі доказів на те, що він усією душею й усіми своїми творчими силами по стороні тих, що змагаються за новий лад у світі. Доказом цього є хочби те, що на українських землях просування фронту на схід Европи йшло скорішим темпом, ніж на московських. Влеґшувала це м. і. постава українського населення, яке квітами, хлібом і сіллю та щирою радістю витало визволителів. Доказом цього є і сотки тисяч українських робочих сил, які своєю відданою працею в Німеччині при фабричних станках і в хліборобстві заступають тих, що пішли на фронт. Доказом того є також зрозуміння, з яким українське населення заготовляє і віддає харчові та інші продукти на виживлення фронту, Німеччини та інших країв Европи.

Все це нераз знаходило і знаходить слова признання з боку тих, що рішають у Новій Европі. Але — оскільки наглядніше й інтензивніше проявлялася б ця добра воля і творча сила Українського Народу у всіх цих ділянках, колиб він одержав можливість більше самостійно включитися у цей важкий, епохальний змаг у відбудові і розбудові свого питомого, історією і Провидінням накресленого завдання, коли б дана йому була більша ніж досі можливість стати співрішальним чинником у порядкуванні своїми справами.

Ця можливість прийде тим скоріше, чим скоріше сповняться оці слова Ясновельможного Пана Гетьмана Павла, проголошені Ним на II. Делеґатському Зїзді »Української Громади« в Берліні, 30. серпня 1942 р.:

»Отже, дорогі Пані й Панове, зрозумійте, що головний центр наших усіх нещасть не в тому що німці не роблять у дану хвилину те, що ми мріяли роками; не тому ми головним чином нещасні, що знаходимось між молотом і ковадлом, а тому, що ми, не дивлячись на багато життєвих наук, не зрозуміли досі того, що тепер на світі мають право жити лише сильні народи; а для цього між іншим треба, щоб люди, забувши про свої дрібні розрахунки, дрібні свої самолюбства, зуміли б обєднатися коло однієї великої, гарної Ідеї, і з радістю задля цієї Ідеї готові були б постраждати; щоб керівні люди зуміли виділити один Провід і цей Провід Народ усіми силами підтримав би ....«

»Коли Народ зуміє обєднатися, коли Народ виділить один Провід, коли Народ зуміє позбутись тих негідних елементів, що переслідують лише свої особисті цілі та стараються збити Український Народ з його старого, історією йому накресленого шляху, тоді лише, я вважаю, може початися серіозна праця для здобуття своєї власної держави, і тоді вона буде здобута ....«

Цей український національний Провід в особі Ясновельможного Пана Гетьмана Павла і Гетьманського Центру, маємо. На це він дав і дає докази своєю дотеперішньою діяльністю для добра Української Справи. Українську державницьку Ідею, виложену в »Листах до братів-хліборобів В. Липинського та в творах інших чільних гетьманців-державників — теж маємо.

На всіх Українських Землях, усі верстви Українського Народу, нічого більше не прагнуть під теперішню пору, як саме цього обєднання на трудових принципах співпраці всіх клясів під одним національним Проводом, який довів би до відбудови одної спільної всім Української Держави. Про ніякі розходження, які були б відгомоном сумної памяти партійницького періоду, українські трудові люди не хочуть і чути.

Про це нагадуємо кому слід, у цю переломову і рішальну хвилину на грані двох епох, у момент грандіозного змагання за краще Завтра, в якому вирішується теж і доля Українського Народу.

Редакція Альманаху.

Промова

ЯВП Гетьмана Павла Скоропадського

на II. Делеґатському Зїзді Української Громади в Берліні 30. серпня, 1942 року.

Високоповажані Пані й Панове!
Делеґатки й Делеґати!

Я дуже неохоче сьогодня до Вас промовляю. Під впливом однак різних обставин, я постановив висловити свій погляд на сучасне наше положення. Прошу при тім не осуджувати мене, коли буду говорити гостро. Вірте мені, що ця недоладність в моїй мові буде випливати з моєї глибокої любови до нашої нещасної, сплюндрованої, розшарпаної України та всього українства.

Висловлюю Вам і всім вислався Вас на Зїзд Організаціям свою щиру сердечну подяку за Ваші ласкаві привіти. Я завжди приймаю глибоко до серця все те, що звязане з нашою організацією. Всім своїм розумом і душею уявляю собі, як тяжко Ви, розкидані по всіх країнах, далеко від Центру, переживаєте теперішні часи, такі для нас неясні, де великі радісні надії чергуються з великими розчаруваннями, коли до Вас приходить дуже багато всяких відомостей, але здебільша неясних, суперечних одна одній. Найгірше те, що багато різних ворожих елементів під покришкою розповсюдження точних інформацій для добра нашого загального Українського Діла, роблять свою нечесну роботу, бажаючи ослабити Ваш дух і порушити Вашу рівновагу.

Ви, Високоповажані Пані й Панове, запрошені на Зїзд поперше для того, щоб виконати параґрафи статуту нашої Громади, де сказано, що в певний річинець треба робити такі делеґатські Зїзди; подруге — для того, щоб Ви подали свої інформації Центрові з місць, потретє — щоб Центр ознайомив Вас з загальним станом справ у себе. Це зроблено як з одного, так і з другого боку. Але, дорогі Пані й Панове,

це, так би сказати, офіційне, вузьке завдання нашого сьогоднішнього З'їзду. Я розумію, що Ви, коли б обмін думками закінчився на цьому, розїхалися б незадоволеними; чогось Вам бракувало б. Я розумію, що Ви хочете знати, чим дихає Центр, як йому уявляється стан Української Справи взагалі й нашої Громади зокрема. Який його духовий стан? В який бік, головним чином, скермована його діяльність? На всі ці питання я дам Вам відповідь. Відповідь ясну, оскільки це за теперішніх умовин можливо.

Для правильного зрозуміння нашого часу, для того, щоб у звязку з цим можна було б приймати правильні постанови, не треба ані на хвилину забувати, що точиться війна, яка своїм масштабом, своєю інтенсивністю, завзятістю й, скажу, жорстокістю така, якої людство досі ще не тямило. Розум і душі воюючих сторін повністю захоплені лише війною і всім, що з нею звязане. Тільки те гасло має право на життя, що може в дану хвилю сприяти перемозі, — решта, рішуче все без виїмку, не може викликати найменшого інтересу в людей, що звязані з ділом ведення війни.

Це по-перше; по-друге — війна вимагає від людей страшенного напруження; війна всмоктує в себе майже все мужеське населення; війна що-далі, то гостріше вимагає собі на службу, і на фронті і в запіллі, щораз більше людей, бо треба обсаджувати все нові й нові посади.

Тому треба собі усвідомити, що підчас війни часто, дуже часто люди займають посади, що їх за мирного часу вони по своїх розумових та моральних якостях, по своїх знаннях того, що вимагає від них їх теперішня, в звязку з війною, служба, ніколи, ніколи подібної посади займати не могли б. Це дуже прикро, але що ж робити? Лишається тільки стверднти, що воно так є.

Це все, докупи взяте, веде до того, що за наших часів дуже багато робиться такого, чого не повинно було б робитися; це все ускладнює справу, це часом суперечить справедливості, буває навіть злочином і для обидвох сторін приносить шкоду.

З другого боку треба взяти на увагу і стан українського населення. 20-літнє панування большевиків принесло українському населенню незчисленні нещастя; з них головне — це винищення нашого народу; не стільки матеріяльне, господарське, як духове, особливо винищення основної верстви нашої нації — селянства. На Східній Україні тепер, як і

раніш, значна більшість населення це — хліборобська маса, (дивно, що вона так ще духово зберіглася), але вона тепер не має проводу й тому вона лише підсвідомо шукає шляхів до здійснення державницької ідеї.

Інтеліґенція, що зберіглася на Україні, — між іншим там її зовсім не так мало, як про це офіційно залюбки говорять, — не обєднана, і багато з неї ще приголомшене, затуркане.

Це те, що на Східній Україні.

Залишається Галичина й еміґрація. Що дали вони Україні?

Еміґрація дала Галичині, так звану в Україні, в місцях, де вона існувала, »молодечу владу«. Тут треба дещо вияснити. Не дивлячись на те, що серед української молоді, — поруч з усякою нікчемністю, що, на жаль, найбільш пнеться вгору, випереджаючи чесних спокійних людей, — є дійсно віддані українській справі люди, а між ними багато людей офірних, патріотично наставлених, найкращих людей у всіх відношеннях. Тому то я в тім, що кажу, не роблю узагальнення, але факт той, що »молодеча влада« відограла в Галичині певну ролю. Вона ж хотіла захопити провід, усталитися і на Східній Україні зараз по приході туди німецьких військ, але, як і слід було чекати, — ця влада, чи пародія на владу, окрім лиха, нічого за час свого існування не зробила. Своїми нерозумними вчинками вона сама себе в очах населення дуже скомпромітувала й нарешті безнадійно зникла. Тому й у німців викликала своїм нерозважним поступованням різке подратування, хоч і була, мені здається, спеціяльно, очевидячки, ними спочатку допущена.

А сама еміґрація? Організовано нічого не зробила. Всі події минули повз неї, та вона нічого організовано і не могла робити; окремі люди українські старалися отримати посади в німців, тай багато з них їх і отримали. Між ними є ріжні люди: одні, що своєю службою роблять добро Україні, інші, які, крім лиха, і Україні, і Німеччині нічого не роблять.

Отже ніякої справжньої самоорганізації, ніякого зачатку власної української влади, ніякого власного українського війська, про яке всі так мріяли, — досі нема.

Ось, дорогі Пані й Панове, дійсний стан річей на нашій Батьківщині під теперішню хвилю. Безрадісно!

— І ясно, що так, як це постійно раніш здавалося багатьом зпоміж наших людей, що хтось збудує їм Самостійну

Україну, а вони приїдуть отримувати добрі посади, — цього не буде. Це треба ясно собі усвідомити, що ніколи цього не бувало й нема, щоб люди жертвували масово своїм життям для того, щоб лише облагодіяти когось іншого; так не буває.

Коли людина, а тимбільше ціла країна несе незліченні жертви, то робиться це для того, щоб для себе повністю використати свою перемогу, якщо остання їм дасться.

Я знаю, що серед українців, завдяки загальному станові України, що ось я його Вам у найзагальніших, але досить ясних рисах змалював, існують ріжні настрої і погляди: або вже дуже песимістичні, що ведуть до якоїсь повної безнадійности й байдужости, або ж аж надто сповнені ілюзій та енергії: люди однак цього останнього ґатунку йдуть часто манівцями, що може довести до всяких нових нещасть.

Я, дорогі Пані й Панове, про все це докладніш говорив у промові на Святі Місцевої Організації Союзу Гетьманців Держабників у Берліні в лютому с. р.; напевно багато з Вас прочитали її, тому не буду тут повторювати цього. Скажу лише одне: те, що я говорив тоді, я вважаю, треба повністю прийняти й зараз.

Суть усього така: становище наше — сумне і кепське. Те, про що ми мріяли роками, розвіялося мов дим. Події пішли в іншому напрямі, ніж ми сподівалися. Чи наш стан безнадійний? Чи треба остаточно відмовитися від того, про що Український Народ століттями мріяв? Чи треба нам забути Ідею, за яку тисячі й сотки тисяч українців наклали головою? Ні, рішуче ні!

Нам треба вдумливо дивитися на всі явища; найвища пора мрійникам нашим перетворитися в людей, що твердо й тверезо думають. Український народ за свою тисячелітню історію переживав значно гірші часи свого існування, а все ж залишився духово і фізично здоровим народом. З честю й не зламаними вийдемо й ми з теперішнього прикрого нашого становища; я в цьому ані на хвилину не сумніваюсь. Але потрібна гостра й ясна думка й завзята, невпинна праця нас усіх!

Що й як буде з приходом миру — цього ми не знаємо; не знаємо, які взаємини установляться у німців з нами. В яких умовинах буде перебувати німецький народ, і які основні думки будуть панувати в головах його провідників щодо нас, українців, ми не знаємо.

Те, що є тепер, зовсім не вказує на те, що може бути завтра.

Нам треба спокійно й вдумливо чекати, а головне — не приймати за скорих рішень.

Хто й що ми таке — це кожному з нас відомо, й такими ми і залишимось.

Не будемо ні за яких умовин впадати в одчай, не будемо в істеричному маячінні робити необмірковані кроки, що їх, на жаль, вже дехто з українців робить. Це тепер ні до чого доброго не доведе.

Не будемо також і відрікатися від своєї історії, своєї минувшини й робитися якимись »черкасами«, чи чимось іншим, на глум і ганьбу перед усім світом. Залишаємося чесними, вірними своїому народові і його минувшині українцями. За всіх обставин стоятимемо за втілення в життя Ідеї власної Української Держави і для цього в дану хвилину насамперед, не покладаючи рук, працюймо для перемоги німців над большевиками, бо большевики — це найгірший наш ворог!

Україна й большевики — це вогонь і вода. Обидвом їм ураз на світі нема місця.

Декому з Вас, Панове, може здатися, що я проповідую думку, що треба пасивно приладнюватися до обставин. Ні, хоч я й старий, але я своєю вдачею завжди був і є по боці активности і дуже сумую, що на мою долю в теперішні часи випав обовязок часто стримувати людей від акції, і сам не можу в ній приймати участи. Роблю це тому, що прагну успіху українському народові і зокрема Вам усім і непохитно вірю, що в дану хвилю не якимись вибухами чи ґвалтом українському народові можна на світі знайти місце, на яке він має безперечно право, але лише глибоко продуманою працею, енергійно підготовлюючи себе, і морально й фізично, для будучих подій і будучих завдань.

Я прошу Вас задуматися над тим, що я кажу, і зрозуміти мене.

Приклад: — ми прагнемо своєї Держави, ми прагнемо її тому, що лиш у своїй Державі народ може почувати себе вільним, може стати самим собою, може в своїх громадянах розвинути почуття поваги до себе. Лиш своя Держава може дати народові можливість всебічного розвитку всіх його талантів і духовних скарбів. Нарешті й матеріяльно тільки

своя Держава може дати своїм громадянам можливість кращого матеріяльного життя.

Під чужою владою народ завжди буде використовуваний тільки для чужих інтересів і як мога менш за це нагороджений, бо останнє не в інтересах панівного народу. Це все відомо, й українці у своїй більшості прагнуть своєї Держави, але одночасно, Пані й Панове, яка обмаль серед нас, українців, людей державнодумаючих; яка обмаль людей, що загальні інтереси вміють поставити вище понад особисті. І далі, — ми знаємо, що нам треба рішуче боротися за те, щоб нарешті добитися своєї Держави, і знаємо всі, що, очевидячки, при боротьбі краще триматися вкупі, бути під одним проводом, ніж боротися розпорошено, маючи їх декілька.

Подивіться навкруг себе, подивіться, що з себе уявляє наше українське суспільство!

Звертаю Вашу увагу на це явище, але не буду в подробицях торкатися цього питання. Ви й без моїх завваг добре знаєте, як далекі ми від того стану, що був би конечний для осягнення нашої великої національної мети.

Питаю Вас: хіба є у нас спільнота — один народ — одна воля, що так конче потрібно? Цього нема. Ми бачимо, замість цього, розпорошеність, службу чужим інтересам, страшну політичну нестійкість і що найгірше — в Галичині братовбивчу війну, де вже багато нашої молоді загинуло на радість нашим ворогам. Це останнє явище остільки злочинне, остільки безглузде, що лише найлютіші вороги нашого народу можуть мати з нього втіху.

Отже, дорогі Пані й Панове, зрозумійте, що головний центр ваги наших всіх нещасть не в тому, що німці не роблять в дану хвилину те, про що ми мріяли роками; не тому ми головним чином нещасні, що знаходимося між молотом і ковадлом, а тому, що ми, не дивлячись на багато життєвих наук, не зрозуміли досі того, що тепер на світі мають право жити лише сильні народи, а для цього між іншим треба, щоб люди, забувши про свої дрібні розрахунки, дрібні свої самолюбства, зуміли б обєднатися коло одної великої гарної Ідеї, і з радістю задля цієї Ідеї готові були б пострадати; щоб керівні люди зуміли виділити один провід і цей провід нарід всіми силами підтримав би. Треба, щоб в активній масі народа, в його інтеліґенції було сильно розвинуте почуття вищої чесности, щоб народ розбирався, де ж дійсно люди працюють для добра своєї Батьківщини і, де

всякі негідники продають його за 30 динарів, голосно вигукуючи, що працюють для добра народу.

Коли народ зуміє обєднатися, коли народ виділить один провід, коли народ зуміє позбавитися тих негідних елементів, що переслідують лише свої персональні цілі тай стараються збити народ з його старого, історією йому накресленого, шляху, тоді лише, я вважаю, може початися серіозна праця для здобуття своєї власної Держави, і тоді вона буде здобута. Всі ці розрахунки на чужу благодійність, усі ці невиправдані мрії — їх пора давно забути й перейти до більш життєздатного і конкретного способу думання.

Для нас, українців, у широкому українському розумінні, це означає: всіми силами допомагати німцям в їх боротьбі з большевиками. Не нарікати і не піддаватися чуттю, не падати духом і всіх обвинувачувати в своїх нещастях, а старатися як можна більш українських людей приміщувати на командних місцях, і все своє нечесне всіма способами викорінювати, а не прикривати.

Привчіть німців до думки, що ми, українці — чесні люди і, коли ми щось кажемо, то ми так і поступаємо!

Треба всіма силами старатися здобути своє військо, а здобувши його, віддати йому всі найкращі свої сили і всю нашу до нього любов і повагу. Обєднуватися на широкій всеобєднуючій програмі, виділивши один провід для цього обєднання.

Для Громади у вужчому розумінні це означає, що не досить членам Громади лише платити членські вкладки, а треба кожному членові Громади зрозуміти, що ми переживаємо тепер надзвичайні часи, що кожний член Громади повинен подвійно працювати, повинен вести пропаґанду нашої Ідеї, повинен вести цю пропаґанду не лише серед українців, але й серед німців, бо те, чого ми прагнемо, буде й на користь останнім. Нарешті член Громади повинен приєднувати нових членів, повинен сам намагатися зайняти відповідне місце, а обсадивши його, допомагати нашій загальній українській справі, і повинен при кожній нагоді сміло боротися проти всієї нашої недержавности, проти жахливого індивідуалізму, проти всіх тих згубних течій, що ще живі серед частини нашої інтеліґенції.

Повірте, що вже тепер при такій праці Громада багато дечого осягне.

Не думайте, Пані й Панове, що я не доцінюю працю нашої Громади. Я добре знаю, що серед Вас є багато жертвенних справжніх патріотів, що працюють на користь нашого Діла, але, дорогі Пані й Панове, я хотів би, щоб усі від малого й до великого, зрозуміли б, які власне тепер ми переживаємо часи; я хотів би бачити в Громаді, серед її членів більш самодіяльности, більш ініціятиви, залишаючись, очевидячки, в рамках тих директив, що йдуть від Вашого Центру. Я настоюю на більшому розмаху. Коли Ви цього осягнете, тоді й Центрові Вашому буде значно легше.

Що ж робить Центр? Він, вірний прийнятим на себе обовязкам перед українським народом, безупинно працює в ріжних напрямках. Треба, одначе, признати, що наш Центр в тому складі, як є тепер, заслабий; він страшенно переобтяжений працею, дуже багато ріжних питань не знаходять відповіді, чи знаходять її з опізненням; це тому, що нема сил, що могли б опрацювати дане діло. Людей в Центрі замало. Це велике недотягнення. Сподіваюся, одначе, що воно буде, принаймні в значній мірі, виправлене.

В широкому розумінні політичному він старається всіма силами добитися від відповідальних чинників того, щоб в Україні була введена дійсна своя власна самоорганізація; він старається, щоб німці нарешті визнали, що українське військо потрібне; він веде боротьбу зо всіма ворогами України, а таких, на жаль, багато; він, не дивлячись на страшні на нього натиски з усіх боків, може з гордістю сказати, що, будучи цілком лояльним до Німеччини й бажаючи Німеччині остаточної перемоги над її ворогами, має лише одну думку — добро української справи і він так буде робити й далі.

Він працює не покладаючи рук над поширенням нашої Державної Ідеї і наших пріпціпів і він, не дивлячись на перешкоди, має все ж успіх; він переконаний, що настануть кращі часи для нас, українців, і він вірить у конечний успіх своєї праці!

Ще раз, дорогі Пані й Панове, кличу до Вас: запамятайте все те, що я Вам сказав; вірте мені, що це єдиний шлях, щоб ми нарешті в дійсности зазнали, що є Вільна Державна Україна.

Слава Україні!

Борис Гомзин:

Історичні паралелі на тлі сучасних подій

Наші історичні вороги завжди намагалися й намагаються вмовити в цілий світ, що ми українці, не здібні мати свою державу, що ми не маємо, так би мовити, державницького інстинкту.

Ні, державницький інстинкт ми мали й маємо. Доказом того — це праця українців над створенням української князівської Держави, праця їх над перетворенням напівдикої войовничої Литви в велику литовсько-українську державу, праця їх над перетворенням малокультурної, азіятської, здобичницької Москви в велику російську імперію, створення Української Держави Гетьманом Богданом Хмельницьким у роках 1648—1657, і нарешті — створення Української Держави Гетьманом Павлом Скоропадським у 1918 році.

Але всі ці історичні явища своєю природою, неоднакові. Коли в першому випадку українці, оскільки прийняти т. зв. варязьку теорію, на власній землі підхопили чужу ініціятиву й тільки з бігом часу перетворили її в суто українське Державницьке Діло, то в другому і третьому — пішли помагати творити держави, яких центри були поза межами їх власної Землі та стали таким чином доповненням чужих держав. І тільки третій та четвертий випадки — це творення з власного почину, власними силами і на власній Землі своєї власної Держави.

Отже державницький інстинкт в українських людей за всіх часів усе був, але, залежно від типу тих людей, різно він здійснювався в їх чинах, а тому й діла їх різних форм прибирали. Бо тут треба розрізняти два основні типи українських людей: войовників і невойовників. Державник-невойовник, маючи сильно розвинений державницький інстинкт, вроджене йому почуття законности та порядку, але не маючи духу мечем своїм здобувати та встановляти СВОЇ закони й порядки, — здібний здійснювати себе, як тип, в уже готових кимсь, здобутих державницьких формах. Тому коли нема готових своїх власних державних рямок, він приймає чужі форми і працює в них. Його лінія — це лінія меншого опору, лінія принатурювання. Ті, що допомагали варягам творити

київську князівську Державу, ті, що йшли розбудовувати Литву, Польщу, чи Москву, не були завойовниками; вони були державниками невойовничого типу. Навпаки, державник-войовник; він, як тип, що хоче здійснити себе серед власного оточення, не порядком пристосування до умовин, а порядком створення собі відповідних, — не може укластися в рямки чужої держави, не може упокоритися. Державник-войовник, той, що »през шаблю права здобуває«, не може йти дорогою компромісу з своїм імперативним державницьким »Я«. Його шлях — це шлях найбільшого опору. Це лінія здобування, вкарблювання у книгу історії власною рукою, власним мечем свого імені; це лінія розширювання себе і своїх хотінь на оточення, це творення своїх форм на своїй Землі, для своєї національної творчости.

На жаль, обидта ці типи, конче потрібні для нації й її розвитку, для України, як такої, здебільша загибали. Український державник-войовник звичайно загибав у безнастанних спробах здійснити себе, творити своє власне — »Я« за наказом своєї Землі та її законів, загибав у нерівній боротьбі за СВОЮ волю і за СВОЮ правду, загибав, непіддержаний байдужою масою громадянства. Коли ж доля і не судила йому загинути в бою, то його голова котилася, стята рукою ката-переможця, бо цей тип був найнебезпечніший для кожної чужої держави, що хотіла необмежено панувати в Україні.

Коли ж такому державникові-войовникові й щастило при житті вдержатися, пристосувавшися нецирo до чужих форм і обставин, усе вичікуючи слушної хвилини, щоб здійснити себе, як тип, то з довшим існуванням чужих форм і обставин, себто чужої держави на його Землі, такий державник-войовник неминуче вироджувався. Це йшло в парі з заником історичної памяти в провідній верстві та заником власної державницької традиції.

І ось так із бігом літ, замість славної Козаччини, ми бачимо Гайдамаччину, що замість свого діла, творить, сама того не усвідомлюючи, московську »мокру« і брудну роботу; замість »Січі«, що її творили ті, в чиїх жилах ще вирувала кров їх предків із князівської доби й наказувала їм чинити, »Січі« типу воєнно-лицарського Ордену, зразки якого ми бачимо на Заході, чи то в формі Ордену мальтійських рицарів, чи Ордену меченосців, тощо, себто, »Січі« перших діб її існування, Січі часів її европеїзації, — ми бачимо »Січ« часів її упадку, коли на ній позначився розкладовий вплив Азії й

її кочовиків через Москву, бачимо »Січ« із її Петриками та іншими демагогами; бачимо »Січ«, як самодовліючу, здобичницьку квазі-республику, вічно незадоволену, з постійним борсанням на всі боки в пошуках »ліпшої« й щедрішої »руки«, цебто, того, що тепер ми називаємо »орієнтацією« ....

Нарешті за новітніх часів, коли заник державницького інстинкту в українстві щораз більше позначався, ми бачимо, як войовниче городове козацтво вироджується в гречкосіїв, що їх до болю жахливою карикатурою можуть служити такі гоголівські персонажі, як Афанасій Іванович Товстогубенко з »Старосвітських поміщиків« або Іван Никифорович Довгочхун із »Повісти про те, як посварилися Іван Іванович і Іван Никифорович«. Це козацтво обертається у хліборобів-невойовників; або ж, якщо схоронюється в них ще войовничість у крові, то ми бачимо хаотичну, часто-густо просто бандитську отаманію, чи прерізні революційні організації, що нагадують гайдамаччину, перенесену на політичне тло, а замісць славного Лицарства Запорізького, бачимо буялу поза часом і простором, відірвану від Землі і її Закону, позбавлену її Ідеї, пяну й розперезану Махнівщину, з її українським тілом і азіятсько-московськими мізками, в особах анархістів — жида Воліна й москаля Аршінова, що творили політичний штаб »батька« Махна. І нарешті, як найновіше продовження цієї лінії — сучасну Козакію з д. Полтавцем, що кінчається врешті самозаперечennям у собі українства, як такого.

Ось так із ходом часу у чужих формах і обставинах порив лицаря-войовника обертається в бунт раба-бандита.

Але й державник-невойовник врешті-решт заникав неминуче в чужородних формах і умовинах, як окрема національна особистість і державнотворча сила. Одірваний здебільша від власної Землі й її Закону, що єдино могли дати йому утвердження тієї його духової окремішности, він денаціоналізувався, ставав, або »самоотверженним малоросом«, або »кресовим поляком«, а при тому урядовцем-бюрократом ....

* * *

Двічі українським войовникам-державникам пощастило здійснити себе, а тим і власну Державу на своїй Землі.

Це в роках 1648 і 1918.

Держава Гетьмана Богдана повстає наслідком повного відокремлення України (в її тодішніх межах) від Польщі, що

було вислідом довгої УКРАЇНСЬКОЇ національно-соціяльної революції проти польської держави в Україні і порядків тієї держави там. Перехід у суті речі протидержавної революції у власне державницьке, творче діло відбувається не відразу. Тільки тоді, коли в тій революції національно-державницькі сили й напрямки перемагають, перемагає державно-національна українська рація стану над руїнницькими тенденціями кожної революції, а особливо над розгойданими апетитами тодішніх українських мас, тільки тоді повстає Українська Держава.

І в цьому процесі державник-войовник (на початках-польський), а водночас ребеліянт-козак, козацький сотник Зиновій Хмельницький виростає на українського творця-державника, українського Гетьмана Богдана Хмельницького.

Цей зріст можна поділити на дві доби: т. зв. автономістичну і самостійницьку.

Перша це та, коли Зиновій Хмельницький несе прапор із гаслами захисту мешканців України від релігійних та соціяльних утисків із боку Польщі, але захисту їх у МЕЖАХ ПОЛЬЩІ, як держави. »Не відступлю од черні, бо це права рука наша« — каже він у початку 1648 року. Але в підготовці до другої доби і за неї Гетьман і думає, і чинить інакше.

Українська Держава 1918 року повстає в рямках і на фоні явища, що його керівні центри, так би мовити, підойми, лежать не в Україні, а в Росії.

Те явище — це соціяльно-політична Російська Революція 1917 року. Оскільки Переяславська Умова й офіційне признання України окремою Державою, що з тієї умови логічно випливало, була завершенням т. зв. автономістичної доби за часів Богдана Хмельницького, так відновлення Гетьманства 29. квітня 1918 р. було повним закінченням автономістичної доби Центральної Ради, поминувши її »самостійницький« 4. Універсал. Бо тільки відновлення Гетьманства в 1918 році було рішучим і безповоротними відокремленням України від Московщини.

Доба Центральної Ради, як і доба початків повстання Хмельницького, репрезентує собою не національно-державницькі сили, а соціяльно-громадську українську революційну стихію. Її категоріями мислять її діячі. Їх національні почування тільки злегка забарвлюють у жовто-блакитні тони їхні в суті речі, якщо не чисто інтернаціональні напрями,

то в кожному разі напряму тодішньої революції — революції РОСІЙСЬКОЇ. Не забудьмо, що більшість членів її, тих, що стояли на державно-самостійницькому ґрунті, вважала »реакціонерами«, »чорносотенцями«, а їх чинність — »ножем у спину революції«.

Без чину національно-державницького, без чину, який повернув би Україну до джерел її буття, як нації, повернув би до національно-державницької української традиції, чину, що безпосередньо навязав би сучасну українську безвласнодержавну дійсність до власнодержавницького минулого, словесні декларації Центральної Ради про самостійність нікого і до нічого не зобовязували. Це зраджує самий стиль 4. Універсалу та ті зовнішні обставини, за яких і під яких значним тиском він був повстав, особливо по щойно вчорашніх заявах про несамостійність.

Тільки відновлення Гетьманства давало тому словесному актові тверду правну і фактичну опору.

Богдан Хмельницький міг вирости з козацького сотника, далі проводиря зревольтованої черні, на Гетьмана, творця Держави, не тільки тому, що мав до того ласку Божу, обєктивні дані в тодішньому стані Українського Народу й свої особисті, тому, що він сам у собі переборов тільки бунтівника та протестуючого, що встав на захист свого особистого життя та майна. Це дало йому змогу підпорядкувати своїм »шаленим думам« (власна Держава) тодішню, правда, неоформлену, але фактично існуючу »Центральну Раду« в вигляді колективу з »Січі« та олігархічно — на польський зразок — настроєну козацьку городову верхівку.

Але те, що було під силу геніяльній одиниці, того не спроможний був доконати колектив. А Центральна Рада була колективом. Для дальшого кермування правильним розвитком Української Нації в напрямі еволюції Гетьмана Богдана вона не була здібна. Для виконання такого історичного завдання, як неминуча передумова дальшого існування України, як Нації, як окремого національного тіла, неминуче мала прийти з Божої ласки ОСОБИСТІСТЬ.

* * *

Коли ми вдивляємось уважніше в те, як підходили до розвязання тяжкого питання: як організувати свою державу — Гетьман Богдан і Гетьман Павло, то нас вдаряє велика

подібність у їх способах розвязки. Це переконує нас у цьому, що шлях здобуття й установлення Української Держави все такий самий.

Але попри цю подібність є і велика різниця.

І різниця та не є в питанні величини Гетьмана Богдана і Гетьмана Павла, і не в тому, що будова Богдана в наданій ним їй формі проіснувала в часі довше, як будова Павла, а в тому стані, в якому пробувала Українська Нація в часах перед 1648 р. і перед 1918.

Перед Гетьманом Богданом з кінця XVI. в. й по 1648 рік точиться безнастанна ЗБРОЙНА боротьба українців із татарами, турками, москвинами й поляками, в якій витворюється тип українця-войовника, що, врастаючи в землю і стаючи осілим хліборобом, що-раз виразніше прибирає державницьких рис. З цих войовників-хліборобів витворюється статечна провідна верства Української Нації, із якої згодом повстає українська козацька шляхта. Всі ці войовники горді на своє походження й на себе. »Нащадки Яфетові« — гордовито називають вони себе. Вони горді на свою прекрасну Батьківщину, де так тяжко й небезпечно їм живеться. Вони мають у своїх жилах гостре відчуття своєї власної державної й боєвої традиції ще князівських часів. Вони горді на свою віру православну, горді на своїх предків та їх славу. До цієї боротьби поволі пристають поодинокі т. зв. руські шляхтичі, такі, як полковник Станислав Кричевський, або Станислав Морозовицький, улюбленець козацтва, Морозенком названий. Це ті більш активні, що чують ще голос крови і йдуть, за »законом мертвих«. Вони йдуть козакувати. Цим вони підносять українські войовничі елементи з поспільства на височінь козака-лицаря.

Що мав перед собою під тим оглядом Гетьман Павло?

Майже нічого. Хіба що гурт на Шевченку вихованих молодших старшин, унтер-офіцерів та вояків, розкладених довгим УКРАЇНСЬКИМ миром, що тягнувся ось уже понад 200 років. Бо українська воєнна традиція урвалася по зриві Гетьмана Мазепи. Але ці старшини й вояки були до того знеохочені невдало веденою російським урядом 3½-річною війною, але дуже розохочених щодо соціяльних апетитів і особистих моментів висування »Великою« Російською Революцією.

Тут, замість довгої школи попередньої ЗБРОЙНОЇ боротьби, в якій виковувалися характери та чесноти, мала місце

т. зв. »революційна боротьба« підпільного характеру з розкладовими гаслами: »бий панів« та »хапай чужу земельку«, де в задушному повітрі підпілля й жидівського проводу витворювався також тип зрадника, тип лукавого раба, готового кожної хвилини видати свого провідника чужим на глум і поталу, аби самому сухим із води вийти та своє »дорогоцінне« для народу життя захоронити .... »Традиція«, що на час Богдана козацтвом у значній мірі була переборена й вижита.

Перед Гетьманом Богданом були Наливайко, Тарас Федорович (Трясило), Сагайдачний та багато інших, що свої шаблі з ляцькими, турецькими, татарськими в одвертім герці схрещували. Перед ним було Запоріжжя, про яке історик так пише:

»З хвилиною заволодіння землею по лицарському праву меча »нехай вічна буде слава, же през шаблю маєм права« процес европеізації козаччини був завершений. До цього, крім інших причин, мусів довести стародавній »дух« Війська Запорізького, його найбільше інтимна, найбільш глибоко в серцях козацьких захована культура, що формувалась ввесь час під впливом західнім, европейським. Вона прийшла на Запоріжжя зразу ж із першими козакуючими українськими князями і сміливими погряничними старостами, як славний »Байда« князь Дмитро Вишневецький, як князі Богдан, Михайло й Кирик Ружинські, як Остап Дашкевич, Предслав Лянцкоронський і. д., і. т. д.; напливала вона ввесь час туди з такими блукаючими европейськими лицарями, як Самійло Зборовський; ширилась на Запоріжжю такими представниками духового, культурного світу, як вихований у Падуанськім університеті князь Єзекіїл Булига-Курцевич, архимандрит запорізького манастиря в самому серці козаччини в Трехтимирові, — як київський римо-католицький єпископ і основник Хвастова Йосиф Верещинський, великий патріот козацької України, приятель козаків і товариш їхніх походів на татар .... Вростала вона глибоко у ввесь устрій козацький при довгих рядах шляхецьких, козакуючих Гетьманів, як Чорнинський, Чановицький, Косинський, Лобода, Самійло Кішка, Шаула, Кремпський, Підвисоцький, Микошинський, Байбуза, Нечковський, Конашевич-Сагайдачний, Оліфир Голуб, Пирський, Сулима, Кулага-Петражицький і інші, що всі зросли і виховувались у поняттях шляхецьких, поняттях, що під впливом західньо-европейським формувались. Приходила вона, ця лицарська західньо-европейська культура безпосередньо з Західньої Европи з австрійськими, венецькими,

шведськими, папськими й іншими посольствами, що війську Запорізькому привозили хоругви і клейноди — братерські дари лицарства европейського для лицарства українського — ставлячи його тим самим в один рівень із собою, прилучаючи до великого брацтва оборонців чести лицарської, віри християнської й цивілізації західньо-европейської. І врешті заносили її в Україну різні Бопляни й Маріони, будівничі українських твердинь і учителі військової техніки, німецькі та інші чужоземні військові залоги на польській кордонній службі, що разом із цією технікою військовою і зовнішніми ознаками західньо-европейської військовости прищеплювали д у х тієї військовости оце »европейське чувство воєнної чести«, до якого, за словами Мілюкова, ніколи не вдалося привчити східного московського дворянства.«

»І не зовсім помиляються наші історики москвофільської школи нарікаючи, що »старшина козацька нічим від шляхти польської не різнилась«, якщо мати на увазі отой лицарський західно-европейський дух, оту станову »військову лицарську честь«, то не тільки старшина, але й послідній козак Війська Запорізького був абсолютно рівним не тільки шляхті польській, а й усьому західньо-европейському лицарству . . . .«

»ХОЧ МИ НЕ ВСІ ШЛЯХТА, АЛЕ — З ДІДА ПРАДІДА ВОЄННІ-СЕВЕ ЗА РІВНИХ ЛИЦАРСТВУ І ВІПАНАМ ВВАЖАЄМО« — так висловився сам Гетьман Богдан Хмельницький у листі, яким він у кінці 1648 р. каштеляна ельбінґського, німця Вейера покинути службу в Польщі і перейти на службу козацьку намовляв.« (»На Переломі«, стор. 127.)

»Це була та традиція лицарська, яка перших »холопів царських« і прислужників Москви в роді Івана Брюховецького, як ЧОЛОВІКА НІКЧЕМНОГО і НЕПОРЯДНОГО КОЗАКА« характеризувала, що в словах козацьких: »мені дворянства московського не треба, я по давньому козак« — Україну від перших деструктивних впливів московських боронила. І поки був живий серед синів козацьких отой західно-европейський аристократичний дух, доти »охота до урядів, а особливо до »жалування« не могла між ними »перемогти цих поглядів старих часів«, які ТОМУ ВЛАСНЕ Катерина II. наказала винищити та іскорінити так, »щоб на віки імя Гетьманів щезло«, щоб зникло »развратное мнѣніе малоросіян, по коему постановляют себя народом от великороссійскаго совсѣм отличным . . . .« (стор. 128).

Ось це була школа, що з неї вийшли Хмельничани.

А перед Гетьманом Павлом був хіба Хома Качур, що з наказу російської партії соц.-революціонерів стріляв у харківського губернатора кн. Оболенського, не тому, що останній був протиукраїнським чиновником, а, тому, що він був »сатрап«, представник ненависного для певних кол російського громадянства царського режиму. Або ж був жид Баґров, що убив із тих самих причин у Києві міністра П. Столипіна з наказу російської партії соц.-революціонерів, хоч сам водночасно був на службі російської тайної поліції. Він і подібні до нього чинили підступом, вбиваючи зза рогу. І все це під ближчим проводом жида Ґершуні, організатора терористичних актів в Україні у передреволюційних роках, над яким стояв також жид-Азеф, »вождь« боєвої організації російської партії соц.-революціонерів, а водночас теж агент російської тайної поліції ....

Або ж були темні й жорстокі селянські виступи проти »панів« »скопом« ....

Ось такою була школа боротьби за свою Землю і Державу власну в ній; школа, з якої ми кінець-кінців одержали й наші терористичні організації.

* * *

Перед Богданом саме відродилася, впорядковувалась та скріпилась Українська Православна Церква. За часів Богдана вона досягає небувалого розквіту, під мудрим проводом митрополита Петра Могили.

На той час Церква охоплює собою все те, що ми тепер називаємо »інтелігенцією«. Інтелігенція — це творці й організатори ідеології громадянства. І ті тодішні творці ідеології громадянства піддержують збройні змагання войовників українських, дають тій боротьбі ідеологічний підклад, ідеологічний підмурівок.

»В них (войовниках — Б. Г.) був лиш стихійний порив«, — пише проф. Д. Дорошенко — але не було програми. Лиш тоді, як козаччина входить у союз з духовенством та сучасною інтелігенцією, тоді лиш у неї появляється ясно сформульована національна програма. »І тоді вона стає оборонцем релігійних і національних інтересів українського народу. Борючись за віру, козаки тим самим обороняють і національні інтереси.« (Д. Дорошенко: »Нарис Історії України«, стор. 148.)

Ось так стихійний войовник під впливом творців національної ідеології обертається у свідомого своїх завдань і цілей войовника-державника.

Що ж було перед Гетьманом Павлом на цьому полі?

На той час творці української ідеології, цебто, українська інтелігенція, вже вийшли зпід опіки Церкви. Вони відокремились від неї і, ставши у своїй масі антирелігійними, а зокрема антицерковниками, працювали в літературі, пресі та нелегальних соціялістичних партіях. Усі ці партії були російські і, коли й ставили українське питання в цілому, то розвязували його в межах російської державности, поза тим, за невеликим виїмком, ці партії були з більшим чи меншим інтернаціональним ухилом і безумовно жидофільські, хоч у народніх масах був стихійний антисемітизм. Щодо самої православної Церкви, то українська православна Церква вже не існувала. На всіх просторах російської імперії панувала неподільно одна російська православна Церква, просякнена бюрократичним духом, що його надав їй її адміністративний устрій на чолі з Обер-прокурором Св. Синоду, який мав найбільший у тій церкві голос і вплив.

Українське (походженням) священство було організоване в московський бік; його вважалося одним із стовпів російського режиму і в цьому напрямі його ведено й використувано. Це розкладало те священство, підривало його авторітет, як духових і духовних керманичів, в очах широких мас, уже й без того розбещених демократично-соціялістично-безбожницькою пропагандою інтелігентських революційних кол. На вищих посадах духовної ієрархії, замісць Могил, Нелюбовичів-Тукальських, Галятовських та інших славних владик колишньої української православної Церкви сиділи такі, чужі духом своїм Україні й одверто ворожі до неї, ієрархи, як Арх. Антоній (Храповицький), або Єп. Евлогій (на Волині).

Преса українська була репрезентована »Радою« (Київ) з її 3000 передплатників. І це на яких 30,000.000 населення України ....

В українській літературі всевладно панував демократичний напрям під який старанно підстригано й такого борця-велетня за волю України, як Тарас Шевченко.

Богдан Хмельницький, коли в нього вже остаточно назріло рішення реалізувати свої »шалені думи«, цебто, створити незалежну Українську Державу, ясно бачить, що

одними тодішніми революційними (чернь і низове козацтво) українськими силами можна прокласти шлях до Держави, але збудувати, а далі розбудувати, а особливо — вдержати власну Державу — це безнадійна річ. Хто ж, яка частина української нації могла тоді в значній мірі це завдання на свої плечі взяти?

За часів Богдана Хмельницького Москва в розумінні тогочасних українців була »груба й дика«. Натомість Польща належала до європейського світу. Неабияку ролю відограла в історії Литви й Польщі так зв. »руські шляхтичі«, нащадки колишніх аристократичних родів Князівської Русі. Типом своїм вони належали до державників-невойовників, що про них мова була вище. На час Богдана Хмельницького вони в більшості ще цупко трималися за віру православну. Це вязало їх з рештою Української Нації, але рівночасно це було їх трагедією в католицькій Польщі. Для поляків вони все були терном в оці, все були підозрілими, непевними, а то і зрадниками ....

З вибухом повстання 1648 року трагізм їх положення ще більше загострюється. Вони опиняються між молотом і ковалом. З нерозораних степів українських сунеться на них соціяльно-революційна українська стихія, що загрожує вирвати з їх рук найдорожче для них »плуг«, а самих їх змести з лиця землі. Зірватися на ноги і станути у проводі цієї соціяльної стихії української, з якою вяже їх друге їм найдорожче — спільна віра православна, на той час рівнозначне з національністю, та тим самим направити ту стихію в творче русло, вони не були в стані. Занадто вони вросли в землю, обважніли. »Меч« здобувача за важкий для них; вони, хіба, що можуть ще боронитися. Тому вони шукають захисту в Польщі й у її збройній силі, але там зустрічають їх тільки підозріння й пониження .... Та рівночасно та »руська« шляхта високо-культурна й здебільша европейськи освічена.

Але як тільки ця шляхта бачить у Богдана поворот від революції до будування власнодержавницької української хати, вона, по 1654 році масово йде на службу новій Державі, щоб піддержати Богданове діло.

»Перетворення розбриканої, шляхецьким демократизмом Речипосполитої та магнацькою олігархією розбещеної, зледачілої і паразитарної шляхти в Україні, однаково як православної, так і католицької, в верству не тільки лицарсько-

хліборобську, але й ВЕРСТВУ СЛУЖБОВУ, від влади Гетьмана Війська Запорізького вповні залежну — ось була ідея творця козацької Української Держави.«

»Гетьманові цей поворот у козацьку Україну непокозаченої шляхти йде розуміється на руку. Він побільшує верству, яка собою силу держави й опору влади гетьманської представляє .... Отже повертаючу шляхту Гетьман радо приймає й універсали на охорону її осіб та маєтків видає .... Бо не входило в пляни гетьманські видавати ту шляхту на винищення степовим уходникам і зревольтованій українській »черні«. Не лежало так само в його намірах з неї опору Речіпосполитої в козацькій Україні робити. І коли власне одне і друге ми бачимо в політиці козацькій у першій автономістичній добі повстання, то ми знаємо вже, які були для цього, сильніші від волі гетьманської, внутрішні і зовнішні причини. Тільки перемога над внутрішньою анархією і визволення з під державної влади Річпосполитої дали змогу Гетьманові свої державні пляни провести і в тім числі права та обовязки верстви шляхецької в державі українській установити. Але це стало можлими тільки тоді, коли в кількалітнім процесі революції витворились і зорганізувались десятки тисяч дрібних козацьких землевласників, коли зміцнилось і »зареєструвалось« осіле »городове« Військо Запорізьке.« (Стор. 113.)

Так пише історик В. Липинський у своїй монографії »На переломі«.

І ось такими словами він характеризує цей переломовий історичний процес, що в останніх роках гетьманування Богдана Хмельницького відбувся:

»Шляхецький стан зберіг у собі стару державно-національну, »руську« традицію; він репрезентував державну культуру нації. Знищений татарським лихоліттям центр Руської Держави був відбудований фізичною, кольонізаційною силою української степової Козаччини. Прилученням північно-західних »руських земель« до їх історичного державного центру і злукою »шляхти руської« з »Україною« Війська Запорізького, — обєднанням цілої землі української і сполученням духової і фізичної енергії нації — завершувався процес сформування Української Нації і відбудови в нових українських козацько-шляхецьких формах старої руської варязько-князівської Держави.« (Стор. 246, »На Переломі«.)

Слова, що їх дуже треба на оці нам усім тепер мати.

І ці частинно вже спольщені нащадки, решток родин колишньої князівської доби допомагають Богданові консолідувати Державу.

На час 1918 р. вже не Польща панує в Україні, а Росія. Це вже не »груба і дика« Москва часів Богдана Хмельницького, а европеїзована, бодай зверху, держава-імперія, у значній мірі створена й розбудована руками українців, а зокрема »малоросійським дворянством«, нащадками козацької шляхти, що пішли слідами своїх прапредків — шляхом »руської шляхти«.

І Гетьман Павло, що служить за революційної доби Центральної Ради в українському війську, швидко усвідомлює собі, що силами тільки зреволюціонізованих українців, держави не розбудуєш і не вдержиш .... І він приймає, як колись Богдан »руську шляхту«, тих малоросів, що їх жене до нього з усіх усюдів російської імперії революційна анархія та кривава примара большевизму. Ці люди стають до праці коло Гетьмана, що дав їм захист та вже готові форми для державної праці ....

Гетьман Богдан виступає на арену активного політичного життя в віці за 50 літ (припускають, що народився він 1595 року). До того часу він відомий у колі своїх боєвих товаришів та у своїй окрузі, де він господарює. Його батько наклав головою під Цецорою, взявши участь у знанім поході Станислава Потоцького в 1620 році. При батькові бився тоді і його син — Зиновій. Там він попав у полон до турків. Повернувши звідти, він продовжує службу в польській збройній силі, але не в польських формаціях, а в українських, у т. зв. реєстровому козацтві, що його організацію завершив Петро Сагайдачний і управнив його факт існування його у польських державних межах.

Факт існування українських формацій у польській збройній силі був для успіху дальших українських змагань за волю дуже додатнім явищем. Тут бо витворювалась українська думка, українське військове братерство, одне слово — утворювалась одностайність духу та поглядів на речі й події.

Але даремно бачити в Богдані Хмельницькому якогось революціонера чи конспіративного заговірника.

Це був хлібороб-войовник консервативної вдачі, на початках ще льояльний до королівської Польщі, але ворожий до беззаконія і сваволі польських маґнатів, а зокрема в

Україні. І змушує його вхопитися за шаблю проти Польщі особиста кривда, особиста небезпека. І тільки у процесі боротьби він бачить, що треба братися за основне й найголовніше — за будову власної Держави, бо в Польщі, де все »нежондем стоі«, свого права не дійдеш, а реформувати Польщу, щоб »король королем став« — марна й безнадійна річ.

Павло Скоропадський, як і Богдан, типом своїм це хліборób-войовник, але українські моменти в нього дочасу були приспані цілим збігом історичних обставин та подій, що крізь них пройшла впродовж останніх віків його Батьківщина. І коли українські революціонери на той час не наважуються мріяти про щось більше, як про культурну автономію для України, дивно вимагати від людини консервативної вдачі подібного, не кажучи вже про більше.

Павло Скоропадський, як і Богдан, стихійний, уроджений ДЕРЖАВНИК. А тому він органічно ненавидить анархію, безлад, насилля й беззаконня. Він служить у російському війську, де відзначається, як і Богдан, хоробрістю та великими здібностями воєнного організатора й вождя. Але кардинальна різниця між одним і другим та, що Павло Скоропадський служив у загально-російських формаціях, бо українських у російських збройних силах на той час уже не було. Але як тільки зявляється можність творити українські збройні формації, то Павло Скоропадський, чи не єдиний із великого числа російських генералів українського походження негайно стає коло організації УКРАЇНСЬКОГО ВІЙСЬКА. (І. Український Корпус.) Але не особисті кривди його спонукують обернутися проти Росії, а та сваволя й беззаконня і кривава анархія, що її ширять у революційній пожежі большевики. Але він, як і Богдан у початку повстання, не має ще особисто широко державницьких замірів. Досвід приводить його до переконання, що революційні українські сили не здібні впорядкувати нове життя, а тим і припинити безлад; він ясно бачить, що треба зачинати від першого й основного: від розриву з революційною балаканиною, а далі перейти до творчої праці над будовою своєї власної Держави. І в своїх 45 років він стає Гетьманом, відродивши 29. квітня діло Богданове.

Але Богдана колись підхопили на свої крила ліпші люди Української Нації тай піддержали його своїми шаблями, своєю культурою та розумом.

Проти творця 2. Гетьманства обернулись усі ті, що мали тоді претенсію зватися ліпшими людьми Української Нації ....

Гетьман Богдан мав у своему розпорядженні 9 років для праці над розбудовою І. Гетьманства, що мало перед собою десятки літ, наповнених вщерть українським духом і чином.

Гетьман Павло Скоропадський мав у своему розпорядженні неповних 7 місяців другого Гетьманства, що перед собою мало хіба слабоньке українське »просвітянство«, але під політичним же оглядом мало перед собою добу, що її сміливо можемо назвати за Драгомановим »пропащим часом«.

Українство часів Богдана Хмельницького відчуло й зрозуміло його порив і його творчість.

Українство часів відродження другого Гетьманства не спроможне було відчути і зрозуміти пориву і творчости Гетьмана Павла Скоропадського.

Всі шари і прошари Української Нації часів І. Гетьманства внесли більшу чи меншу — частку в Богданове діло.

Але ніхто не міг зрозуміти творця 2. Гетьманства: І для всіх, а навіть і тих, що на той час працювали з ним, він лишився чужим і незрозумілим. Вислід: один у полі не вояк. Катастрофа була неминуча.

Але правда, обєктивна правда українського державника, хлібороба-войовника була по Його боці.

За незрозуміння тієї правди Українська Нація заплатила страшною ціною, ціною свого духа, крови й майна ....

На згарищах і руїнах займається зоря ....

Рішається питання; бути чи не бути Українській Нації, бути чи не бути Українській Державі ....

* * *

Те, що я подав, належить до нашого минулого, це те, що вже було. Воно належить до царини політики, як науки. Але ми стоїмо перед завданням творити те, що має бути. Іканше ми переходимо з царини політики, як науки, в царину політики, як умілости »здійснювати в будуччині зусиллями свідомої волі певні хотіння стихійні і осягати певні цілі на певнім даним ґрунті«. (Листи .... стор. 348. В. Липинський.)

Наш теперішній стан значно г і р ш и й за такий з перед 1648 р. і з перед 1918 року. Коли в 1917—1918 роки Україна ввійшла з приспаним довгими віками неволі духом, то все як вона фізично й господарськи була цілковито здорова. Тепер не тільки надломлено тіло нації, не тільки знищено її господарство, але — і це найстрашніше — вбито її душу, розкладено її Дух. Проте вона має тяжкий досвід, що тільки у власній Державі вона може добре жити та нормально розвиватися. Між іншим досвід останніх днів, коли сувора дійність безпощадно розбила повітряні замки наших чуттєво настановлених молодиків, ясно й недвозначно ствердив ту Правду, що лежить у основі гетьманської політичної ідеології, а саме:

НІЯКА ЧУЖА СИЛА ДЕРЖАВИ УКРАЇНСЬКОЇ БУДУВАТИ НЕ БУДЕ.

Збудувати її можемо тільки ми самі. Для цього в першу чергу треба мати ХОТІННЯ таку державу здобути.

Якщо таке хотіння є, тоді треба ще мати ВОЛЮ, щоб те в формі ІДЕЇ усвідомлене хотіння — в чин обернути.

Я називаю теперішні часи героїчними.

Це часи, коли треба мати ІДЕАЛІСТИЧНИЙ ПОРИВ і бути здібним на посвяту й на ризико. Це часи: а б о — а б о.

Все пасьогодні посереднє, все невиразне, все вічно нерішуче; все, що в затишку вітрить та вичікує чия буде горою, щоб потім безпечно пристати до дужчого, — все це буде прокляте історією.

Надходить час ченця й лицаря.

Час палкого подвижника — ченця, озброєного надхненим словом, час подвижника-творця й організатора державницької української ідеології громадянства і час войовника, що гаслом його є: або волю здобути, або дома не бути.

Треба позатим мати п о ч у т т я г і д н о с т и Н а ц і ї і с в о є ї о с о б и с т о ї ч е с т и. Таке почуття охоронить нас від спокуси зсуватися вдолину, приладнюватися до обставин, як по внутрішній лінії, так і по зовнішній.

І нарешті треба мати витривалість, політичний розум та почуття політичного такту й міри.

Не почування і не вподобання мають кермувати нашими чинами в тяжкій боротьбі за Державу, а вимога ДЕРЖАВНО-НАЦІОНАЛЬНОЇ ДОЦІЛЬНОСТИ.

Я глибоко вірю в геній нашого народу і в будуче нашої землі, я глибоко вірю в її велике призначення, в її велике післанництво між іншими народами світу.

І це її післанництво від Бога. Його висловив св. Андрій, зпоміж Апостолів Першим званий, коли він благословив горби над Дніпром, де згодом повстав славний Київ, сказавши:

»Тут засяє благодать Божа.«

І не в минулому це пророцтво, а в майбутньому. Здійснити цей великий заповіт-пророцтво, що каже про Царство Духа, можна тільки тоді, коли ми збудуємо новий храм, де дух той буде виплеканий, і звідки він буде промінювати світами.

Храм той — це Держава Українська.

Суворий же наказ державно-національної доцільности каже нам, що здобути ту Державу, вдержати її та розбудувати можна тільки в формі

ТРЕТЬОГО ГЕТЬМАНСТВА.

Слава Україні — Гетьманові Слава!

Максиміліян Плечко:

Державний Устрій України

Короткий нарис устрою Української Гетьманської Держави 1918 року.

(За »Державним Вістником« за 1918 рік).

(Всі права, зокрема право передруку й перекладу, застережені.)

ЗАГАЛЬНІ ОСНОВИ.

Україна 1918 року була самостійною та незалежною Державою-Гетьманством і мала назву — Українська Держава.

Основними державними законами Української Держави були закони про тимчасовий державний устрій України з 29. квітня 1918 р. (Державний Вістник ч. 1. з 16. травня 1918 р.). З цих законів був найважливіший Закон про Гетьманську Владу.

Верховна влада в Українській Державі належала до Гетьмана Всієї України, що виконував цю владу в царині

законодатній — спільно з Державним Соймом, в царині виконній — через Раду Міністрів, в ділянці судовій — через незалежні суди.

Територію Української Держави складали: Київщина, Волинь, Поділля, Херсонщина, Чернигівщина, Полтавщина, Харківщина, Катеринославщина, Таврія, Полісся й Холмщина.

Населення Української Держави поділялося на українських козаків і громадян та на чужинців, що перебували в Українській Державі. Державною мовою в Українській Державі була мова українська. Державним гимном був народній гимн »Ще не вмерла Україна«. Державними барвами Української Держави були барви блакитна й жовта. Державним прапором був прапор барви блакитної (верхньої) та жовтої (спідньої). Державним гербом Української Держави був тризуб золотої барви на блакитному полі. Державна печать мала по середині козака в жупані з рушницею й шаблею та з тризубом у горі й написом довкола — Українська Держава.

Державною грошовою одиницею була гривня, що поділялася на 100 шагів; 1 гривня містила 8, 712 доль щирого золота; 2 гривні були рівні 1 карбованцю.

Державним святом був день 29. квітня — День Відновлення Гетьманства в Україні.

Столицею Української Держави було місто Київ.

В Українській Державі обовязував календар нового стилю й східньо-европейський час.

В Україні 1918 року було в силі право Української Держави та перейняте право кол. російської держави.

ГЕТЬМАН ВСІЄЇ УКРАЇНИ.

Головою Української Держави був Гетьман Всієї України, що мав титул Його Світлости Ясновельможний Пан Гетьман Всієї України та Військ Козацьких. Виключно до Гетьмана Всієї України належала влада внутрішньої управи в межах усієї Української Держави. Гетьман затверджував закони й без Його затвердження ніякий закон не міг мати сили. Гетьман скликав та розпускав Державний Сойм. Гетьман призначав та звільняв Голову Ради Міністрів і Міністрів. Він затверджував військових старшин і призначав державних урядовців, якщо для них не визначено було законом іншого

порядку призначення та звільнення. Гетьман керував усіми зовнішніми зносинами Української Держави з закордонними державами.

Гетьман був Головним Отаманом усіх збройних сил Української Держави на суші, на морі й у повітрі. Гетьман оголошував війну й заключав мир та умови з закордонними державами. Гетьман оголошував місцевості на воєнному й виїмковому стані та стан облоги. Гетьман надавав титули, ордени й почесні відзнаки.

До Гетьмана належало помилування засуджених, полегшення кар і загальне прощення осіб, що допустилися злочинів, зі скасуванням судового переслідування проти них — звільненням від суду і кари, а також складання скарбових поборів і дарування милостей в особливих випадках, коли ним не порушувалися нічиї, захищені законами інтереси й громадські права.

Гетьман видавав накази й розпорядки для виконання законів. Накази й розпорядки Гетьмана скріпляся Головою Ради Міністрів або відповідним Міністром.

В разі тяжкої недуги або смерти Гетьмана, або при його виїзді поза межі Української Держави, верховне управління Українською Державою тимчасово аж до видужання, або до вступлення нового Гетьмана в порядку, що його мав установити окремий закон, належало до Колегії Верховних Правителів Української Держави в складі Голови, визначеного заздалегідь Гетьманом, і двох членів, обраних Державним Сенатом і Радою Міністрів.

Справами Гетьмана, як Голови Держави завідував Штаб ЯВП Гетьмана. Штаб ЯВП Гетьмана складався з Начальника Штабу, осіб біля Гетьмана, Власної ЯВП Гетьмана Канцелярії, Похідної або Воєнної Канцелярії ЯВП Гетьмана й Канцелярії Гетьманського Коменданта та Гетьманського Господаря або Інтенданта. Начальник Штабу був одночас Комендантом Гетьманської Головної Квартири. Особами біля Гетьмана були: бунчукові товариші, генеральні старшини для доручень і гетьманські осаули. Бунчукові товариші були генеральними Гетьманськими секретарями, що виконували доручення Гетьмана. Мали вони службові права Товаришів Міністрів. Мали вони право давати доручення Гетьманським секретарям, що були в складі Власної ЯВП Гетьмана Канцелярії. Бунчуковим товаришам підлягали: 1 урядовець для доручень і 1 канцелярський урядовець. Діловодство бунчу-

Гетьман Богдан Хмельницький

кових товаришів провадила Власна ЯВП Гетьмана Канцелярія. Ця Канцелярія складалася з Генерельного Писаря з Гетьманськими секретарями й з Художньої та і Історичної Частин. Похідна Канцелярія ЯВП Гетьмана складалася з 4-ох Відділів: Загального та Інспекторського, Постачання, Звязку й Довідного, Гетьманського Лікаря та Архіву. Гетьманському Комендантові підлягали: Канцелярія Гетьманського Коменданта, Самохідний Відділ, Гетьманська Варта й Власний Конвой ЯВП Гетьмана. Гетьманському Господареві підлягали: Канцелярія Гетьманського Господаря, Господарчий Відділ і Гетьманська Церква. При Штабі ЯВП Гетьмана був Особливий Комітет ім. ЯВП Гетьмана, що займався благодійними справами.

ДЕРЖАВНИЙ СОЙМ.

Народнім представництвом в Українській Державі був Державний Сойм. Державний Сойм мав складатися з 251 депутатів, з них 219 вибірали села, 32 — міста. (Київ висилав 7 депутатів, Одеса — 6, Харків — 4, Січеслав — 3). Вся Україна поділялася на виборчі округи; кожна з них висилала одного депутата. Працею Державного Сойму мала керувати Президія в складі Голови, Товаришів Голови й секретарів та окремі комісії. Справами Державного Сойму мала завідувати Канцелярія Сойму.

До компетенції Державного Сойму належали ухвали по предметам, що вимагали видання законів і штатів та їх зміни, доповнення, припинення й відміни. До вибрання Державного Сойму право видавати закони для Української Держави належало до Ради Міністрів.

РАДА МІНІСТРІВ.

Урядом Української Держави була Рада Міністрів. Рада Міністрів складалася з Голови Ради Міністрів і тринадцять Міністрів: Зовнішніх Справ, Внутрішніх Справ, Воєнного, Юстиції, Фінансів, Торгу й Промисловости, Хліборобства, Харчових Справ, Праці, Шляхів, Освіти, Здоровя та Ісповідань. Міністер Юстиції був водночас Державним Прокурором, Членом Ради Міністрів був і Державний Контрольор. Державний Секретар не входив у склад Ради Міністрів, і, беручи участь в її засіданнях, мав тільки право дорадчого голосу; право вирішального голосу мав він тільки в тих справах, що торкалися законів, вироблених Державною Канцелярією.

Рада Міністрів відповідала перед Гетьманом за загальний хід державного управління. Голова Ради Міністрів і кожний Міністер окремо відповідали за свою діяльність і розпорядження. За проступні по посаді вчинки Голова Ради Міністрів і Міністри підлягали цивільній та карній відповідальності на основах, в законі визначених.

До Ради Міністрів належало надання напрямку та обєднання діяльности окремих відомств по предметах як законодавства, так і вищого державного управління. Рада Міністрів видавала постанови в розвиток і на основі законів. Окремі Міністри видавали накази й розпорядки в обсязі урядування на основі законів.

Справами Голови Ради Міністрів, як Голови Уряду, завідувала Канцелярія Голови Ради Міністрів. Вона відала справами, що приходили на розгляд і вирішення Голови Ради Міністрів, далі листуванням Голови Ради Міністрів з Міністрами, начальниками відомств і представниками закордонних держав, врешті справами, що вносилися Головою Ради Міністрів на розгляд Ради Міністрів. Канцелярія Голови Ради Міністрів складалася з Директора, двох відділів і Державного Бюра Преси. В склад Державного Бюра Преси входили Українське Телеграфне Агентство й Видавництво Державного Вістника.

Керівництво справами Ради Міністрів належало до Державної Канцелярії. Державна Канцелярія складаляся з Державного Секретаря, Товаришів Державного Секретаря, Двох Департаментів Загальних і Законодатних Справ, Окремого Відділу Кодифікації Законів і Секретаріяту Ради Міністрів. При Державній Канцелярії були: Юридична Рада, що обмірковувала складні законопроєкти, комісія для складання проєкту закона про порядок виборів до Державного Сойму й Державна Друкарня. При Д-ті Законодавчих Справ були Термінологічна Комісія, Архів і Бібліотека, а при Д-ті Загальних Справ — Канцелярія Завідуючого Будинками Державного Сойму (кол. Педагогічного Музею в Києві). На чолі Державної Канцелярії стояв Державний Секретар. Він виробляв Основний Державний Закон та інші закони, посвідчував закони, затверджені Гетьманом, додавав свої уваги до законів, вироблених окремими Міністерствами, вносив закони до Ради Міністрів, подавав на затвердження Гетьмана закони, ухвалені Радою Міністрів і накази про призначення Гетьманом на посади урядових осіб та про їх звільнення, кодифікував закони, видавав систематичний збірник законів,

давав розпорядження щодо оголошення законів і порядкував загально справами Ради Міністрів.

Раді Міністрів було підпорядковане безпосередньо Управління Головноуповноваженого по управлінно та ліквідації інституцій і організацій воєнного часу.

ДЕРЖАВНИЙ СЕНАТ.

Найвищим хоронителем і захисником закона в Українській Державі та верховним Судом України в справах цивільних, карних та адміністративних був Державний Сенат.

Державний Сенат оголошував до загального відома закони й накази Уряду, слідкуючи за законністю їх видання. Державний Сенат складався з Президента Сенату, 4-ох Прокурорів і 58 Сенаторів, що призначалися Гетьманом. Державний Сенат поділявся на 3 Генеральні Суди: Адміністраційний, Цивільний та Карний. Генеральні Суди поділялися на Відділи. В складі Державного Сенату були: Загальне Зібрання Сенату, Головний Воєнний Суд й Вищий Дисциплінарний Трибунал. При Державному Сенаті пробували: Канцелярія Сенату, Сенатський Архів та Сенатська Друкарня. При Сенаті видавалися відомості Державного Сенату для оголошення законів і наказів Уряду.

СПРАВИ ЦЕРКОВНІ.

Найвищим органом церковної законодатної, урядової й судової влади в Україні був Український Церковний Собор, що складався з Митрополита Київського та всієї України, правлячих і вікарних епископів українських єпархій по посаді й пресвітерів та мирян з вибору по повітах.

Найвищим церковно-адміністраційним органом була Українська Церковна Рада, що складалася з Митрополита Київського, 3-ох епископів, 4 пресвітерів і 6 мирян.

Представником православної Церкви в Українській Державі й посередником між Церквою та Державою був Митрополит Київський та всієї України. З боку Української Держави посередником між Державою та Церквою був Міністер Ісповідань. Митрополит Київський був по посаді членом державного Сойму.

ПОРЯДОК ЗАКОНОДАВСТВА В УКРАЇНСЬКІЙ ДЕРЖАВІ.

Українська Держава керувалася на твердих основах законів, виданих установленим порядком. Сила закону була

без виїмків обовязкова для всіх українських громадян та чужинців, що перебували в Українській Державі. Закони оголошувалися до загального відома в уставновленім порядку й перед оголошенням до діла не прикладалися. Після оголошення законові надавалася обовязкова сила від часу, призначеного до того в самім законі. Закон не міг бути скасований інакше, як тільки силою закону; через те, поки новим законом не скасовано існуючого закону, він зберігав повну свою силу. Ніхто не міг вимовлятися незнанням закону, коли його оголошено встановленим порядком.

Законопроєкти розроблялися у відповідних Міністерствах або в Державній Канцелярії і вносилися до Ради Міністрів через Державну Канцелярію за підписом Міністра й посвідченням директора Департаменту. Державний Секретар, разом із внесенням на розгляд Ради Міністрів надісланих да Державної Канцелярії законопроєктів, міг прикладати до них свої уваги. При розгляді законопроєктів Радою Міністрів постанови останньої ухвалювалися більшістю голосів членів Ради; при рівності голосів переважав голос Голови Ради Міністрів. Закони, що торкалися декількох відомств, передавалися в Раду Міністрів після обговорення їх зацікавленими Міністерствами. Законопроєкти, звязані з асигнуванням коштів із Державної Скарбниці розглядалися Радою Міністрів не інакше, як разом із відповідним внеском Міністра Фінансів. Ухвалені Радою Міністрів законопроєкти записувалися в журнал Ради Міністрів, що підписувався всіма членами Ради. Відповідно до журналу Ради Міністрів Державна Канцелярія складала остаточний текст закону, що його підписували Голова Ради Міністрів і відповідний Міністер. Ухвалені Радою Міністрів закони представлялися Державним Секретарем на затвердження Гетьмана. Затвердження Гетьманом закону, ухваленого Радою Міністрів, переводилося власноручним надписом Гетьманом зверху закону слова »Затверджую« й підписом. Власноручно Гетьман помічав теж час і місце затвердження. Після затвердження Гетьманом слідувало посвідчення Державного Секретаря в такому виразі »Посвідчую« й підпис Державного Секретаря. Після затвердження Гетьманом законопроєкти ставали законами і надсилалися Державною Канцелярією задля оголошення до Державного Сенату. Закони оголошувалися в »Відомостях Державного Сенату«, а до заснування цього часопису — в »Державному Вістнику« розпорядженням Державної Канцелярії. Закони оголошувалися в тій формі, як їх затвердив

Україна: нарід і держава

Гетьман, але в іменувані закону помічалося, що його ухвалила Рада Міністрів. Міністри мали право видавати розпорядки в розвиток і пояснення законів, але всі такі розпорядки підлягали теж попередній ухвалі Ради Міністрів.

ЦЕНТРАЛЬНІ ДЕРЖАВНІ УСТАНОВИ.

Центральними державними установами України були Міністерства Української Держави. Не всі центральні Державні Установи, що стояли нарівні з Міністерствами, мали назву Міністерств. Окремі назви мали: Штаб ЯВП Гетьмана, Канцелярія Голови Ради Міністрів, Державна Канцелярія і Державна Контроля. Міністерства завідували окремими галузями державного управління. На чолі Міністерства стояв Міністер. Його помішниками та заступниками були Товариші Міністра. Дорадчим органом при Міністрі була Рада Міністра.

Окремі Міністерства мали такий склад: Міністерство Зовнішніх Справ: Канцелярія Міністра, Загальний Департамент, Д-т (Департамент) Чужоземних Зносин. Міністерство Внутрішніх Справ: Канцелярія Міністра, Департамент Загальних Справ, Д-т Державної Варти з Канцелярією Отамана Варти Гетьманського Палацу, Д-т Пожежної Сторожі, Д-т Місцевого Самоурядування, Технічно-Будівельний Д-т, Біженецький Д-т, Головна Управа Військової Повинности, Управління в Справах Друку.

До Міністерства Внутрішніх Справ належало й Поштово-Телеграфне Відомство, що мало такий склад: Інженерна Рада, Канцелярія Начальника Відомства, Адміністраційно-Поштовий Д-т з Експедицією Поштових Марок, Експлуатаційно-Поштовий Д-т, Телеграфно-Телефонний Д-т, Інспекція Поштово-Телеграфного Відомства. Поштово-Телеграфне Відомство розгорнулося пізніш в окреме Міністерство Звязку.

Воєнне Міністерство: Воєнна Рада (замість Ради Міністра), Канцелярія Воєнного Міністерства (з Комендантською Управою), Управління І. Товариша Воєнного Міністра по Сухопутніх Силах з Головним Штабом, Головною Управою Генерального Штабу, з Управлінням Головних Інспекторів Піхоти, Кінноти, Гармати і Технічних Військ, Управліннями Автопанцерних і Радіотелеграфних Військ, Управлінням Воєнних Комунікацій і Воєнно-Ученим Комітетом та з Головними Управами Шкільною, Геодезійною та Юридичною; Управління ІІ. Товариша Воєнного Міністра по Постачанню Армії

з Головними Управами Інтендантською, Гарматною, Інженерною, з Головним Військово-Квартирним Урядом, Санітарною, Ветеринарною та Ремонту Військ; Управління ІІІ. Товариша Воєнного Міністра по морським силам з Генеральними Старшинами по одному від Головного Штабу, від Головної Управи Генерального Штабу та від Інтендантської, Технічної, Інженерної, Гідрографічної, Санітарної та Юридичної Офіцій. Управління Товариша Воєнного М-ра по морським справам 14. 11. 1918 р. було перетворене в окреме »Морське Міністерство«; Управління повітряної Фльоти з Частинами Загальною й Технічною, Інспекторами Авіяції та Аеронавтики.

Міністерство Юстиції: Юридична Консультація (замість Ради Міністра), Канцелярія Міністра, Д-т Судових Справ, Д-т Законів, Головне Управління Місць Замкнення з Головною Інспекцією Вязничної Сторожі. Органом прокурорського догляду при Міністрі Юстиції була Державна Прокуратура.

Міністерство Фінансів: Фінансова Рада (крім Ради Міністра), Загальна Канцелярія, Д-т Державної Скарбниці з Фінансовою та Бюджетовою Комісіями, Д-т Простих Податків, Д-т Посередніх Податків із Гербовою Скарбницею, Горілчаним Відділом, Відділом Скарбової Охорони та Хемічною Лабораторією в Києві, Д-т Митних Зборів, Д-т Залізничих Справ, Кредитова Канцелярія з Рахунковою Палатою, Управління Кордонної Охорони.

Міністрові Фінансів були безпосередньо підпорядковані: Головна Скарбниця, Державний Банк з Дирекцією Державних Щадниць, Державний Земельний Банк та Експедиція Заготовки Державних Паперів. Державний Банк мав на меті полегшання грошового обороту в Українській Державі, фінансову допомогу торгівлі, промисловості й сільському господарству в Україні та забезпечення грошової системи Української Держави. Загальне керування Банком доручалося Раді Банку й Директорові Банку. При Раді Банку під безпосереднім проводом Директора Банку існували Відділ Кредитових Білетів зі Скарбницею Банку, Відділ Місцевих Установ з Інспекцією та Правничою частиною, Центральна Бухгальтерія й Загальна Канцелярія.

Міністерство Торгу й Промисловости: Д-т Загальних Справ, Д-т Внутрішнього Торгу, Д-т Зовнішнього Торгу, Д-т Фабрично-Заводської Промисловости з Відділами Мір, Ваг і Пробірним та Винаходів і Патентів і з Головною

Фабричною Інспекцією, Гірничий Д-т, Д-т Палива й Металю. Міністрові Торгу й Промисловости були підпорядковані Головна Палата Мір і Ваг, Геологічний Комітет, Управління Головноуповноважених по Паливу й Металю та Державна Комісія для Товарообміну.

Міністерство Хліборобства: Канцелярія Міністра, Д-т Державного Майна, Земельний Д-т, Відділ Сільсько-Господарської Освіти, Науково-Досвідний Відділ, Відділ Садівництва, Д-т Хліборобства, Д-т Скотарства, Д-т Сільсько-Господарської Економії, Статистики й Кооперації, Д-т Земельних Поліпшень, Лісовий Д-т, Ветеринарний Д-т, Межовий Д-т, Д-т Державного Конезаводства, Учений Комітет.

Міністерство Харчових Справ: Канцелярія Міністра, Д-т Загальних Справ, Д-т Ростинництва й Тваринництва, з Тютюновим Відділом, Д-т Цукру, Д-т Загально-Господарчих Матеріялів, Д-т Сукна й Полотна, Д-т Шкіри, Господарчий Д-т.

Міністерство Праці: Канцелярія Міністра, Д-т Загальних Справ, Д-т Громадських Робіт, Д-т Праці, Статистичне Бюро.

Міністерство Шляхів: Канцелярія Міністра, Загальний Д-т, Д-т Руху й Звязку, Д-т Тяги, Д-т Шляхів і Будівництва, Д-т Постачання й Господарства, Юридичний Д-т, Фінансовий Д-т, Комерційно-Експлуатаційний Д-т, Адміністраційно-Побутовий Д-т, Д-т Шосейних і Грунтових Шляхів, Д-т Водяних Шляхів, Морський Д-т, Відділ Повітряних Шляхів, Головний Відділ Відчуження Майна, Головна Інспекція Міністерства Шляхів. — Міністрові Шляхів були безпосередньо підпорядковані управління Головноуповноваженого по Забудуванню м. Києва з Відділами Загальним, Проєктувальним, Рахунковим і Матеріяльним та Управління Робіт по Шлюзуванню Дніпрових Порогів.

Міністерство Освіти: Д-т Загальних Справ, Д-т Вищих Шкіл, Д-т Середніх Шкіл, Д-т Нижчих Шкіл, Д-т Професійної Освіти, Д-т До- і Позашкільної Освіти, Головне Управління Мистецтв і Національної Культури з Відділами Архівно-Бібліотечним, Музейним, Театральним, Музичним і Охорони Памяток Старовини, Учений Комітет. — Міністові Освіти були безпосередньо підпорядковані: Українська Академія Наук, Фізична Обсерваторія в Миколаєві, Український Національний Архів, Українська Національна Бібліотека,

Український Національний Музей, Українська Національна Галерія й усі вищі школи.

Українська Академія Наук у Києві була найвищою науковою державною установою в Україні, що перебувала в безпосередньому віданні верховної влади. Українська Академія Наук складалася з Президії в складі Голови-Президента й Неодмінного Секретаря та Спільного Зібрання 72 Дійсних Членів-Академіків і поділялася на три Відділи: Історично-Філологічний, Фізично-Математичний та Соціяльний. При Академії були Канцелярія й Правління. У віданні Академії були такі установи: Кабінет Експериментальної Фонетики, Історичний Кабінет, Астрономічна Обсерваторія, Хемічна Лабораторія, Інститути Фізичний, Мінералогічний, Антропологічний, Експериментальної Ботаніки й Зоології, Географічний, Прикладної Фізики, Хемії й Механіки, Геодезійний, Експериментальної Медицини та Ветеринарії, Економічної Кон'юнктури й Демографічний, Садо-Ботанічний, Зоологічний та Акліматизаційний, Аналітична Лабораторія й Друкарня.

Окрім цих високих шкіл, які існували в Україні до встановлення Гетьманської Держави, засновано: Державні Університети в Києві й Камянці. В старих університетах у Києві, Харкові й Одесі заведено катедри українознавства. Перетворено в державні Історично-Філологічний Інститут у Ніжині й Духовну Академію в Києві — з катедрами українознавства. Засновано Український Історично-Філологічний Факультет (приватний), зорганізований заходами »Просвіти«. Це був початок цілого університету.

Міністерство Здоровя: Д-т Загальних Справ, Медичний Д-т, Санітарний Д-т, Д-т Державної Опіки.

Міністерство Ісповідань: Д-т Загальних Справ, Д-т Православної Церкви, Д-т Інославних Ісповідань, Д-т Духовної Освіти, Учений Комітет.

На правах Окремого Міністерства існувала Державна Контроля. Вона завідувала провіркою державного розпису прибутків і видатків разом із фінансовим кошторисом відомств та окремими внесками про понадкошторисні асигнування й складанням звіту про виконання державного розпису. На чолі Державної Контролі стояв Державний Контрольор, що входив у склад Ради Міністрів на загальних підставах. В складі Державної Контролі були: Генеральна Контрольна Рада, Департаменти Загальної, Воєнної, Шляхо-

вої та Скарбової Звітности, Окремий Відділ для провірки звітів установ Державної Контролі, Центральна Бухгалтерія та Канцелярія Державної Контролі.

МІСЦЕВІ ДЕРЖАВНІ УСТАНОВИ.

Українська Держава поділялася щодо порядку місцевого управління на 9 губерній — Київщину, Волинь (з центром у Житомирі), Поділля (з центром у Винниці), Херсонщину (з центром в Одесі), Чернігівщину, Полтавщину, Харківщину, Катеринославщину й Холмщину (з центром у Бересті), 2 округи — Полісся (з центром у Мозирі) й Таврію (з центром у Херсоні), 3 отаманства — Київ, Одесу й Миколаїв і 120 повітів, що поділялися з черги на волості й міські та сільські громади. Це був загальний поділ Української Держави, що правив за основу всіх інших особливих поділів, яких разом було 32.

Загальний поділ був найважливішим з усіх територіяльних поділів, був основним поділом, бо служив для цілей адміністрації внутрішніх справ, цебто загальної адміністрації й самоврядування. До цього поділу були достосовані й поділи скарбовий торговопромисловий, земельний, праці, шкільний, здоровя, ісповідань і контрольний, а в певній мірі й воєнний. Окремо існували поділи судовий, митний, гірничий, мірчий, пробівний, лісовий, харчовий, залізничий, шляхів і звязку. Загальний поділ був такий:

Київщина — повіти: Київський, Бердичівський, Васильківський, Звенигородський, Канівський, Липовецький, Радомиський, Сквирський, Таращанський, Уманський, Черкаський, Чигиринський.

Волинь — повіти: Житомирський, Володимирський, Дубенський, Ізяславський, Ковельський, Кремянецький, Луцький, Новгород-Волинський, Овруцький, Острізький, Рівенський, Старокостянтинівський.

Поділля — повіти: Винницький, Балтський, Брацлавський, Гайсинський, Камянець-Подільський, Летичівський, Літинський, Могилівський, Ольгопільський, Проскурівський, Ушицький, Хотинський, Ямпільський.

Херсонщина — повіти: Одеський, Акерманський, Ананіївський, Єлисаветський, Олександрійський, Тираспільський, Херсонський.

Чернігівщина — повіти: Чернігівський, Борзненський, Глухівський, Гомельський, Городнянський, Козелецький,

Конотопський, Кролевецький, Мглинський, Новгород-Сіверський, Новозибківський, Ніженський, Остерський, Путивльський, Рильський, Сосницький, Стародубський, Суражський.

Полтавщина — повіти: Полтавський, Гадяцький, Зіньківський, Золотоноський, Кобелецький, Костянтиноградський, Кремінчуцький, Лохвицький, Лубенський, Миргородський, Переяславський, Пирятинський, Прилуцький, Роменський, Хорольський.

Харківщина — повіти: Харківський, Білгородський, Богодухівський, Валківський, Валуйський, Вовчанський, Грайворонський, Зміївський, Ізюмський, Корочанський, Купянський, Лебединський, Новооскольський, Охтирський, Старобільський, Суджанський, Сумський.

Катеринославщина — повіти: Катеринославський, Бахмутський, Верхнєдніпровський, Маріюпільський, Новомосковський, Олександрівський, Павлоградський, Словяносербський.

Холмщина — повіти: Берестейський, Більський, Володавський, Дорогичинський, Дубицький, Іванівський, Камень-Коширський, Картузо-Березький, Кобринський, Костянтинівський, Пружанський, Чернинський.

Полісся — повіти: Мозирський, Пинський, Річицький.

Таврія — повіти: Дніпровський, Бердянський, Мелітопільський.

Міста: Київ, Одеса, Миколаїв.

На чолі загальної адміністрації в губернії стояв Губерніяльний Староста, в окрузі Окружний Староста, в отаманстві — Столичний або Міський Отаман, в повіті — Повітовий Староста, зі своїми управліннями. Для керування сільськими справами існували в губерніях, округах і повітах особливі органи — Губерніяльні, Окружні й Повітові Ради по Сільських Справах та Мирові Посередники в межах повіту. Так само для справ військової повинности існували в губерніях і повітах окремі Губерніяльні й Повітові Управи Військової Повинности, а в мм. Києві, Харкові, Одесі, Катеринославі й Миколаєві — Міські Управи Військової Повинности.

Із загальною адміністрацією була тісно звязана й адміністрація Державної Варти, що мала військову організацію. Адміністраційно була вона пристосована до загального поділу. На чолі Державної Варти стояли: в губернії, як по-

мічник Губерніяльного Старости, а в мм. Києві, Одесі, й Миколаєві, як помічник Столичного або Міського Отамана — Інспектор Державної Варти. На чолі Державної Варти в повіті або в місті стояв Начальник Державної Варти повіту чи міста, що підлягав Повітовому Старості. Повіти й міста поділялися на райони Державної Варти з Начальниками Районів Державної Варти на чолі. По великих містах кожний район поділявся на участки Державної Варти з Приказними Державної Варти на чолі. По великих містах кожний район поділявся ще на участки Державної Варти. Мм. Київ, Одеса й Миколаїв поділялися на Відділи Державної Варти з Начальниками Відділів Державної Варти на чолі, й аж тоді на райони та участки. Для служби на залізницях існувала окрема організація Державної Варти. Вся територія Залізниць поділялася на сім самостійних районів: Київський, Одеський, Південний, Катеринославський, Лівобережний, Харківський та Провобережний. На чолі району стояв Отаман Району. Райони поділялися на філії з Начальниками Філій на чолі. Врешті для служби на кордоні з Росією існувала особлива мережа з шість кордонних і шість дозорчих пунктів державної варти з Начальниками Пунктів на чолі.

Адміністрація зовнішніх справ не мала взагалі місцевих установ. Тимчасово тільки існували: Українська Мирова Делегація в Києві для мирових переговорів з Росією, Представник ЯВП Гетьмана в Одесі для звязку з австрійською головною командою в Україні та Доно-Українська Комісія в Харкові для господарчих переговорів із Доном. Закордонними установами були Посольства й Консульства Української Держави. Посольства поділялися на два розряди. На чолі Посольства 1-го розряду стояв Посол або Посланник і Уповноважений Міністер, на чолі Посольства 2-го розряду — Міністер-Резидент або Повірений в справах. Консульства поділялися на чотири розряди. На чолі Консульства першого розряду стояв Генеральний Консул, другого розряду — Консул, 3-го розряду — Віцеконсул і 4-го розряду — Косульський Агент.

Для справ воєнної організації та адміністрації Українська Держава поділялася на воєнні округи, а саме: щодо сухопутніх сил — на вісім армійських корпусів: І. Волинський, ІІ. Подільський, ІІІ. Одеський, ІУ. Київський, У. Чернигівський, УІ. Полтавський, УІІ. Харківський і УІІІ. Катеринославський; щодо морських сил — на 1 Чорноморську Фльоту, щодо повітряних сил — на 3 авіяційні округи: 1. Київську,

2. Одеську і 3. Харківську. На чолі армійських Корпусів, Фльоти та авіяційних Груп стояли їх Командири з своїми штабами та управліннями. Для цілей комплектування війська Українська Держава поділялася на 4 місцеві Бригади: Київську, Одеську, Полтавську й Харківську. На чолі місцевих бригад стояли їх Начальники зі своїми Управліннями. Їм підлягало 120 Повітових Військових Начальників по повітах. Залоговою службою завідували Начальники Залог по всіх місцях постійного розположення військових частин, а в мм. Києві та Одесі — Команданти цих міст зі своїми Управліннями. Врешті особливими місцевими воєнними установами були Команданти Фортець Києва, Берестя, Луцька, Рівного, Дубна, Очакова, Севастополя й Керчі з їх Управліннями.

Склад збройних сил Української Держави був такий: 8 армійських корпусів (16 піхотних дивізій, 24 гарматні бригади, 24 інженерні курені, 8 автопанцерних дивізійонів, 8 радіотелеграфних дивізійонів, 16 звязкових сотень, 8 залізничих курінів, 8 самохідних колон), одна Окрема піхотна бригада, 1 Окрема сердюцька дивізія, 1 Окрема запорізька дивізія, 1 Козацька Стрілецька дивізія, 1 Окремий Чорноморський Козацький Кіш, 1 Окремий Загін Низових Козаків, 1 Окремий Загін Січових Стрільців, 1 Вартовий Піхотний Полк, 1 Старшинський Охочекомонний Полк, 4 Кінноті дивізії, 1 Окрема кінна бригада, 1 Булавний Кінний Полк, 4 запасні кінноті Полки, 1 Окрема Отаманська кінна сотня, 3 Окремі гарматні бригади, 2 Понтонні курені, 1 залізнича бригада, 139 піхотних і 86 кінних вартових сотень, 1 Чорноморська Фльота (1 дивізія броненосців, 1 дивізія торпедовців, 1 дивізія підводних човнів, 1 бригада крейсерів, 1 одряд міноносців, 1 одряд тралерів, 1 одряд гарматних човнів, 1 одряд вартових човнів, 1 Окремий одряд Чорного Моря, 3 фльотилії: Озівська, Дунайська й Транспортна), 1 Дніпровська Фльотилія, 3 авіяційні групи, 1 Окрема важка авіяційна ескадрилля, 8 авіяційних дивізіонів, 1 Окремий Український авіяційний одряд, 8 повітроплавних одрядів.

Для справ судової адміністрації Українська Держава поділялася на округи загальних та мирових судових установ. І загальні, і мирові суди відали однаково цивільні та карні справи, різнилися ж вони між собою тільки більшою компетенцією загальних судів від мирових. Обидві судові установи існували цілком самостійно та незалежно, підлягаючи тільки в третій інстанції спільно Державному Сенатові. Українська Держава ділилася щодо загальних судових установ

на три округи Судових Палат — Київську, Харківську та Одеську. Судові Палати були 2-ою інстанцією загальних судових установ, 1-ою їх інстанцією були Окружні Суди, яких було 20.: Київський, Уманський, Житомирський, Луцький, Чернігівський, Ніженський, Стародубський, Харківський, Ізюмський, Сумський, Полтавський, Лубенський, Таганрозький, Одеський, Херсонський, Катеринославський, Симферопільський, Єлисаветський, Винницький та Камянецький. При окружних судах діяли Слідчі Судді, Старші Нотарі й Судові Виконавці та Післанці (а при всіх загальних судових установах — Прокуратури). Щодо мирових судових установ поділялася Українська Держава на мирові округи, що їх територія збігалася звичайно з територією повітів; тільки більші міста були виділені в самостійні мирові округи. Першою інстанцією був Мировий Судля, а другою — Зїзд Мирових Суддів. Для адміністрації вязниць існували в губерніях Губерніяльні Вязничні Інспекції, їм підпорядковані були окремі вязниці. Суд в Україні творився іменем Закону Української Держави.

Для справ скарбової адміністрації Українська Держава поділялася щодо збору простих податків на 9 округ Скарбових Палат — Київську, Волинську, Подільську, Херсонську, Чернигівську, Полтавську, Харківську, Катеринославську й Холмську. Їм були підпорядковані Податкові Інспекції та Скарбниці в повітах. При Скарбових Палатах діяли Скарбові Зборчі та Розсильні. Для справ посередніх податків існували в губерніях Губерніяльні Акцизні Правління, а в повітах — Окружні Акцизні Інспекції, що їм підлягала Скарбова Охорона в губерніях і повітах та Скарбові Крамниці по містах. Для справ митної адміністрації існували Управління Митних Інспекторів, що їм були підпорядковані окремі Митниці та Митні Застави. До скарбової адміністрації належала й Кордонна Охорона, що мала військову організацію. Кордонна Охорона поділялася на 9 бригад: Волинську, Подільську, Одеську, Озівську, Донецьку, Харківську, Чернигівську, Гомельську й Поліську. Бригади поділялися на прикордонні одряди й застави.

Для справ гірничої адміністрації вся Українська Держава уявляла собою одну гірничу округу з Гірничим Управлінням у Катеринославі та Гірничими Інженерами на місцях. Місцевими органами фабрично-заводського догляду були 9 Старших Фабричних Інспекторів по числу губерній з підпорядкованими їм 39 Участковими Фабричними Інспекторами. Мірчими справами завідували 4 Повірочні Палатки Мір і Ваг

у Києві, Харкові, Одесі й Катеринославі, а пробирними справами — Управління Пробирних Округ тамже.

Для справ земельної й лісової адміністрації Українська Держава ділилася на 7 Управлінь Хліборобства та Державного Майна: Києво-Подільське, Холмсько-Волинське, Поліське, Чернигівське, Харково-Полтавське, Таврійсько-Катеринославське та Одесько-Херсонське. Їм підлягали Лісові Комітети по губерніях та Лісництва по місцях. Земельними справами завідували губерніяльні та повітові Земельні Комісії.

Для порядкування харчовими справами вся Українська Держава була поділена на дві округи Інспекцій Міністерства Харчових Справ: Північно-Західньої Частини в Києві та Південно-Східньої частини в Харкові.

Справами охорони праці завідували Районні Комісари Праці по губерніях та Місцеві Комісари Праці по повітах.

Для справ адміністрації шосейних і грунтових шляхів Українська Держава ділилася на чотири округи з Управліннями Округ Шосейних Шляхів у Києві, Харкові, Одесі й Катеринославі. Водяними шляхами порядкували чотири Управління Округ Водяних Шляхів — Верхнього й Середнього Дніпра в Києві, Нижнього Дніпра й Південного Бугу в Катеринославі, Північного Донця в Харкові й Дністра в Одесі. Їм підлягали на місцях Відділи Шляхів і Дистанції. Справами морської адміністрації порядкували Управління Торгових Портів в Одесі, Херсоні, Миколаєві, Бердянську, Геніческу, Маріуполі й Таганрозі. Адміністрація повітряних шляхів не мала місцевих установ.

Для справ залізничої адміністрації Українська Держава поділялася на чотири округи Управ Скарбових Залізниць — Правобережних у Києві, Лівобережних у Гомелі, Запорізьких у Катеринославі й Слобідських у Харкові. Управам підлягали Відділи Залізниць і Залізничі Станції на залізничих шляхах.

Для справ адміністрації поштового, телеграфного й телефонного звязку Українська Держава ділилася на 4 округи з Управліннями Поштово-Телеграфних Округ у Києві, Харкові, Одесі й Катеринославі. Управлінням Округ підлягали Поштово-Телеграфні Установи й Філії по містах і селах, Відділи Звязку на телеграфно-телефонних шляхах, Управління Телефонних Сітей по великих містах й Радіостанції — Київська, Жмеринська, Харківська, Катеринославська, Одеська й Миколаївська.

Шкільними Справами відносно середніх шкіл (класичні й реальні ґімназії та прогімназії) завідували Управління Шкільних Справ у губерніях, а відносно нижчих шкіл (вищі й нижчі початкові школи) — Інспекції Народніх Шкіл у повітах. Вищими школами завідувало безпосередньо Міністерство Освіти.

Справами охорони здоровя порядкували Уповноважені Міністерства Здоровя на Київщині, Поділлі, Волині, Чернигівщині, Полтавщині, Харківщині, Катеринославщині, Херсонщині й Холмщині з підпорядкованими їм Губерніяльними Лікарськими Управліннями та Повітовими й Міськими Лікарями.

Для справ адміністрації Православної Церкви Українська Держава була поділена на девять єпархій — Київську, Волинську, Подільську, Чернигівську, Полтавську, Харківську, Катеринославську, Херсонську й Холмську. Єпархіями правили митрополит у Києві й правячі Єпископи на місцях. Крім правячих Єпископів, що правили цілими єпархіями, було ще 16 вікарних єпископів, що поділялись між єпархіями так: в Київській єпархії — чотири (Канівський, Уманський, Черкаський, Чигиринський) у Волинській три (Володимирський, Кремянецький, Острізький), в Подільській — два (Винницький, Балтський), в Полтавській — один (Прилуцький), в Харківській — один (Сумський), в Катеринославській — один (Павлоградський), в Херсонській — три (Миколаївський, Єлисаветський, Новомиргородський). Єпархії поділялися на округи Благочинних, а ті — на парафії.

Для справ держаавної контролі Українська Держава поділялася на вісім Округ Контрольних Палат — Київську, Волинську, Подільську, Чернигівську, Полтавську, Харківську, Січеславську та Одеську.

МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ.

Органами місцевого самоврядування були: в губерніях — Губерніяльні Земські Збори та Управи, в округах — Окружні Земські Збори та Управи, в повітах — Повітові Земські Збори та Управи, в містах — Міські Думи та Управи на чолі з Міськими Головами, в волостях — Волосні Сходи й Правління на чолі з Волосними Старшинами, в селах — Сільські Сходи та Управління на чолі з Сільськими Головами.

Губерніяльні, Окружні й Повітові Земські Збори, Міські Думи й Волосні та Сільські Сходи були розпорядчими орга-

нами, а Губерніяльні, Окружні й Повітові Земські Управи, Міські Управи, Волосні Правління та Сільські Управління — виконавчими органами місцевого самоврядування.

ПРАВА ТА ОБОВЯЗКИ УКРАЇНСЬКИХ КОЗАКІВ І ГРОМАДЯН.

Українські козаки, бувши громадянами Української Держави, творили окремий традиційний стан України. Крім звичайних громадянських обовязків мали вони почесний обовязок забезпечення державности України. Маючи військову організацію, творили вони вкупі Українське Козацьке Військо. Умови придбання прав українського козацтва та громадянства й їх втрати визначалися законом.

Українські козаки та громадяни мали обовязок дбати всіма силами про добро Української Держави, не жалкуючи для неї навіть свого життя. Захист Рідного Краю був святим обовязком кожного козака й громадянина Української Держави.

Передовою в Українській Державі була віра християнська, православна. Всі, неприналежні до православної віри громадяни Української Держави та всі мешканці України користувалися на кожному місці свобідним ісповіданням їх віри й Богослуженням за її обрядом.

Українські козаки та громадяни повинні були платити встановлені законом податки й збори та відбувати повинності згідно з законом.

Вся повнота політичних прав в Українській Державі, в тім активне й пасивне право участи в виборах до державноправових установ та праводержавної й громадської служби належало тільки до громадян Української Держави.

Ніхто не міг підлягати переслідуванно за злочини інакше, як тільки в випадках, означених зоконом. Ніхто не міг бути суджений та покараний інакше, як тільки за злочини передбачені діючими в часі їх здійснення законами.

Оселя кожного була непорушна. Робити трус і виємку в будинку без згоди його господаря можна було не інакше, як у випадках і в порядку означених законом.

Кожний український козак і громадянин мав право вільно вибирати місце побуту й рід праці, набувати й продавати майно та без заборони виїжджати за кордони Української Держави.

Власність були непорушна. Примусове вивласнення нерухомого майна, коли це було необхідне для державної чи громадської потреби, було можливе не інакше, як за відповідною винагородою.

Українські козаки та громадяни мали право скликати збори, в цілях, непротивних законам, мирно й без зброї.

Кожний міг у межах, встановлених законом, висловлювати й писати свої думки та розповсюджувати їх шляхом друку або іншими засобами.

Українські козаки і громадяни мали право засновувати спілки та союзи в межах, не противних законам.

Чужинці, що перебували у Українській Державі, підлягали її законам на загальних для всіх підставах. Вони не користувалися політичними правами, що належали тільки українським громадянам; усіми іншими правами вони користувалися, якщо закон не визначав для них певних обмежень.

Дм. Чижевський:

Вячеслав Липинський як філософ історії

Вячеслав Липинський, ідеолог, історик і політик, заслуговує на не меншу увагу і як філософ; зокрема як філософ історії. На щастя, Липинський встиг в останні роки свойого життя сформувати провідні думки своєї філософії історії (історіософії) більш детайльно, та більш ґрунтовно, ніж це роблять звичайно історики. В своїх »Листах до Братів-Хліборобів« Липинський дає систему філософічно уґрунтованої політики. Липинський дає не лише філософію *української* політики, але — політики взагалі. Він гадає, що його висновки можна прикласти до розвязання політичних проблєм *усіх* часів і народів. Бо Липинський добачує в політиці не лише боротьбу політичних ґруп та напрямків, що можуть розуміється, в різні часи та у різних народів бути різними. Для Липинського політика є виявом *вічних, глибоких* тенденцій та законів історичного процесу взагалі.

Ми хочемо звернути увагу на ті філософічно-історичні (історіософічні) погляди, що лежать в основі політичного

світогляду Липинського. Ми обмежимось найголовнішим. Філософія історії Липинського заслуговує на монографічне дослідження. Тут ми можемо дати лише причинки до монографічного розроблення.

Ми залишимо — на жаль, вже умовини місця змушують нас до цього — філософію української історії Липинського на боці. Його оригінальне та плідне вирішення проблєми історичного розвитку ідеї української державности виросло на ґрунті його історичних студій. Але ці ж історичні студії, разом зі студіями та міркуваннями над проблємами політичного життя народів і держав цілого світу, привели його до поставлення загальних питань історичного розвитку. В центрі уваги Липинського стояли при цьому питання про будуючі та розкладові процеси в житті народів та держав, про конструктивні та деструктивні фактори цього життя.

Ми хочемо зробити спробу сформулювати ті основні поняття, що лежать в основі філософії історії Липинського та з'ясувати ті загально філософічні передпосилки, з яких він виходить, не завше достаточно зупиняючись на їх аналізі. Скажемо наперед, що основні поняття філософії історії та основні передпосилки думання Липинського в багатьох точках оригінальні і своєрідні. Цю оригінальність думок Липинського часто не помічають, бо він вживає для їх означення слів та термінів звичайних і широко розповсюджених. Але як тільки ми переходимо від слів до думок, то вся глибока своєрідність філософії історії Липинського майже в усіх точках його конструкцій виступає перед нами на ввесь ріст.

I.

Ті основні поняття, якими Липинський характеризує основи, підвалини усякого історичного життя, це є: традиція, аристократизм і нація. Три слова ці зустрічаємо, розуміється, у кожнього філософа історії. Ужиток цих основних для кожньої філософії історії понять, при тім вживання їх у позитивному сенсі, приводить до того, що Липинського звичайно характеризують, як консерватиста, аристократа та націоналіста. Це так: Липинський є і консерватист, і аристократ і націоналіст, але його »консерватизм« і його »аристократизм«, і його »націоналізм« аж ніяк не є ті самі, про які пишеться в кожних новинах, в кожному часописі, і які політичні противники Липинського з полємічним газардом утотожнюють з »реакційністю«, з »клясовим его-

їзмом« та з »шовінізмом«. Подивимося на ці основні поняття історіософії Липинського ближче.

1. Липинський залюбки говорить про »традицію« як основу буття кожного історичного твору. Звичайно уявляють собі »традиціоналізм« як спокійне пасивне життя, в межах сталих, нерухомих, статичних форм, як спокійний, »щасливий« хід за тим, що всі робили та роблять, як вороже становище проти всяких навіть і найменших змін, проти руху, проти розвитку, проти творчости.

»Традиція« в розумінні Липинського не має з такою »традицією нерухомости« нічого спільного! Бо Липинський добачує суть традиції якраз у її творчому характері. Завдання традиції є »підготовка нової творчої традиції« (23) *).

Традиція є рух і творчість. Сталі й нерухомі лише »різноманітні, випадкові та нежиттєздатні форми« традиції (101). Найнебезпечніше є »літературний романтизм«, »ніжні пахощі давно зівялої квітки, мелянхолійна любов до давно померших форм національного життя — любов без сили екстази, без здатности творити нове життя« (101).

Традиція зовсім не дає щастя і спокою для тих, хто бажає нерухомости, хто стремить до пасивности. Традиція Липинського є власне доля, що накладає на людину обовязки творчости і праці, боротьби і руху — »кожний із нас мусить заняти своє місце в тих рядах, де його поставило життя« — це так, але кожен »мусить виконати свій обовязок так, як йому наказує його совість«. Це значить — мусить боротись і творити нове, базуючись на традиції, із неї виходячи (гл. ст. 351).

2. Як не є пасивна і нерухома »традиція« в філософії історії Липинського, так само не є застигла, статична »аристократія« в його розумінні. Аристократія це — »та ґрупа найкращих в даний історичний момент серед нації людей, які найкращі серед неї тому, що власне вони в даний момент являються її орґанізаторами, правителями і керманичами нації« (131). »В даний історичний момент« — ці слова вказують вже на те, що поняття »аристократії« є у Липинського так само динамічне, як і поняття »традиції«. Липинський підкреслює цей динамізм, наводячи приклади »аристократії«

*) Вказую в дужках сторінки окремого видання »Листів до Братів Хліборобів« — для тих, хто хотів би сам простудіювати та продумати ідеї Липинського.

різних часів і народів: »аристократією треба називати і лицарів — февдалів за часів розвитку февдалізму, і двірську французьку шляхту за часів абсолютизму, і старшин Наполеона і пруських юнкерів за часів розвитку німецької імперії, і фінансову буржуазію, що править сучасною Францією чи Америкою, і російську бюрократію часів петербурзької імперії, і англійську робітничу аристократію, зорґанізовану в англійських робітничих орґанізаціях .... Таксамо, як аристократією прийшлось би назвати навіть сучасні російські совнаркоми, коли б вони змогли зорґанізувати і забезпечити дальший розвиток російської нації. Іншими словами: аристократія не є щось наперед дане, а, так би мовити, »завдання«, яке стоїть перед кожною нацією. Аристократія повинна бути »витворена« (132), або лінше кажучи, повинна сама себе витворити, сконструювати та виправдати своє право на існування. »Постійне відновлення аристократії (51) — в цьому суть буття аристократії і в цьому процесі »відновлення« аристократії до орґанізаційної, правлячої ролі приходять все різні і різні кляси і ґруши, — так напр. в англійській сучасності Липинський спостерігав перехід орґанізаторів-керманичів від земельної аристократії до »робітничої аристократії« (131): Для нас неважне, чи підтвердилось це спостереження протягом тих років, що минули з часу написання »Листів«, — важне те, що поняття »аристократії« є у Липинського наскрізь динамічне.

3. Найсвоєрідніше поняття нації Липинського. Він підкреслює ті риси поняття нації, які вже часто висували на перший плян — напр. романтики або сучасні письменники, що наближаються до романтичних ідей (напр. О. Шпан). Це ідея »орґанічности« нації — нація є »орґанічний колектив« (21); на цій орґанічності нації будує Липинський усю свою теорію клясократії (218 і далі). Це — подруге — після »автаркії« (самовистарчальности) національного життя, що є, мовляв, в собі замкнене і не залежить та не повинно залежати від ніяких зовнішніх сил. »Ніхто нам не збудує держави, коли ми її самі не збудуємо і ніхто не зробить з нас нації, коли ми самі нацією не схочемо бути« (67). З цим звязана і та гостра критика »варязької теорії«, яку розвиває Липинський.

Оригінальним є і те, що Липинський зараховує до прикмет нації територію. Але дуже оригінальним та просто незвичайним у сучасній літературі є те, що Липинський вважає територію основним та конструктивним

Державні границі України 1917—1920 та 1920—1937 рр.

складовим елементом буття нації. »Територія«, може не дуже добре слово, бо воно підкреслює лише просторовий обсяг, що його займає одна нація. Ліпше є слово, що його нераз вживає Липинський: »Земля«. Земля — є територія в її конкретній даності: з усіма її геологічними, топографічними, господарчими та навіть естетичними властивостями. Привязаність до землі, до своєї, рідної землі, підтримує та скріплює національну свідомість. Тому то Липинський вважає можливим говорити про »територіяльну націю« (256), яка основана на »почутті територіяльного патріотизму« (256—258). »Територіяльний патріотизм — лежить в основі всякої орґанічної нації — випливає із інстинкту осілости« (277). Відоме те незвичайне означення, яке дає Липинський »українцеві«. — »Українцем«, своїм близьким, людиною однієї нації є кожна людина, що орґанічно (місцем осідку і праці) звязана з Україною, неукраїнцем є мешканець іншої землі« (417). За це означення безмежно сперечались. Між тим це означення — при усій своїй незвичности — має в своїй основі глибоке, метафізичне почуття орґанічної єдности нації, що на землі живе, з землі виростає, психічно складається під впливом ґеографічного окруження. В основі цього означення лежить переконання, що почуття любови до рідного краю, як до орґанічної цілости, що глибока звязаність з рідним краєм є необхідною та єдиною можливою передумовою того найтіснішого у світі звяку людей, що зветься »нацією«.

Для Липинського звязок людини з »Землею« витворює цілком специфічну психологію, — це якраз і є психологія, що живе творчою традицією, психологія, що нею живе душа творчої аристократії. Поруч з протиставленням »чорних« та »жовтих«, »хліборобів« та — »кочовиків«, досить пригадати лише одну із найяскравіших сторінок Липинського — протиставлення »закону землі« — законові капіталу. Боротьба між ними є »боротьба двох непримиримих світоглядів«: »людини як голови власного сільського господарства — й людини як члена анонімного акційного товариства; хлібороба й — біржевого грача. Продуцента необхідних для життя матеріяльних цінностей, що бореться безпосередньо з природою — й обрізувача купонів, що придумує біржові комбінації. Віри у власну працю, власні руки й конечність боротьби та війну з твердими законами землі — з вірою в сприт, щастя, необмежені спекулятивні можливості й можливість« загального миру«. Потреба релігії, ідеї, як консерватора сили в тяжкій боротьбі з природою — і повного релігій-

ного індиферентизму та науково-бухгалтерської самопевности мешканців банкірських контор. Естетизму в цілому щоденному житті: в садку, в хаті, в полі, в мережаних ярмах, у вишитій сорочці — зі штукою на продаж, штукою »по обіді«, штукою »люксусом« .... (33). І Липинський в дальших рядках накреслює блискучу характеристику соціяльного, родинного, політичного укладу, що виростає із: »закону землі« та із »закону капіталу«.

Треба підкреслити надзвилайну ориґінальність цього означення нації, як єдности, що обумовлюється єдністю »території«, землі. В цьому пункті Липинський радикальніший та глибший, ніж російські »евразійці«, для яких теж »ґеоґрафічна« єдність є одним із конструктивних моментів поняття нації. Треба серіозно задуматись над тим, чи не виявляє теорія нації Липинського певних глибших мотивів українського народнього духа, — в протилежність до тих західноевропейських теорій, що висувають на перший плян в понятті нації державу, расу, мову, національну свідомість тощо.

II.

Ми вже вказували на »динамічні« моменти філософії історії Липинського. Вони виступають ще яскравіше, коли ми звернемось до іншої ґрупи понять філософії історії Липинського: до ідеї, слова, моралі, волі.

1. Ідеї безнастанно витворюються в історичному процесі, щоб знову уступити місце іншим. Ідеї з неба не спадають, а творяться людьми для людей. Виростають вони зі стихійного матеріяльного життя і зумовлюються оцією найглибшою основою громадського існування людської стихії. Зміна форм »громадського існування«, »матеріяльного життя« суспільства веде з необхідністю до відповідних змін ідеології. Тому — як ми вже підкреслили вище — для Липинського є неможливе всяке романтичне захоплення стариною, всяке її ідеалізування. »Їдучи на мотоциклеті з ґазеткою в кишені, старих дум запорізьких творити вже не можна .... Людей на ... мотоциклеті не треба саджати з оселедцем на голові, в довгополих жупанах і давніх козацьких шараварах. Але кожен час творить нові ідеї.« Коли зараз вже неможливо творити козацьких дум, то »той самий дух громади — нації може творити тепер ідеї — думи інші«.

Може здаватись, що це є »релятивізм« — себто визнання, що кожен час та кожна нація мають свою правду, а загальної правди немає і не може бути. Липинський відповідає на

такий сумнів словами, що сформовані зовсім інакше, але нагадують спробу вирішення тієї ж проблеми Геґелем: »Правда громадського життя« — читаємо в — »Листах до братів-хліборобів« — »як і всяка правда, є одна. Але пізнати її можна з різних боків і в різних її проявах, в залежності від того, з якого становища на неї дивитись, і який — відповідно до цього становища — реальний ужиток з пізнаної правди робити« (355).

2. »Ідеї« виливають на маси, на людську стихію не безпосередньо, а через посередництво »слова«. »Слово« грає на системі філософії історії. Людська маса живе і керується »стихійним, підсвідомим, ірраціональним хотінням«. Це хотіння суспільство та окремі його ґрупи »усвідомлюють собі« в слові та через слово (116 і далі). Це усвідомлення звязане з »виявленням хотіння в виді прибраного в словесні логічні форми образу« (117). »Сформулований в слові усвідомлюючою працею письменників образ стихійних соціяльних бажань даної ґрупи будить серед неї ці дрімаючі досі в підсвідомості бажання« (120). — Слово є таке саме динамічне, так само повинно витворюватись знову, пристосовуючись до змін соціяльних, політичних, взагалі кажучи — до історичних процесів, як і традиція, як і ідеї. »Слово«, коли воно має бути творчим, повинно служити життю, а не безплідно намагатись нагинати життя до своїх законів .... Закони слова: закони льоґіки, закони діялєктики, тільки тоді можуть придбати творчу силу, коли вони служать не самим собі, а тому ірраціональному, нельоґічному, стихійному хотінню, з якого родиться все життя, в тім числі і саме слово« (115).

Тому ми зустрічаємо в Липинського дійсний культ слова, величезну пошану до цього велитенського знарядля людської думки та волі. Тому то немає для Липинського найненависнішого, ніж »літерати«, в неґативному значінні — себто люди, що зловживають слова, що роблять із слова самоціль, одривають його від дійсности і роблять із найбільшого та наймогутнішого знаряддя історичного руху засіб служити своїм еґоїстичним та дрібним інтересам.

3. Липинський знову і знову підкреслює значіння м о р а л і*) і моральних основ суспільного життя та політики.

*) Липинський вживає іноді слова »моральний« в тім значінні, в якім його вживається у французькій мові — як синонім слова »духовий«, в протиставленні »матеріяльному«. Ми користуємось далі, розуміється, лише тими місцями, в яких Липинський вживає слова »мораль« в е т и ч н о м у сенсі.

»Мораль є передумовою »сили й авторитету«, »здоровля і сили« в політичному будівництві. »Підстави усякого орґанізованого громадського життя: почуття законности і громадської моралі« (107). Липинський говорить постійно про »моральне здоровля«, »політичну чесність«, і т. д. З його точки погляду не ті політичні сили, орґанізації, групи мають більше значіння, більші впливи, перед якими стоять морально легші, простіші завдання, а якраз навпаки трудність завдань, високі моральні вимоги, що стоять перед тією, чи іншою ґрупою політичною, є скоріше симптомом вищого признання цього політичного уґрупування або течії. Як у слові кристалізуються внутрішні сили історичного руху, так само вони виявляються в моральних вимогах, моральних нормах кожного часу.

З цієї загальної точки погляду розглядав Липинський і конкретні питання дня. Так писав він про гетьманський рух: »Сама стихія життя, ставлячи до нас більші моральні вимоги, допоможе нам перемогти нашу внутрішню слабість, викресати з себе максімум енерґії і завзяття .... Вона прийме нас, вона зростить нас своїм буйними потугами, але тільки тоді, коли ми станемо того варті — тільки тоді, коли ми самі, своєю власною моральною вартістю виправдаємо ті більші моральні вимоги, які ставить до нашої творчої ідеї, до нашої моральної віри сама оця стихія життя« (107).

Тому немає дива, що значіння історичних сил Липинський оцінює жертвенністю, їх здібністю до жертви та навіть до самопожертви, в кожному разі — до »обмеження«, до самообмеження. Бо на цих якостях базується й авторитет і сила ....

Липинський стоїть на становищі діяметрально протилежному до розповсюдженого серед »позитивістів« погляду, що в суспільстві все відбувається згідно з принципом найменшої витрати енерґії. На його думку навпаки, найвище напруження сил, енерґії, волі, є основним принципом історичного процесу та історичної творчости. Липинський зве цей пункт погляду »волюнтаризмом«. »Волюнтаризм« Липинський протиставляє »фаталізмові«. Це значить, що для нього визнання »волюнтаризму« є визнання активної, творчої ролі людського індивідуума в історичному процесі. »Стремління«, »бажання«, »хотіння« людини і людських ґруп, стремління, бажання і хотіння не завше свідомі й ясні самим людям та їх ґрупам, а не слiпі сили і фактори будують історію.

Але і в цій точці Липинський одрізняється від таких у тому як змислі »волюнтраністичних« теорій, як напр., сучасний фашизм або комунізм. Коли і фашизм і комунізм вірують у те, що силами людей можна витворити новий ідеальний світ, то Липинський — для якого світогляду одною з основних рис є глибока релігійність — знає межі людської волі. Вони — в волі Божій. Бажання, хотіння є неможливе без віри (336) в те, що ціль бажання в якомусь сенсі входить у божественний плян історичного процесу. Тому стремління кожної нації заняти в історичному процесі центральне місце — або одне із центральних місць — Липинський зве »містичним імперіялізмом« (364 і далі). Вживаючи цієї термінології, треба було б і »волюнтаризм« Липинського звати »містичним« або »релігійним волюнтаризмом«. І тут світогляд Липинського, наближуючись на перший погляд до тієї або іншої розповсюдженої теорії, в сутті є оригінальний і своєрідний.

III.

Оригінальність та своєрідність філософії історії Липинського базується на передпосилках його світогляду. Його світогляд характеризували як »песимістичний«. Така характеристика є можлива лише тоді, якщо звертаємо увагу на окремі слова та терміни, на окремі речення та твердження, ігноруючи найглибші мотиви думки Липинського.

Липинський говорить іноді про »катастрофічність« (120) свого світогляду. Може ліпше було б говорити про »траґічність«. Але та »катастрофічність« або »траґічність« філософії історії Липинського є лише вираз релігійного характеру його світогляду. Можливість історичних катастроф або траґедій обумовлена якраз тим, що бажання і стремління, що воля людська аж ніяк не є єдиним та рішальним фактором історичного процесу. Для Липинського історія є безумовно »суд Божий«. Стремління і боротьба людей та націй може бути засуджена на невдачу, — це і є катастрофа. Але що торкається історичного процесу в цілому, то філософія історії Липинського є максимально о п т и м і с т и ч н а. До речі — оптимістична є усяка справді релігійна філософія історії.

Цей максимальний оптимізм філософії історії Липинського виявляється в його розумінні неґативних, деструктивних сил історичного процесу. Для Липинського ці сили не мають ніякої самостійности, не є активними чинниками історичного руху. Неґативні сили дістають цілком своє буття, свої форми,

свій зміст від позитивних. Неґативні сили можуть існувати лише на ґрунті позитивних, як якісь збочення, вивернення, пародії, карикатури творчих сил історії. Тому принципово неможлива побіда деструктивних сил над конструктивними.

Липинський не розвиває цієї точки погляду систематично, але на цілій низці прикладів демонструє її. Всі аналізи неґативних історичних сил та інтерпретація їх історичного чину збудовані у Липинського на цьому розумінні неґативних чинників історичного процесу, як несамостійних, онтольгічно нетривких та нестабільних наслідувань сил творчих і позитивних. Преглянемо кілька прикладів, щоб з'ясувати собі вихідну точку Липинського. — Так є з політичними формами. Лише аристократія та традиція дає сили революції: »без частини старої аристократії, що прибирає .... інші форми, але заховує свій давній аристократичний, творчий, будуючий дух, — повстання ніякої республіки на руїнах монархії неможливе (39), »неможливо кандидувати в національні Наполеони там, де народ не має ще в собі традиції національних монархів« (92). Антигетьманці мусять в своїй політичній праці »підробитись під Гетьмана .... або щезнути. Це загальний закон, не тільки закон одної України« (92). — Так більшовицька революція тримається лише тому, що і вона спирається на традицію: »більшовики мають за собою десятки літ державного і національного думання; переворот був підготовлений — не тільки соціяльною, а і національно-державною працею російської інтеліґенції«. Коли з'явився »новий Пуґачов« »йому зосталось тільки зорґанізувати те, що підготовили покоління російських революціонерів: державників і патріотів«. — Так і в сфері ідеології раціоналізм може існувати лише як форма містицизму, що лише заховує свій дійсний зміст (201, примітка). — Ті ж риси наслідування позитивних явищ та течій бачить Липинський і в таких неґативних формах історичного буття, як модерний анонімний капітал, як інтеліґенція, ця »здеклясована, непродукуюча, безземельна та безверстна« пародія на аристократію, як література в її сучасній формі, що є лише безсилим наслідуванням традицій творчого слова. Не дурно навіть політичний деструктивний ідеал зветься »утопією«, себто землею, що ніде не є, — нетериторіяльна ідея нації лежить в основі утопійних ідей.

Ясно, що такі несутні, несамостійні сили не можуть бути серіозною небезпекою для сил позитивних, будуючих, творчих.

Ясно, що Липинський має право зі свого пункту погляду бути рішучим, »скрайнім« оптимістом філософії історії.

IV.

Зупиняючись ще на питанні, які є ті загальні філософічні передпосилки, загальні філософічні тези та схеми, що їх кладе Липинський в основу своїх конструкцій філософії історії.

1. Для Липинського характеристичний своєрідний »онтологізм«.

Він не задовольняється лише вказівкою на ті сили, що мають духовий, ідеальний характер, які є чинними в історичному процесі. Він хоче завше вказати і ту »матерію«, в якій ці сили »втілюються«, реалізуються. Тому поруч з »душею« історичного процесу Липинський ставить його »тіло«. Він шукає напр., »форми виявлення несвідомої, містичної, ірраціональної волі народу до вільного незалежного існування« (84). Поруч з »моральними« силами стоять для нього »матеріяльні« відносини: »відносини матеріяльні знаходять вираз у статиці морального життя: в тім, що вже створено людським духом із пасивної матерії« (195). Але ж відношення є взаїмне: »без розвитку громадської моралі нема розвитку техніки матеріяльного життя, без розвитку техніки матеріяльного життя нема розвитку громадської моралі« (197), без »відродження віри«, без »пориву духа, створення вищої громадської моралі .... не може бути вищої техніки і вищої матеріяльної культури« (205).

Цей дуалізм духових сил та матерії, в якій вони реалізуються, Липинський проводить в різних пунктах своєї філософії історії: хотіння і слово, авторитет і сила, активні і пасивні елєменти (»жовті« та »чорні«), аристократія і маса, свобода і рівність, держава і громадянство — ці усі пари є подібні парі дух — матерія (356 і далі). Себто: в кожній із цих пар, що охоплюють у своїй цілості мало не всю філософію історії — а до них можна додати ще ряд інших пар, що маємо в творах Липинського заналізовані або тільки намічені — маємо протилежність активної духової сили та тієї »матерії, без якої ця сила не набула б була реальности, не може втілитись, здійснитись. Уся політична ідеологія Липинського, його ідея »клясократії« базується на цій передпосилці його філософії історії.

2. Друга основна риса філософії історії Липинського — це визнання ним конкретного характеру всякого історичного обєкту ти історичного чину. — На думку Липинського не існує, скажемо, »нації взагалі«, »традиції взагалі«, »аристократії взагалі«, а лише конкретні індивідуальні нації, аристократії, традиції — та до того ще такі, що в кожен даний момент часу модифікуються, змінюються, знову витворюються, відновлюються .... Кожен історичний твір є такий, який він витворюється в процесі історичного життя: »кожна нація має лише таку традицію, яку вона сама собі в своїй історії створила« (94). Липинський наближується навіть до — на нашу думку навряд чи правильного — погляду, що національна індивідуальність не є певна психічна »характерологічна« даність, а скорше »продукт історичного процесу соціяльного життя даного колєктиву — це твір, формація історії« (129), або якщо ми приймемо на увагу, що і сучасність є »історія«, то треба буде сказати, що національна індивідуальність — це є сама історія даної нації.

Прикладом того, з якою увагою та повагою ставився Липинський до конкретної історичної індивідуальности, може служити праця про »Реліґію та церкву в історії України«. Він, віруючий католик, отже людина, що переконана була в справедливості вчення католицької Церкви, вважав потрібним співжиття тих конфесій, що жиють тепер на території України, бо вважав неможливим гострий розрив цих історичних конкретних індивідуальностей з їх конкретною індивідуальною традицією ....

3. Ми вже підкреслювали, та й не один раз, що філософія історії Липинського має виразне релігійне забарвлення. Почуття вищих цінностей є основний патос філософії істэрії Липинського.

Це почуття вічних цінностей має тому значну ролю, що якраз воно надає філософії історії Липинського її властивий характер. Філософія історії, що залишає людину її власним силам, що сліпо та безпідставно вірить (і здебільшого зовсім не помічає цієї своєї безпідставної та сліпої віри), що люди можуть досягнути усього, що хочуть, своїми силами — є небезпечний (бо безпідставний!) оптимізм, який вироджується в свою протилежність — в безнадійний песимізм, якщо тільки надії та зусилля людей обманює історична доля. Почуття вічних цінностей, що стоять над історичними процесом, як вічні, незмінні, нерухомі провідні цілі, зокрема: релігійна

віра (що є почуттям найвищої цінности) рятує людину і від того, і від іншого: поверховний оптимізм є неможливий для того, хто знає, що всі зусилля та добрі наміри людини реалізуються лише тоді, коли вони відповідають божественному плянові історичного процесу; безнадійний песимізм не в силі опанувати тих, хто вірить, що історія не є безглуздий перебіг безмістовних подій, що людство має на землі вищу мету, що невпинний рух історії здійснює вищу правду.

І тому, коли ми хотіли б схарактеризувати основний настрій філософії історії Липинського, ми не знайшли б ліпшої можливости, як вказати на те, що основний настрій, який опановує Липинського при погляді на історичний процес — це є почуття поваги — поваги до тих цінностей, що в історичнім процесі реалізуються, до тих осіб і колективів, що є носіями цих цінностей, поваги, — нарешті до тієї Вищої Сили, що цим процесом кермує. Історичний процес — як і все соціяльне буття, та і як увесь світ взагалі — збудований ієрархічно, цебто в ньому є вище і нижче, підрядне і пануюче, випадкове та історичне .... Лише з вищого та найвищого можна розуміти нижче та підрядне.

Цей, в основі оптимістичний, настрій висловлює Липинський і в тім місці своїх »Листів«, де він дає в кількох рядках так би мовити витяг, резюме своїх філософічно історичних поглядів. Цими гарними рядками ми і закінчимо наш нарис: »навіть найтрудніше завдання може бути виконане, коли есть: стихійне, вроджене хотіння, — ясна ідея, усвідомлююча хотіння; воля та розум, потрібні для здійснення ідеї: — віра в Бога і в те, що дана ідея згідна з Божими законами; — і любов до людей та до землі, серед яких і на якій має здійснюватись дана ідея«.

Мґр. Осип Губчак:

Мужі, а не засади

На дверях одної західно-европейської високої школи написані знаменні слова: »Мужі, а не засади«. З історії знаємо теж, що держави будували і збудували м у ж і. Вони, ці держави, повставали в першій мірі через хоробрість, посвяту, розум та інші чесноти державних діячів, а щойно в другій — через застосування тих чи інших правил, засад чи ідей.

У нас українців, у силу нашої малої політичної вироблености, поширена інша думка. Ми часто-густо захоплюємося якоюсь ідеєю і нам здається, що сама ця ідея нас спасе. Наперед українці захоплювалися і вірили в демократію та інтернаціональний соціялізм, згодом піддурені большевиками вірили в комунізм, а тепер чимало наших земляків переконані, що вистарчить застосувати ідею націоналізму, а в Україні настане рай.

Ми, гетьманці, думаємо інакше: ми свято віримо, що Гетьманська Ідеологія — найкраща, бо вона виростає, не з наслідування чужих зразків, тільки з українського ґрунту; але ми знаємо також, що нічого не поможе й найкраща ідея, коли не буде чесних і хоробрих людей, які цю ідею мають у життя, в чин провести. Так нас навчав наш ідеолог В. Липинський і тому ми, гетьманці, особливу увагу звертаємо й звертатимемо на добір людей та на ідейне виховання членів нашої організації.

Багацтво Української Землі, де все »обильєм дышет«, спричинює теж і те, що в характері українців є багато хиб. Найгірші з них це ті, що випливають із роскошів: вигідництво, бажання наживи і незгідливість. Знали про це й наші предки. Ось український київський єпископ (римо-католицький) Йосиф Верещинський, що походив із старо-українського хліборобського роду, з Верещина на Холмщині, великий державник і патріот, що заклав на Київщині містечко Хвастів (інакше зване Ново-Верещин), і що зі своїми приятелями, запорізькими православними козаками з шаблею в руці як правдивий лицар, ходив громити татар, написав у 1590 році такі слова:

»Хто України закоштує, той вже остатися в ній мусить, бо тягне вона кожного народу людину, як маґнет залізо. Причиною тому »genius loci«, що Україна положення своє має під веселим небом, у повітрі добрім, у землі так родючій, що кличе вона і всіх приваблює до себе. І сміло можу до України пристосувати слова Павла святого, взяті від Ісаї: ані око не бачило, ані ухо не чуло, ані серце чоловіче не увійшло те, що Господь наготовив там в Україні тим, що Його люблять .... І оця то прекрасна Україна покарана тепер за гріхи свої, і в пусті поля обернена через оспалість та недбальство наше .... Причина того та сама, як у Содомі і Гоморі: велика обильність хліба, в якій плавали і тучились люди українські, а нажерті стали противитись Господу. За що

Бог, порушений гнівом на них за їх незносні і мерзкі поступки, знищив їх державу і роскоші їх, а самих у неволю до рук поганських відавши, обернув Україну на пару сот літ дощенту в пустиню ....«

Проти такого недбальства і лінивства боремося нині і ми, гетьманці. Нас небагато, і нераз сили нестає до праці, чуємо від багатьох: »Вам співчуваємо, вашу ідею цінимо«, але активної помочі від них не бачимо. І до всіх цих звертаємося словами Липинського:

»Ходіть з нами! Беріться самі до тяжкої державної праці, бо не виконуючи її, в неробстві і лінивстві зогниєте, і як не дітей, то внуків ваших знову виріже українська анархія. Власне слабість волі і гниле сковзання без усякого зусилля по лінії найменшого опору не дає нашим державотворчим верствам послухати того голосу совісти, чести й розуму.«

Та українці з природи відважні і, промовивши їм до амбіції, можна їх заохотити до боротьби та до праці. І справді, в історії не бракує прикладів жертвености й посвяти, »щоб вічна була слава, що през шаблю маєм права«. А щоб ця боротьба дала успішний вислід, треба єдности. На наше нещастя — незгідливість це друга найгірша українська хиба. І знали це наші предки. Православний чернігівський єпископ, Лазар Баранович, писав у 1676 році:

»Звоювавши татарів — бєтесь між собою.
Україна тою тяжкою хорує хоробою ....«

Подивімся от хочби на те, що тепер діється серед українських крайніх націоналістів, а тоді зрозуміємо слова Липинського:

»Так само, така ж слабість волі не дає українській інтелігенції обмежити свого розперезаного бажання влади і дозволяє їй, мов тому зґедзившомуся бикові, гасати по лінії своїх стихійних імпульсивних хотінь: ненависти, страху і заздрости, по лінії найменшого опору ....«

»І доки — перестерігає далі Липинський — консервативна верства не зуміє своїх орґанізаторських здібностей розвинути, а поступова-революційна своїх рухових-руйницьких хотінь ограничити, доти Української Держави і Нації не буде. Будуть лише міліони співаючих, плачучих і взаїмно себе вирізуючих тубильців, якими правитимуть нації волеві, себто, нації, в яких провідні верстви мають розвинене почуття волі,

вміють себе організувати і панувати над своїми пристрастями, почуваннями і хотіннями .... Державну незалежність може мати тільки така нація, якої провідна войовнича верства настільки хоче своєї влади, що вона супроти чужоземного напору вся, без різниці переконань, солідарна ....«

Та на жаль, цієї солідарности ще нема.

»Бо Україну за словами поета Олізаровського — можна порівняти до дерева, яке не є в стані витворити твердої кори і цією корою захистити себе. З нутра нації ввесь час виділюються нові войовничі, здатні до захисту нації, елементи .... Але всю вроджену їм енергію, активність, сміливість, самопосвяту вони зужикають на зло: на поборювання влади і на боротьбу між собою, замість на організацію самих себе при помочі єдиної, сильної і незмінної монархічної-гетьманської влади. Вони гинуть у цій боротьбі і оставляють тіло нації непокрите панциром-корою ....«

Чи ж не таке діється тепер серед крайніх націоналістів? І Липинський далі говорить:

»Дух між ними панував руйнуючий, завидющий, злобний, а разом з тим облесливий, брехливий і рабський. Тому ці всі, поодинці гарні, здібні й чесні люди, всі разом творили руйнуюче розкладове тіло.«

Таким розкладовим тілом була в 1918 році демократія, що, підмінована большевиками, зробила нерозважне повстання проти Гетьмана, а тепер крайній націоналізм, що своїм корінням вийшов саме з цієї демократії.

Отже наше, гетьманців, завдання — це плекати в себе єдність, братолюбність і послух. Бо патріотизм, національно-громадське почуття, очевидно, проявляється не тільки на фронті. Іноді побороти себе, свій егоїстичний антигромадський, руйнуючий інстинкт неменш важко, пишучи статтю чи розмовляючи з земляком про справи нації, як стоячи на позиції в обличчі ворога. Власне українським нещастям є, що вистарчить часом подразнити чиюсь особисту амбіцію, і людина враз забуде про велику ідею, за яку досі боролася, покине її, і в ім'я своєї особистої амбіції буде цю ідею руйнувати. Знали це віддавна наші предки, і »Слово о полку Ігореві« нарікає, що »князі почали говорити на велике — це мале, а на мале — це велике«, значить, що вони бились за свої особисті амбіції, а про велику справу, про оборону України від ворога, забували. А скільки то різних розколів та гризні було серед прерізних українських партій із-за осо-

бистих амбіцій. І нині наші політичні противники самі знають, що мають серед себе, у своїх проводах, невідповідних людей, але бояться їх усунути, щоб вони, бува, не потягнули за собою частини членів і не спричинили ще нового розламу. В нас гетьманців, такого бути не може. Липинський навчав нас: »Маєте бути вірними Гетьманові, що навіть, коли б я, Липинський, Гетьмана зрадив, ви маєте йти не за мною, а за Гетьманом«. І коли перед смертю Липинський попав у непорозуміння з Гетьманським Проводом, і вороги тішилися, що Гетьманський Рух упаде, сталося навпаки: Гетьманський рух станув муром довкола Гетьмана і далі продовжує свою державнотворчу працю.

Погамувати в собі особисті амбіції, присвятитися цілковито службі ідеї — ось обовязок гетьманця. Зміни на становищах у Гетьманському Русі гетьманець ніколи не вважає за якусь особисту образу. Він розуміє, що ідея вимагає від своїх членів раз такої, раз іншої служби і здібностей, тому мусять доконуватися пересування і зміни. Тому гетьманець уважає такі зміни за зміну варти, так, як у війську. Гетьманець уміє виконувати накази свого Проводу, хоч часом з ним не погоджується. Раз Гетьман постановив, так цьому треба безоглядно підпорядкуватися. Людська річ помилятися, але легше спільно направити помилки, ніж привернути порядок, зрушений бунтом. Політика — трудна річ, бо треба знати, де піти на компроміс, а де ставити справу руба. Гетьманець має довіря до свого Проводу, хоч його політики часом може не зрозуміти, бо ж не все можна сказати. Гетьманець уміє в покорі навіть перенести незаслужену кривду з боку Проводу. Прикладом тут може бути Др. О. Назарук. Це він був одним із ініціяторів повстання проти Гетьмана, але, зрозумівши свою помилку, мав відвагу прилюдно до цього признатися і довгою працею для Гетьманської ідеї, м. і заснуванням гетьманських »Січей« в Америці, направив цю помилку. Одначе через свою політику в Галичині Др. Назарук попав був знова в непорозуміння з Проводом. Провід його виключив із членів. Др. Назарук прийняв це рішення, хоч воно було за гостре, з покорою, жадного бунту не робив, а навпаки — працював і далі для добра Гетьманської ідеї. І він був згодом регабілітований і прийнятий знова в організацію. На тлі загальноукраїнського бунтарства така вірність своєму Проводові є справді подивугідна і варта наслідування.

Бо не все були в Україні часи, коли тільки бунтарство і амбітництво було горою. Були також в Україні часи ли-

царської вірности своїм князям і гетьманам. Про таку вірність знаходимо в »Слові о полку Ігореві«:

»Русь поле загородила вздовж червоними щитами,
Щоб собі добути чести, а Князеві слави.«

І ми гетьманці, поставили собі за засаду: вся слава Гетьманові, нашою найбільшою честю є вірно служити Гетьманові, його волі безоглядно повинуватися.

Були в нас свого часу також вірні лицарі коло Великого Гетьмана Богдана Хмельницького, які всі свої сили і здібности віддали на те, щоб Гетьманові помогти в його великому ділі визволення України і встановлення в Україні дідичного Гетьманства. Це були м. і.: полковник Станислав Кричевський, що загинув геройською смертю в бою під Лоєвим; шляхтич Станислав Морозовицький, улюбленець селянства і козацтва, яке про нього пісню склало:

»Ой Морозе, Морозенку, ти славний козаче,
За тобою, Морозенку, вся Україна плаче ....
Не так тая Україна, як гордеє військо ....«

Він загинув лицарською смертю під Збаражем. І ціла низка інших: полковник Чорнота, що загинув у бою з поляками; галицький шляхтич Височан, провідник галицької селянської армії, що загинув у московській неволі; далі багатий міщанин Мартин Небаба, що, кинувши маєтки, став козацьким полковником і в бою з литовським військом знайшов лицарську смерть так, як Нечай у бою з поляками. І найславніший і найвірніший із усіх полковник Іван Богун. Це він зарубав шаблею якогось бунтівника, що наважився боротися проти Гетьмана. Він, Богун, не хотів присягати на Переяславську умову, і поляки давали йому булаву; хотіли його використати, щоб він збунтувався проти Гетьмана. Та він остався вірним своєму Гетьманові і згинув розстріляний поляками. І ще був вірний гетьманський писар сотник Зорка і Юрій Немирич, що привів з собою до Гетьмана великий гурт шляхти, і князь Степан Четвертинський із Волині, що Україні цілу хоругву війська виставив, і нарешті найздібніший із полковників Филон Джедалій, якого підчас неприсутности Хмельницького козаки двічі вибирали Гетьманом, але він двічі зумів свою особисту амбіцію перебороти і Гетьманові не став у дорозі. Правда, були й інші: Адам Хмелецький, що хотів бути Гетьманом, і Лесницький, що бунтував проти дідичности Гетьманства, але їх Хмельницький наказав на горло скарати. А Виговського наказав прикувати до ліжка і

змусив згодитися на дідичність Гетьманства. Коли ж згодом Виговський перепер виборність і сам став Гетьманом, то це на нім шімстилося, почався бунт проти нього і руїна. Чи не таке було і пізніше: не стало Гетьмана, загально-українського Авторитету, тоді проти демократа Петлюри виступив більшевик Винниченко, тепер один »вождь« проти другого, один отаман проти другого? ....

Мужі, вірні мужі, творили з Хмельницьким Українську Державу. І для гетьманців це взір для наслідування. Бо не вожді, отамани та інші амбітники й бунтівники потрібні Україні. Вірні в щасті і в нещасті, що працюють і борються не на »короткий віддих«, а невтомно і незламно за гаслом, що його дав нам Гетьман Павло:

»Незламно вірити і незламно працювати.«

І ще чимось гетьманці відрізняються від інших українських політичних ґруп. Що ми ширимо не ненависть, але любов, що з любовю відносимося до всіх українців, навіть до інакодумаючих, до наших противників-націоналістів, хоч вони нас поборюють і то не все поборюють чесною зброєю. Ми віримо, що тільки любов є творчим чинником, що вона все переможе і доведе нас до єдности і згоди.

Але політика — це не жіночий сантимент, але тверде, чоловіче діло. Тому наша любов не материнська — жіноча, що в своему пестунчику тільки все добре бачить, а на хиби очі заплющує. Наша любов — це любов батьківська-чоловіча, що рідко хвалить, часто напоминає, а як треба, то й суворо карає.

І коли ми змушені нераз говорити гостро, то це продиктоване не злобою, не ненавистю, але розумною любовю, що має на оці добро нас усіх, всієї України. І ми знаємо, що любов і добро сильніші ніж ненависть і зло. Як камінь, кинений у воду, викликає на воді що-раз ширші та ширші водяні кола, так наше гасло розумної любови поширюватиметься на що-раз ширші кола Українського Народу, аж врешті вся Українська Нація зєднається в любові під одним Гетьманським Проводом.

Тоді справдяться пророчі слова Тараса Шевченка:

»Встануть Гетьмани ....
Світ правди засвітить
І помоляться на волі
Невільничі діти ....«

Зміст:

	ст.
На грані двох епох	3
Промова ЯВПГ на II. Делеґатському Зїзді Української Громади в Берліні 30. серпня, 1942 року	6
Б. Гомзин: Історичні паралелі на тлі сучасних подій	14
Максиміліян Плечко: Державний Устрій України. Короткий нарис устрою Української Гетьманської Держави 1918 р. . .	30
Дм. Чижевський: Вячеслав Липинський як філософ історії	49
Мгр. О. Губчак: Мужі, а не засади	61

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. 7078, т. 1, арк. 334 (1-68)

№ 105

Друковане видання У.С.М.Д. “Плуг та Меч” № 5 (1938 р.)

ПЛУГ ТА МЕЧ

5.

Неперіодичне видання Українського Союзу Монархістів - Державників
«Плуг та Меч» в Аргентинській Республиці.

БУЕНОС АЙРЕС

1 9 3 8

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ ТА УПРАВИ СОЮЗУ «ПЛУГ ТА МЕЧ»:

"EL ARADO Y LA ESPADA"

Casilla de Correo 1060

Correo Central

BUENOS AIRES

ЗМІСТ

Єднай усіх. Олена Самойлович. Стор. 1.

Гетьманич Данило. » 3.

Чільні люди та їх авторитет. П. Ковалів. » 34.

Народ і Революції. В. Липинський. » 38.

Націоналізм Державницький та Націоналістичне сектярство. Н. Корчак. » 40.

Стара пісня. А. Білопольський. » 42.

Клич і перекличка. І. Чередниченко. » 44.

Нова книжка. П. Пономаренко. » 46.

Надіслані видання. » 47.

СКЛАДАЙТЕ ЖЕРТВИ НА СЛІДУЮЧЕ ЧИСЛО!

«ПЛУГ ТА МЕЧ» МАЮТЬ НА ПРОДАЖ:

Українська Книгарня на Док - Суді
Librería Ukraniana
Calle Ing. Huergo 1263
Dock Sud — Pr. Bs. Aires

Книгарня Ляшкевича і Тарасюка
Av. L. N. Alem 1138
Buenos Aires

В Европі:

Книгарня Т. Савули, Відень.
Buchhandlug Teodor Sawula
Riemergasse 2.
Wien I.

Книгарня «Просвіти» в Канаді
Ukranian Booksellers "Prosvita"
324 Queen str. W. Toronto. Ont.
Canada.

ПЛУГ ТА МЕЧ

НЕПЕРІОДИЧНЕ ВИДАННЯ «ПЛУГ ТА МЕЧ» УКРАЇНСЬКОГО СОЮЗУ В РЕП. АРГЕНТИНІ

EL ARADO Y LA ESPADA

Almanaque de la Unión Ukraniana "El Arado y la Espada" en la R. Argentina

BUENOS AIRES — Núm. 5 — MARZO, 1938.

Олена Самойлович.

ЄДНАЙ УСІХ

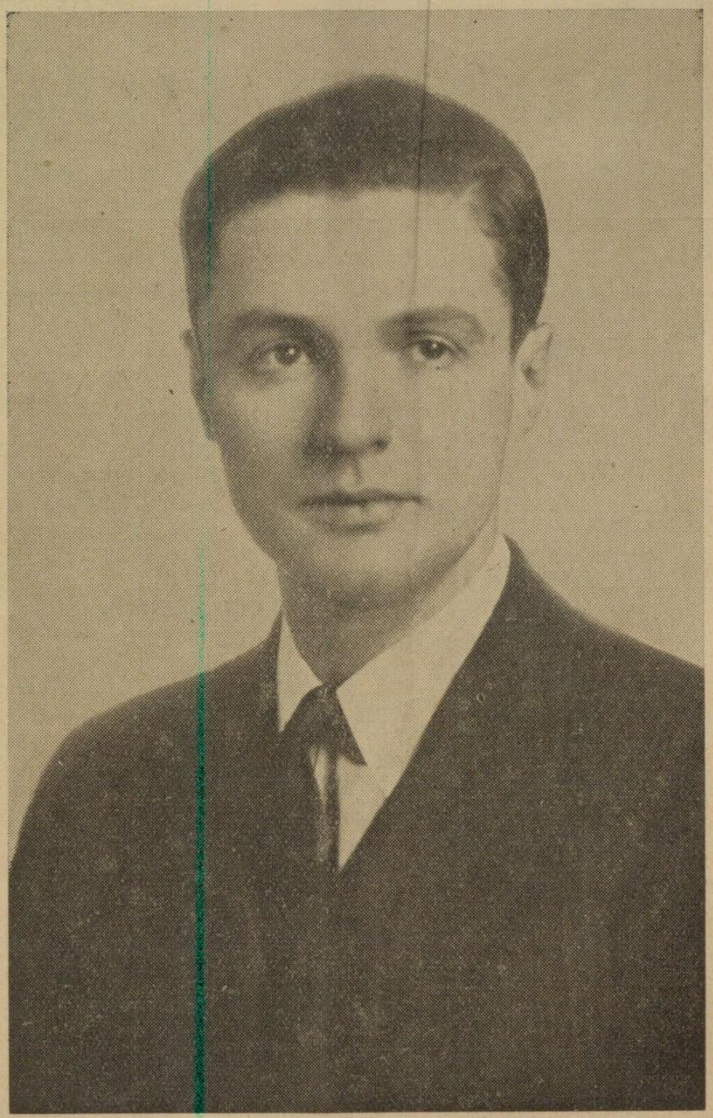
Присвячено Гетьманичу Данилу.

В чужій землі складаються пісні
На честь Тобі, Гетьманичу Данило,
Із рідних уст спливають молитви
І куриться в церквах кадило...

Серед пісень і молитов,
Гетьманичу, чувай!
В ярмі, в неволі Твій народ,
В кайданах Рідний Край...
Куди не кинеш оком Ти —
Тут все чужа рилля.
Ох, як непевна під ногами
Чужа земля.

Зойк докотився через море,
Із хати в хату йде:
Що Україна в лютім горі
Синів на поміч жде.

Єднай усіх в оден табор,
Гетьманичу Данило!
Одна сімя — оден народ
Од права аж наліво.
І слово — дзвін із уст Твоїх
Любовю най звучить
Для тих, хто під оден прапор
Піде вмирати й жить.

ГЕТЬМАНИЧ ДАНИЛО

1937 рік стався історічним і переломовим в розвитку українського монархічного руху.

На політичну сцену виступила ще одна постать, яка своєю появою надзвичайно скріпила ряди українських гетьманців - монархістів і з якою вороги української державности взагалі, а українського державницько - монархічного руху зокрема, не зможуть дати ради.

Цею новою постатю є **Вельможний Пан Гетьманич Данило,** який своєю блискучою подорожю по Злучених Державах Північної Америки і Канаді зробив свій перший публичний виступ. Цей тріюмфальний виступ своїм успіхом перевижчив найсміливіщі сподівання навіть самих гетьманців - монархістів і заскочив так певних своєї поваги в масах представників української анархії, ріжних внутрішних ворогів української державности.

Своєю подорожю Вельм. Пан Гетьманич Данило дав всім нам українським гетьманцям - монархістам ще оден доказ, що стоїмо на добрій дорозі, що товща українського народу, не зважаючи на століття поневолення та на розхрістане гасання українського збунтованого раба з Гуляйполя, має в глибині своєї душі ще здорові почуття Бога і Вітчини, ще не викривлені соціяльні інстинкти. Своїм ентузіастичним відношенням до В. П. Гетьманича українська маса показала себе гідною власної держави, і це відразу спостерегли та оцінили представники чужих влад і чужих народів та негайно виявили свою повагу до українського народу, оказуючи В. П. Гетьманичу — як найчільніщому його представникові, — найбільші почести, які тілько можливі для Заступника Маєстату, офіційно ще невизнаної нації.

* * *

Не маємо докладних відомостей про Особу Вельможного Пана Гетьманича Данила. Знаємо з газетних звідомлень, що народився Він 2 лютого 1904 року в Петербурзі. Підчас гетманування Свого Ясновельможного Батька Гетьмана Павла вчився в Київській гімназії Науменка. Змушений соціялістично-большевицьким повстанням 1918 року до еміграції, переїхав з великою небезпекою для життя і ріжними перешкодами до Швайцарії. В Лозанні скінчив кантональну гімназію, а відтак вступив до Політехничного Інституту в Берліні, який скінчив з дипломом Інженера-Електротехника. З неофіційних джерел знаємо, що пройшов якийсь курс вибухових матеріялів при політехниці і студіював приватно військову справу під керовництвом старшин Генерального Штабу. З огляду на те, що військова наука була в Німечині в ті часи заборонена Версальським договором, не маємо про це докладніщих відомостей.

Коли в 1925 році наступило повноліття, Союз Хліборобів Державників, єдина в той час гетьманська організація, поставив В. П. Гетьманичу офіційний запит, чи згоджується він присвятити свої сили українській державницькій справі, як Наслідник Ясновельможного Пана Гетьмана. Про це довідуємося з промови В. П. Гетьманича, виголошеної в Филаделфії 24. 10. 37 р.

Відповідь була не легка. В той час, коли українська державницько - монархічна ідея перебувала не тілько в стані занепаду фізичного, але також і заломлення духовного, коли межи представниками української демократії нестримну лють викликали лише самі слова Українська Монархія, дійсно трудно було рішити, чи потрібна Україні ця жертва, чи варто зміняти цілий програм свого життя, залишати свій фах, виставляти своє імя на кпини чужих переможців і несамовиті наклепи, цькування та хамське плюгавлення власних занархізованих земляків, чи знайдуться люди, які цю жертву зрозуміють і якім ця жертва стане в пригоді для здійснення української національної ідеї, чи не ліпше працювати в своїм фаху, жити своїм власним життям, даючи час від часу для заспокоєння совісти якусь суму на національні ціли в повній свідомости того,

що це справі нічого не поможе, але інакшої роботи нема як зачинати.

Вельм. Пан. Гетьманич попросив на відповідь оден рік, по упливі якого відповів згодою.

За таку відповідь ми, організовані гетьманці монархісти, вважаємо себе зобовязаними Ясновельможному Пану Гетьману Павлу, Який навчив Свойого Сина любити Україну і бути для Неї готовим на жертви і самопосвяту. Ми гетьманці з Аргентини відчуваємо найглибшу вдячність за це Ясновельможному Пану Гетьману і є певні, що це почуття поділяють українські гетьманці державники по цілому світі.

* * *

ПОСВЯЧЕННЯ ЛІТАКА «КИЇВ»

Безпосередньою причиною поїздки В. П. Гетьманича Данила до Півн. Америки було посвячення набутого перед тим для Летунських шкіл С. Г. Д. в Сполучених Державах літака «Київ».

Панами Мих. Гетьманом та полк. О. Шаповалом була подана думка відкрити збірку на купно ще одного модерного літака, а В. П. Гетьманич приобіцяв прибути на посвячення, оскілько ця справа вдасться. Збіркова акція закінчилася 100 процентовим успіхом і В. П. Гетьманич виїхав до Америки.

Як посвячення літака, так і всі численні свята, приняття та зустрічі, що відбулися в ріжних містах на широких просторах Півн. Амер. континенту, випали надзвичайно величаво. Такої зустрічі не мав, і мабуть ніколе не матиме, ні оден діяч український, що приїздить з Европи. Народ збирався тисячами. Всі залі скрізь, де появлявся В. П. Гетьманич були набиті битком. Овапіям не було кінця. Завжде панувало невидане перед тим захоплення. Були випадки, що промовці від зворушення не могли закінчити своїх привітальних промов, бо сльози їм душили горло. Коли говорив В. П. Гетьманич, то завжде по салях панувала мертва тишина, не зважаючи на те, що слухали його сотки, а по де яких більших містах тисячі присутних.

Не маємо місця для переповідження описів всіх свят. Тому мусимо обмежитися лише поверховним переліком важливіщих подій і наведенням важливіщих промов, виголошених підчас свят та принять. Увесь матеріял про побут Вельм. П. Гетьманича в Сп. Дер. Півн. Америки беремо з «Нашого Стягу», а про побут в Канаді з «Українського Робітника».

В НЮ - ЙОРКУ І ЧИКАҐО

Вельм. Пан Гетьманич прибув до Ню-Йорку 11 вересня 1937. На зустріч Йому вийшла численна делегація з представників та представниць Гетьманського руху, членів духовенства і громадянства. В той же день від'їхав до Чикаґо, де був також зустрінутий на стації великою делегацією.

11 вересня зрана Вельм. Пан Гетьманич вислухав співану службу Божу в греко - католицькій церкві св. Николая при Оклей і Райс вул, відправлену всечесним о. Сильв. Коляром і проповідь о. Ігум. Е. Теодоровича.

По полудню відбулося посвячення літака «Київ» на летунськім полі. Великий дощ зрана трохи зашкодив святові, але все ж на урочистість прибуло понад дві з половиною тисячі душ. Парада IV округу С. Г. Д. і саме посвячення випали дуже величаво. На цьому святі Вельм. Пан Гетьманич виголосив через мегафон слідуючу промову:

Високопреподобні і Всечесні Отці!
Високодостойний Пане Головний Отамане!
Шановна Українська Громадо!

Лише 30 годин минуло, як я зійшов з корабля на Американську Землю.

Радісно мені, після цієї довгої подорожі серед чужих людей, опинитися тут, між Вами — синами і доньками Українського Народу на Вільній Американській Землі. Особливо радісно мені бути зараз між Вами, що таксамо,

як і численні наші Брати — українські патріоти в Европі та в цілім світі — працюєте разом зо всіма нами для одного Великого Діла.

Я приїхав до Вас по наказу мого Батька. В той же самий час я виконую обіцянку, дану перед роком делеґатові Союза Гетьманців Державників в Европі Головному Обозному Михайлу Гетьманові. Я тоді обіцяв завітати до Вас — моїх земляків в Америці та Канаді, коли буде закінчена летунська акція придбання нового літака «Київ». Союз Гетьманців Державників це чергове своє завдання виконав.

Честь і слава йому за це!

Додержую свого слова і я.

Я щасливий бути нині разом з Вами на цій спільній нашій урочистості.

Батько наказав мені переказати Його сердечний привіт всім вам — Достойникам Святої Церкви за Океаном. Батько сердечно вітає увесь Союз Гетьманців Державників Америки та його вірний і патріотичний Провід. Як рівнож сердечний привіт передає мій Батько всім нашим однодумцям і всім Вам — українським патріотам, що щиро співпрацюєте разом з нами для Святого Діла Визволення України.

Батько мій щиро дякує Союзу Гетьманців Державників Америки і його Проводові та всім нашим симпатикам за океаном за Вашу витревалу і патріотичну роботу, за Вашу активність і жертвенність на користь Української Національно - Державницької Справи ось вже так довгі літа!

Батько дуже радіє, що тут, між Вами за Океаном, зародилася думка розбудови української національної авіяції. Цьому ділові Батько надає важне значіння. Бо ще ні одна нація не здобула незалежного державного життя тільки самою ідеєю та самим словом. Тільки ідея сполучена з орґанізацією матеріяльних сил народу може привести до перемоги. Те, що Ви тут за Океаном заходилися орґанізувати українське авіяційне діло, є важне не тільки тому, що дає змогу цілому ряду українських патріотів здобути знання цієї найважніщої ділянки техніки, так потрібної для військової справи, але ця летунська акція ще важна й тим, що вона взагалі звертає увагу українського суспільства на величезне значіння матеріяльної сили в ділі визволення Народу.

Шлях, що по ньому працює Союз Гетьманців Державників, — правильний! Бажаю йому дальших успіхів. Щасти Боже!

Для мене є великою несподіванкою бачити тут, на цім полі американських горожан німецького походження, що разом з нами, Українцями, взяли участь в цім нашім святі.

Я хочу до них промовити в їх рідній мові.

До американських Німців В. Пан Гетьманич Данило звернувся цими словами:

ШАНОВНІ НІМЕЦЬКІ ГОСТІ!

Великою і приємною несподіванкою для мене є бачити Вас тут, на нашім святі. Вітаю Вас в імени всіх Гетьманців, що тут зібралися.

Український нарід сьогодні перебуває в стані важкої боротьби за своє незалежне, державне життя, боротьби яка точиться на всіх Укр. Землях і прибирає, в залежности від обставин, ріжних форм. Сьогодні стремління Українців мати власну державу, бажання кувати власними руками своє життя охоплює все більші маси нашого народу. Хотіння це — ірраціональне і може бути порівняне тільки з глибоким релігійним почуттям.

Одним із найголовніших ворогів, що перегороджують шлях наш до вільного життя, — це большевицька Москва, що захопила найбільшу частину нашої Землі. Але большевизм і як світогляд, в усіх його проявах, стоїть впоперек дороги до нашого національного і державного відродження. І тому ми його всіми силами поборюємо.

Тому ми з великим інтересом і захопленням слідкуємо за боротьбою проти цієї світової небезпеки в інших країнах і особливо в Німеччині. Ваша бувша батьківщина, дякуючи розуму і енергії її Провідника, цю небезпеку перемогла. За це честь їй і слава!

Я переконаний, що висловлюю Вам почуття всіх присутніх тут українських патріотів, передаючи Вам вислови симпатії до Німецького Народу і щирі

побажання дальших успіхів в його тяжкій боротьбі!

Звертаючись дальше до кількатисячної маси Українців, скупчених коло мегафону, Вельможний Пан Гетьман Данило сказав:

ШАНОВНА ГРОМАДО!

Я щасливий, що мені доводиться брати участь в цій нашій українській урочистості. Щасливий бачити і відчувати, що в конкретній загально - національній роботі легко встановлюється порозуміння між всіми Українцями, яким дорога справа Визволення України. Цю національну роботу Гетьманці ведуть і будуть далі вести аж до нашої перемоги, до здійснення наших національних стремлінь.

Я вірю і знаю, що шлях до нас знайдуть всі українські патріои як серед молодого так і серед середнього і старшого покоління нашого суспільства, усі Українці, яким ходить не про розпорошення, а про підготовку і обєднання всіх наших народніх сил до нового національного зриву. А що до цього зриву дійде, в це Батько і я глибоко віримо і будемо й надалі для збільшення нашої внутрішньої єдности й сили непохитно працювати.

Хай буде цей новий літак, здобутий зусиллями щирих Українських Патріотів, носити імя «КИЇВ»!

Хай буде він служити Ідеї нашого національного скріплення і обєднання.

Хай нагадуватиме він, що ми ще й досі бездержавний нарід, поглиблюючи тугу нашу за вільним і незалежним життям і посилюючи нашу енергію до дальшої боротьби.

Хай служить він Україні!
Хай воскресне Вільна Незалежна Українська Держава!
Слава!

* * *

По закінченню офіційної частини свята відбувся пікнік в городі української гр. кат. церкви св. Николая. Тут перевели військові вправи два уніформовані молодечі відділи II округа С.Г.Д. в Чикаго, а саме в Норд - Сайд під командою сотника Н. Матвіїва і зі Савт Сайд під командою сотника П. Шкварка.

Вправи відбулися під загальним проводом військ. реф. п. Ів. Дужанського, і за ними дуже уважно слідкував Вельм. Пан Гетьманич, після чого висловив учасникам щиру подяку за їх організаційну працю.

Численні учасники свята та пікніка увесь час слідкували майже за кождим рухом Високого Гостя і кождий шукав нагоди в той чи інший спосіб висловити Йому свою прихильність і симпатію.

* * *

19 Вересня відбулося свято «Український день» в користь Української Вижчої Школи в Стемфорд. Воно зачалося архиєрейською службою Божою, яку відправив Ексцелєнція Єпископ Кир Константин Богачевський в присутности Вельм. Пана Гетьманича. Служба Божа відбулася під відкритим небом при участи коло тисячі учасників.

Після служби Божої уніформовані відділи II. Округа СГД., під командою окружного отамана п. Івана Гудзея, стали добре вишикувані з національними прапорами і віддали честь Ексцелєнції Єпископу Кир Константину і Вельм. Пану Гетьманичу Данилу, що пройшли по фронту цих відділів, в супроводі п. Головного Отамана Н. Гуля та членів Централі.

По цій гарній параді відбувся в павільоні спільний обід з Ексцелєнцією Кир Константином і Вельможним Паном Гетьманичем Данилом, що поруч засіли коло одного центрального стола. А маса народу обсадила решту — цілий ряд довгих столів.

Підчас обіду після численних промов учасників Вельм. Пан. Гетьманич був запрошений тостмайстром до слова. Появу його коло голосника маса присутнього народу привітала довгими й дуже гучними оплесками. В. П. Гетьманич сказав:

Ваша Ексцелєнціє!
Високопреподобні Отці!
Шановна Українська Громадо!

Я промовляю до Вас не тільки як представник мого Батька і Гетьманців на европейському континенті, але також яко Українець - придніпрянець з походження, що душею й тілом стремить до того, аби обидві вітки Українського Народу — східня і західня — обєдналися якнайскорше в спільній боротьбі за виборення своєї власної Самостійної і ні від кого незалежної Української Держави. (Рясні оплески).

Сьогодні українська національна боротьба точиться на всіх українських землях. Бореться наш нарід за кращу свою долю на Великій Україні, під Польщею, під Чехословаччиною, під Румунією, на Далекім Сході, в обох Америках і в цілій еміґрації. Скрізь Українці боронять свої національні позиції. Важка і складна ця боротьба. Вимагає вона великого внутрішнього напруження і горіння. Вимагає вона твердої віри і сильних характерів. Боротьба ця матиме успіх тільки тоді, коли буде осяяна вона глибокою любовю між всіма Українцями і коли спиратиметься на християнських засадах; коли будуть поруч світських Авторитетів плекатись та шануватись у нас і духовні Авторитети.

Не можна собі уявити, щоб політична боротьба за кращу будуччину нашого Народу могла мати успіх, оскільки рівнобіжно не буде вестися боротьба за культурне піднесення нашого суспільства. Питання підготовки кадрів культурно і духово вишколених провідників має для нашого Визвольного Діла величезне значіння.

Тому мусимо використати кожну можливість для того, щоб спричинитися до вишколу таких наших будучих провідників. Америка й Канада є сьогодні єдиними країнами, де українські культурні інституції можуть свобідно розвиватись. Тому моральним і національним обовязком всіх Українців є підтримати всіма силами Його Ексцеленцію Єпископа Кир Константина в Його тяжкій роботі — удержання нашої славетної культурно - наукової інституції — Вищої Школи в Стемфорд. (Гучні оплески).

Гетьманці ведуть роботу для внутрішнього скріплення цілого українства. Вони всіми силами стремлять до того, щоб Нарід наш не уважав себе за щось нижче від інших народів; натомість, щоб Нарід наш мав глибоку віру що Він і тільки Він є господарем своєї власної долі; цю долю свою сам, по своїй уподобі і мусить кувати! (Бурхливі оплески цілої салі).

— Хай відїдуть Їх Ексцеленція до Филадельфії — кінчить своє слово В. Пан Гетьманич — **з глибоким внутрішнім задоволенням і переконанням, що українське громадянство в Шикаґо зрозуміло, оцінило і підтримало їх у їх високо - патріотичній роботі. Бо не може бути остаточної політичної перемоги без попереднього піднесення української культури і гартування українського духа.**

Повна саля народу в павільоні затремтіла. Грім довгих оплесків зірвався з поміж тієї маси, що обернулося у величаву овацію Українському Престолонаслідникові.

На цю промову Преосвященний Владика відповів такими словами:

— Дорогі Браття і Сестри!

На цім нашім святі, тут, між нами ми маємо велику приємність вітати славного Гостя, Гетьманського Сина — Вельм. Пана Гетьманича Данила, сина Їх Світлости Ясновельможного Пана Гетьмана Всієї України! (Грім оплесків). **Витаємо Його, як нащадка Гетьманського Роду, як живий звязок з нашою Минувшиною і як надію на нашу щасливу і велику Будуччину. Батько нашого Дорогого Гостя творив Українську Державу, працював зо всіх сил, щоб винести Український Нарід на достойну височінь державного народу.**

Працює Він і тепер не зважаючи на надзвичайно тяжкі обставини життя на чужині.

Недавно Німці святкували 700-літний ювилей заснування своєї столиці Берліна. Наш золотоверхий Київ вже кілька соток літ існував як велике і на ті часи світове місто, заким появилося німецьке село на тім місці, де тепер є Берлін. Київ наш це є слава наша — слава цілої України. Він тримає невмирущу славу наших колись так могутніх Князів і Гетьманів — володарів великої старої нашої держави. Як довго наш Нарід любив і шанував своїх Великих Князів і Гетьманів, так довго наш нарід був орґанізований, сильний і мав свою власну державу, з якою мусів рахуватися цілий світ.

Батько нашого славного Гостя, Ясновельможний Пан Гетьман Павло, почав творити Українську Державу. Син Його — наш дорогий Гість Вельможний Пан Гетьманич Данило — продовжує і продовжуватиме це незвичайно тяжке і відповідальне діло. Тому, Браття і Сестри, ми від щирого серця шануємо нашого дорогого Гостя! (Громом довгих оплесків, що обернулися у величаву овацію, вся саля зірвалася на ці слова Владики).

Дальше Преосвящений Владика Кир Константин звернув увагу на вихову в школах українського молодого покоління в дусі української історичної національно - державної традиції, пошани до духовних і світських Авторитетів та закликав піддержувати усіма силами українські школи.

Маса народу бурхливою овацією привітала слова свого Князя Церкви.

Сердечне повітання Гетьманського Сина шикаґовськими німцями.

В середу, 22-го вересня шикаґовські Німці, зорґанізовані в своїм національнім товаристві «Дойтче Фолксбунд», запросили Вельможного Пана Гетьманича Данила до себе на гостину, до власної гарної домівки на Вестерн вул.

Коли по 8-ій годині вечером прибув Пан Гетьманич до їх домівки, Його зустріли уніформовані Німці і парадно проводили до своєї салі та посадили з великою пошаною на почесному місці. Саля вже була заповнена. Туди прийшло около 500 осіб мужчин та жінок. Всі сиділи за довгими столами і при пиві провадили товариську розмову.

Голова зібраних п. П. Ґиссипл представив зібраним Гостя. Всі привитали Пана Гетьманича бурхливими оплесками.

Після цього один з членів їх орґанізації виголосив доклад на тему нападів у пресі на німецькі орґанізації в Америці, в якім висміяв ріжні інсінуації з боку ворожих сил на адресу німецьких національних орґанізацій.

Після цього докладу голова зборів запросив до слова В. Пана Гетьманича Данила. Пан Гетьманич в німецькій мові говорив поверх 20 мінут. У своїй промові В. Пан Гетьманич насамперед щиро подякував за запрошення на цю гостину. Далі переказав, з якою увагою, перебуваючи довші літа в Німеччині, Він стежив за переможною боротьбою Німеччини за краще своє життя, що провадилося і внутрі країни і на зовні. Потім довше зупинився на історії боротьби Українського Народу за свою державну незалежність на всіх Українських Землях. Підкреслив, що причини ріжних неуспіхів Українського Народу в р.р. 1917-18 походять від того, що в ті часи, під впливом кличів великої російської революції, активна частина українства більше захоплювалася інтернаціональними (марксистськими) ідеями, на шкоду своїх національних ідей та ідеалів. І це було причиною наших тоді невдач та державної катастрофи.

— Але певна частина українців — продовжував В. Пан Гетьманич — вже й тоді завзято боролася проти інтернаціональних ідей. Тепер ця боротьба наша має більше орґанізований характер та захоплює дедалі все ширші верстви Українського Народу. Це приведе нас без жадного сумніву до своєї ні від кого незалежної Української Держави.

Під кінець своєї промови В. Пан Гетьманич Данило сказав, що україн-

ські патріоти богато навчилися з прикладів боротьби національної Німеччини, із тих блискучих прикладів, як власними силами можна відродити та скріпити свій нарід і свою державу. — Україна має бути — національною. І як національна держава — Україна все буде приятелькою національної Німеччини, бо це є в інтересах обидвох народів! — закінчив своє слово В. Пан Гетьманич.

Присутні на салі всі як один, встали з місць і нагородили Гетьманського Сина бурхливими оплесками, що під кінець обернулися у величаву овацію.

Голова зборів дуже сердечно подякував В. Пану Гетьманичу за Його слово. Потім відбулася ще поверх години товариська забава. В. Пан Гетьманич був безнастанно оточений групами Німців, що зо всілякими запитами зверталися до нього, щоб почути думки Гетьманського Сина про ріжні справи.

Перед відїздом Пана Гетьманича з цієї гостини, старшина їх організації з великою пошаною провожала Гостя із салі до авта та сердечно вітала, коли авто вже відїзджало

(«Наш Стяг»)

Прийняття 3 Жовтня

3 Жовтня відбувся в Чикаго величавий бенкет, уряджений Союзом Гетьм. Державників В. П. Гетьманичу Данилові. Він випав блискуче, як і всі інші урядження, але виділяється з них змістовністю виголошених промов. Говорили Др. М. Сіминович, Впр. о. Н. Сіминович, Гол. Отаман С.Г.Д. Н. Гуль, адвок. Б. Пелехович, Др. М. Тарнавський, представник німецької Нац. Орг. Больдерман, представниця жіноцтва пані А. Матичак, Впр. О. Олексів і представник від Білорусинів п. Ів. Змагар.

Від Ч.С.В.В. говорили Впр. о. Ігумен А. Сенишин і Впр. о. Ігумен Е. Теодорович.

О. Сенишин пригадав спомини старших ОО. Василіян, що вони зазнали на Великій Україні за гетьманування Я. В. Пана Гетьмана Павла Скоропадського.

— **Тоді**, — підкреслив о. Ігумен А. Сенишин — **Я. В. Пан Гетьман Павло дуже доброзичливо поставився до наших ОО. Василіян і дуже показав своє благородне серце до нашого Чина. Просимо Пана Гетьманича переказати Батькові — Гетьману щиру подяку від нашого Чина та вислови запевнення, що приязнь Чина нашого до Роду Скоропадських і дальше продовжуватиметься під одною Булавою Я. В. Пана Готьмана Павла і Його Наслідника — Гетьманича Данила!»** (Вся саля зірвалася гучними оплесками).

Впр. о. Ігумен Е. Теодорович ЧСВВ щиро витаючи Гетьманського Сина м. ін. сказав такі слова до зібраних:

«У нинішне свято кров тепліше грає в наших жилах, а на лицях наших — веселість. А це тому, що наші уста можуть промовляти до Сина Голови і Представника нашого Народу — Вельможного Пана Гетьманича.

Дай Боже, щоб це торжество жило в наших душах вічно. Щоб наш Пан Гетьманич був вічно з нами. Бо коли зрубаємо Голову — і нас не буде. На повитання Ясновельможного Пана Гетьманича скажу:

Хай ця любов наша до нашого Гостя і між собою живе, доки ми всі не будемо спільно гостити в золотоверхій столиці Вільної України — Київі!» Вся саля дружніми оплесками відгукнулася на ці теплі слова Впр. о. Ігумена Е. Теодоровича.

Після всіх привітальних промов до слова був запрошений Вельм. Пан Гетьманич. Він звернувся до присутних з такими словами:

«Високопреподобні і Всечесні Отці!
Високоповажний Пане Голово!
Шановна Старшино!
Вельмишановна Українська Громадо!

Я глибоко зворушений тим щиросердечним приняттям, яким Ви удостоїли мою особу. Сердечно дякую за чудовий подарунок, який залишиться мені дорогою памяткою на ціле життя. Приймаю це все не тільки як ознаку

особистої Вашої до мене симпатії, але також і як ознаку симпатії і прихильности до Батька мого і до всіх тих, численних патріотів українських в Европі, що працюють з нами плече об плече для одної великої Мети.

Радий сьогодні бути в оточенні майже виключно представників західньої вітки нашого народу, бо вірю і знаю, що тільки в найтіснішій співпраці між обома вітками нашої великої Нації вдасться нам здобути те, що являється для всіх нас найдорожчим:

САМОСТІЙНУ І НЕЗАЛЕЖНУ УКРАЇНСЬКУ ДЕРЖАВУ! (Овації цілої салі).

Величезні завдання перед нами. Сьогодні ми стоїмо щойно в початку нашої роботи, але вже нині ми можемо говорити, що Рух Гетьманський має серед цілого українства реальну вагу. Я глибоко вірю, що перед Рухом нашим — велике майбутнє. З усіх політичних течій серед українства рух цей, і єдино він, несе в собі всі прикмети для того, щоб обєднати всі здорові сили українські, щоб стати визвольним всенаціональним Рухом. Рух наш — живий звязок нашої сучасности з нашою прадавньою минувшиною, але рівночасно він є шляхом до нашої світлої будучини. Він і єдино він може обєднати консервативне крило нашого суспільства з крилом поступовим в одній спільній творчій роботі.

Так! Робота мусить бути для всіх патріотів українських і особливо для гетьманців єдиним критерієм при оцінці і доборі людей. Тільки в конкретній роботі можна пізнавати людину, тільки в роботі гартуються характери і виробляються нові провідники.

Із-за браку добрих провідників в усіх ділянках національного життя страждає ціле українство. Також і може головним чином — в ділянці політичній. Питання вироблення добрих політичних провідників, провідників свідомих своїх завдань і обовязків, чесних, дисциплінованих і активних, являється може найголовнішим завданням, яке стоїть перед цілим українством. Це завдання стоїть також і перед Гетьманським Рухом.

В нашім Русі люди організуються не демократичним шляхом виборів, а по принціпу добору, селєкції згори, по принціпу контролі не знизу, а зверху. (Гучні оплески). Научені гірким досвідом нашої історії, ми знаємо, що тільки таким способом можна створити міцну організацію - кістяк, довкола котрого зможуть обєднуватись здорові і досі розпорошені сили українські.

Але цей спосіб організації накладає на кожного чільного гетьманця, який працює на експонованому посту, особливо велику відповідальність. Яким є безпосередний провід, таким здебільша є і рядове членство.

Тому відповідальний провід Гетьманського Руху бореться і буде і надалі рішуче боротись, проти всіх організаційних недомагань, коли виявлятиметься, що окремі відповідальні місцеві начальники свідомо, або несвідомо не дотримуються основних наших організаційних принціпів і тим самим сіють зневіру серед свого членства і розхитують організаційну дисципліну.

Визвольне Діло наше є надзвичайно тяжке. Боротьба наша сувора і вимагає великих жертв від кожного з нас. Вимагає вона тому людей твердих і енергійних, чесних і дисциплінованих, людей віруючих в Бога і у власні сили.

Гетьманці являються сьогодні частиною цілого українства. Ми ще не охопили всі здорові сили нашого народу, хоч вплив роботи гетьманців державників стає щораз більш помітним і сягає далеко поза межі існуючих гетьманських організацій.

Гетьманці дивляться широко на свої завдання супроти Батьківщини. Вони знають, що є багато щирих і чесних українських патріотів також поза межами гетьманських організацій. Тому вони не відкидали і не відкидатимуть співпрацю в конкретних випадках з усіма національними силами незалежно від їх політичного напрямку, коли це буде корисно для спільного визвольного Діла. Бо ж ми хочемо не розпорошення, а обєднання всіх національних сил!

Я глибоко вірю в здорові сили нашого народу, а тому вірю в успіх нашої роботи.

Вірю і знаю, що ми побачимо ті часи, коли всі українські патріоти з довіррям подадуть оден одному руку і стануть плече об плече в одну непере-

можну лаву, щоб спільними силами промощувати шлях до державної столиці нашої Київа!

Хай дасть нам Господь Бог сил і витревалости, аби довести Діло наше до остаточної перемоги!

СЛАВА УКРАЇНІ!» — цим окликом закінчив свою патріотичну промову Вельможний Пан Гетьманич Данило.

В один мент всі присутні на салі гості, як один, встали з місць, підхопили оклик Гетьманського Сина і могутнє **«Слава Україні!»** загреміло та понеслося голосною луною через вікна і двері далеко на вулицю.

В ДЕТРОЙТІ

З Чикаго Вельм. Пан Гетьманич відлетів новопосвяченим літаком «Київ» до Детройту. В Детройті на аеродромі Його привітала 9. 10. 1937. численна делегація чільних представників місцевої української колонії.

Для прийняття був зложений комітет з представників ріжних організацій, який уложив і перевів в життя програм свят.

У вечері 9. 10. 37. відбувся величавий бенкет в честь світлого Гостя, в якому прийняли участь також чужинці, між ними полковник американської армії **Ван Антверп** в характері представника майора міста Детройт і представник майора міста Дірборн **п. Джан Фиш.**

Полк. Ван Антверп щиро привитав В. Пана Гетьманича, яко представник м. Детройт, а потім говорив про український нарід в Детройті, що його мав нагоду близько пізнати, похваляв Українців за те, що шанують свої національні традиції; казав, що Українці дуже добрий елемент в американськім житті та що Українці є добрі американські горожани, які дають і свої духовні цінности до американської культурної скарбниці. (Рясні оплески).

Дальше виголосив коротке привітальне слово в англійській мові представник майора міста Дирборн, Міш. п. Джан Фіш, бажаючи Гостеві й усім Українцям, щоб якнайскорше здійснилися стремління Українського Народу на їх Рідній Землі. (Гучні оплески).

Вельми патріотичну промову виголосив молодий парох укр. гр-катол. парохії з Гемтремку, Впр. о. Др. Тиханський.

Звертаючись до В. Пана Гетьманича, промовець запевняв Його, що американсько - українська молодь виконає з честю свій обовязок перед старою Батьківщиною — Україною і закінчив своє слово:

— «Віддаю найбільшу честь Синові Ясновельможного Пана Гетьмана Всієї України, що будував Українську Державу і управляв нею. Говорю яко молодий Українець, уроджений в Америці, до молодого Гетьманича. Наша молодь сповнить свій обовязок до Рідного Краю!» (Буря оплесків на салі).

Коли запрошений до слова В. Пан Гетьмани. встав, щоб промовити, вся саля урядила Йому бурхливу овацію. Гетьманський Син, звертаючися до присутніх в англійській мові, сказав:

«Перед тим, як говорити до Шановної Громади по українськи, хочу сказати кілька слів по англійськи до наших американських гостей.

«Ваша Ексцелєнціє — сказав В. Пан Гетьманич в сторону представника м. Детройт — **я сердечно вдячний Вам за Ваші ласкаві слова, звернені до мене і до всіх тут присутніх. Радісно відчуваю, що тутешні наші американські приятелі так добре ставляться до Українців тут і так щиро співчувають нашим національним стремлінням».**

Дальше В. Пан Гетьманич оповідав, що Він приїхав до Америки з таких побудок: насамперед хоче познайомитися з цією великою, вільною країною, ознайомитись з її звичаями, громадськими та державними інституціями, з її штукою і технікою.

«Особливо остання мене, як молодого інженера, дуже цікавить. Хочу я також відвідати тих численних моїх американських приятелів, з якими я познайомився ще в Европі і які мене до себе запросили. Подруге: я приїхав сюди, щоб відвідати наших численних українських патріотів на американській землі, які мене хотіли бачити.

Ми, Українці, сердечно вдячні Злу-

ченим Державам за те, що вони дають змогу нашим людям тут культурно, науково і матеріяльно розвиватись та підноситись; що дають змогу Українцям, які шанують і поважають тутешні закони, мати свої власні національно - культурні, громадські, наукові, релігійні, спортові і господарські інституції. Я не знаю країни поза американським континентом — продовжував В. Пан Гетьманич — **де Українці мали б стільки можливостей для вільного розвитку, як в цій гостинній країні. За все це ми, Українці, сердечно дякуємо Злученим Державам Півн. Америки.**

Усіх нас, Українців — продовжував дальше по українськи В. Пан Гетьманич Данило — **без різниці політичних напрямків нашого Народу, одушевляє одна думка, одна Ідея, що є нашою національно - політичною вірою: ми хочемо бути державно незалежними, хочемо таксамо, як і вільний американський нарід, кувати власними руками власну долю. Таксамо, як і американський нарід, маємо ми на це повне право.**

Продовжуючи своє слово, В. Пан Гетьманич Данило додав, що **передумовою для виборення незалежного державного життя є насамперед наше духове і культурне піднесення. До обєднання всіх Українців в цій площині всі ми тепер з особливою енергією працюємо».**

Закінчив свою патріотичну промову В. Пан Гетьманич Данило акими словами:

— «Я вірю, що наближаються часи, коли всі Українці подадуть собі руку і зуміють виборoти собі місце на світі, на яке ми, яко Нація давньої культури, маємо повне право.

Я вірю і знаю, що наші американські Українці, горожани цеї вільної землі, будуть живим містком між великим Українським Народом і великою Американською Нацією і будуть поглиблювати приязнь і дружбу між майбутньою Українською Державою і Злученими Державами Півн. Америки.

Хай живе вільна Україна! Хай живуть Злучені Держави Північньої Америки!» — закінчив своє слово Син Гетьмана Всієї України.

Всі гості на салі в один мент встали з місць і овацийно привитали Гетьманського Сина та дружньо окликнули **«Україні Слава!»**

Гимном «Ще не вмерла Україна» це приняття Гетьманського Сина урочито закінчилося, після чого прийшла концертова програма під управою п. професора Тараса Губіцького.

---

10 жовтня відбувся концерт, на якому було поверх 1200 присутних. Виступало багато промовців від ріжних організацій, після чого В. П. Гетьманич був запрошений до слова.

Коли В. Пан Гетьманич появився на сцені, всі на салі в один мент встали з місць і зробили Йому таку бурхливу овацію, що ціла саля тряслася.

Гетьманський Син, промовляючи до тої маси українських людей добірною рідною мовою, заявив, що він дуже зворушений таким виявом щирих симпатій до Його особи і додав: — **«Тим самим Ви шануєте всіх тих українських працьовників в Европі — на Великій Україні, під Польщею, в Румунії та Чехословаччині і на Далекому Сході, що віддають усі свої сили на роботу відбудови незалежного українського державного життя на Рідних Землях».**

Дальше В. Пан Гетьманич щиро подякував усім промовцям, хорові і солісткам та всім, що працювали для уладження цього концерту, і продовжував своє слово:

«Я знаю, що тут зібралися українські люди ріжних політичних напрямків. І тому мені особливо приємно до Вас говорити. Бо я бачу і відчуваю, що в площині української культури маємо всі ми спільну мову. Але хай спільна національна культура наша стане також доброю базою для обєднання всіх українських політичних сил...» (Гучні оплески).

— «Я — казав дальше В. Пан Гетьманич Данило — **був свідком існування Української Держави 1918 р. Бачив ту свою державу, визнану чужинцями. Бачив своє військо, свою адміністративну владу, розбудову своєї національної культури на рідній Землі. Бачив, як та Держава наша завалилася. І завалена була українськими руками».**

Розглядаючи причини упадку Української Держави, Гетьманський Син підкреслив, що не було переведено

методичної роботи як для відбудови власної держави, так і для її закріплення. І пригадав як Поляки поверх 125 літ працювали, щоб свою власну державу відновити. І досягли цього завтяки тій упертій і послідовній своїй роботі.

— **«Але** — казав дальше В. Пан Гетьманич: — **«процес наростання тепер серед українського загалу державно - творчих сил відбувається інтензивно. І ми йдемо вперед. «Іти ріжними шляхами, але бити разом» — це можна робити з користю для Української Справи навіть при деяких ідеольогічних ріжницях.**

«Майте на увазі, що скоро перед українським загалом стануть завдання чисто патріотично - політичного характеру. І ми всі мусимо бути готові до виконання тих завдань. Гетьманці є нині лише частиною українського визвольного Руху. Але Гетьманці стремлять до обєднання всіх сил Українського Народу, для здобуття одної для всіх Українців незалежної Великої Української Держави!». (На салі зірвалася буря оплесків).

Говорячи про світові події, В. Пан Гетьманич Данило, попереджав, що ми, Українці, вже нині стоїмо на порозі таких світових подій, **коли украньска проблєма може нагло стати на порядку дня. «Але успіх залежатиме від нас — від нашої підготовки до тих подій»** — підкреслив В. Пан Гетьманич.

Говорячи про ролю української молоді на Американській Землі, Високий Гість пригадав, яку важну ролю відіграла польська і ірляндська молодь в Америці в справі здобуття волі для свойого рідного краю і закликав українську молодь брати це на взірець.

Закінчив свою промову В. Пан Гетьманич Данило словами:

«Вже близький час, коли всі українські патріоти одною фалангою рушать для здобуття Київа і своєї великої, ні від кого незалежної Української Держави! Слава Україні».

Всі як один зірвалися на салі зі своїх місць і громове «Слава!» та «Слава Пану Гетьманичу!» трикратно залунало в цій американській культурній установі. А потім хор почав «Ще не вмерла Україна», що з ентузіязмом підхопило поверх 1200 українських людей і в тім національнім гимні злилися всі українські душі та серця, натхнені високопатріотичним словом Гетьманського Сина.

Візита у Г. Форда

Підчас свого побуту в Детройті Вельм. Пан Гетьманич оглянув де кілька фабрик всесвітнього значіння між ними і відому в цілому світі фабрику автомобілів Форда.

Дня 22. 10.. о год. 3 попол. Вельм. П. Гетьманич був гостем у самого Генриха Форда, короля автомобільної промисловости, в Ґрінфілд - Вілледж, Дірборн, де в розмові, що тревала 45 хвилин Він обмінювався думками з цим видатним представником індустрії по пілому ряду економічних і політичних питань нашої сучасности.

В КЛІВЛЕНДІ ОГАЙО

На принятю урядженому в Його честь в Клівленді, осідку 3-го округу С.Г.Д., Вельм. П. Гетьманич виступив два рази — перший раз у відповідь на промову Бурмистра **Гарольда Г. Бортона, який сказав:**

— Ваша Світлосте! Пане тостмайстер! Українські Приятелі! Я вельми радий, що беру участь в цій урочистости, на якій наші американські Українці витають Високодостойного Гостя. (Гучні оплески). **Будучи майором цього міста, я мав змогу, як ніхто інший, приглядатись до Українців, що знайшли на цій вільній американській землі нову Батьківщину. І я дуже радий ствердити, що завдяки своїй витревалости, працездатности й патріотизмові американські Українці починають завойовувати тут все нові позиції».**

Зупинаючись дальше на українській визвольній боротьбі майор Г.Г. Бортон сказав, що симпатії всіх свободолюбних Американців на стороні Українців в цій тяжкій їх боротьбі, яка мусить раньше чи пізніще закінчитись національною перемогою.

Після промови п. майора м. Клівлен-

ду, В. Пан Гетьманич встав і подякував йому в англійській мові за так прихильне відношення до Українців:

— **«Нація Українська роздерта сьогодні на чотири части»** — сказав Пан Гетьманич Данило — **Національна боротьба нашого Народу ведеться в ріжних формах, в залежности від місцевих умов всюди, де живуть Українці. Але найголовнішим нашим ворогом, який стоїть на перешкоді до здійснення наших національних ідеалів є большевики. Крім того, що вони захопили найбільшу насть нашої Землі, вони стараються внутрішньо розкладати наші ряди, таксамо як вони розкладають ряди в інших народів. Тому ми повинні скрізь безкомпромісово поборювати большевизм. І я певний, що здоровий націоналізм є сильніщий від ідеї всесвітньої революції, і тому я не боюсь за наше, українське майбутнє. . .**

Злученим Державам Америки, ми, Українці, завжди будемо вдячні за гостинність і за дозвіл для нашого народу свобідно розвиватись тут, як матеріяльно так і духово. І я вірю, що наші американські Українці завжди служитимуть живим звязком між цею країною і державно відродженим Українським Народом в Европі — сказав Пан Гетьманич, нагородений гучними оплесками всіх гостей.

По закінченню всіх промов виступив Вельм. Пан Гетьманич удруге. Буря оплесків зірвалася на салі, коли повстав з місця В. Пан Гетьманич Данило, щоб виголосити своє слово. Насам перед Гетьманський Син -подякував у сім попереднім промовцям в англійській мові. Потім, звертаючись до преставника місцевих американських Німців, п. Бениша, в німецькій мові сказав таке:

«Ваша бувша країна перемогла у себе большевизм. Боротьбу проти цієї хороби, що загрожує цілому культурному світові, молода Німеччина веде далі. Симпатії наші — національно думаючих Українців — будуть і далі супроводити Вашу бувшу Батьківщину в ній жорстокій боротьбі і ми бажаємо їй дальших успіхів».

Дальше Пан Гетьманич промовив до всіх гостей в українській мові:

«Мені вже кілька разів доводилося на американській землі говорити перед ріжними українськими товариствами. Я радий, що мені і тут приходиться виступати перед українськими людьми ріжних і політичних і релігійних переконань, як рівнож перед людьми, що належать до ріжних суспільних клясів. І таксамо як в Вас я бачу українських патріотів, що зібралися тут щиро - сердечно вислухати і привітати мене, що репрезентує на цій американській землі Батька свого і Гетьманський Рух, — так само прошу і Вас приняти мої слова як слова щирі і отверті.

Я звертаюсь до Вас як молодий Українець з Европи, якому болить душа за теперішню тяжку долю України. Я був наочним свідком існування Української Держави в р. 1918, як також був свідком і упадку тієї держави нашої, заваленої власними, українськими руками. Але я є свідком і учасником сьогоднішньої нової роботи для внутрішнього скріплення цілого українства, нової боротьби за визволення України. Я сміливо можу сказати, що національна сила наша зростає, зміцнюється!...»

Дальше В. Пан Гетьманич довше зупинився на справі взаємовідносин між Галичиною і Великою Україною.

«В Европі серед політично - активних українців поволі затираються ріжниці між галичанами і наддніпрянцями. Поволі витворюється один тип активного Українця - Державника. Зокрема гетьманці в Европі всіми силами стремлять до того, аби якнайбільше спричинитись до порозуміння й співпраці між західньою і східньою вітками нашого народу. Наддніпрянці високо цінять національну свідомість у галичан, що випромінюється далеко по за межі Галичини, на інші українські території. Цінять також їх уміння братись за практичну роботу і переводити в життя поставлені завдання. Здібність галицьких Українців до методичної роботи, сполучена з розгоном наддніпрянських Українців — в процесі співпраці дасть добрі наслідки.

Переходячи до питання українського робітництва, Високий Гість м. ін. сказав:

«Єдиним критерієм при оцінці людей мусить бути робота, робота для

спільного Діла і спільного Добра. Це таксамо торкається окремих осіб як і цілих людських обєднань. Хто вміє ліпше працювати, того й вага і права в суспільстві будуть більші.

Для гетьманців всі кляси українського народу рівнорядні, як складові части цілого, без котрих це ціле не може існувати.

Сьогодні ми стоїмо скрізь перед фактом зросту значіння робітництва. Зорганізоване робітництво, таксамо як і сильний хліборобський клас, для будучого відродження Української Держави є необхідні. Я глибоко вірю, що національно думаюче робітництво наше, що вже й сьогодні несе великий тягар у нашій визвольній боротьбі, займе також і в нашій будучій Державі почесне місце, на яке воно заслуговує».

Дальше Гетьманич Данило сказав, що Його запросив до себе на гостину Союз Гетьманців Державників Америки та Канади і вітаючи п. Окружного Отамана III. Округа Івана Денеґу та всіх гетьманців цього округа, В.. Пан Гетьманич додав:

— «Але я також приїхав, щоб познайомитись взагалі із якнайширшими колами нашого українського суспільства за океаном. На наші національні завдання ми дивимося широко: не тільки одна політична ґрупа, але всі здорові сили нашого Народу мусять спричинитись до відбудови Самостійної і Незалежної Української Держави. (Гучні оплески на цілій салі). А тому ми стараємося притягати до нашої роботи всіх тих національно - думаючих Українців (хочаб вони сьогодні були ще не-гетьманцями), які уміють конструктивно думати і відповідно цьому чинити.

Зокрема ми, Українці в Европі, покладаємо великі надії на нашу еміґрацію за океаном. Ця еміґрація тут як в ніякій іншій країні може вільно розвиватись, набуваючи духові, розумові і матеріяльні цінности. Це все покладає на неї великі обовязки супроти братів українських в Европі, що на передових позиціях несуть прапор Української Державної Ідеї».

Говорячі далі про ідеольоґічну сторону орґанізації українства Син Гетьмана сказав:

«Надіятись на національну перемогу без плекання національних авторитетів як духовних так і світських — це обдурювання самих себе. Духовні авторитети дають нам внутрішні моральні підстави для цілої нашої роботи, а світські — спричинюються до створення зовнішних суспільних рамок.

Тому ми мусимо підносити ідею авторітетів, так занедбану в нашім народі, на належну височінь. Знищити авторитети розкладовою роботою легко, створити їх надзвичайно тяжко.

Нарешті — тільки на основі християнського світогляду можна вести зорганізовану боротьбу з большевизмом — з цим найлютішим нашим ворогом — з атеїзмом і всіми тими чужими, неприродніми й шкідливими науками, що нас внутрішньо розбивають і нищать, не дають змоги нашому народові скріпитись, і спроваджують його то в одне, то в друге чуже ярмо».

Аналізуючи зовнішнє політичне положення, В. П. Гетьманич м. ін. сказав:

— «Зовнішнє положення сьогодні є остільки поважне, що до нього з великою увагою повинні ставитись всі українські патріоти. Богато ознак вказують на те, що світ знов іде до далекосяглих міжнародніх напружень та заколотів. У тих будучих подіях ми мусимо активно виступити з такою своєю національно - державницькою орґанізацією, щоб з нами рахувались чужинці, як з поважаною політичною силою. А для цього потрібне якнайскорше внутрішнє скріплення цілого українства. Я вірю, що до такого скріплення йде. Особисто я перебуваю в звязку з цілим рядом людей, що сьогодні ще належать до ріжних політичних уґрупувань. Перебуваю в звязку з цілим рядом ідейних прихильників У.-Н.Р., особливо військовиків, як рівнож з численними ідейними молодими націоналістами, з якими легко знаходжу спільну мову і яких поважаю за жертви, що вони їх понесли, у вірі, що тимсамим допомагають визвольному Ділові.

Процес нашого внутрішнього скріплення і взаємного порозуміння є природний, і тому його ніщо не зупинить. І я вірю, що перед обличчям ґрядучих подій Українці знайдуть шлях один до

одного і зуміють своєчасно створити одну українську свідому національну силу, яка виведе увесь Нарід наш на шлях державного відродження! Слава Україні!» — закінчив своє слово Пан Гетьманич Данило. На силі зірвалася буря оплесків, що обернулися в справжню овацію Синові Гетьмана України.

В ФИЛАДЕЛЬФІЇ ПА.

В Филадельфії., осідку 1 Окр. С.Г.Д., вітали Вельм. Пана Гетьманича на бенкеті, урядженім в Його честь цілий ряд промовців. Між ними дуже патріотичну промову виголосив Впр. о. Р. Крупа, як рівнож дуже гарне слово сказав Др. Л. Цегельський.

Запрошений до слова, Вельм. Пан Гетьманич звернувся до присутних з такими словами:

Високопреподобні і Всечесні Отці Духовні!

Достойний Отче Тостмайстер!

Шановна Українська Громадо!

Я зворушений тим приняттям, що Ви його тут для мене урядили. Дякую за щиросердечні слова попередніх промовців, звернені до мене. Дякую, що Ви всі зібралися так численно, щоб мене привітати. Бачу, що прийшли сюди не тільки зорґанізовані гетьманці, але також представники інших політичних течій. Я радію цьому, бо це вказує на те, що сьогодні вже є можливість для всіх українських патріотів, незалежно від їх політичних поглядів, сходитись разом, щоб спокійно обміркувати шляхи боротьби за краще майбутнє дорогої нашої України.

Складаю також сердечну подяку хорові і його п. дириґенту за так мистецьки виконані співи. Сердечно дякую всім пп. упорядчикам, що так старанно влаштували це приняття, як рівнож дякую за чудовий подарунок, що залишиться для мене дорогою памяткою про сьогоднішній день».

Дальше В. Пан Гетьманич сказав, що Він прибув на Американську Землю по наказу свого Батька, щоб ознайомитись з роботою Союза Гетьманців Державників, як рівнож із життям і працею цілої української еміґрації.

Переходячі до міжнародніх питань, В. П. Гетьманич широко накреслив сьогоднішнє положення в Европі, зокрема в Середній і Східній Европі. Звернувши увагу на глибокі внутрішні процеси, що відбуваються сьогодні на Радянщині, які в недалекій будуччині відібються на нашій національній роботі. В. П. Гетьманич підкреслив зокрема значіння здорового націоналізму в боротьбі з **нашим найбільшим національним ворогом — московським большевизмом.**

«Завданням тих, що хочуть активно боротись за державне визволення нашої Батьківщини, є цілком реально і без зайвих сантиментів підходити до розгляду нашої української дійсности. Багато в ній є сьогодні ще темних плям, але одно ясне: державницький підхід до всього того, що стосується нашої визвольної боротьби, все більше охоплює широкі українські маси.

Сьогодні для численних українських патріотів стає щораз більш ясним: не досить щоб лише існувала українська етноґрафічна маса, наладована великою, але не скоординованою енергією, не досить українських народніх пісень, національних строїв, плекання стародавніх звичаїв; навіть не досить розбудови українського промислу в рамцях чужої держави. Тільки тоді, коли всі українські внутрішні сили обєднаються одною державною Ідеєю, Ідеєю освяченою історією й традицією нашою та окропленою українською кровю, — тільки тоді вдасться опанувати віковічний духовий і політичний хаос український і дати визвольній боротьбі нашій ясні орґанізаційні рамці. І тільки тоді ми можемо надіятись на національну перемогу.

Сьогодні цей процес усвідомлення загальних напрямних нашого визвольного руху, як рівнож реальних завдань, що стоять перед цілим українством, посувається вперед. Цей процес є природній і свідчить, що ми маємо ще досить здорових сил в нашому Народі»...

Оповідаючи про те, як Він особисто почав впрягатись до української на-

ціональної роботи, В. Пан Гетьманич Данило сказав:

«Українська національна гетьманська традиція завжди плекалася в нашій Родині. Події 1918 року, яких я був наочним свідком у Київі, — піднесення і занепад Української Держави — зробили на мене, тоді ще малого хлопця, велике враження. Пізніще, вже на еміграції, в часах нашої національної руїни, коли чужі держави та народи навіть перестали згадувати за Україну, я був свідком, як група українських патріотів почала тяжкою і невдячною ідеольогічною працею підносити знов Ідею відновлення молодої Гетьманської України.

Я маю на увазі роботу, що її перевів після 1920 року Український Союз Хліборобів Державників, під духовним проводом пок. В. Липинського. Я був тоді свідком, як мій Батько, в тих незвичайно тяжких і складних обставинах, загального українського політичного і духовного хаосу, згодився знов приняти на себе права і обовязки, звязані з очолюванням і проводом цього молодого Гетьманського Руху. А далі я був свідком, як цей Рух з ідеольогічної групи став тим, чим він сьогодні є — всенаціональним українським державним рухом.

Коли мені сповнилося двадцять одни рік, до мене звернулися найблищі співробітники Батька із запитом: чи можуть вони і всі Гетьманці бути певними, що я згоджуся після мого Батька перебрати на себе його права і обовязки, звязані з Гетьманським Рухом?

Це питання було для мене надзвичайно важливим і я попросив ще один рік часу, щоб обміркувати собі цілу справу і потім дати відповідь.

По році я цю відповідь дав. Вона була позитивна. (Гучні оплески цілої салі). **Дав я таку відповідь тому, бо тільки в Гетьманській Ідеї бачив і бачу єдиний і певний шлях для нашого державного відродження; тому, що в той час я вже був звязаний численними внутрішніми нитками з нашою роботою, з людьми, що ту визвольну боротьбу вели і сьогодні ведуть. І нарешті тому я згодився, що того вимагала наша родинна традиція.**

Але це тодішнє моє рішення запало в першу чергу дякуючи впливові мого Батька, який більше, ніж хтось інший, научив мене любити Україну і боротьбу за її визволення.

Від того часу я увесь звязався з нашим Ділом та вже поверх пять літ активно працюю в нашім Центрі, залишивши свою інженірську працю і віддавши всі свої сили виключно нашій національній роботі». (Гучні оплески на салі).

Торкаючись далі знова міжнародного становища в Европі, В. П Гетьманич сказав:

«За останній час слово «Україна» знова починає все частіще появлятися в чужинецькій пресі. Українською справою світ починає знова цікавитись. До цього спричинюється: загальна складна політична ситуація в Европі, зріст міжнародніх сил, що можуть привести до нового світового вибуху і нарешті — внутрішній зріст цілого українства, яко потенціяльного політичного чинника в будучности.

Але не забуваймо тут головного. Незалежно від того, яка буде зовнішня політична ситуація, ми, Українці тільки тоді будемо певні нашого українського завтра, коли твердо стоятимемо на власних українських ногах. Тому цілу нашу енергію мусимо сьогодні скермувати на наше внутрішнє скріплення, на нашу внутрішню підготовку й організацію!

І я вірю в здорові сили нашого Народу. Вірю, що він вилонить із себе чесних, свідомих, активних і дисциплінованих провідників, що натхненні однією Національно - Державною Ідеєю зрушать наш український загал на здобуття і закріплення Самостійної Української Держави! Нашій Україні — слава!» — закінчив свою промову Син Гетьмана Всієї України, що Його слухала повна саля людей з незвичайною увагою. Всі присутні встали з місць і урядили бурхливу овацію Гетьманському Синові.

В НЮ ЙОРКУ

Приняття Вельм. П. Гетьманича в Ню Йорку, осідку 5 округу С.Г.Д., відбулося 31. 10. 37 р. Після цілого ряду дуже чулих і захоплюючих привітальних промов постмайстер запросив до слова Вельм. Пана Гетьманича.

На початку своєї промови В. Пан Гетьманич подякував всім за привітання і побажання, зложені для Нього, Його Батька — Я. В. Пана Гетьмана — та цілої Гетьманської Родини. Також подякував всім присутнім гетьманцям і негетьманцям, що так численно зібралися на приняття Його.

Далі В. Пан Гетьманич говорив про міжнародне положення і підкреслив, що міжнародні відносини можуть загостритися несподівано так сильно, що може дійти до великого міжнародного конфлікту. І тому тепер особливо диктують обставини, щоб усі українські творчі й конструктивні сили обєднались довкола одного Національного Центру — авторитетного як на внутрішньому, так і на зовнішньому фронтах.

Торкаючись внутрішнього стану українства, В. Пан Гетьманич Данило м. ін. сказав:

«Від нашої молоді залежатиме будучність нашого Народу. Тому будьмо обережні і ощадні у витрачуванні наших національних сил! Не штовхаймо нашу молодь на необачні кроки, невиправдані ні внутрішніми ані зовнішніми обставинами. Натомість треба працювати, щоб скріпити внутрішні сили нашого молодого покоління, піднести його ідейно, морально, фізично й культурно на найбільшу височінь. Треба насамперед допомогти нашій молоді здобути найбільше знання потрібного для будови Держави. Не вимагаймо передчасно найвищої жертви від нашої молоді! Бо я вірю, що цю жертву кожний український патріот принесе тоді і там, коли цього дійсно вимагатимуть обставини...

Але вже тепер наша молодь має бути охоронена від тих помилок, що їх робило богато Українців у р. 1917-ім і пізніще, як бралися кувати долю України.

Не з мягкотілим ліберальним романтизмом треба підходити до великої нашої Національної Державної Справи. Захоплюючись величчю тяжкого завдання здобуття і відбудови Української Держави, треба памятати, що те наше державне відродження, в усіх ділянках нашого українського життя, треба творити на основі ґрунтовного знання нашої минувшини та реального підходу до нашої суворої дійсности. Не треба боятися, глянути на українське життя одвертими очима. Треба брати його таким, як воно є. А з того, що маємо, осяяні великою Ідеєю — формуймо і орґанізуймо нашу національну силу. Тоді ми будемо справжніми будівничими, справжніми державниками!

Вже сьогодні ми бачимо чимало конструктивних зродків серед українства як в Европі так і за Океаном. Вже богато Українців хоче по-державницькі думати й чинити. І молодь наша шукає нових точок та основ для обєднання і скоординування цілої національної роботи. Процес цей природний і здоровий і наше завдання його всіма силами підтримати».

Переходячи до моральних підстав боротьби за визволення України, В. Пан Гетьманич м. інш. сказав:

«Не можемо ми, бездержавний нарід, мислити про нашу національну перемогу, коли ціла визвольна робота наша не буде побудована на міцних моральних етичних і реліґійних підвалинах, особливо перед обличчям такої розкладової сили як большевизм. Таку основу може дати тільки християнський світогляд. Тільки він може бути вихідною точкою для кожного нашого суспільно - політичного чину. Бо без цієї бази ми швидко розгубимо і ті наші національні скарби, що з такими великими труднощами доводиться збирати їх.

Хоч реліґійне питання на Українських Землях і є досить складне — казав дальше В. Пан Гетьманич — **бо обидві, вітки українського народу (західня й східня) мають відмінні християнські віроісповідання, але я вірю, що при добрій волі, у відродженій Українській Державі, це питання удасться полагодити без більших труднощів.**

Я дуже радий, що бачу серед цієї

української громади на салі українців і греко - католиків і православних — з Великої України. Засадою Гетьманців Державників є пошанування кожної релігії і невтручання світської влади в релігійні справи. Хай же всі Українці (греко - католики і православні) зійдуться і поєднаються в одній спільній роботі для добра одної нашої Батьківщини — України.

Під кінець своєї промови В. П. Гетьманич сказав: — **«Не словесними формулами, а роботою — боротьбою в обєднаних рядах українських патріотів — державників, відбудуємо ми незалежне життя на Українських Землях. Такого загального обєднання серед українства, нажаль, ще нема. Але до того йде. Гетьманці зі своєї сторони прикладають усіх сил, щоб якнайскорше збільшилися і скріпилися українські національні сили. Я відчуваю, що за останніх пять літ народилися серед українства здорові національні сили. І я вірю, що наслідком спільної праці і боротьби всіх нас повстане велика самостійна і ні від кого незалежна Українська Держава!»** (Бурхливі оплески, що переходять у величаву овацію Гетьманському Синові).

Гимном «Ще не вмерла Україна», що його із захопленням відспівали всі гості, це приняття Пана Гетьманича закінчилося.

Приняттям в Ню Йорку закінчився офіційний побут Вельм. Пана Гетьманича в Спол. Дер. Півн. Амер. Після чого Високий Гість виїхав невдовзі до Канади.

Гетьманич Данило в Канаді.

Коли подорож Вельм. Пана Гетьманича по Спол. Держ. Півн. Америки випала блискучо, то в Канаді вона сталася тріюмфальною. За ввесь час Його побуту ціла Канада стояла під знаком українського тризуба. Мабуть за ввесь час відродження Українського Національного Руху не було в Канадійській пресі написано стілько про Україну та української справи, як під час побуту Вельм. Пана Гетьманича. В прийняттю в той чи інший спосіб взяло участь щонайменше 75 відсотків всіх замешкуючих там українців. Бачучи, що цей рух являється загальним, бо захоплює більшість українського населення, до нього прилучилися також канадійська федеральна і провінціяльні влади, мабуть, щоб виявити до українських співгорожан свою прихильність, як рівнож і канадійська преса.

Вельм. Пана Гетьманича прийняв у себе два рази носій Найвижчої Влади Генерал Губернатор Лорд Твідсмюр, при чому на друге побачення він запросив Вельм. Пана Гетьманича з власної ініціятиви. Посадники (бурмістри) величезних міст особисто приймали участь в урочистих прийняттях, виступаючи з привітальними промовами. Вітали Його також особисто губернатори провінцій, міністри, депутати, ректори та професорі університетів, видатні представники економічного світу і т. д., запрошували до себе на виклади і прийнятя могутні політичні клуби і шукали знайомства видатні громадські та промислові діячі. Влада висилала відділи поліції на стації для утримання порядку. Військова влада в де кількох містах висилала почесні варти і давала військові оркестри на свята. В менших містах Заходу де які посадники особисто виходили на станцію, для привітання Вельм. Пана Гетьманича в депутаціях разом з українцями.

На жаль брак місця не дозволяє нам навести описи всіх свят та урочистих прийнять, як рівнож опублікувати промови Вельм. Пана Гетьманича. Тому мусимо обмежитися лише наведенням де яких повідомлень з канадійської української преси — та де яких промов Вельм. Пана Гетьманича. Ці повідомлення дадуть досить ясну картину подій, бо вітали Високого Гостя однаково сердечно, численно і урочисто, як по великих ,так і по менших містах, як на промисловому Сході так і на віддаленому фармерському Заході.

Тижневик «Українська Зоря» (Детройт) з цего приводу пише:

В особі Гетьманича Данила всі У-

країнці, що Його бачили, насамперед зобачили молодого, сильного духом українського патріота, який знає, чого треба українському народові і ясно представляє собі, як треба всім нам працювати, щоб найскорше здобути державну незалежність на Рідних Землях. Велика наукова ерудиція Гетьманського Сина, Його глибоке знання цілої Української Справи та Його вельми докладне знання міжнародніх відносин на европейськім континенті і в цілому світі — являються для нас твердою запорукою, що ми, Українці маємо правдивого Репрезентанта Українського Народу нашої доби, який достойно оборонить інтереси Української Нації перед цілим чужинецьким світом та зуміє повести з повним успіхом Український Народ по шляху національного відродження, слави й могутньости.

Гостина Його на американській землі серед нашого народу, який скрізь так сердечно витає Його, має велике історичне й національне значіння.

По недавній державній катастрофі на Рідних Землях та ріжних політичних авантурах всіляких самозванчих «провідників» українських, українські маси почало охоплювати зневіря: — хто ж нас оборонить перед теперішнім фальшивим світом? Кому доручити долю 45-міліонової бездержавної української маси? Хто збудує, а потім і поведе твердою рукою той новий український державний корабель, про який і вдень і вночі мріє кожна українська патріотична душа?

І ось в цей мент перед українськими масами став ВІН — у повнім розцвіті своїх духових і фізичних сил, здоровий, вродливий і перейнятий глибоким патріотичним почуттям до Української Землі та її Народу — **новий державний муж України.** Це відчула кожна українська душа, що зобачила Гетьманського Сина Данила і бодай пару слів почула з уст Його.

Поява Його серед старшої української ґенерації, заплісніло в довших чеканнях кращої долі Рідного Краю, викликає скрізь відродження підупадавшого духа, окриляє животворними надіями навіть хронічно - песімістичні натури нашого суспільства. А людей, що досі були активними в нашім національно - громадськім і політичнім життю, жене до нової діяльности, до творчої роботи з іще більшою енергією та завзяттям.

Зустрічі молодого Гетьманського Сина з українською молодю на Американській Землі, викликають в тієї молоді великий, небувалий в її житті ентузіязм. І цілком зрозуміла причина такого захоплення молоді особою Гетьманського Сина: українська молодь своїм чистим і здоровим молодечим інстинктом вбачає в Нім свого правдивого Вождя — Вождя Молодої України. Щобільше: напевно українська молодь ліпше розуміє молодого Гетьманича Данила, ніж її родичі - батьки — продукт чужинецьких національно - державних і культурних впливів, через цілі століття поневоленого життя їх.

А розуміє українська молодь ліпше Гетьманського Сина тому, що в неї сполучені несвідомо, але гармонійно дві природні стихії і пієтизм до нашої старої героїчної минувшини і стремління змодернізувати сучасне українське життя в такім напрямку, щоб воно дало для Української Нації **нових героїв — героїв нової доби.**

Гетьманський Син Данило це є носій традиційно - історичного родового життя Українського Народу з прадавніх часів, яко підвалини державного життя нашого Народу, а водночас Він є новітний Українець — молодий досвічений і завзятий Будівничий **нового** життя України — будучої **Великодержави.**

Він приніс до Американської України **нову віру** в нашу національну перемогу і **нові надії** на славну будуччину Великої Української Землі.

ВЕЛИКА ПРАЦЯ В. П. ГЕТЬМАНИЧА ДАНИЛА В КАНАДІ.

За два місяці 41 публичний виступ.

Як відомо, Вельможний Пан Гетьманич Данило вступив на Канадійську Землю дня 11-го листопада м. р., а закінчив свою офіціяльну поїздку дня 10-го січня ц. р., другою з черги візитою у ґенерал - ґубернатора Канади, Лорда Твідсмюра. За ввесь час поїздки по Канаді В. П. Гетьманич виступав публично 41 разів, а саме:

У **Виндзорі** два рази: на принятті українського гр-кат. парохією, і на принятті місцевою українською православною громадою.

У **Торонті** сім разів: на концерті в Його честь, влаштованім місцевими Кошами Союза Гетьманців Державників; на принятті украін. гр.-кат. парохією в місті; на бенкеті СГД в «Кінґ-Едвард» ґотелі; на принятті в честь «свого принса» — «Молоді Брацтва Українців Католиків Канади»; на гостині в «Секції Молоді Торґовельної Палати»; на бенкеті в Його честь і на концерті влаштованих украін. гр-кат. парохією і 1-им кошем СГД в Вест Торонті.

У **Гемілтоні** раз: на принятті молоддю Б.У.К.

В **Оттаві раз:** — на принятті украін. гр.-кат. громадою і 2 кошем V. округа.

У **Монтреалі** виступав В. П. Гетьманич сім разів: перед чужинцями; на Листопадовім концерті під своїм патронатом, в салі ОО. Василіян на Фронтенаку; на гостині в «Мавнт Стіве Клюбі»; на бенкеті СГД в салі на Фронтенаку; на гостині в «Університетськім Клюбі»; на бенкеті Української Молоді Монтреалю; виголосив реферат для студентів і гостей в Аґрономічній Колеґії в Сен Мартін, 35 миль за містом.

У **Судбурах** чотири рази: на концерті СГД; на бенкеті СГД; на гостині в двох видатних місцевих клубах.

У **Виннипеґу** виступав В. П. Гетьманич публично сім разів: на бенкеті СГД в «Гетьманськім Домі»; на концерті в «Плейгавз» театрі; на принятті молоддю в салі «Брацтва св. Ів. Милостивого». Повертаючи з Заходу Канади, виступав В. П. Гетьманич на річних зборах Запомогового Т-ва св. о. Николая; на концерті, влаштованім в Його честь обєднаними на той час орґанізаціями української молоді в салі «Інституту Просвіти»; на принятті українських пластунів і пластунок, в салі парохії св. Покрови на Бойд вул.; на принятті в Канадійськім «Прес Клюбі».

У **Саскатуні** три рази: на концерті СГД і українськ. гр.-кат. парохії; на бенкеті СГД і укр. гр-кат. парохії; на принятті в православнім «Інституті ім. Петра Могили».

В **Едмонтоні** В. П. Гетьманич Данило виступав три рази: на бенкеті СГД в «Народнім Домі»; на концерті СГД в «Народнім Домі», і на принятті «Молодої України» в «Мек Дональд» ґотелі.

У **Мондері** два рази: на принятті ОО. Василіян у монастирі, і на принятті місцевої української громади в «Народнім Домі».

У **Дервенті** два рази: на бенкеті СГД в «Гетьманськім Домі», і на концерті СГД теж в «Гетьманськім Домі».

У **Калґарах** виступав В. П. Гетьманич два рази: перед членами СГД та членами «Народного Дому» і на офіціяльнім принятті «Народним Домом» в салі «Алгамбра» в «Ітон» компанії.

Крім вичислених виступів, відвідував В. П. Гетьманич українські «Рідні Школи», як от у Виннипеґу, Саскатуні й Едмонтоні та одиноку цілоденну прилюдну українську школу Сестер у Виннипеґу.

На всіх тих виступах В. П. Гетьманич Данило промовляв — то довше, то коротше — і, звичайно, на інші теми.

Запрошувано також нашого Гетьманича відвідувати парляменти, університети, шпиталі, міські уряди — в Монтреалі, Саскатуні, Едмонтоні й Калґарах. Скрізь чужинці витали Його як українського престолонаслідника, як сина українського Монарха, як Гетьманича — не звертаючи уваги на протести большевиків і одного відомого в Канаді українського анархіста. Бо чужинці бачили, кого мають перед собою. Вони не сподівалися, що в українстві є така видатна Особа.

Увесь час поїздки В. П. Гетьманича Данила по Канаді, чужинецька преса не переставала писати про Україну й її Гетьманича; слідила кожний Його крок. Описувала широко Його побут у своїй місцевости, описувала також Його побут в інших місцевостях, поміщуючи звідомлення своїх кореспондентів. Писала аж до подробиць.

Не було в Канаді, в провінціях: Квебеку, Онтеріо, Манітобі, Саскачевані й Альберті ані одного чужинецького часопису, щоб не розписувався про побут В. П. Гетьманича, дуже часто по кілько разів і з ілюстраціями, і не розписувався при тій нагоді про Україну.

Воїстину, ціла Канада через ті два місяці була під знаком України. Такої пропаганди Української Справи не зроблено за ввесь час всіми українцями разом взятими.

Торонто, Канада («Укр. Роб.»).

ВІЗИТА У ГЕНЕРАЛ - ГУБЕРНАТОРА КАНАДИ

«Укр. Робітник» (Торонто) подає:

Переїзджаючи через Оттаву в дорозі до Судбур, В. П. Гетьманич зложив візиту ґенерал-губернаторові Канади, лордові Твідсмюру, дня 3 грудня в пів до першої год. по полудні. У півгодинній розмові з ґенерал - ґубернатором В. П. Гетьманич розповів лордові Твідсмюру про Україну, її історію й її змагання до незалежности й соборности. Багато з того було вже лордові Твідсмюру відомим з інтервю з В. П. Гетьманичем, що його помістили були численні англійські і французькі часописи.

Зі своєї сторони ґенерал - ґубернатор розповів Його Світлости про свій побут між Українцями, хвалив Українців і підкреслив ще раз свої слова, сказані ним до Українців м. р., що, **щоб бути добрим канадійцем, треба наперед бути добрим українцем.**

Під кінець візити Лорд Твідсмюр запросив В. П. Гетьманича до себе в гості, коли Його Світлість буде вертатись з Заходу Канади. В. П. Гетьманич приняв запрошення.

МОНТРЕАЛЬ ПІД ЗНАКОМ УКРАЇНИ

Перебування В. П. Гетьманича в Монтреалі поставило увесь Монтреаль під знак Тризуба. Уся монтреальська преса, англійська і французька широко розписувалися в прихильних і сердечних тонах про Україну, й українців та поміщувала ілюстрації з різних оказій побуту Його Світлости в Монтреалі, в днях 27 - 30 листопада й 1 грудня, по два й по три рази. Монтреаль довідувався докладно про Україну й її значення, бо до цього часу він про Україну не знав, або знали лише дуже нечисленні одиниці, та й то у викривленому світлі.

Не було ні одного часопису, щоб не писав широко про Україну.

Крім преси різні високі особи не українського Монтреалу (міністри і інш.) вважали для себе честю познакомитись з Гетьманичем України й гости ти Його у себе.

Монтреаль був в тих днях дійсно під знаком Тризуба!

(«Укр. Робітник»)

ПРОМОВА В. П. ГЕТЬМАНИЧА ДАНИЛА В ТОРОНТІ.

Дня 14-го листопада ц. р. українська громада в Торонто (Канада) урочисто шанувала Сина Гетьмана України бенкетом в «Кінґ Едвард Готелі». На цей бенкет зібралося біля півтори сотки людей — робітників, бизнесменів і професіоналістів. Головою бенкету був молодий український лікар, д-р Сукмановський. Привітальні промови виголосили: адв. Т. Гуменюк, полк. Голіндрейк, о. Каменецький, п. Паславський, п-на Кібзей, п. М. Скура і п. Сувала.

У відповідь на ті привітання Вельм. Пан Гетьманич Данило звернувся до присутніх такими словами:

Високопреподобні і Всечесні Отці духовні!

Пане Голово!

Високодостойний Пане Головний Обозний і Старшино Союза Гетьманців Державників!

Шановна Українська Громадо!

Сьогодні доводиться мені вдруге промовляти перед українським суспільством у Торонті, вдруге доводиться мені говорити перед мішаним товариством. І таксамо як вчора, говорю й сьогодні: в ріжноманітности як з політичного так і релігійного боку людей, що зійшлися тут, щоб мене, молодого Українця з-за Океану й представника мого Батька на цій Землі привітати, добачаю добру ознаку в напрямку взаємного порозуміння Українців між собою, в напрямку внутрішньої консолідації нашої, перед обличчям великих завдань, що сьогодні стоять перед всіми нами.

Всім Вам, дорогі гості, сердечно дякую, що нині до нас так численно завітали.

Зокрема складаю від імени Батька й Гетьманської Управи сердечну подяку Вам, Високодостойний Пане, Головний Обозний, і Вам, Старшини й рядові члени Союза Гетьманців Державників Канади, за те, що впродовж стількох літ несете на своїх плечах у надзвичайно тяжких умовинах цілий тягар організаційної праці, дисципліновано співпрацюючи з Головною Централею Союза Гетьманців Державників у Шикагу. Дякую Вам усім від імені Батька також і за те, що Ви в великій мірі спричинилися до того, щоб в «ударнім» порядку придбати літак «Київ». До відома всіх тут присутніх негетьманців подаю, що придбання цього третього, репрезентантивного літака, який має служити не тільки Гетьманській Організації, але й цілому українському громадянству в Америці й Канаді, було передумовою для мого приїзду до Нового Світу. При допомозі патріотичного українського громадянства Союз Гетьманців Державників своє завдання виконав, довівши ще раз, що він є справжньою, працездатною організацією. За це честь йому й слава! Додержав своє слово і я, приїхавши сюди.

Те, що мені вже довелося бачити як серед гетьманців так і серед іншої української еміграції, являється для мене великою моральною підпорою для дальшої праці. На власні очи я переконався, що наша еміграція за Океаном у більшості своїй є здорова й національно настроєна. Вона не хоче втрачувати звязків зі старим Краєм. Вона хоче й може бути поважним чинником у нашій визвольній боротьбі. Еміграція наша тут за Океаном, порівнюючи з еміграціями інших народів, ще молода. Вона не має ще тут глибокого коріння. У матеріяльному відношенні вона переживає часто великі злидні. Але з другого боку, якраз дякуючи цій її молодости, ще багато невидимих ниток звязують її з рідними Землями й усе те, що відбувається між Українцями в Европі, має відгук і тут. І ми европейські Українці, не хочемо втрачувати звязку з Вами, не хочемо тому, бо Ви представляєте здорову силу українську, яка може й мусить взяти участь у боротьбі за Україну. Успіх нашої майбутньої співпраці залежить у першу чергу від правильної її організації. Зародки такої співпраці вже є. Наше завдання її поглибити й розбудувати. Гетьманці Державники зроблять у цьому напрямку все, що буде в їх силах.

Один з попередніх промовців підніс думку про те, що, мовляв, закордоном треба б мати не одного, а як найбільше українських дипльоматів, які перед цілим світом представляли б українську справу.

До цього хочу замітити: оскільки ми, Українці, маємо поважні сили для праці на народній ниві, то якраз для закордонної праці в нас відчувається великий брак кваліфікованих працівників. І безперечно, чим більше ми мали б таких досвідчених працівників, що посідали б необхідні знання зовнішньо - політичних відносин, орієнтаційний хист, знання мов і необхідний такт — тим було б ліпше. Але при одній умові: щоб підпорядкувалися вони в своїй праці одній Керівній Ідеї й одному керівному Центрові, бо у противнім разі ми знов опинимося — так як це в подібних випадках вже неразтраплялося в нашій історії — перед проваллям. Отже тут таксамо, як і в праці внутрішній, мусимо памятати: те,

що нас погубило, — це брак єдности, орґанізованности, дисципліни й методичної підготовки. Тільки правильно зорґанізована й дисципліновано ведена праця, як у ділянці внутрішній так і зовнішній, виведе нас на широкий шлях.

Оскільки мені зараз доведеться сказати декілька гірких слів на адресу наших націоналістів, то хочу згори зазначити: гетьманці схиляють чоло перед кожною жертвою, що її принесли українці на вівтар Батьківщини, незалежно від їх політичної приналежности й незалежно від того, чи жертви ці були оправдані чи ні. Жертва є жертвою. Схиляємо своє чоло й перед жертвами наших націоналістів, що ними так густо усіяний їх шлях. І я вірю, що молоді наші націоналісти таксамо щиро приймуть мої слова, як щиро я їх говорю.

Хочу тут трохи зупинитись на нашім відношенні до націоналізму.

Деякі з Українців хочуть змонополізувати це по суті старе слово, надаючи йому якесь поверхове сакраментальне значіння, або вкладаючи в це слово поняття й кличі, що зовсім не випливають з нашої української національної минувшини, натомість являються поняттями й кличами запозиченними в чужих народів. І все це з якоюсь своєрідною нетерпимістю по відношенню до всіх інших Українців, які випадково себе націоналістами не називають, або такими націоналістами бути просто не хочуть.

Такими націоналістами й ми гетьманці не є, й бути не хочемо. Бо хочемо ми не розбиття, але обєднання українського народу. Не хочемо створення касти, яка з призирством відкидає все те, що робили наші батьки й діди та всі попередні покоління, що їх таксамо як і нас боліла доля України. Вони може й помилялися, але робили й багато зробили; бо ж і ми нарешті без наших батьків не були б тим, чим є: Українцями, що прагнуть України й хочуть за Неї боротись.

Такими націоналістами ми не є. Але в нашім розумінні ми себе можемо також називати націоналістаи. І може ще з більшою підставою.

Ми є націоналістами в тім розумінні, що хочемо звязати й обєднати в одне національно - свідоме ціле розпорошені маси українські на наших етноґрафічних територіях, як рівнож маси, розкидані по цілому світі. І тому не відкидаємо співпраці ні з яким чесним українцем, навіть іншого політичного погляду, коли ця співпраця може бути корисною для спільного діла. Дивимось на кожного чесного українця, незалежно від його сьогоднішньої політичної приналежности, як на матеріял, який так чи інакше може придатись для будови тих суспільних рамок, тої великої Орґанізації — Держави Української — яка надасть бездержавному народові нашому ясні зовнішні й унутрішні форми й створить з нього справжню Націю. Такою Нацією, Нацією державною ми хочемо бути й до цього свідомо йдемо.

Ми розуміємо трудність нашого завдання. Розуміємо, що нарід наш на перехрестю декількох чужинецьких культур, розшматований не тільки ґеоґрафічно, але й унутрішньо. Розуміємо, що не пропагуванням нетерпимости, але тільки стремлінням обєднати всі творчі й активні сили в один національний і визвольний рух створимо ми справжню українську силу, якій не страшні будуть ані зовнішні, ані внутрішні перешкоди. Віримо й знаємо, що в процесі поротьби за нашу Державність, багато з тих прикмет, що нас сьогодні розєднують, зітруться й зникнуть і ми станемо одною великою родиною.

А Державу нашу уявляємо собі не як уділ одної якоїсь нетерпимої української касти, якої духовних корінців не знайти в нашій минувшині, але хочемо Держави Української, держави, яка виросла б на нашій здоровій історичній традиції й мала б у собі той стародавній Дух рідної Землі, який являється сам по собі величезним стимулом для внутрішнього обєднання й унутрішньої спайки. Хочемо, щоб у будові тої Держави взяли участь як найбільше українських патріотів. Хочемо, щоб у боротьбі за здобуття й закріплення тої Держави брали таксамо участь українські хлібороби як і українські робітники, як інтеліґенція наша, так і військовики. Всі!

І хочемо, щоб Держава та спиралася на моральних основах. А ті основи

може дати тільки християнський світогляд, без якого не можемо мислити успішної боротьби проти розкладових явищ серед нашого суспільства, а особливо проти большевизму. І тому хочемо, щоб була Церква; Церкву ми підтримували, підтримуємо й завжди будемо підтримувати. Але хочемо, щоб і ця висока Інституція, побудована на незмінних засадах християнського світогляду, відбивала в собі український Дух нашої Землі й тим самим ще більше спричинювалася до нашого внутрішнього обєднання.

Неможна осягнути великої цілі без боротьби. Такої боротьби Гетьманці Державники шукають і її вже давно ведуть. Не бояться вони й жертв і коли необхідно, то й жертв крови.

Всім іншим українським патріотам Гетьманці Державники простягають руку й кличуть до співпраці.

І я, як молодий Українець, що добровільно звязався з нашим визвольним Ділом, ставши на шлях, що по ньому йде мій Батько, був би щасливий бути серед тих, кого Божа воля покличе, щоб принести найвищу жертву для добра Батьківщини!

ПО КОРОЛІВСЬКИ ВИТАЛИ УКРАЇНЦІ СВОГО ГЕТЬМАНИЧА

Під таким наголовком помістила вінніпеґська «Фрі Прес» опис привитання В. П. Гетьманича українцями Вінніпеґу на залізничім двірці в час Його прибуття, дня 11-го грудня ц. р. Сієнарською залізницею, о год. 9-ій ранком.

На двірці, хоч був сильний мороз, зібрались около 500 українців, щоб повитати свого Гетьманича. І тут плакали з радости, як і скрізь передтим. Приняття в Гетьманськім Домі, що відбулось у суботу й концерт у честь Світлого Гостя, що відбувся в неділю попол. в «Плейгавз театрі» відбулись при переповнених залях й при великому ентузіязмі українців.

Плейгавз театр поміщає 2.000 людей. Участь у концерті брала дута оркестра легкої піхоти. І на принятті й на концерті був присутним Їх Екселенція Преосвящений Ладика. Розпорядчиком концерту був п. Д. М. Ільчишин.

(«Укр. Робітник»).

«Українські Вісти» з Едмонтону так описують те приняття:

Коли б свідки тріюмфального вїзду Великого Богдана до Киева були в Вінніпеґу в днях 11, 12, 13 й 14 грудня ц. р., то вони напевно освідчили б, що не менш тріюмфальним був побут В. П. Гетьманича Данила у Вінніпеґу. Як тоді, так і тепер Українці ріжних напрямків релігійних та політичних переживали дні небувалого національного підйому. Як тоді Великого Гетьмана — так тепер Гетьманського Сина витали як ще нікого перед тим! Як тоді — так і тепер усіх огорнуло безмежне одушевлення, усім національна гордість розпирала груди. Усі чулися, що їх лучить один понадпартійний, понаддлясовий всеукраїнський національний ідеал.

Українці з найбільшою пошаною і вдячністю витали свого будучого монарха, бо Він безмірно більше, як котрий інший український достойний гість розбудив національну свідомість, викликав загальне зацікавлення до українських ідеалів та змагань та захопив серця усіх свідомих Українців. Канадійська Україна безмежно вдячна Репрезентантові Гетьманського Роду, бо він — як ніхто інший! — наповнив серце кожного свідомого Українця новою надією в краще наше майбутнє й вірою в нашу остаточну перемогу. Неоцінену вартість для української справи має й те, що український престолонаслідник — і тільки він! — промовив до чистих сердець української молоді, вратував ту молодь на довгі роки, вкілляв у неї палку любов та глибоку пошану до свого рідного, до своєї славної минувшини, до своєї традиції.

З приїздом В. П. Гетьманича молоді серця почали битися скоріше зі щирою любовю — до України та до її славного будучого Володаря.

Громадянство віддає пошану.

Просторна саля сіенарського двірця була наповнена Українцями ще від ранного ранку в суботу, 11-го грудня. Коли до стації вїздив могутній поспіш-

ний поїзд, який віз Гетьманського Сина — замітне було сильне зворушення серед Українців, які вийшли привитати свого дорогого Гостя.

Коли В. П. Гетьманич у товаристві Головного Обозного С.Г.Д. М. Гетьмана, зійшов з поїзду — його привитали члени Обозної Команди С.Г.Д. з Д. М. Ільчишиним та Д-ром Т. Дацковим на чолі. З усіх сторін світливці здіймали фотографії, щоб мати на все памятку цеї незабутньої хвилини.

Як Достойний Гість появився на стаційній салі — усі привитали його урочисто здіймивши шапки та капелюхи. П. Гетьманич відповів на поздоровлення, здіймаючи час від часу свій капелюх на привіт. Перед стацією чекало наготові імпозантне авто, яким В. П. Гетьманич відїхав, у товаристві членів Обозної Команди, до готелю Форт Геррий, де для нього вже були замовлені кімнати. Після нарад з членами Обозної Команди В. П. Гетьманич дав інтервю представникам щоденної преси. О годині 2-ій пополудні Високий Гість зложив візиту Його Ексцеленції Преосвященному Єпископові Василієві Ладиці.

Достойне приняття.

О годині 8-ій вечером чепурно прибрана саля Гетьманського Дому переповнена торжественно настроєними гостями. На будинку гордо повіває жовтоблакитний прапор, над дверима в елєктричнім освітленні пишається артистично виконаний п. Барицьким привітальний напис, по обох боках котрого радісно лопотять британський, та український прапори. Живі цвіти й свічки на столах, спеціяльно пристроєні світла, прапори, прапорці та декорації взагалі говорили, що свято це — небуденне!

В. П. Гетьманич у Товаристві членів Обозної Команди та Преосв. Кир Василій у товаристві Канцлєра Всч. о. Д-ра В. Кушніра та інших духовних — майже в один момент прибули на салю.

Саля заповнена вщерть. При вступі на салю В. П. Гетьманича зірвалась буря окликів «слава», кошовий вінніпегського коша п. В. Барицький з хлібом і сіллю на підносі привитав Світлого Гостя. В. П. Гетьманич хліб приняв, подякував, а зібрані на салі почали співати національний український гимн. По відспіванні гимну В. П. Гетьманич засів на почеснім місці при столі, а коло Нього Преосвященний Єпископ Ладика з правого боку, а Всч. о. Д-р Кушнір з лівого. Дівчинка п-а Оля Печенюк з китицею троянд у руці своїм милим і виразним та чутливим голосочком привитала Гетьманича спеціяльно на те уложеною промовою. Потім обозний капелян Всеч. о. П. Божик відмовив молитву, Ексцеленція Преосв. Ладика поблагословив їду й почався бенкет. Господарем бенкету був п. Д. М. Ільчишин, нововибраний радний міста Вінніпегу.

По внесенню тоасту Вельм. Паном Гетьманичем, в честь Ексцеленції Епископа Кир Василія, «не лиш як Достойника Української Греко - католицької Церкви, але й як визначного Українського Патріота», Ексцеленція виголосили промову, яку подаємо в цілости:

Промова Ексцеленції Кир Василія Ладики.

Вельможний Пане Гетьманичу,

Високодостойні Гості!

Серед буденности нашого життя і наших щоденних турбот та праці, чи тут в Канаді,, чи на нашій прадідній землі Україні, ми мало маємо таких ясних хвилин, які підбадьорювали б нас у нашім історичнім поході, які сталили б нашу волю, наш характер, які запалювали б нас до великих, світлих діл, які різьбили би українське серце у живих памятниках наших здобутків і наших культурних зусиль.

..Мало тих ясних хвилин, а причин на це у нашій минувшині й сучасности багато. Нарід розбитий віковою недолею, як це мається з нашим українським народом, з часом не тільки затрачує веселість свойого серця, але що більше, з ходом віків тратить найкращі цінности свойого племени, свойого роду. Лише з трудом, з надлюдськими зусиллями вдається його вдержати на поверхні життя.

Такі свої цінности на протязі віків тратив також і наш український народ. Стратив свою державу, стратив свою волю, з горожанина став невільником, або що найвище підданим одної чи другої держави, стратив пошану усякого свойого рідного авторітету. Неволя не виховувала і нині не виховує його ніде на українського горожанина. Поволі пилом припадала любов до Рідної Землі, Батьківщини, до своїх братів. Замість взаїмної пошани, любови й праці у спільній недолі, ненависть і руїна в самому серці, в лоні народу.

Нескристалізованих і неосвідомлених застав нас великий український, державницький день 1918 року. Тисячі молодих жертв найкращих наших синів зложено на жертвеннику Батьківщини, та еліта - мозок народу не дописав. Замість вести народ до ладу й порядку, еліта наша в хаосі, з малими виїмками, по нинішній день перед провадить. Замість іти до народу з кличем: БОГ і ВІТЧИНА — вічного ідеалу усіх народів, ведуть народ під вигуками утопії безбожництва та жидівсько - московського інтернаціоналу.

Скорше можна побудувати місто на хмарах, як рядити народом без релігії, — сказав колись фільософ Платон. А я скажу: Скорше можна побудувати місто на хмарах, як Українську Національну Державу на безбожництві, хаосі, сектанстві та інтернаціоналі.

Лучність з Богом і Його почитання не можуть оставатися тільки в ділянці людських почувань, ні, воно мусить унагляднюватися в дійсности в практичному життю. Це та гранітна основа суспільна і господарська народу, це дорога до єдности, чести і сили народу.

Ми свідомі правости нашої справи і стараємося, мимо всіх труднощів, ці моральні цінности дати й закріпити серед нашого народу. Лиш тоді наш український народ буде мати відвагу й силу стрінути вічі в вічі ворожі сили зла, що на четверо розшматовують наш нарід, лиш у цей спосіб зможемо заложити гранитні основи в боротьбі за Українську Державу, яку Господнє Провидіння серед нинішніх історичних подій напевно нам принесе.

На наших очах переживаємо тяжку історичну лекцію нашого народу. Нині, коли ця лекція ще відбувається, ми можемо вже відважніше глядіти в нашу майбутність. Кличі, які голосила постійно наша Українська Католицька Церква, нині находять своє реальне виправдання.

Нині не є тільки одиниці, але цілі організації, що розуміють, що дорога до української державности іде через Христову Церкву. Клич — БОГ і ВІТЧИНА проганяє сьогодня з українських земель безбожницький жидівсько-московський інтернаціонал так, як проганяє сонце тумани непривітньої ночі. Цей клич несе скорим кроком історичні події вперед, а на обрії нашого життя ми завважуємо вже недвозначні познаки цілковитої побіди Бога над безбожністю, а Української Національної Держави над московським інтернаціоналом.

І це є та радісна нинішна хвилина, хвилина, що запалює наш нарід до великих світлих діл, до нестримних змагань здійснення Української державницької ідеї.

Вельможний Пане Гетьманичу! «БОГ і ВІТЧИНА», це клич Ваш, це клич Вашого батька Їх Світлости Гетьмана Павла, це клич наших гетьманів, наших великих князів, це традиційний клич Української Самостійної Держави. Під тим кличем наша побіда.

Мимо тяжкої неволі, під прапором «БОГ і ВІТЧИНА» збираються дотепер розпорошені сили, в стихію національної єдности, мимо утопійних інтернаціональних кличів; під прапором «Бог і Вітчина» набирає наш нарід національної ментальности, мимо політичного і релігійного сектанства, під прапором «Бог і Вітчина» український чоловік набирає громадської і державницької стійности.

І так неволя, чужинецьке ярмо нашого народу, на наших очах тратить своє смертоносне жало. Віра сильна і непохитна в осягнення свободи народу, у здійсненя Української Самостійної Держави, яку очолювали колись наші великі князі, якою правили колись наші славні гетьмани, а яку в останньому очолює Ваш славний Гетьманський Рід Скоропадських, витворить з нас сильну, могутню націю, свідому своєї місії серед сімї культурних народів.

Тому Вельможний Пане Гетьманичу,

я зі щирого серця витаю Вас на цій канадській землі, як живого виразника Української Самостійної Держави. Нехай Ваш похід по Новому континенті Америки, між українською кольонією, буде початком цього славного походу по землях нашої Батьківщини, що заквітчається у Золотоверхому Київі, Українським Престолом Ваших Батьків Гетьманів Всієї України.

УКРАЇНСЬКИЙ ВІННІПЕҐ ОВАЦІЙНО ВИТАВ В. П. ГЕТЬМАНИЧА ДАНИЛА

На слідуючий день в неділю відбувся величавий концерт.

Саля театру Плейгавз вже була переповнена, коли В. П. Гетьманич у товаристві членів Обозної Команди С. Г. Д., Ексцеленції Епископа Ладики й духовенства прибув впрост від Епископської Палати.

Сотні тих, що прийшли після години 2.30, мусіли вертатися додому, бо театр може помістити всього около 2.000 осіб. Світливці знов спрямували свої апарати на особу Високого Гостя як він лиш висів з авта.

В моменті, коли В. П. Гетьманич появився у дверях — ціла саля вже була на ногах. Як тільки Високий Гість прибув на своє місце в льожі — прибраній українськими та британськими прапорами — грімко рознеслися по салі звуки канадійського гимну «О Канадо», який відограла орхестра Вінніпеґської Легкої Піхоти під управою капітана Л. Николса. Умундуровані члени СГД та відділ Вінніпеґської Легкої Піхоти (майже всі Українці), який творив почесну охорону льожі, через цілий цей час стояли на «позір». Вражіння цих зворушливих хвилин залишиться в серцях учасників на завсіди.

Вступне слово виголосив алдермен Д. М. Ільчишин, котрий між іншим сказав: **«Нині, Ваша Світлосте, вінніпеґська Україна витає Вас зі щирим і радим серцем та запевняє Вас, що наша льояльність не кінчиться на словах і що коли прийде час, то ми зуміємо постояти в обороні того всього, що є дороге для кожного Українця, а що власне Ваша Світлість свєю особою репрезентує».** Ціла саля відповіла бурхливими оплесками на заклик «Хай живе Його Світлість Вельможний Пан Гетьманич!»

По закінченню концерту і численних промов п. Ільчишин оповістив, що слідуватиме промова В. П. Гетьманича. І знов бурею загреміли довготревалі оплески.

Пан Гетьманич промовляв зі свого місця в льожі, де були пристроєні голосники. Вперед говорив по анґлійськи, а довшу промову виголосив по українськи. Тисячі очей був иненаче приковані до особи Гетьманського Сина, якого слів усі вислухали із запертим віддихом. Щиру, розумну й високопатріотичну промову Достойного Гостя переривали тільки часті оплески. Ніхто з учасників цього торжества не переживав ще таких радісних хвилин: бачити власними очима особу та слухати дорогоцінних слів Гетьманського Сина!

Після українського та британського національних гімнім програму свята закінчено, але В. П. Гетьманича ще майже дві години «облягали», головно молодь, щоби одержати його власноручний підпис на програмках та на фотографіях. Мило було дивитися на ті веселі лиця, на ті оченята, з яких можжна було пізнати високу пошану та щиру любов тих маленьких сердець до будучого Володаря!

НЕБУВАЛІ ДОТЕПЕР ПРИЙНЯТТЯ В. П. ГЕТЬМАНИЧА В ЕДМОНТОНІ

Приїзд Його Світлости Вельможного Пана Гетьманича Данила до Едмонтону викликав серед Українців міста Едмонтону й околиці небувале дотепер захоплення. Як ми вже повідомляли, від довшого часу тільки й бесіди було між ними. Те захоплення Високодостойним Гостем виявилося наглядно щойно в суботу рано, 18 грудня. Хоч потяг, в якому їхав В. П. Гетьманич, мав прибути до Едмонтону в 6.50, то Сіенарська стація заповнилась Українцями ще від 6-ої години. Коли ж нарешті прийшов час приїзду, на заліз-

ничому двірці годі було пропхатись, бо 600-на маса людей заповнила і стацію і плятфюрму перед нею. Всі з запертим духом очікували появи В. П. Гетьманича.

На зустріч В. П. Гетьманичеві підійшли до ваґону Впр. о. С. Дидик, ігумен ЧСВВ, о. Добко ЧСВВ, редактор В. Дикий, п. Володимир Мудрик, окружний отаман СГД в Альберті і п. І. Ісаїв. Командант почетної ґвардії, п. І. Боцюрків, передав уставлений відділ із 30 гетьманців до розпорядимости В. П. Гетьманичеві. Мимо вставленого перед тим порядку, треба було з трудом промощувати дорогу В. П. Гетьманичеві крізь маси народу, що товпились коло переходу. Кожний хотів бодай одним оком заглянути високу стать В. П. Гетьманича, що проходив між масами і злегка кивав головою на знак подяки в ті сторони, звідкіля зривались грімкі оплески.

Зі стації відвезено В. П. Гетьманича до готелю Мекдоналд, де годину пізніше Він уділив авдієнцію репортерам обох едмонтонських щоденників.

Вечером, в 7.30, відбувся в честь Його Світлости бенкет в Українськім Народнім Домі. Такого бенкету не памятають навіть ті, що мешкають у цім місті поверх 30 років. До столів у головній салі й на ґалєрії засіло близько 400 осіб, в тому десятки гостей з провінції. При вході на салю, голова Народнього Дому привітав Вельможного Пана Гетьманича хлібом і сіллю. Пан Гетьманич поцілував хліб, і похід рушив до головного стола. Орхестра заграла марш, але музики не чути було, бо грімкі оплески та трикратне «слава» із грудей соток осіб заглушили її.

Підчас бенкету від міста привітав В. П. Гетьманича мейор Едмонтону, п. Фрай, а від парохії — Впр. о .С. Дидик. Далі слідували тоасти: для Британської Імперії — адвокат Юрко Шкварок; на нього відповів п. Д. М. Доґґан, лідер консервативної партії в Альберті; для Канаді — адвокат Іван Басараб; відповів пан Джеймс Мек Кіннон, посол до федерального парляменту. Тоаст Їх Світлости Ясновельможному Пану Гетьманові Павлові виголосив редактор «Українських Вістей» п. Василь Дикий. Провінції — п. Василь Томин, посол до албертійського парляменту.

По концертовій програмі — тоаст албертійському університетові підніс п. Василь Середа, а відповів професор університету Стюарт Данн. Від Народнього Дому зложив привіт його голова п. Гр. Демків. Короткою промовою привітали В. П. Гетьманича п. Монеген, представник Ордену Лицарів Колюмба, о. Форкад — редактор французького часопису «Ля Сурвіванс», і п. А. Головач від імени молоді. Тоаст і многоліття В. П. Гетьманичеві підніс п. І. Ісаїв.

На всі промови відповів В. П. Гетьманич у мовах: анґлійській, французькій і українській.

На концерті в честь В. П. Гетьманича, що відбувся в неділю, було присутних понад 800 душ. Понад 200 душ вернулись додому через брак місць.

Концерт випав также величаво, як і бенкет. («Укр. Вісти»).

ПРОМОВА В. П. ГЕТЬМАНИЧА У ВАСИЛЯНСЬКІМ МОНАСТИРІ В МОНДЕРІ

Високопреподобний Отче Ігумене, Всечесні Отці і Браття і Дорогі Українські Гості!

Прийміть в імені Батька мого і від мене щиру подяку за так миле й сердечне приняття мене в цьому Домі.

У скорім часі після того, як я зійшов з пароплава на Американську Землю, були це ОО. Василіяни в Шикаґу, які перші мене до себе гостинно запросили. І тепер, коли подорож моя по заокеанським осередкам нашої еміґрації наближається до кінця, я маю знов нагоду бути гостем Чину Святого Василія Великого. Гостинність цю сердечно ціню, бо хоч я, як і Батько мій і ціла Родина наша, що таксамо як і більшість з Наддніпрянців є православними, ми глибоко шануємо Греко - Католицьку Церкву і її інституції.

Підчас моєї подорожі, що відбулася на запрошення Союзу Гетьманців Державників Америки й Канади, я мав на-

году зблизька познайомитись з нашою заокеанською еміграцією. Всюди українські патріоти, як світські так і духовні, вітали мене надсподівано щиро й сердечно, вітали ентузіястично. Добачаю в цьому здорову ознаку того, що історична державна традиція наша глибоко сидить у душах широких мас українських. Є це шукання твердої точки опертя для наших визвольних змагань, стремління будувати наше українське майбутнє на глибокім і твердім фундаменті.

Все, що я досі в Америці й Канаді бачив, являється для мене великою моральною підпорою й заохотою до дальшої завзятої роботи.

Я щасливий бути в цьому Домі не тільки тому, що тут виховуються провідники духовні, що поставили ціллю життя свого ширення Науки Христової й моральне й релігійне піднесення нашого народу, але я щасливий бути тут також тому, що знаю, що находжуся в осередку, де плекається й національно - державницька українська думка.

Ми, українські державники, не можемо мислити успішної боротьби проти зовнішніх і внутрішніх розкладових сил, що ділають серед нашого суспільства і в першу чергу проти большевизму — без існування широкої моральної бази, що її нам може дати тільки християнський світогляд. І тому визнання законних Церковних Авторітетів являється одною з основ Гетьманського Руху. Звертаю при цій нагоді увагу Вашу, що таксамо, як і в 1918 році, хочемо ми, щоб у майбутній Незалежній і Самостійній Українській Державі була повна свобода релігій.

Ми, світські люди, робимо діло політичне, стремимо до того, щоб створити з розпорошених сил українських силу політичну, що черпаючи національну свідомість свою зі здорових історичних джерел нашої державної традиції, єдина зможе причинитись до створення з нас Державної Нації, Нації, яка б цінила свою минувшину і яка спокійно й сміло дивилася б на своє майбутнє.

Серцем відчуваю, що сьогодні здорове українство поволі стає на правильний шлях, поволі виходить на ясну й пряму українську дорогу.

І я щасливий почути якраз тут, в цьому релігійно - національному осередку, вислови повного зрозуміння нашої державницької роботи, як рівнож запевнення, в такій ясній формі допомоги й підпертя на майбутнє.

Ми є свідомі того, що релігійне питання в Україні буде не так легко рішити. Як з расово - психольогічного боку Українська Нація сьогодні ще не представляє собою моноліт, таксамо й у релігійному відношенні відбиває вона на собі ріжні впливи. Як українські державники ми свідомі величезної ваги правильного рішення релігійного питання, але також знаємо, що остаточно розрішене воно зможе бути тільки тоді, коли будуть існувати міцні державні рамки, коли буде існувати Українська Держава. Тому виходячи з заложення свободи релігії в майбутній нашій Державі, ми сьогодні скупчуємо нашу увагу в першу чергу на політичній стороні нашої роботи, на обєднанні всіх творчих і здорових сил в однім національнім державницькім фронті.

Високопреподобний Отче Протоігумене, Преподобні й Всечесні Отці й Браття!

Я ще раз сердечно дякую Чинові Святого Василія Великого за моральну допомогу нашому Ділові, як рівнож за щире й сердечне відношення до мене! Ми находимося знов на порозі великої національної боротьби! Я глибоко вірю в світле майбутнє нашого Народу! Вірю, що в обєднанні всіх творчих і здорових сил в одній спільній роботі — запорука успіху. Для такого обєднання державники українські, свідомі взятих на себе обовязків, вже віддавна працюють. Сьогодні їх вже не горстка, їх багато!

І тому, з вірою в ласку Божу й наші сили, кличу нашій майбутній

Вільній Україні — Слава!

ЗАКІНЧЕННЯ ОФІЦІЯЛЬНОЇ ПОЇЗДКИ ВЕЛЬМ. П. ГЕТЬМАНИЧА ДАНИЛА

Виступи в інших містах Канади, в Віндзорі, Торонті, Гемілтоні, Оттаві, Монтреалі, Судбурах, Саскатуні, Мондері, Дервенті, Калгарах, всього 41, нічим не відріжнялися від описаних вище. В залежности від розмірів заль та величини колоній присутних бувало більше або менше, але характер свят був все той сам. Скрізь Вельм. Пан Гетьманич зустрічав вияви найбільшої пошани, щирої приязні та ентузіястичного захоплення.

— Офіційні виступи В. Пана Гетьманича поміж українцями закінчились 10-го січня п. р. Того дня В. П. Гетьманич зложив другу з черги візиту генерал -губернаторові Канади Лордові Твідсмюрові, запрошений ним підчас першої візити.

Генерал - губернатор цікавився життям українців на фармах у західній Канаді, бо сам поміж ними їздив і відносини поміж українцями йому до певної міри відомі; українців хвалив і називав їх «добрими фармерами», що багато спричинились до розбудування Канади, а головно степових, хліборобських провінцій.

Поїздка В. П. Гетьманича увінчалась 100-процентовим успіхом і залишила українців в стані духового підйому, нового завзяття до праці для України, влила в них нову енергію й скріпила їхні надії на відзискання незалежности України. Противників та поїздка заскочила, а ворогів сильно стрівожила. На це вказують ті большевицькі протестаційні віча «в імені українського народу» (а якже!) — й ті протести писемні, що посилались були до генерал-губернатора Канади, до Оттави.

Наспіли туди протести, від большевиків, поляків і москалів. Значить припекло. («Укр. Роб.»).

ЗНАЧІННЯ ПОДОРОЖІ ГЕТЬМАНСЬКОГО СИНА
(Авторитетний голос з Рідного Краю)
(в скороченню)

В різдвянім числі «Нової Зорі» (Львів), надруковано велику статтю начального редактора того часопису, Д-ра Осипа Назарука, під наголовком «Пробудження українського монархізму». Др. Осип Назарук — цей перший пропагатор і організатор Гетьманського Руху за океаном — розглядає причини упадку Української Гетьманської Держави 1918 р. і доводить, що та держава наша упала тоді тому, бо широкі народні маси на Великій Україні не встигли усвідомити правди української монархічної держави. І

«Таким чином українську монархістичну державність, відроджену в близько 6 століть по упадку нашої княжої державности, повалила темна українська маса разом з українською соціялістичною інтеліґенцією під впливом московської пропаганди зовсім подібно, як та сама темна українська маса також під впливом московської пропаганди повалила напів суверенний Гетьманат у 18-ім столітті».

Підкресливши величезне значіння безсмертного твору неб. В. Липинського — «Листів до Братів Хліборобів», що

«Тим твором дав він теоретичну підставу велико - українській лєґальній, традиційній монархії» —

Автор констатує:

«Майже 20 літ часу треба було на те, щоби зрозуміння правди могло дійти в глибину української народньої маси, простого народа, без якого не можна вдержати Української держави, хоч — як показала практика — можна її створити...

Докази ті дав простий український народ, дало робітництво і хліборобство наше в великих містах Злучених Держав Північної Америки і східньої Канади та на безмежних преріях Манітоби, Саскачевану й Альберти. Там на тих свобідних землях і просторах нема такої сили, яка без зрозуміння правди і волі нашого простого народа могла зорґанізувати таке приняття для представника велико - української лєґальної монархії, якого там зазнав син Гетьмана Павла, Данило, що приїхав відвідати наш нарід іменем свого Батька».

Др. О. Назарук такими словами оцінює вартости подорожі В. Пана Гетьманича Данила за океаном:

«Це був не лише тріюмф українського Гетьманича: це був рівночасно тріюмф українського розуму над українською глупотою, тріюмф того розуму, що пробудився в нашій народній

масі, яка приняла між себе члена аристократії української землі, як представника себе самої і лучника всіх без виїмку верств і станів українського народу, що відтепер зі щораз більшою силою змагатимуть до одної ціли: освободження української землі і створення та закріплення на ній сильної, упорядкованої, правдивої християнської держави, звязаної з традиціями наших Батьків.

Хто знає відносини за морем, де з природи річи асимілюються переселенці навіть наймогутніших европейських народів, богаті, культурні, з великою традицією і зі звязками, які мають у своїх власних державах, у старій батьківщині, — тому ясне значіння великої подорожі Гетьманича Данила. Та подорож і приняття, якого зазнав Данило Павлович від нашого народу за Океаном, причиниться до продовження життя нашого племени за морем найменше на 100 літ, то значить на три покоління, рахуючи 33 роки на одно покоління. Причиниться до продовження життя того племени тому, бо дідо з внуком дуже добре може говорити про справи, які на того діда зробили найбільше вражіння в житті його. Нема сумніву, що для нашого робітництва і фармерства за Великим Ставом було надзвичайною подією бачити «Українського Принца і Престолонаслідника», говорити з ним через депутації свої, сидіти з ним при однім столі при чужих найвисших свідках в богатьох містах і провінціях та що найважніше молитися разом з ним в Церквах до всевідучого і всемогучого Бога за допомогу при виборенні свободи Рідного Краю й народу. Уява народа розмалює собі ту дуже незвичайну подію по свому, в найкращих барвах і формах. І цей образ стане в народній уяві центром надземного світла і тепла, який той нарід лучити ме з центром церковно - релігійним в піднесенні свого серця до Бога. Всьо то разом продовжить життя того племени, відірваного від Рідного Краю батьків своїх і розпорошеного серед чужої стихії. Ось **перша** вартість подорожі Гетьманського Сина, Данила Павловича, якої ніякими грішми оцінити не дасться. Це вартість національно - моральної натури, вартість життєва в найглибшім того слова значінні, вартість напрямова і прапорна, яка огненними буквами виписує на прапорі тої частини української нації, що розсипана по світі: **«Ти мусиш жити, бо перед Тобою великий обовязок — помогти старому краєві батьків твоїх освободитися з неволі».**

А **друга** велика вартість подорожі Гетьманського Сина Данила Павловича — політично - пропаґандивної натури. І знов навіть грубими сумами грошей не можна викликати того вражіння між чужими людьми й організаціями, яке викликала поява Представника велико - української Династії, з пошаною приниманого українським народом без ріжниці партій та віроісповідань у многих містах і провінціях двох великанських держав, з яких кожда має величину Европи. Навіть мілїоновий фонд в долярах, призначений на пропаґанду, не звернувби такої уваги на українську справу, як звернула поява особи з українського Гетьманського Роду, приниманої з пошаною українським народом на таких великих просторах. Навіть з мілїоном долярів висланого за Океан найлучшого українського аґітатора не пошанують своєю присутністю вже на залізничих двірцях представники організацій англо - саської раси, не прийматимуть між себе з такими почестями могутні німецькі організації, не засядуть з ним при однім столі до пиру бурмистри мілїонових найбогатших міст світа, — з тої простої причини, що гроші їм не імпонують і дуже добрих аґітаторів вони бачили й чули вже нераз. А в особі Гетьманського Сина, шанованого на великих просторах всім племенем його, притягнуло увагу представників чужих великих сил **пробудження в масах Ідеї** освободження великого народу, який складав перед їх очима докази своєї політичної зрілости. Складав ті докази олицетворенням змагання передовсім до своєї власної єдности мимо всіх спроб розбивання її ззовні і знутра. На такий образ подивиться кождий з правдивою пошаною в своїй власній свідомости і з дійсною симпатією для тих, що так поступають на чужині в імя традиції та будуччини свого народу.

І в тім коріниться **третя** велика вартість подорожі Гетьманського Сина, Данила Павловича. Вона полягає на

рефлєксі, який наслідки тої подорожі мусить згодом кинути між український нарід також у Старім Краю тай взагалі скрізь, де тільки живуть Українці. Інакше кажучи, третя вартість подорожі Гетьманського Сина Данила Павловича, приниманого з пошаною українським народом за Океаном на великих просторах без ріжниці партій і віри, — **це велика лекція,** яку дала українська еміґрація за морем всьому українському народові. Це розумна лєкція єдности і здобування престіжу (поваги) між чужими народами. Така лекція рівнозначна з ділом, великим під оглядом внутрішньої моралі і дисципліни, під оглядом орґанізаційним, політичним, пропаґандивним. **Все то разом складається на неоціниму кристалізацію правдивої нації,** яка може мати перед собою велику будучність, як тільки витреває в тій політичній єдности і піднесеться згодом до єдности моральної...

І за всьо то від окрівавленого Старого Краю належиться вдячність українській еміґрації за Океаном. І та вдячність лине з України за море, з сердечним проханням: **«Коли Ви там так розумно започаткували велике діло національної єдности під традиційним прапором батьків, то закріпіть те діло в трівких українських монархістичних орґанізаціях і дітям та внукам своїм перекажіть як найдорожчу думку свою чесну і трівку участь в тих орґанізаціях з ціллю: побачити при Божій помочі гідну нагороду в формі власної Великої Держави».**

Український Технічно - Господарський Інститут Позаочного Навчання

приймає безпереривно впис студентів та курсантів на:

1. ВИСОКОШКІЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНО - КООПЕРАТИВНИЙ ВІДДІЛ. 4 роки. Дає всебічну фахову освіту, необхідну для праці в кооперативних і громадських установах та приватних підприємствах.
2. ВИСОКА ШКОЛА ПОЛІТИЧНИХ НАУК. 3 роки. Підготовляє до громадської, політичної та журналістичної діяльности.
3. ВИСОКІ КУРСИ ГРОМАДСЬКОЇ АҐРОНОМІЇ. 1 рік. Докладно навчають про форми і методи переведення громадсько - аґрономічної праці серед українського населення.
4. ТЕХНІКУМ СІЛЬСЬКО - ГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОМИСЛОВОСТИ. 2 роки. Дає фахові знання з ріжних галузів промисловости, що працює на с.-г. сировині
5. ВИЩІ КУРСИ УКРАЇНОЗНАВСТВА. Півтора роки. Систематично ознайомлюють про минуле і сучасне України та українського народу, його культурні скарби і підстави матеріяльного добробуту.
6. КУРСИ БУХГАЛЬТЕРІЇ. 1 рік. Підготовляють книговодів для праці в установах і підприємствах.
7. КУРСИ МОВ: англійської, німецької та французької. Уможливлюють опанувати світові мови для користування чужоземною літературою і пресою.
8. КОРОТКОТЕРМІНОВІ КУРСИ: а) Пасічництво, б) Американське промислове пасічництво, в) Садівництво, г) Городництво, ґ) Консервація та перероблення садовини й городини, д) Оброблення шкіри, е) Миловарство, є) Радіотехніка, ж) Фотографія, з) Теорія музики.

Жадайте преспекти з програмами, правилами вступу і таксами оплат. Висилаються безплатно. На ширшу відповідь присилайте поштову міжнародню марку. Можна замовляти також лише самі підручники. Цінники висилаються безплатно.

Прохання надсилати на адресу:

Ukrajinsky Technicko-Hospodarsky Institut. Podébrady, Zámek, Checoeslovaquia.

П. Ковалів.

ЧІЛЬНІ ЛЮДИ ТА ЇХ АВТОРІТЕТ.

Поступ.

Людство йде безупинно вперед, витворюючи все нові духовні та матеріяльні вартости. Життя нашого покоління дуже мало нагадує животіння далеких предків наших, що вживали камяної зброї, або тих, що блукали з кінськими табунами по широких степах України у пізніщі часи за скитів. Ріжниться воно й від побуту вже культурніщої княжої доби й новіщої козачої. Навіть короткотревалий шал комуністичної руїни, що знищив стілько вартостей, не в стані знищити всього того, що приніс поступ на протязі поколінь.

Сучасне життя багатше змістом і ріжноманітніще. Величезні будинки прикрашують численні міста. У велетеньских фабриках нагромаджується необчислима працева енергія тисяч робітників. Людство має до роспоряджимости величезні машини і дуже багато приладь для виробу річей навіть невідомих в попередніх часах. Ми користаємося меблями, носимо вбрання, вміємо далеко швидче рухатися по землі та по воді, можемо навіть літати в повітрю швидше і вище від птиць... Ми друкуємо неймовірну скількість книжок та часописів, слухаємо музику, відповідаючу ріжному смакові і настроям, маємо до схочу більш чи менш наукових теорій та пояснень усіх явищ, а численні держави мають кожна свій відмінний від інших політичний устрій...

Творчі одиниці.

Поступ, як і всяка творчість взагалі, не є, тай не може бути, витвором широких народних мас. Всяка творчість є індивідуальна. Кожда річ задумується одною людиною. Але творець не буває самітний, він має потребу в оточенню, яке булоб здібне ідею прийняти, її засвоїти й зреалізувати. Часто - густо потрібно раніще, ніж перевести в життя якусь справу, обміркувати її докладно в невеличкім гурті одиниць, здібних в наслідок тих чи інших причин ту справу зрозумити і нею перейнятися. Але щоби дати сталі наслідки, діяльність творця чи творчої групи мусить відповідати ступневі восприємчивости, настроям, думкам, переконанням чи артистичному смакові громади.

Хоч епичну народню поезію складали окремі співаки, але твори їх стали скарбом цілого народу. Стародавні билини, думи козачі, народні побутові пісні, які сподобалися іншим, збереглися, дійшли до нас часом у трохи зміненій дормі, іноді у кількох варіянтах в залежности від памяти та артистичних здібностей переказувачів. Та чим ширші кола зацікавлені у висліді теї творчости, тим краще мусить вона відповідати духові часу і певному загалові.

Якась статтуя чи поезія може подобатися лише тісному колу людей, тоді як проект будівлі громадської вартости — мійського театру чи залізничого двірця не повинен вносити різкого дісонансу між іншими будівлями, на стилю та оздобі яких важить і заможність їх власників і будівельний матеріял і, головне, смак населення. Але ще більше ніж творчість матеріяльна, артистична чи наукова, залежить від загалу громади діяльність організаційно-політична.

Авторитет Проводу.

Щоби впорядкувати державно політичне життя країни, порівняюче незначна числом активна меншість потребує зрозуміння і підтримки пасивної більшости народу. Звичайно підтримка народу менш необхідна, коли провідна верства численна, міцно зорганізована, або коли маса не розбита великою скількістю рухливих людей чи організацій ріжних поглядів, які стремлять до перебрання проводу політичного життя в свої руки. І навпаки чим гірше сполучена політична група, чим слабша її ідеологія, чим менша віра у свою справу і надія на свої сили, тим більший нахил вона має шукати підпертя в народі і для одержання теї

підтримки демагогічно все більше за інших обіцятиме.

Маса слухає тих людей та йде за тими угрупованнями, авторитет яких вона визнає. Та коли авторитет артиста залежить виключно від художнього смаку оточення, авторитет громадського діяча складається із ріжних чинників. Головну ролю можуть відігравати гострі закони, не завжде писані, які напр. творять авторітет «геніяльному вождеві» Сталіну та його співробітникам. В Америці та Франції переважають обіцянки вигід за рахунок заможніщої частини населення або держави в цілому, (напр. славозвісний «бонус» ветеранам).

Та довести нарід до кращого майбутнього зможе лише та провідна верства, яка спирається переважно на моральний авторітет. Переважно, але не виключно: віруючих людей стримує від лихих вчинків побоювання пекольних мук, а вабить до порядного поводження надія на вічне життя; у війську непослух гостро карається, а добре виконаний обовязок, крім морального задоволення, нагороджується матеріяльно. Так само й авторітет уряду майбутньої Української Держави триматиметься не лише моральною вартістю людей, що стоятимуть коло влади, але й зміцнюватиметься з одного боку твердою загрозою для всякої злочинної та протидержавної діяльности, а з другого боку нагородою для тих, що своєю відданістю загальній справі та працею і жертвеністю допоможуть відбудувати міцну й заможню дійсно ні від кого незалежну Батьківщину.

Політичні устрої.

Авторітет провідної верстви складається зі сполучення примусу, грошей і довірря. Кождий з цих складників не виключає двох інших, при чому політичний устрій країни залежить від того, який з них переважає або домінує в чинности провідної верстви.

Диктатура, що є пануванням міцної держави над незорганізованим громадянством, тримається переважно примусом.

Демократія, при якій зорганізоване у політичних партіях громадянство використовує державу і тим її ослаблює, є керуванням грошей.

Класократія співпраця зорганізованого по класах громадянства із провідною верствою, мусить спиратися на довірю, яке заслогувує ця провідна верства моральною якістю її представників.

Спробуємо розглянути ці три складові чинники авторітету влади й окремих діячів.

Примус.

Фізична загроза побоїв, смерти чи вязниці є найпримітивніщий, найлекший і найстарший засіб впливу. Але всяка діяльність під загрозою є найменш продуктивною. Взагалі загрозою лекше стримати від злочину, аніж спонукати до активности і добрих вчинків.

Якщо примусу вистарчає на забезпечення зовнішньої дисципліни він викликає разом з послухом нещирість. Керовник не може спуститися на підвладних, він прочуває скрізь «зраду». І дійсно в першім сприятливім випадку — невдалій війні чи заколоті на верхах — роками стримуване невдоволення раптом вибухає: раби безжалісно віддячують пануючим за пережиті прикрости та несправедливости.

Почуття небезпеки, що притаїлася і ось-ось вибухне, є дійсним прокляттям диктаторів і не одного з них довело до божевілля. Щоби підтримати свій авторитет, диктатура вимагає міцної споєної сліпим фанатизмом організації, яка уважно стежитиме, щоб всі роспорядження влади були виконані, байдуже чи вірить народ чи ні, що той наказ влади піде йому на користь. Тому напр. большевики ніколи не перестануть і не можуть перестати полювати за «ворогами народу», «свідомими шкідниками», «саботажниками» що ніби не виконують сумлінно забаганок московської влади і «навмисне» роблять, аби вийшло, як найгірше.

Тимчасом утопічні розпорядження марксістів в области виробництва доводять населення до голодової смерти, бо вони суперечать людській природі. Щоби протягнути своє панування, московські товариші примушені час від часу міняти свою «провідну лінію». Всі сучасні «закони» СССР — про родину, виховання, заробітну платню, приватну власність селян чи

«працюючих» власників державних позик, про права немосковських народів — гостро суперечать «ідеалам» перших років комунізму, але большевики того відверто не визнають і все притягають у свідки Маркса - Леніна для виправдання своєї викривленої до непізнанния «генеральної лінії».

Бож керувати далеко лекше, коли нарід вірить, що влада має певну мету і знає, куди і як треба до неї йти. Тому, що большевики вже давно згубили те довірря, вони мають лише один засіб тримати нещасне населення в послуху — це силу, отже безоглядний террор, винищування голодом, засланнями чи кулею в потилицю.

Не кожда диктатура мусить конче мати такі звірячі форми, але Церква вчить, що добрий вчинок тоді лише має вартість, коли він зроблений добровільно, без примусу. Лихі деморалізуючі почуття зростають в тіні диктатури: заляканість та прихована злоба в народі і недовірря та хижацька безжалісність на верхах. Тому диктатура не може бути добром для нашого народу.

Авторитет купований.

Далеко «поступовіщим» і розумнішим є вплив матеріяльної нагороди, що його так часто вживають у відношенню до дітей: «поцілуй тітку, матимеш від неї цукерка», або «перейдеш у слідуючу класу — купимо тобі забавку». Згода на вчинок купується, не викликаючи, роздвоєння людської душі, примусу зробити проти власної волі, аби уникнути фізичної неприємности. В дитині, яка так виховується, розвивається нахил нічого не робити без заплати, постійний торг, аби отримати якнайбільше.

Подібних рис набирає відношення між владою і громадянством в демократичних республиках. Влада обіцяє громадянству все, що тілько може, за виконання громадських обовязків, Та ідеалом життя нації мусить бути не крамничка, де кожен отримує стільки, скілько заплатив, наколи не пощастить виторгувати більше, а скорше відносини в родині. Родина буває щасливою лише тоді, коли живе дружно і старші та дужчі помогають меншим та слабшим з обовязку, а не з розрахунку одержати пізніще рівновартість своїх послуг чи подарунків.

Коли єдиною порушуючою силою в населенню є погоня за збогаченням і почитання золотого тельця, то гроші дають їх власникові певний авторитет. Оце панування золота є головною рисою республик, хоч на перший погляд видається, що там кермує «публична опінія». Думку більшости виробляють часописи та політичні партії, котрі для свого панування потребують значних коштів; зрештою й виборча пропаганда коштує країні дуже багато. Проте республика не сприяє жертвенности — певні кола, щоправда дають гроші, але роблять це виключно з бажання отримати ще більше користи, коли «свої» дійдуть до влади. «Без риску немає зиску». Отже поза депутатами «обранцями народу» ховаються сили, яким дійсне щастя народу цілком байдуже — анонімний капітал та його може незаконна, а все ж дитина большевицький комінтерн.

Усталення республики можливе тільки в країнах зовні мало загрожених, де в населенню переважає тип людей невойовників - продуцентів і де суспільна мораль підупала аж до визнання найвижчого авторітету грошей і до нехтування цінностей духовних як моральних, так розумових (інтелектуальних).

Для нас республиканський уряд має ще одну небезпеку. Маючи дуже невиразні географічні кордони, Українська територія від віків була предметом зазіхань сусідів. Вони надто зацікавлені в тій політиці, яку вестиме Україна, щоби залишити невикористаною можливість внести в наші ряди заколот і побивати нас нашими власними силами, у спосіб порівнюючи дешевий і легальний, себ то фінансовою підтримкою якоїсь української політичної партії.

Довірря.

Найкраще коли дитина кориться волі батьків чи слухає вчителя не лише під загрозою очкура або в надії на «пиріжок» від матері, але в певности, що найліпше робити так, як кажуть старші. Як і все дійсно цінніще, довірря придбати є тяжче, ніж бути дужчим, чи мати досить засобів, щоб купити

згоду. Тому щоб набути такий авторитет, людина мусить стати ліпшою, самовиховуватися, уникати лихих вчинків, які підривалиб до неї повагу, мусить уважно стежити, аби слово і наука не розминалися зі вчинками, бож приклад впливає дужче за слово.

Багато тяжче ніж у власної дитини, придбати собі авторитет в цілому громадянстві. Тому всякий, хто має внутрішнє покликання до громадської праці, до проводу в суспільстві, мусить поставити собі завдання шляхом невпинного самоудосконалення і праці над собою витворити в собі всі властивости ліпшої людини, з яких випливає право і можливість авторитету.

«Знищити авторитети розкладовою роботою легко, а створити їх надзвичайно тяжко», сказав Вельможний Пан няттю в Клівленді 17. 10. 1937 р. І ще: «Надіятися на національну перемогу без плекання національних авторітетів, як духовних, так і світських — це обдурювання самих себе. Духовні авторитети дають нам моральні підстави для цілої нашої роботи, а світські спричинюються до створення суспільних рамок. Тому ми мусимо підносити ідею авторитетів, так занедбану в нашому народі, на належну височінь».

Наш обовязок.

Щоби відбудувати могутню і заможню, дійсно незалежну Українську Державу, мусимо прикладати всіх зусиль, щоб утворити таку провідну верству, яка користуваласяб авторитетом ширших кол населення. І не досить того, щоби тільки самі керовники ставили вимоги спочатку до себе, а потім до інших, — це мусить робити кождий, бо кождому громадянинові припадає хоч одна галузь, де він мусить мати авторитет: чи на власнім полі, чи в хаті, чи при громадській або якій іншій роботі.

Зрештою в Українській Державі не може бути двох цілком окремих шарів, з яких оден мав-би наказувати, а другий безкритично слухати. Кождий, хто щиро любить Батьківщину і схоче вірно служити України, займе певне відповідне його здібностям і працездатности місце на вижчім чи нижчім щаблі громадського чи державного життя. Кожен з тих так би мовити служителів Нації одержуватиме згори певні вказівки, але матиме також широке поле для власної ініціятиви і муситиме мати належний авторитет в очах своїх підвладних.

Багато ріжних чинників складаються на авторитет окремої людини. Не всі вони в однаковій мірі потрібні і важливі, але й авторитети бувають більші й менші. Де які з тих якостей одержує кожен від діда-прадіда і мусить мати їх в крови від народження; а інші набуваються вихованням та освітою. З фізичних властивостей, які можливо вважати більш менш поверховними, найголовніщі: високий зріст, відсутність помітних хиб, рішучі рухи, гострий «електризуючий» погляд, певний голос. З розумових: знання справи, спостерегливість, широкий досвід, уміння оцінювати людей і вибірати собі добрих і відданих співробітників, уміння якнайліпше використати істнуючі до роспорядимости сили, даючи кождому працю по його здібностях.

Та найважливіщі це якости духовні і зокрема моральні: працьовитість, сміливість, рішучість, завзяття, витревалість, віра в справу, самоопанування, почуття обовязку та справедливости, розуміння чести і бажання передати нащадкам славне імя, а головне порядне життя по заповідях Божих та глибока віра в Бога, Якому доведеться дати відчит і за власне життя і за долю своїх співробітників.

Щоби бути в стані впорядкувати людяне життя на нашій нещасній Батьківщині, мусимо не лише підтримувати авторітет всіх спільників, що на те заслуговують, але кожен з нас гетьманців повинен повсякчасно стежити за собою, ставити вимоги спочатку до себе, а потім до інших, давати приклад послуху, самопосвяти й жертвености.

Бож не здобудуть волі Україні ані раби, які все роблять тільки під загрозою, ані добродії, що підраховують користь від кождого свого руху! Мусимо бути гідні найкращих предків наших лицарів - козаків, що не гналися за богацтвами, а боронили права та вольности України з почуття обовязку, не вагаючись в кождім менті поставити на карту своє життя за національну справу.

В. Липинський. †

НАРОД І РЕВОЛЮЦІЇ

Одна з найбільших брехень, одідичених по брехливім XIX ст., та, що сучасна капіталістична «буржуазія» це елемент «реакційний», а «народ» — це елемент «поступовий». І брехня ця, раз прийнята, мститься сьогодня на цілому світі. В дійсности **революційна** буржуазія, зорганізувавшись по демократичному, тоб-то скинувши в своїх республиках всі, гальмуючі її революційність, організовані форми здержуючого примусу (релігію і монархію), дала підлеглим їй народам такий перманентно революційний, анархічний і нічим необмежений порив до матеріяльної і духової творчости, якого ці народні маси вже видержати не в силі і проти якого, не можучи за ним поспіти, вони починають чим раз гостріще бунтуватись. Найбільшим наприклад революціонером Росії був Вітте, який, не оглядаючись на степінь воспріймчивости темних і бідних пасивних народніх мас, дав Росії завеликий розгон; розгон, якого не зміг згармонізувати зі степеню воспріймчивости цих мас гнилий і слабий (завдяки самодержавію) російський консерватизм. Найбільшим реакціонером Росії став Ленін, під проводом якого ці маси весь розгон російської капіталістичної буржуазії — політехнічні інститути, фабрики, залізні дороги — попалили та поруйнували.

Большевики, які сотворили найбільше абсолютистичну в теперішніх часах державну владу, оперли цю владу власне на **інертности** «народній» і знищили в підлеглій їм країні всякий поступ: всякий рух вперед у відношенню до того, що дозволено диктаторською владою, дрібнесенької в порівнанні з народніми масами, комуністичної партії. Одначе вони можуть бути певні, що проти них за це знищення поступу не підійметься ніяка народня революція. Не підійметься доти, доки частина **пануючих** большевиків не збунтується проти другої і не почне (по прикладу ліберальної та поступової частини старої російської провідної верстви) вимагати свободи, «конституції». Революцію буде робити частина большевицьких «панів» для здійснення **своїх власних** — «панських» а не «народніх», тоб-то виходячих від правячої верстви а не від народу — поступових, свободолюбивих та реформаторських ідей, — ідей, випливаючих з їх власних хотінь, а не з хотінь народніх, хоч і прикритих, як завжди в таких випадках буває, гаслами «волі народу».

Оці спостереження вповні відповідають реальній природі річей. На поверхню громадського життя, серед його порушуючі поступові сили, не вибиваються і не можуть ніколи вибитись індівідуально найслабші та найпасивніщі. Вони скрізь і завжди остаються серед тих, ким правлять, кого організують, кого порушують, кого ведуть — серед тієї пасивної маси, яку прийнято звати народом. І коли народ робить революції, коли він підіймається проти своїх дотеперішніх організаторів і правителів, то не тому, що він сам хоче більшого руху, більшого поступу, а тому, що він **даного** способу руху, **даного** методу правління і організації вже не воспріймає. Причини всякого незадоволення народнього завжди лежать в панах: в нездатности і нікчемности тих старих панів, які його досі організували, і в революційнім бажанню влади у тих панів нових, які хочуть тепер самі запанувати і народ своїми новими, поступовими та революційними, способами організувати. Всяка революція означає лише те, що під владою старих правителів витворились серед даного громадянства нові, бажаючі влади, провідні сили. Ці кандидати на нових правителів для здійснення своїх імперіялістичних хо-

---

А щоби наша любов до України не скерувалася на хибні шляхи і не вилилася в шкідливі борюкання отаманії, щоби наша праця й жертвеність не пішли марно, мусимо виховувати в собі і ширити в своїому оточенню послух та поняття гієрархії і пошану перед найвижчим Авторітетом Нації в формі підпорядкування себе одному політичному центру, який затвердить Ясновельможний Пан Гетьман.

тіннь підіймають народ проти його правителів тоді, коли останні, через зужиття та ослаблення свого методу організації (який колись їх привів до влади), самі вже зужились і ослабли.

Тому то для всякої правлячої верстви vox populi, vox Dei — «голос народу, голос Божий». Всяке незадоволення народне єсть ознакою внутрішньої моральної та матеріяльної слабости даної правлячої верстви; ознакою того, що вона втратила вже необхідні для проводу та організації або рухові (динамічні), або здержуючі (організуючі) прикмети. Иншими словами: що вона втратила, або хотіння влади і віру в законність цього хотіння, або уміння оце хотіння та оцю віру здержувати і організувати, і що серед тих, ким вона править, вже почалась революціонізуюча робота її конкурентів до влади.

Але тому також народ, яко такий, ніколи не користає і не може скористати з революцій, зроблених силою його більшого числа і силою його тяжести. Навіть в випадку його повної перемоги, повного винищення даної правлячої верстви і тієї ступені поступу, яку ця верства собою репрезентувала, влада і провід не дістаються ніколи в його руки, а в руки тих, що своїм умінням використати оцю зненависть народню до старих правителів, показали себе од цих старих правителів сильніщими. І як сильніщі, вони беруть народ в свої нові державні кліщі, тим цупкіщі, чим більше їх влада єсть дійсно народня, чим більше вона обмежує всякий рух вперед, всякий поступ і всяку свободу.

Коли-б маси могли керуватись логічним розумованням, а не почуттями та пристрастями, то вони певно ніколи-б ніяких революцій не робили. Бо вони-б знали, що всяка революція готує для народу тільки нову владу, і що всяка стара провідна верства, сама вже своєю попередньою активностю і тяжкою порушуючою працею зужита, обезсилена і упасивнена, більше подібна і більше близька до народу, більше в своїм імперіялізмі поміркована (бо більше вже досвідом влади умудрена) і тому менше для народу небезпечна, ніж перемігша своєю більшою активностю і більшим імперіялізмом, сильніща верства нова. Але тоді людство напевно в нерухомости завмерло-б. І тому повну нездатність мас до думання та предвиджування — нездатність яку скрізь і завжди використовують всі поступовці і революціонери — треба мабуть зарахувати до найбільше сприяючих рухові сил природи.

Одначе, як-би в громадськім життю піддаватись сліпо силам природи, то треба-би признати, що найкращим був-би такий ритм руху: кандидати на нових провідників, піднявши своїм зусиллям пасивний народ проти провідників старих, поголовно їх вирізують; нищать всю ними сотворену ступінь духової та матеріяльної культури; після довгих зусилль доходять до того самого місця розвитку; знов на тім самім місці вирізуються народом під проводом нових кандидатів до влади, і т. д. в безконечність. Розуміється ніякого поступу при оттакім «природнім розвитку» не було-б. Не було-б тому, що **поступу не можна помислити без досконалення і розвитку вже істнуючого, яке,** щоб могти досконалитись і розвиватись, **мусить бути задержуване, мусить бути консервоване.**

Не могло-б бути також при такім «природнім розвитку» і нації. Бо нація, в розумінню витвореної цілим рядом поколінь певної суми, иншої ніж у других націй, духової та матеріяльної культури, для самого свого буття вимагає задержування і консервування (а не повсякчасного винищування!) цієї вже витвореної національної культури. Коли кожна нова верства провідників вирізувала-б поголовно (чи, що рівнозначне, усувала-б зовсім од влади) попередніх, і разом з ними винищувала-б всю вже витворену націю культуру та традицію (вже здобутий досвід і вже **усвідомлені** спільні потреби та аспірації), то при такім ритмі руху ніякої нації на даній території не було-б. Кожні нові кандидати на провідників починали-б таку «націю» від себе, инакше-б її розуміли, навіть инакше називали, і в результаті на такій території був би вічний рух до буття нацією, але нації ніколи-б не було і бути не могло.

(Листи до Бр. Хл. Писано в 1924 р.)

Н. Корчак.

НАЦІОНАЛІЗМ ДЕРЖАВНИЦЬКИЙ ТА НАЦІОНАЛІСТИЧНЕ СЕКТЯРСТВО.

(Стаття дискусійна)

Кожна нація має такий уряд, який вона заслуговує. Тому ріжні нації мають ліпші або гірші уряди. Ми українці не маємо някого уряду, бо дотепер не спромоглися показати себе гідними і вартими власної держави.

Всі бажаючі бути вільними нації в боротьбі за своє унезалежнення намагалися висунути на передній план все, що лучить народ в одну силу, а ріжні другорядні питання, що могли б викликати суперечки, відсували в тінь до того часу, коли буде осягнута основна мета — незалежність. Українці ж навпаки боролися і борються між собою за питання другорядні такі, що поки нема держави, жадного значіння не мають. Справа стоїть так, що існуючі національні рухи борються за форму державного устрою України та за будучу владу в ній, в якімсь фатальнім засліпленню думаючи, що Держава Українська конче і невідклично з чиєїсь ласки повстане.

А забувають вони, що без об'єднаного зусилля самих Українців можуть заходити ріжні зміни на Українських Землях, можуть ті землі переходити з одних рук до других, але Держава Українська справжня там не повстане ніколе.

Нема Держави Української без української сили. Нема сили української без єдности і братерства між українцями.

Невже українці з державного погляду такі нездари? Я відповім, що ні. Адже значна частина австрійської жандармерії та більшість російської набіралася з українців, адже більшість вижчого і середнього духовенства російського з українців формувалася, а між урядництвом та у війську на українців припадав пропорційно до скількости населення більший відсоток, ніж на інші національности. Чому ж вони давалися притягти до будови чужих держав, а не боролися за свою?

У відповіді на це питання лежить причина цілої недолі українського народу. Українці мали і мають патріотизм та національне почуття не слабші, ніж другі нації. Були і є в українськім громадянстві жертвеність та самопосвята. Біда лише в тому, що в масі українській переважно такі угруповання до сили приходять, що з національного почуття, жертвенности та самопосвяти народньої жити намагаються, з геройських вчинків ліпших синів Україїни для себе джерело доходу роблять, все що лежить в межах їх досягу оплюгавлюючи і від справи національної своїх інако думаючих братів відштовхуючи.

Тому власне і неможливе ніяке об'єднання українських сил, бо є в українстві такі чинники, що його не шукають і проти нього борються. Вони думають, що всяка інша українська сила, то для них не підмога, не зміцнення, а конкуренція, яка відтягатиме дохід з ріжних бойових фондів. Тому вони всім і всюду війну виповідають і все, що має власні погляди, поборюють.

Саме в таких нікчемних намаганнях джерело націоналістичного сектярства шукати треба. На словах вони поборюють ворогів України большевиків та поляків, всіх, хто не з ними, до ворогів зачисляючи, а на ділі полякам та большевикам від тої боротьби ні свербить ані болить, натомість в українськім таборі великий заколот, разбрат і злоба шириться, якраз большевикам та полякам на користь.

На розклад московської білогвардійщини большевики великі гроші витрачали, щоб ріжних військових на провокаторів купити. Для України вони готові ще більше витрачати, бо українська справа для большевиків і для Московщини багато небезпечніща ніж білогвардейська. І витрачають. Тепер уже ми бачимо, що большевицькі засоби до деяких націоналістичних редакцій просочуються. Коли перебував Вельм. Пан Гетьманич в Канаді, то націоналісти з О.У.Н. зробили з комуністами спільний «народній фронт», щоби здискредитувати гетьманський рух та його Провід. Хоч вони і провалилися зі своїм фронтом, але всім державнотворчим силам українським добре затямити треба, що в рішальний для України мент О.У.Н. піде з комуністами. Розуміється, що в газетах та на словах буде воно комуністів лаяти, а на ділі робитиме якраз так, як їм треба. Таке в 1918 році, коли валилася гетьманська Держава Українська, вже було. І до цього треба бути добре підготованими.

Власне в такому сектярстві лежить найголовніща причина нашої недолі. Але не треба

вину за це на націоналізм складати, бо націоналізм ріжний буває в залежности від успособлення людини. Націоналізм інтелігентів, балакунів, що намагаються словами та ідеями проти фізичної сили та зброї воювати — це УНДО. Націоналізм отаманів, що хотіли б жити з держави, а коли держави немає, намагаються жити з політики, збіраючи ріжні фонди — це О.У.Н., а творчий націоналізм, що стремить до об'єднання всіх здорових сил нації — це Фронт Національної Єдности.

Коли б «націоналістичні отамани» менше думали про себе, а більше про той бідний народ, з котрого намагаються жити, тоді б вони порозуміли, що власну хату треба будувати з такого матеріялу, який є, а не з такого, як їм хотілосяб мати, і своя власна хата, яка б вона не вийшла, все краща за чужий палац. Та ще невідомо, чи зуміли б вони щось збудувати, наколиб навіть всі українці якимсь чудом поставали такими, як їм до вподоби. Наколиб поплили гроші на бойові та інші фонди, цеб ще не значило, що повстане держава.

А порозумівши це, вони переконалися б, що сила Українського Народу полягає в єдности. До цеї єдности веде одинокий шлях, всім українцям вказаний Вельм. Паном Гетьманичем Данилом:

— **«Об'єднання на тлі віри Христової, державної традиції і нашої національної культури всіх націоналістичних сил Українського Народу».**

На жаль до такого об'єднання найменше прагнуть ті, котрі повинніб, як націоналісти другим приклад подавати. Пишучи про це, маю на увазі не національно чесне рядове членство, а тих визнаних і невизнаних отаманів, що творять із себе партійну головку.

Я є певним, що провід Фр. Нац. Єд. вже раніш мене зрозумів суть цього націоналістичного протидержавницького сектярства і тому сміло пірвав звязки з отаманами руїнниками та твердою ногою став на шлях національно - державницький.

Колиб наші отамани з націоналістичної секти більше любили свій нарід, на кошти якого живуть, ніж себе, то вони, як і другі наші провідники з табору націоналізму державницького, розумілиб націоналістичну ідеологію як:

1. Плекання в Українськім народі почуття окремішности та відрубности і оформлення цього чуття в духовно - фізичну революційно-національну силу, спрямовану проти інтернаціонально - комуністичної зарази та внутрішньої анархії, бруховеччини та гайдамачини.

2. Мобілізація всіх, як духовних, так і фізичних сил народу для створення сильного своєю єдністю фронту і скерування його до бою за визволення України від окупантів і створення Незалежної Соборної Держави Української.

3. Плекання в українськім народі взаємної любови, пошани та зрозуміння шляхом відживлення українських традицій, якими вяжеться минувшина зі сучасністю і будучиною, та які не давалиб кождому отаманові змоги зачинати історію України від себе.

4. Плекання в собі на зразок японських самураїв любови, завзяття та самопосвяти на славу Носія Маєстату Нації Монарха України.

5. Плекання в своїм народі віри християнської, як підвалини нашого духовного життя.

6. Плекання в народі любови до меча, як символу державної незалежности, і плуга та станка символів добробуту економічного.

Такий на мою думку мусить бути фундамент націоналістично - державницької ідеології Українського Народу. З цеї ідеології випливають, як основни приписи, вимоги а) гієрархія та дисціплина, джерелом якої мусить вважатись Монарх, б) скерування всіх сил та засобів не для власної партії, а для власної Національної Незалежної Держави.

Триматися в керуванню державою рамців, хочби навіть в кубі націоналістичної партії, значить ставити державу на шлях політично - соціяльних революцій, які в минулому так майстерно використовувалися москалями і поляками, а рік 1918, коли українці самі розвалили свою Гетьманську Державу, може бути прикладом.

Навпаки передбачити напрямок життевого поступу і відповідно до того надавати незмінному в своїй суті націоналізмові ту чи іншу форму, відповідаючу вимогам часу і життя, як це роблять японці, — значить заховувати націоналістичну ідеологію вічно молодою і вічно творчою Монархові на славу, а цілому народові на добробут і розвиток.

Сповнені вщерть свідомістю геройських традицій України, мусимо прислухуватися до її окуплених кровю заповітів, мусимо позбутись усіх смертельних гріхів нашої історії, особливож зрадницької, окаянної, братовбивчої кирині, й лаштувати смертоносну зброю не брат на брата, а на ворога.

Др. Остап Грицай.

А. Білопольський.

СТАРА ПІСНЯ

Успіхи Вельм. Пана Гетьманича в Спол. Державах та Канаді не на жарти стурбували большевиків і українських націоналістів. Большевикам одверто виступати вже не випадає, бо чим більше вони когось лають, тим більше тих людей поважає і цінить загал. Отже всі напади сконцентровані на націоналістичному секторі, розуміється, не без допомоги большевиків, бо коли у обох в цій справі ціль та сама, то єдність акції і спільні засобі прийдуть самі собою.

В націоналістичних виданнях вже хто знає котрий -раз передрукукову ється пашквіль Доленґи, невідомо ким і за які гроші написаний і виданий де кілька років тому проти Я. В. Пана Гетьмана. Закиди там наводяться такі, що їх вже хто знає скілька разів опрокидувалося і надокучили вони вже всім своєю заялозеністю.

В числі 8 «Нашого Клича» редактор наводить «екстракт» із тих всіх закидів, навязуючи цей виступ до подорожи В. П. Гетьманича.

Стаття писана не з тою метою, щоб нас навернути з хибного шляху, бо авторові болить серце, що ми помиляємось; ні, це зроблено з явним наміром нас образити, щоб довести українську ворожнечу до такого ступіня, при якому ніяке порозуміння і примирення неможливе, навіть коли його всі бажають і воно необхідне. Ясно, що користь з цього тілько для наших ворогів, і ясно, що ці виступи робляться большевиками та поляками при допомозі своїх людей, всунутих в провід націоналістичних організацій. Рядові націоналісти не здають собі ще з того справи, але вже недалекий той час, коли правда вийде наверх.

Найліпше було б залишити такі закиди без уваги. Але ми мусимо відповісти, щоб наші прихильники і противники не подумали, що ми надаємо таким твердженням рацію.

Отже автор питається «писарів із гетьманських часописів», «чому гетьман Скоропадський, маючи в руках владу, не призначив на посади відповідальних урядовців українців, а москалів; чому гетьман Скоропадський не призначив до військових управ українських старшин, а старих московських генералів чи полковників російської національности; чому гетьман Скоропадський затвердив на посаді київського митрополіта Антонія Храповицького, який ціле життя боровся з українським рухом». Таке саме питання ставить автор відносно губерніяльних архиєпископів. Чому гетьман формував карательні експедиції, а не військо.

Ставлення таких питань свідчить про те, що автор ніби й тепер вірить, що для організації і проводу держави вистарчить знати лише українську мову, що можна на кого будь надіти генеральський уніформ і він стане генералом, надіти окуляри і стане професором, підписати наказ і всякий може стати відповідальним урядником. Ми ж навпаки тримаємося переконання, що для організації та проводу державного життя за мало не тілько української мови, а навіть науки, що до того потрібна ще довголітня практика.

Я. В. П. Гетьман призначав таких міністрів, а міністри брали таких урядників і старшин, які знали те, за що бралися, хоч не володіли ще українською мовою, бо тоді вижчих урядників та старшин свідомих українців були лише одиниці. Що Він робив добре, тепер в цьому сумніваються лише ті, яких навіть довгі роки вигнання не навчили державно думати.

Адже ж по розваленню гетьманства, Директорія набрала міністрів, старшин та урядників, які досконало знали українську мову, могли бути навіть добрими аматорами на виставах. А що з того вийшло? Не продержалися в Київі навіть двох тижнів. Чи не ліпше було залишити старих урядників і приставити до них комісарів так, як це зробили большевики? Чи не ліпше було полк. Коновальцеві покликати до свого Осадного корпусу фахового генерала, а самому стати при ньому комисаром для догляду? Я є певний, що

при фаховому проводі Осадний корпус С. С. утримав би Київ, бо галицьке військо не було здеморалізоване большевицькою пропагандою, і большевицького війська не було більше. Тоді доля України була б цілком інакшою.

Аджеж Я. В. П. Гетьман зрікався влади не на те, щоб сьогодня націоналістичні редактори писали «бувший» Гетьман, а на те, щоб вся влада без заколотів на місцях якнайскорше перейшла до нового уряду. Адже по гетьманськім уряді отамани застали скарбниці повні грошей, які мали ще свою ціну і склади повні муніції та живности. Вибух Київського арсеналу, зроблений большевиками, що ним так пишається редактор, це дрібниця, бо таких складів були десятки .

Так само є і з митрополітом Антонієм та епископами. Митрополичий пост, це не посада, а служення до якого треба готуватися все попереднє життя. Від сьогодня на завтра неможливо стати митрополитом ані епископом. Чи дійсно вірить автор що, коли призначити митрополитом та епископами ріжних пяниць - пройдисвітів, як напр. славозвісний Курило, чи інших розстриг або самосвячених служителів церкви, то така церква може існувати і виконати свою ролю в громадянстві. Чому ж тоді він не потрафив зорганізувати української церкви тут в Аргентині з п. К. Курилом? Московщина свого часу, захопивши Україну, не розганяла українського вижчого духовенства, а навпаки притягала його до себе, обсажувала ним свої епархії на півночі, і то їй не пошкодило, а навпаки помогло, тому не булоб великого лиха, наколиб який старий епископ продержався на Україні де який час до передачі свого посту більш відповідаючим вимогам часу наступникам.

Крім того митр. Антоній, як оказалося, не був таким уже ворогом України, бо уміраючи благословив своїх наступників і вірних до творення самостійної України, про що писалося навіть в тутешній «Пренсі». Що правда, він виступав проти українства, але тоді коли те українство репрезентувала виключно атеїстична інтелігенція та войовничий проти церкви соціялізм.

Що до карательних загонів, то вони дійсно їстнували, бо поміщики звязувалися безпосередньо з німецьким та австрійським військом, продавали їм збіжжа і просили військової допомоги для розрахунків зі селянами, але це до гетьманської влади так само відноситься як і до Центральної Ради, бо почалися ці переслідування, ще при Центральній Раді і вона проти них нічого не могла зробити. При гетьманському уряді їх з великим трудом по кількох місяцях зліквідовано, коли влада зміцнилася.

І оповіщення федерації вийшло б нам на користь, якби отамани не розвалили держави. Для допущення України до Версальських і Тріанонських переговорів, антанта вимагала, щоб Україна оповістила себе частиною Росії і її наслідницею. Тоді Україна могла вимагати приобіцяну договорами для Росії Галичину і Константинополь. Як би не розвал самої Української держави, то вона б з певністю ще й сьогодня їстнувала, як самостійна держава поруч большевицької Росії, а саму федерацію по прилученню Галичини можливо було б знести таким самим актом, як її оповіщено.

Большевики пишуть, що Я. В. П. Гетьмана вибирали поміщики, а націоналісти це повторюють. Загально відомо, що Я. В. П. Гетьмана проголосив з'їзд хліборобів, де 90% учасників були заможні селяни.

Намагання привязати до українського монархічного руху «Взаємну Допомогу» чи православну церкву смішне. Всім відомо, що Взаємна допомога їстнувала і закрилась де кілька літ до заснування Союзу «Плуг та Меч». А православна церква не мала і не має нічого спільного з гетьманською організацією. Участь де яких гетьманців в її заснованню не зобовязує ні до чого Союз «Плуг та Меч», бо там були також і протигетьманці і не стане ніяка поважна людина робити закиди гетьманській організації, коли напр. який з її членів зачав би писати невдалі вірші, або був поганим аматором в гуртку чи став членом якоїсь аполітичної організації, яка б не дотримувалася свого статуту.

І. Чередниченко.

КЛИЧ І ПЕРЕКЛИЧКА

Скромна діяльність нашої організації не дає спати редакторові «Нашого Клича». За останній час майже немає числа, деб він не присвятив нам пари «теплих слів». Не так давно в «Н. К.» на першій сторінці появилася стаття, в якій він в «чулих і чуттевих» виразах дав нам свою «прихильну» оцінку.

Відтиля ми довідуємось, що ми пасожити, безхребетники, генеральські денщики, які на кождім перехрестю шукаємо нової дороги і т. п.

Чи ми денщики, чи ні, про це шкода часу спорити, бо дуже часто «муками» мають інші погляди на річі, ніж інші люди, а відносно шукання дороги на перехрестях, нам здається, що горячий редактор помиляється. Ми йдемо тею дорогою, якою йшли наші діди та прадіди і якою інші народи дійшли до могутности, а боєвий редактор не шукає дороги на перехрестях, бо він теї дороги взагалі не має, а блукає по дикому полю, заблудивши в трьох соснах фашизму, націонал - соціялізму і гайдамачини.

Ціла стаття писана в такому горячому тоні, що, хто не знає, може подумати з трівогою, що розпалений редактор десь гризе собі пястуки «в етосі свойого змагу» і зубами вириває цьвяхи. Але потім читач заспокоїться, бо стаття кінчиться досить лагідним акордом: давайте жертви на пресовий фонд

Хитро підходить: бо якби з того почав, то навряд, чи хто дочитав би той «вилив емоції» до кінця.

В ч. 8 «Н. Кл.» спритний редактор доводить чорним по білому, що Вельм. Пан Гетьманич федераліст, бо він в одній зі своїх промов сказав до канадійців таке: «Українці хочуть бути так вільними, як канадійці». «Канада — англійська домінія — отже, додає редактор, Україна мусить бути російською домінією».

Тут п. редактор зраджує своє бажання когось обманити. (Коли знайти дурнішого за себе, то така справа звичайно вдається). Але за мало має пороху. Аджеж всякий, хто поцікавиться поглядами Вельм. Пана Гетьманича, прочитає в будь якій Його промові, що Він стремить до Самостійної, Незалежної Української Держави. А що в Українській Державі громадяни малиб таку свободу, як у Канаді, то немає в цьому небезпеки, бо Канада має більше порядку і свободи, ніж будь яка націоналістична організація.

Як так людей дурити, то ліпше не починати, бо всякий бачить, що це партацькі затії — «чамбонада».

Другий такий самий «чамбон» сидить в «Нов. Шляху» в Саскатуні. Писав, що Я. В. Пан Гетьман москаль і Син Його також, що Вони хочуть віддати Галичину Польщі, а Вел. Україну Московщині (а самі хіба сидіти на еміграції), що української мови вони не вживають і не знають і т. п. небилиці.

Потім приїхав В. Пан Гетьманич. Люди почули, що Він говорить по українськи не гірше, коли не ліпше, від самого редактора, і пропала редакторова кількалітня праця.

В тому самому Саскатуні, твердині націоналістів, В. П. Гетьманича вітали не менш урочисто і численно, ніж в інших містах Канади, при чому на святах були також і націоналісти, не зважаючи на заборону з боку їхнього проводу. Навіть (аж подумати страшно) коло двохсот душ виходили на стацію зустрічати. Це вже щось поважніще, ніж з'їзд націоналістичних світил з аргентинськими делегатами включно, на який ніхто не звернув уваги. В тих аргентинських делегатів там так само повірили, як і в те, що В. П. Гетьманич москаль.

В числі 9 «Н. Кл.» пише про компромітацію В. П. Гетьманича і наводить, що в Православному Соборі в Вінніпегу, (захопленому большевицьким агентом Свистуном і повернутому в ком. агітку), відбулося 2 січня віче ріжних організацій, яких «Н. Кл.» начисляє аж 11. Те віче відбулося, як пише «Нов. Шлях» в присутности 800 душ (видно дрібні були люди та організації, коли їх стілько в тім соборі помістилося), і було ухвалено заявити, що п. Данило Скоропадський не є «принцем» і що присутні одобрюють становище Свистуна. «Н. К.» називає подорож Вельм. П. Гетьманича «авантюрою», що скомпромітувала українське імя перед чужинцями.

Спішимо заспокоїти «Н. Кл.», що справа стоїть далеко не так трагічно. Що большевики змобілізували всі сили та засоби, щоб пошкодити В. П. Гетьманичу і українській справі, це зрозуміло, бо інакше й бути не могло; а що націоналісти пішли їм на руку і щиро допомогали, це не для всіх українців зрозуміло, але для нас вже давно ясно, чому.

А що тим виступом большевики та націоналісти зкомпромітували тілько себе, а не В. П.

Гетьманича і не українську справу, наводимо такі докази:

1) На привітанню В. П. Гетьманича в тому самому Вінніпегу було присутних понад 2000 душ і багато повернулось додому, бо саля більше не вміщала. Вітали Його представники місцевої влади і Ексц. Епископ Кир Василій Ладика. На стацію виходило зустрічати понад 500 душ.

2) Коли робилася в правосл. соборі ця шопка, то Вельм. П. Гетьманич був у Саскатуні. Посадник (бурмистр) Саскатуну (того самого, де виходить «Нов. Шлях») Дост. Р. М. Піндієр, прийшовши особисто привітати В. П. Гетьманича, сказав з цего приводу: «Мене зовсім не турбує цей протест. Я вже не раз був під їх обстрілом. Беріть їх такими, як вони є, і не звертайте на них уваги».

3) Місто голова Канадійського Легіону Др. І. Е. Мак Дермит заявив: «На нас протест цей не поділав ані трохи; ми поцікавилися тілько, звідки він походить, та хто і чому його улаштував, та й оцінили його з тої точки погляду».

Обидва канадийські достойники в дипломатичний спосіб потвердили українську народню примовку, що не треба на деяку річ звертати уваги, то менше смердітиме.

Шкода, що розпалений редактор «Н. Кл.» не хоче, чи не може зрозуміти, що коли большевики когось лають, то це в очах канадійського уряду та громадянства є честь, а ніяка компромітація.

А що канадійці титулювали Вельм. П. Гетьманича «Ваша Високість» і газети писали the ukrainian prince і crownprince, то це справа їх чемности. Вельм. П. Гетьманич, навпаки, говорив представникам преси, що він не принц, а Гетьманич, а вони потім, хоч і не вживали слова принц, то часто додавали до слова Hetmanich — His Highness, або Son Altesse, і ця чемність знову доводила українське Гуляйполе до шевської пасії.

Одна газета (очевидно, співчуваючи «нашим» меншостям), написала навіть The white russian prince себ-то російський білогвардейський принц. Дивно, що «Н. Кл.» з цього ще не зробив вжитку.

«Наш Клич» в числі 32 на 1 стор. пише таке.

«Отаманів на всі маленькі сектори нашого спільного фронту!!! Отаманів у шкільництво, в кооперацію, в релігію, в спорт і руханку, в банки, в парцеляції, в пресу і пропаганду!!! Отаманів на Волинь і в Галичину!!!»

Прочитавши таку багато обіцяючу заяву, ми чекали великих подій. Гадали, що автор статті стане аргентинським генералом, а п. Примак щонайменше висвятиться на Епископа української національної греко - сокільської церкви на «катедру» чудесно счезнувшого, як дим, Перекропленого Епископа Кир - Коняк - Курила, а п. Кривий, може, стане професором чорної та білої магії на місцевім університеті, або хоч при ньому. Але, на жаль, нічого не сталося. Видно вони й самі не вірять в те, що пишуть.

В Ню Йорку виходить газета «Січовий Клич», орган військ. організації «Чорноморська Січ». Вона подає дуже цікаві відомости про внутрішнє положення П.У.Н. Бувший видатний бойовик У.В.О. Королишин, учасник найсміливіщих бойових виступів в краю, якому майже чудом удалося вирватись з Польщі, дуже розчарувався, коли побачив цю компанію зблизька. Він пише, що п. Коновальця цілковито відсунув від впливу п. Сеник, людина типу Сталіна. Він мав сказати п. Коновальцеві: «Ви надаєтесь на провідника лише, поки загал про Вас нічого не знає», і п. Коновалець тримається лише номінально. Очевидно, вони знають темні плями оден другого і тим себе взаємно шахують. Як видно зі всього, п. Королишина злостить думка, що наколиб його поляки повішали, то п. Сеник збирав би його іменем гроші на свій прожиток. Очевидно і в редакції «Н. Клича» не дуже люблять п. Королишина, бо наколиб його поляки вбили, то на бойовий фонд щось би більше капнуло.

Кожда громада переходить через моменти крізи, коли стара провідна верства відмирає, а нова формується. Ця кріза кінчається або занепадом громади, або її відродженням з приходом до впливу нової провідної верстви.

Критичного для громади обороту набірає справа, коли змагання між занепадаючим і наростаючим проводом виливається в формі боротьби між старими віком і молодими групами. Тим кріза лише поглиблюється, бо коли старий провід був нікчемний, то молодий віком ні при якім збігу обставин не може бути за нього ліпшим. Коли не прийде оздоровлення в інших формах, то такий молодий віком провід буде знесений ще молодшим задовго до своєї старости.

Всяке молоде покоління є призначене або продовжувати та удосконалювати діло батьків, або безслідно загинути.

Нова книжка

Іван Гончаренко.

НАЦІЯ В ВІЙНІ.

Сучасні погляди на війну.

Видання «МОЛОДОЇ УКРАЇНИ».

Париж, 1937. Стор. 60. Ціна 1.50 зол.

Заходами редакції «Молодої України», вийшла в світ книжка І. Гончаренка **«НАЦІЯ В ВІЙНІ».** Автор її, добре відомий українській еміграції бойовий старшина нашої визвольної боротьби, б. сотник Сердюцької Дивізії та б. Командір 4-го Полку Січових Стрільців, не перший раз виступає на публіцистичному полі. На цей раз він збагатив українську військову літературу. В стислій формі, ясно й коротко він подає нам погляди найвидатніших військових авторитетів европейських на життя народів узагалі, на війну та на будучу війну зокрема.

Як безпосередній учасник нашої визвольної боротьби, автор правдиво зазначає причини нашої воєнної катастрофи — це роззброювання нашого народу підчас самої боротьби як москалями, з їхньою підступною теорією соціялізму, якого вони обернули на службу московському імперіялізмові, а після й нашими власними землячками, сповідниками ріжних чужих теорій. Ці останні дивилися на Україну, як на безмежне поле божевільних експериментів, а не як на Батьківщину, яку треба боронити. Наведені й підсумовані факти так яскраво про це свідчать і так щиро промовляють та закликають до виправлення помилок і заподіяної Україні кривди, що кожний Українець повинен цю книжку перечитати. Це перша спроба в нас дати сінтезу розвитку воєнної науки взагалі. Написана вона для того, щоб ознайомити наш загал з цією наукою в основних рисах. В добре пов'язаних між собою розділах — «Життя й війна», «Озброєна нація», «Мобілізація духа нації», «Людина й матерія на війні», «Дещо про організацію армії», «Сутнота командування», «Провід війни й політика», «Методи вивчення війни», «Воєнні доктрини» — автор, знавець широкої й багатої воєнної літератури европейської та й сам бойовий старшина викладає вміло й просто, доступно та зрозуміло, а через те книжка читається з великим зацікавленням та лишає сильне враження. Велика вартість цієї книжки в тому, що вона обгрунтовує військові питання на досвіді великих воєнних авторитетів.

Важко проглянути й прийдешнє, але досвід минулого завжди був цінний для тих, які не хотять опинитися під сподом у боротьбі. Знати про цей досвід Українцям належить у першу чергу. Книжка І. Гончаренка є на часі, а таких книжок дай нам Боже як найбільше. Кожний український патріот, який думає про будуччину свого народу повинен читати воєнну літературу, а книжка сотн. Гончаренка може бути дуже доброю основою, бо на кінці її автор подає й значну воєнну літературу, яку він використав для викресання сучасних поглядів на війну.

Поширювання воєнного знання між нашим народом, а особливо між його провідною верствою, є запорукою, що будуча війна не застане нас такими, якими ми були в 1917 році.

Книжку можна набути в Книгарні Наукового Т-ва ім. Т. Шевченка у Львові, або на складі **«Молодої України»:**

La Jeune Ukraine

8 rue de Condé. Paris 6-e.

Павло Пономаренко.

ЗАМІТКА.

Стаття «Монархізм і Націоналізм» в числі 3 нашого видання знайшла відгук в ріжних таборах. Орган Ф. Н. Є. «Українські Вісти» у Львові в статті п. Іванейка приймає висновки автора майже без застережень. Натомість «Український Робітник» в Канаді, погоджуючись до певної міри з висновками, вносить деякі застереження що до передпосилок. Зокрема рішуче заперечення викликало твердження автора дотично відношення зденаціоналізованих кол українського суспільства до Української незалежної державности. Опонент з «Укр. Роб.» висловлює, загально беручи, слушне твердження, що військові, як зденаціоналізовані, так і чужинці, які заангажувалися в справу Української державности залишилися вірними їй до кінця. Автор поділяє це твердження, але звертає увагу, що він має на думці не військових, а політичних діячів, які в ліпших часах приступили до Українського державного будівництва і претендували на рішаючий вплив і провід, а в сучасний мент, будучи на еміграції з власного переконання знаходяться поза межами істнуючих гетьманських організацій.

СТАРА І НОВА КОЗАЧИНА

Козаччина була класократією, тоб то такою в українських умовах найбільше до влади здатною — аристократією, яка тому, що вона себе за аристократію уважала, ставила вимоги перш за все до себе, а не до народніх мас. Вона не перекладала своїх державних обовязків на народ, а давала сама приклад народові, як треба ці обовязки виконувати. Вона не йшла за народом, а вела народ за собою. Вона не принижувала себе до середняків, чи під-середняків, а тягнула всіх їх на верх — до себе. Вона не покладала надій на народню творчість, а сама творила, сама давала народові свій творчий порив. І врешті, хоч більша її частина була зайшлими «Варягами» по походженню, але ці «Варяги» були вже асимільовані, вже звязані органічно — подружжями, володінням землею, звичаями, мовою і т. д. — з місцевою пасивною масою, і тому — не механічно, не страхом, не своїми варяжськими «касками» — а своєю органічною близкостю до пасивної маси вони поривали її за своїми хотіннями, за своїми ідеалами....

Катастрофа прийшла для нас тоді, коли по знищенню козацької аристократії, Україна залишилась з міліонами селянства. Завдяки оцим завеликим міліонам елементів пасивних і пропорціонально до них замалій скількости елементів активних, ми докотились до руїни державної і національної. І власне вся історична вага сучасного моменту лежить в тому, що якраз тепер ця трагічна для нас пропорція починає мінятись. Під впливом передвоєнного колоніяльного насищення України, розвитку матеріяльної культури, далі війни, революції і багатьох инших причин, стали знов з посеред розворушеної людської маси на нашій території виділятись в великому числі нові елементи активні. Оця наша нова майбутня аристократія, майбутня провідна і правляча верства — оця активна меншість, а не пасивна більшість — це і есть єдина реальна, національно і державнотворча сила України.

В руках цієї нової сили лежить наша будуччина, як нації і держави. Від методу її організації залежить ця будуччина. Він мусить цій новій аристократії нашій дати таку силу, щоб вона могла потягнути за собою до України міліони пасивних мас. Коли нова українська аристократія своєю внутрішньою організованою силою не захопить для своєї державної і національної творчости цих пасивних міліонів — коли вона як сила українська не здобуде собі морального авторітету і сили матеріяльної — її забсорбує знов Росія та Польща, і знов міліони «українського селянства» лишаться міліонами, але України з цими міліонами як не було так і не буде.... В. Липинський.

Надіслані видання.

«ПРАВДА». Ілюстрований часопис - тижневик. Річна передплата дол. 2.—
''Red. Prawda'', Ul. Grodzickich 2, Lwow.

«ДАЛЕКИЙ СХІД», збірник статей. — «ЗВІДОМЛЕННЯ ПРО ПРАЦЮ УКР. НАЦ. КОЛОНІЇ В МАНЬЧЖУ-ДІ-ГО», звіт і збірник статей.
Novotorgova ul. 9, Harbin, Manchuria

«ЧАС», щоденний український часопис
Strada Petrovici 4, Cernauti, Romania

«УКРАЇНСЬКИЙ СОКІЛ», часопис Союзу Українського Сокільства за кордоном. Виходить раз на місяць.
Korunovacni 2, Praha-Letna, Checoeslovaquia

«КАЗАКИЯ - КОЗАКІЯ». Литературно-исторический и информационний журнал.
Praha XIII, Kollárova 645. Checoeslovaquia.

«ВІСТІ УКР. ТЕХН. ГОСПОД. ІНСТИТУТУ» позаочного навчання.
Podebrady, Zamek, Checoeslovaquia

«УКРАЇНСЬКИЙ ФІЛЯТЕЛІСТ». — Відень.
Gersthoferstr. 138|8, Wien XVIII.

«МОЛОДА УКРАЇНА», місячник незалежної думки.
La Jeune Ukraine, 8. rue Condé, Paris 6.

''NOI E L'UCRAINA'', ''Le minoranze Ucraine in Polonia'', ''Introduzione alla Storia della Litteratura Ucraina''
Via Ottaviano № 53, Roma.

СТОЛЯРНА РОБІТНЯ

Вол. Вовка

Виконує добре, скоро і дешево всі роботи з обсягу столярства.

DIRECTORIO 4355
Buenos Aires

ВСІ НАВЧАЙМОСЯ СВОЄЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ!

Кожний свідомий українець передплачує журнал

«РІДНА МОВА»

Науково-популярний місячник, присвячений вивченню нашої літературної мови. Плата тільки наперед: річно 6 зл., півр. 3 зл., ¼ р. 1.60 зл., окреме число 50 гр. За границею в Європі 8 зл., поза Европою 2 дол. річно. Конто чекове П.К.О. ч. 27110.

Для Чехословаччини, Австрії й Мадярщини передплата крайова.

Журнал редагує проф. д-р І. ОГІЄНКО

Щоб зрозуміти сучасність, треба знати минувшину. Читайте Проф. Дм. ДОРОШЕНКО;

Історія України 1917 — 1923 р.

Том І Доба Центр. Ради ц. амер., $ 4.—

Том ІІ Укр. Гетьманська Держава, $ 4.—

Том перший має звиж 420 стр. Другий звиж 500 стор. Обидва томи богато ілюстровані.

Замовлення висилати на адресу:

Dr. Osyp Ciupka, Okr. Soudce
Novy Bohumin 651
C. S. R. Europa

«ЖІНОЧА ДОЛЯ»

Часопис для Українського жіноцтва.

Передплата на 1937 рік для заграниці на

«Жін. Долю» (саму) на рік	2	ам. д.
«Жін. Долю» і «Жін. Волю»	2.50	ам. д.
«Жін. Долю» і «Світ Молоді»	2.50	ам. д.
«Жін. Долю», «Жін. Волю» і «Світ Молоді» — — — — —	3	ам. д.
«Жіночу Волю (саму) — — —	1	ам. д.
«Світ Молоді» — — — — —	1	ам. д.

Адреса:

ZINOCHA DOLA
Ul. Zamkowa 37
Kolomyia, Polonia

«Жінка»

Ілюстровани й двотижневик.

Орган Центрального Союзу Українок.

Річна передплата для закордону Зл. 15.—

Адреса: Ul. Sykstuska 46. Lwow. Polonia.

Наша сила в нас самих!

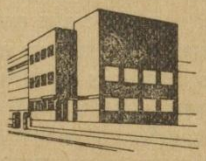
На пресовий фонд органу «Плуг та Меч» склали жертви:

	$ m/n
Ів. Андрущенко — — — — — —	25.—
Анд. Білопольський — — — — —	20.—
Ник. Блаватний — — — — —	15.—
Ів. Матрен — — — — — —	10.—
Мик. Симоненко — — — — — —	10.—
Корн. Драпалюк $ 5.— уруґ.	8.75
Вас. Іванчук — — — — — —	7.—
Іл. Чередниченко — — — — —	6.—
Ів. Білий — — — — — —	5.—
Вас. Останко — — — — — —	5.—
П. Омелянко — — — — — —	5.—
Інж. Вас. Коваленко — — — —	3.—
С.Г.Д. Виннипеґ (В. К. Чиж)	16.—
С.Г.Д. Судбури (В. Ненич)	11.—
С.Г.Д. Ню Йорк (п. І. Тарнавська)	10.20
С.Г.Д. Торонто (М. Гетьман)	4.70
С.Г.Д. Судбури (І. Ґавалко)	6.85
С.Г.Д. Ошава (В. Бойко)	7.60
Мик. Михальчишин — — — — —	3.60
Ст. Яросевич — — — — — —	2.—
Теоф. Літошенко — — — — —	1.75

Збільшуйте українську силу!

Ставайте в гетьманські ряди!

МУЗЕЙ ВИЗВОЛЬНОЇ БОРОТЬБИ УКРАЇНИ
ЗБІРАЄ ПОЖЕРТВИ НА

УКРАЇНСЬКИЙ ДІМ У ПРАЗІ

ДАЙТЕ Й ВИ СВОЮ ЦЕГЛИНУ!
ПОШЛІТЬ СКОРІШЕ ВАШУ ПОЖЕРТВУ!
ЗРОБІТЬ ЗБІРКУ У ВАШІМ ТОВАРИСТВІ! НЕ ВІДКЛАДАЙТЕ!
ЖЕРТВУЙТЕ ВСІ
НА УКРАЇНСЬКИЙ ДІМ У ПРАЗІ
ХТО СКІЛЬКИ МОЖЕ!

ГРОШІ СЛАТИ НА АДРЕСУ ДИРЕКТОРА МУЗЕЮ.
Prof. D. Antonovyč, Praha-Nusle, 245, Czechoslovakia

Editor: Unión Ucraniana "El Arado y la Espada" en la Rep. Argentina. Redactor: A. Bielopolsky

Нова Хата

Двотижневий ілюстрований журнал для плекання домашньої культури.

Дуже богатий змістом і художньо виконаний часопис для українських господинь. Містить літературно - художній матеріял, як рівнож висвітлює всякі справи з обсягу щоденного практичного життя.

Річна передплата дол. 3.—

Nowa Chata, Ul. Chodkiewicza 9. 1.

Lwow, Polonia

ПЕРШОРЯДНА

УКРАЇНСЬКА КРАВЕЦЬКА РОБІТНЯ

Івана Білого

Величезний вибір найліпших закордонних матеріялів на всі сезони.
Артистичне виконання цивільних убрань після останніх вимог моди.
Військові уніформи.

Найвигодніщі ціни. — Догідні сплати.

PICHINCHA 132

U. T. 47, Cuyo 9674

ЧИТАЙТЕ, ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ І ШИРТЕ

«НАШ СТЯГ», Орган Союзу Гетьманців Державників в Америці. Річна передплата $ 2.00 ам.

Адреса: 2406 W. Chicago Ave. Chicago. Ill. U. S. A.

* * *

«УКРАЇНСЬКИЙ РОБІТНИК», одинокий в Канаді Державницько - робітничий тижневик. Річна передплата: $ 1.50 в Канаді і Злучених Державах Америки; $ 2.00 в Полудн. Америці та інших краях.

UKRAINIAN PUBLISHING Co.

510 King st. W., Toronto, Ont. Canada

* * *

«УКРАЇНСЬКІ ВІСТИ», впливовий часопис Західної Канади, що стоїть на засадах Гетьманської ідеології. Річна передплата $ 2.00 ам.

Адреса: 10012 — 109 Str. Edmonton, Alta, Canada.

* * *

«НОВА ЗОРЯ», виходить двічі на тиждень. Один з найліпше редагованих та найбільше поінформованих органів у Старім Краю. Річна передплата зл. 36.—

Адреса: Ul. Grodzickich N° 2 Lwow, Polonia.

* * *

«ЗАПОРОЖЕЦЬ», Військовий місячникч Орган Товариства Запорожців. Річна передплата $ 1.50 ам.

Адреса: V. Boloban, 33 bis Bd. de Belfort. Montreuil s|Bois (Seine) Francia.

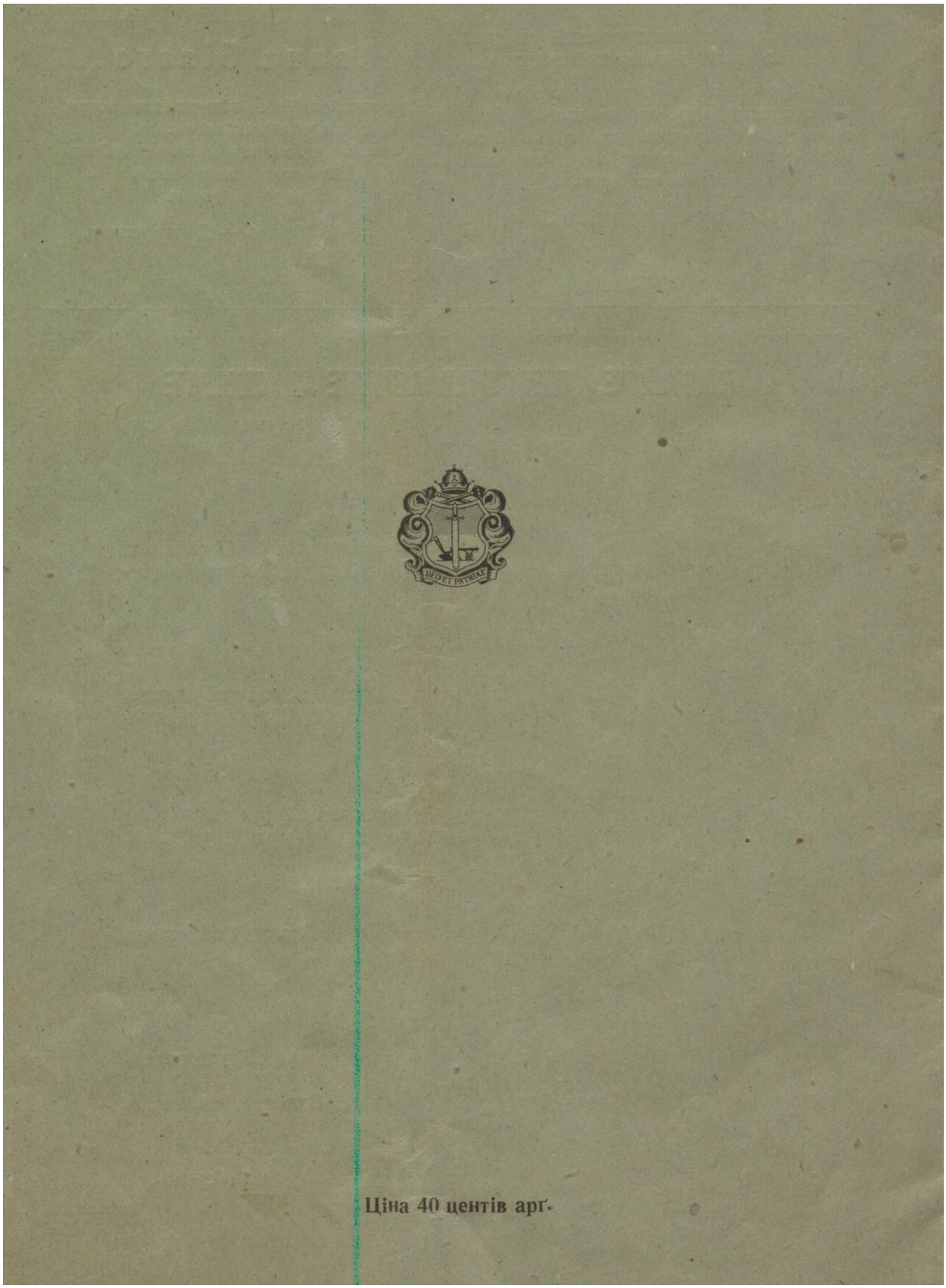
* * *

«БАТЬКІВЩИНА», націоналістичний тижневик. Річна передплата $ 2.00.

Офіційний Орган Фронту Національної Єдности, що стоїть на засадах творчого націоналізму, національної солідарности та співпраці всіх живих сил нації.

Адреса: Lwow, ul. Charnieckiego 3. Polonia.

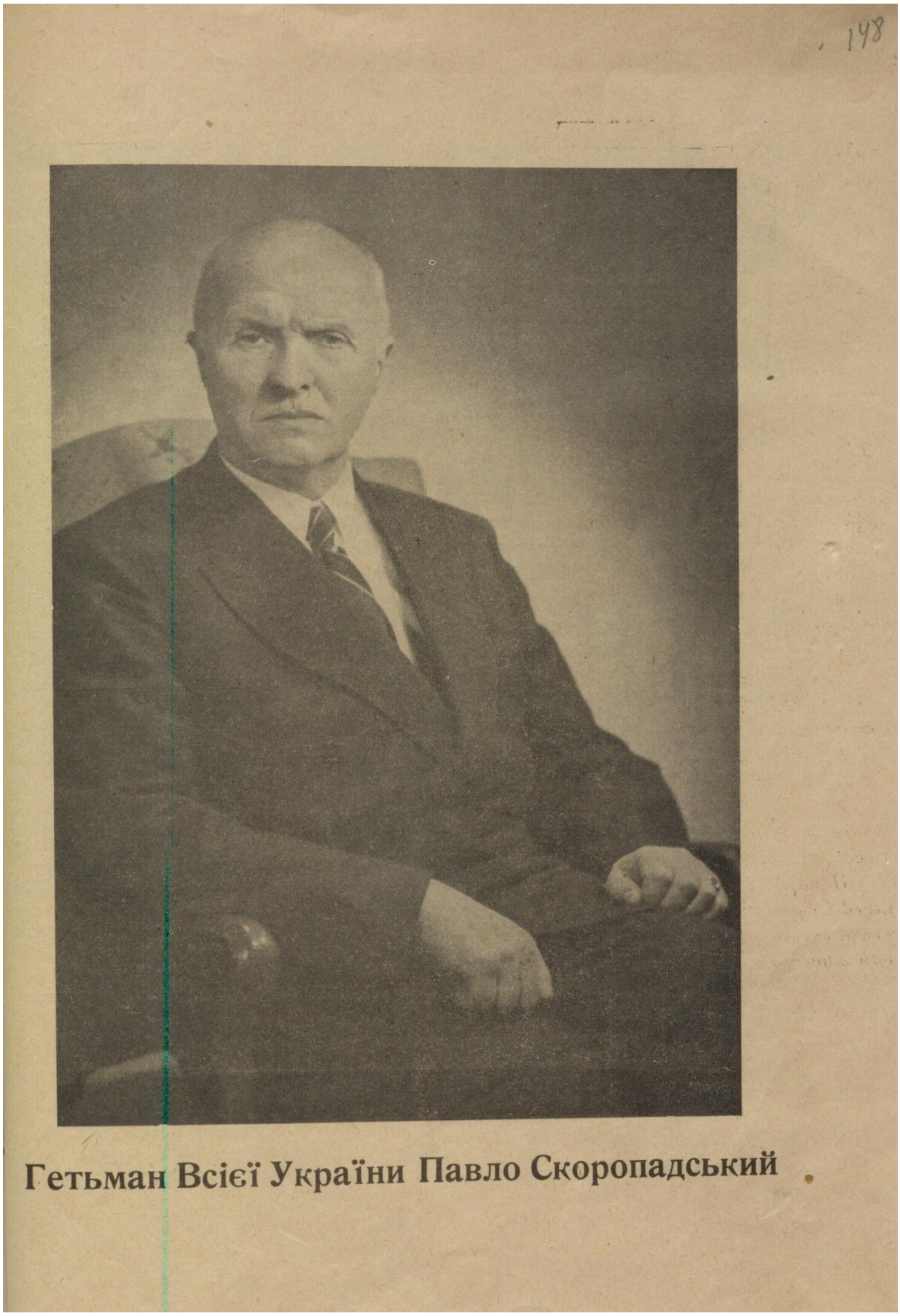
Talleres Gráficos de Krasilovsky y Pertzovsky, Val. Gómez 2719, Bs. Aires.

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. 10490, т. 2, арк. 1-74

№ 106

Друковане видання С.Г.Д. у Берліні (1940 р.)

Гетьман Всієї України Павло Скоропадський

Слово Ясновельможного Пана Гетьмана
до членів МО СГД — Берлін у День св. Петра й Павла

ВИСОКОПОВАЖАНІ ПАНІ Й ПАНОВЕ!

Сьогодні, в день мого Янгола, МО СГД — Берлін, зробила мені велику приємність, запросивши мене до себе, де я в колі моєї родини й друзів проводжу цей вечір.

Щира Вам, дорогі членкині й члени Місцевої Організації. від мене за це подяка.

Зі свого боку я сердечно бажаю Вашій Організації повного щастя й успіху в усіх Ваших справах.

Нераз я вже казав Вам, що в нашім Гетьманськім Русі найважніше — це створити з Союзу Гетьманців Державників справді непохитну організацію. І сила її не в числі членів, а в тому, щоб усі її члени жили однією Великою Ідеєю, однаково думали й одностайно чинили. Треба, щоб, усі Ви були щільно споєні поміж собою, а ціла організація була б духом, серцем і всім своїм єством зо мною. Важливо, щоб організація, витворивши в собі суворий, високо-моральний кодекс, точно й невідхильно додержувалась його в усіх своїх постановах і чинах.

Важливо, щоб серед Вас панував дух активности та щоб ніколи — які б сумні не були умови нашого життя — не покинула б Вас віра в Правду нашого Діла.

Бо ми свого досягнемо!

Я так вірю, і вірте мені, що так буде!

Я бачу в Вас, мої панове, людей, що з ними я звязаний аж до загину, а тому я радий, що можу провести кілька приємних годин з Вами, тому я сьогодні щасливий і тому ще раз Вам за це щиро дякую.

Підношу чару за розквіт берлінської Місцевої Організації, за те, щоб увесь Союз Гетьманців Державників перетворився в могутню організацію, яка в відповідний час, коли ми зможемо від слів перейти до діла, допоможе нам здійснити нашу Святу Ідею!

Слава Україні!

Р. Б. 1940.

149

Мирон Королишин

Два переломові акти в історії Гетьманства

(Квітень, 1657 — Травень, 1933)

Втілення Ідейного Маєстату Нації в реальну, пануючу в Україні Гетьманську династію — доконали дві найвизначніші індивідуальности старого й відновленого в 1918 році Гетьманства, Богдан Хмельницький і Павло Скоропадський.

Одначе саме розуміння ваги дідичного Гетьманства, його Сили й Авторитету, значіння переходу Булави-влади з батька на сина й його нащадків, позначилося в боротьбі Української Нації не тільки двома державницькими актами Творців Української Держави — Гетьмана Богдана, Двигуна Великої Української Революції 1648 року, та Гетьмана Павла, Творця Квітневого Міту 1918 року, що воскресив і викресав «вогонь святий» призабутої Гетьманської Традиції.

Ідея Української Монархії в формі дідичного Гетьманства пливе в крові й лежить в кости державно-творчих поколінь від ряду століть. Коріння цієї Ідеї сягають світлих часів Володимира Великого. Це ж він перший усунув автономних князів і настановив на їх місце своїх синів. Тим злучив він усі українські землі в одну державну цілість і впровадив на Україні династичний прінціп.

Ідея Верховного Маєстату Нації в особі дідичного законного гетьмана нуртує в душах широких українських мас. Вона тільки приспана й придавлена рядом століть чужинецького поневолення та звихнена заразками «спасаючих» націю кличів, що ввели хаос у шуканні «кращих« шляхів і кандидатів. Почуття цієї Ідеї жиє і діє при кожній спробі творення самостійного життя. Вона підсвідомо прокидається, але не завершившись, гине в морі хаосу й загальної руїни.

Прояви завершення Ідеї дідичности позначилися за І. Самойловича й Розумовського. А 1757 року провідна українська верства сама домагається дідичности для роду Розумовських, а ще перед тим, М. Скоропадський загально вважається кандидатом на гетьмана не тільки ізза його особистих заслуг, але й тому, що був близько споріднений з правлячим уже на Україні Гетьманським Родом Скоропадських. А вже дуже яскравим доказом живучости цієї Ідеї — це 1918-ий рік, коли сіль української землі, хліборобидержавники покликали на чоло своєї Батьківщини Гетьманського Нащадка — Павла Скоропадського, хоч висувалося і інших кандидатів.

Суть втілення цієї Ідеї дуже добре зрозумів Богдан Хмельницький. За час довголітньої боротьби він переконався, що трівкість Української Держави, здобутої його надлюдськими зусиллями й кровю найкращих синів України, зможе закріпити тільки переданням Булави-влади своїому синові Юрієві. Цим бажав старий Хмельницький нерозривно звязати свою славу й десятилітні осяги кривавого змагу з іменем сина, який відзеркалював би Силу й Авторитет свойого «Богом даного» Батька.

Це диктував досвід його напруги, невпинної борні за кожний відтинок державного фронту, почуття відповідальности й кермування державою, а не «забовою в революцію».

Зреалізуванням своїх «шалених дум», Хмельницький бажав положити край боротьбі за гетьманську Булаву, передбачаючи її наслідки: служба цареві й королеві, осмішення та скомпромітування Маєстату Нації запроданством виборних гетьманів та смерть Української Держави. І тому Хмельницький вже 1651 року, як підготову до заведення дідичности в Гетьманстві, урочистим актом у Чигирині настановив 11-літнього сина Юрія Спадкоємцем титулу Самодержця Козацько-Української Держави.

Коли ж спрямоване вістря заключеного московсько-польського союзу проти України почало ускладнювати положення Української Держави, тоді старий Гетьман ще більше був стурбований долею України, бо й фізично почав підупадати. З весною 1657 року Хмельницький, підупадаючи щораз більше на силах, і передбачаючи збройну розправу між Москвою і Україною, постановив перевести в дійсність свої династичні пляни. Це мало дати Україні внутрішне скріплення й відпорність ворогові.

В місяці Квітні 1657 року Гетьман Хмельницький скликав у тій цілі Раду Старшин Війська Запорожського до Чигирина, на якій урочисто офіційним актом висловив свою волю: *16-літнього сина Юрія проголосив Переємцем Гетьманської Булави та своїм Наслідником — Гетьманом Української Держави.*

День проголошення Монархії в формі дідичного Гетьманства був для того Володаря таким же днем щастя і віри в могутню майбутність України, як день його тріюмфального візду до Золотоверхого. Візд Хмельницького до столиці — це був символ побіди над ворогом і створення держави, — введення династичного прінціпу мало стати *символом непереможности й вічного існування Української Гетьманської Держави.*

І вся Україна так зрозуміла.

На заміти Гетьмана Богдана, що Юрій «молодий розум має», народня дума вложила в уста мас відповідь:

«Будем ми старих людей біля його держати,
Будуть вони його научати,
Будуть його добре поважати,
Тебе, батька нашого, Гетьмана споминати.
Дай, Боже, за Гетьмана молодого жити, як за старого».

Саму вістку про іменування Юрія Гетьманом, Наслідником його прославленого Батька, весь народ приняв словами найбільшої радости й одушевлення: *«Нехай тая Слава буде, що Хмельницький Гетьман»!*

Дійсно, втілення Верховного Маєстату Нації в сина Володаря - Гетьмана, поважаного цілим українським народом, було для кожного українця *зрозумілим, дійсним і незмінним продовженням Величі й Слави Української Нації.* В цьому народ бачив здійснення його туги за постійним Володарем, а не виборним «чорними радами» отаманчиком.

Другого акту, по Богданові Хмельницькому, як наказу історії і заповіту предківського доконав Гетьман Усієї України Павло Скоропадський.

16 Травня 1933 року, в день шістьдесятьліття своїх уродин, Гетьман Павло урочистою заявою надав Гетьманичеві ДАНИЛОВІ права до Гетьманської Булави й звязані з нею обовязки:

«Після Мене Провід нашого Діла й всі права й обовязки старшого в нашім Роді переходять на Сина Мойого ДАНИЛА.

150

Синові Мойому ДАНИЛОВІ заповідаю непохитно, до кінця життя, стояти на Чолі Гетьманського Державного Діла, а всім Гетьманцям — вірно допомагати Йому в цім».

З того часу на фоні українського політичного діяння зявилася постать давно нечуваної індивідуальнсти в Особі Гетьманського Сина. І не диво, що на Нього не тільки велика українська еміґрація звернула свої очі, але також і чужинний світ. Приняття Гетьманича Данила українцями всіх політичних таборів, церковними достойниками й духовенством Америки й Канади, свідчить, що Заповіт Гетьмана Павла знайшов таке зрозуміння серед українства, як тому майже триста років Заповіт Гетьмана Хмельницького.

Це заразом свідчить, що питання Ідеї Гетьманства — це не задубілий труп, попри якого можна спокійно пройти. Вона поривае і захоплює, вона викликає ненависть до віковічного ворога української самостійности, й родить безмежну любов до своєї Батьківщини в кожного українця.

Упадок Гетьманства в 17 столітті й упадок його в 1918 році, це не смерть Гетьманської Ідеї. Причини упадку Гетьманства в 1918 році, це повторення помилок амбітної і руїнницької по своїй вдачі верхівки «народу» з 17 століття. Прояв і упадок Гетьманства в 1918 році — це тільки спроба сил, це тільки боротьба за втілення і остаточне його закріплення.

Боротьба за втілення Ідеї Гетьманства в повнім його розумінні — добігає свойого побідного закінчення. Це вже позначається навіть в цьому, що противники Гетьманської Ідеї, коли відкинути накинутий їм «вождізм», являються недоношеними гетьманцями. Їхня недоношеність — це визнання Гетьманської Ідеї з прінціпом виборности, яка власне є головною причиною упадку Гетьманства й разом з ним Української Держави. Бо Ідея Гетьманська з запереченням дідичности, як головного чинника її живучости, — це тіло без душі, яке мусить вмерти й потягнути знову за собою упадок Української Держави. Але коли вірити в щирість сприймання Гетьманської Ідеї т. зв. націоналістичним табором і воно не робиться в намірі спекуляції для обдурення своїх же мас, що стають на гетьманську платформу, — то це знак, що цей табор в перших кроках визнання дідичного Гетьманства.

Бо Гетьманська Ідея тільки з правом визнання за нею дідичности може діяти — творити! В противному разі: Виговські виступатимуть проти дідичного гетьмана Юрія; Пушкарі при помочі Москви проти Виговських; Брюховецькі проти Пушкарів; отамани в союзі «пролєтарської країни» проти законного Гетьмана Павла; отаман знову ж проти «комісаря» в союзі з Польщею і так в безконечність, щоб кінчати смертю на чужих бруках...

Гетьманська Ідея з правом виборности виглядає так само комічно, як би прим., законного гетьмана вибрати президентом української народньої республики! Ідея перестає тоді діяти, а гетьман перестає бути непорушним Маєстатом Нації.

Тому ми Гетьманці, йдучи слідами Гетьманів Хмельницького й Скоропадського, боремось *тільки* за здійснення Української Монархії *в формі дідичного Гетьманства,* як символу СИЛИ й АВТОРИТЕТУ *Нації.* Виборности, тобто владі знизу — протиставимо *дідичність,* ВЛАДУ ЗГОРИ! Без цих основних заложень Гетьманства, не може бути обєднана Українська Нація, ані збудована Українська Держава!

Для нас Гетьманців наказом сучасности й світлої будуччини України — це боротьба *за здійснення Ідейного й піднесення Верховного Маєстату Укра-*

їнської Нації, що існував за Київських і Галицьких Князів та Гетьмана Богдана Хмельницького

Для нас найвищий Маєстат України — це *Правний Законний Гетьман ПАВЛО й Його Наслідник — Гетьманич ДАНИЛО.*

Боже, Гетьмана й Рід Його для України, бережи!

Прага, в липні, 1940.

Інж. Павло Зоц

Поворот чи маневр?

Українська Нація та Українська Державність росли й розвивались під знаком християнства та авторитативної влади, що набрала характеру монархії у різних її формах — князівства, королівства та зрештою гетьманства. Занепад цих чинників лучився з занепадом української нації та української держави, а перебування під чужим державним панування мало за наслідок якраз втрату національно-державного почуття та притуплення віри й пошани до духовних і світських авторитетів. Тому то в часи революції 1917 року не знайшлось в українського народу стільки сил, щоб було можливо знову відбудувати та закріпити власну державу. І тому тодішній український провід не зрозумів ваги доконаного Гетьманом Павлом державного перевороту й тому таке вороже ставлення до гетьманського періоду 1918 р. та цілого Гетьманського Руху вже в новій фазі української визвольної боротьби.

Тільки маленький гурток людей навколо Гетьмана Павла, зібраний славетнім ідеольоґом нового гетьмансько-державницького руху В. Липинським, схоронив у своїому програмі ці старі засади нашого державного життя та разом з іншими чеснотами високо ніс їх на своїх прапорах. І несе далі в певній вірі, що відроджене українство сучасної доби нарешті переконається і піде його слідами до відновлення призабутої слави та історичної безсмертности нашого страждального народу.

Певність переконання і віри допомогла Гетьманському Рухові перебороти всі дотеперішні труднощі й положити основи до дальшого розвитку

Багато дечого змінилось від того часу, як новий гетьманський рух скромно заявляв про своє існування, багато його старих противників переконалось у його справності й, приєднавшись до нього, чесно працює для здійснення його ідеалу, багато різних укр. політичних напрямів вже навіть поховано, але Гетьманський Рух розростається і як ґранітна скала високо стоїть понад розбурханим морем сучасної дійсности.

На зміну старих — приходять нові противники, що замість Бога й віри плекають нігілізм та релігійну байдужість, замість законного гетьмана — виставляють невідомого «вождя», замість патріотизму, відданости й любови — засаду пихи й ненависти, замість культу традиції — власні вигадки та амбітність, замість пошани авторитету й права — некритичний послух диктаторові.

Та чи довго можуть вони втриматись з такими засадами, коли вже тепер їхній загал примушує їх повернутись до Бога, до наших державницьких традицій, до того, що вже давно голосить Гетьманський Рух.

15

Щораз гучніше чуються в рядах УНО кличі, що ставлять його провід часами в прикре розходження з їхньою офіційною доктриною ОУН.

Тому не дивуємось, коли провід УНО для заспокоєння свого загалу починає сам час від часу згадувати про державницькі засади, й коли в органі УНО «Укр. Вістник» читаємо такі статті, як «Дві постатті нашої слави», що ґльорифікує Великого Князя Володимира та Великого Гетьмана Богдана, або «До джерел нашої сили», що визначає значіння церкви та християнської віри й доходить до гасла «Бог і Україна».

Не можемо однак зрозуміти, для чого рівночасно висовуються такі кличі, як «виборний гетьман» і подібні, коли саме ця виборність гетьманів виявилась, як найбільша слабина нашої минувшини. Мимоволі насовується питання, чи не робиться це тільки для того, щоб пізніше в розрахунку на некритичність мас заявити, що це ж, мовляв, ми — націоналісти почали перші плекати такі то й такі державницькі засади, а що гетьманці тільки намагаються нам їх перехопити.

Рівночасно цими засадами треба заколотити так, щоб таки справді ніколи не здійснились.

Та, як би це було дійсно так, то насамперед треба зазначити, що гетьманці легко докажуть, по чиїй стороні є правда, а тому знаходимо місце й для припущення, що це може бути справжнє зрушення з місця і свідоме та щире опущення старих оунівських засад та бажання знайти кращу дорогу до здійснення визвольної мрії Українського Народу.

Та коли ж уже рушати з місця, то навіщо самотужки блукати і завдавати собі зайвого труду, коли можна використати багатий досвід Гетьманського Руху й визнати його ідеольоґію так прекрасно зформульовану й так переконуючо доказану В. Липинським. Лише така форма державної влади в Україні, яка відповідає духові та історичним традиціям розвитку українського народу, забезпечить йому чесну й славну майбутність.

Такою формою є тільки модерна Трудова Монархія, бо це не є випозичена, *а наша рідна природня українська Ідея*, основу якої творили якраз і Володимир Великий, і Гетьман Богдан Хмельницький, і наша традиційна християнська церква й ціла українська нація.

Милостею Божою нам Гетьман Павло відновив у 1918 році цю Ідею і з Божою поміччю зараз стоїть на чолі одинокого законного українського державницького руху.

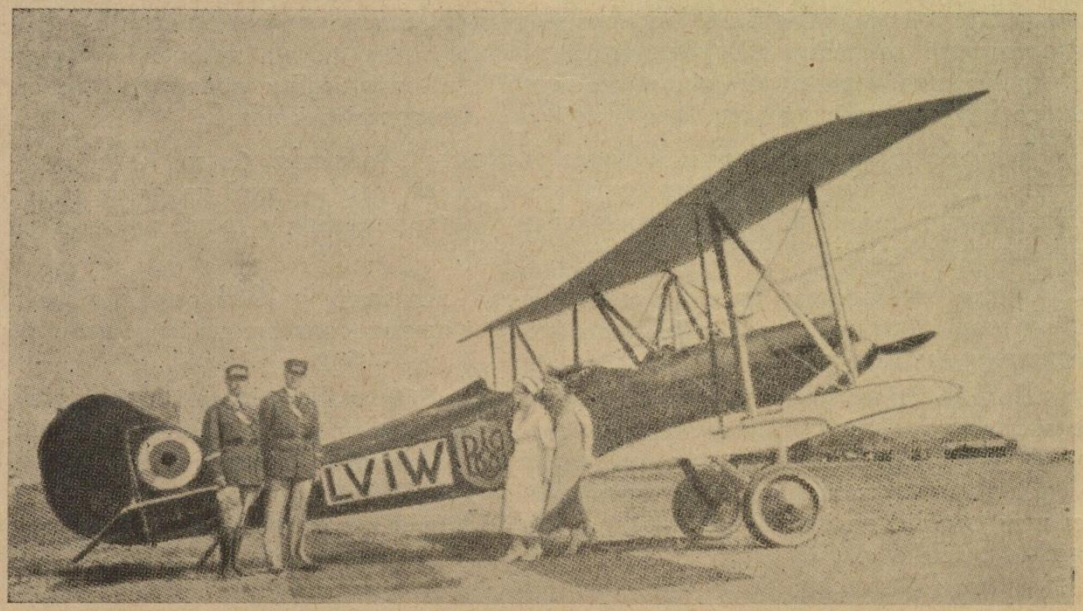
Велике діло української державности може здійснитись тільки тоді, коли всі українці-патріоти перестануть ділати самотужки й коли обєднаються усі біля Одного Законного нашого Гетьмана Павла та Його Роду й спільними силами працюватимуть для спільної мети. Час не терпить, тому всі чим скоріш до однієї лави — під один Провід під гаслом: «Бог — Гетьман — Україна»!

Ін гок сіґно вінцес!

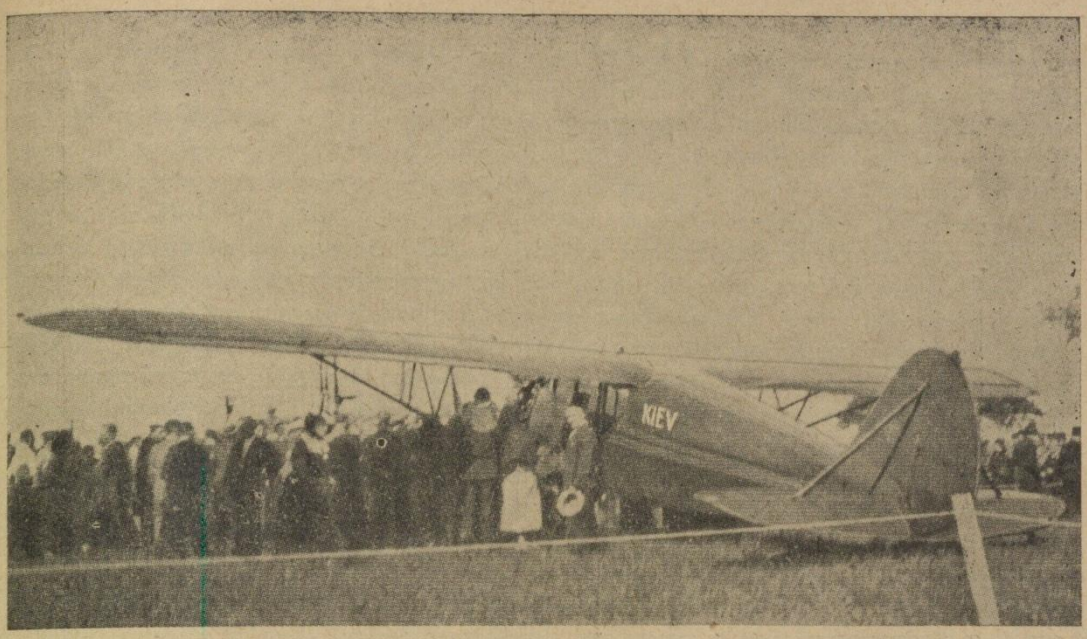
Гетьманська „Трійця“ — „Україна“ — „Львів“ — „Київ“

Перший літак Союзу Гетьманців Державників «УКРАЇНА»
На літаку молодий український летун, пок. А. Чайківський.

Другий літак Союзу Гетьманців Державників «ЛЬВІВ»
Біля літака (зліва направо): сот. Марчак, осаул Евген Драґінда, сотничка Червоного Хреста СГД п-на Ірина Тарнавська й п-ні Драґінда.

Третій літак Союзу Гетьманців Державників «КИЇВ»

Вельможний Пан Гетьманич ДАНИЛО перший злітає на літаку «КИЇВ» після його посвячення — 12. IX. 1937 року.

Над могилою Великого Гетьмана

В переломовій, рішаючій хвилі, коли важилась доля Української Держави — її дальшого існування чи занику на довгі століття, Україна втратила Гетьмана, свойого Вождя й політика, якому не було рівного в тодішній Европі.

Дня 6 серпня 1657 року помер у Чигирині Великий Гетьман Богдан Хмельницький. Довго ховала Україна свойого Творця Української Держави. Похорони відтягали мало не цілий місяць, ніби боючись розстатись на віки зі своїм Вождем. Мощі Гетьмана зложили в Чигиринській церкві. 2-го вересня 1657 року в супроводі війська й великих мас народу під проводом архієп. Л. Барановича перенесли мощі в рідний Суботів, як того бажав собі Гетьман, і там по козацькому звичаю його поховано, стріляючи з рушниць та гармат.

Настрої і біль цілого тодішнього українського громадянства відзеркалює нижче подана промова Самійла Зорки, особистого гетьманського секретаря, одного з тих, що наміри й «думи шалені» Гетьмана знав найкраще.

«Панове Полковники й вся Старшино зі всім Військом Запорожським, і вся Державо Українська! Прийшлось нам тепер по веселих минулих часах, сумних слухати тренів і рясними сльозами обливатись, коли Гетьмана нашого, Богдана Хмельницького, ВОІСТИНУ ОД БОГА НАМ ДАНОГО ВОЖДА, через смерть невблагану скошеного, ось на катафалку смертнім оглядаємо й останні послуги йому віддаємо. Помер, несмертельну по собі оставивши славу, цей добрий Вождь наш, за котрого головою не

тільки ми, підручні його, але й вся Українська Держава — при щасливих успіхах довгі літа жити безпешно — обіцювати собі могла. Помер той, котрому спільно з Вашмостями Милостивим Панством, при правді своїй за вольности й стародавні права свої стоячим, всемогуча рука Божа на ворогів наших — Савроматів польських, скрізь свою допомогу давала. Помер той, од котрого гармат і мушкетів не тільки пресвітла Вандалів Сарматія, але й бурхливого Евксинопонту замки й фортеці, а в р. 1621 і самі навіть Царгородські, порохом мушкетним окурені, дріжали й тряслися мури. Помер накінець ТОЙ, котрого ділом оживлені, могли вже ніколи не вмерти старинні права й вольности українські й всього Війська Запоріжського. Не стає мені часу на вичислення чеснот і діл ваших лицарських, котрі ви, при ВІД БОГА СОБІ ДАНІМ ВОЖДІ Й ГЕТЬМАНІ Хмельницькім, за повреджені й потоптані поляками, старинні права стоячи, в богатьох місцях з великою відвагою хвалебне доказали. Хай людською мовою про ці діла ваші лицарські розкажуть поля і долини, вертепи й гори: розкажуть, яким ви мужнім, геройської відваги повним, за вольности свої стояли й воювали серцем. І що при всемогучій допомозі Божій, на Жовтих Водах, під Корсунем, під Пилявою, під Збаражем, під Зборовом, під Берестечком, під Білою Церквою, під Львовом і Замостям, під Нестерваром і Баром, під Камянцем Подільським і Жванцем, під Батогом і Охматовим і на інших богатьох місцях, яких не вичисляю, ви доказували й доказали. — До Тебе зі скромною моєю мовою звертаюсь, милий наш Вожде! Древній Руський Одонацере, славний Скандербегу, Гетьмане Славного всього Війська Запорожського й всієї козацької України, Хмельницький Богдане! До Тебе говорю, тепер між чотирьма дошками окутаного й мовчазного, а якого мови перед тим і ординансу сто тисяч нас слухало й на кожний знак Твій готовими ставало. Чому так скоро став Ти мовчазним Гарпократом Беручи приклад з німого Аттиса, промов до нас, братів своїх, і НАУЧИ НАС, ЯК МАЄМО ми без ТЕБЕ жити й поступати з сусідніми друзями й ворогами нашими. Бо ж той німий Аттис, короля, свого батька, од смерти з рук його власного жовніра словом своїм перестеріг. А Ти, доброї бувши мови, скажи й дай нам пересторогу, аби ми не були звойовані й побиті ворогами нашими».

На нещастя України життя його було закоротке. Встиг Хмельницький за короткий час збудувати державу й дати закон та напрямні, по яких повинні були володіти його наслідники: 1. зберегти сталий, непорушний, дідичний монархічний прінціп Верховної Влади на Україні; 2. замість повваленого ним польського шляхетського устрою, розбудовувати започатковану ним провідну верству Війська Запріжського, яка мала стати фундаментом Української Держави; та 3. зберегти Українську Державу перед вмішуванням сусідів у її внутрішне життя. Але передчасна смерть не дала йому закріпити й уґрунтувати своїх плянів.

По смерти Хмельницького чад республіканізму польської шляхти так задурманив голови старшині з Виговським, що відняли від Гетьманського Наслідника Юрія Булаву й вибрали за гетьмана Виговського. Цим нерозважним кроком — відібранням Юрієві влади, одержаної від його «Богом даного« Батька — започатковано Велику Руїну...

Почавсь бій за булаву й шукання помочі в сусідів і говорячи за Шевченком:

Так ось-як кров свою лили
Батьки за Москву й Варшаву
І нам, синам, передали
Свої кайдани, свою славу!

153

„Гетьмане, ми Тобі вірні“!

(Телєґрама з Туреччини)

«Ваша Світлосте, Ясновельможний Пане Гетьмане! Ми віримо безмежно. А віра горами двигає. В цій вірі наші очі звертаємо не тільки на тих, що перебудовують Европу, а в першу чергу на Тебе, наш Гетьмане, що був і будеш єдиним повновладним Сувереном нашим і Всієї України».

(Привітання з Болгарії від Г. Васька й інших).

12-ий Липня — День Янгола Гетьмана Павла пройшов цього року під кличем повищого заголовку й під знаком любови, пошани й відданости своєму Гетьманові-Вождеві та вірности й служби інтересам Української Визвольної Боротьби — в першу чергу, як говориться в привітаннях.

З надісланих численних телєґрам- і листів- привітань з Велико-Німеччини та з держав по цей бік фронту, — пробивається віра українського народу в неминучу побіду під Проводом Гетьмана навіть в час, як загально говориться, остаточного винищування самостійницьких стремлінь Української Нації. Зі змісту привітань палає одне: *нетерпиме вичікування зложити з наказу Гетьмана життя на Вівтарі поневоленої Батьківщини.*

Зміст цьогорічних привітань Висскодостойному Імянинникові, це вже не «еміґрантські зітхання і не надії на кращі часи», як бувало в минулі роки а нестримний порив до чинів і голошення Гетьманові готовности стати на кожночасний Його заклик. Вояцтво українське, що 20 років в ляцькій катівні леліяло в глибині душі Гетьманську Ідею і думками своїми линуло до Того на якого в тузі вичікують скрівавлені Рідні Землі, — зголосило свою готовність: «Ждемо наказів»!

Це доказ, що Старшина війська українського не піде слідами Петлюри й Коновальця, які зрадивши Гетьмана, пішли з большевиками.

12-ий Липня — Гетьманський День — обєднав духово тисячі-тисячів українських серць і всі звернулися туди — до Нього, якого Провидіння нам зберегло на найтяжчі для України часи. В єднанні цьому проявилася стихія 45-мільйонової Української Нації, що мовчазно жде свойого часу, й бачиться в ньому, як зза обрію виростають сталеві кольони бійців, вірних Гетьманові до загину й готових до бою «з Богом у серці за Вільну од нікого Незалежну»...

«...Просимо приняти наші запевнення відданости Вам і Справі Українській, для якої Ваша Світлість працюєте». — Генерали: Єрошевич, Шепель Пузіцький, Яшніченко, Вовк.

«...Від імени свого та щиро відданих Вашій Світлости старшин б. укр частин з днем Янгола»... — Безмежно відданий Вашій Світлости В. Савченко-Більський, Фльоти Генерал.

«45 старшин, 50 підстаршин і громадяни «Укр. Громади» в Каліші бажають доброго здоровля та праці на многі, многі літа»... — 7 підп. Управи.

«...в певности, що незабаром повернемося під Вашим високим Проводом на Рідні Землі, до Золотоверхого Київа»... — 64 підписи з Праги.

Рачте приняти, Ваша Світлосте, від Гетьманської старшини Кракова»... — Підп. В. Євтимович.

«Старшини й козаки «Укр. Громади» в Позен в кількости понад двісті людей вітають Гетьмана Всієї України Павла». — Погасій і Прончів.

«Іменем старшини та вояків Холмщини ...здоровля та щастя». — Трейко (Холм).

«Хай живе Гетьман Павло Скоропадський на довгі літа для добра Рідної України». — Сот. Ігор Должкевич (Сосновець).

«Живіть на славу Державної України». — Крилач (Краків).

«Державного Батька України щиро вітаємо й молимо Бога»... — Денисенко, Манич (Краків).

«Здоровимо від Гетьманської Молоді». — Яворський і Шміґельський (Краків).

«Дорогий Гетьмане!

Що ранку й вечора, я ручки складаю,
Бозю нашу молю я благаю.
Бозю, наша люба, Ти!
До нас всміхнися сонцем любови з висоти,
Даруй літа довгі й щасливі
Гетьманові нашому і Родині милій.
Хай живе на славу і щастя Україні
Серед українських діток,
На престіл Твій святий у Київі дорогому,
Дозволь нам зложити з рідних цвітів Молитви — Вінок».

Ліда Калюжна, уч. 2-ої кл. нар. шк.

«В імені Гетьманців у Югославії маю щастя привітати»... — Грищинський.

«Іменем Гетьманців у Словаччині поздоровляю»... — Сотник Назюта.

«Гетьмане, ми Тобі вірні до загину» — Др. Забіло (Туреччина).

Недалекий той час, коли «соборна» запалахкотить вогнем боротьби вже за свою НЕЗАЛЕЖНІСТЬ, то ж *будьмо готові до великих Чинів, на які знову, як тому 22 роки, покличе нас ГЕТЬМАН!*

† *С. Черкасенко*

In hoc signo vinces!

Прокидаються степи...
Чую дальній гуркіт грому...
Позір, лицарю, не спи!
Дай оброку вороному:
Шлях вже стелеться додому —
Прокидаються степи...

Як заграють сурмоньки над Дніпром
Кличні сурмоньки до бою, —
Вдарить в землю копитом
Кінь, незвиклий до постою,
Затріпоче серце грою, —
Як заграють за Дніпром.

Наші ревні молитви —
Щоб привів Бог стати в лави
Всім під керму Булави
Для звитяги і для слави...
Не злякає шлях кривавий —
Бог почує молитви!

Геть же заваду — в ній загин!
Бє дванадцята година.
Нас врятує клич один:
Бог, Гетьман і Україна!
Ми усі — одна дружина, —
Геть же заваду: в ній загин!

154

З орґанізаційного життя

Молебні в день Янгола Гетьмана Павла Холм. — «Сьогодні відслужено Благодарственний Молебен за Його Світлість ЯВПГетьмана Павла, Володаря Української Землі. На горі в Соборі Короля Данила п. Отець почав Богослужбу словами: **«Будемо молитися за Ясновельможного Пана Гетьмана Всієї України та Його Родину».** На Молебені були присутні, крім членів «Укр. Громади» та СГД, громадяни міста Холма та дооколичних сіл.

Хор відспівав чудово «Многі літа, многі літа, многі літа»...

Варшава. — «Молебен за здоровля Його Світлости ЯВПГетьмана відбувся в комітетській церкві. На призначену годину почали сходитися люди. Церква виповнилася вщерть. Коли п. Отець виголосив початок Молебена, — **з церкви вийшов демонстративно знаний добродій Поготовко.** Цей «лицарський» вчинок надав тільки ще більше врочистости, а між громадянством чулося шепіт: **«Тьма тікає від СВІТЛА».** В той же день Гетьманці вітали в своїй домівці численних гостей шклянкою чаю. З грудей щиро відданих Гетьманові українців рвалося гоімке «Многі літа»...

Краків. — Благодарственні Молебени відправлено в Греко-католицькій та Православній церквах.

Берлін. — Молебен відправив о. Федір Білецький, виголосивши глибокого змісту промову, звернену до Ясновельможного Пана Гетьмана. — В домівці МО СГД при Нолєндорфпляц відбулося врочисте приняття ЯВПГетьмана з Вельможною Гетьманською Родиною та гостей. На прийнятті виголошено ряд промов на честь Високодостойного Гостя.

З життя Української Громади в Німеччині

Німецькі власти затвердили новий статут Української Громади. Новий статут базується на фірер-прінціпі. В звязку з цим, Українська Громада скличе на кінець місяця вересня Делеґатський Зїзд для формального переводу життя Громади на нові орґанізаційні основи.

Останніми часами яскраво позначився зріст Української Громади в Вартеґау. Ще кілька місяців тому були там тільки орґанізації УНО. Однак як тільки до тих осередків дійшла наша преса, одразу повстали філії Громади, котрі невпинно ростуть.

В Познані та Каліші філії Громади нараховують по кілька сот членів. Видно, що серед українського громадянства починає діяти Ідея та політичний розум, замість порожніх кличів.

З молодих філій Укр. Громади треба відмітити філію в Бромберґу, якої діяльність простягається і на околиці Бромберґу.

Новоосновані філії в Данціґу та Ґотенгафені йдуть шляхом наших філій у Вартеґау й віримо, що в ближчому часі стануть першими, якщо не одинокими в тих містах.

Найновіші філії Громади, як у Сосновці, Цель ам Зее, Уфтрунґен, Ляуфен, Павзіц та Сільврет начисляють від 10—80 членів, які зі самопосвятою працюють для поширення своїх орґанізацій.

Факт, що Центральна Управа Громади на своїх тижневих засіданнях приймає сотні нових членів, свідчить тільки про політичне оздоровлення українського громадського життя. Бо чим же ж це пояснити? — На гроші для аґітаторів ми бідні, як зараз і ціла Україна, й порожніх фраз не кидаємо, бо нам державникам того робити не вільно. Значить: нація на шляху чести й пуття. В добрий час!

Значок «Української Громади в Німеччині»

В скорому часі Українська Громада розішле свій значок. На синьому полі замість Тризуба з ножем, видніє золотий знак Володимира Великого: Тризуб з Хрестом, як знак Віри в Побіду й Любови до Батьківщини. Такий Тризуб був принятий в Українській Гетьманській Державі 1918 р. та в Карпато-Українській Державі 1939 р. Під Тризубом перехрещена Булава з козацькою шаблюкою, а в серці знака пшеничний сніп. Бо головною силою Української Держави є селянство (сніп), оперте на силу Меча й Традиції (Булава).

Українці, носіть тільки цю національну відзнаку! То лиш безбожник Винниченко з Петлюрою зняли з нашого Державного Знаку Хрест.

З життя Української Громади в Варшаві

«Гетьманець» ч. 4 подає: Внутрішнє життя Укр. Громади в Варшаві пульсує здоровим живчиком. Громада обєднує біля сто молодших і старших громадян. Відбуваються щотижня сходини з рефератами й дискусіями в присутності 50 членів. Улаштовано крім панахиди по бл. п. Петрові Болбочанові й Вячеславові Липинському. Молебен в наміренні Його Світлости ЯВП Гетьмана Павла й Академію при співучасти членів та гостей.

Головою Укр. Громади в Варшаві є полк Микола Янів.

Укр. Православне Братство в Берліні

В Берліні заснувалося Українське Православне Братство. До Ради Братства ввійшли: Іван Вовненко, староста, пані Дарія Вовненкова, М. Шаповал, М. Первак, Борис Гомзин. Рада постановила розпочати свою діяльність виданням книжки проф. Д. Дорошенка «Православна Церква в минулому й сучасному українського народу».

Перше українське православне Богослуження в Берліні

Давно вже відчувалася потреба заснування Української Православної Парохії в Берліні. Кожному приходило на думку, як же ж це так, москвини мають аж чотири приходи, а православні українці ані одного — єдиного. Коли почали тут обороняти Холмщину та Лемківщину супрти церковного помосковлення, то в урядах можна було чути: «Та ви ж безбожники. Православних українців нема. Ось русскі, так вони мають і тут свої церкви»... Нарешті заходи в ціли заснування Православної парохії закінчилися успіхом і перше укр. православне Богослуження відбулося в неділю, 4. 8. 1940 р. в Православному Соборі в Берліні, котрий є власністю Держави. Відбулося воно урочисто та при великій участи громадянства. Але й в цій справі не обійшлося без жалюгідних випадків. Знані руйники й тут, на полі релігійному, почали свою розкладову роботу: **УНО заборонило своїм членам бути на Богослуженні.** — Ще гірше ця справа стояла в Еберсвальді, біля Берліну. Там члени УНО просто заявляли: українці тільки католики, а католикам забороняється вступ до православної церкви...

Все ж таки урочистість була повна: прекрасно співав мужеський хор, а о. Федір Білецький в асисті о. Якова Кравчука зуміли вложити всю душу в перше Богослуження.

На Богослуженні був присутній ЯВП Гетьман Павло з донькою Єлисаветою та членами Гетьманської Управи.

Богослуження відбуваються щонеділі в год. 8.15 ранку в тому ж таки Соборі на Гогенцоллєрндамм 66. Їхати треба: С-баном до двірця Гогенцоллєрндамм, або У-баном до Фербелінерпляц.

Укр. Православна Рада в Берліні
Берлін, В 30, Ноллєндорфпляц ч. 6-II.
Телєфон: 27-27-85.

Безнадійні відносини

Під таким заголовком появилася нотатка в 3-ому числі «Гетьманця» про сумні відносини внутрі Допомогового Комітету в Варшаві. Як говориться в цій нотатці, німецькі власти дають 30.000 зл. місячно на руки проводу комітету, як поміч для голодуючих українців.

Для розпреділення тих грошей приблизно на тисячу українців, комітет вдержує 54 — словами: пятьдесять чотири! — постійних урядовців з платнями: один 475 зл., один 375 зл., шість урядовців по 300 зл., одинадцять по 250 зл., дванадцять по 200 зл., пять по 150 зл., пять по 100 зл., два по 75 зл., два по 60 зл., шість по 50 зл., три по 30 зл. Крім 54-ох постійних урядовців, працюють допомогові сили на днівку по 4—8 зл. Коментарі зайві!...

В 4-ому числі «Гетьманця» в статті «За оздоровлення громадської моралі» між іншим пишеться: «Задушлива атмосфера, яка панувала в варшавськім комітеті, не тільки не провітрюється, але навпаки, до нетерпимости згущується. Представники нім. влади з огидженням говорять про орґію доносів одних українців на інших. Інший представник німців з досадою говорить про це, що він богатьох українців повинен би попросту за зловживання віддати в руки кримінальної поліції. Крадежі й зловживання **в комітеті** є тільки офіційною таємницею»...

Повища стаття кінчається: **Щоб оздоровити відносини серед української кольонії в Варшаві, п. Поготовко повинен уступити з проводу варшавського комітету.**

Справді, коли п. Поготовко, як голова комітету держить 54-ох урядовців для обслуги одної тисячі осіб (подумайте що за апарат!) і за його головування діються в комітеті зловживання кримінального характеру, які тільки оплюгавлюють добре українське імя перед чужинцями, то цей добродій повинен би вже давно полетіти... Цього вимагає честь не тільки українців м. Варшави, але честь української еміґрації в Велико-Німеччині.

КОЖНИЙ, хто гидиться бути кольоністом на Рідній Землі, — хто чує в собі кров Прадідів своїх і не забув Заповітів Батьків, — ставай в ряди Гетьманського Руху!

Літописець Нестор

Нова ідеольоґія

«Загально відомо, що правд стільки, скільки людей». Улас Самчук — «Відповіді на провокації п. Бірчака». «Наступ», ч. 25.

Я малював село зелене,
В гаї одягнуту Волинь,
І нісся гомін у далинь
Про мене.

Що я — маляр селянських хиж,
Далекі загуділи дзвони.
І звав оунівський Париж
Мене в сальони.

Ідеольоґії новій,
Національно-бойовій,
Я надавав під злу розруху
Пером своїм «святого духу».

Колись між нас
Кобзар Тарас,
Селом, як я, Вкраїні даний,
Казав, співав, що «правда встане»,
Єдина правда й не на час,
Що треба всім по їй тужити
І спільно їй одній служити.
Ці мрії тільки зайвий мут.
За наших днів це марна туга.
Правд цілий ліс. Ну, ось і тут:
У нас одна, в гетьманців друга.
Йде в нас тепер на брата брат.
Конає вже той Бог єдиний!
Його вже викинуто з хат
Не реакційної Вкраїни!

*

ПОСЛІСЛОВІЄ

Як літописець, силкуюсь я давати хоч коротенький літопис діб наших. Хочу я в ньому, кажучи словами старого Бояна, єднати «оба поли сего времени». І тому старим звичаєм до волинського літопису й інших додаю тобі, мій християнський читачу, ще й післясловіє.

По перше. Написане мною вгорі не торкається однієї тільки особи, а взагалі типу людини «сего времени». Слова п. Уласа Самчука в мотто наводжу, як характерні для сучасного молодого письменства. Це нагадує якусь нову «винниченківщину». Бачу також, що моральна «ейнштейнівщина» цього часу, що, мовляв, все відносне, й чогось єдиного й певного нема, починає зачіпати багатьох, навіть і молодих письменників. Не так давно, читав я в одному націоналістичному часописові, де автор, молодий діяч, що хотів, здається, грати не аби яку ролю на Карпатській Україні, писав, що в боротьбі, мовляв, все дозволено. Це була чиста, нажаль, вже українська «смердяківщина». Шевченко, ймення котрого написано на наших прапорах, ставить в заслугу собі й своїй Музі, що вони «просто йшли». «Йти просто» можливо тільки тоді, коли в душі є тверді моральні заклади, ВІРА В ЄДИНУ Й ВІЧНУ ПРАВДУ ДЛЯ ВСІХ, коли в душі є ті «категоричні імперативи», про які давно вже писав великий німецький фільозоф Кант.

По друге. Останніми часами дуже повелася серед певного відламу нашої молоді мода на самореклямування. Це нагадує моду серед молодих російських письменників перед початком революції. «Ми молоді, ми сильні, ми сучасні, геть старе барахло! «Я — геній Ігор Северянин»! Порівняйте Шевченка: «Не для людей і не для слави, мережані та кучеояві, оці вірші віршую я». В тій статті п. Самчука, з якої ми взяли мотто, ця риса, хоч і не в такій мірі, як в Ігоря Северянина, всетаки відчувається. Але в багатьох націоналістичних писаннях ми маємо цю рису прямо таки в северянінівській дозі.

І перша й друга з помічених нами рис належать до діялєктики нашої доби й є симптоматичні для неї.

КОМУНІКАТ

Подаємо до відома Гетьманців і всіх Українців, що студент Василь ШЕВЧУК виключений з рядів Союзу Гетьманців Державників. Кожному Гетьманцеві кладемо обовязок зірвати Значок СГД, коли б вищеназваний зважився його носити.

Управа МО СГД — Берлін.

Берлін, у липні 1940.

Як це назвати?

Здавалось би, що вже кожний українець зокрема усвідомляє собі, яку велику шкоду приносить цілости української справи внутрішня ворожнеча, а головно в теперішніх умовинах побуту на еміґрації. Здавалось би, що вже найвищий час і для «татарських людей» зірвати зі засвоєними методами боротьби, що так багато шкоди нанесли в краю. Одначе ці «татарські люди», не зважаючи навіть на недавні удари для української нації, — продовжують свою руїнницьку роботу, не оглядаючись до чого вони доводять хоч би цю ще незагартовану в еміґрантському змагу, молодь. До чого ці дикунські методи доведуть, не тяжко вже сьогодні передбачити. Дозволю собі навести кілька з маркантніших фактів, після яких кожний може дати належний осуд.

Я з походження лемко, свідок карпатсько-української трагедії. По розвалі Польщі, повернув я під рідну стріху, на Лемківщину. Почувався я зовсім безпечно на рідній землі й не припускав, що знайдеться хтось, взглядно, що стрінусь на рідному ґрунті з «татарськими людьми», які посміють мене безлично напастувати. Але як не дивно, я всетаки помилився. Бо знайшовся землячок, який сам змушений шукати притулку в моїй вущій батьківщині — Лемківщині, який поставив мені ультіматум: «До 24-ох годин опустити мої рідні сторони». Це почув я від людця зпід «вождівського» стягу — Ярослава Горбового.

Причиною такого «наказу» послужило йому це, що я, українець-державник поширюю Гетьманську Ідею, замісць займатися пустим вигукуванням «нація понад усе».

Свідком цього «наказу» був голова Національної Ради, місцевий адвокат у Сяноці, Степан Ванчицький, що обурився поведінкою Горбового, обіцяв поладнати цю справу в суді Нац. Ради. З незнаних мені досі причин п. Ванчицький цього не зробив і тому я подаю цю справу до загального відома, щоб громадянство Лемківщини само видало свій суд.

Другий факт. Місцевий учитель з мойого рідного села, п. Андрушко дістав наказ від п. Стахова «застрілити» мене, бо я звеличую традицію Гетьманства. Ясна річ, що п. Андрушко знаючи мене, не дався намовити на цей огидний крок і попередив мене.

На спільному Свяченому, на яке запросило мене місцеве громадянство, мав я виголосити промову. Знову один, на подобу вищеназваних, переказує мені, що якийсь «провід» не бажає цього...

А хай уже соромом сучасного дня буде поведінка «вождів» на гучному балі в Кракові 18. травня. Добре підпивші «вожді», в доказ своєї відданости Україні, почали диким ревом вигукувати: «нація понад усе», «будуймо українську імперію». Це діється в момент, коли український народ переносить муки на рідних землях. Жах брав кожного українця, а чужинці зі здивуванням приглядалися цій нікчемності.

Всякі коментарі зайві. Але запитую тих Горбових і Стахових: в імені якого «проводу», якої мафії видаються того рода накази?!

20. травня, 1940. *Микола Голюка.*

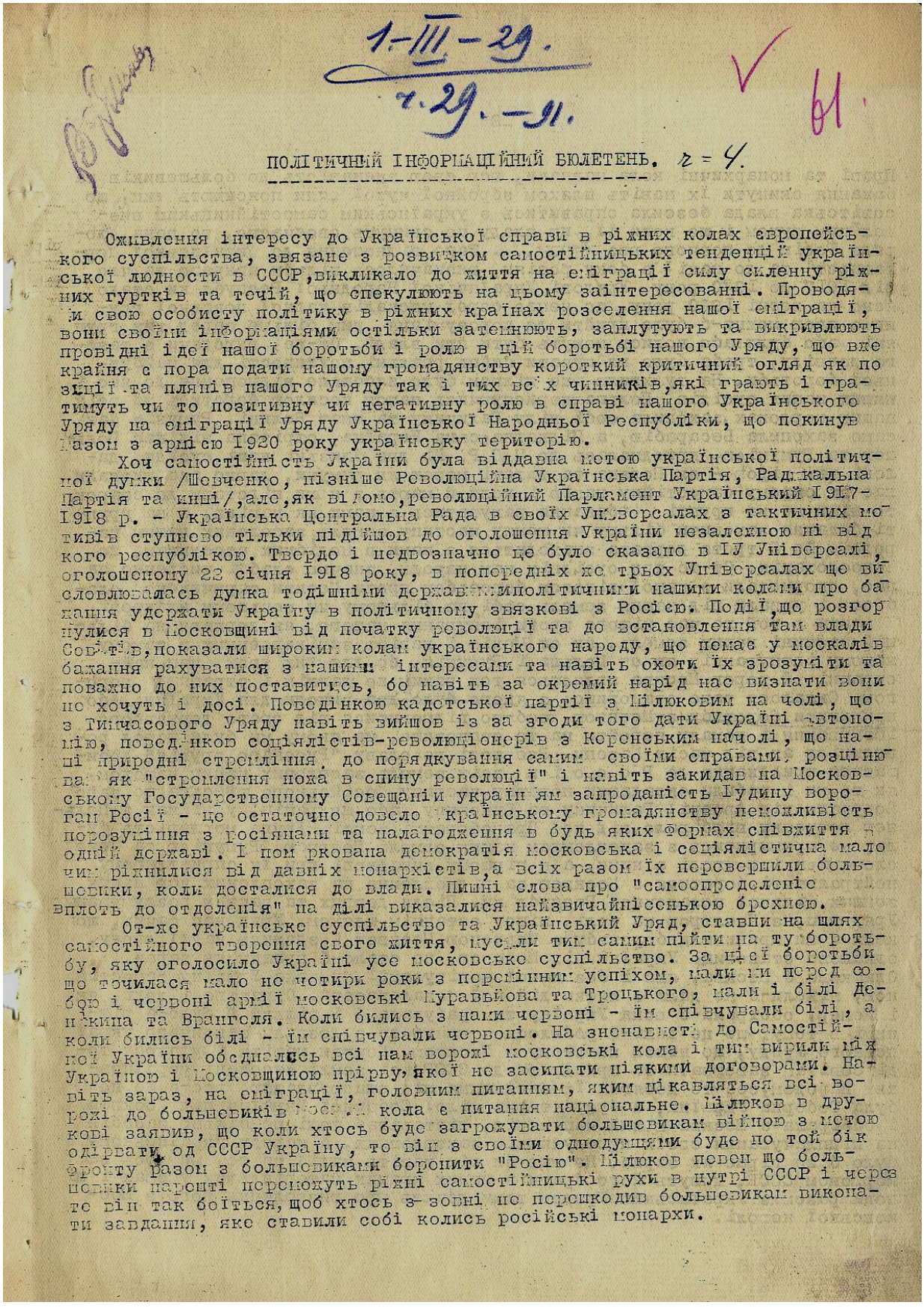
16

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. 10490, т. 2, арк. 148-155

2.5. Статті, огляди, аналітичні довідки

№ 107

Політичний інформаційний бюлетень ч. 4

1-III-29.

ч. 29.-91.

ПОЛІТИЧНИЙ ІНФОРМАЦІЙНИЙ БЮЛЕТЕНЬ. ч. 4.

Оживлення інтересу до Української справи в ріжних колах европейського суспільства, звязане з розвитком самостійницьких тенденцій української людности в СССР, викликало до життя на еміграції силу силенну ріжних гуртків та течій, що спекулюють на цьому заінтересованні. Проводячи свою особисту політику в ріжних країнах розселення нашої еміграції, вони своїми інформаціями остільки затемнюють, заплутують та викривлюють провідні ідеї нашої боротьби і ролю в цій боротьбі нашого Уряду, що вже крайня є пора подати нашому громадянству короткий критичний огляд як по зиції та плянів нашого Уряду так і тих всіх чинників, які грають і гратимуть чи то позитивну чи негативну ролю в справі нашого Українського Уряду на еміграції Уряду Української Народньої Республіки, що покинув разом з арміею 1920 року українську територію.

Хоч самостійність України була віддавна метою української політичної думки /Шевченко, пізніше Революційна Українська Партія, Радикальна Партія та инші/, але, як відомо, революційний Парламент Український 1917-1918 р. - Українська Центральна Рада в своїх Універсалах з тактичних мотивів ступнево тільки підійшов до оголошення України незалежною ні від кого республікою. Твердо і недвозначно це було сказано в IV Універсалі, оголошеному 22 січня 1918 року, в попередніх же трьох Універсалах що виславлювалась думка тодішніми державними політичними нашими колами про бажання удержати Україну в політичному звязкові з Росією. Події, що розгорнулися в Московщині від початку революції та до встановлення там влади Совітів, показали широким колам українського народу, що немає у москалів бажання рахуватися з нашими інтересами та навіть охоти їх зрозуміти та поважно до них поставитись, бо навіть за окремий нарід нас визнати вони не хочуть і досі. Поведінкою кадетської партії з Мілюковим на чолі, що з Тимчасового Уряду навіть вийшов із за згоди того дати Україні автономію, поведінкою соціялістів-революціонерів з Керенським на чолі, що наші природні стремління до порядкування самим своїми справами, розцінювали як "стремления ноха в спину революції" і навіть закидав на Московському Государственному Совещаніи українцям запроданість Іудину ворогам Росії - це остаточно довело Українському громадянству неможливість порозуміння з росіянами та налагодження в будь яких формах співжиття в одній державі. І пом ркована демократія московська і соціялістична мало чим ріжнилися від давніх монархістів, а всіх разом їх перевершили большевики, коли достались до влади. Пишні слова про "самоопределеніе вплоть до отделенія" на ділі виказалися найзвичайнісенькою брехнею.

От-же українське суспільство та Український Уряд, ставши на шлях самостійного творення свого життя, мусили тим самим піти на ту боротьбу, яку оголосило Україні усе московське суспільство. За цієї боротьби що точилася мало не чотири роки з перемінним успіхом, мали ми перед собою і червоні армії московські Муравйова та Троцького, мали і білі Денікина та Врангеля. Коли бились з нами червоні - їм співчували білі, а коли бились білі - їм співчували червоні. На зненависть до Самостійної України обєдналися всі нам ворожі московські кола і тим вирили між Україною і Московщиною прірву, якої не засипати ніякими договорами. Навіть зараз, на еміграції, головним питанням, яким цікавляться всі ворожі до большевиків [illegible] кола є питання національне. Мілюков в другові заявив, що коли хтось буде загрожувати большевикам війною з метою одірвати од СССР Україну, то він з своїми однодумцями буде по той бік фронту разом з большевиками боронити "Росію". Мілюков певен що большевики наперед перенохуть ріжні самостійницькі рухи в нутрі СССР і через те він так боїться, щоб хтось з зовні не перешкодив большевикам виконати завдання, яке ставили собі колись російські монархи.

Праві та монархичні кола навпаки, всю свою зненависть до большевиків та бажання скинути їх навіть шляхом збройної чужої сили пояснюють тим, що совітська влада безсила справитись з українським самостійницьким визвольним рухом і що коли її, цю владу не скинуть своєчасно, то вона, доведе Росію до повного роз[illegible].... Таке відношення до Української державності та до нації з боку росіян, визначилось цілком яскраво за час від 1917 до 1920 року. Урядові Української Народньої Республіки стало ясно на весні 1920 року, що немає серед москалів жадної поважної групи, з якою можна-б було прийти до порозуміння, тим більше серед тих груп, які або були, або колись можуть бути при владі. От-же, виходячи з такого досвіду, треба було плянувати якісь реальні можливості для майбутньої боротьби. На ту хвилю вже цілком було зясоване відношення до нас і инших наших сусідів. Польща, користуючись нашою несилою боротись на всіх наших кордонах, захопила собі цілу Галичину та шмат Волині. Румунія так само захопила Бесарабію, а Підкарпатська Україна, одрізана від нас Польщею та Румунією, приєдналась до Ч.С.Р. Ці два близькі наші сусіди, далекі нам вірою - як Польща та далекі мовою як румуни, давно вже визнали нас за окрему самостійну націю і коли й мають з нами підстави до сварок, то ніяк не на грунті незбажання рахуватись з нами як нацією, а на грунті бажання захопити більшу чи меншу частину земель, заселених нашим народом. Ще й третя держава знаходиться з нами в подібних стосунках, це Чехословація. От-же три сусідніх нам народи, значно слабші численно за нас, скористали з нашої вікової боротьбою проти Москви спричинено, слабости і урвали від наших земель собі по більшому чи меньшому клаптеві, не маючи в той же час нічого проти існування нашого, як держави, на більшій частині наших земель, як от Чехія і навіть зацікавленних в такому нашому існуванні, як от Польща і Румунія, бо для цих двох наш найстрашніший ворог Москва являється теж таким же давнім і страшним ворогом. Склалося таке становище, з якого було два виходи для України. Або припинити боротьбу з Москвою, себ-то відмовитися від свого державного існування і помалу перейти на те становище, на якому ми були перед революцією ах від часів Мазепи. Вже тоді во славу "Русскаго оружія" добиватися приєднання до Р о с с і и всіх земель заселених нашим народом, як то ми і робили, складаючи поважну частину Російського війська, що завойовувало від Австрії Галичину та Буковину, або що раніш, у війнах з Польщею потрошку відбрало від неї Правобережні землі. Друга можливість була, це примиритись з захопленням наших земель Польщею, Румунією та Чехословацією і в згоді з ними, а в гіршому випадкові при їх сприятливому нейтралітеті, боротися з Москвою за відновлення на захоплених нею наших землях вільної незалежної Республіки. Після довгих та важких роздумувань Уряд наш, з Петлюрою на чолі, пішов останнім шляхом. Уряд наш бачив, що коли б ми припинили боротьбу з Червоною Москвою й здались на її ласку, однаково становище України під Москвою, не стало-б кращим як зараз. Однаково б Москва, яка і без нашої капітуляції визнала Україну самостійною, ніколи-б не дала з ласки дійсної незалежности. Однаково і тоді, як і тепер, оббірала-б вона Україну та грабувала б і тільки й було-б різниці в тому, що це тоді-б робилося начеб-то з дозволу законного українського Уряду, що пішов на згоду з Москвою. Хоч-би навіть і удалося тоді совітам завоювати та приєднати до СССР всі землі заселені українським народом, себ-то досягти їх обєднання під одною владою, все-б це не була Соборна Україна, а булаб тюрма цілої Соборної України під Москвою і оббірала-б Москва цілий наш нарід, діставалаб тоді не більше засобів на підплачування своїх прислужників закордонних, а народу українському було б ще гірше як зараз. Не мав би він навіть надії на те, що десь за кордоном СССР, живуть його брати в инших кращих матеріяльних умовах і що вони разом з Українським Урядом таки дбають про визволення його з Московської неволі.

✓ 62

Уряд Української Народньої Республ ки певен був, і він в тому не помилився, що большевики дуже швидко стануть зненавидженими на Україні, що солянство наше зрозуміє наскільки воно помилялось симпатизуючи большевикам. Тоді не було-б у нього довірря до своєї інтелігенції, яка примирилась з московським большевизмом і селянство-б наше пішло за якою угодно агітацією, може навіть монархичною московською, коли-б тільки від московських монархистів могло ждать допомоги та визволення. І звичайно-б тоді, при поваленні совітської влади, не то чужі а й свої-б незгадали про Україну, знаючи тільки одну ненависну їм Україну Совітську, вірну наймичку Совіцької Москви.

Тай ледве чи вдалося б Совіцькій Москві підбити під себе ті наші землі, які захопила Польща, Румунія та Чехія. Ми-ж бачили, що поки большевики били нас, нам ніхто не помагав, а як тільки стали вони загрожувати Польші, як ціла Европа заметушилася і на допомогу Польші поспішили не тільки уряди Европейських дархав, а навіть численні добровольці з Англії та Америки кинулись на допомогу Польші. От-же без сумніву і ця "соборність" під Москвою, про яку так марять наші москофіли галичане не здійснилася б від того, що Уряд Української Народньої Республіки капітулював-би перед Москвою. От-же, коли ми не виграли-б, а тільки програли-б , коли-б підчинились Москві. то де ми виграли від того, коли пішли иншим шляхом, шляхом непримиренної боротьби з Червоною Москвою і що ми, ідучи цим шляхом, програли ? Непрограли ми як українці нічого, бо не було чого нам і програвати. Землі наші, що попали під Польщу, Румунію та Чехію одинаково під ними залишилися-б, чи хотіли-б ми того чи не хотіли-б. Не ми їх віддавали, а наше безсилля. Раз вже не могли ми від Москви оборонитись, годі нам було воювати ще й з Польщею, Румунією та Чехією, за якими стояли всі ворожі до Совітів держави.Ці держави і дали згоду чехам, полякам та румунам на їхне володіння нашими землями, коли побачили, що наша несила не то ці землі за собою закріпити, але й самим удержатися.Великі держави воліли швидче, щоб ці землі були під Польщею, Румунією та Чехією, аніж вони мали дістатися Совіцькій Москві. Підкарпатська Україна /Русь/ сама піддалася Чехословаччині бачучи, що діється на сході від неї і хоч і недодержали чехи складеної умови, позбавили українців Прикарпаття тих прав, на яких ті піддалися, але припаймні попали вони в кращі умови ніж в яких були вони під Угорщиною. В умовах Чехословацької Республіки, хоч і повільно, але твердо відвойовують вони свої культурно-національні права і рано чи пізно їх цілком відвоюють. Молоде покоління Підкарпаття добре знає до якого воно народу належить і діло вже найбутнього, яку воно вибере собі долю. Галицькі політики з Парижу 1919 року, коли наша армія билася проти Денікина, наказади своїй армії не виступати проти нього і нашій армії прийшлось самій витримувати бої і з червоними і з Денікіним, що не хотів з нами не те що дійти до згоди, а навіть просто розмовляти, бувши переконаний, що він сам справиться з большевиками потім, а що в першу чергу треба нас бити, бо ми, мовляв, гірші за большевиків, бо ми проти єдиної неділимої, а ті за. Пізніше-ж галицькі уповноважені в Парижі заявили устами п.Панейка, що вони нічого спільного з Наддніпрянцями не мають і що вони, як колись не віддані Австрії, ждуть від переможця Антанти, вирішення своєї долі і рівночасно з цим, по їхній параді,Галицька Армія капітулювала перед Денікиним, лишивши нашу Армію на її власну долю. Таким поводженням було в осени 1919 р. цілковито і рішуче перекреслено умову Галичини з Великою Україною ,складену в січні того-ж року і, таким чином, доля Галичини ні фактично ні юридично не залежала вже від волі Уряду Української Республіки, а тільки від Антанти і тому дарешне Галичане закидають Петлюрі якийсь "продаж" Галичини Польщі, бо-ж це Антанта та її орган Рада Амбасадорів признала Галичину Польщі, задовго перед тим окуповану вже польським військом.

По-правді, умови в які попала Галичина під Польщею важкі, такі важкі, що галичани якийсь час жалкували, що не попали вони разом з Великою Україною під московське ярмо, а вже минулося, маючи всі можливості економічного розвитку, маючи вільну пресу, маючи змогу з катедри польського Сейму на цілий світ протестувати проти тих утисків, які вони терплять в Польщі, галицькі політики вже позбулися всіх своїх симпатій до большевізму, вже позбулися свого москвофільства. І тепер, виступаючи в Сеймі з деклараціями в імені цілого українського народу, заступник голови Сейму, відомий галицький політик Дмитро Левицький, вже з більшою експресією виступає проти Москви ніж проти Варшави, бо ж і справді, є вуть нас скрізь, але в СССР і кричати не дають, бо немає там ні вільної преси, ні народнього представництва і протести та критику там почуєш хіба в чекістських казематах від тих людей, що їх завтра поставлять "к стенке". Нелегкі умови культурно-національного розвитку склалися для нашого народу і під Румунією. Але всі ці важкі моменти в великій мірі залежать від того, що Український нарід не є паном і ніздвигиля він не може в державному маштабі сказати своє слово в оборону своїх братів. Все це переймилось би коли б існувала держава українська, яка-б мала можливість в міжнародних відносинах виступати як рівноправний чинник і могла-б впливати реальними, а не тільки словесними засобами в оборону українського населення суседніх з нею країн. От-же цілком зрозуміло, що доки немає, такої держави, доки головна маса українського народу, наддніпрянська Україна, мусить боротися на своїй землі за право своєї мови, школи і задовольнятися тим, чим нагодує московська нація їй поступається у вигляді "українізації", доти трагедія Галичини, Волині, Буковини, Бесарабії та Підкарпаття є трагедією другорядною, залежною від трагедії Наддніпрянщини.

Виходячи з цього всього Уряд Української Народньої Республіки в своїй політиці став на просту і ясну позицію. Коли є реальна можливість під сучасну хвилю думати про незалежність українського народу, хоч на якійсь одній території його розселення, з певністю на здійснення цього, то тільки на території Великої України. Тільки там незадоволення окупаційною владою відчувається широкими верствами народу українського в такій мірі, що можливо сподіватись активного революційного чину, скерованого проти насильника. Тільки там, на території московської окупації, революційні рухи можуть розраховувати на співчуття цілого культурного світу у формах моральної, а то й матеріяльної допомоги. Тільки одна єдина з держав, що розібрали між собою землі українські, а саме СССР, не користується симпатіями на міжнародньому форумі; непризнана і досі ще багатьма державами, вона вважається в цілому світі організмом не сталим і не стійким і всякі тенденції до її повалення, до змінення її, ваги та впливів можуть найти в широких міжнародних колах співчуття а то й попертя.

Весь світ зараз, в загальних рисах, можна поділити на дві частини, СССР з одного боку, і решту держав, що явно чи укрито стоять у ворожій до нього позиції. З цього всього як висліл витікає - одна можливість зараз добати, з певністю в реальні наслідки, над створенням держави українського народу на тих землях, що знаходяться під окупацією червоної Москви і при повалению московської влади совітів, викроїти з захопленої нею нашої території таку державу і відновити на ній владу Української Народньої Республіки.

А раз ясно окреслена мета то, цілком зрозуміло, Уряд У.Н.Р. мусить використовувати в своїй діяльності всі ті сили, які можуть сприяти здійсненню цього завдання. Першою і найголовнішою силою, яка зацікавлена в існуванню Української Самостійної Держави, це звичайно сам український народ. Тому Уряд У.Н.Р. вживає всіх можливих заходів, щоб інформувати людність України про свою працю про свої сподівання, про стан совітської влади в опінії чинників світової політики та про ту роль, яку мусить відіграти сама людність українська в боротьбі проти червоної Москви.

V 63

-2-

Ці інформації ведуть до збудження енергії в пригнічених верствах українського народу, ведуть до організації більш активного його елементу, а всім разом дають зрозуміння дійсної ситуації нашої справи в світовій політиці. Людність України реагує на це різними способами, що вселяють в московській владі непокій і бажання дискредитувати в очах нашого народу політику Уряду У.Н.Р. шляхом наклепів чи шляхом висміювання, але ця сама полемика з Урядом У.Н.Р., ця сама боротьба з ним за симпатії українського народу, дає в свою чергу скрізь, куди проходить совітська преса, підтвердження існуванню Уряду У.Н.Р. і дає умілому та критичному читачеві/ а тепер більшість таких/ більш для нього переконуючі відомості ніж навіть відозва самого Уряду У.Н.Р., яка до того своєю кількістю не може рівнятися з большевицькими виданнями та й не проходить як ті в найглухіші кутки України. Ця агітація проти сов. московської влади, ця пропаганда ідеї Української Народньої Республіки після всього того, що перетерпів наш народ на Україні з самих початків революції, не дає на добре підготовленій грунт. Чи біла і чи червона, а головне московська влада, далася добре в знаки нашому народові і звичайно, що після всього пережитого хоч і як була ненависна влада українська, але вже тому, що вона була своя що вона обороняла інтереси місцевої людности проти чужоземного грабунку- все це в уяві народу підкичує, ідеалізує часи Центральної Ради та часи Директорії, що повалила Гетьмана з його карательними отрядами та московською федеративною політикою і так уперто та завзято боролась і з комуністами і з білогвардейцями.

Що таке розуміння настроїв на Україні не є, з боку Уряду У.Н.Р., самообдурюванням, а що воно відповідає дійсности, найкраще свідчать всі останні з'їзди комуністичної партії України та пленуми Українського ВЦВК'у. Завжди на цих з'їздах чи Каганович, чи Петровський, чи Чубар завжди виступають з промовами про уряд У.Н.Р. і завжди його лають, зазначають з жалем, що цей Уряд має багато прихильників серед "куркульського та буржуазного елементу" на Україні.

Які-ж можуть бути наслідки зростання таких настроїв на Україні, в результаті затяжного конфлікту між чужоземною владою та населенням ? Звичайно треба собі уявити, що раніще чи пізніще конфлікт так заглибиться, що авторітет влади зовсім пропаде, як то було з авторитетом царської влади, на передодні революції 1917 року і наступлять події аналогічні революції року 1917. В умовах упадку авторитету влади наступає таке безладдя, такий хаос , що добре організована дисциплінована громада людей, навіть зовсім нечисленна, добре зрозумівши стан річей та викинувши зрозумілі, принадні для більшости населення гасла- може опанувати цілком станом річей, як то було з невеличким гуртком Леніна, що захопив і повів за собою зреволюціонізовані маси цілої Росії.

Передбачаючи таку можливість, Уряд У.Н.Р. тому і дбає про те, щоб всі, вірні гаслам нашої недавньої боротьби за самостійність України та за введення в ній народоправства / демократії/ громадяне України, що перебувають зараз на еміграції, щоб **всі вони були об'єднані в різнородні фахові чи політичні організації і щоб готувались вони до того дня, коли для нас настане край- ні жнива того всього, що було доброго посіяно за героїчні часи боротьби за визволення.** Самоуправство /диктатура/ чи то царя, чи гетьмана, чи Денікіна, чи комуністичної партії не до вподоби нашій українській вдачі. Наш нарід, по натурі своїй, слухається тільки своїх власних постанов і тому то Уряд У.Н.Р. завжди твердо і виразно відмежовується від тих кол, які хотять накинути силою нашому народові свою волю, відмежовується

тому політика Уряду У.Н.Р. від тих кол, які хотіли б владу московської комуністичної партії замінити владою українських комуністів, але так само силою та розстрілами управляти цілою Україною: на користь одній пролетарській класі, як про це марить Винниченко з своїми прибічниками. Так само відмежується наша політика від лінії, веденої гетьманцями прибічниками Скоропадського, оскільки ті хотять на Україні встановити спадкову монархічну владу роду Скоропадських /називаючи чомусь її гетьманською, хоч в історії нашій гетьмани були виборними президентами/. На думку Скоропадчиків український цілий нарід не здібен створити своєї держави: на їхню думку державу може збудувати тільки одна верства українського народу - українське дворянство-"шляхта" і тільки державу у формі монархії. Звичайно такої думки про цілий Український нарід не може бути. За часів німецької окупації ми могли переконатися, на що здібна наша помосковлена та покалічена шляхта, коли вона за допомогою німців скинула Уряд Центральної Ради й поставила владу гетьманську. Благо України на їх погляд в добробуті одної лише їхньої верстви і своїм порядкуванням вони привели до того, що саме слово Україна мало не було зненавиджено нашим селянством. Колиб буда Директорія не підняла повстання проти гетьмана, таск-б повстання підняли-б большевики під гаслом "единої неділимої червоної Москви".

За часів гетьманату то, що українська шляхта, яка його підтримувала, ні хвилинки не вагалась порозумітися з московськими білими військовими організаціями, як тільки німці, з огляду на революцію у себе на бітьківщині, виявили бажання вертатись додому, проголосили Федерацію з Росією, щоб тільки при допомозі білогвардейських організацій оборонити свою земельку від селян, ясно показує, яка ціна цим гетьманцям в загально-національний нашій справі. Яке будь порозуміння з ними для У.Н.Р., хоч би й вони самі того хотіли, не являється можливим не тільки тому, що вони монархісти і Федералісти, а й тому, що Уряд твердо стоїть на тому, що Земля, якою заволоділо селянство за революції, не може бути ніким і ніколи від нього відібрана. Інтереси більшости нашого народу-селянства більше мають спільних інтересів чужих здебільшого /польських, московських та инших/ поміщиків, для нашої національної справи. Так само не може бути мови про співробітництво Уряду У.Н.Р. та тих кол, що його підтримують з різними тими гурткани, що на свою руку ведуть в різних державах свою політику, якою спричинюють розбиття сил цілої нашої еміграції і доводять наочно ворожим та й прихільним нашій справі чинникам нашу неорганізованість та політичну незрілість.

Найбільш активним, найбільш зручним з ватажків таких гуртків являється Микита Шаповал. Честолюбивий і нерозбірчивий в своїх засобах, він до всіх кидається, до всіх втирається. Місяців через два після вибуху революції пролазить він в партію Українських соціал-революціонерів і навіть пролазить в Центральний Комітет її /не по виборах, а шляхом кооптації/, але ненадовго. Як довідуємося з закордонного органу української партії соціялістів революціонерів, "Боритеся-Поборите" /№ 9 липень-вересень 1921 р. Відень, стор.22/, в парі з інтриганством і кареризмом в партійній діяльності М.Шаповала йшла політична безпринципність, яка виявлялась вже і в попередній його діяльності, прикладом чого може служити співробітництво його в 1918 р. в гетьманському "Відродженню", за що М. Шаповал і був в свій час виключений Ц.К. з партії /1918 р./.

Правдивість цих рядків що до діяльности Микити Шаповала підтверджується коротенькою згадкою про перебіг його орієнтацій. До революції він виступав, як український націоналіст, проти яких-би то не було порозумінь з росіянами. Зараз він разом з Черновим та Гуревичем у Празі заклав Соціялістичну Лігу Нового Сходу де бореться проти самостійности України, обстоюючи Федерацію з москалями. Перед революцією був ворогом соціялізму а в 1920 році в Угорщині за уряду большевицького Бела-Куна видавав большевицький журнал "Червона Україна", а втікши відтіля до Чехії, після усунення большевицького уряду, порозумівся з Чеським Урядом, перехопив в свої руки розпорядження тою допомогою української еміграції, про яку дбав Уряд У.Н.Р. і з доручення чеського Уряду "розбиває У.Н.Р.івський кулак", що так муляє русофілам чехам очі. Пощастило зібрати йому у Празі декільки колишніх політичних горе-діячів, бувших людей як от членів Директорії Макаренка разом з Шевцем, що утекли в 1919 році з України, залишивши її на саного С. Петлюру.

При помощі колишнього члена Українського Гетьманського Сенату С. Шелухина, давнього царського черносотенця і приятеля Крущевана, та багатьох инших не менше "достойних" , на сторінках видаваного органу "Нова Україна" чи иншими друкованими виданнями, веде він найбільш звірилу боротьбу проти У.Н.Р.

Ця людина спромоглася чухим коштом зробити багато зла справі нашої визвольної боротьби деморалізуючи кволі елементи нашої еміграції, убиваючи в них віру в святість нашої боротьби та жертв і тим ведучи їх до зміновіховства. Останніми часами, правда, наша еміграція відвернулась майже зовсім від Шаповала і цим показала, яка невелика ціна йому і його групі серед українського громадянства. Це мало для нього прикрі наслідки, бо разом з тим і Чеський Уряд перестав надавати йому колишньої ваги і значно урізав ті кошти, на які вдалося ним поборювання Уряду У.Н.Р. та цілої самостійницької акції. Тепер Шаповал з своїми прибічниками удався до Америки, де, серед свіжих людей, завдяки своїй енергії, ще мабудь який час продержиться на поверхні громадського життя.

Головною його думкою, якою морочить він, разом з своїми приятелями, голови своїх приклонників є визнання за шкідливе для української національної справи, порозуміння Уряду У.Н.Р. з Польщою. Він вважає, що українці мусять зо всіма тими державами, які розібрали наші землі - воювати, вважаючи їх всіх, однаково небезпечними для нашої справи. Коли-б він так і робив, як каже, себ-то коли-б він справді тільки проповідував єдність всіх українських земель, що знаходяться під ріжними владами, і справді боровся з однаковим запалом проти москалів, поляків, румун та чехів, то можна було б вважати його лише за божевільного, який не розуміє, що на всі боки битись народові в такому стані, як ми зараз опинились, просто неможливо і коли хто реально чогось здобути хоче то мусить собі якихсь союзників шукати серед тих, хто не ставить своїм завданням неодмінно заподіяти тобі смерть. На справді-ж, з того, що Шаповал весь час накладає з російськими соціялістами революціонерами, що через них втерся до чеського уряду в довірря і що тепер разом з російськими С-Р. Черновим та Гуревичем заклав "Соціялістичну Лігу Сходу Европи" в програмі якої значиться зовсім не укрито Федерація з Москвою, видно, що він між нашими всіма ворогами таки вибрав собі союзника і то такого, який не то що частину наших земель загарбати хоче, а цілий український нарід за окрему від себе націю не вважає і цілим ним володіти хоче. Тому то Шаповала, зі всіма його приятелями та співробітниками як то Никифор Грігоріїв, Микита Мандрика, Шолухин та инші, не можна вважати за самостійників тим більш, що Грігоріїв не раз в друкові заявляв, що Україна безсила боротись проти Москви, а тому, мовляв, нічого плекати самостійництво. По своїх соціяльних поглядах група Шаповала стоїть на ліво- есерівській програмі себ то не визнає права за всіма громадянами України мати, голос в справах державного життя.

На думку їхню тільки трудові верстви мають право голосу, от-же недалеко відкотились вони від большевиків, які так само, під гаслом трудових класів, селянства та робітників, встановили диктатуру своєї партії.... Треба думати, що Шаповал, не знайшовши грунту в Америці, нарешті таки піде до большевиків, бо йому байдуже до самостійності України, а як тільки там справді будуть мати трохи більшу силу українські большевики-федералісти, то він опиниться з ними.

Є ще одна група, невеличка правда, що ставиться ворохе, як і попередні, до політики Уряду У.Н.Р., хоч, правду сказати, і не так гостро. Це є група так званих Націоналістів що видає у Чехії свій журнал "Розбудова Нації". Центральним осідком цієї групи є Берлин, а на чолі її стоїть, відомий з нашої недавньої історії, командант Січових Стрільців Коновалець. З боку національного не можна цій групі нічого закинути. Ставиться вона виразно ворохе до Скоропадчиків за їхне москофільство, за їхню угоду з Москвою в 1919 році. Не вірить вона їм і зараз, що вони не зрадять самостійності України і тому ця група на цьому пункті начеб-то близька до У.Н.Рівських поглядів, але справа в тім, що ця група, як і скоропадчики, думає, що український нарід в цілому не здібен створити своєї держави і завдяки своїй несвідомості, і завдяки своїй вдачі. Тому націоналісти ворохе ставляться до тої форми державного устрою, на якому стоять УНРівські кола. Вони не хотять парламенту, вибраного на грунті загального голосування, вони хотять щоб на Україні правила партія націоналістів, як тепер в Італії Фашисти і яка-б там заволила такі порядки, які вона сама захоче. Цим своїм ворохим відношенням до народоправства та прихильним відношенням до диктатури якоїсь однієї точки, ця група не дає можливости для Уряду У.Н.Р. якогось тіснішого з нею порозуміння, бо Уряд і ті кола, які його підпирають, переконані, що коли і стане Україна самостійною державою, то не завдяки одній групі чи партії, а завдяки волі, бажанню та співпраці всіх верств нашого народу, який переживши революцію з різними зміпами влади, білої московської та червоної, вже зрозумів добре і переконався, що тільки самостійна своя держава забезпечить йому волю повного розвитку його матеріяльних та духовних сил. Тому Уряд У.Н.Р. і дивиться на боротьбу за самостійність України, як на справу визволення цілого нашого народу і не хоче, щоб одна якась група чи партія сама розпорядилася Україною, ставлючись до своєї батьківщини, як не до визволеної, а завойованої країни і поводилась там, як нова якась окупаційна влада, хоч і українська. Коли таке відношення до вирішення питання про державний лад на Україні рідпить цю групу людей з прибічниками диктатури та ворогами справжнього народоправства /демократії/ - скоропадчиками, та так само большевиками, то їхнє відношення до міжнародньої політики Уряду У.Н.Р. рідпить їх з Шаповалом. Вони, так само як Шаповалівці, ворохо ставляться до Польсько-Українського договору 1920 року та проти всякої в майбутньому допомоги Україні з боку Польщі чи Румунії. Коли-ж Шаповалівці називають яку б то не було чужозему допомогу Україні, в боротьбі її проти Росії, "інтервенцією" себто "втручанням у внутрішні справи країни" то це тому, що, як відомо, Шаповал-вці - певного роду москофіли, сторонники дальшого спів-життя України з Москвою і з їхнього боку Українсько-Московські нолади - це справа домова, так-би сказати, внутрішня. На їх думку, очевидно, Україна і надалі має бути частиною Росії і втручання, таким чином, якогось міжнародного чинника в Московсько-Українські справи, являється небажаною "інтервенцією".

Націоналісти-х не москофіли і до однакових з Шаповалівцями поглядів, що до сторонньої допомоги, приходять вони з инших міркувань. Більшість членів цієї групи творять галичане, такі, які побували на Україні, зрозуміли те, що головну вагу в нашій національній справі творить Наддніпрянщина, але почуваючи себе українцями взагалі, вони не можуть примиритися з тим, що Галичина зараз відділена від України і з тим, що політика Уряду У.Н.Р. пішла шляхом примирення з Польщею.

V 65

Вони часто, зовсім так, як і инші галицькі політичні угруповання, кидають Урядові У.Н.Р. обвинувачення в "продажі" Галичини, часто-ж в більш лагідному тоні, переконуть наддніпрянських політиків краще нічого не робити для своєї справи, ніж порозумітися з тими країнами, які захопили хоч частину наших земель. Які плани на майбутнє у націоналістів - тяжко сказати. В своїому журналі вони весь час пишуть, що визволення України мусить бути ділом самих українців, але як саме це визволення має відбутись і то зразу, з під влади Москви, Польщі, Румунії та Чехії - вони цього не говорять та певно і самі собі того не уявляють. Оскільки можна судити з змісту їхнього журналу "Розбудова Нації" та з того, що керуючий центр знаходиться в Німеччині, можна думати, що все-ж вони мають які плани що до визволення українських земель, принаймні Галичини з під польської влади, мають. Розрахунок їхній зводиться до того, що колись таки прийде у Німеччини до війни з Польщею і тоді Німеччина підпиратиме та сприятиме відділенню Галичини від Польщі для її ослаблення. Дуже можливо, що навіть і зараз акція націоналістів підтримується німецькими реакційними воєнничими колами. Націоналісти, на жаль не розуміють того, що коли Німеччина і спромоглась-би на виступ проти Польщі, то у всякому разі, не маючи жадної в цьому напрямкові підтримки ні від одної держави в Европі, вона мусіла-б опертися в першу голову на Московщину. І зараз, як відомо, Німеччина і то найбільш войовничі реакційні її кола, знаходяться в найтіснійшому звязкові з Червоною Москвою з тою думкою, щоб, коли видасться зручний момент, дістати від Москви зброю, набої, аероплани та все инше, що Німеччині заборонено зараз у себе виробляти по Версальському договорові.

Німці устаткували зараз силу ріжних фабрик та заводів на території СССР військового приладдя, от-же коли і прийде до якоїсь війни у нас проти Польщі, то у всякому разі їхнім союзником буде Червона Московщина, а коли до того часу відбудуться якісь зміни в СССР, то певно німецькі реакціонери дбатимуть про те, щоб там, в Московщині, встановилася реакційна царська влада. Недурно німці, заграючи, чи підпираючи навіть націоналістів в їх агитації проти Польщі, все-ж підтримують гетьманців Скоропадчиків. Їм такі українці, як Скоропадчики найбільш вигідні, оскільки вони не менші ніж націоналісти - вороги Польщі, але не самостійники, як націоналісти, а супротивники федерації з Москвою. От-же, коли-б і удалося німцям в союзі з Москвою розбити колись там Польщу, то однаково Галичина не буде тоді частиною Самостійної Української Держави, а частиною федеративної Росії, бо німці-ж мусять чимсь відплатити Московщині за все те, що вона вже навіть зараз їм робить, а в існуванні України німці зараз, після своєї поразки в світовій війні, ах ніяк не зацікавлені.

Тому то діяльність націоналістів, скеровану проти Польщі, хоч і роблять вони все наче із патріотичних міркувань, не можна вважати за вигідну для нашої справи. Їхня-х проповідь визволення України тільки власними силами та ворожі виступи проти політики У.Н.Р., несе для цілої нашої справи тільки негативні наслідки. Гаслами соборности українських земель колись там, Бог знає коли, вони виривають иноді з кол У.Н.Рівської еміграції молодих, патріотично настроєних людей, які керуються в своєму поступованні не холодним міркуванням, як то годиться політикам, а почуттям. Оскільки в Галичині існує вільна преса, вона публікує навіть про найменші кривди, які там діються з боку Польського Уряду; про те ж, що робиться на Великій Україні під Московським червоним чоботом, ні в якій большевицькій газеті на Україні не пишуть. Тому то наша молодь инколи справді починає розцінювати Польщу за більшого ворога від Москви і розчаровується в політиці Української Народньої Республіки... Цим націоналісти несвідомо /можливо, що де хто з них і свідомо/ грають на руку Москві і тому їхню діяльність Уряд У.Н.Р. і У.Н.Рівські кола не можуть вважати за корисну. Навпаки, вона по своїх наслідках дуже шкідлива для нашої національної справи, бо непродумано легковажна. Вона розбиває єдність українських сил і тим зміцнює нашого ворога - червону Москву.

Найменш солідною зі всіх політичних груп, що ставляться вороже до У.Н.Р. і не підлягають в своїй діяльності, чи не координують її з політикою У.Н.Р., являється група колишнього адютанта гетьмана Скоропадського - група Полтавця /Остряниці/. Коли ми і звертаємо на неї увагу, то тому, що хоч яка вона нечисленна і несерьозна в своїй праці, але, тим не менш, приносить велику шкоду нашій національній справі. Мало освічена та мало розвинена людина п. Полтавець Остряниця, в своїй національній свідомості не перевищує славнозвісного отамана "батька Божка", що, свого часу, завдав так багато клопоту нашому Урядові та військовому командуванню своєю недисциплінованістю. Як і "батько Божко", Полтавець Остряниця в своєму українському патріотизмові бачить тільки зовнішнє, сказати-б, театральний бік українського руху. Як хлопчикові 14-15 літ, йому імпонують широкі штани, жупани, бунчуки, булави і по-за цим він мало що бачить і мало що розуміє. Завдяки своїй активності та настирливості він знаходить по деяких країнах Европи, як от Німеччина, Чехо-Словаччина, людей, які стоять на такому ж рівні культурного розвитку, і яких він затягає до себе фантастичними дипломами та патентами, запозиченими з державного життя України 17 століття. Звичайно, ніхто з керуючих кол европейських держав з ним не рахується, а розібравши, що воно таке за Остряниця та його організація УН.КТ /"Унаокто"/, починають, взагалі не чувши може нічого про українську справу другого, з посмішкою, несерьозно ставитись взагалі до українства. Звичайно, таких людей, щоб нічого не знали про Україну, в політичних колах вже важко зустріти і тому діяльність Остряниці була-б досить непомітною коли-б до нього, завдяки його дитячій нерозбірливости, не влізли підозрілі зовсім типи, як от підстаршина Армії У.Н.Р. "генерал" Горбанюк в Чехословаччині та інші. Вони [illegible] і доносять про все політичному розшукові чеської поліції [illegible] одночасово німецьким реакціонерам "Гітлеровцям" і в большевицьке полпредство. Про багатьох прибічників п. Полтавця-Остряниці не можна сказати, кому, яким саме панам вони одночасово служать, во імя чого, крім своєї кишені, підіймають вони заколот в українських емігрантських колоніях. З боку дійсного самостійництва ця група не може уважатись певною, бо, перебуваючи в якомусь тісному досить звязку з німецькими Мюнхенськими реакціонерами /Гітлерівцями/, вона мусить мати якийсь звязок з колами "императора" Кирила. Гітлерівці, як відомо, едина група німецьких націоналістів, яка підтримує акцію цього "імператора".

От з цими декількома групами, які ми коротко перебрали, Уряд У.Н.Р. не має і не хоче мати стосунку з огляду на їхню ворожу акцію чи проти самостійности Української Держави чи проти республіканського демократичного устрою її, себ-то проти тих гасел, за які велася з 1917 року наша важка кривава боротба і від яких Уряд У.Н.Р. не має права відступити, бо які-б то не було зміни в напрямкові нашої політики може зробити тільки цілий нарід, виявивши свою волю в Українському Парламенті, коли Україна буде звільнена з під влади червоних Московських наїздників.

Що-ж до тих груп та партій, які просто підтримують діяльність Уряду У.Н.Р., чи тільки рахуються в своїй діяльності з існуванням нашого Уряду і таким чином не безпосередньо його підтримують, то [illegible] діяльність цих партій та груп у всіх на очах і про це все кожен з емігрантів українських може знати, слідкуючи за У.Н.Рівською пресою, комунікатами, обіжниками та відозвами. Коротко-ж все таки скажемо, що крім громадянства, обєднаного в партії, як от радикальної демократичну, соціял-демократичну, соціял-революційну /праве крило/ величезна частина нашої еміграції, обєднана в союзи емігрантів у Польщі, Румунії та Франції, в ріжні Клюби у Чехії, Франції та Польщі та в ріжні військові та інші професійні організації - все це наше громадянство перебуває в більш чи-менш тісному звязкові з Урядом У.Н.Р. і на нього то і спирається цей Уряд, з ним він радиться чи рахується в своїй закордонній та иншій політиці.

✓ 66

-II-

Ці організовані кадри української еміграції, що в різних країнах Европи перебуваючи і працюючи там політично серед місцевої політично думаючої людности, підготовляють громадську опінію Европи що до української проблеми та працюючи самі над собою та підготовляючись до майбутньої діяльности своєї дома, по повороті, і творять, після українського народу там на Україні, другу силу, на яку спирається справа нашого визволення і Уряд У.Н.Р. що цією справою керує.

Третю силу, яку мусимо мати на своєму обрахункові, і на неї спиратися, чи з нею рахуватися, творить громадська думка цілого культурного світа і залежна від неї поведінка урядів сучасних европейських держав. Про цю силу, оскільки вона входить в наш обрахунок, подамо відомість в наступному числі бюлетеню.

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. 12617, т. 4, арк. 61-66

№ 108

Бюлетень Гетьманської Управи ч. 10-11

58.

Б Ю Л Е Т Е Н Ь

Г Е Т Ь М А Н С Ь К О Ї У П Р А В И

НА ПРАВАХ РУКОПИСУ.

Ч. 10 - 11. Жовтень-Листопад, 1930.

Перед цілим світом і нащадками нашими ознаймую та стверджую:

що не маю я жадного своекористного затаеного бажання,

що кожну думку мою і кожне почуття мое готов я кожної хвилини перед цілим світом ознаймити, та

що я вважаю, що фальшива мудрість, яка учить небезпеку оминати, є найшкідлівішим з усього того, що нам страх та переполох нашептати можуть, та

що я відчував би себе щасливішим од щасливого, коли би мені довелося з славою загинути у роскішнім бою за гідність та волю моєї Батьківщини.

Карл фон Клавзевіц. /1812р./

За Гетьмана і Гетьманський Рід -

за одну для всіх і вищу од всіх законну, маестатичну і загальну Державну Українську Владу.

За всю Землю Українську -

за спільну всім місцевим "уділам", "вірам", "партіям" і "народам" Батьківщину.

За ціле громадянство українське

і за основи його буття як державної нації -

за Церкву.

За єдність сем'ї-родини, співпрацю класів,

за Армію.

59

БЮЛЕТЕНЬ ГЕТЬМАНСЬКОЇ УПРАВИ.

Ч.ч. 10-11. Жовтень-Листопад ,1930р.

З М І С Т.

ЧАСТИНА ОФІЦІЙНА.

1. Постанова Ради Присяжних з дня 10 жовтня .....ст. 1
2. Новий Голова Ради Присяжних..... 1
3. Комунікат Ради Присяжних з дня 25/XI-30р..... 11

ЧАСТИНА НЕОФІНІЙНА.

4. "Саботаж" і "пацифікація" 1
5. З біжучої хвилі 3
6. В оборону великої ідеї, В.Мурашко. 6
7. Чого вчить нас історія 8
8. З листування Гетьманської Управи ..... 10.

60

I.

ЧАСТИНА ОФІЦІЙНА.

ПОСТАНОВА.

РАДИ ПРИСЯЖНИХ У.С.Х.Х. з дня 10 жовтня 1930 року.

Рада Присяжних Українського Союзу Хліборобів Державників в складі: С.М: ШЕМЕТА, О.Ф.СКОРОПИСА-ЙОЛТУХОВСЬКОГО, Л.С.СІДЛЕЦЬКОГО і гр.А.Й.МОНТРЕЗОРА, останій має згідно пар.8, гл.1У регляменту повне уповноваження від Ясновельможного пана Гетьмана, після листовного між собою порозуміння одноголосно п о с т а н о в л я є:

Співробітника Присяжного Українського Союзу Хліборобів-Державників Йосипа Климовича М е л ь н и к а настановити Головою Ради Присяжних Українського Союзу Хліборобів-Державників.

---+++++++++---

НОВИЙ ГОЛОВА РАДИ ПРИСЯЖНИХ У.С.Х.Д.-

Вище містимо "П о с т а н о в у" Ради Присяжних про однодушне настановлення її Головою п.Йосипа МЕЛЬНИКА.Подаємо тут короткий житепис того, хто з 10 жовтня став на чолі вищого органу, якому належить ідейне керовництво всього Гетьманського Руху.

Йосип по батькові Климович М е л ь н и к, походить з дрібної хліборобської родини, народився на Київщині в селі Попружні Таращанського повіту в році 1861.

Початкову науку п.Мельник дістав у громадській школі свого села. 12-ти років вступив до реальної гімназії у Біділй-Церкві на Київщині. По закінченню гімназії вступив до Гірничого Інституту в Петербурзі /Вища школа інженерів гірського діла/, а через два роки перейшов до Петровсько-Розумовської Сільсько-Господарчої Академії у Москві. Академія ця була першою і довгий час одинокою вищою сільсько-господарчою школою в цілій Російській Імперії.

Заснована вона була Олександром П в маетку, що лежав біля самого міста Москви, належав колись Гетьманові України Розумовському і де ще з часів Гетьмана зберігалося зразкове господарство.

Це гетьманське господарство і стало тепер за досвідну практичну лабораторію, чкою користалися для навчання хліборобської молоді науці госпо дарення на землі.

П.Мельник укінчив Академію в 1887 році. Діяльність свою почав п.Мельник службою в знаменитих на цілу Україну маетках при с.Диканька, на Полтавщині, через рік перейшов на службу до "Селянського Земельного Банку", в різних відділах котрого й працював ціле життя як учений агроном,над упорядкуванням і поширенням селянського землеволодіння і

61

підйомом техніки селянського господарства. В 1918 році п. Мельник був призначений Гетьманом членом Дирекції Державного Земельного Банку, а пізніше став Управителем того ж банку. З 1924 року п.Мельник працює в Українській Сільськогосподарчій Академії в Подебрадах / в Чехії/, в характері лектора і завідуючого одного з зразкових господарств Академії.

З 1925 року п.Мельник був Головою Гетьманської організації "Український Стяг". Членом Українського Союза Хліборобів-Державників п.Мельник є з 1927 року.

П.І.МЕЛЬНИК належить до категорії діячів гетьманського руху, які працюють над переведенням в життя відомих вже і усталених теоретичних основ сучасного Гетьманського Руху.

Організація "Український Стяг", на чолі котрого стояв протягом 5 років п.Мельник, згідно її статуту, своїм завданням поставила проводити в життя ідеологію Українського Союзу Хліборобів-Державників. Перехід Головування в Раді Присяжних У.С.Х.Д. до рук п.І.Мельника означає, що головна увага чолової організації Гетьманського руху в ближчих часах має бути скерована на практичну працю переведення в життя високих і далекосяглих в своїй історичній перспективі ідеологічних засад, створених і спопулярізованих основоположниками Українського Союза Хліборобів Державників.

КОМУНІКАТ ГЕТЬМАНСЬКОЇ УПРАВИ.

з дня 25/XI-1930р.

Гетьманська Управа одержала таку телеграму з Шікаго з дня 15/X с.р.:

"Нагла зміна сталася в Січах: Генеральна Рада Січових Старшин одинадцятого жовтня девятьсот тридцятого за день до мого приїзду завісила доктора Ст.Гриневецького в правах Отамана за непризнання авторітета Гетьмана в наслідок агітації Липинського.

Усуньте його негайно.Лист слідує.Прошу телеграфно уповноважити мене в співпраці з призначеними Старшинами взяти провід Січами, поки не буде справа залагоджена згідно Статуту.

А.ШАПОВАЛ, 2028 Вальтон Стріт, Шікаго".

У відповідь на се був висланий телеграфно такий наказ Його Світлости Ясновельможного Пана Гетьмана:

"Полковнику ШАПОВАЛУ, 2028 Вальтон Стріт, Шікаго.

Завішую д-ра Гриневецького яко Отамана Січей Америки аж до іменування нового Отамана, згідно Статуту.

Даю полковнику Олександру Шаповалові повновласть перебрати Управу Січей в порозумінню із Старшинською Колегією. Сердечний привіт всім Старшинам і Січовикам вірним своїй присязі.

Я переконаний, що БОГ поможе Вам і що ПРАВДА переможе.

Гетьман Павло Скоропадський.

15 жовтня 1930 р. Берлін.

62

- 3 -

16 жовтня 1930 року полковник Ол.Шаповал видав Наказ ч.1, в котрім сповістив телеграму-наказ Ясновельможного Пана Гетьмана з дня 15 жовтня і слідуюче:

"Від сього дня властю, даною мені Його Світлостю Ясновельможним Паном Гетьманом, обіймаю провід над Гетьманськими Січами в Сполучених Державах Північної Америки і наказую:

а/ Всім П.п. Окружним і Курінним Отаманам, Сотникам, Січовикам і Січовичкам Гетьманських Січей в Сполучених Державах Північної Америки виконувати лише мої чи моїх відпоручників накази і розпорядження і

б/ жадних наказів, чи розпоряджень самозваних отаманів, коли б такі з'явились, не виконувати".

Далі в наказі тим залагоджуються ряд організаційних питань.

Закінчується наказ такими словами:

"Зі свого боку висловлюю глибоку подяку всім П.п. Окружним та Курінним Отаманам, Сотникам, Січовикам та Січовичкам наших Гетьманських Січей за ту вірність і відданість Вашу Ясновельможному Пану Гетьману і Гетьманській Управі, що Ви з таким лицарством виявили в цей переходовий час нашого організаційного життя.

Вірю, що й надалі Гетьманська Січ буде тією фортецею-твердинею в нашім Гетьмансько-Державницькім Русі, об яку в щент розбиватимуться всі ворожі напади з будь-якої сторони, що скермовані, як відомо нам, до зниження нашого Руху, а тим самим і до знищення нашої святої Національно-Державної Ідеї.

Закликаю всіх Вас, Вірних борців за кращу будучину нашої многострадальної Батьківщини, до повного послуху, напружити всі Ваши сили, Ваш хист та енергію, щоби ще з більшою посвятою віддати себе тій високо-патріотичній роботі, що досі Ви провадили тут, на землях славетного Вашингтона.

"БОГ НАМ ДОПОМОЖЕ І ПРАВДА ПЕРЕМОЖЕ".

Доручається П.п. окружним Отаманам наказ цей негайно оповісти в довірених їм округах Гетьманських Січей /включно до найменших січових гуртків/ і про виконання його повідомити Січову Централю негайно.

ОЛЕКСАНДЕР ШАПОВАЛ ,полковник.

Подробне з'ясування справи одержала Гетьманська Управа з листів від Політичного Референта Січей п.Отамана Івана СМУКА з дня 14.X, від п.інженера Петра Запорожця з дня 15/X і від полковника Олександера ШАПОВАЛА з дня 18.X.

Після того була вислана така телеграма:

"Олександер Шаповал, 2028 Вальтон стріт,Шікаго.

Призначаю Вас Наказним Отаманом, форма січова, відзнаки полковника. Організація повинна перебрати перначч від д-ра ГРИНЕВЕЦЬКОГО до нового іменування.

Павло СКОРОПАДСЬКИЙ".

З надрукованного в ч.22-м "Січі" з дня 15/XI с.р. листа Головного Обозного Канадійських Січей п.В.БОСОГО до

63

Д-ра Ст.Гриневецького довідуемося, що по невдалій спробі збунтувати Січові Організації в Сполучених Державах Північної Америки Д-р Гриневецький намагався до бунту підбити Обозну Команду Канадійських Січей, але й тут дістав належну одсіч.

Головний Обозний між іншим в тім листі пише:

"З цілої статті В.Липинського "Розкол серед Гетьманців" пробивається справді лише вельми недужий стан шановного автора, особливо подразнення амбіції і лише амбіції".

Закінчуеться той лист такими уступами:

"Признаючи за Липинським велики заслуги і працю для нашої України, признаючи йому великий розум і патріотизм, вложений в наше Державницьке Діло, ми не сміемо далі забувати його власної науки, яку він так прекрасно в приватних листах до нас про вірність живучому Родові Гетьманському спрецізував. Та наука так була ним не раз висловлювана: "Хоч би навіть Гетьман зробив щось таке, що мені і іншим здавалось би "карігідним", "злим" ділом, навіть "зрадою", то я стою при Гетьмані далі вірно, бо иншого виходу не бачу, приймаючи, що все, що зробив Гетьман, зробив для добра справи". Тому, дорогий Пане Докторе, не годжуся тепер з закликом п.В.ЛИПИНСЬКОГО, що "ми не маємо кандидата на Гетьмана України" і не годжуся з Вами. Коли Ви питаете мене в листі "по якій стороні я стою", то я Вам відповідаю Я маю Гетьмана і легальний Гетьманський Рід і стою при ним вірно до смерти, а принаймні доти, доки той Гетьмана не звільнить мене із зложеної йому мною присяги. Бо не п.Липинському, а живому Гетьманові України і його Гетьманському Родові я до смерти вірність присягав.

Володимир БОСИЙ".

В тім же числі "Січі" надруковано два "Комуніката" ч.ч. 1 і 2-е, за підписами полковника О.Шаповала і Головного Обозного В.Босого, з котрого слідує, що холодні відносини між проводом обох Січових Організацій, які повстали за часів Отаманства Д-ра Ст.Гриневецького, перемінилися тепер на дружну співпрацю їх.

Так Комунікат ч.1-е повідомляе, що "Провід Канадійських Січей шукае опертя о Головну Централю Гетьманських Січей в Шікаго", а крім того, як слідуе з "Комунікату" ч. 2-е обидві організації "прийшли до переконання, що лишне мати один добре зорганізований орган пресовий для обох тих Січових Областей, ніж два слабі".

Для того видання органу "Канадійська Січ" припиняеться і відтепер як Канадійську Січову організацію, так і Січову організацію Сполучених Держав Америки обслуговуватиме один орган "Січ", що виходить у Шікаго.

Таким чином, обидви організації Гетьманських Січей в Америці так само, як і всі Гетьманські Організації в Европі дали рішучу одсіч руйницьким спробам хорої людини. Зо всіх розкиданих по широкому світові організованих гетьманців знайшлося ледве кілька одиниць, що відгукнулися на поклик до повстання занедужавшого на тяжку хворобу колишнього провідника Гетьманського Руху.

Дійсні причини повстанчої акції - хороба і персональна амбіція - були прикриті "ідеологічними мотивами".

64

Віримо, що поодинокі гетьманці згодом усвідомлять дійсний стан справи. Тоді поворот їх до об'єднаної родини Гетьманців будемо вітати ми так щиро, як приймав описаний в Біблії батько свого блудного розкаяного сина.

Момент цей був першим серіозним іспитом для організаційної і виховуючої сили гетьманської ідеї наших часів. Іспит цей гетьманська ідея витримала блискуче.

І коли В.Липинського навістить світла хвилина, то він муситиме з задоволенням признати, що роки його тяжкої творчої праці не пропали марно, що він своїми поповненими в хвилини непритомности хибними і злочинними кроками не зміг знищити того доброго, до чого спричинилася в великій мірі його колишня праця.-

---+++++++++++---

НЕОФІЦІЙНА ЧАСТИНА.

"Саботаж" і "пацифікація".

Протягом цілих двох місяців східна українська Галичина була тереном подій, які цілком переносили нас у XVII століття, і які в ближчих до нас часах мали собі аналогію хіба в тім, що діялося на Великій Україні в 1920-21 роках, коли большевики "вогнем і мечем" утихомирювали селянські повстання: Польська влада при помочи військових екзекуцій втихомирювала... хтось запитав би - що? Узброєне повстання? - Ні. Не було ніякого повстання, були факти підпалу невідомими справцями приватного майна і нападів на низчих агентів адміністрації, факти, які польська влада і преса не зовсім вдучно охрестили іменем "актів саботажу". Яко репресія за ці "акти саботажу" до тих повітів, де ці акти мали місце, насилались поліційні і військові відділи, які карали населення способом драгонад з часів Людовика XIV.

Одночасно з тим польська влада закрила ряд українських гімназій, - серед них одну з найстарших - тарнопільську, теж яко репресія за те, що учні цих гімназій були запідозрені в участи в актах саботажу і в нелояльности супроти держави. Заходи з боку голови греко-католицької церкви митрополита А.ШЕПТИЦЬКОГО перед варшавським урядом - змягчити ці репресії, успіху не мали.

Навіть пастирський лист усіх єпископів греко-католицької церкви в Галичині до населення був владою сконфіскованний, немов якась революційна **відозва** .

65

В результаті репресій, які супроводились ще цілим рядом арештів серед українських соймових послів, політичних діячів і адвокатів, повстала серед українського населення паніка і самозрозуміле обурення проти режиму, який таким способом за вчинки окремих людей карає ціле населення. Які почуття що-до самої держави виховує така політика "пацифікації", легко собі уявити.

Яке враження робить це на европейську публіку, видно з статей у чужоземній пресі, присвячених подіям у Галичині. Одна з тих статей - у берлінському "_____" носить пророчисту назву "_____?"

Але роздумувати про доцільність такої політики та її наслідки, це діло самого того уряду, який її уживає. Ми ж хочемо сказати нашу думку з українського штандпункту.

Ініціятива й виконання "актів саботажу", організації підпалів і окремих терористичних актів виходили від таємної української військової організації, т.зв. УВО, як офіційно про це повідомляє сама ця організація в своїм органі "Сурма" ч.9 за місяць вересень с.р.

Ми мусимо як найрішучіше осудити ту організацію і тих людей, які цих вчинків допустилися. Ми розуміємо, що в боротьбі з політичним противником, особливо дужчим, можна чинювати не тільки індівідуального терору, але і загальних збройних виступів аж до повстання включно, - але тільки тоді, коли це може матиих вигляди на успіх і на безпосереднє полекшення становища народу, в інтересах якого повстання робиться. Нічого подібного не було в останніх часах у Галичині. Населення нещасного краю, замученого більш як півторадесятилітнім періодом війни і всяких потрясень, ледве-ледве почало приходити до якогось спокою, почало знову організуватись, скріпляючи свої матеріяльні і культурні позиції.

В пари з тим починало рости й політичне значіння українців під Польщею. Нерозважні виступи невідповідальних людей знищили здобуті надбання. Можна думати, що безглуздо акцію підпалів і дрібного терору розпочали люде просто з якимсь спеціяльним умислом викликати з противного - сильнішого в данім разі, боку репресії і збити населення з шляху органічної праці й накопичення сил і засобів для дальшої політичної боротьби. Українська сторона, яко слабша понесла на собі всі шкоди від нерозважних вчинків невідповідальних людей, і українська преса підводить тепер сумний для нас баланс "пацифікаційної" акції польських властей. Голоси з боку українського громадянства які відмежовувались від невідповідальних справців терористичних актів, мусимо признати, - пролунали не досить рішуче і з опізненням, розвязуючи тим самим польському уряду руки: мовляв, справа ішла про оборону місцевого польського населення, теборизованого українцями, які всі спочувають цьому антіпольському терору і всі несуть за його відповідальність.

"Саботаж" і "пацифікація" припали як раз на передвиборчий час і, розуміється, були вповні використані тими чинниками, в інтересі яких лежало не допустити українців

до збільшення своєї репрезентації в соймі і до скріплення свого політичного становища.

Одиноким відрадним явищем серед усіх цих сумних подій явилось передвиборче порозуміння українських партій між собою. Ця консолідація сил дала змогу українцям серед виїмково тяжких обставин провести до сойму два десятка своїх послів. Хоч ці два десятка українських голосів не будуть мати реального значіння у варшавському соймі, але вони служать доказом, що в даних обставинах не терором і не безглуздим "актом саботажу" можна скріпити своє становище в чужій державі, а шляхом органічної творчої праці, яка неминуче принесе свої позитивні наслідки.

З часів великої війни і великої революції переживає українська нація на всіх своїх землях одну невдачу за другою. З цього факту мусимо витягти той висновок, що наші поразки є доказом нічого іншого, як нашої слабости. Не буває в історії, щоби слабші сили і гірше зорганізовані перемогали сильніщих і ліпше зорганізованих.

Ми, українці - слабі, очевидно не числом, тільки культурою, матеріяльними засобами, державною умілістю, організацією. Цього всього, що кожній нації дає силу, нам бракує. Надбати все це можемо тільки йдучи довгим шляхом упертої, тяжкої праці.

З БІЖУЧОЇ ХВИЛІ.-

/лист гетьманця до свого приятеля/.

Дякую Вам, що поділилися зі мною Вашими сумнівами і постараюсь, оскільки маю змогу, відповісти Вам на питання, які Вас турбують.... Розумію Вас, що боліете душею за Я.П.Г. в звязку з тими незаслуженими закидами і інсінуаціями, які робить по його адресі п.В.Л. в своєму памфлеті. Але, пригадайте собі, скільки брудних, огидних наклепів сипалося на П.Г. до недавнього часу в українській і чужій пресі, лиш за те, що Він взявся до тяжкої й невдячної праці над відродженням української державности. Як зумів він перенести їх, то перенесе і виступ Л.

Що ж до самої справи Липинського, то звичайно справа це дуже й дуже сумна. Але мушу сказати, що ми тут головну шкоду від виступів Липинського бачимо не в тому, в чому бачите її Ви...

Вам здається, що як памфлет Л. в "Ділі", так і ті листи, що він розсилає по усіх усюдах, насичені якоюсь сатанинською злобою, брехнею і повні ганебних наклепів на

67

- 8 -

Я.П.Г., на своїх недавніх друзів та однодумців і загалом на всіх гетьманців, можуть, як що не розбити наш гетьманський рух, то принаймні нанести йому велику шкоду, бо мов люде можуть подумати, що все, що він пише, є правдою.

Я ж гадаю, що для кожної нормально-думаючої людини вся"творчість" теперішнього Липинського, мусить видатись цілком нелогічною, не кажучи вже про те, що головні його "обвинувачення" дуже легко спростовуються очевидними фактами. Візьміть хоча би його закиди на адресу Я.П.Г. Не кажу вже про те, що тут Л. перебирає на себе ролю того, хто роздає гетьманські булави, упускаючи з очей один маленький факт - що гетьманський рух веде свій початок від реального факту існування гетьманської держави в 1918 році.

І обвинувачувати того, хто був фактичним гетьманом, в тому, що незадоволений цим, хтів за всяку ціну присвоїти собі ще і звання Голови Ради Присяжних, принаймні смішно. Далі закиди Л. про недодержання П.Г. слова, яким він, перебираючи на себе фактичний провід гетьманським рухом, немов би зобов'язався в усьому слухати порад його Липинського....

Але подумайте самі, невже знайшлася б людина, яка беручи на себе таку важну справу, як керування цілим гетьманським рухом і всю звязану з цим відповідальність, звязала б себе в той же час зобов'язанням без застережень виконувати все те, що їй накаже одірваний цілковито від життя, прикований вже кільки років до ліжка Липинський.

Вже занадто було б це нелогічно, як що навіть самий факт цей не був би заперечений цілим рядом власноручних листів Липинського.

Беручи на увагу все це, можемо напевно сказати, що в звязку з діяльністю Л. від нашого руху відійдуть лиш ті, що або ідучи за Л. переслідують свої власні цілі, чи рахують себе в чимось упослідженими нашим сучасним Центром, або ті може й дуже порядні люде, але в яких переважають емоції, які хочуть добачити в листі членів УСХД до Л. від 5.У.1930., в якому останні умовляють відійти від практичної організаційної праці, якусь образу Л. і тим самим ставлять особу Л. вище за справу. Щодо перших, то звичайно можно лише радіти, що вони від нас відійдуть. Другі теж не можуть бути цінними для нас, бо відсутність в ним уміння спокійно й розважливо трактувати факти, з якими вони зустрічаються в житті, раніше, чи пізніше за веде їх в глухий кут.

Все чесне, здорове, працездатне, можна вже зараз сказати, залишиться з нами. Тому зрештою виступи Л. звільнять наш рух від небажаних елементів.

Головне те, аби всі інтенсивно працювали і вийшли з стану стагнації, в який знаходився весь останій час наш рух через безладдя в Раді Присяжних, яке повстало головне в наслідок хороби її тодішнього Голови В.Липинського.

І доля гетьманского руху не залежить від діяльности Л., лиш від того, чи зуміємо ми, гетьманці, кожній в своїй сфері і в межах які дасть единий організаційний центр, розвинути максімум працездатности.

68

Звичайно хоч Л. не вдасться,як би цього хтілося нашим політичним противникам внести заколот в ряди організованих гетьманців, але це ані трохи не зменшує шкоди,яку принесли виступи теперішнього Л. українській національно-державній справі в її цілости. Хоч національно-державний рух український з кожним днем зростає й ширіться, але хибою його залишається - відсутність в ньому загально-признаних авторітетів. Таким авторитетом до недавнього часу був Л. Всі, навіть ворожі гетьманському рухові, люде звикли дивитись на Л. знизу на гору. Всякий вважав, що ідеолог української гетьманської державности є людиною, що ніде і ні при яких обставинах не скривить душею, не відмовиться від своїх переконань.

Його безумовний талант, його гарячий заклик до об' єднання, до взаїмної любови, до братерської єдности,його самовіддана праця для справи української державности, яку він провадив, не зважаючи на тяжку хворобу, все це не могло не викликати і в друзів і ворогів почуття глибокої пошани. Тепер все це зникло.

Сам, власними руками зруйнував Л. той образ, який ми самі допомогли створити - образ непохитного борця за справу державности людини, що вміє й може, коли це треба, поступитись всім для тої справи...

Із за подразненого самолюбя в якійсь несамовитій злобі, Л., цей апостол правди, за якого уважали його досі всі забуває про правду, вигадує несотворені наклепи, лає своїх недавніх близчих співробітників і однодумців,опльовує те, чому сам недавно поклонявся й до чого кликав інших....

І це все оправдує "ідеєю рятування сотворено ї ним державницької ідеології", на яку ніхто не робить замаху, противно - кожний з гетьманців гаряче бажає перевести в життя.

І тут у кожного, будь він гетьманець чи ні,мимоволі виникає думка, чи здібний загалом український нарід виділити з себе такі повноцінні одиниці, перед авторитетом яких хилився би кожний, одиниці, яких так богато посідають інші нації і без яких не може скристалізуватись, не може загалом існувати нація.

У кожного патріота українського, перечитавши памфлет Л., виникає трагічний сумнів: - невже ціле українство - ~~хххххххххх~~ таке багно, що все, навіть найліпше, що виростає з нього, є затруєне смертельною отрутою недержавности.... Тут лежить головна шкода виступів теперішнього Л. Шкода, якої на жаль не дасться виправити ніякими поясненнями, що все те, що робить зараз Л., обумовлене в першу чергу його хоробою. Бо особисте життя й хороби,нікого з сторонніх людей не цікавить....

Як з тою шкодою боротись? На наш погляд шлях тут може бути один. Забути про"теперішнього" Л. і збільшити свою енергію для проведення в життя ідеї української гетьманської державности, яку так глибоко й талановито обгрунтував в своїх творах давнійший Л.

Лише тим шляхом вдасться нам здійснити мету, яку ми поставили собі й одночасно реабілітувати постать Л. в

в очах будучих українських поколінь, і змити з імени одного з, на жаль, таких нечислених видатних українських людей бруд, яким він сам себе заплямував...

Безпосередньо звязана з справою Л. є ще одна справа, за яку хтів Вам сказати кілька слів. В звязку з випадами і наклепами, які робить Л. на особу Я.П.Г. останій одержав дуже богато листів з висловами співчуття й запевненнями у відданости йому, одночасно в тих листах висловлюється надія на те, що П.Г. виведе наш рух на славний шлях і т.д. Звичайно в таких листах є добра сторона, бо безпосередній звязок зміцняє звязок окремих гетьманців з П.Г. і дає йому змогу пізнати ближче людей, яких завдяки умовам еміграційного життя не можна пізнати особисто. Але такі листи цілком не вичерпують с прави й головне стоять в протиріччі з нашим розумінням монархичного принципу й з способом реагувань, властивим гетьманцеві. Де в цих листах захист основного нашого принципу, захисту "символа української державности, персоніфікованої в Особі Гетьмана?" Надіслання П.Г. листів з висловами співчуття і запевненням в своїй вірности це дуже добре, але пробачте, цього за мало. Тут богато гарного почуття, але мало дійсного розуміння нашої ідеології. Гетьманці розуміють свої обов'язки так: Гетьмана порочать, напишемо йому листа з висловами співчуття, як що він шось накаже зробити, зробимо. Натомість гетьманці мусіли б думати й робити так: Гетьмана порочать, значить порочать нас, бо честь Гетьмана є честю нашою. Тому мусимо боронити себе організовано й послідовно. Треба щоб кожний гетьманець розумів, що боронячи честь Гетьмана всіма засобами, які дозволяють обставини, він боронить себе, бо особа Гетьмана є тою непорушною точкою в нашій справі, якої нікому чипати не вільно.

Відношення ж більшости гетьманців нагадує дуже поведінку колишніх вірноподанних в Росії до свого Імператора. Ці вірнопаданні завжди чекали наказу з Петербургу, як треба поступити і не виявляли ніякої самодіяльности. Це ж є та охлократія, проти якої ми боремося. Натомість подивіться як реагує пересічний англієць на образу нанесену його королю; він не чекає наказу з Лондону, а сам знає, як йому треба поступати. Звичайно маємо тут особливі обставини, особливість яких полягає в хоробі Л. персонально невідповідальним за його вчинки. Але ж поза Л. є одиниці, які солідаризуючись з Л. і підтримуючи його тим самим несуть більшу за нього відповідальність за те, що робить і пише Л...

В звязку з згаданими листами ще хотів Вам вказати на один момент. Покладаючи всю надію на самого Гетьмана, тим самим гетьманці складають на нього всю відповідальність за реалізацію нашої справи. Іншими словами: створить Гетьмана Українську Державу - честь йому і слава, не збудує - ганьба йому. Тут знов таки виступає той самий охлократичний погляд на основи нашої справи.

Ми ж маємо свою тимчасову конституцію /Наказ Г.У. на еміграції/, згідно якому Гетьман віддає себе цілковито служенню ідеї Української Державности. Гетьман може і мусить робити більше, ніж це зазначено в наказі, але Гетьман не є диктатором. Він не відповідає за наш рух. Відпо-

70

відальність ця лежить на самій гетьманській організації і запорука успіху справи полягає в тому, чи здібна буде ця організація проявити той максімум праці й завзяття, які необхідні для реалізації наших ідей. Покладати всю надію на Гетьмана, що являється в першу чергу репрезентантом Ідеї Української Суверенної Державности, значить признавати власну слабість.

З цією пасивністю в наших рядах мусимо вести безощадну боротьбу, бо лиш тоді, коли кожний з нас гетьманців, кожний на своїому місці, організовано й дисциплінованно проявлятиме максімум самодіяльности й активности, тоді лиш можемо розраховувати, що справа здійснення Української Державности буде мати успіх.

В О Б О Р О Н У В Е Л И К О Ї І Д Е Ї.-

"Один єсть тільки сьогодня Рід Гетьманський, що вже в XVIII столітті гетьманував, що відновив у році 1918 своє Гетьманство, що виріс з нашої традиції державної, що минувшиною своєю репрезентує державну минувшину України землі, і що мав тому з а к о н н е право до Гетьманства - це Рід Гетьманський Скоропадських.

До послуху і вірности йому кличе всіх Українських Хліборобів і всіх українців инших клясів оця книга".

Отак писав в 1926 р. В.К. Липинський до всіх українських людей, котрі хотіли б позбутися колоніяльного життя та замість нього сотворити українську Державу на своїй землі.

І продовжував: "Світогляд наш можна прийняти, або відкинути лиш в цілости - таким, яким він є".

В цілости світогляд цей приймали українські люде і творили гетьманські організації.

Здавалося не має сили, яка похитнула б ці перші мури Української Державности, а коли б і знайшлися, гетьманці, маючи міцне опертя в реальнім символі своєї Ідеї - Роді Гетьманськім, могли б легко боронитися своєю ідеологією, в котрій для тієї самооборони було аж надто богато доказів, - що саме за гетьманцями українська політично-державна правда.

Серед тих доказів найбільшим є - наше ціле визначення Династії.

Воно, власне, творить головну істотну ріжницю між нами гетьманцями та іншими українськими групами минулого і сучасного нашого безрадісного політичного буття. Щоб не було боротьби за найкращих кандидатів, щоб асекурувати наші національні сили од самовирізування, щоб покінчити зрештою з все руйнуючою отаманією, ідеолог гетьманства завершує свій епохальний для українців труд кличем еднатися біля Роду Гетьманського Скоропадських, а для нашого покоління біля Ясновельможного Пана Гетьмана Павла Петровича Скоропадського.

Творець Гетьманської Легенди лише в той спосіб почи нає перемагати Український політичний хаос і дає укінче ною позитивною ідейною теорією Української Держави початок новій силі - організації українських консервативних елементів. Тут заслуги В.К.Липинського перед сучасними і прийдешніми українськими поколіннями як найбільші. Здавалося, українство, дякуючи зусиллям великого інтелекту одної людини, кінчає з самими тільки революційними ідеями, що починає воно розуміти вагу здержуючої революційний чин, сили і еднаючись біля пана Гетьмана, формує опір внутрішній Руїні.

Що ж сталося? Що примусило В.К. Липинського власними руками руйнувати діло цілого його життя? І тоді якраз, коли ідея Гетьманської України набирала характеру політичної офензиви: підхоплена "випадковими людьми" почала помітно ширитись, притягаючи до праці все нових апологетів Трудової Монархії?

Вся "вина" Основельможного Пана Гетьмана, як урядовавшего Голови Ради Присяжних, полягала, як можна зрозуміти з опублікованого в "Ділі" листа В.К.Липинського, лиш в тому, що була призначена без санкції тяжко хворого бувшого голови п.Липинського ~~хрийняхихйхдхи~~ Нова Управа. Хоч вона складалася із осіб найбільш авторитетних і сформована була ніби то в час, коли покликання Нової Управи було аж он як потрібне, но все ж таки на думку п.Липинського зроблено було порушення основи Гетьманської ідеології, і порушення це таке небезпечне, що автор "Розколу серед Гетьманців" почувається щасливим, "що смерти його не дочекалися" і дали йому змогу попередити українське суспільство перед небезпекою "такого українського монархизму".

Тяжко хворий ідеолог гетьманства попереджує українське суспільство і разом з тим намагається сам зотаманізувати гетьманців, вириваючи з Ідеї Гетьманства вісь, біля корої, по його ж власних твердженнях, мала б обертатися українська політична стихія, вічно бурхлива; ту вісь, що не допустила б внутрішньою боротьбою "за найкращих кандидатів", загубити діло своєї Нехалежної Держави. Сталося так, що хворий творець ідеї українського політичного лицарства кількома рядками, витиснутими в часопису намагается перекреслити всю свою ідеологічну працю, котра з газетними поправками стала б змістом своїм рівною тим численним брошюркам українських революційних партій, що безслідно щезають в нашім одвічнім політичнім хаосі. Стала б наша ідея України такою, коли б на нещастя Українське законний для нас гетьманців Представник Гетьманського Роду в смертельній горячці дорогим нам хворим кинутий поклик "або, або" та "дав переконуючий доказ відречення м раз назавжди від всяких посягань на Гетьманство".

"Раз назавжди" перестала б існувати ідея Гетьманської України, і всі спроби її реставрувати топилися б в морі тієї монархичної єреси, котра зразу ж після опублікування В.К. ЛИПИНСЬКИМ "поличника" всім нам гетьманцям, в "Ділі", в ту ж мить пустила свій перший паросток, певно ще нашому хорому невідомий...

71

Певно, в часі отаких самих самозаперечень в минулому Українстві, колись український поет кричав в розпуці: "О,роде, суетний, проклятий, коли ти видохнеш?" - Як же можна не кричати, коли ті, що поборювали в українстві надміру "чуття і хамства", самі істерично вигукують перед безмежно терпляче зараз українським громадянством про "ванзейські пиріжки", якими підгодовують, "стягнути туди для "крутійств" "випадкових людей"? Яке почуття радости мусить наповнювати творця Української Гетьманської Легенди, коли голови гетьманських організацій /очевидно не найгірші серед відчувших поклик В.К.Липинського українських людей/ за шклянку чаю з пиріжком "тратять честь, повагу і пуття".

Де подівся творець реального і єдиного можливо образу Великої України, котрий умів навіть про малу і підлу справу говорити і писати по лицарськи. Звідкіля цей ядерний стиль запільних агітаторів в початках Всеросійської революції?

Хто з чесних наших земляків впізнає в тому злобному пашквилі бувшого здорового В.К.Липинського?....

Незвичайно болюче писати уваги з призоду свого ж власного нещастя. Так тяжко, як над трупом найдорожчого мертвого тяжко буває промовляти його найближчим.Тільки надія, що пара тих людей, котрі б наче то з великої любови до хорого лишилися біля нього, не дадуть йому ці уваги прочитати, дає мені сили в інтересах порятунку захитаної нашої Ідеї стати в оборону її. Найбільшим нещастям в моїм життю було б, коли б я ,безмежно відданий нашій ідеї Гетьманській, спричинився до погіршення недуги нашого таки вчителя, недуги, від котрої, як сам він пише, - "задихаюся".

Але ж і ми всі задихаємося від тієї політичної недуги, котру спричинив В.К.ЛИПИНСЬКИЙ, і коли відповідаємо, так тільки в цілях найскоршого свого видужання. Хай же мені буде пробачено, коли і я вживаю твердих слів в оборону Правди.

Як один із учасників Першого З'їзду Гетьманців, я використав час того з'їзду щоб добросовістно розідратися в порушеній В.К. Липинським в "Ділі" справі.Чому п.Липинський погірдливо згадує, що "справою В.Липинського займалися там майже півтори доби", це очевидно міг би пояснити лише він сам. Поставилися ми на з'їзді до тієї справи з як найбільшою увагою, котрої авторитет творця Гетьманської ідеології од нас вимагав. І все ж таки з'їзд однодумно та без найменьшого натиску "аранжерів", признав нерацію хворого. Признав і з болем ухвалив відповідні резолюції в справі великого нещастя для сьогодняшнього Гетьманського руху. Ті резолюції з поваги до найбільшого Гетьманця, зараз тяжко хворого, не були оголошені. Та, на жаль, знайшлися люде без серця і засмутили тяжкі дні В.К.Липинського. Засмутили і нас всіх, болючих над тими неправдами, котрі в горячці хорий собі снує і за допомогою нікчемних амбітників публікує.

Але помиляються, радіючи передчасно, наші противники.

72

Краса Обрезу Гетьманської України переможе часові кризи в гетьманській організації і дасть нам, вірним нашому "світогляду в цілости", силу на радость безмежно терплячому столяттями Українству раніш чи пізніш могутно Україну збудувати, бо " є тільки одна Україна і один її Правний Гетьмане".

До ще тіснішого єднання навколо одного Гетьмана я кличу в ці невеселі для нас дні своїх співробітників-хліборобів.

В. М У Р А Ш К О.

30.X.30.

НАС

Ч О Г О В Ч И Т Ь І С Т О Р І Я.

В умовах безпросвітньої емігрантської буденщини, де все є можливе, де поволі зникають межи між дозволеним і недозволеним, дуже корисно бувае інколи заглянути в минули. В позитивних творчих моментах своеї і чужої історії знаходимо ліки на сучасні наші хороби, знаходимо стимули до дальшого витривання на своїх моральних позіціях, імунізуемо себе від емігрантського роскладу і гнилі. Так і тепер, читаючи останній допис ідеолога українського легітимізму, де він з якимсь невразумілим садистичним захопленням обкидае болотом того, в кому весь час учив нас бачити живий символ ідеї суверенної української державности, мимоволі пригадуеться одна повна драматизму сцена з історії Італії.

Головні діючі особи в цій сцені будучий король Італії, Віктор Емануїл і шеф його кабінету мінімтрів граф Каміл КАВУР, в якому справедливо бачать автора творця об'єднанної Італії. Відбулася вона невдовзі після бою біля Сольферіно, в якій об'єднані армії ПІЄМОНТУ і Франції перемогли австрійську армію. Ця перемога була результатом цілої попередньої діяльности КАВУРА, як міністра Піємонту.

Поставивши своею метою здійснення мрій найбільших італійських патріотів, КАВУР розумів, що лише монархія зможе об'єднати всі такі відмінні, від віків між собою воюючі італійські провінції, і що лише королівський авторитет можна протиставити амбіціям численних італійських отаманів. Тому відразу справу визволення Італії Кавур звязав нерозривно з Савойською династією, пануючою в маленькому Піємонті. Всю свою колосальну енергію скерував Кавур на зміцнення рідного Піємонту, на збільшення міжнароднього його престижу і на активне зацікавлення італійськими справами якоїсь великої держави, спираючись на активну допомогу котрої міг лише зважитись Піємонт на війну з могутнім окупантом. Нарешті, після довгих зусиль, Кавуру вдалося намовити Наполеона Ш виступити в обороні Піємонту і розпочати війну з Австрією.

73

24-го червня 1895 року союзні армії Піємонська і французька перемогають австрійців коло Сольферіно. Але вже 8-го липня до Кавура, що лишався в столиці, доходить тривожна звістка про те, що Наполеон намірюється розпочати переговори про замирення з переможеним ворогом. Негайно Кавур іде в штаб піємонської армії до короля і тут з жахом довідується, що чутка про замирення правдива. Більше того, він довідуєтьсяц що король дав свою згоду на переговори, не бажаючи зраджувати собі могутнього союзника.

Кавур довідується про умови миру вже після його підписання від свого коронованого патрона. І тут між ними відограється дуже драматична сцена, який так описує один з біографів Кавура:-

"Ваша величність, - каже схвильований Кавур, перечитавши умови миру, - Ви не можете підписати цього..... Вашим обов'язком є навіть без помочі Франції продовжувати боротьбу. Якщо Ви будете переможеним, так щож, тоді Ви мусіте зректися престолу".

На цьому його король перериває: "Досить я не дозволяю Вам говорити, повторювати Ваші вчорашні безличности" - "В такому разі я прошу Вашу величність про демісію". "Я згоден. Ви можете вийти....

Кожний, кто трохи ознайомленний з історією Італійського державного відродження і ролею, яку в ньому відограв Кавур, може зрозуміти весь трагізм його становища після незаслуженої немилости.

Італія мала й окрім Кавура своїх великих патріотів, і досі кожний італієць з піетизмом згадує імена Мацціні, Гарібальді та інших борців за визволення. Але всі вони були в першу чергу революціонерами. Звязуючи справу національно-державного відродження з европейською революцією вони не могли імпонувати своєю діяльностю европейській громадській опінії і залишились з її очах небезпечними для загального спокою змовниками. І лише з приходом до політичної праці Кавура, боротьба італійців увійшла в нову фазу. Кавур, цей "великій реаліст", як слушно називають його історики, зумів рішуче порвати з революційною традіцією, поклавши в основу боротьби за визволення об'єднуючий монархичний принціп; тим самим йому вдалося зацікавити італійською справою поважні европейські політичні чинники, без помочи яких тоді не можна було надіятися на успіх.

Піємонтська і французька армії перемогають австрійців, вся Італія готова повстати на захист своєї свободи. І тут раптом король одним розчерком пера зводить на нівець все те, чтого протягом десятиліть невсипущої праці вдалося осягти Кавуру. Більше того, той кому Кавур уготовив італійську корону, кому він допомогав стати з короля маленького Піємонту, володарем великої держави, викидає його за двери.... Здавалося би, що все управнювало Кавура до як найгострішого виступу проти короля, який своїм підписом під мировими умовами, немов злегковажив кріваві жертви, що їх вже принесла Італія на вівтарь своєї свободи. Беручи на увагу ентузіязм,

74

яким була охоплена ціла Італія, Кавуру легко можна було оправдати кожну свою нелояльність супроти короля. Але Кавур не став на цей шлях. Він міг, коли цього було треба, говорити королеві в очі гірку і часто неприємну для останнього правду, але не міг він понизити справу, за яку боровся, бунтом супроти того, хто був найвищим репрезентантом цієї справи.

Він знаходить в собі моральну силу вірити й спокійно чекати моменту, коли король знову покличе його до праці.

Як знаємо, йому не прийшлося довго чекати і вже щось через півроку ми бачимо Кавура знову Президентом Ради Міністрів....

"Неласка є великим моральним іспитом для державних мужів", каже біограф Кавура. Як бачимо, Кавур цей іспит блискуче витримав і тим самим дав нам найшляхотніший приклад поведінки дійсного монархіста. Бо незалежно від часу, обставин і місця, основним фундаментом монархичної держави й кожного монархичного руху є вірність тому, кого вони уважають своїм монархом.

В цій вірности, що містичним звязком вяже монархистів з монархом і поміж собою, є сила кожного монархичного руху, й перевага над всякими иншими політичними рухами.

І нам українським гетьманцям-державникам варто затямити, що вірність Гетьманові є передумовою реалізації існуючої тим часом лише в ідеї Української Державности.-

---+++++++++++++++---

З ЛИСТУВАННЯ ГЕТЬМАНСЬКОЇ УПРАВИ.-

В звязку з виступом в "Ділі" В.К.Липинського й чутками про ніби то "розкол" серед гетьманців, цілий ряд гетьманських організацій й окремих гетьманців надіслав до Гетьманської Управи листи, в яких найрішучим способом осуджує виступ В.К.Липинського, відмежовуєтьсл від його вчинку і підкреслює свою вірність Ясновельможному Пану Гетьману і рослух Гетьманському Проводові.

Так одна група гетьманців заявляє, що ні про які "Розколи" не може бути й мови". Далі та к група пише "Ми й надалі йдемо за Ясновельможним Паном Гетьманом Павлом Скоропадським і його Родом, що є персоніфікацією ідеї суверенної Української Держави і Соборности її Земель. І надалі підвалиною нашого гетьманського руху - є ідеологія Української Класократичної Монархії, зформульована свого часу В.К.Липинським в його "Листах до братів Хліборобів".

Инша група гетьманців, осудивши вчинок В.К. Липинського, як заперечення того, що він сам до цього часу проповідував, висловлює "свое гаряче почуття відданости його Світлости Ясновельможному Пану Гетьманові" і просить вірити, що "жадні сили, а тим більше "виступи" окремих осіб в характері "единих", чи"не единих дорадників", що нама-

75

- 17 -

гаються за для власних амбіцій робити шкоди нашому Ділові, не зіб'ють нас з раз принятого і наміченого шляху".

Третя група заявляє: "Твердо та непохитно віримо в правоту нашого гетьманського Діла, і віри нашої не в стані розхитати ні "виступи", ні накази кого б то не було: чи то наших одвертих ворогів, чи то осіб, які вчора брали діяльну та відповідальну участь у Гетьманському русі.

Заколот, який намагається спричинити пан В.К.Липинський, приводе нас - рядових гетьманців - до одностайного рішення: ще щільнійше, як до сьогодня студити наші ряди і з більшим усердям, та самопосвятою виконувати наші обов'язки організованих гетьманців.

За для браку місця редакція Бюлетеню не може вмістити в цілости ані навіть в уривках надісланих колективних і індивідуальних листів.-

---+++++++++---

Поштова адреса:

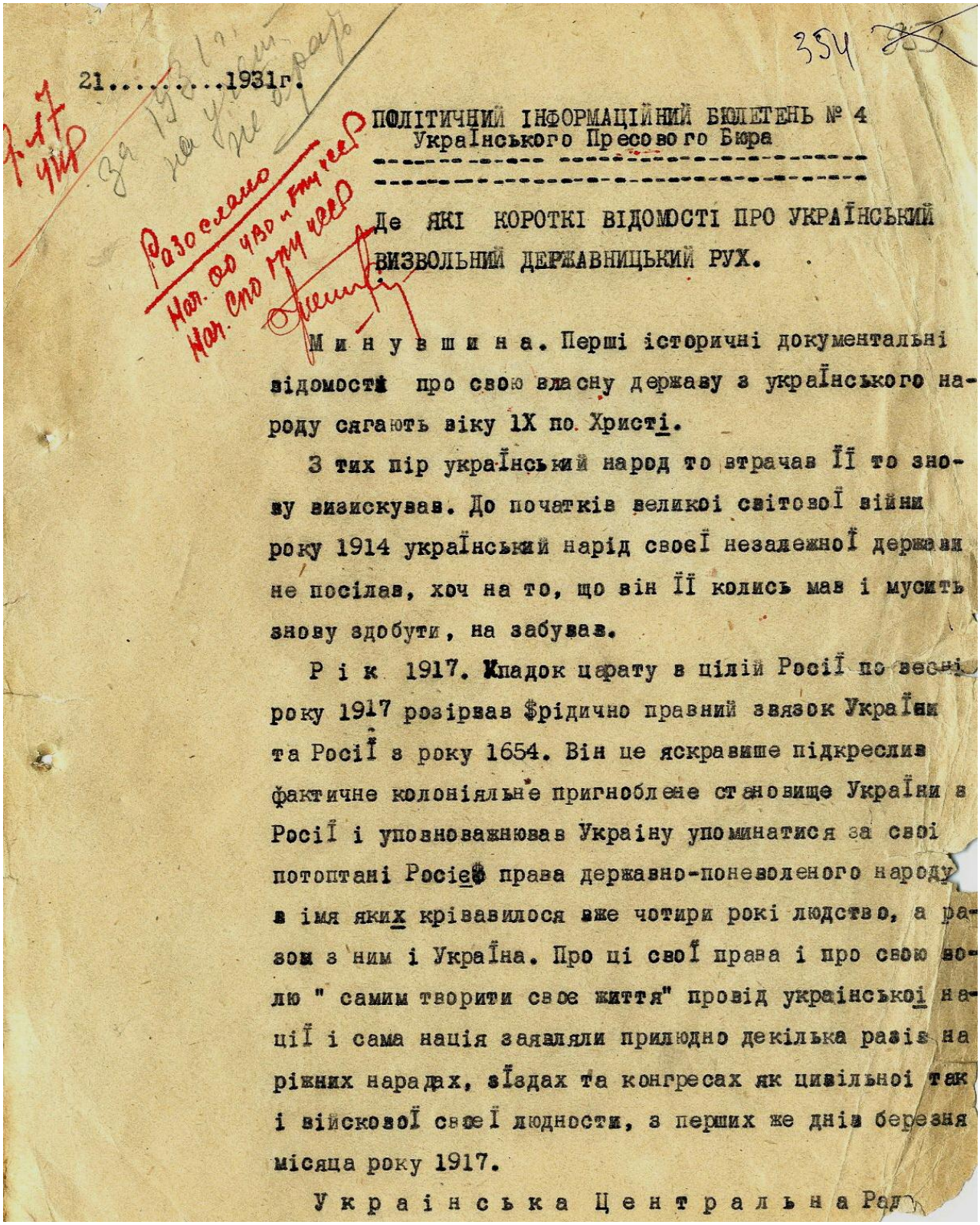
_____

_____

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. 12617, т. 3, арк. 58-75

№ 109

Політичний інформаційний бюлетень № 4 (Українського Пресового Бюро)

21.....1931г.

ПОЛІТИЧНИЙ ІНФОРМАЦІЙНИЙ БЮЛЕТЕНЬ № 4
Українського Пресового Бюра

Де ЯКІ КОРОТКІ ВІДОМОСТІ ПРО УКРАЇНСЬКИЙ ВИЗВОЛЬНИЙ ДЕРЖАВНИЦЬКИЙ РУХ.

М и н у в ш и н а. Перші історичні документальні відомості про свою власну державу з українського народу сягають віку 1Х по Христі.

З тих пір український народ то втрачав Її то знову визискував. До початків великої світової війни року 1914 український нарід своєї незалежної держави не посілав, хоч на то, що він Її колись мав і мусить знову здобути, на забував.

Р і к 1917. Упадок царату в цілій Росії по весні року 1917 розірвав фрідично правний звязок України та Росії з року 1654. Він це яскравише підкреслив фактичне колоніяльне пригноблене становище України в Росії і уповноважнював Україну упоминатися за свої потоптані Росією права державно-поневоленого народу в імя яких кріававилося вже чотири рокі людство, а разом з ним і Україна. Про ці свої права і про свою волю " самим творити своє життя" провід української нації і сама нація заявляли прилюдно декілька разів на різних нарадах, зїздах та конгресах як цивільної так і військової своєї людности, з перших же днів березня місяця року 1917.

У к р а і н с ь к а Ц е н т р а л ь н а Ра

355

17/20.111.1917/. І ця воля і єдність українська реалізувалася першим українським парламентом Українською центральною Радою що повстала 7/20 березня року 1917.

Почуття радости з яким український нарід зустрічав відродження своєї державности, допомогло Українській державній раді заховувати і налагоджувати на місцях державний лад та порядок, оберігати край свій від анархії, що потім розливалась з Росії.

Погоджуючи з великою обережністю й сумліною свідомостью всієї відповідальности своєї яко державного проводу , національно-державні ідеали зреволюціонізованного народу українського з тодішньою дійсністю на теренах б.Росії і в цілім світі. Українська Центральна Рада сінтез з вже пройденого нею і українським народом та імпульс до творчого дальшого фіксувала в своїх державних актах -Універсалах.

У Н І В Е Р С А Л И: 1 Універсал 10/23 червня року 1917.

2 Універсал 3/16 липня року 1917.

3 Універсал 7/20 листопаду року 1917

4 Універсал 9/22 січня року 1917.

Таким чином де факто, політично, морально, матеріяльно новітня українська відродженна державність повстала вже 7/20 березня року 1917 разом з Центральною Ра-

356

дою, і вже у всяким разі з часу її Універсалу.

Однак з боку правного, з точки погляду вимог державознавства й теорії конституційного права, формально де юре цим вимогам про точну дату повстання української незалежної держави в формі Української Народньої республіки задовольняє цілковито 1У Універсал від 9/22 січня року 1918. Цим Універсалом Український нарід сам проголосив свою державну незалежність на своїй землі, сказавши: "Однині Українська Народня Республіка стає самостійною, ні від кого незалежною вільною, суверенною Державою Українського народу."

І одночасно з цим був визнаний яко нарід державний і міжнародним світом. Правда визнання історічного і природного права України на свою самостійну державу, так бы мовити, легалізацію своєї революції з боку Франції та Англії, за їх першим і власним почином, де факто Україна мала вже до 1У Універсалу, а саме з боку Англії 19/X.1917, з боку Франції 3/I, ~~21/XII~~.1917 - 1918.

В и з н а н н я У к р а ї н и С в і т о м. Далі Українську державу визнали де юре: Німеччина, Австро-Угорщина, Болгарія, Турція 27/I 9/II 1918., РСРФР -4.XII. 1917 та 2.У.1918., Фінляндія року 1918, Латвія 25.VI. 1920, Литва, Естонія, Польща 21.1У.1920. Аргентина року 1921. Де факто З"єднані держави Північної Америки 10.У111.1920. Офіційне представництво Українське було і в Румунії. Що держава Українська в формі У.Н.Р. на-

357

світь і на сьогодні, більш ніж по 10 роках панування большевіків на Україні - уявляється і є бажаною цивілізованому світові як база правопорядку і економічного відродження та як чинник політичної рівноваги світу проти червоної Москви, свідчить і піднесення справи незалежности України в Американському сенаті / сенатор Копеланд/ в році 1929.

Г Е Т Ь М А Н А Т. / рік 1918/29/IV-14/27/XII. Відроджена Українська державність в формі У.Н.Р. 29 квітня року 1918 за допомогою багнетів окупаційної німецької армії була здушена. Перший Український народній парламент - Українську Центральну Раду було розігнано, а на зміну їй поставлено Гетьмана Скоропадського.

Господарювання Німецької та австроугорської окупаційних армій та протиукраїнська політика національна і соціальна Гетьмана, яку він завершив проголошенням федерації України з Росією, викликали повстання українського народу проти чужинців - окупантів і проти накинутої Україні їх мілітарною силою з природи і суті своєї чужої українському народові влади Скоропадського, яко гетьмана.

Д и р е к т о р і я. 14/27 грудня року 1918 гетьманат упав і становище на Україні опанувала Директорія що організувала і провалила повстанням українського народу проти Гетьмана. Вона була виділена для цього українським демократичними та соціялистичними колами

358

об"єднаними в Українському Національному Союзі. Трудовий Конгрес. Трудовий конгрес - другий народній Український парлямент цієї доби української національно державної революції 28 січня/9 лютого року 1919 визнав за конечне для Української Державности скріплення на Україні демократичного ладу, побудованого на всенароднім голосованні, заявив про свою волю до приязних відносин з усіма народами, що респектують державну незалежність України та схвалив провід Директорії в визвольній боротьби Українського народу.

З огляду на небезпечний військовий час - друга навала Червоної Москви на Україну, він передав Директорії верховну владу та право видавати закони для оборони Української Народньої Республіки і призначати виконавчу владу, що відповідає перед Директорією.

Цим і рештою своїх постанов Трудовий Конгрес навязав в своїй істоті і діяльності до визвольних ідеалів і традицій першого українського всенародного революційного парляменту - Української Центральної Ради, передавши її і свою державну спадщину Директорії У.Н.Р., до тих пір, коли він знову зможе зібратися в спокійних умовах на звільненій Україні.

Боротьба Українського народу під проводом Директорії з московською навалаю тривала цілий 1919 рік з переміннім військовим успіхом. Відсутність всякої

359

найменчої допомоги матеріяльної та моральної з боку держав світу, пошесні епідемії, брак ліків, одягу, взуття, та передчасни холода здесяткували армію У.Н.Р. а наступ білиї Росіян-Деникина з півдня, большевіків зі сходу й півночи та непевність за своє запілля з заходу, цілковита відрізаність і ізольованість від світу не давали ніякої змоги і тій невеличкий армії український закріпитись на якімсь однім місці хоч би для перепочину.

6/19 грудня 1919 року все те нечислене незачеплене тифом, що здужало ще носити зброю, вирушило як армія У.Н.Р. в запілля білих та червоних москалів для боротьби з ними за незалежність України недорикуючи однак звязку з урядом У.Н.Р. і Директорією, що від"їхали на захід.

15/28 листопаду року 1919 Директорія що в той час фактично складалася з трьох членів, добровільно, в інтересах доцільности передала свої уповноваження й верховні функції Голові Директорії й головному Отаманові Армії У.Н.Р. Симонові Петлюрі, що став таким чином одноособово сувереном української держави й спадкоємцем по двох парляментах Української Народньої Республіки.

Договір з Польщею. / 21.IУ - 1920 /. Невгаваюча боротьба Українського народу проти білих і червоних москалів - окупантів у вигляді повстань, які сприяли і успіхам Армії У.Н.Р. під час її рейду в зимі року 1919, а тому і цілком природні надії на можливість

360

близького скинення чужинців, головне ж саме факт існування уряду У.Н.Р. і суверена - Головн директорії і вождя армії Української вимагав продовження збройних змагань за визволення окупованої держави і проводу в ній та допомоги своєму народові, крім того розуміння червоної небезпеки не лише для України, але і для всього житьового укладу Європи та її культури, нарешті брак України відповідних до потреб організованої збройної боротьби засобів мілітарно-технічних подиктували разом конечну необхідність договірних укладів з державами заходу і перш за все з найближчими і безпосередніми сусідами: Польщею та Румунією. Конкретним вислідом цього був договір 21 квітня року 1920 Річи Посполітої Польскої з Українською Народньою Республікою, державні західні кордоні якої згідно договору обмовлювали дипломатичну і мілітарну допомогу Польської держави держави Український в її боротьби з Москвою.

П Е Р Е С П Р А В И з Р У М У Н І Є Ю. 1919-1920. Добросусідскиі і договірниі стосунків У.Н.Р. шукала з державами заходу і раніше. Так в липні року 1919 представник уряду У.Н.Р. в Румунії проф. Мацієвич вистосував до Румунського уряду декларацію підкреслюючи, що український нарід бореться за своє визволення і вважає кордони своєї держави з добросусідською державою Румунською по річці Дністру. Цю декларацію свого представника Український уряд тоді ратифікував.

361

І на цім же стоїть і нині уряд У.Н.Р.

Року 1920 теж було бажання в Укр.Уряду й велися навіть пертрактації про союз з Румунією. На жаль не сталося так, як бажалося Урядові У.Н.Р. Але і румунські кола відносилися прихільно до спроб Українського Уряду.

Е м і г р а ц і я. р.1920. В жовтні року 1920 Польща і Росія завісили збройні чини поміж собой. Пізніше дійшло між ними двома до Рижського миру. Уряд У.Н.Р. разом з своєю армією, здані на власні сили на незначнім виснаженім вже попередніми воєними подіями, клаптї своєї землі, уляглі переважаючи збройними силами большевиків, що після перемирря з Польщею мали сили, звільнені цим на фронті протягом в 1000 кілометрів.

В жорстоких боях армія У.Н.Р. оборонила ще протягом 1½ місяців своєї землі і з боями ж і опустила її 21.XI 1920, переходячи разом з своїм урядом на еміграцію, переважно до Польші, а також і до Румунії.

Уряд У.Н.Р. і на еміграції ні на хвилинку не відвертав своєї уваги від змагань свого народу на окупованій Україні. Він зробив все що було в його силах для позискання для цих змагань зрозуміння, узнання й міжнародньої допомоги.

П о в с т а н н я року 1921 / листопад/. Тому цілком послідовим з обовязку - - Уряду й поневоленого становища народу Українського виплигаючи були ініціатива й організація Урядом У.Н.Р. збройного повстання

362

проти Москви, що припало на листопад в році 1931 . Еміграційний рух з Україні до країн заходу як поодинча так і групами не уставав й досі він триває. Всі ці втікачи разом з армією і державним апаратом що залиш ли рідну землю під проводом Уряду У.Н.Р., складають політичну Українську еміграцію, що з під проводу У.Н.Р не виходить, за незначними винятками. Як Уряд У.Н.Р. так і ця політична Українська еміграція за перший і конечний стімул своїх політичних аспірацій вважають імператив:- незалежна Українська держава на звільнених з під Москви українських землях.

У к р а ї н с ь к и м е н ш о с т и в инших д е р ж а в а х З а х о д у. Українське питання в ріжних державах Західньої Європи і инших країн світу Уряд У.Н.Р. вважає справою місцевою, вислідом змагань самих Українців та внутрішньою тих держав де українці замешкують по-за матірним пнем. Це справа Українських меншостей. І тому уряд У.Н.Р. і вся еміграція Українська з під його проводу не брала і не бере на себе репрезентацію українських меншостей і у внутрішні справи сусідніх держав не втручається. Згадує однак про українськи меншости на міжнародньому полі, грунтуючись тільки на міжнародньих правних умовах, які дозволяють обмірковувати справи меншостей в ріжних державах.

Р а д а Республіки. рік 1921. Директорія У.Н.Р. верховна українська влада, і ястислий

колектив ще в році 1919, і як суверен в одній особі Голови Директорії і Головного Отамана армії У.Н.Р. кінця 1919 та в році 1920, помимо відповідниі ій побажань з боку Українського трудового конгресу скликати його при перший же можливості на рідних вихволених землях, сама завжди відчувала ограничну потребу мати контролюючий дорадчий і співдержаво-творчий представницький орган у вигляді хоч би передконгресу, передпарляменту, щоб лекше змагатися з трудношами й скомпліктованністю творення української держави.

Та неспокій рухливих збройних подій на самій Україні не спріяв ані відповідному численому складу, ані необхідній спокийній праці такого представницького органу українського народу, або хоч тільки ширших кол українського громадянства, в збройну боротьбу безпосередньо втягнутого.

Тому на еміграції / Тариів-Польща/, идучи до здійснення своїх намірів ще з рідних земель, Голова Директорії й покликав до життя в році 1921 Раду Республіки, згідно відповідного закону, яко Український передпарлямент на чужині, де були заступлені всі українськи партії тогочасні,що стояли на грунті української державни незалежности,та инши організації українськи громадських кол і груп, а також і досвідчені в галузях державного будівництва фахови вищих кваліфікацій, одиниці.Однак полишена на свої власні сили і засоби українська еміграа-

ція, в тому числі і Рада Республіки, не встояли проти загрозливих злиднів матеріяльних, і, не маючи організованої допомоги й підпори змушені були поодинчо, індівідуально пошукувати забезпечення свого існування. А весь світ і особливо ті держави, де українська еміграція тоді первісно перебувала, сами заліковували свої власні повоєні рани та питання сходу і України не могли брати за негайно актуальні. І йому знайти забезпечення існуванню було тяжко.

Такий стан не сприяв теж творчости Ради Республіки. І вона поволі припинила свою діяльність. Члени її змушени були роз"їхатися по ріжних місцях і навіть держава х. Армія У.Н.Р. теж після інтернування по таборах, за згодою Уряду стала роз"їздитися то на працю то по науку, особливо до високих шкіл: Польші, Чехословаччини, Франції Бельгії, Німеччини.

Уряд У.Н.Р. за життя С.Петлюри. На варті української державности остали тільки Голова Директорії і Головний Отаман армії У.Н.Р. С.Петлюра та Уряд У.Н.Р.

В найтяжких, в найнеможливиших до помислення обставинах, як для української справи взагалі, так і для себе особисто, вони прапор Української незалежної державности не схилили. Вони його удержали.

"З а к о н п р о т и м ч а с о в е В е р х о в е н е У п р а в л і н н я т а п о р я д о к З а к о н о д а в с т в а в У.Н.Р." 12.XI.1920р. Як з огляду на неспокійні і навіть загрозливи і для Голови

365

Держави тодішні воєни обставини, а головне в наслідок необхідних і перших вимог конституції всякої держави Голова Директорії і Головний Отаман Армії У.Н.Р. С.Петлюра, яко суверен Української держави й вождь народу в Українського ф його боротьби за волю, затвердив 12 листопаду року 1920 закон, вироблений Радою Мін_стрів У.Н.Р. про заступництво Голови Держави на випадок його хвороби або нечинности.Згідно цього закону заступником Голови Директорії і Головного Отаману Армії У.Н.Р. по С.Петлюрі в тодішніх і пізніших фактичних еміграційних обставинах Премер Ради Мін_стрів Уряду У.Н.Р.

Уряд У.Н.Р. по смерти С:Петлюри. На час трагічної смерти С.Петлюри в Парижі, Премером Уряду У.Н.Р. був Андрій Лівицький, який і став згідно попереднього конституційного закону заступником С.Петлюри яко Голови Директорії та Головним Отаманом Уряду Армії У.Н.Р.

Як заступник Голови Директорії так і Уряд У.Н.Р. залищаються і провадять свою працю для здобуття волі Українському народові і його незалежної держави на тих правних конституційних і традиційно-визвольних революційних засадах, які складали і по змісту і по формі концепцію У.Н.Р. в її бутність на рідній ще землі, а потім і на еміграції під проводом вождя Нації Української С.Петлюри, яким його визнали по його смерти навіть і не завжди згідні з ним за його життя відлами української державницької думки.

366

О р г а н і з а ц і я е м і г р а ц і ї. Втративши свого провідника, українська політична еміграція відчула наглу потребу ще більшої злютованости й зорганізованости, щоб гідно й інтенсівніше допомогти Урядові У.Н.Р. на еміграції донести спадщину по Небіжчикові на рідну визволену землю.

Ця організація, що і не переставала внутрішньо існувати з самих початків влаштування еміграції на працю по різних країнах Європи, зі смертю С.Петлюри тільки яскравиш и формальніш на зверх успуклилась, набрала конкретніщих, стисліших форм та глибше усвідомленої тепер потреби самоорганізації та дружности.

Цей організаційний період на місцях тривав три роки і завершився конференцією української політичної еміграції в Празі на Чехах 25-26 Червня року 1929, на який були заступлені такі осередки еміграції У.Н.Р. в різних країнах.

О с е р е д к и е м і г р а ц і Ї У.Н.Р.

1/ Український Центральний комітет в Польщі -Варшава, що об"єднує 15.000 Українських політичних емігрантів.

2/ Український допомоговий комітет в Румунії - Букарешт - 3.000.

3/ Генеральна Рада Союзу Українських еміграційних організацій у Франції - Париж-..... 1.500.

4/ Українське об"єднання в ЧСР.- Прага..... 1.500. / переважно інтелегенція/.

5/ Українська Громада в Болгарії - Софія..... 300

6/ Українська Громада в Югославії -Білгород....

367

7/ Українська Громада в Туреччині - Царгород.....

Але по за цими цифрами організованої еміграції перебуває ще значніша відсотково кількість / за виключенням Польщі і Румунії/ українських політичних емігрантів, що їм непомірно тяжка фізична праця, та розкиданість не дають змоги формально числитись в списках повищих організацій і брати активну участь в їх житті й діяльності. Однак моральне відчуття своєї спільноти з цими організаціями та схвалення їх організаційних напрямків і здобутків з боку цих разпорошених емігрантів добровільно-безастережне.

У к р а ї н с ь к а Головна Е м і г р а ц і й н а р а д а. Конференція української політичної еміграції року 1929 вилонила спільний всій української політичній еміграції, що стоїть на засадах У.Н.Р. репрезентативний орган - Українську Головну Еміграційну Раду, до компетенції якої, між іншим відносится:

1/ Репрезентація об"єднаної української еміграції перед, Лігою Націй, перед Урядами і урядовими органами чужоземних держав та перед різними організаціями і приватними, міжнародніми, національними установами та організаціями правних матеріяльних, культурно-освітних справ та потреб загального добробуту української еміграції.

2/ переведення іменем української еміграції, спільної акції на міжнародньому терені по справах загально національних та пропаганди української національної державної ідеї.

На чолі Ради стоїть професор О. Шульгин - в Парижу.

Програмові та статутарні вимоги Української Головно Еміграційної Ради було досить інтенсівно й помітно здійснювано за останні два роки, як на форумі Ліги Націй в Женеві, так і на форумі прихільників Т-ва Ліги Націй, українська секція якої має декілько порівнюючи досить давно вже заснованих, філій по українських еміграційних осередках і ріжних країнах Европи.

Праця Уряду У.Н.Р. на Україні. Що до праці на самій Україні, то є вона прерогативою й зосереджена в інтересах зрозумілої доцільности й корисности в руках Уряду У.Н.Р.

Допомога державам Заходу українській еміграції. Актуальність самої по собі української проблеми, активність української політичної еміграції та зростаюча загроза від червоної небезпеки на сході Европи не могли не вказати державам Европейским після того, як вони впорядкувалися з своїми справами власними, що в їхнім власнім державнім інтересі лежить те, чи інше іхнє віжношення до української проблеми, а тому і конкретне ставлення до носіїв її у себе в гостині - української політичної еміграції.

Наслідком такого заінтересовання виникла моральна і матеріальна допомога з боку ріжних держав український політичний еміграції. Допомога та сама ріжноманітна,

369

але найпомітніше вона завершується в ціних здобутках огнищах духовоі й матеріяльноі українськоі національноі культури на чужині, / що непокоіть і московських большевиків на Україні: "Українська еміграція творить національну буржуазну культуру" /Каганович на з"їзді Рад на Україні/, а саме в тих середніх та високих школах та наукових інститутах і товариствах, що повстали за дружньою й приязною допомогою Урядів в країнах ріжних народів.

Українські високі і середні школи на еміграції. НА Чехословачиині.:

1/ Український університет у Празі існує з 23/X.1921 року в ньому на 1.1 1931 р. захистили докторат 82 особи / 28 філософів, 54 правників/:

2/ Українська Господарська Академія в Подебрадах існує з 22.У.1922 р.На 1.1 1931 р. в ній захистили інженерати 426 осіб / 94 агрономі,75 лісовоі,,42 хемії, 87 гідротехніі, 123 економіни/:

3/ Український вищий Педагогичний інститут ім.Драгоманова в Празі існує з лютого року 1923, який на 1.1 1931 р. скінчило 74 особи, в тім числи 22 доктори / 27 історіки і соціологи,11 література,6 математики,23 природничи науки, 7 музика./.

4/ Українська містецна академічна студія в Празі.

5/ Український Соціологичний інститут в Празі.

6/ Українська реформована 8 клясова реальна гімназія в Жевницях коло Праги.

370

7/ На високих школах Чехословаччині в Празі, Брио, Пшіюрами, Братиславі на стіпендії чесько українського допомогового комітету від Сехословацької держави одержали дипломи докторські й інженерскі з ріжних фахів на 10.111.1931 українців емігрантів 1060 осіб.

Всього на початок року 1931 одержали дипломи високіх шкіл 1642 особі з галузі 27 фахів та спеціальностей

Професура в жовтні 1926 року відбула перший українсь науковий з"їзд у Празі. На грудень 1931 року предбачається другий український науковий з"їзд у Празі.

В німеччині існує з року 1926 Український науковий інститут в Берліні. З 1930 вже фактично провадить наукову роботу Український науковий інститут в Варшаві - -Польша.

В таборі Української політичної еміграції, коло міст Каліш - Польша, існує вже 10 років українська гімназія ім.Тараса Шевченка.

У Франції в Парижи існує франко-українське товариств .....,,що має на меті вивчати Україну зо всіма її проблемами як в минулому так і в сучасному.

С т о с у н к и У.Н.Р. з иншими п о н е в о л е н и м и н а ц І я м и.Традиційні симпатії Українського народу до боротьби Кавказьких народів за своє визволення живуть в народі українським не від 1917 року. В Вони досить давнє. І знає про кавказьки гори український народ перш за все з творів свого пророка генія нації української Т.Шевченка, з його "Кавказу" такого дія-

371

ментрального протилежного своїм змістом і настроєм до "Кавказу" ж Пушкінового.

В Осені / вересень/ року 1917 чільним державним діячам новозідродженої держави українськоі не лише цей традиційний сантимент подиктував ініціативу з"їзду у вільному Київі всіх народів, що поневолені були національно-державно російским царатом. На нім були заступлені:Грузини,Эстонці, Латиши,Жиди,Літовці,Білоруси,Татари, Донськи казаки,Буряти.

Цього вимагала перш за все свідомість своєі спільноі минувшини, а ще більш і спільного майбутнього, та якийсь інстиктовний остарх вже тоді у всіх, що це майбутнье, не дивлячись на радісну, політичну весну народів б.Росії, всеж не заповідається рожевим для визволених народів, а загрожене московским колосом й його цілости, без огляду на політични ріжниці його проводів - того що вже впав і що його потім змінив чи ще мав змінити.

Дійсність ці інстиктовни побоювання як це можна сумніше виправдала. Народи б.Росії на схід від України і Кавказ разом з Україною поневолені остали червоною Москвою політика якоі що до них скерована без перебільшень на фізичне просто винищення не кажучи вже про духовий росклад і отруту.

Така фатальна спільна доля народів Кавказу і України еднає іх без огляду на рівень свідомости чи інтелегенції окремих одиниць і разом противоставить їх москалеві навіть і на Соловках та по инших числених каторгах цього

372

царства кривавого терору й смертельного жаху, що полишає за собою середньовічне Дантове пекло.

Тому й не дивно, що спільність долі своїх народів під окупантом викликає сердечну приязнь і дружні стосунки української політичної еміграції і Уряду У.Н.Р. з еміграціями і національними Урядами Грузії, Азербейджану, Горців Кавказу, Татар, Ідель-Уралу, народів Туркестану. Конкретним виразом цієї приязні є спільна їх організація "Прометей", так би мовити "Прометеївська Антанта" цих народів з філіями в Парижу та Варшаві. Пресовим органом "Прометея" є місячник тієїж назви. Виходить він в Парижі та має на меті висвітлити спільне минуле цих народів і підготовити щасливо вільне майбутнє одночасно і поруч з самостійною Україною.

С т о с у н к и У.Н.Р. до Т у р ц і ї. З Турцією своєю південною сусідкою на Чорнім Морі, У.Н.Р. прагне поновити свої добросусідски відношення, що вже мали приклад за часів Гетьманів Українських. Дорошенка, Петра і Орлика, і основою яких має бути на майбутнє вільне володіння кожної держави своїми морськими берегами здовж Чорного Моря.- та спільна оборона проти вікового колоса окупанта України й Кавказу та вічної загрози Турції на Чорному Морі - Москви.

У.Н.Р. і "З е л е н а У к р а ї н а". Уряд У.Н.Р. яко Уряд держави Метрополії, не забуває й уважно турботливо стежить за долею і станом тих територій, що

український нарід масово ще в рямцях б.Росії сколонізував і за собою їх затримав та спромігся навіть на них створити свою власну державність на взір державного устрою свого Матірного дня - Великої України.

Такою була і є "Зелена Україна", як сама східня українська земля.Займає вона 950.000 кв. кілометрів простору з1.300.000 населення.Середнього від 64% до 80% українців. І положена вона в сусідстві з Кореєю Манджурією

Державна незалежність " Зеленої України" так само і одночасно майже з Метрополією своєю здушена була окупаційною московською навалою. І тому Уряд У.Н.Р. як Суверен Метропольских Українських земель разом з їх колоніями, на форумі міжнародньому, і перш за все в порузумінні з найближчою і безпосередьою культурною сусідкою Зеленої України Великою Державою Далекого Сходу - Японією, відстоює на Зеленій Україні свої і совєї держави - колонії інтереси.

В і д л а м и в і д е м і г р а ц і ї У.Н.Р. Але і внутрішнє життя української еміграції не було спокійне, не стояло на однім місці. В ньому відбувалися ріжні зміни. Викликала їх на еміграційні порівнюючи дозвіллі в осередках скупчення еміграційної інтелегенції, перш за все програма збройної боротьби за українську державність. В відділ і натуральні взаємодорікання і взаємообвінувачення окремих ідеологічних груп на підставі і під кутом погляду перш за все своїх власних програм і тактики. Та на сьогодня вже можна сказат

374

що всі найефектовніші процеси політично-соціяльної ді
ференціяції української національно державницької емі-
грації закінчилися. Вже всі різноманітні грані єдиного
цілого протимосковського і протибольшевицкого фронту
в збройній боротьби 1917-20 років себе заявили і викрист
лізувалися.Процес цей в перші роки еміграції був досить
бурхливий, динамично пристрастний. Тепер лише відстоюєть
сястатичне взаемоупередження. Іноді сл_дні зачатки пере-
груповань і навіть деяких комбінаційних асобіяцій по ина
шому, але без сутьової новизни.

І хоч цей процес ідеологічного зріжничкування надщер-
бів масівність первісної української еміграції,однак не
значно. Переважаюча частина Української політичної емі-
грації, коли не все організаційно, то в більший частини
морально перебуває в єдности з своїм Урядом У.Н.Р.

Значніші відлами від еміграції У.Н.Р. це 1/ Шаповалів
2/ Гетьманці,3/ Націоналісти.

Ш а п о в а л і в ц і. Провідник і ідеолог шаповалівщи
ни- Микита Юхимович Шаповал, член Української Центральної
Ради і Українського Трудового Конгресу, Голова Українськ
го Національного Союзу року 1918, член партії українських
соціялистів революціонеров- центральної течії, що в Трудо
вім конгреси ще стали на грунт негайної соціялистичної ре
волюції і радянської форми влади на Україні, однак за при
мат в радах Українського селянства що було одною з причин
боротьби цієї течії з російскими большевиками на Україні

Міністр Земельних справ першого Уряду Директорії

375

в році 1918 до 13/П року 1919 - Уряд Чехівского члена СВУ на процесі пізніше.-Неприєднаний противник договору 21 квітня року 1920 У.Н.Р. з Польшею. Один з головних ініціаторів і творців Українського Громадського Комітету в Празі і Українського середнього та вищого шкільництва в ЧСР, за що йому безперечно й об"єктивно належиться вже місце в історії українського культурного будівництва. Ідеолог Української соціялистичної Трудової Республики та гарячий прихильник її Соборности. Лідер Закордонної Організації Української Партії Соціалістів Революціонерів, яка досить значно зросла була числово за роки його Годовування в Українському Громадському Комітеті в Празі - роки 1922-23-24-25 - поповнившись студентами високих шкіл чешских і українських в ЧСР які після таборців інтернування в Польші, як реакція і протест за перенесені там невзгоди, рало йшли за радикальними кличами скерованими проти Уряду У.Н.Р. і особисто проти С.Петлюри. ?м Шаповал закидав моральну й фактичну відповідальність за таке вимучення й виголодненння таборового Українського вояцтва.

Але таке раптове нове зростання Шаповалівської групи не було наслідком идейности новоповернених, особливо завдяки тому, що всяки ідейні почини розвивалися імпонуюче бурхливо, спираючись тоді ще на значні матеріяльні ресурси та щедрі допомоги гостиної держави.

376

Це саме й утруднювало справжню оцінку та ідейний добір вступаючих. Завдяки цьому ж та пізнішому натуральному бажанню перевести санацію партійної організації та відносин в ній на основі хоч бы загальноелементарних морально-етичних ціностей з боку самого Шаповала і ідейних, але нечислених елементів шаповалівщини, його група роспалася на декілька течій, які так взаємно пересварилися й взаємно наганьбилися протягом декількох років та потім зневажили авторитет своїх бувших провідників і Шаповала та і сами дійшли до такого ступня деморалізації, що привернення стану чисельного й спайности Шаповалівшини попередніх літ повсюдно на майбутнє уявляється тяжким не до подолання.

Шаповал один з правозвісників серед українського суспільства на еміграції федералістичних ідей Ліги Сходу Європи разом з Російскими с-рами - відламу В.Чернов. Однак закинути йому і його незначним ідейним послідовникам зречення української самостійности поважно не доводиться.

І сам Шаповал і частина його послідовників яко політики досить радікальні / темпераментні/ невичерпано енергійни з гипертрофією теоритизування й ухилом від реальности. І нтелектуально- самовистарчаючи для створення своєї власної і державної концепції для Української держави. Однак брак відчуття дійсности й брак витривалости та характеру у самого провідника Шаповала цьому не сприяють. А головно до цього Шаповалові і Шап

3+
377

валівцям бракує одного і то найважливішого елементу ірраціональної натури, що зроджує, цементує й живить кожну концепцію державну: це - брак спільно пролитої крові в минулій і збройній війні за українську державність під організаційним проводом і відповідальністю самого Шаповала, що зроджувала б момент дужчої спільноти і протистала б всім руйнуючим її та саморозкладаючим тенденціям. становила б тоді і шаповалівщину в площину можливої рівалізації з петлюрівщиною, на яку він так пристрастно і довго, але в конечним результаті без дуже помітних наслідків практичних і ідейних накидався. Концепція У.Н.Р. та її становище і престіж від цього лише змінилися як серед української еміграції так і для закордону.

В році 1927 в десяту ювилейну річницю відродження української державности, Шаповал ініціятор і Голова Народної Української Ради "НУР" в Празі на Чехах, в який він намагався об"єднати бувших 2 членів Директорії, скласти прерогативи верховної влади від Трудового Конгресу ще на Україні. Цим малося на думці заперечити законим конституційним Заступникові С.Петлюри та Урядові У.Н.Р. морального права репрезентувати український державний визвольний рух і всю його спадщину. І це після того, як року 1926 , після за..кляровання в пресі і з боку руху очолюваного Шаповалом " контитуючої приемственности Уряду У.Н.Р. від трудового Конгресу" не дійшло до створення Національної Української Ради на еміграції під його Головуванням.

378

Ця остання хронологична спроба Шаповала очолити правно і фактично цілу концепцію У.Н.Р. , спроба так характерна саме для Шаповала і то з часів ще Українського Національного союзу та Українського Трудового Конгресу й Директорії у Київі і саме тими його устрімленями, які в разі успіху їх дозволяли і Шаповалові змірнювати свій теоріти ний гнучкий радикалізм та не поспішати за вимогами своїх принціпів в практичнім їх переведені. Але і на цей раз ця спроба не повелася, прикро вразивши Шаповала та знеохотивши до своєї затії несподівано ревнивої привязаністю до своєї власної легітимності бувших членів Директорії.

Попавши після цього в досить комічну ситуацію навіть і в очах групи що поборюють У.Н.Р. , Шаповал вже протягом 4-х років не повторяє подібних спроб. Разом с тим припинилась і його попередня досить широка преса, головно "Нова Україна". Головні закиди і розходження Шаповала з У.Н.Р. це його Трудовий Радянський принцип, а не демократично-парляментарний, в будові Української держави та договір з Польщею "полонофільс...." У.Н.Р., а в противележність цьому Соборність України без обмежень і негайно

Ніякими Українськими Формаціями військовими не розпоряжав і не розпоряджає. Його епроби поширити свої ідейні й організаційні впливи на Америку і Канаду у вигляді Українського Трудового Об"єднання та української партії соціялістів революціонерів та на Галичину і Волинь через об"єднання з тамтешніми радикалами приносять його замірам " несподівано" організаційні і особисті дошкульні

379

прикрости, і то часто з боку своїх же близьких людей.

Доля політиків примхлива і повна несподіванок. Тому пророкувати їм щось сталого чи то доброго, надійного чи то злого - ризиковано. Але не буде неймовірним припускати, що М. Шаповал як особистість публіцист і культурний діяч вже і попередньою діяльністю своєю здобув право на добре слово про себе в історії Українського відродження. Як політичний же практичний діяч, як узнаний трібун і лідер мас він вже в минулому без вороття. І доводиться пожаліти тільки, що такої міри теоретик, романтик революційного соціялізму, не практик з натури не знаде вже зрозуміння до свойого ідеалізму і утопійности у українського суспільства, навіть і ідейно зближеного до нього, але для якого сувора дійсність українського державного будівництва та боротьба за визволення не минули надаремне, а навчили бути реальними в своїх ідеалах і практичнішими в своїх беспосередніх завданнях, шляхах та методах.

Микиту Юхимовича Шаповала не слід змішувати з його рідним братом генералом Армії У.Н.Р. Миколою Шаповалом, що в значній мірі завинив своєю неуважливістю багато з позвищих бід свого старшого, але не критичного до меншого брата, та з однофамільцем полковником Армії У.Н.Р. Олександром Шаповалом - гетьманцем толку Скоропадського.

Г е т ь м а н ц і. Гетьманці до літа року 1930 - сторонники гетьманської дідичної влади на Україні, конкретно б. гетьмана Скоропадського і його роду

380

що сам ще на Україні в році 1918 під час повстання проти нього зрікся гетьманату.

Група не числена, порівнюючи з усією українською політичною еміграцією, бо громадсько-політичні юла, на які спирався в свій час Скоропадський яко гетьман, помимо німецької окупаційної армії, були Російски, підпирали його як відновителя цілої великої Росії, починаючи з Украни. І залишили вони його всі , коли він упав, бо більше для їх намірів надавалися Денікін, Врангель, взагалі чистий білий російский рух.

Сучасна група гетьманців в своєму минулому сама різномантна по своїому становищу і не суголосна по реальних інтересах. Це скоріш суміш одиниць , поєднаних поететом перед маєстатом суверености України, втіленого на їх розміння, в особі дідичного гетьмана монарха та його роду, а конкретно Скоропадського , проти якого деякі з них навіть повстали збройно в рядах Армії У.Н.Р. за Директорі за оголошення Скоропадським федерації з Росією.

Отже українське державницьке самостійництво більшости гетьманців безсумнівне й бездоганне, хоч залишаються ще між ними і прихильники навіть і на сьогодні Триєдиної Монархії з трьох Русей: Росії, України, Білорусії - кн. В.Кочубей.

Творцем і ідеологом новітнього дідичного гетьманства і трудової української монархії був В.К. Ліпінський.

Логична стройність побудования концепції трудової монархії і її обгрунтования імпонуюча, приваблює своїм

381

надмірним шляхетним ідеалізмом і глибоким почуттям відповідальностим та лицарськістю, що мусять насичувати творців, будівничих УкраЇнськоі держави.

Однак само заложення, вихідні преміси, підвалини, соціяльно-політичні, на яких малаб повстати ця будівля Держави - не реальні взагалі, на УкраЇні не існуючи, а надумані як безмірне прагнення за ними самого творця теорії, може й пожиточні навіть для містиків історіософів, але безхосені для політиків, що мають до діл з украЇнською сучасною реальністю.

І сама особа Ліпінського як ідеолога - ідеаліста і його теорітична будова концепції трудовоі украЇнськоі діддчноі монархіїь більш ніж особа самого б, гетьмана Скоропадського, завербувала в ради гетьманців певну кількисть молодих людей, особисто кришталево чистих, ідеалістів,ентузіястів, лицарсько-шляхетних, громадсько і національно бездоганих. Однак здатних скорше пасивно й виддано споглядати маєстат украЇнськоі монархічноЇ держави і його конкретне втілення, тільки неширити його практично, активно в украЇнських масах. А лиза слава про б. Гетьмана Павла Скоропадського на УкраЇні за те, що його панування гуляла на Вкраіні й збиткувалася над украЇнськими народніми масами перманентна паціфікація так ще свіжа і живуча, що і тринадцять років терору червоноі чужинецькоі навали не дали на неі забути . До того ж і невилічимий моральний удар завдав цій

382

як що не ідеології, то концепції Трудової Монархії конкретно з Скоропадським на чолі з роду в рід, сам творець її В.Ліпінський минулого року розвязав на правах Голови Ради Присяжних саму Раду Присяжних і Союз Українських Хліборобів Державників а б. гетьманові Скоропадському, що порушив присягу коституції Трудової Монархії, вивів Морального права разом з його родом до українського гетьманату. Ще за свого життя після цього В.Ліпинський заложив "Братство Українських Клясократів Монархістів, Гетьманців",в якім згуртовано ще менч численніж в союзі Українських Хліборобів державників українськи гетьманці, походженням переважно з Галичини.

Отже гетьманський рух розколовся. І в ньому заноситься на взаємопоборювання із-за морально правної та ідеологічної спадщини по творцеві Липінському. Союз Хліборобів Державників не виконав волі свого основоположника ідеолога та голови і не розвязався. Намагається він йти слідами практично-реальної і активної політики, а не замикатися в рамцях братства для плекання лише моральних чеснот, як то волів творець гетьманського руху.

Однак і на розгон після конфлікту з Ліпінським він ще не спромігся, можливо з надриву моральної виправданости свого дальшого існування та акції, а тому і браку сміливости.

383

А славне минуле гетьманату в Північний Америці, де буйним цвітом розцвітали численні "Січи" гетьманського війска козачого й пошла добровільна грошова допомога що обумовлювала і всю пресову, досить інтенсівну діяльність гетьманату на еміграції, згасло аж до непомітности, по повороті до краю справжнього його духозбудника в Америці доктора Осипа Назарука.

Конфлікт же в рухові гетьманців, що йде тепер, може і помимо їх волі, по лінії територіяльного походження гетьманців, як то видно з останіх їх дописів в Ділові, Дзвонах з огляду теж саме на територіяльну специфічність "Січей" української Америки, ледве чи спричиниться до розвою чи хоч видновлення "Січей" в країні Вашингтона Однак і гетьманськи кола на еміграції вже створили певні культурни цінности, що пожиточні є і будуть в майбутнім для українського народу, перед яким б.Гетьман Скоропадський так багато завинив в свій час. А це є створення українського Наукового Інституту в Берліні.

Рівалізувати політично Урядові й концепції У.Н.Р. з концепцією гетьманату на чолі з б. гетьманом Скоропадським ніколи так пристрастно, як з шаповалівщиною наприклад не доводилося й не доведеться, бо його енергія не еміграції і можливости на Україні так безвиглядні, що не зроджують жодної і найменчої тривоги за якось мінімальне конкуренційне майбутнє гетьманату для У.Н.Р.

384

Націоналісти. Націоналістичний рух є наймолодший з усіх українських рухів. Офіційне народження і прилюдне оголошення його датується літом року 1925, а об"єднання і організація різних по формі хоч і споріднених по істоті, течій в формі організації Українських націоналістів - ОУН - припадає лише не рік 1927.

Пресовим органом ОУН є:

1/"Розбудова Нації" - місячник - Прага - ЧСР.

2/"Український голос" - тижневик - Перемишль-Галичина та 3/"Незалежність" - двотижневик - Париж - Франція.

Ідеологом є інженер Дмитро Андрієвський, бувший співробітник "Тризуба" офіціозу У.Н.Р., а провідником моральним і фактичним головою проводу є полковник Армії У.Н.Р. Евген Коновалець.

Склад організації досить численний, порівнюючи з иншими відламами від У.Н.Р. а головне молодий. Це майже виключно рух молоді української. Менча провідна і віком старша частина якої ще вояки Армії У.Н.Р. та Української Галицької Армії, а більша й наймолодша це покоління повоєне і походженням виключно з Західних земель України, переважно з Галичини - на еміграції і в краю.

В останні роки краєва молодь при всім своїм успособленні націоналістичним, як реакція на режим в Краю, все ж організаційно не завжди безкритично відпорядкувується проводові еміграційному Коновальця. Полковник Евген Коновалець Комендант корпусу Січових Стрільців

385

на Великій Україні, один з оборонців Києва проти більшовицької навали в роках 1917-19 і досить дисциплінований та відданий український національний верховний владі військовий начальник в свій час.

В осені року 1919 , з огляду на те, що С.Петлюра і уряд У.Н.Р. від"їхали до Польши і тому можливою була майбутнє спільна акція У.Н.Р. з Польшею проти Москви згідно договорів, яка на його розуміння, мусила бути при всяких виглядах шкідливою для України, демобілізував свій корпус на Україні, не приєднався організовано до Української Армії, що вирушила в запілля,але залишив поодинокого вояка на власні сили і сумління розпоряджати своєю долею на далі.

Сам він емігрував до Чехословаччини.

До трагічної смерти С:Петлюри декларував він на віч з уенерівцями свою попередню відданість прапорам і проводі У.Н.Р.

З початком року 1929 офіційно очолює провід О.У.Н. і поборює У.Н.Р. за договір року 1920 з Польшею й полонофільську політику У.Н.Р. Вербуючим гаслом націоналістичного руху, особливо для ентузіястичної молоді є перш за все Соборність всіх українських земель і негайна безоглядна і нещадна боротьба з Польшею, а відтак вже самостійність України і боротьба з Москвою. Обгрунтування такої послідованости досить неясне і заслуговує на поважні завиди з боку реальної боротьби

386

за українську державність. А всеж напади О.У.Н. на У.Н.Р. досить пристрастні гарячи у молодих неосвідчених ідеалістів. Не бракує ім свого внутрішнього глибокого переконання безпомилковости концепції О.У.Н., хоч річево не угрунтовані спираються лише не внутрішнім "так віру", " так хочу", без огляду ні на що. В питаннях форм верховної влади і внутрішнього устою та політики української держави рух О.У.Н. ще й досі піхується значною дозою"непередрішенства". Слідна схильність всеж до твердої одновобокової влади, а на час переходовий і диктатури та до позитивно творчих сторін і засад сучасного европейского капіталізму в економіці.

Помимо зовнішньої і внутрішньо-моральної привабливости для української молоді гасел націоналістичних, рух цей на еміграції, особливо еміграції У.Н.Р., взяв все що міг, але числені страти в У.Н. Рівських рядах не відчуваються.. Рух ОуН не здесяткував їх. Диференціяція з цього боку закінчилася. Так що майбутне розросту О.У.Н. в Краю. На еміграції натомісць інтенсифікується і активизується серед самої еміграції і на форумі міжнародньому пресова пропаганда та боротьба за свої постуляти проти У.Н.Р.

Як лектура вона досить темпераментна і часом досить цікава з боку змісту, так і стилю та тонів навіть і для У.Н.Р., однак без помітних реальних наслідків опустошення ідеологічного і кількисного в їх рядах на користь ОУН.

387

Відгомиць цієї пропаганди на міжнорадньому форумі помітни набирає бажаного ОУН розголосу, але оскільки вона скерована проти ..... в межах Польщи, а тім самим по суті і сучасної Ліги Націй, при великій ролі в ній Франції, вона будить платонично заінтересовани і цікавість до ОУН, скоріш до внутрішніх занепокоінь у міжнароднього об"єкту їх поборювань в інтересах власних лише в колах неофіціальних м.жнароднього св світу, та на реальне попертя його узнання, а тим більш з боку зачеплених нею держав, не має найменчих виглядів

Для потягнення всієї української еміграції за своїми гаслами та за об"єднання та очолення змагань за українську державність Коновальцеві й його рухові в формі ОУН бракує того ж самого, чого бракувало Шаповалову та Шаповалівцям.

Правда і він сам і найближча частина його співробітників це є активні учасники кривавої визволеної боротьби за українську незалежність, але під верховним проводом цілим рухом С.Петлюри, а не самого Коновальця.

Концепція У.Н.Р. в цілому занадто багато жертв принесла і на Україні і на еміграції. Вона вийшла єдиною і скріплено ю з багатьох загрозливих колізій політично мілітарних ще не Україні. На еміграції вона втратила навіть самого Петлюру, Вождя Нації, але на варті за державну незалежність. І оця колективна масовість У.Н.Р як концепції та неугнутість і виша духовна дисціпліі-

388

нованість характерів у одиниць, скроплена рясно кров'ю у багатьох найтяжчих випадках і з ірраціональною основою незрушимости її моральної сили, її фактичного першенства та морально-виправданої, і по за формально-правними моментами, її законности яко проводу за державність України..

Якимись готовими військовими формаціями, чи їх зав'язками в процесі їх вивчення, муштри і удосконалення практичного Коновалець ніде тепер не розпоряджає. Хиба що вони можливі у нього тепер лише до помислення на випадок чину з тих кадрів що творять зараз ОУН, або в формі теоретичного зацікавлення подібними питаннями вільніших одиниць на випадок масової потреби в прийдешньому.

Відмінність їх внутрішньої та зовнішньої політики від таких У.Н.Р. В стосунку до закордонної політики української держави, в стосунку до міжнароднього форуму і особливо до найближчих безпосередніх України з заходу і Коновалець з націоналістами і гетьманці і шаповалівці і всі взагалі найнезначніши відлами від еміграції У.Н.Р. так і походження по за У.Н. Рівського/частина гетьманців Остряниця, Полтавець з Орловим в Болгарії - пресовий орган " На Сторожі" в Софії/ відріжняються від У.Н.Р. і поборюють її всі без винятку за її політику неприєднаної боротьби проти Москви, за самостійність української держави на Українських землях, окупованих нею, і

389

і за стремління до добросусідських взаємин з західними державами: Польщею, Румунією, Чехословаччиною на основі їх повоєного державного .....

Закидають вони У.Н.Р. брак зрозуміння і не плекання нею перш за все всенаціонального визвольного ідеалу негайної і повної соборности всіх українських земель в українській державі.

Тому їх фронт боротьби в першу чергу проти західних сусідів України. Вони й не за Москву й не з Москвою, але як то погодити з визволенням з під неї Великої України, цей практичний рецепт зрозумілий очевидно сьогодні тільки їм самим.

Питання розходжень по лінії внутрішньої політики в українській державі, чи соціяльних реформ і творчости ніколи вже з року 1920 починаючи, українську політичну еміграцію в цілому так не хвилювали і не розколювали як питання зовнішньої політики на шляху до визволення України.

Найглибший антогонізм і найжорстокіша боротьба найнепроходимішою прірвою розкололи українську еміграцію саме з кінця року 1919 по сей день як раз по лінії закордонної політики, по лінії питання за свою незалежну державність проти Сходу з Заходом - / УНР /, та за негайну повну Соборність і державність і проти Заходу і проти Сходу разом своїми власними силами / шаповалівці, націоналісти, і по части що до Сходу - гетьманці і Остряниця./

390

По цей бік ризької лінії, де цей клич концепції, що поборюють У.Н.Р. мусив би мати найпомітніши ніби впливи, все ж українська людність, минаючи вже її політиків дома, що мають свої власні програми українську проблеми, зважуючи сумліно критичні недавні збройні свої змагання за свою власну державність і сучасний стан на українських землях - по той бік греблі особливо на зверх приймає цей максімалистичний клич до українського ідеалу з значною резервою і стріманістю, шукаючи сама своїм власним тверезим, практичним розумом таких шляхів розвитку свого сучасного життя, що в майбутнім не зашкодилиб ідеалові незалежної української держави.

У.С.Р.Р. Українська Соціялистична Радянська Республика, окупована Червоною Москою мала згідно перепису 17/XII 1926 року 451.584 кв. кілометрів простору та ~~29~~ 29.018.187 всієї людности і 23.218.860 або 80% тільки української. Всього українців по цілому СРСР разом з УСРР 31.194.778 душ. І хоч УСРР ніби хинським муром відрізана від усього культурного світу, однак весь розвиток подій на ній протягом цих тринадцяти років свідчить на підставі даних москалів **окупантів** про те, що український рух до національно соціяльного і державного визволення з під Москви не вгасає ні на хвилину.

Український нарід з навалою чужинецькою не примирився і не шукає примирення. Він її глибоко ненавидить.

391

Про це свидчать збройні повстанчим рухі - більщі чи менші з самого уступлення У.Н.Р. з своєі землі. В останні роки воним піщли на спал, але фактично ніколи ще не завмірали зовсім. І про це пишуть самиж більшовики.

Про це саме свідчать і екзекуції над поодинокими особами і цілими групами українськими ніби за"бандитизм", щоб карами настращати народні маси і убити волю їх до сп спротиву і протестів проти чужого незносного режиму. Опозіційні настроі людности українськоі підтверджують і невдоволення та заворушення селян українських вже без зброі, в звязку з колективізацією українського села та взагалі з пятиліткою, яка в стосунку до людности українськоі, є нічим іншим як систематичним виголодненням її та виснаженням і перевтомою від надмірноі праці. Вона підриває на довгі роки біологичну життездатність українського народу, що фатальніше ще, ніж на дорослих, відібьється на нащадках українських.

В ненависти українського народу до Маскалів переконують і ті міліони українського селянства та робітництва і решток недострільноі раніш окупантом українськоі інтелегенції, що як, білі невільники і далеко жорстокіш від худоби, експлуатуються в лісах і багнах північноі Росії та Соловок.

Про всі ці події знає вже світ і в своєі власноі преси.

Але що концепція У.Н.Р. і сам Уряд не стратили своіх

моральних звязків та взаємовідчуття на віддаль з пригнобленою Україною за весь цей час, найліпше свідчать ті ідеологічні прямування на Україні в які вливається вже усвідомлений всезагальний український протест, часто очолюваний навіть самими членами КП/б/У і народніми комісарами Уряду УСРР, що в свій час збройно поборювали У.Н.Р. І це після того як і Ленін і Троцький в свій час запевняли українських селян і робітників, що червона армія прийшла на Україну не для завойовання, а для визволення їх і захисту від контрреволюції А для позискання прихильности інтеліґенції української вони розпочали українізацію.

І все це надаремно. Не помогло. Невдоволення масові по всій Україні зростали. А сінтезували його і на голос до всіх про це сказали українськи комуністи з УКП яку москалі окупанти судили і позасилали на північ Сибіру. Частину змусили вступити до КП/б/У як більш надійної. Але і в її лоні один задругим зродилися противні Москві рухи українські : 1/ Хвильовизм. 2/ Шумськизм,3/Волобуєвщина. І нарешті самий останій і самий характерний для становища на Україні під Москвою монстір процес СВУ та СУМ"у відбувся в році 1930.

Х А И Л Ь О В И З М. Хвильовий "пролетар Донбасу" як його старалися хоч цим боронити під час нагінком проти нього ухили самі комуністи на Україні з КП/б/У Він комуніст український Радянський письменик. Творець

393

і літературний ідеолог літературного об"єднання пролетарських письменників на Україні " Всеукраїнської Академії Пролетарської Літератури ", або скорочено " "ВАПЛІТЕ". Він глашатай"формалізму";"академізму";неокласицизму" в український пролетарській літератури.

На літературній дискусії в році 1925 він " устами молодої пролетарської інтелегенції, що виросла за кільк років і загартувала себе в огні горожанських сутичок" як тоівін сам каже про себе самого і своїх однодумців запитав: " На яку з світових літератур, Українська література мусить взяти курс". І відповив: " У всякому разі не на російську, і це рішуче й без усяких застережень. Від Російської літератури тікати яко мога швидче орієнтуватися на Європу. Беритъ яку хочете: минулу, сучасну, буржуазну, пролетарську, вічно мінливу. І ми маємо на увазі не тільки її техніку. Голої техніки для нас замало: є дещо серьезніше від останьої. Ми розуміємо Европу, як психологичну категорію, яка виганяє людскість на великий шлях прогресу".

І нарешті довгу і прецікаву діскусію він сконкретизував в коротким гаслі:

" Дайош Європу - геть від Москви."

Вражиння вступи ці Хвильового справили на всіх колосальне. Влада мобілізувала проти нього абсолютно всю Радянську літературу, всю свою щодену пресу і КП/б/У. Та сила його аргументу була їм своєю правдивою очевид-

394

ністю на Україні не.....ня. І довелося вдатися до єдиного випробованого в СРСР середника - до ГПУ.

І Хвильовий прилюдно в пресі "покаявся в своїх помилках".

Ш У М С Ь К И З М. Але як те його"каяття"зрозуміли на Україні , свідчить те, що за"Хвильовизмом"надіспів "Шумськизм", озброєний тими ж самими аргументами свого попередника.

О. Шумський за часів Українського Трудового Конгресу член партії українських с-рів лівиці, потім українських боротьбистів, що залишилися на Україні і приєдналися до КП/б/У. Він народній Комисар УСРР.

Він вже в році маю 1926 / травень, червень/ визнав "основну думку Хвильового, її суть і зміст за правдиві. Не похваляв лише ..... її формулірови у Хвильового і доводив, що стан України в союзі / СРСР/ подібний до колоніяльного / Звіт Наркомоса на Політ Бюро ЦК/б/У року 1927/, що" в словах ворога / це на мові Шумського - українська національна еміграція /, де подається оцінку становища комуніста - українця, багато гіркої правди, б. комуніст українець справді почуває себе пасинком партії. В партії панує Російський комуніст, що з підозрою і ворожістю, щоб не сказати більше, відноситься до комуніста українця. Панує він / російський комуніст/ спираючись на презрений шкурний тип малороса, що у всі історічні епохі був однаково безпринціпно ліцемерним. Він тепер

395

щеголяє своїм лжеінтернаціоналізмом, бравіруе своїм байдужим відношенням до всього українського і готовий навіть завше оплювати його / може іноді по українському/, як що це дае можливість вислужитися і получити "містечко" / 12 травня року 1926 на Політ Бюро КП/б/У/.

На вимоги КП/б/У покаятися і визнати свої помилки, Шумський відмовився і заявив, що він " свого минулого не зрікається, а навпаки пишається з нього". Це збентежило і поставило в незручне становище навіть і ГПУ.

І оскільки про Хвильового часто инакше і не балакалось і не писалося / ясно роблено/ як " якийсь там Хвильовий",то про Шумського так не випадало, бо був 5 років Комісаром Освіти в уряді УСРР.Отже звязки і впливи організаційні, а особливо по лінії освіти у нього безперечні що і виявилося потім на процесі СВУ. Він пидтримував і сприяв ВУАН в цілому , про яку ще Хвильовий сказав в дискусії: "Чи не пора покинути гриматим на нашу Академію

Шумському закинули практичне його сприяння на становищі наркомоса"теорії боротьби двох культур на Україні Хвильового. А тому Шумського "відпустили" з України на північ Росії.

Однак на цім справа не зліквідувадася. Виступи Шумського та його заслання з України викликали опозіцію майже цілої КПЗУ, проти КП/б/У і проти всього Московського комуністичного інтернаціоналу разом з КПП який організаційно КПЗУ підлягае.

Опозіція ця тривала аж до року 1929, і закінчилася

396

розламом КПЗУ та виключенням з неї її більшости, опозиційної до тої КП/б/У, як її окваліфікував пізніше Шумський.

Зрештою Шумський лише натякнув, що" стан України подібний до колоніяльного".

В о л о б у і в щ и н а. Але другий член КП/б/У молодий економіст радянської України Волобуїв скоро слідом за Шумським довів, що цей його натяк не помилковий і дав вистарчаюче економічне обгрунтування натякам Шумського, / Більшовик України №№ 2,3,6 року 1928."До проблеми Української економіки."/, яке ні чим не відріжнялося по суті від подібних же розвідок українських економістів до революції /проф.Яснопольский Порщ/, та під час неї. Розвідка Волобуєва обгрунтовує вже економічно потребу вийти Україні з складу СРСР відірватися від Російської економіки.

х х х

х х

Виступаючи в ріжні роки і в ріжних парінах, але в найлогічнішій внутрішній послідовности й згідности один з другим Хвильовий і Шумський викинули гасла:

1/ "Геть від Москви, від її культури".

2/ "Даєш Европу все одне яку."

Волобуєв їх доповнив гаслами:

1/ "Геть від Московської економіки."

2/ "Даєш орієнтацію на европейську економіку".

397

Ці гасла на Україні під Москвою , і то в роках 1925 - 1928, коли уряд УНР, в боротьби за них же змушений був ще недавно виемігрувати, і то гасла в устах членів КП/б/У , які " підпали натискові дрібно буржуазної української стихії", як то закидав ім комуністичний Трібунал Комінтерну, як не можна переконуючись доводять, що поневолене сучасне і вільне майбутнье на Україні за УНР.

П р о ц е с СВУ та СУМ"у 1930. А процес СВУ та СУМ"у ще раз таке переконання У.Н.Р. просто задокументував. Сьогодні вже виясняється зі слів українських збігців зі Соловок, що в процесі СВУ більшовики захували від світу те найголовніше, що в ньому було, а для большевіків воно з усіх зглядів найстрашніше; саме, що організаційні філії СВУ були поширені на великих просторах Великої України і Кубані і то серед українського селянства та робітництва, не лише серед інтелегенції, яка одна фігурувала в ролі оскарженого на процесі СВУ і СУМ"у.

Отже ця організація встигла і в умовах терору під ГПУ набрати масовости .... тоящах, в глибинах народніх.

Инша річ, що вона не зберегла конспіративности. В данім разі для підкреслення суті стану на Великий Україні під Москвою важливіше її дружна масовість., простонародність. Ці маси , приналежні до СВУ були позасилані геть завчасу на Соловки.

398

на дику північ Росії, та постріляни без прилюдного суда. Їх на процесі не показали. Ніби Їх і не було зовсім. Виставили перед Трибунал лише старшу Українську інтелегенцію, учасників української визвольної боротьби з років 1917-19, як академика С. Єфремова - віце-президент Української Центральної Ради, Чехівського премер першого Уряду Директорії, та инших. Декілька ще академіків ВУАН і найчильніших діячив з ріжних галузей професіної інтелектуальної праці: лікарів, педагогів, літератів. І то осіб що були фаховими й моральними авторитетами в паринах з точки погляду вселюдський, а не лише марксіської. А разом з ними і український студентский рух у вигляді СУМ"у. Отже замір мали більшовики знищити морально цілий український національний рух., в його минулому і сучасному, заганьбити його самими устами же таки, стероризованих заголі в ГПУ, учасників цього ж таки руху та показати ще самоопльовування Їх тим колам пролетарського суспільства, щоб до радвлади найбезкритичніше.. Разом з тим довести український еміграції і всьому світові, що визвольний український національно державний рух не має вже сьогодні коріння на Україні., а його національне минуле, то помилка цілого народу і тому цей рух без майбутнього, коли він так легко зневажається старшими і від нього з призирством відмовляються молоді.

Коротко кажучи на процесі СВУ українська національна

399

душа і сумління, самооганьбившись, мали добровільно і прилюдно покінчити самогубством на славу Москвщини. За це ім напєред дарували фізичне життя. Вправне ГПУ вжило всього свого спритуй винахідливости, щоб фізичними і моральними тортурами над нещасними, безборонни людьми, цього від них вимусити. І потрібного ефекту формально, хоч і не зовсім гладко досягло. Але морально оранжери процесу большевики московськи програли навіть і в очах безкритичної раніш до них авдиторії на Україні, перед якою вони це демонстрували, не кажучи про велику німу Україну, а тим більш про українську політичну еміграцію.

Всі члени СВУ і СУМ"у заявляли, що ідеалом їх життя було здобуття незалежної української держави. Правда їх змусили всіх від цього прилюдно відмовитися: Але факт що до цього насильства надними, вони цім ідеалом жили і мріяли навіть його реалізувати.

Для становища Уряду У.Н.Р. це саме важливе, бо підкреслює його единодушність, однодумність, одномрійність з усім своім поневоленим народом навіть ще, або радше вже в році 1930 .

А що ця спільнота не урвалася процесом СВУ, а існує і далі і буде існувати, свідчать пізніще за СВУ короткі процесі, але вже з рострілами українських вій ськовиків з червоної Армії на Україні.

Що таке У.Н.Р.Всі ці події на Україні доходили

1400

своечасно і на еміграцію. Можна твердити, що вони закріпили процеси натурального зріжничкування в ній в межах відчуття реального, навіть видкликали критичні думки що до доцільности цього процесу с самого початку.

У.Н.Р. під впливом того й другого морально піднесла свій престиж і ясність своіх поступовань. І як що і не вимусила визнання раціï собі з боку своіх відламів то у всяким разі видно стало, що вони полишили свої наміри ïï ідеологію і поступування захитати.

У.Н.Р. в цьому визнають ясність, послідовність і безкомпромісовість.

Що ж то є У.Н.Р..

Історично з самого часу ïï виникнення - це форма республіканськоі держави і ïï влади на украïнський територіï, що була на момент розвалу Росіï року 1917 під Російською окупацією і якоі Уряд У.Н.Р. вийшов на еміграцію. По мірі ж того, як ці державну територию доводилося відстоювати в безперервній збройній боротьби, конкретні формі репрезентациï народньоі суверености в Парляментах: Украïнський Центральній Ради та Трудовім Конгресі .....ся між загально европейскою, парляментарною, демократією та трудовою демократією.

Проти намагань прихилитися, до трудового радянства і просто до радянства як диктатури пролетаріяту, на московський большевицкий зразок, У.Н.Р. утрималася.

Вирховна влада з широкої колективної - Українська Центральна Рада в цілому через свого голову - через стисло колективну - Директоріанську - еволюціонувала поволі до фактичної, і правно цілком законої, одноособовости в особі С. Петлюри яко Голови Директорії і Головного Отамана Армії У.Н.Р. На сьогодні спадщина по нім його Заступник і Уряд У.Н.Р. на вигнанні. З ним і Армія У.Н.Р., що з зброєю опустила рідну землю.

Територія і Нарід Український окуповані знову Червоною Москвою. Становище це аналогичне до становища Сербії на острову Корфу в року 1915 - 16 та до деякої міри і Нехословаччини під час світової війни. Президент проф. Масарик і Уряд знаходилися у Вашингтоні в жовтні року 1918, визнані за дійсний Уряд ще не звільненої Чехословаччини. Легіони Чехословацьки були за свій еміграційний Уряд і билися проти осередніх держав, роскідані по всьому світі.

Короля і Уряд Сербії в тіж часи вже візнавалося за Короля і Уряд Королівства Сербії, Хорватії і Словенії з року 1929 Югославії.

В таким становіщі на сьогодні Уряд У.Н.Р. оглядаючись на все минуле, своєї збройної боротьби за державність, беручи і сьогоднішній стан поневолення українського народу і загальне становище в цілім світі за основну базу, з якої треба виходити в своїй боротьби за Українську державну незалежність, Уряд У.Н.Р. в повній

4102

сучасній і майбутній свідомости своєі відповідальности за свої обовязки перед Украінським народом і його щасливішим майбутнім , на сьогодні сімволізує:

1/ Безкомпромисову боротьбу за украінську незалежну державу, украінську національну і формою і змістом.

2/ В цій боротьби за неі У.Н.Р. раз назавжди й без вагань на вороття йде з Заходом проти Сходу - конкретно проти Москви і то всякої: червоної, білої, чорної.

3/ В середині, в державі У.Н.Р. - є республіка парляментарно-демократична, республіка що походить не від окремих класів, а від всіх верств украінського народу.

4/ На зовні, на форумі міжнароднім У.Н.Р. прагне заховувати дружні стосунки з державами, що узнають і респектують державну незалежність Украіни, особливо ж з безпосередніми і найближчими своіми сусідами: Польщею Румунією, та Чехословаччиною на основі повоєного .....

.....

Такий характер У.Н.Р. рідніть іі з сучасним загальним і соціяльно-економічним та політично-державним укладом життя держав Західньої Европи та взагалі Західнього Світу, частиною якого Украіна і духово-культурно і цівілізаційно завжди себе почувала і дійсно такою була. І в ній охороні Заходу та цілої окціодентальної культури від загрозь панмосковітизму У.Н.Р. вбачає свою місію, згідно історично визвольних традицій народу украінського, аж доки Москва до нього сама добро-

~~7008~~ 403

вільно не відмовиться.

Уряд У.Н.Р. певний, що український нарід в своїй вільний незалежний державі цю місію власними силами і гідно виконае.

І на еміграції Уряд У.Н.Р. кладе своїм безпосереднім завданням підготовити на прийдешній час боротьби Українського народу за свою волю серед народів вільних та міродайних зрозуміння, співчуття, та моральну підтримку Народові Українському, визволення якого спричиниться до миру, рівноваги й заспокоення світу, за якими так тужить безнадійно повоєне людство.

Можливо, що шлях до цього через незалежну Україну - не короткий шлях. Але з усіх инших він найкоротчий.

І свідомий цього в імені народу Українського Уряд Української Народньої Республіки не переставав, не перестає і не перестане ніколи міродайним чинникам всіх народів світу його, і тільки його радити.

XXXXXXXXXXXXXX

XXXXXXXXXXXXX

в жовтні року 1931-го в Видавн."До Зброї"

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. 12617, т. 8, арк. 354-403

№ 110

Бюлетень до всіх українців в Оттаві

Число I. Сторона I. Для всіх.

Рік 1936. Пятниця, 20 го бе[illegible]ня,

225

БЮЛИТЕНЬ.

До Всіх Українців в Оттаві.

Шановна Українська Громадо:-

Вже минає 17 років часу, як Український Нарід з його великими землями зістав покалатований на чотири частині. Одну велику частину загарбали большевики, а решту забрали: Польща, Румунія і Чехословаччина. І всі вони зараз знущаються в жорстокий спосіб над нашим народом.

Москва перетворила нам нарід у невільників. Виморує голодом не лиш дорослих, але й малих підлітків, а підлі московські аґенти горлають про рай в Радянській Україні, і то як раз в той час, коли маси трупів валяються по вулицях занечищених міст і збіднілих понищених селах.

НА ПРИКАЗ МОСКВИ.

В минулу суботу оттавські малограмотні большачки розносили по Українських хатах свої летючки по кутубацьки написані, в яких вони закликають всіх до якогось "обєднання". В своїй базґранині самі натякають на те, що такого випадку не було ще в Канаді ніколи, щоб прийшло до такого обєднання, але вони не звертають на це уваги, а дальше морочать людям голови. Чому вони це роблять? Роблять вони це тому, бо Москва приказує їм так робити, а вони, як вірні слуги кровожадної Москви мусять виконати її наказ. Наймит робить те, що господар приказує робити йому.

ТАКТИКА МОСКОВСЬКИХ НАЙМИТІВ.

Погляньте ви на тактику, якою послуговується московський наймит. В початках він благає: "Ми за обєднання всіх орґанізацій без різниці релігійних переконань"... Але це лиш в початках. Дальше, то він бере гострий топір до скровавлених рук і відтинає голови всім тим, які стоять на проводі й бажають визволити весь Український Нарід з тяжкої неволі.

Ми не думаємо, щоб можна знайти ще в кого такий телячий мозок, як мають його наші большачки. Не вам нас обєднувати. Ви можете обєднувати москалів, жидів, грузинів і всіх їм подібних горлорізів українського народу. Ненам єднатись з вами, а вам вже найвищий час зрозуміти, що український нарід, щоб визволившись, мусить наплювати на Москву, Польщу, Румунію та Чехословаччину й злучити всі свої сили до кровавої боротьби і здобути собі волю у своїй Великій Державі від нікого незалежній. Але для цієї великої боротьби в московських наймитів не можна шукати помочи. До такої боротьби може бути здібний тільки свідомий Українець і Українка, а московським наймитам ми кажемо: Проч від Українців.

Мільйони невинних жертв вже сконало голодовою смертю від ненаситнього московського ката, а решта ждуть своєї черги, і вони напевно згинуть, якщо ми не визволимо їх. Та вже недалекий той час, коли то прийдеться зложити порахунки московським сатрапам за невинну кров Українського Народу.

Тому нашим обовязком є орґанізувати свої сили, щоб прискорити той час і скоротити муки нашого народу, який мусить зносити їх у ворожій неволі.

Сторона 2.

ХТО ВІДДАВ УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ ПОЛЬЩІ?

226

Московські наймити,щоб заслонити себе від всего зла,накидаються на найкращих українських синів,будьто би хтось з них запродав наш нарід у неволю.

Щоб раз на все українська громада в Оттаві зрозуміла хто запродав Польщі й Румунії українські землі,то ми,бодай коротенько,постарасмось на цьому місці вияснити.

Українська Держава не робила угоди з Польщею ані з Румунією,а це тому,що вона впала жертвою в боротьбі з Москвою й Польщею. А впала вона тому,що наш нарід дав себе намовити большевикам і піпов за їхніми демаґоґічними кличами,які вони були висунули в той для них прикрий час. Иншими словами це означає,що наша Держава впала через те,що наш нарід не розумів свого завдання ісамий помагав валити свою Державу,пристаючи до большевиків,які в той час були впрягли з цілою силою на Україну.

Значить наша армія і її провідники відступали перед ворожим напором.Отже тепер ми запитаємо вас,як могли запродати наші провідники свої землі ворогам,коли вони були змушені силою ворожої зброї забратися з рідних земель?

На ваш телячий мозок,маленькі большачки,ми скажемо вам, що ніхто інший,а таки ваша матушка Рассія відлала Герестейським договором в 1920 році такі землі: Волинь,Полісся, Підляшя й Галичину, а Бесарабію затвердила за Румунією в році 1934.Цього вчить нас історія,а вас вона не може навчити,бо у вас є телячий мозок.Отже ніхто інший тільки ваша "робітнича батьківщина" матушка запродала наш народ Польщі й Румунії,який вже був безсильний ставити опір проти такого насильства над ним.

Ви підлі брехуни,сліпе знаряддя Навізівських і Шатульських не знаєте нічо про те,що за кров нашого народу вони беруть десятки тисяч долярів кожного року з рук московського ката? Коли ви не знаєте,то ми про те знаємо й відкрито всім заявляємо,щоб усі знали хто торгує кровю українського народу.

ЧИ ВЕЛИКА УКРАЇНА Є ДЕРЖАВОЮ?

Наші большачки все кричать,що десь там є якась Рад.Україна,яка має свою окрему культуру й свій державний апарат,який захищає український нарід. Коли це є правдою,то чому той Уряд ніколи не запротестує проти насильства,якого зазнає наш нарід під Польщею,Румунією, Чехословаччиною і Москвою? Чому не робить цего Держава,а послуговується вами нерозумними наймитами матушка Рассія? Яка кому користь із цього протесту?Хто з вами числиться? Не дуріть більше людей про те,що є якась Рад.Україна,а скажіть,що істнує одна неділима Россія.

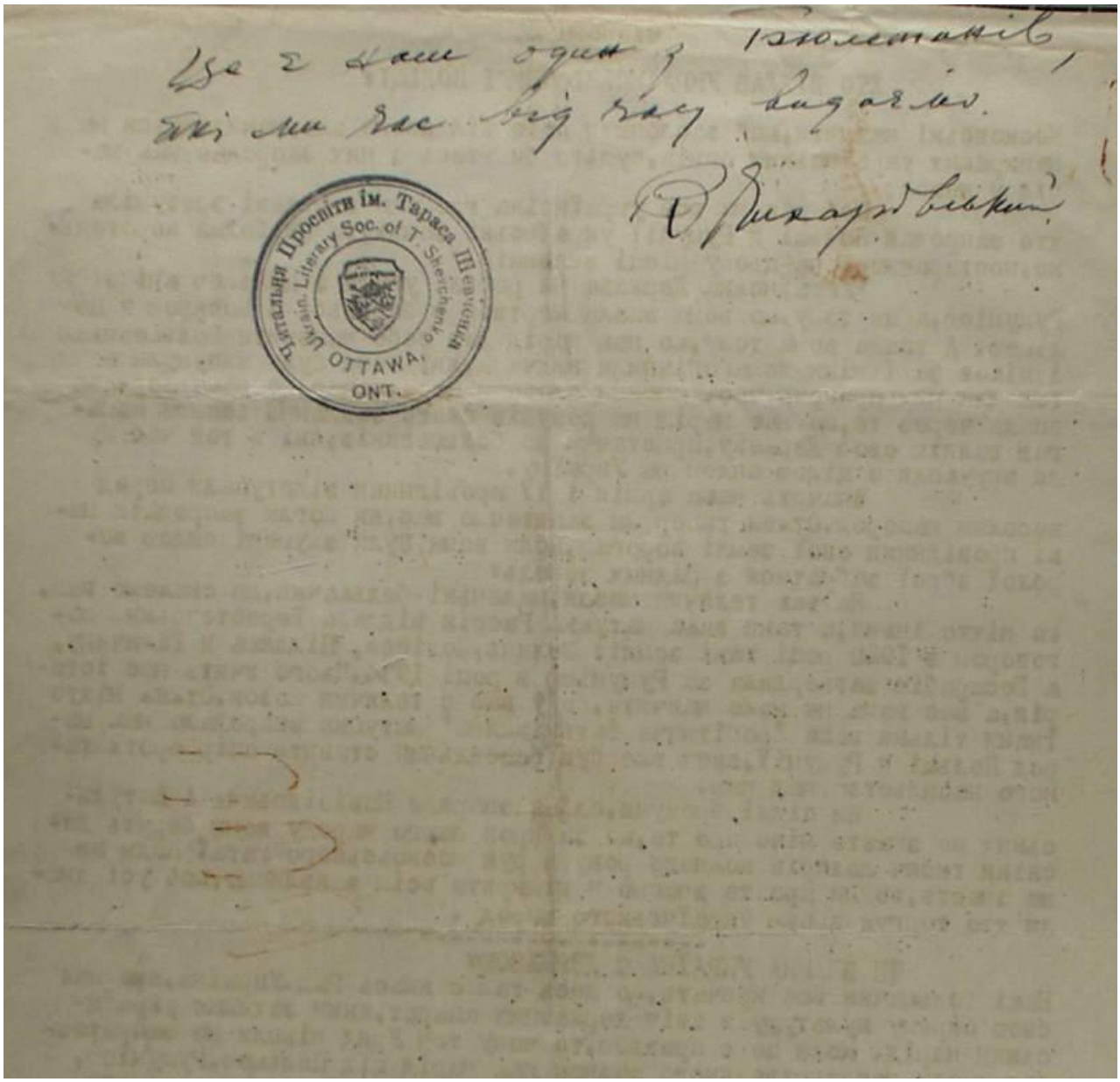
КОЛИ БУДЕ УКРАЇНА ДЕРЖАВОЮ?

Україна буде тоді державою,коли український нарід перестане сваритись поміж собою,злучить свої розпорошені сили,визнає один законний провід і під його проводом піде до боротьби за свою незалежність. Такий провід був у нас в 1918 році,але за намовою большевиків він зістав розбитий.Однак він у нас залишився й по сьогодня. Тільки нам усім потрібно згуртуватись під цей провід,а тоді не лиш в пісні Воскресне Україна,а на ділі Вона воскресне й змучений її народ. Хто з Українців бажає Волі для України,той повинен не стояти оподалік від СГД,вступати в її ряди й закликати других та спільно готовитись до визвольчого бою,який має вирішити долю Українського Народу,який зараз знаходиться в тяжкій неволі.

ОГОЛОШЕННЯ.

Просимо всіх Українців міста Оттави,щоб прибули всі масово в Неділю до Читальні Просвіти відсвяткувати 75 річницю смерти великого українського поета,який віддав своє життя за нарід. Це свято будемо обходити Концертом,програма досить добірна.
Концерт відбудеться в Неділю,дня 22 березня,1936 року,на Балсам ул. Початок в годині 8.30 веч. Вступ за вільними датками.

Друковано й видано заходом
місцевого відділу СГД.

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. 7242, т. 16, арк. 225-226

№ 111

Бюлетень № 80 української закордонної еміграмтської преси

З М І С Т.

I.ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ И УГРУПУВАННЯ

1/ Петлюрівці . . . . . .1 стр.
2/ Гетьманці . . . . . .10 "
3/ Укр.есер. Шаповал . . . . . .12 "
4/ У.Н.Д.О. . . . . .12 "
5/ Сельроб . . . . . .14 "
6/ Укр.організац.Америки про продаж до Рад.Укр. . . . . .14 "
7/ Укр. партія праці . . . . . .16 "
8/ Церковні справи. . . . . .17 "

II.УКРАЇН.ЗАКОРДОН.ПРЕСА ПРО УКР.ПРОБЛЕМУ В МІЖНАРОДНІЙ ПОЛІТИЦІ.

1/ Ундівська преса. . . . . 18 "
2/ Німецька преса . . . . . 19 "
3/ Польська політика й укр. справа. . . 20 "
4/ "Руль" про укр. еміграцію. . . . . 21 "

III.УКР.ЗАКОРД.ПРЕСА про СРСР.

1/ Міжнародне становище.

а/ Ревізія в Торгпредстві. . . . .22 стр.
б/ Генуезька конференція. . . . . 22 "
в/ СРСР і Швейцарія . . . . . 23 "
г/ СРСР,Німеччина й соц.партії. . 24 "
д/ Франко-рад.взаємовідносини. . .25 "
е/ Китай й СРСР. . . . . .26 "

2/ ВНУТРН.стан СРСР.

а/ 10-й Всеукр. з"їзд рад . . . . 28 стр.
б/ Протибольшовицький рух на Україні.29 стр.
в/ Економ.наступ Москви на Укр. . . 29 "

------ ooooooooooo ------

Б Ю Л Е Т Е Н Ь № 80

Української Закордонної еміґрантської преси.

від 15/1У по 15/У-27 р.

Бюлетеня складено по газетам й часописам:
1/"Тризуб" №№ 15 до 20, 2/"Свобода" № 17-19,3/ "Д_ло" №№ 91,2, 5,6,7,8,9,100,103,5-6, 4/"Рада" №№ 32,4-5-6-7-8, 5/"Новий час" №№ 44,48,2-50-51, 6/"Громадський голос" № 16,17,18,19,20, 7/"Укр. голос" № 17,18,19,20,8/"Укр.прапор" № 8,9, 9/"Америка" № 66,10/"Укр. громада" /Амер./ № 60, 11/"Воля народа" № 330-331 12/"Руль" 8/У 1957, 13/"Последние новости" 9/У, 14/ "Возрождение" 3/У,15/"Свобода" /Америк./ № 34,5,6 16/"Народна воля" /Амер./ № 44.

Зауваження: Російська біла преса подає цікаві відомості про Укр. еміґрацію, тому ми вміщаємо де-що з рос. преси в укр.бюлетені.

Основне в бюлетені.

1/ Зворушення серед Петлюрівського табору .
2/ Українська делегація Америки на Рад.Україні.
3/ Укр. закорд.преса про СРСР.

1. ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ Й УГРУПУВАННЯ.

1/ П е т л ю р і в ц і.

На початку весни 1927 року серед "Петлюрівського табору" замітно підноситься й ширится робота в галузі об"єднання розпорошених сил Укр.еміґрації /особливо у Франції/і Румунії/,в церковних питаннях,на міжнародній арені -ліга націй і т. інш:

Протягом квітня м-ця відбулися з"їзди у Франції Укр. громад, церковний з"їзд,а з травня м-ця йде підготовча робота до участи на конґресі міжнародньої Унії Ліги Націй,що має зібратись в Берліні 24/У- б.р.

Про діяльність "Українського Т-ва Ліги націй "Тризуб" подає:

а/Ліга націй і петлюрівці.

"У середу 13 квітня відбулось чергове засідання Головної Управи Укр.ського Т-ва Лігі націй у Парижі.Головна Управа обміркувала питання ,звязані з майбутнім конґресом міжнародньої Унії Т-в Лігі Націй,який скликається на 24 травня ц.р. у Берлині.Ухвалено виготовити і представити на цей конґрес відповідний меморандум,який би загально освітлював українську справу та положення українських меншостей в різних державах.На конґрес в Берліні Управа вирішила делегувати заступника Голови Т-ва п.Базявка,члена Т-ва в Бельгії п. Андріевського та надати уповноваження перебуваючому в Берлині п.Кожевникові.Крім того вирішено звернутися до філії українського Т-ва в Румунії, аби вона в цей раз неодмінно делегувала своєго

представника. Таким чином, „Українське Т-во Ліги Націй було-б заступлене 4-ма своїми представниками. Обмірковувалася також справа про збільшення членів Т-ва. Згідно статуту до Т-ва можуть вступити окремі члени і цілі організації. В цій справі Управа виготовить відповідний заклик з докладнішими поясненнями."

/"Тризуб" 8/У /.-

Протест Союза Укр. емігрантськ. організац. у Франції з приводу того, що де-які держави не визнають "національність Українська", "Громадян УНР" таке відношення обурювало й за приводом генеральної Ради емігр. громад., вдожили меморандум до Лігі націй.

"Такі випадки, а особливо те, що громадянам УНР накидалася проти волі чужа національність, цілком природно, обурювали" нашу еміграцію і примусили не тільки окремих осіб, а цілі громади звернутися до Генеральної Ради з проханням стати в обороні їх національних прав. На це Генеральною Радою було вироблено і видруковано відповідного змісту форму протесту та розіслано по всіх громадах у Франції для збирання підписів. Протести чисельно були заповнені підписами нашої еміграції і дуже короткий час. Генеральна Рада систематизувала ці їх, перевела всі належні формальності і одіслала до Лігі Націй в Женеву. Одночасно було вироблено заходи в цій справі перед французьким урядом. Голова Генеральної Ради М. Шумицький кілька разів особисто відвідав міністерство закордонних справ і подав вироблений Генеральною Радою відповідний в цій справі меморандум, який дав уже, як ми чули, деякі позитивні наслідки."

/"Тризуб" 10/1У /.-

З приводу вищезгаданного "меморандума протесту" до Лігі Націй "Тризуб" в передовій від 10/1У ще ствердкує, що "українські емігранти" здобули собі визнання "своєї національности" серед чужинців мовляв, треба й надалі добиватись, щоб визнали не тільки "укр. еміграцію в національному відношенню, але й державному: для чого "Тризуб" виставляє перше гасло "об"єднайтесь в одне суцільне"

"Самим фактом свого перебування за кордоном, своїм поводженням, що твердо зазначає нашу одрубність, наші емігранти здобули вже собі фактично у чужинців признання своєї національности. Але гірше стоїть справа юридично перед відповідними владами. За свою національну приналежність доводиться боротися, і часто й густо нам проти нашої волі накидають чужу, ворожу нам національність, помічаючи її в документах.

Не спинятемося тут на причинах цього явища, на ненормальності його, на тому, як болюче відбивається воно на нашому моральному стані. Це речі відомі. В обороні своїх прав ми ніколи не складали рук.

Моморандум Генеральної Ради Союзу Українських емігрантських Організацій у Франції, вкритий масою підписів наших земляків з найглухіших куточків Франції, з яким вона в цій справі вдалася до Лігі Націй, - це ще одне зусилля в цьому напрямку.

Звісно, ми не покладаємо надій на його наслідки. Щоб досягти якихсь результатів в цій царині, треба систематичних заходів еміграційних центрів перед

органами влади різних країн, планомірної і координованої р роботи їх на міжнародньому полі, в Женеві коло Ліґи Націй та в Міжнародним Бюро праці. До потреби цього ми не раз навертали вже керуючі кола нашої еміграції. Це в наших можливостях.

Тому ми вітаємо цю ініціятиву Генеральної Ради у Франції. Незалежно від результаттів, це правильний шлях оборони своїх прав всюди і завжди одстоювати своє їм"я своє право, право, здобуте непохильною волею українського народу, освячене збройною боротьбою за державність України, кров'ю тих, хто загинув за це, ті дом тих, хто живе, самим існуванням Української Народньої Республіки.

Боротьба за право на свою національність, на власне їм'я, що її можна провести тільки спільними силами об'єднаними в одне суцільне, ще раз наочно доводить потребу загальної організації еміграції.

Оборона права, захист матеріяльних інтересів, охорона праці й здоровля, допомога моральна й здобуттям роббти та іншими забобами, задоволення духовних потреб та підняття культурного рівня, -все це потреби загальні еміграції, що розсіяна по закутках часто невеличкими купками чи й по одинці, заробляє собі на хліб.

Всі ці справи - загально-емігрантські, загально-національні -повинні покривати суперечки різні, росходження, течії чи орієнтації і знаходити своє розрішення в загальному органі еміграції, що стоїть по-над усім тим, яким, наприклад, у Франції есть Союз Українських Емігрантських Організацій.

Несовісна агітація проти об"єднання, об'єднання, що обслуговує потреби усієї, розкладова робота різних воронх чинників, що беруться до найганебніших способів, йде на користь тільки тим, хто заінтересований, щоб розбити й знесилити еміграцію, яка являється червоним насильникам сіллю в оці.

Цим деструктивним заходам наявних та потайних агентів Москви і тих хто -свідомо чи несвідомо -л'е на їх млин воду, повинні здорові елементи нашої еміграції дати належну одсіч, одстоюючи й зміцняючи свої організаційні центри."

/"Тризуб" № 15 10/1У /.-

б/ 4-й З'їзд Українськ. емігр. організацій у Франції.

16-17 квітня в Парижі відбувся 4-й з"їзд Союзу Укр.Ем. орган у Франції. Про те як з'їзд пройшов і що ухвалив "Тризуб" подає:

"З'їзд пройшлов в дуже добрій, дружній і робочій атмосфері. Делегати були від об"єднаної Громади у Франції, від студентської Громади, від громади в Шалеті, від громади в Одеи-де-Тіші та від Лісну. Решта громад, з огляду на тяжкі матеріяльні умови із за недавньої економичної кризи і безробіття, не змогда прислати делегатів, але надіслали багато привітань, з поясненням, чом не можуть прислати делегатів та з побажанням успіху в роботі з'їзду.

Головою з'їзду було обрано п. Верибицького, заступином п. Василь'єва, секретарем -п. Бацуцу. З'їзд уважно вислухав доклади Генеральної Ради про діяльність і, прийнявши їх до відома, висловив своє цілковите задоволення. Новий склад Генеральної Ради виглядає так: голова -п. М. Шумицький, члени -д-р Л. Чикаленко, Косенко, Добровольський і Гончарів.

З найважніших постанов треба одмітити такі. Продовжено чинність Генеральної Ради на рік, а це на півроку, як було до цього; зменшено членський внесок з 5 фр. до 3 фр. місячно; надано право кожній Громаді приймати участь в роботі Генеральної Ради, надсилаючи до неї свого представника, коли їй

то потрібно;постановлено зробити регістрацію членів Союзу;постановлено вислати привітання Заступинику Голови Делегації А.Лівицькому,привітання графові М.Тишкевичеві з нагоди 70 ліття його народин,а крім того привітання з подякою за гостинність до франц. влади.Так само прийнято постанову висловити протест проти нанебного убивства Головного Отамана С.Петлюри та проти намірів большевиків,що хотять викликати національну ворожнечу між українською та жидівською людністю,а так само і проти голосів жидівської преси,що накидає на ім"я Головного Отамана і на всю укр. націю пляму погромництва."

/"Тризуб"24/IУ /.-

Кореспондент "Тризуба" в дописі про "враження 4-го з'їзду Ем. союзу" подає вступне слово голови Генеральної Ради Союзу М. Шумицького перед відкриттям З"їзду:

"Сьогодня ми маємо проти себе один московський фронт від В.Шульгіна,Мілюкова до Троцького.Що ми зможемо протистанити їм ? Нашу єдність.Праця там і праця тут для одної цілі,для визволення України.Вороги наші нам всіма підступними способами намагаються внести розклад в наші одностайні ряди,але обов"язок кожного з нас через свою єдність показати нашу відпорну силу.

Отже станемо твердо на своїх позиціях в повній вірі в надії у наше святе діло.Наше головне завдання -це збудувати єдиний міцний національний фронт Соборної України.Об"єднання еміграції Азербейджану,Грузії,Північного Кавказу і України показує нам,що ми не одні проти ворога,а події,що закроюються останнім часами,дають нам певність що незабаром скінчиться і наше перебування на вигнанні.До віри єдности закликаю я вас."

/"Тризуб" 8/У /.-

В/ Уряд УНР про 10-річчя "Центр.Ради".

"Від уряду Української Народньої Республіки"- під таким заголовком вміщено в "Тризубі" передову за підписом "Заступника" Голови Директорії,Головного Отамана військ УНР". Андрія Левицького і "Голови Ради Міністрів" Вячеслава Прокоповича.В своїй "урядовій" статті вищезгаданні "урядовці" пригадують історію боротьби за "визволення укр.нації" на Україні в часи горожанської війни,підводять підсумки своїй "роботі" закордоном та накреслюють завдання -на майбутнє.По їх твердженню боротьба за незалежність на Україні й до сього часу не міняласа, міняласа лише її форми:

Міняласи її форми,відповідно життевим обставинам,але на протязі цього десятиліття ні на Україні,ні по-за її межами не припинялася боротьба проти заборчої Москви за те,в чому полягає головне забезпечення інтересів українського народу,-за державну незалежність України. На Україні та боротьба,замість збройних виступів,приймає инші інші форми організованого протесту проти чужинецької окупації,не піддаючися на спокуси безвідповідальних та неорганізованих виступів,і все більше непокоїть окупанта,віщуючи йому безперечний,близький кінець.Організовано продовжується та сама боротьба державна і тут

ГМО 238

на чужині, та ростуть і ширяться організовані її засоби зміцнюються позитивні її досягнення. По-за окремими негативними фактами, що, неминучі за всяких обставин і тим більше зрозумілі в ненормальних еміграційських умовах, бачимо як загальне явище, гідне національне поводження цілої маси української еміграції -від найбільш політично-розвинених та організованих і до менш політично активних її елементів, що однаково свідомі своєї національної гідности та свого обов"язку перед батьківщиною. Найвиразніші докази твердости і непохитности свого становища дала еміграція в момент тяжкого національного удару -смерти від ворожої руки Голови Директорії і Головного Отамана Військ УНР Симона Петлюри, коли її відповіддю на злочин ворога була ще більша зосередженність волі та енергії еміграційного громадянства все на тій самій незмінній національно-державній ціді.

Констатуємо пильну творчу працю та серьозні досягнення еміграції на всіх ділянках національного життя і в аполітичній -культурно-національній, науковій сфері- і в сфері громадського і політичного життя. Організованість еміграції виявилася у створенню великої кількости організацій для скріплення внутрішнього життя українського громадянства, для підготовки його до політичної та громадської праці у майбутньому, а також для зовнішніх виступів перед широким світом, для зв'язку його з чинниками так само міжнароднього, світового значіння.

Коли взагалі елементи нашої еміграції заховали організований зв'язок між собою та спільність державно-національних настроїв, то особливо це належить до елементів військових. Територіяльно розсіяні по-за межами рідної землі, наші військові в переважній своїй більшости гідно видержали тяжкий іспит, почувають себе за яких обставин членами національної армії, не тратять своїх бойових настроїв та готові виконати свій обов"язок перед батьківщиною.

В тісному моральному зв'язку з масою українського народу на українській землі та з лояльною еміграцією уряд Української Народної Республіки черпає моральну силу, щоб нести свій одповідальний обов"язок перед Україною в тяжких обставинах своєї праці на чужині. Як колись в тяжких обставинах своїх країн уряди Бельгійський, та Сербський, так уряд Української Народньої Республіки, перебуваючи на чужині, вважає нинішню владу на українській землі за владу окупаційну, що накинута українському народу силою зовнішньої перемоги.

Уряд УНР не має найменшого сумніву, що український нарід, як не визнав, так і не визнає тої чужинецької влади а навпаки, як провадив, так і провадитиме боротьбу з нею у різнородніх формах, аж до остаточної перемоги, бо єдиним законним урядом українським, який дістав правний свій титул од суверенної волі українського народу, у вільних умовах виявлення тої волі, на українській землі, есть уряд УНР. Від свого обов"язку уряд буде звільнений лише тоді, коли складе повновластя на руки свого суверена - українського народу на рідній землі; коли б до тої хвилі уряд УНР одмовився од свого обов"язку бути голосом і представником народніх інтересів перед широким світом, то це б було непростимою його зрадою інтересам українського народу.

Звіт з своєї діяльности уряд УНР дасть на українській землі. Туди повернє він із тим прапором, що з ним ми вийшли, скріпивши ідею нашої державности нашим досвідом і чином, відкидаючи всякі орієнтації, союзи та умови, що яким будь способом могли б обмежувати повну зовнішню незалежність та внутрішню самостійність Української Держави. Маємо принести на рідну землю народоправний устрій та демократичний лад, що за них змагається український народ, громадянську та національну рівноправність, непорушність тих здобутків української революції, що відповідають життевим

інтересам народа, і в першу чергу закріплення за селянством всіх прав на землю.

Доки наступить сподівана година, маємо робити все для її здійснення там, на рідній землі, де фактично має вирішиться наша національно-державна справа, і тут, за кордоном, де справедливе її вирішення в інтересах українського народу має знайти певне визнання та допомогу. Тому стежимо за настроями і потребами, що повстають на рідній землі, і готуємо способи їх задоволення. Тому робимо все, в наших силах можливе, для висвітлення нашої національно-державної справи у свідомості і громадянства українського на еміграції, і в свідомості громадянства та державних винників країн закордонних, угрунтовуючи та підготовляючи справу нашого національно-державного визволення.

Тверезa оцінка всіх реальних обставин приводить уряд УНР до конечного висліду, що стоїмо ми тепер перед нашими завданнями більш озброєні та сильні, з незмірно більшою певністю перемоги, ніж десять літ тому назад, на початку нашої боротьби. Кадри свідомих борців за українську національну державність збільшилися без порівняння, обнявши массу нашого народа. Сама свідомість українська поглибилася. Міжнародня думка все більше входить в курс українських національно-державних змагань та повагно трактує справу нашої державної незалежности. Поруч з активними зусиллями усіх чинників нашого народу сама стихія світових подій працює на нашу користь. Все це зобов"язує нас бути готовими та зосередити свої зусилля для осягнення нашого так реального в цей час завдання - національно-державного визволення України.

За тим звертається уряд УНР до українського громадянства у урочисту та знаменну хвилю десятиліття утворення першого українського парламенту, що став виразом суверенної волі українського народу до власної державної незалежности.":

г/ "Протест б.голови дипльоматичної місії УНР в Румунії К. Мацієвича."

В "Українському прапорі" /орган б.Президента Зах.Укр.Нар. Респ. Петрушевича/ було надруковано листування діячів УНР, під заголовком "Базар". З приводу цього Мацієвич надіслав листа з спростуванням обвинувачень проти цього. Ось що він пише:

"В ч.7 часопису "Український Прапор" з дня 1-го квітня в передовиці, під заголовком "Базар" надруковано кілька, наче б то автентичних, листів діячів УНР і серед них також і мій лист ч.121 з дня 28 мая 1925 року до Голови Ради Міністрів УНР. Це листування, як я потім довідався, появилось у "Пролетарській Правді" у Київі, в Львівській "Раді" і дало привід для численних статтів в російській пресі, котра разом з названими українськими часописами трактує його, як дійсний факт.

Між тим все це листування уявляє з себе цілковитий фальсифікат, що дуже легко довести безсумнівними фактами.

Так, що-до того листа, що приписується мені, то він не тільки ніколи не був написаний, але і не міг бути написаним. В 1925 році я ще в лютому переїхав на постійне життя до Подебрад, де був обраним професором Української Академії і в маю, себ то тоді, коли мав писати свого листа у Бухаресті, провадив виклади в Академії у Подебрадах.

Певен того, що і всім останнім діячам, що згадані в цьому листуванні, так само легко виявити, яку фактичну ціну воно має."

/"Тризуб" 8/У/.-

239

д/ "Т-во Румунсько-Укр. Зближення."

"Тризуб" подає, що:

"Давно вже серед членів української колонії в Румунії та серед де-яких румунських угрупувань жила думка про заснування в Букарешті румунсько-українського товариства, метою якого було би сприяти зближенню цих двох державних націй.

Третя конференція української еміграції в Румунії, що відбулася ще в 1925 році, винесла навіть з цього приводу відповідну постанову.

Настрої, що утворилися під час свята Тараса Шевченка, сприяли переведенню в життя ідеї українсько-румунського зближення.

Тут же, в приватних балачках було вирішено в найблищу неділю зійтися для роспочаття праці по створенню Українсько-Румунського товариства.

Перші сходини ініціятивної групи відбулися в неділю 27-го березня.

Обмінявшися думками з приводу програму діяльности нового Товариства статут його і призначити найблищі сходини ініціятивної групи на неділю 10 квітня.

За основу беруться статути аналогічних товариств: румунсько-польського, румунсько-англійського та інших."

/"Тризуб" 15/У /.-

е/ Ювилей Дм. Геродота.

Українська еміграція в Румунії 15 травня святкувала ювилей Дм. Геродота.

"15 травня б.р. коло 8 год. вечора в салі "Трансільванія" в Букарешті зберуться все українські громадяне для того, щоб висловити подяку шановному ювилятові за його попередню працю та побажати йому здоров"я і сили для продовження її і надалі на користь українському народові.

Для улаштування святкування ювилею утворилася комісія, в яку війшли: п. Доктор Майер-Михальський, п. Доктор В. Трепке, Полковник І. Пороховський, Сотник Долюнюк, п. Кролевецький -від громади студентів Буковинців та пані Трепке Ніна від союзу Укр. Жінок в Румунії.

Комісія просить громадян всю дотичну до ювелею кореспонденцію направляти на адресу: Г. Пороховський,

Редакція "Тризуба" сердечно вітає свого співробітника."

/"Тризуб". 15/У.

в/ "В комітеті по вшануванню С. Петлюри в Парижі."

"Тризуб" подає:

"Комітетом для вшанування пам"яти С. Петлюри в. Парижі вирішено на засіданні 4-го квітня асигнувати 1.000 кор.ч.ма видання збірника, присвяченого пам"яти Головного Отамана Симона Петлюри. Збірник цей виготовлено і буде видано Міжорганізаційним Комітетом для Вшанування і Оборони Пам"яти С. Петлюри в Чехословаччині. Редакційна Комісія цього Комітету розробила план, зібрала вже матеріяли і має приступити до друку збірника. Збірник займає біля 20-25 аркушів друку. Про умови підписки на цей збірник Комітетом буде оголошено окремо."

/"Тризуб" 17/1У /.-

В Празі теж відбулося засідання цього Комітету:

Збори відкрив голова Комітету проф. О. Шульгин.

Після перечитання й затвердження протоколу попередніх Загальних Зборів відчитано звіт Президії Комітету і звіти Комісій:фінансової,контрольної,судової /по обороні в процесі/ і редакційної по виданню збірника.Із звітів Комісій з"ясувалося,що самоопадаткування на цілі Комітету переводиться і далі успішно,зібрані кошти звідатвовують відповідно наміченому спочатку плану."

/"Тризуб" 10/1У/.-

з/ Петлюрівці в Польщі.

День 22/У Центральн.Украинск.Комітетом у Варшаві -встановлено днем свята армії УНР.

"День 9-22 травня оголошено днем річного свята армії УНР,який вояцтво її,де б і в якій кількості воно не перебувало б,святкуватиме і з всією належною цьому дню урочистістю.

30 цього квітня відбулось у Варшаві в помешканні Укр.Центр. Комітету зібрання вояків армії УНР,які перебувають у Варшаві.До президії зборів увійшли ген.Куш і полк.Виговський.Темою нарад зборів було влаштування урочистої академії з нагоди десятиліття існування Армії Української Народньої Республіки,яке припадає на 9 травня б.р./річниця дня скликання І-го військового з'їзду у Київі в 1917 році./.Про план святкування цієї річниці від ініціятивної групи інформував ген.М.Безручко.До комітету по влаштуванню цього свята обрано: ген.М.Безручка,ген. Куща,ген.Зміенка,ген.Шандрука, полк.Виговського,полк. Куліковського,полк.Приходька і сотн.Манкевича."

/"Тризуб" 22/У /.-

Присвячена передова "Тризуба" з цього приводу пише:

"Той потяг до об"єднання,дш до організації,що охоплює останніми часами все ширше й ширше наших військових в різних землях,приводить до оживлення й розвитку діяльности совузу б.вояків армії УНР.

Цей здоровий рух,що де далі набуває все більшої й більшої сили, допоможе нашому вояцтву зберегти себе духовно до слушного часу, коли знову збереться воно під старими,рідними прапорами УНР на бій за визволення отчизни."

/"Тризуб" 22/У./

4/ Заява ген.Сальського у Парижі.

"Америка" подає,що ген.Сальський заявив,що Українцям треба боротись з Европою разом проти більшовиків:

"Змагання до злуки усієї України тепер не актуальне для українського народу.Европа готовиться до інтервенції проти Советського Союза і тому ми мусимо або іти з Европою проти Советського Союза,або із Советським Союзом проти Европи.Безперечно,нам вигідніше йти з Европою проти Советського Союза.Наші приятелі Поляки і Румуни ідуть наперед,а ми за ними."

/"Америка" 10/У /.-

а/ Петлюрівці в ЧСР.

"Тризуб" подає,зас. міністра Закорд. справ ЧСР прийняв Президію Укр. Господарськ.Академії в ЧСР:

"Дня 5 травня б.р. до п.Заступника Міністра Закордонних Справ Республіки ЧС., була викликана Президія Української Господарської Академії в ЧСР та один з закінчивших в цьому році Академію інженерів. Пан міністр прийняв дуже приємно делегацію, запевнив дальшу підтримку цій українській науковій інституції з боку уряду ЧСР, та висловив своє признання за всю дотепер переведену колосальну академичну працю, при чім п.Міністром були сказані слідуючі слова: "Ваша Академія була, есть й дуй буде". Далі п.Міністр висловив свою думку, що можливо в найближчому часі, по Україні буде заснована ціла низка таких високих шкіл, як наша Подебродська Академія, яка раніш до певної міри не дооцінювалася відповідними урядовими чинниками ЧСР."

/"Тризуб" 22/V /.-

5/ "Звязок Петлюрівців з Велик.Україною"

В "Тризубі" вміщено приватнього листа з Донеччини від 12 лютого 27 року за підписом Буркун. В "цьому" листі мешканець Донбасу описідає про свое життя буття & між іншим зупиняється на господарчому та політичному становищі УСРР.

"Ти кажеш, що Західня Европа раніше дійде до соціялізму ніж ми ?...А я тобі скажу, що ми вже дійшли до нього, тільки не з того боку. Повіриш, такий будують будинок на піску, що як страшно стає. Безробіття страшне, загальна бідність, дорожнеча і всі ці штуки велять називати соціялізмом. На чорта мені такий соціялізм, коли за капіталізму дешевше і ситніше живеться ? Ні, не з того боку почали, братчики-комуністи, обіцяли всім на світі рай, а тепер побачивши, що блат земних не всім дапає, рішили "окопатись" і ждати у морі погоди. Але чи довго висидять, не знаю. Бо є міра довготерпінню нашому.

Ти пишеш за Петлюру, що судитимуть того большевика, який убив. Мене не здивує коли його виправдають. У комінтерну багато грошей, збирає не з кого, а з нас."

Відносно матеріялів про кидівськи погроми, то дійсно їх збирають комуністи і погроми були, але приписувати погроми українцям і тільки їм може лише та влада, яка вбила Петлюру. Коли існує антагоніям між національностями, то ним може скористуватися кожен. На ворожнеча є й зараз. Чим вона викликається ? На це повинен дать відповідь історік і брати не тільки матеріял за останніх 50-100 років, а й пошукати їх далеко глибше. Через те й лікувати національну ворожнечу на Вкраїні дуже тяжко. А комуністи ніби навмисне її розпалюють, засновуючи всякі колонії. Не гра з огнем, бо коли Крим населють кидами, то чому нам пропонують переселится на Сібір ? Чи ми комуністичного бога теля з'їли ? Але назвіть в Наркомосвіті в Харкові працює більше кидів, ніж українців. От як баниш, чия сила, того й влада, чия влада, того и земля. Мимоволі згадуєш Шевченка, якого тепер признали в комуністи: "на нашій славній Україні, на нашій на своїй землі."

На прикінці скажу за тих, що відтіля з Европи вертаються. Бодай не верталися, коли такі вертатимуться раби й підвійки. Ми, що сидимо тут під п'ято ю Москви, вважаємо кожного, хто покаяно вертається, за негідника. Перед ким і за кого клятись ? Єдину роботу, яку дадуть, це катам допомогати, як допомагає тепер своїми фільмами Тюнюник та інші.

Держіться цупко, кажу вам, бо настане час, коли ваші спини, чиста совість будуть потрібні народові."

/"Тризуб" 24/IV/.-

1/ "Тризуб" і "Прометей."

В органі "оборони національних народів Кавказу та України" "Прометей" в статті про китайські події зауважує, де треба нанести більшовикам удар, не "на водах Шанхаю", а на чорному морі" з ним цілком погоджується "Тризуб"

"Прометей", орган оборони національної народів Кавказу та України, що саме існування його так дратує окупантів і таке співчуття викликає серед поневолених народів, спиняється в передовиці останнього числа на китайських подіях. Підкресливши звязок між тим, що діється в Китаї, з загрозою, яку уявляють собою для Європи совітські заходи, що об"єднують її інтереси з інтересами окупованих Москвою країн, та зазначивши, що наступає вже час активної боротьби з тою небезпекою, журнал цілком справедливо зауважує:

"Рішучий удар нанести большевизму можна не на водах Шанхаю, а тільки на водах Чорного моря, на березі якого Прометей закований -Кавказ та Україна -в смертельному доканані виглядають з-за обрію свого визволення."

/"Тризуб" 17/IУ/.-

2/ Гетьманці.

Серед Гетьманців теж значне зворушення. Про них навіть пишуть Сіяновські "Последние новости", "Руль" то-що:

а/ "Українська трудова Монархія."

На цю тему Ч.В.Кочубеєм, прибічником Скоропадського, в Парижі було прочитано доповідь. Про ці збори "Последние новости" подають такі відомості:

"В Субботу сторонники Гетмана Скородадского выступили в Париже в публичным докладом о принципах создания на Украине "трудовой монархии". Доклад читал Н.В.Кочубей. "Председательствовавший Е.И.Трофимович об"явил, что доклад и прения будут идти на русском языке, -"чтобы быть понятными для украинцев, называющих себя малороссами, и для русских, интересующихся украинском вопросом."

Доклад собрал мало слушателей.

Н.В.Кочубей говорил осторожно и обще. Основная идея-монарх /гетман/, управляющий страной при помощи "национального собрания" из представителей "классов": Хлеборобов, рабочих, духовенства, интеллигенции /?/, промышленников, торговцев и государственных чиновников /понимаемых Н.В. Кочубеем, тоже, как "класс"/. Раз"яснения своих "политических линий" дали организаторы доклада и сам докладчик давали представителям печати.. уже после доклада, по дороге домой. И эти раз"яснения были во много раз существеннее и интереснее самого доклада.

Гетман вперед не будет "Радой", отныне учреждается наследственная гетманская династия: династия скоропадского. Периодически созывается "национальное собрание" на отмеченных выше принципах, а в промежутке между созывами функционирует, как и бы в виде парламента, исполнительный орган "национального собрания".

В общем построении украинских "легитимистов", много общего с русскими легитимистами-кирилловцами. Однако, "кирилловцы" имеют несравненно более либеральное обличье чем "скоропадчики"; украинские "легитимисты" не скрывают своих реставрационных стремлений, хотя и отмахиваются от неудобного слова. По мысли гетманцев, хлеборобы, захватившие помещичью землю, должны будут в установленный законом

V 248
24

срок прийти к формальному соглашению с прежними владельцами и удовлетворить их /выкупом или иным способом/; если соглашение не будет достигнуто к сроку, то земля отбирается в пользу государства, и продается государством, либо прежнему помещику, либо третьему лицу..."

/"Последние Новости" 9/У /.-

б/ "Руль" про гетьманців.

"Руль" присвячує Українск. еміграції статтю, де зупиняється на кожній групі зокрема. Ось що він пише:

"Сейчас заметно, что какая то внешняя сила старается создать единство между различными украинскими группировками, до сих пор сильно враждовавшими между собою. Вражда эта постепенно потухает. Достаточно сказать, что поляк-ский украинский центр, где группируются левые круги, высказывается очень одобрительно о работе, которую ведет сейчас наиболее правая украинская группа б. гетмана Скоропадского. С другой стороны намечается сближение между этой последней группой и группой галицких монархистов, руководимых Василием Вышиванным /эрцгерцог Вильгельм Габсбургский/."

/"Руль" 8/У /.-

в/ Американська "Січ"

Дені 29 квітня - "день свята Гетьманців", коли "його ясновельможність вступили на "Київський престол". В цей день Шікаговська "Січ" випустила відозву. Орган Петрушевича "Укр. Прапор" розглядає ці відозву, як крах монархичної ідеології.

"Шікаговська "Січ" з 1 квітня містить поклик "до всіх членів Січової Організації Америки і Канади", щоби святкували день 29 квітня, бо того дня "Його світлість, Ясновельможний Пан Гетьман Павло в році 1918 обняв в Київі, престольнім городі України, державну владу як найвищий право-правний Господар Всієї України і як найвисший вождь Українського Козацького війська."

Що американські недобитки скоропадщини не потрафили нічого мудрішого видумати для скріплення своєї монархістичної ідеольогії поза "святом 29 квітня", дійсно сумним і невеселим днем в історії новочасної України, то знак, що їм недостає вже й фантазії, одинокої вірної досі сопутниці їх політичної каші. У них уже плюс літ дер Латайн - т.е. начало конца."

/"Укр. Прапор" 1/У /.-

г/ Весілля у Скоропадського.

"Діло" подає:

"З німецьких газет довідуємося, що в Берлині відбулося весілля старшої доньки б. гетьмана Скоропадського з українським аристократом, графом Адамом Монтрезором. На весіллі були численні представники фінансових рядів українських, російських і німецьких, у тому числі граф Альвенслебен, що заступав, по заступав президента Гінденбурга."

/"Діло" 14/У /.-

3/ Українськ.есер.М.Шаповал в Америці.

До від"їзду в Америку М.Шаповал працював у Франції,а ось уже три м-ці як він перебуває серед американських організацій, запрошений організацією "Оборони України".Метою його перебування в Америці -читка доповідів в освітних установах, и ознайомлення з життям Українських емігрантів в Америці, -так подає про нього орган "Оборони України", "Укр. громада".Про шаповала ця газета пише:

"Перемога московського імперіялізму на Україні вигнала й Шаповала на еміграцію.І на протязі тих останніх літ вигнання він не пролежав -як багато тих політичні емігрантів з України - "гнилою колодою на чужині",а зберіг і оправдав добре ім'я українського громадянина й революціонера.Серед емігрантських злиднів, серед наступаючої політичної деморалізації,в тузі за рідним краєм,не пішов на вокусу закордонних орієнтацій і політичних гешефтів,відступництва і "зміновіхівства",разом з своїми товаришами відмежувався від варшавської "петлюрівщини"так само,як і від московського "союзу" і шукає своїх,українських,шляхів до того самого визволення - до соборности й самостийности трудової республіки України.

В Америці М.Ю. Шаповал е гостем нашої організації Оборони України.В кінці минулого року її з'їзд доручив Виконавчому Комітетові закликати сюди,для викладів і лекцій по тутешніх українських громадах далеко з більш відомих українських діячів відтіля. Розуміється з тих,з ким - в громадських думках,праці і цілях -нашій організації по дорозі.Сповняючи ту уставу Виконавчий Комітет звернувся до т.Шаповала і ось він вже півтора місяця поміж нами.

Для звязку,для обміну думок,для вияснення спільних цілів -приїхав т.Шаповал.Як діяльний учасник революційної боротьби на Україні і як невсипучий робітник на українській культурній ниві,він багато може нам сказати і вже сказав.Досі виступав з викладами в Ню Йоркові,Ньюарку,Пасейку,Скрентон,Вількс-Бері і Бінгамтон.І що його живе,енергійне бойове слово находило собі відгук,досвід хочби в тім,що на другім викладі було все більше слухачів,як на першім."

/"Укр. громада" 30/1У/.-

4/ У.Н.Д.О.

а/ УНДО й перевибори громадських рад в Польщі.

З травні м-ці б.р. в Польщі будуть провадитись вибори до управи громад так по містах,як і по селах.З приводу цієї компанії на сторінках "Ундівської" преси ведеться агітація кого й як вибирати.

"При виборчій урні не повинно бракувати ні одного українського виборця,мужчини ні жінки.Особливо важна роля припадає жінкам,які перший раз на Галицькій землі стають до виборів.Не зважаючи на всі некорисні для нас обставини і постанови,наша побіда у громадських виборах буде певною тільки тоді,коли всі українці і українки виступлять солідарно в одному національному фронті.Коли проти зорганізованого фронту наших

V 2144

242

противників одною лавою стане українська седянство, робітництво і інтелігенція.

Принцім національної солідарности - це перша передумова нашої побіди.

К почуттю відповідальності за будучину нашого народу зайдикаємо все свідоме українське громадянство до згоди, солідарности, спільної організованої боротьби і спільної побіди."

/"Свобода" 15/У /.-

б/ "За единий фронт"

УНДО і УМРП в справах сибору громад.

"Президія Українського Нац.Дем.Об'єднання звернулася до Соц.Радикальної Партії з пропозицією спільної акції при виборах до гром. рад.Відповідь від Рад. Партії ще не надійшла."

в/ "Скандал з п.Бачинським".

В свій час ми подавали, що посол Бачинський поступився своїми партійними прінципами перед Польським урядом, тоб то "зрадив" УНДО. ЦК УНДО збіралося його виключити з партії, але до сього часу не виконало своєї постанови, навпаки він поки що залишається на посаді керовника "Т-ва для охорони еміґрантів" у Львові. З приводу цього "Новий час" пише:

"Не раз і не два звертали ми укагу на особу Бачинського Не займались би ми вже його особою, як що до цього часу він не держав би владу в "Товаристві опіки над еміґрантами", й якщо Виділ цього Товариства не приглядався би байдуко його "діяльности"

А "діяльність" пана Бачинського починає вже вибирати европейського розголосу.

Признаємо, що справді діється великий скандал. Як довідуємося, контрольна комісія ствердила зловживання д-ра В.Бачинського ще 31 березня заказала скликання засідання Управи Т-ва й загальних зборів. До цього часу не відбулося ані засідання Управи, ані загальні Збори, хоч статут виразно говорить, що на жадання контрольної комісії. З.Збори мусять відбутися до 25 днів.

Нігде правди діти - відповідальність Бачинського спадає на Виділ, на чолі якого сто$ть дир. Заячківський і о. кан. Томович.

Домагаємося вияснення цілої справи й негайного її полагодження. Досить скандалу."

/"Новий час" 9/У /.-

г/ "Звязок УНДО з Велик. Україною.

"Свобода" вмістила уривок з приватнього листа з рад. України, де говориться:

"Я вдячний Тобі, що ти взагалі поінформував мене про моїх знайомих та культурне життя їх. Треба Тобі знати, що й у нас на Україні населення зворушилось і без ніякого починку з боку влади. Само скрізь засновувало "Просвіти". Але більшовики так само зробили з цими "просвітами", як і раніше цар робив - закрили їх. Замість "Просвіт" відкрили хати-читальні". Ця встанова є примусова й штучна, з відомими політичними цілями, тому населення бойкотує "хати - читальні" і в них горобці свищуть.

Українізація на Україні большовиками проводиться вперто і навіть силою. Діловодство і рахівництво в державних і кооперативних установах провадиться на українській мові. Хто цього не робить, то повбавляється посади. Але українці цьому не радіють, по-перше воно провадиться штучно і не українцями, а большевиками-наїзниками для того, аби здобути собі козирі для дипльоматичної війни зі соціяльними демократами. Навчання по селах провадиться виключно на українській мові, а це вже великим зиск.

Те, що ти читаєш у своїх газетах про нас, все правда. Впрочім живемо в країні чудес і немождивих можливостей."

/"Свобода" 1/У /.-

5/ "С е л ь р о б."

Наприкінці 1926 року в Галичині повстала нова Партія Сельроб, з об'єднаних селянськ. організацій /орган "наше життя"/ робітничої орган. /орган "Воля Народа" /. Але подають тамошні газети, що "Сельроб" тріщить:

"Щось недобре коїлося в молодомоскофільській партії Сельраба. Член їх Центрального Комітету посол Маківка взяв участь у спільній конференції соціялістичних партій національних меншостей в Польщі. За те хвалить його сельробівське "Наше життя", а сельробівська "Воля народа" його лає.

Але "Воля Народа" є сильніша, бо в поміч їй з великім відром підбігло "марксівське "Світло" та облляло бувшого соціял революціонера, бувшого соціял-демократа, бувшого сель-союзника а теперішнього "вожака" сельроба зимною водою. Воно в пише ч. 13 ось що: "Треба відмітити що сельробівські вожаки своїм нарушеванням програми Сель-роба, відчиняють тільки для пілсудчини двері"...

Чи відчиняють, чи ні - не знаємо. Знаємо, що недавно тримали з правительством ген. Сікорського. Але рішуче твердимо, що вони не нарушають програми. Щоби нарушити програму, то треба її наперед мати."

/"Громадський голос" 14/У /.-

6/ Укр. організації Америки про подорож делегації до Рад. України."

На сторінках Української преси в Америці ведеться останніми часами дискусія в справі делегації американських українців на Рад. Україну, для пізнання і наочного ствердження дійсного стану в українській державі. Де-які часописи-проти висилки делегації, але деякі; в тім числі і "Свобода" /Америк./ за висилку. Наводимо постанову "Укр. нар. союзу" в цій справі:

"Одні кажуть, що рад: Україна є самостійною державою, другі знову твердять, що рад: Україна це є колонія Москви. Кому вірити? Всі новости, котрі приходять звідти, кожне угрупування толкує після свого розуміння, а не так, як в дійсности є. Отже така делегація побачила б- там на місці як воно в дійсности є, і далаб свій осуд. Таким способом українські емігранти в Америці могли-б виплисти на чисту воду з одною орієнтацією для добра рідного краю.

В склад такої делегації повинні входити по одному представникові від кожного угрупування. А саме: від УН Союза; від УР Союза; від Провидіння; від Згоди Бмр Братств від народньої помочи і від Союза УН організацій.

- 15 -

V 2445

делегац ' булаб отже в більшости противна устроєви рад. 243
України тже тут немає чого колікатись викрутами.

Як ' ' '

в першу чергу дістати відповідні запевнення від комуністичної влади, а щойно тоді будуражити людей дискусіями.

Коли таке запевнення буде, тоді й наша організація отворить сторінки "Народної Волі" для обговорення тої справи і коли така буде воля членства, то тоді для вироблення плянів, як такого делегата чи делегатів вибрати. Доки-ж таких гарантій від російського уряду немає, то й дискутувати нема що, бо це є лиш -опихання води в ступі."

/"Народна воля" 28/IУ/.-

7/ Українська партія Праці /УПП/.

На західній Україні повстала нова укр.партія "УПП" під проводом бувшого лівого крила "УНДО", що купчились біля свого органу "Раде", 15/У у Львові відбувся з"їзд представників "укр.національно-політичної думки трудових мас" по ініціятивні організаційного Комітету. На з'їзді ухвалено:

"1/З'їзд рішає заснувати українську національно-політичну партію на основі платформи предложеної З"їздові ініціятивним комітетом та затверджує проект її організаційного статуту.

2/З"їзд доручає будучій управі переведення загаданої платформи у формальному програму партії, яку управа предложить найближчому з"їздові до затвердження.

3/Назву партії устійнюється: Українська Партія Праці.

Після цих ухвал вибрано Головну Раду партії в числі 40 наших осіб і Головний Виконавчий Комітет в числі 16 осіб."

Головний виконавчий Комітет виділів Превидій в числі 7 осіб а саме:

"Голова ВЯЧЕСЛАВ БУЗИНОВСЬКИЙ. Заступники Голови: Д-р Михайло Західний, Аркадій Малецький, Григорій Слобода.

Секретаріят

Кость Личковський, Володимир Кульматицький, Микола Тополь-ницький."

/"Рада" 19/У /.-

"Рада" від 22/У з приводу організації "УПП" подає історію розвою підставин для організації Укр. партії праці. Після з"їзду УНДО в листопаді 26 року частина членів висупила з партії, не погоджуючись з тими основами-тезами, що ухвалив з"їзд УНДО, а саме: ворожe відношення до Рад. України і позитивне -до Польщі. На цьому тлі виникла опозиційна група, що вилилась в недавно утворену нову партію "укр.партія праці."

"Нова партія повстала на тих ідеольогичних правдах нації, які ні час ні час ні люде не в силі вже сьогодні обезцінити. До цього не й політичний досвід людей, що йдуть за гаслами цієї партії дають запоруку творчости її політичних стремлінь.

Спираючись та організуючи найбільш упокоєні в цілій Европі трудові маси західно-українських земель УПП завізьметься до позитивної праці, зберігаючи і шануючи всі згідні з інтересами мас надбання. Теренн творчо -

позитивної праці серед нашого народу по селах і містах так великі, що мануальничерпати усю діяльність партії. Там одначе, де інтерес трудових мас вимагатиме розвіяння обридної гри політичних лукавців, знищення змурованих бастіонів дрібно- крамарської і реакційної в суспільному значенню політики, подітичної спекуляції на народі і безвідповідальности за долю мирових мас,- там УНП виступить до боротби з отвертим шоломом."

/"Рада" 22/У /.-

8/ Церковні справи серед Укр.еміграції.

а/ 2-й Укр. церковний з'їзд у Франції.

"Тризуб" подає:

"18 квітня відбувся 2-ий Церковний з"їзд Українських Парафій у Франції. З"їзд відкрився о 11 год. рано в помешканні Української Церкви промовами представника Укр. Автокефальної Церкви за кордоном і Голови Церковної Ради ген. О.УДОВИЧЕНКА. На з"їзді були представлені парафії в Парижі, Шалеті, Ліоні, Кнютанж /переданий голос/, Оленле-Тіш. Головою з"їзду було обібрано п. І. Добровольського, заступником п. Рудичева, секретарем п. Васильєва. З"їздом было заслухано привітання і благословення від архиепископа Укр. Правосл., Автокеф. Церкви в Америці і Канаді Іоанна Теодоровича на інш. Доклади церковної Ради були прийняті до відому, а Раді винесено подяку і пошану апрбату. Винесено найголовніші постанови такі": забезпечити пан-отця матеріяльно, поширити і розвинути церковне життя на теренах Франції і всіма засобами підтримати то, що досі здобуто. До нової Церковної Ради обібрано- головою -ген. О. Удовиченка, членами: п. І. Добровольського і Вацуцу. З"їзд зачинено у вечорі."

/"Тризуб" 24/1У /.-

б/ Церковні справи в Польщі.

В Польщі на Волині по ініціятиві деяких укр. православних парафій утворено "Організаційний Комітет" в справі скликання українського з"їзду. Мета з"їзду -відокремлення укр. церкви від російської Цей факт викликав обурення серед російських колоній в Польщі, а також і серед еміграції, в наслідок чого з"явилося багато статтів на шпальтах рос. білої преси, зокрема "Возрожденне":

"Несмотря на резко-отрицательное отношение со стороны Православной митрополии в Польше к предполагаемуся в апреле в Луцке, на Волыни, украинского церковного с"езда, мысль о созыве такого с"езда не оставляет наших украинских "церковних деятелей".

После того, как православный Синод, под страхом канонической ответственности за ослушание, предписал всему православному духовенству митрополии, "не дерзать присутствовать на это с"езде и принимать участие в его занятиях", украинцы-сепаратисты решили все же провести этот с"езд без участия высшей иерархии и духовенства, ограничившись приглашением на него одних мирян.

Ныне, инициативная группа, с д-ром Ароснием Речинським во главе всю работу по подготовке и созыву украинского церковного нижнего с"езда передала особому организационному Комитету, составленному из выборних представителей от всех уездов Волыни и Полесья, с православным украинским населением.

Во главе вновь избранного Комитета, стал тот же доктор Речинский.

Новый комитет обратился к населению с официальными "коммуникатами", в которых доводит до общего сведения о конструировании Организационного Комитета, членам коего "вменено в обязанность /дословное выражение коммуниката/ выработать общий план подготовки всего украинского населения Волыни и Полесья к украинскому церковному с"езду и провести этот план в жизнь..."

Вместе с тем "коммуникат" оповещает православное украинское население, что "всякие сепаративные попытки отдельных лиц или организаций в этом направлении, будут считаться выступлениями, враждебными украинскому народу и православной церкви".

Весьма характерно и то, что организационный Комитет резко отмежевался от крайнего выступления одной из филии Украинского Центрального Комитета, выпустившей воззвание о полном отделении от православной митрополии в Польше и создании отдельной украинской церкви.

Трудно, конечно, предвидеть, во что выльется "работа" нового Организационного комитета и удастся ли ему созвать украинский церковный с"езд. Одно только несомненно - на Волыни назревает церковный раскол, последствия которого учесть весьма нетрудно."

Все признаки и симптомы этого раскола -на лицо."

/"Возрождение" З/У /.-

II. УКР ЗАКОРДОННА ПРЕСА ПРО УКР.ПРОБЛЕМУ В МІЖНАРОДНІЙ ПОЛІТИЦІ.

Угорська преса.

Центральний орган УНДО "Свобода", вулиняючись на Укр.Справі і міжнародній політиці, ствердкує, що Укр проблема повстала серед дипломат. західних держав, дякуючи тому, що Англія зацікавлена ослабити Рад.Союз, найлютішого свого ворога на сході Європи. Слушний час для нього як раз наспів, бо між Англією і Рад.Союзом виникає новий конфлікт з-за китайських подій.

"Новий Англо-Радянський спір на китайській землі отворив широко в останнім часі европейські а з окрема англійські дипломатії очі на вагу українського питання в якого розв"язці лежить і розвязка відносин між Заходом, а Сходом Європи.

Якінці географічне положення і природні багатства України дають їй величезне значіння у відношенні до тих чужонаціональних організмів які в меншій чи більшій мірі є залежні від Українц. Властива Росія з причини убожества земель є економічно залежна від багатої України. Відлучення України від Радянського Союза ще захитало-б доволі становище Росії в Європі відобрало б їй кермуючу роль на Сході Європи і ослабило її впливи в Азії. З цих головних причин европейська, а головно англійська дипльоматія, звернула в останньому часі пильну увагу на українське питання, чого доказом численні статті про українську справу в чужій пресі і зацікавлення українським питанням европейських політичних чинників. Одначе слід завважити, що це зацікавлення не випливає з якоїсь симпатії для України і її визвольних змагань, а має свою основу тільки в державнім чи національнім самолюбстві тих політичних чинників, в яких інтерес і лежить ослаблення російського імперіялізму. Все те й український на- ... мати на увазі.

Міжнародні події можуть вже в недалекому часі поставити українську справу в осередок міжнародних питань." 245

/"Свобода" 24/IV/.-

а/ Німецька преса про Укр.справу.

Орган "УНДО" "Діло" зокрема зупиняється на тому,як ставиться Німеччина до Укр.справи.На сторінках німецької преси з"явились статті по цьому питанню і от одну з таких статтів трактує "Діло":

"Німецький автор звертає увагу на актуальність проблеми, далеко більшу і глибшу,як під час війни.Епізодичність тієї проблеми з воєнних і післявоєних часів належить вже до минувшини.Українська проблема здобула трівкий характер і збліжується до своєї неминучої розв'язки. Україною цікавляться різні чинники.Польща цікавиться нею у своїм власнім інтересі.

Також англійці проявляють живий інтерес для україністи надіючись,що усамостійнення того сорокмільонового народу на північному березі Чорного Моря остаточно ослабить Рад. Унію.

Англійському господарському змислові імпонує думка про величезні східноєвропейські терітірії від Балтику по Чорне море,терітерії,що обіймає найбагатші простори Східної Європи,очевидно,під патронатом Англії."

Але "Діло" вважає,що тут ролю відограє не лише ворожнеча між Англією й Росією,але й той пакт, що є розвиток самого українства:

"Одначе найсильнішим моментом,що примушує звернути увагу на українську проблему,є таки розвиток самого українства.Твердої боєвої постави сімох мільонів українців у нинішній Польщі не могла вона /Польща/ навіть серед нинішніх обставин зрушити з первісного становища.Але те,що діється на радянському грунті,є чимсь більшим.Є це націоналізаційний розмах імпонуючого розміру,що проявляється у всіх галузях життя українського народу.Треба уявити собі лише, що нарід,який перед війною не мав ані одної народньої школи,якого мова була прогнана з публичного життя, сьогодня розпоряджає власною самоуправою,має власне шкільництво до високих шкіл включно.Поруч наукової продукції розвивається ще мистецька,що -як і церква -намагається відмежуватися від Москви."

"Діло" ніби то рекомендує якої політики треба держатися Німеччини що до укр.справи,й прямо натякає на те,щоби Німеччина взяла під свій "захист" і Галиччину і Рад.Україну:

"В своїй Українській політиці Німеччина мусить мати на увазі,що існують ще й англійські намагання і відношення до України,яких метою поставити Східну Європу на рівень англьосаської господарчої колонії.Існують і французькі намагання.Вкінці поруч російської орієнтації, маємо ще й своєрідну польську,якої метою федерація радянської области України з Польщею з одночасним пожертвуванням у користь Польщі українців Сх.Галиччини і Волині.

З огляду на всі ці плани і можливости,Німеччина мусить пильно мати на увазі,що кожне з тих рішень/англійське,французьке,російське чи польське/ є звернено проти Німеччини як держави і як нації.

Отже на яких чинниках повинна опертися українська політика Німеччини ? Не слід вирішувати цього питання

ані з погляду на край, ані з погляду на еміграцію. Національне українство у Сх.Галичині стоїть в оборонній боротьбі спільно з німецькістю в Польщі. Одночасно господарство Рад.України, що виявляє тенденції розвиватися незалежно від Москви, шукає зв'язків у середущі Европі. І тутспадає на німецьке господарство особлива національно-політична відповідальність. До того розумна культурна політика повинна підготовити зближення обох народів. Цих завдань поки-що було б досить. Та насувається сумнів, чи в Німеччині є воля братися за справу, велику своїм обсягом, що вимагає рішучости і послідовности, надаючи яскраву закраску німецькій міжнародній політиці, не заносить пацифістичним духом."

/"Діло" 29/1У /.-

3/ Польська політика й укр.справа.

Орган Петрушевича "Укр.Прапор" подає, що в органі Пільсудського "Голос Правди" від 10/1У було вміщено статтю "Україна" такого змісту:

"Спеціяльне число /188/ тижневника опрацьоване при співучасти найвизначніших українських політиків, економістів і учених, подає об"єктивні дати, конче потрібні для виробдення собі погляду на так важне питання міжнародньої політики як справи України.

На це число складаються праці: Проф. Варш. Університету Др. Романа Сталь-Стоцького, б. посла Української Народної Республіки в Берлині; Віктора Куша, генерала ген. штабу УНР Др. Миколи Ковалевського б. міністра УНР проф. Львівського Унів. Богдана Лепського, знаменитого українського поета і редактора Войцха Стпічинського.

Це число складається в двох однозвучних частин польської і французької. Крім того редакційна стаття також в українській мові. 32 сторони тексту. Світлини найвизначніших представників українського народу. Мапка України з унагляденням її природних богатств."

"Укр. прапор" з цього ствердкує, що Польща щось не дарма турбується укр. справою:

"Як бачимо, Пільсудські прискореним темпом починає "курриться" долею України, коли його редактор вважав за потрібне випустити в світ "енцікльопедію" по українському питанню на тлі міжнародньої політики, і то не тільки польською, але і французькою мовою, з портретами "найвизначніших представників українського народу", між якими -очевидно, "найвизначніші" будуть тіляких польські міністри спровадкують по амбасадам великодержав з офортом про легендарні три дивізії армії УНР -головну фалянгу в плянованій протирадянській военній кампанії. Очевидно, що "белоамарована Україна" Пільсудського починається на схід від Збруча, до Збруча. Цікаво, що Микола Ковальський, що недавно виступав у Відні на листопадовім святі речником Придніпрянців і з того приводу завтв був в нами дискусію на сторінках "Укр. прапора", опинився тепер у Варшаві, в певній спіці польського орла. Ще цікавіше, чи в білоамарованій є напрети "найвизначнішого політика" Романа Стоцького "найвизначнішого ученого" генерала В. Куша, "наувизначнішого економіста" Миколки Ковальського, що разом з поетом Лепким /"не схиляйте вниз прапора, лиш держіть його високо"/ занесли на сторінки пільсудківської" " пряжу своїх думок і квітки своїх почувань ? Не зашкодилоб...для ш товариства."

/"Укр. прапор" 15/1У/.-

4) "Руль" про Укр. еміграцію.

"Руль" подає,що серед укр. еміграції всіх політичних груп помітне оживлення роботи,головним чином в найкрупніших европейських центрах - Парижі,Берліні,Празі і Варшаві.На думку "Руля" таке явище цілком звязане з поганим становищем Рад.України і Рад.Союзу в цілому,так внутрі,як і зовні:

"В последнее время наблюдается значительное оживление деятельности различных эмигрантских украинских группировок,главным же образом группировок крупных европейских центров Парижа,Берлина ,Праги и Варшавы.

Повидимому,оживление это имеет связь с общим повышением интереса к украинскому вопросу среди руководящих держав Европы.В последнее время донесения из Москвы,неизменно отмечают слабость политической позиции советского правительства на Украине,в особенности в среде украинского крестьянства,упрямо и успешно сопротивляющегося насаждению коммунизма в деревне.Национальная политика на Украине способствует еще большему увеличению оторванности власти от населения.Городскую часть населения она раздражает насаждением украинского шовинизма,а в селе дает дает простор агитации против великоросов,которых крестьяне часто отождествляют с коммунистами.Происходит это оттого,что главная масса коммунистической партии Украины не знает украинского языка и ведет свою партийную работу в деревне на русском языке.

Особый интерес в политических кругах одного крупного европейского центра вызвало недавно полученное сведение о том,что в среде самой коммунистической партии Украины существует раскол и что часть этой партии становится на позицию :"с Москвой,пока не будет закончен Днепрострой, а там снимает шапку и до свидания" /слова одного видного украинского коммуниста/.

Совершенно понятно,что многие заинтересованные европейские державы ,в поисках средств защиты против воинствующего московского коммунизма,пробуют найти точку опоры и на Украине.Украинский вопрос снова обсуждается в Лондоне и в Париже.При этом наиболее трезвые политики считают,что вопрос этот может быть разрешен лишь в рамках будущей национальной России.Однако существует группа политиков,склонная к поддержке идеи украинской самостийности,чем и об"ясняется известная заинтересованность их украинскими национальными группами,разселенными в эмиграции.

Парижская украинская группа,являющаяся главным штабом петлюровцев в последнее время также значительно консолидировала свои силы.В Париж переехали многие видные петлюровцы из Польши /напр.ген.Удовиченко/.Это позволяет группе вести свою политику,более независимо.Финансовое состояние группы сейчас улучшилось.Орган ее "Тризуб" стал выходить в увеличенном размере.Недавно группа созвала дорого стоящий"с"езд украинских эмигрантских организаций во Франции".

Разным образом заметна более оживленная работа и... галицких украинских организаций,центры которых находятся в Праге и в Берлине.Группа полк. Коновальца предполагает издавать в Берлине украинский военный журнал. На территории Польши галичане издают нелегальный листок "Сурма" /"Труба"/.В недавно вышедшем втором номере этого листка выдвигается лозунг "соединение всех,украинских земель в одну самостийную национальную украинскую державу".В число украинских земель включаются,кроме Великой Украины,находящейся под властью большевиков и западно-украинских областей,находящихся под властью Польши,также Бессарабия и Буковина."

/"Діло" 15/IУ /.-

Який вплив викликала ця подія в Женеві "Діло" передає:

"Вістка про ревізію, переведену в льокальні большевицької кооперативи в Льондані і в будинку тамошньої торг. місії викликала в колах міжнар. економічної конференції сильне враження. В связи з цим делегати кажуть, надуживання гостинности більшовиками доказує, що вдержувати з ними торг. взаємини дійсно неможливо, та що під покришкою торг. взаємн. вони ведуть пропаганду за московським інтернаціоналом."

/"Діло" 15/У /.-

в/ "Женевська конференція."

"Діло", розглядаючи міжнародне становище, зокрема зупиняється на господарчій міжнародній конференції в Женеві, а особливо на участи в ній Рад. Союзу:

"Женева знову має честь у своїх мурах витати представників держав. Після невдачної і безвислідної розоружневої конференції прийшла черга на міжнародню господарчу конференцію. Крім елементу постійного, бідучого заключає вона в собі й деякий елемент сенсації. В конференції беруть участь представники Радянського Союзу, який - після закинення своєї позиції на Далекому Сході - знову вертає на европейську арену з тенденціями співпраці.

Таким чином на міжнародній господарчій конференції в Женеві зустрічаються два господарчі світи, дві господарчі системи: стара, випробована система капіталістичної господарки і нова, експериментальна, плянка і поспішна система переходу від капіталістичного до соціялістичного будівництва."

"Діло" ходних висновків не робе, але сумівається за позитивне роз"вязання господарчих питань в Женеві:

"Господарча сторона світа не є відокремленою ділянкою, не є чимсь сепаративним для себе самої; вона є тільки другою стороною медалі всеобіймаючої проблеми. Без правильної розвязки загально-політичної проблеми не може бути правильної розвязки господарчої справи. Ще є бідняча квестія.

І тому над міжнародньою конференцією в Женеві вагомітиме хмара сумнівів."

/"Діло" 8/У /.-

"Укр. прапор" вважає, що важність конференції полягає в тому, що на ній присутні не лише Америка і інші капіталістичні держави, а й Рад. Союз, бо це є "сенсація."

"Важність конференції полягає в тому, що беруть в ній участь не тільки представники майже всіх европейських держав і З'єднаних Держав північньої Америки, але також делегати Радянського Союза під проводом Осінського. Що на Женевському терені наступить вимінь поглядів між репрезентантами взорених нині собі економічних систем поглядів: капіталістичного і комуністичного. Тому появу радянської делегації в Женеві увінчає чималою сенсацією. Поверх 1.000 журналістів з цілого світу має приїхати до Женеви, щоби сліджити уважно перепитії тої "сенсації."

22 а

111. УКР.ЗАКОРД.ПРЕСА про СРСР.

1/ Міжнародне становище.

а/"Ревізія в Торгпредстві СРСР в Лондоні."

"Діло" лише передає,ті вістки про ревізію в Торгпредстві,що були оголошені в "Таймсі".

"Всі шафи,бюрка і сейфи в льокалях большевицьких кооперативів в Лондоні,що там є під спільною назвою,вчора ненадійно зревідовано докладно.Ревізія покінчилася щойно нині коло полудня. Це підприємство,оперте головно на російськім капіталі,а повстало в часі відновлення англійсько-большевицьких торг.взаємин.Спілку цю основано для ведення експортової і імпортової торговлі.Персонал спілки нараховує більше як 1.000 осіб.У тім самім будинку є льокалі большевицької торговельної делегації і мешкання делегації і мешкання шефа тої делегації,що користується привілеєм особистої незайманости."Таймс" містять подробиці ревізії і зазначують,що в пивницях будинку найдено так багато друків,рукописів і пропагандових фільмів,що годі було навіть побіжно переглянути цей матеріял.Агенція Райтера подає, що підчас ревізії найпильнішу увагу присвячено бюрам большевицької торговельної делегації.Поліція полишиться в льокалях делегації ще кілька днів.Вивезення поліцією трьох урядовців большевицької делегації з льокалю делегації зробило вільне вражіння на останніх членів делегації.Ревізію переведено на основі р порядку міністра внутрішніх справ.Підчас учорашньої делегації намагалися спалити багато важних документів,але поліція,але поліція не допустила до того.Арештованих большовиків держали цілу ніч у будинку під ключем.В звязи з ревізією подають,що большевицьку торговельну делегацію вже віддавна вважали центром комуністичної пропаганди на цілу Англію.

Коли сконфісковані документи викажуть,що діяльність большевицької торг.делегації мала на меті переворотові пляни,англ уряд виповість торговельний договір із СРСР."

/"Діло" 15/V /..

На думку "Укр. прапора" господарчі питання не можуть роз"вязатись до тих пір,доки не буде роз"вязане національне питання народів:

"Нам видається,що такі проекти европейської економичної солідарности під командою капіталістичних спілок і трусів є покищо писанням вилами по воді доти,доки Европа в противенстві до З"єднаних держав Північної Америки складається з величезного ряду держав з різним політичним устроєм і з наскрізь суперечними політичними та господарськими інтересами,планами і цілями.І понад ті суперечности вибивається на верх коше найзаміша справа, якої і сліду немає в З"єднаних Державах Північньої Америки,а саме факт істнування в Европі народів гноблених і народів гнобителів,держав визискуваних і держав визискуачів,факт істнування народів насильно поштампованих протиприродними і протилогичними кордонами.Погляд, що сі справи як небудь управильнить Союз народів чим далі показується утопією і ніякий звязок солідарности европейських капіталістів не зможе перескочити прірви, яка власне на тлі політично-національних відносин витворилася в Европі.Перше справедлива розвязка національного питання,а потім щойно буде можлива господарська солідарність.Без справедливої розвязки першої проблеми,розвязка другої являється утопією в ср дикого націоналізму, патольогичного шовінізму і зоольогичної захланности народів дорібківничів в стилю Польщі:"

/"Укр. правпор" 1/У /.-

"Тризуб" про участь Рад.Союзу в Женевській конференції певного нічого не "пророкує" але говорить одне:

"Для дальших своїх скоків у Европі большевики взяли економичні справи,які будуть наслідки нового червоного походу ? -Шанси большевиків у таборі "імперіялістичних" урядів розглянемо тоді,як скінчиться міжнародня конференція в Женеві.Зараз про них можна тільки сказати,що вони не дуже в то втішного для Москви характера."

/"Тризуб" 15/У /.-

в/ СРСР і Швейцарія.

З приводу ліквідації Швейцарсько-російських взаемного бойкоту "Тризуб" пише:

"Те,що не пощастило поваторім англійській,а то рік французькій дипльоматії,зроблено зараз за посередництвом Штреземана:15 квітня в Берлині представниками Швейцарії та СССР підписаний протокод,який ліквидує становище взаемного бойкоту між цими державами,що тяглося з 1923 року,коли було вбито в Лозані большевицького дипломата Воровського.

Як відомо,большевики використали смерть свого товариша зробивши з цього факту претекст,що дозволяв їм раз назавжди одмовитися од усіх міжнародніх конференцій,які звязані так чи інакше з Лігою Націй,а тому звичайно відбуваються на швейцарській території.-Бойкось мовляв, щоб не вбили нашого представника.

Европейська дипломатія перед таким аргументом почувала себе трохи ніяково.З одного боку,вона добре розуміла,що це тільки причіпка,а з другого,-за всяку ціну хотілось їй затягти СССР до своєї кампанії,бо в у доброму товаристві начеб то назвіть й пройдисвіта можуть перейняти добрі звичаї та стати пристойними людьми.

Тому то кожного разу поновлювалися спроби замирити Швейцарію та СССР. Але большевикам наявно того хотілось. Вони ставили Швейцарії цілком неможливі умови: федеративний швейцарський уряд згідно з їх вимогами, мав би визнати себе винним за смерть Воровського та винагородити його родину. Швейцарії з свого боку, не погоджуючись на большевицькі умови, зробили заяву, що вони згодні лише: 1/ висловити свій жаль і 2/ дати матеріяльну допомогу дочці Воровського, і розміри цієї допомоги встановити тоді, коли між Швейцарією та СССР ітимуть переправи про винагороду шкоди, яку принесли швейцарські громадяне в Совітській Росії.

Різниця - часто принципова, і ні одна із сторін не хотіла і, здавалось, не могла нічим поступитися. Але для большовиків немає нічого неможливого. Вони сьогодня зріклися усіх своїх колишніх вимог і пристали на швейцарські умови, які нічого, властиво, не означають і нічого не дають ні большовикам, ні навіть родині їхнього товариша. Бо хто зна, коли настануть ті переправи та чи и будуть вони колись взагалі. Швейцарська преса, наприклад, в рішучий спосіб висловлюється, що бернінський протокол не сміє бути прелюдією до переправ про визнання СССР, а просто говорить, що федеральний уряд не може ще бути й каятися, зробивши такий крок.

Тим часом, большовики підписали протокола і роблять вигляд у своїй пресі, що досягли значного успіху. Яка річ, що не просто добра мина за поганов грою. Бо коли вже говорити про успіх, то це не успіх не їх їх, а німецького міністерства закордонних справ. Штреземанові, який як про це він і висловлювався перед представниками преси в Женеві, ходить о те, щоб на квітневій економічній конференції, де він робитиме свого доклада, були в нього хоч які будь союзники. А крім СССР у Німеччини поки що в Європі союзників не видно, - про це йому нагадав сам Литвинов, надіславши привітальну телеграму з приводу п"ятиліття Рапальського пакту. Дозволено, однак, сторонній людині мати великий сумнів, чи на часі зараз для Німеччини такі союзники і такі успіхи. Історія німецької дипломатії говорить за те, що вона часто густо помиляється і в тому і в другому."

/"Тризуб" 24/IУ /.-

г/ СРСР і Німеччина і Соціялістичні партії.

"Тризуб" від 15/У дає огляд міжнародньому становищу СРСР в двух напрямках: в соціялістичному і економічному:

"Діставши тяжкі поразки на далекому азійському сході повертаються большовики до Европи. Новий наступ свій ведуть вони двома колонами.

Одна з них - іменем СССР - змагається замиритися з "імперіялістичними" урядами" Европи та завести совітську комуністичну державу до шерегу великих держав, як рівну з рівними.

Друга, що працює іменем Комінтерну розпочала свою діяльність у напрямі робітництва та соціялістичних партій.

Розгортання сил обох колон сходиться в Німеччині." Берліні большовики склали угоду з англійськими соціялістами що до об"єднаної чинности Професіональних організацій. Берлінські політичні чинники причинились і до замирення СССР з Швейцарією."

Залишивши Німеччину "Тризуб" звертається до соціялістичних кол і їх відношення до большовиків. На думку "Тризуба" як не як, а соціялісти одверто не кідуть проти більшовиків:

V 251 249

"Ток до кол соціялістичних, то як треба сповідатись, б[illegible]ше-вики мабудь таки досягнуть певних успіхів. Занадто вже для них сприятливий там грунт. Для значної частини робітництва та особливо для його соціял вождів большовики, будь що будь, люде цілком свої.

А в тім у соціялістичному світі немає одностайної думки що до Москви, і бути її зараз не може бо и цей сп[illegible]товий рух переживає тепер велику кризу, з якої мусить вин[illegible] або до краю ще ослабленим, або цілковито зреформованим.

Час вимагає зараз од них нової тактики, нова тактика нової програми, а може й нової доктрини, а для цього потрібні видатні люде, з одного боку, та підготовані до нового напрямку маси, з другого.

Ні того, ні другого сучасні европейські соціялісти не мають. Тому то така суетна мінлива, така нещира політика сучаних соціялістів."

Наприкінці "Тризуб" стверджує, що в тій боротьбі, яка повстає між Англією й Рад. Союзом, -соціялістичні партії стануть на бік Москви:

У тій боротьбі, що повстає між Англією та СССР, і яка має тенденцію поділити всю Европу на два табору, цілий соціялістичний світ уже властиво став на боці Червоної Москви. Цей факт ускладняє становище та ві дальше віщує моменти світового двобою. Але боротьба неминуча; і всі об"єктивні дані говорять за те, що скінчиться вона для Москви катастрофою. Що станеться тоді з большовиками та їх іноді неводьким добрим союзниками, -соціялістами ?

/"Тризуб" 15/У № 20/.

д/ Франко-Радянські взаємовідносини

"Тризуб" пише, що франко-російські взаємовідносичи теж можуть опинитись в такому стані, як і англо-російські, дякуючи тій "шпигунські" роботи, що велась під "дахистом" повпредства в Парижі. Зупиняється "Тризуб" на "факті" розкриття великої шпигунської організації: спочатку наводе коментарії тих французьких газет, де містились ці сенсації, а потім робе свої "тризубівський" висновок:

"У Франції розкрито велику шпигунську організацію, що складалася виключно із комуністів різних національностей. Досі арештовано багато осіб, а серед них литовця, поляка й росіянина, що були вислані до Франції на працю III інтернаціоналом під чужими пасами; арештовано також кількох комуністичних гласних міських дум, в тому числі й паризькі. Один з високих урядовців міністерства внутрішніх справ сказав співробітникові газети, що справу можна вважати дуже важливою і що треба чекати ще багато інших арештів як у самому Парижі, так і у великих портах, як Брест Шербург, Тулон, Сен Назар. Шпіонаж велик як здається, на користь СССР та Німеччини.

З приводу цієї справи зауважує:

"Усі ці шпигунські суб"єкти знакохяться на службі в одній особи, ввічливої й галантної, що вонікаючись парадує по вулицях цілого Парижу, вчащає до аристократичних салонів і перед яким швейцари Єлісейського палацу з пошаною гнуть спини, коли він надумає зробити візіта панові Думергові. Цей генералісімус розрухів та заколотів живе, і звуть його Раковським. Та Раковський -прикритим дипломатичною недоторканністю, і французька буржуазія тримає коло його дверей поліцію не для того, аби його заарештувати а для того, щоб його боронити.

До цього... додає, що французька влада має безсумнівні докази самого тісного зв'язку між паризьким по-

сольством СССР та працею французьких комуністів. Докази ці здобуто в дипломатичному чемодані, що його загубив випадково совітський кур'єр, їдучи до Парижу.

Як здається, французи вачинають також реально розуміти, яку хибу зробили вони, що, йдучи в слід Лойд Джорджа, вмішали большовиків до Європи. Бо й не тільки самим шпіонажем і не тільки в самому Парижі втішаються допущені до Франції червоні агенти. "Правда" напр: друкує прокламацію до матросів французької фльоти, в якій комуністи закликають їх наподобити події, що сталися в Одесі серед французьких матросів. До Китаю виїхав один із комуністичних лідерів депутат Доріо та з благословення совітів разом з Бородіним проповідує там боротьбу проти Франції. Що ж до французьких колоній на сході Азії, то в одному з останніх чисел нагадує де-які факти большовицької роботи, а саме: листопад 1925 р. -розповсюдження в Сайгоні серед білого дня закликів до повстання: листопад 1925 -бомби в одній із західних провинцій Кохін-Хіни; грудень 1925 р. -напад на шпиталь в Полонні, січень 1926 р. розруйнування Лойшу со-но.

Одне слово большовики з працею не гаються, і франко-російські відносини починають надоблювати англо-большовицьким взаєминам."

/"Тризуб" 8/У № 19 /.-

Торкаючись франко-радянських переговорів "Америка" стверджує, що "Комвлада" тріщить, боїться війни й за всяку ціну готова замиритись з французами, хоть би й сплачувати всі царські борги, або тільки не воювати:

"Комуністична влада може хотіти всього, бо всякі непокої се вино для комуністів. Де невдача, там для них побіда, хотяйби хвилева, але побіда. Але молодя совецька буржуазія в Советському Союзі хоче миру, не війни, бо війна принесла-б їм нову загубу.

І тому советська влада мусить за всяку ціну миритись. Мусить шукати миру і згоди через Францію і мусить всупереч сотим своїм заявам годитись приняти її умови та сплачувати їй царські довги.

Се значить, кінець комуністичній політиці, яким принесе теж і кінець советській владі.

Се большовицька пісня в Парижі про сплату царських довгів се большовицька лебедина пісня."

/"Америка" 19/IУ /.-

е/ Китай і СРСР.

"Тризуб" подає з европейських газет, що на документи було знайдено в Пекінському консульстві:

"1/Посольство СССР було центром комуністичної змови, спрямованої на північний Китай. Змова мала метою заведення совітського ладу, а одним із засобів до того мало бути вбивство всіх більше-менше видатних антикомуністичних китайських діячів. До змови було активно посвячено 4,000 осіб, що їх список було знайдено у посольстві.

2/Посольство вело активну анти-европейську та анти-японську агітацію серед китайського населення; з цією метою працювало три спеціяльні комітети, що взяли на себе пропаганду -словом та чином-ненависти проти Англії, Франції та Японії.

3/По згоді між большовиками та куоміньтангом, південна китайська республіка мала ввійти до складу СССР. Спе-

речалися ще лише що до фактичних моментів, а саме: Комінтанг вважав, що поки-що на зовні цього не треба виявляти, аби можна було ще скласти від імені кантонської республіки ті чи інші договори з чужими державами; СССР вимагав; щоб приключення китайської республіки до совітського союзу сталося зараз не.

4/ Кантонський міністр закордонних справ Евген Чен був на службі у большовиків, дістаючи від большовиків що-тиня 1850 фунтів стерлінгів.

Пекинський обшук потяг за собою аналогичної міри і що до совітських консулів у Шанхаю та Тян-Дзіні, бо виявилось, що ті консули ведуть провід над китайськими революційними організаціями."

/"Тризуб" 24/1У /.-

Американська газета "Укр. голос" подає, що в Америці оголошено один з документів Пекінського консульства, зміст цього документа такий:

"Америці оголошено друком довшого листа Сталіна, який мали найти між документами на пароході "Память Ленина", який то пароход забрали північно-китайські войска, арештувавши при цьому між чотирох совітських агитаторів. На сьому в пароході мала бути почта з Москви до Кантону, а між нею довгий Лист Сталіна до міністра закордонних справ кантонського уряду, Евгена Чена.

В сьому листі Сталін перестерігає кантонців щоб вони не наслідували кепських сторін большовицької революції, щоб не кидали таких кличів, які не будуть здійснені, щоб не заохочували товпи до мордів і грабунку, щоб не старалися завести нараз комунізму та не притягали до праці бандицьких елементів.

Накінець Сталін звертає увагу, що через свої вихватки російські большевики зразили собі більшість пролетаріяту західної Европи, яким тепер ставиться вороже до Совітів. Зробили вони се через непотрібний терор і масовий пролив крови.

Коли сей лист Сталіна є правдивий, то є се перше отверте признання большевицького проводу до того, що комуністи у своїм поступованню є неправі."

/"Укр. голос" 20/1У /.-

Торкаюсь ноти радянського уряду з приводу разгрома пекинського посольства, "Тризуб" пише, що зміст ноти - продукція ДПУ, яке настояло, щоби нота була менш за все боєвою:

"Чотирі дні нарікувались у Москві большевики, аби скластиякусь протестну ноту. Наради ці, як про це повідомляє російська преса, йшли в супроводі сварок, а навіть і фізичної бійки. Представники комісаріятів військового та закордонних справ вимагали суворого ультиматума та негайної війни, але ГПУ, яке добре знає, чим у середмінні скінчиться для большовиків усяка війна, настояло таки на тому, щоб нота була миролюбною та лагідною. У чотирі години вночі ноту було одіслано до китайського посольства та передано збудженому і на смерть наляканому китайському швейцарові.

Нота ця, як здається, не має прецедентів в історії дипломатичних зносин; подиктована вона пониженням та страхом. Большовики не вимагають ні вибачення, ні яких будь справоздань. Вони лише просять повернути те, що їм забрано при обшуку: документи та людей. Але до того ще з людей вони просять оддати їм тільки росіян; про своїх товаришів китайців вони ні словом не натякнули, - хай стинають голови. Большевики у ноті весь час повторюють

про свое миролюбство;вони вважають,що обшук зробив не сам Чан-Со-Лін,а що це його руками зробили "імперіялісти",які хтіли спровакувати СССР на збройний виступ. Але вони,большовики -прінціпіяльні,мовляв,противники війни,і тому хоч би могли це зробити та не хочуть доставити насолоду "імперіялістам".Поки в прохання СССР не будуть задоволені,большовики відкликають із Пекіна свого представника,але що-б це не мало характеру розриву дипломатичних зносин,залишають там своїх консулів.На прикінці,побоюючись,що й ці елементарні вимоги не сподобаються китайцям,комуністи переконують їх, що задоволення прохання СССР "ні в якій мірі не подібне до якого будь пониження пекінського уряду."

/"Тризуб" 24/1У /.-

Про те який відгомін мали китайські події на Україні, до "Тризуба" писала "одна дівчина" з глухого села на Україні."

"Несподіваний для большовиків відгомін мали китайські справи на Україні.Українські селяне захопилися начебто мрією битися з китайськими "Кавен"яками".Вони скликають скрізь наради,приймають войовничі резолюції та вимагають,щоб їм було роздано зброю.Українська окупантська влада,як переказують російські газети,втратила голову,незнаючи,що в ними робити.По-перше,большовики взагалі усякої влади вважаються,як чорт ладану;а по друге вони не ховаються із своїм побоюванням,що українські селяне,дістався зброю,не підуть битись в "Кавен-яками". Як правильно,сама того не знаючи,вловила наша кореспондентка -дівчина з глухого села /див. огляд в ч.16 "Тризуба"/,-настрої українського селянства."

/"Тризуб" 8/У /.-

2/ Внутрішній стан СРСР.

а, 10-й всеукраїнський з"їзд рад.

Всеукраїнський з"їзд рад для "Тризуба" пройшов під знаком демонстрації,того що Україна, як була так і лишилася поневоленою Москви:

"Національна політика Радвлади себе виправдала", авторитетно заявляє Чубар,-виправдала ...Але перед ким ? Україною ця політика московських підбрехачів і безповоротно засуджена."

Економічна політика Рад.уряду,довела Україну до руїни,в наслідо чого:

"На Україні село безробітне".Це обездолене,одурене, покривджене чужоземним насильством село несе на собі тяжкий хрест.Але вже і ці хапаються за голову,не прислухаються до слів,а придивляються до роботи гнобителів України."Незалежність України" -ось популярний клич між українськими масами ,які до схочу скомпрометували "союза" з Москвою.Ось чому кожний комуністичний промовець на з"їзді і партійна преса так само на кожному кроці підкреслює,що "Україна і справді незалежна республіка"

В основному "Тризуб" робе такі висновки про 10-й з"їзд Рад:

"X-й з"їзд рад закінчився,ухваливши відповідні,напе-

25

род заготовлені резолюції. Цей з"їзд продемонстрував те раз, що Україна перебуває в неволі, що діти України "на чужій роботі". Але цей з"їзд показав, що не вмерла ідея самостійности в українськім народі..

Над большовизмом смеркає. Він існує по інерції. Так само як і злої політики царський режим. Кожний серйозний подітичний струс чи в.утрі чи зовні приведе до ліквидації цього остогидлого Радянського режиму, з його дже-кооперацією, з його фальшивою самостійністю, словом з усім тим "раєм", по якім поет сказав, що там дурень дурня в пекло поганяє."

/"Тризуб" 15/У /.-

в/ "Протибольшовицький рух на Україні."

Американська "Свобода" повідомляє:

"До Бесарабії втікає з Радянської України багато біженців, які розповідають про нові повстання на Україні і в Полудневій Росії. В тім часі, коли комуністи по вулицях Київа чи Одеси парадують і демонструють проти чужих імперіялістичних держав, по других містах приходить до сутичок між населенням і червоною армією. Чека мала відновити свою діяльність. З Росії йдуть свіжі транспорти військ в сторону Київа і Одеси. Совіти покликують нижчий резерву до воєної служби, але ковніри не зголошуються, а укриваються по селах, або втікають до Польщі і Румунії."

/" Свобода" 20/1У/.-

г/"Економичний наступ Москви на Україну."

"Новий час" подає:

"З відомою вже зміною курсу всесоюзної комуністичної партії в напрямі більшої інтернаціоналізації внутрішньої подітики урядів союзних республік, скріплюється також робота над централізацією влади в цілім Союзі. Очевидно в першу чергу на тім Україна, яку большовики хочуть як найтісніше вязати з Москвою. Останній 4-й Всесоюзний З"їзд Рад вирішив м.и. перевести деякі основні зміни у Всесоюзній конотитуції. Крім поправок у виборчій системі рад та устрою найвищого судівництва, впроваджено також поправку, якою знесено автономію внутрішнього торгу в поодиноких республіках та підчинено її Москві як "директивному народньому комісаріятові торговлі" всього радянського Союзу. Тим чином економичне життя рад. України підпало вже вповні та сконечно під диктатуру Москви.

Цей факт не перешкодить очевидно нашим радянофілам дальше вигукувати та одурманювати наші маси твердження повної суверенности рад. України, яка по їхніх словах "має всю вільну волю відірватися від Москви".

/"Новий Час" 13/У /.-

П.П. Нач.Обл.Повід.Упр. ДПУ - І в а н о в

Нач.Від.Політконтр.ДПУ - К а б а н ц е в.

- -

В і р н о: П/Уповноважен. ВПК ДПУ /Степанова/

4/У1- 15/2 т. 64 прим.

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. 12617, т. 14, арк. 235-251

№ 112

Виписка із книги “Український Державник” про закордонну політику української держави в 1918 році

2822

В Ы П И С К А

Из книги "Український -Державник" календарь-альманах на 1942 год.

З А К О Р Д О Н Н А П О Л І Т И К А

УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ В І 9 І 8 РОЦІ.

Українська Гетьманська Держава 1918 року перйняла від попереднього уряду Центральної Ради,як політичну спадщину,Берестійський договір.Цей договір був великим досягненням української дипломатії:Україна була визнана як самостійна д держава Німеччиною,Австро-Угорщиною,Туреччиною й Болгарією: за нею були признані на північному-заході гряниці,які покривалися з її етнографічними межами:Холмщина,Підляшша й Полісс мали ввійти в склад самостійної України,а східні межі мали бути визначені мировим договором з радянською Москвою,який більшовики зобов"язалися учинити з Україною.Австро-Угорський уряд окремим таємним договором в Бересті зобов"язався створити з Галичини та Буковини окремий український "коронний край з широкою автономією.Але разом із тим українська делегація в Бересті прийняла в імені українського уряду економічні зобовязання,які було тяжко виконати з огляду на дуже розхитаний війною та революцією стан народнього господарства України.Присутність в Україні німецьких і австро-угорських військ покликаних урядом Центральної Ради на поміч проти більшовиків,служила охороною проти радянської Москви [illegible] вдержати внутрішній спокій у розбурханій революцією й більшовицькою навалою країні.Але з другого боку вона в"язала свободу рухів українського уряду,ставлячи його в цілому ряді питань, як внутрішньої,так і зовнішньої політики,в залежність від командування союзних військ в Україні.Із такої ситуації випливали й головні завдання закордонної політики Української Держави на найближчий час.

Треба було насамперед,спіраючись на дружню поміч Німеччини /найсильнішої в усіх чотирьох державах,що підписали Берестейський договір/,упорядкувати відносини на західньо-українських землях,на які претендувала Польща,заключити як найшвидше мир з Москвою й закріпити за собою всі окраїнні землі,що етнографічно і історично належали до України. В той же час треба було старатись,як-мога скоріше стати на власні ноги,так щоб перебування чужих,хоч і приязних,військ перестало бути необхідним.Далі стояло на черзі - досягти визнання Української Держави нейтральними державами,а потім і державами антанти,що їх Англія і Франція нав"язали вже були в кінці 1917 року дипломатичні зносини з Україною,але зірвали їх,як тільки Україна заключила мир з Німеччиною та Австро Угорщиною.

2.-

Для новоповсталої держави, якою була Україна, що тільки що пережила чотирі роки світової війни і рік революційних потрясень, і яка спіралася лиш на одну з ворогуючих між собою світових коаліцій, а тим самим стягала на себе невадоволення другої з цих коаліцій, виборотн собі місце серед держав Европи й забезпечити собі вільний й незалежний розвиток - представлялося дуже не легким завданням, особливо коли взяти на увагу, що в середині самої України ще все кипіло, і соціяльні та національні пристрасті були дуже развбурхані. При таких відносинах представлялося як найперше завдання - унормувати й оформити добросусідські відносини з Німеччиною, що вже були виставлені на пробу через невручну політику попереднього Українського уряду. В піддержці з боку Німеччини лежала й гарантія, що додержить узяті на себе зобовязання австро-угорський уряд у справі Галичини й українсько-польської границі. Змушений рухатись з своїми поляками, які у найвищій мірі були обурені Берестейським договором, називаючи його четвертим поділом Польщі, австро-угорський уряд негайно ж по заключенні цього договору почав шукати способів, як би змінити в ньому на користь Польщі деякі точки, ті, що стосувалися до створення українського коронного краю й відступлення Українській Державі Холмщини. І тільки поміч другого могутнього контрагента договору - Німеччини, давала українському уряду змогу настоювати на точному виконні Берестейського договору й на скорійшій ратифікації. Знов же таки поміч або доброзичливе відношення Німеччини грали рішальну роль при розв"язанні цілого ряду окраїнних питань, про що у нас говориться далі. З огляду на це все, обсадження посади українського посла в Берліні особою, через яку можна було би встановити безпосередні відносини з центральним німецьким урядом, уявлялось дуже важливою справою. По уступленні з свого посту Ол. Севрюка, призначенного урядом Ц. Ради, було призначено гетьманським урядом барона Федора Штейнгеля, відомого українського громадського і культурного діяча. Йому справді вдалося зайняти в Берліні авторітетне становище й улехчити безпосередні зносини між українським та німецьким урядами. Це завдання було ще більше досягнуте через подорож до Берліна українського премієр-міністра Ф. Лизогуба в першій половині серпня, коли були обговорені справи мирових переговорів з сов. Москвою й забезпечення приналежности Холмщини до Української Держави, а також досягнуто порозуміння в справі скорішої ратифікації Берестейського договору. Таку саму мету мала, між інш., і подорож міністра закордонних справ Д. Дорошенка в кінці жовтня, коли він, їдучи до Швейцарії, зупинився на два тижні в Берліні, де був прийнятий райхсканцлером принцем Максом Баденьським і заключив у міністерстві закордонних справ умову про мілітарну поміч німців при обсадженні границь Холмщини супроти Польщи.

Та найбільше значіння мала подорож самого голови Української Держави, Пана Гетьмана Павла Скоропадського, який прибув 5 вересня, щоб відвідати цісаря Німеччини Вільгельма II. Привітаний у Берліні канцером Гартлінгом, Пан Гетьман

224

3. -

склав 6 вересня візит цісарю в замку Вільгельмсгоге, біля Касселя. Він мав довгу розмову з цісарем, а за парадним обідом цісарь Вільгельм II і Пан Гетьман обмінялись промовами й тостами в надзвичайно сердечному тоні. Пан Гетьман промовляв українською мовою. На запросини цісаря Пан Гетьман відвідав фабрики Круппа в Ессені й морську станцію в Кілі, де прийняв парад німецького флоту. Потім відвідав головну квартиру де був зустрінутий фельдмаршалом Гінденбургом і генералом Людендорфом і мав з ним політичні розмови, а на повороті зупинився ще в Берліні. Скрізь його приймано з почестями, як суверена великої держави. Подорож Пана Гетьмана піднесла міжнародній престиж Української Держави, а її безпосереднім наслідком була згода Німеччини передати Україні чорноморський флот і не ставити перепон формуванню регулярної української армії.

Як відомо, Україна зобовязалась по договору в Бересті постачити Німеччині й Австро-Угорщині І мільйон тон хліба та інших харчових продуктів по твердих цінах, а також значну квоту сирих матеріалів /дерево, залізна руда, шкіри та інш./ і худоби. Коли набли зилося 31 липня - термін до якого згідно договору Україна мала виконати свої зобовязання що-до вивозу продуктів, то стало ясно, що напів-зруйноване революцією господарство і вибите із звичайної колії життя населення України не в силі постачити той мільйон тон продуктів. Одже дійсність договору було продовжено до 10 вересня коли було заключено в Києві новий торговельний договір з Німеччиною й Австро-Угорщиною на основі такого поділу; з загальної кількості урожаю 1918-19 років Україна мала лишити для своїх власних потреб 65%, а 35% мало йти на експорт; як би до І-го грудня 1918 р. не була постачена повна кількість хліба, то Центральні Держави компенсувались цукром, але не більше, як 3 мільйони пудів. І взагалі було установлено певні норми торговельного обороту по твердих цінах. Хоч Україна і не змогла виконати повністю економічних зобовязань, але все к таки її продовольча поміч Центральним Державам була дуже значна, й Австрію вона просто врятувала від голодної катастрофи. Що до Німеччини, то генерал Людендорф пише в своих споминах, що не вважаючи на те, що Україна постачила не все, про що було умовлено в Бересті, її поміч для Німеччини мала велике значення: " ми одержали, пише він, хліба й кормових засобів не стільки, скільки булотреба, щоб підняти ослаблені сили нашої Батьківщини, а проте Україна таки допомогла Німеччині: вона постачила нам в літку 1918 р. мясо і тим поліпшила нашу скупу мясну виживу. Ми вже не требували нищити запаси власної худоби й у обсадженних нами областях. Армія дістала коней у великому числі; без цього ніяке ведення війни не було б можливе. Я к би сама Німеччина мусила постачити цих коней, то наше господарство понеслоб знову великі втрати. Таклж дістали ми з України й сирівці всякого роду".

Та не вважаючи на певні розчарування, які принесла німцям їх акція на сході, відносини між Німеччиною й Україною залишилися до кінця зовсім приязні. Трохи інакше було

225

4 . -

з Австро-Угорщиною:тут,як уже згадано,стояло поперек шляху до таких же приязних взаемин польске питання.Підлягаючи пресії з боку поляків австро-угорський уряд односторонне анулював в липні 1918 р. таємний договір про створення в себе коронного українського краю і намагався намовити український уряд до відступлення Холмщини майбутній польській державі.Що до першого питання український уряд не мав засобів настояти на виконанні договору й мусів обмежитись лиш рішучими протестами; що до Холмщини він не пішов ні на які уступки й був у цьому піддержаний Німеччиною.Австрія вживала як засобу пресії на наш уряд зволікання з ратифікацією Берестейського договору /обмін ратифікаційними грамотами між Болгарією й Україною був переведенний 15.УП.1918 р. між Німеччиною і Україною 22.УШ. 1918 р./Це гальмувало встановлення консулярних зносин і взагалі нормальних взаемин.Але Австрія,хоч уже був вироблений текс ратифікаційної грамоти з її боку і все приготовлено до обміну так і не перевеле ратифікації аж до свого розпаду.

Поруч з установленням добросусідських відносин з Німеччиною і Австро-Угорщиною дальшим насущним завданням української закордонної політики було заключення миру з совітською Москвою.Переговори про мир розпочались вже в половині квітня у Київі,куди прибула совітська делегація з Хр.Раковським і Д.Мануїльським на чолі.12.УІ.1918. було підписано договір про припинення ворожих дій,про відновлення залізничної комунікації й установлення консулярних зносин.В наслідок цього договору було заложено два генеральних консуляти Української Держави і 19 звичайних консулятів на теренах радянської Росії Одначе переговори про мир затяглися,особливо після того,як більшовицька делегація ввійшла в таємні зносини з провідниками т:зв. "Національного Союза",який задумав зробити повстання проти Гетьмана за допомогою більшовиків.Більшовицька делегація почала всіми способами затягати й гальмувати заключення миру.На початку жовтня переговори були зірвані.

Бажаючи запевнити не тільки добросусідські відносини з Доном,який проголосив себе самостійною державою,але й мати в ньому союзника на випадок збройного конфлікту з рад. Москвою,український уряд заключив 8.УШ.1918. з "Всевеликим Військом Донським" договір про установлення торговельних,залізничих і почтових зносин і про визнання національних прав української меншости на Дону.3.XI.1918. на станції Скороходово /Між Полтавою і Харьковом/відбулось побачення між Гетьманом і отаманом Донського Війська П.Красновим в цілях координації можливої боротьби з більшовиками.

Дуже приязні відносини встановилися Української Державою й Кубанню.В кінці травня прибула до Київа делегація Кубанського уряду під проводом голови Кубанської Законодатної Ради М.Рябовола.Вона була дуже сердечно зустрінута й в її українськими членами /бо до уряду Кубані й до делегації входили також представники неукраїнського населення - росіян і кав-

кавських горців/ було заключене потайне порозуміння про приєднання Кубані до України. Тимчасом на Кубань було вислано значні транспорти зброї й муніції і далі такі транспорти висилалися що місяця. В половині жовтня прибула до Київа дипломатична місія з полк. В. Ткачевим на чолі, а 16. XI. було заключено договор про консулярні мореходні й торговельні зносини і залізнодорожню та почтово-телеграфічну конвенцію. На видання українських часописів і українську агітацію на Кубані українське міністерство закордонних справ пересилало спеціяльні кошти. В кінці жовтня була вислана на Кубань українська дипломатична місія з полк. Ф. Боржинським на чолі.

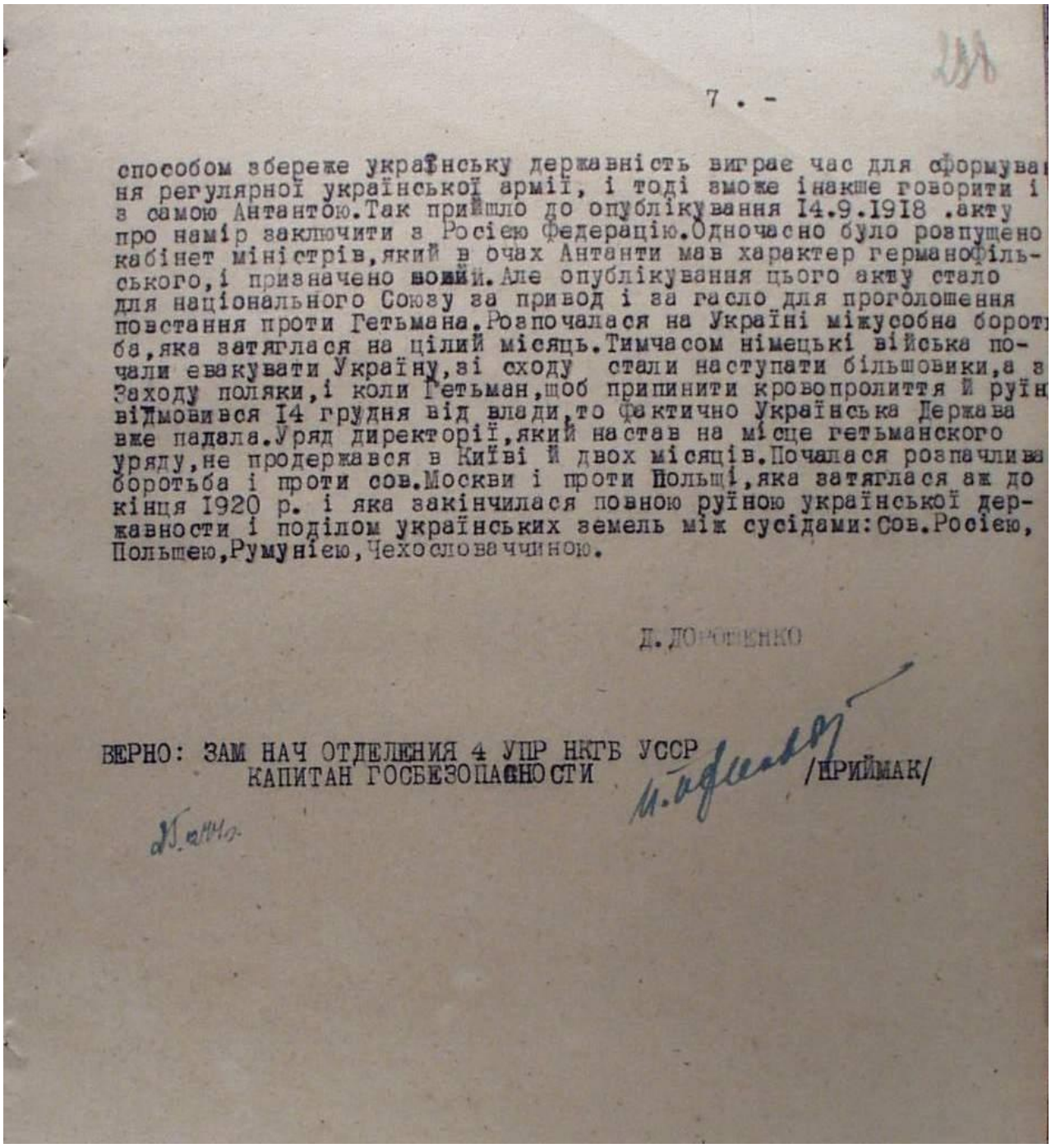
Правительство Гетьмана вважало за необхідне добитися прилучення до України Криму й Бесарабії. В Криму перебувало числене українське населення, економічно Крим був тісно звязаний з Україною, а Севастопольський порт мав бути головною базою для українського флоту. Але в Криму владу захопили представники російського елементу, які утворили краєвий кримський уряд під проводом генерала Сулькевича. Українське правительство енергійно домагалось, щоб Крим було прилучено, як автономну область, до України, і коли кримський уряд не тільки не йшов на зустріч, але ще й почав боротися з "українською пропагандою", то Україна проголосила в половині серпня економічну блокаду Криму. Це поставило господарство Криму на порозі повної руїни, і уряд Сулькевича скапітулював, виславши до Київа спеціяльну делегацію яка прибула в половині вересня й заключила прелімінарний договір про прилучення Крима на основах автономії.

Тяжча була справа з Бесарабією. Користуючись з революційної заверюхи, Румуни на початку 1918 року обсадили своїм військом Бесарабію. Центральні держави далим на це мовчазну згоду; заключаючи 5 березня 1918 р. з Румунією мир, вони дозволили їй окупувати Бесарабію як компенсацію за відступлення Добруджи на користь Болгарії й деяких пограничних округ на користь Болгарії й деяких пограничних округ на користь Угорщини. Що ж стосувалось претензій України, то німецький уряд заявив, що справа Бесарабії це діло румуно-українського порозуміння. Ц. ради протестувало проти анектування румунами Бесарабії, населення якої недвозначно тягло до України. Гетьманський уряд протестував ще більш енергійно й замкнув границю для торговельних зносин з Румунією. Це поставило Румунію в тяжке економічне становище, і румунський уряд вислав у половині вересня 1918. до Київа міністра Концеску для переговорів в справі торговельного договору. Тільки тому для українського правительства було важко мати зносини з Румунією, як з державою на терені якої перебували представники всіх держав Антанти, воно, не визнаючи анексії Бесарабії й залишаючи за собою право домагатися прилучення її до України, заключило 26 жовтня договір про торговельні, комунікації й почтові зносини з Румунією.

Вже в квітні місяці почали прибувати до Київа

чужоземні дипломатичні представництва. Під кінець літа 1918 року дипломатичний корпус у Київі складався с представників таких держав: Німеччини - барон фон-Мум; Австро-Угорщины - граф - Форґач; Туреччини -Ахмед - Мухтар Бей; Болгарії - проф. Д. Шишманов; Фінляндія - др. Гумерус; Дон - генерал Черекукин; Польща - Ванькович; крім того були представники Грузії, Азербайджану, Вірменії, Кубані; консули були від Німеччини, Австро-Угорщини, Туреччини, Болгарії, Фінляндії, Сов. Росії, Еспанії, Данії, Швейцарії, Італії, Грузії, Греції, Норвегії, Швеції, Персії й Білорусі. Окрім Київа ряд консульств був в Одесі, Харькові й Полтаві. Українські дипломатични представники були в Німеччині - барон Ф. Штейнгель; в Австро-Угорщині - Вячеслав Липинський, в Болгарії - Олександр Шульгин, в Туреччині - Михайло Суковкін, в Фінляндії -Кость Лоський, Швейцарії - др. Евмен Лукасевич, до Швеції був призначений генерал Борис Баженов. До Румунії вислано, як голову надзвичайної дипломатичної місії генерала В. Ташкевича-Горбацького, на Дін Максима Славінського. Українські генґральні й звичайні консуляти відкрито в сов. Росії, Німеччині, Швейцарії, Румунії, Швеції, Фінляндії, Кубані, Грузії й на Дону.

Переговори про навязання дипломатичних зносин з нейтральними державами провадились через українські представництва в Берліні і в Берні /Швейцарії/. Правительства нейтральних держав готові були війти з Україною в зносини, але формальне визнання України відкладали до заключення миру, якого сподівались вже в близькому часі. Під осінь вже виразно позначилася перевага Держав Антанти, особливо в виході Болгарії з числа воюючих держав й початку розпаду Австро-Угорщини. Виявилось необхідним навязати зносини з державами Антанти й шукати з ними порозуміння. По заключенні Берестейского миру правительства держав Антанти, особливо Франція, були дуже вороже настроені до України; з другого боку й Німеччина ставилася до дипломатичних зносин України з Антантою негативно. Але вже у жовтні німецьке правительство дало свою повну згоду на те, щоб Україна навязала зносини з Антантою. З цією метою в кінці жовтня міністр закордонних справ Дорошенко виїхав через Берлін до Швейцарії, куди його закликав через українського представника в Берні італійський премієр -міністр Орляндо. В Берліні німецький міністр закордонних справ Зольф і рейхсканцлер принц Макс Баденський заявили Дорошенкові ще раз, що Німеччина вповні розуміючи становище України немає нічого проти її переговорів з Антантою. Тимчасом політична ситуація дуже загострилась. Щоб швидше з"ясувати відносини Антанти до України, було вислано з Київа до Яс, де перебували посли всіх держав Антанти Ів. Коростовця, вже призначенного Українським послом до Лондона Коротовець з"ясував, що Антанта не хоче визнати України, що вона знає лиш едину Росію, її союзницю, а Україну вважає за частину Росії. Саме в часі перебування українського міністра в Берліні там вибухла революція. На Україні "Національний Союз" вже підготовляв повстання. Представники Антанти в Яс почали налягати на Гетьмана щоб він проголосив федерацію України з майбутньою небольшевицькою Росією заявляючи, що тільки при цій умові Антанта не буде трактувати Україну як ворожу державу. Революція задержала Дорошенка в Німеччині. Тимчасом сов. Росія вже явно підготовлялась до нападу на Україну. В таких обставинах Гетьман вважився формально проголосити федерацію з Росією, в надії, що Антанта оборонить Україну проти більшовиків, а він тим часом

7 . -

способом збереже українську державність виграє час для сформува
ня регулярної української армії, і тоді зможе інакше говорити і
з самою Антантою. Так прийшло до опублікування 14.9.1918 .акту
про намір заключити з Росією Федерацію. Одночасно було розпущено
кабінет міністрів, який в очах Антанти мав характер германофіль-
ського, і призначено новий. Але опублікування цього акту стало
для національного Союзу за привод і за гасло для проголошення
повстання проти Гетьмана. Розпочалася на Україні міжусобна борот
ба, яка затяглася на цілий місяць. Тимчасом німецькі війська по-
чали евакувати Україну, зі сходу стали наступати більшовики, а з
Заходу поляки, і коли Гетьман, щоб припинити кровопролиття й руїн
відмовився 14 грудня від влади, то фактично Українська Держава
вже падала. Уряд директорії, який настав на місце гетьманского
уряду, не продержався в Київі й двох місяців. Почалася розпачлива
боротьба і проти сов. Москви і проти Польщі, яка затяглася аж до
кінця 1920 р. і яка закінчилася повною руїною української дер-
жавности і поділом українських земель між сусідами: Сов. Росією,
Польщею, Румунією, Чехословаччиною.

Д. ДОРОШЕНКО

ВЕРНО: ЗАМ НАЧ ОТДЕЛЕНИЯ 4 УПР НКГБ УССР
КАПИТАН ГОСБЕЗОПАСНОСТИ /ПРИЙМАК/

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. 7078, т. 1, арк. 292-298

№ 113

До редакції газети “Діло” у Львові (про спростування розколу серед гетьманців)

79

- 1 -

ДО ХВАЛЬНОЇ РЕДАКЦІЇ "Д І Л А".

У Л ь в о в і.-

З огляду на те, що "Діло" уміститло в чч.216-224 під заголовком "Розкол серед гетьманців" сенсаційні вигадки п.В.ЛИПИНСЬКОГО, які баламутять громадську опінію нижче підписані вважають, що "Діло" оскільки воно дійсно є "органом репрезентативним", отже в особливих випадках понадпартійним і загально українським", вважатиме с своїм моральним обов"язком умістити на своїх сторінках слідуюче спростування:

1.

"І хай наступають на нас чесно, по рицарськи, на таких, якими ми дійс но есть, не очорнюючи нас не переб ріхуючи наших слів і діл".
В.Липинський.

Розколу в радях організованих гетьманців немає, а "розколовся" лише сам В.Липинський. Від В.Липинського як автора Статута і Регляменту У.С.Х.Д. та "Листів до Братів-Хліборобів" взагалі як ідеолога гетьманської державної ідеї, відщепився сьогоднішній ЛИПИНСЬКИЙ, як творец выщезнаданого памфлету. Перший грунтував своє діло на християнській релігії та її моралі, заприсягався "працювати над зміцненням внутрішньої єдности серед гетьманців через взаємну пошану, братерську любов, чесні і прості взаємовідносини і піддержування рівности авторитету". Другий - ЛИПИНСЬКИЙ, автор памфлету, зломивши присягу насищує цей памфлет ненавистю і злобним баженням очернити, осмішити і понизити всіх гетьманців і в першу чергу Ясновельможного Пана Гетьмана.
Деж тут "розкол серед гетьманців"?
Це трагедія самого ЛИПИНСЬКОГО, про що, подаючи це спростування, згадуємо з великим сумом. Зрозуміло, що цей другий ЛИПИНСЬКИЙ, зійшовши на такий низький путь, не міг вже рахуватись в своїм памфлеті ні з правдою, ні з користю справи Гетьманського Руху.

11.

При кінці минулого року В.ЛИПИНСЬКИЙ добровільно і з власної ініціятиви, з причини, як він сам пише до Ради Присяжних, "хронічної і невилічимої недуги" перейшов на становище "неурядуючого Голови Ради Присяжних". Одначе скоро після того, хоч недуга все збільшувалася, а вірніше через це саме, В.ЛИПИНСЬКИЙ починає знову втручатися в організаційні діла. На це не годяться ні Пан Гетьман, ні Рада Присяжних. Тоді В.ЛИПИНСЬКИЙ сердиться і починає підпольну агітацію проти Ясновельможного Пана Гетьмана і Центра, чим порушує не тільки організаційну дисципліну й етику, а й своє власне на письмі

80

дане приречення: "політичну переписку буду вести тільки і виключно з Ясновельможним Паном Гетьманом". /лист В. Липинського з дня 29/XI-29/. Проти дезорганізуючого втручання В.Липинського організація виступає в той спосіб що з ініціативи найбільш інтимних приятелів В.ЛИПИНСЬКОГО висилає йому приватного підписаного активнійшими учасниками організації листа, в котрім одверто говорить: твоя духовна рівновага порушена, ти несвідомо робиш шкоду ділові, не втручайся в справи, дай нам спокій, аби ми могли виконувати наш громадський обов"язок. ЛИПИНСЬКИЙ ображається і вимагає, щоб організація листа того анулювала і, коли одержує відмовну відповідь, виступає проти організації.

Виступ свій проти організації і Пана Гетьмана В.Липинський будує наннеправді. Пост-фактум старається він прикрити свою,хоробою доведену до краю, персональну амбіцію, ідеольогічними причинами. Бо, хібаж хтось може повірити, щофактом анулювання Центром листа про "порушену духовну рівновагу" ЛИПИНСЬКОГО могли би бути анульовані й дійсні ідеольогічні розходження, коли-б такі були.

Тому на доказ таких ідеольогічних розходжень відкопує В.ЛИПИНСЬКИЙ два листи С.ШЕМЕТА до Ради Присяжних в 1927 і 1928 років і робить це ЛИПИНСЬКИЙ після того, як в березні 1930 р. в "Бюлетені Г.У." була надрукована підписана ЛИПИНСЬКИМ і ШЕМЕТОМ заява про ліквідацію того колишнього конфлікту і про признання всієї переписки "н е і с т н у ю ч о ю". Як же можна тепер брати докази в "неістнуючих"? себто стративших значіння документів, щоби за їх допомогою окреслювати істнуючий стан річей і оправдувати сьогоднішне своє поводження? При тім в тексту обопільної заяви видно, що головну увагу В.Липинський привязував зовсім не до теоретичного розходження, а до форми, бо в заяві говориться тільки про образу С.ШЕМЕТОМ В.ЛИПИНСЬКОГО і про порушення ШЕМЕТОМ організаційної дисципліни, якої, до речі, ШЕМЕТ і не порушив, бо свої ідеольогічні сумніви подав не стороннім людям, а покликаній до того Раді Присяжних.

Отже, де ж той розкол серед гетьманців, де ті непримиримі програмові, та тактичні розходження, що виключають можливість спільности діланя і цілей, що є передумовою всякого дійсного, а не вигаданого розколу?

Беручи справу з принціпового боку, яким чином може повстати "розкол" серед монархистів, та ще монархистів-класократів, що будують організацію не на партійних, тільки на класово-професійних основах, що будують рух на незмінній історичній традиції?

Чи гетьманці, ставлячи своїм завданням співпрацю класів мають і собі створити таку необчислену кількість партійних угруповань, як і демократичний парламентаризм, побудований на боротьбі класів?

Чи може і українці мають кілька монархичних традіцій? Чи може нарешті та сама людина, та ще історик, сьогодні вважати за історичну традицію одне, а завтра друге?

81

- 3 -

Послухаймо, яку відповідь на ці питання давав ЛИПИНСЬКИЙ - ідеолог гетьманського руху:

"Москва і Польща не розвалять Україну лиш тоді, коли проти законного гетьмана України - законного, бо вже гетьманувавшого в своїй особі і в особі свого Роду- вони не зможуть підняти Вас".

І далі: "Тільки їхне зрадництво - їх невірність Гетьманській Українській Владі - потрібні і Москві і Польщі. Поборюючи законне Гетьманство брехнями і наклепами Ви не допускаєте до ареалізования українства в формі незалежної Державної України". /Передмова до "Листів до Братів-Хліборобів". ст.XXVIII/.

"...Отже облиште свої немодерні мрії про рицарську вірність родовому Гетьману Монарху. Покиньте свій шляхецький стан і свого Гетьмана. Хто зна, може й Вас отаманом, або князем колись зробимо.

У всякому разі, як будете добро лаяти Гетьмана і своїх братів-хліборобів, дістанете почесний у нас титул "носія української державної ідеї. /так намовляє демократ В.ЛИПИНСЬКОГО/. "Не діждали і не діждали -відповідає йому В.Липинський. - Зрадником і ренегатом не був я і не буду" /там же стор.XXIX/.

"Один есть тільки сьогодня Рід Гетьманський, що вже в XVIII ст. гетьманував, що відновив в році 1916 своє гетьманство, що вийшо з нашої традиції державної, що минувшиною своєю репрезентує державну минувшину Української Землі, і що має тому законне право до Гетьманства - це Рід Гетьманський Скоропадських. До послуху і вірности йому кличе всіх українських хліборобів і всіх Українців инших класів оця книга.

Не вірте - каже вона - "гетьманам", які будуть намовляти Вас до зради законному Гетьманові, бо основою гетьманства есть перша все вірність, а не зрада. Не вірьте їм, коли в глупості своїй вони принижуватимуть цей Рід, бо тим самим принижують вони самі себе і своїх предків: кожна нація в минувшині своїй дає з себе лиш таких Гетьманів, які її прикметам і златности відповідають".

І далі: "І не вірте врешті, коли інтелігенти українські скунсової породи будуть Вам казати, що це вони тільки справжні "гетьманці монархисти"; що монархистами а не соціялистами чи націоналистами були вони вже "в утробі матері".... Такий скунс може бути всім. "Гетьманство" і "монархизм" будуть для нього одним лиш із способів жеровиська і літературного вивищування своєї персони. І він "змінить віхи", як тільки Ви почнете його "монархизм" реалізувати та від нього відповідальности за те, що він пише вимагати." /там-же стор.XXXX/.

Коли ЛИПИНСЬКИЙ сьогодні своїм повздженням заперечує все те, що писав і чому вчив протягом довгих літ нашої еміграції, коли він своїми руками пробує розбити з Його іменем звязану політичну концепцію та захитати

82

віру в ним же спопуляризовану для українського громадянства класократичну теорію, то це не означає що вся й його наука і класократична теорія дійсно не витримує критики, не витримує спроби життя. Не катастрофою основних засад ЛИПИНСЬКОГО є ця його руїницька спроба, а лиш його особистою катастрофою, дожаєм того, що члени організації мали рацію, коли писали ЛИПИНСЬКОМУ 5-го травня про порушення і зломання його ЛИПИНСЬКОГО, духовної сили, бо в монархічній русі може бути опозіція, але тільки "опозіція його Величности" і ніяка інша.

III.

Перейдемо тепер до найбільш болючого для нас - гетьманців зробленого В.ЛИПИНСЬКИМ закиду Панові Гетьманові в недодержанні даного слова. Цей закид відкидаємо ми зо всією рішучістю і на підставі знання всіх обставин і документів свідчимо, що В.ЛИПИНСЬКИЙ говорить н е п р а в д у. Ось документи і ось дійсні факти.

В.ЛИПИНСЬКИЙ закидає Гетьманові порушення умов, зроблених в Бадегу між Ясновельможним Паном Гетьманом і ЛИПИНСЬКИМ при кінці листопаду 1929 року. ЛИПИНСЬКИЙ твердить тепер, що передав головування в Раді Присяжних Панові Гетьманові в з а м і н з а п р а в о б у т и "о д и н о к и м д о р а д н и к о м" з умою, що гетьман зобов"язаний виконувати поради, "до яких ЛИПИНСЬКИЙ привязуватиме особливе значіння".

Слідуючі документи, зложені і підписані самим В.ЛИПИНСЬКИМ, з"ясовують, що подібна умова не тільки не була в Бадегу прийнята, та Радою Присяжних затверджена, а навіть не могла бути В.ЛИПИНСЬКИМ пропонована.

Ось лист ЛИПИНСЬКОГО до Пана Гетьмана з дня 29 X-1929 , в котрім ЛИПИНСЬКИЙ дякує Панові Гетьманові за намір приїхати до Бадегу і представляє стан річей і характер майбутньої наради ЛИПИНСЬКОГО з Паном Гетьманом в таких словах:

"Під час мого останього побачення з Н.В.КОЧУБЕЄМ я предложив йому взятися самому за врятування нашого Діла під умовою, що мені в протязі 14 днів по його повороті /значить 24 Октобра/ буде видано Вами, Ясновельможний Пане Гетьмане, і Радою Присяжних н е о б м е ж е н о п о в н о в л а с т я ".

"Недодержання указаного сроку, пише далі ЛИПИНСЬКИЙ, а тим самим завання, що до потрібности і доцільности моєї жертви, роблять її не тільки непотрібною, а і психічно для мене неможливою".

"Тому своє останне предложення, зроблене через Н.В.КОЧУБЕЯ Вам і Раді Присяжних, беру назад і тим самим у с у в а ю с я з о в с і м в і д о р г а н і з а ц і й н о г о ж и т т я.

Коли Бог дасть мені ще прожити, то моя виключно письменницька праця зробить посильний мені в таких умовах вклад в рух Гетьманський. Таким чином, Ясновельможний Пане Гетьмане, наші наради будуть мати предметом дальшу організацію Гетьманського Руху б е з м о є ї в н ь о м у а к т и в н о ї у ч а с т и".

Коли на нараді в Бадегу Ясновельможний Пан Гетьман з ЛИПИНСЬКИМ - по словам самого ЛИПИНСЬКОГО - мали

83.

- 5 -

обговорити, як вести Рух без його /ЛИПИНСЬКОГО/ активної участи і він мав перейти виключно до літературної праці, то яким способом на цій нараді ЛИПИНСЬКИЙ міг ставити Пану Гетьману умову - залишити за ним, ЛИПИНСЬКИМ, рішаючий і безапеляційний голос в важніших справах?

Деж тут в і д х і д його від активної участи?

Про що ж була мова на тій нараді в дійсности і до яких висновків вона довела?

Протокол наради не був списаний, але мається документ, зложений і підписаний ЛИПИНСЬКИМ; це його лист до Ради Присяжних з дня 29/XI-1929 р., в котрім подано те, що про остаточно було з Паном Гетьманом умовлено і яким ЛИПИНСЬКИЙ просить Раду Присяжних затвердити "Бадегську умову".

Ось повний текст цього листа:

"До членів Ради Присяжних У.С.Х.Д.

Ясновельможний Пан Гетьман, приїхавши до мене предложив мені в імені своїм і більшости членів Ради Присяжних прийняти на себе ведення всіх діл в тім розумінню, що Пан Гетьман і Рада Присяжних видадуть мені повновласть на відновлення Організації У.С.Х.Д.

Дякуючи щиро Ясновельможному Пану Гетьману і членам Ради Присяжних за оказане мені довіря, я од зробленого мені предложення мусів відмовитись ось за для яких причин.

Моє здоровля, яке знов погіршилось, робить занадто ризикованим перейняття всіх справ мною в раві, коли б в недовгім часі я став абсолютно до праці незадатним.

З одержаного мною меморандума Н.В.КОЧУБЕЯ видко що його переїзд до Бадегу неможливий, а це між иншим була одна з передумов для ведення мною організаційної праці у всім її обемі.

М о ї н а п р у ж е н і н е р в и н е г а р а н т у ю т ь п о т р і б н о г о д л я т а к о ї п р а ц і с п о к о ю, щ о м о ж е д о в е с т и д о в і д ш т о в х н е н н я в е л и к о г о ч и с л а л ю д е й.

Зваживши це все, а також виявивши взаємно всі бувші непорозуміння, і установивши на будучність принціп абсолютного взаємного довіря, ми по всесторонньому обмірковану сучасного і будучого стану нашого Діла прийшли до переконання, що тільки, сконцентрувавши всю владу, як над У.С.Х.Д., так і над всіми іншими европейськими і американськими гетьманськими організаціями в руках Ясновельможного Пана Гетьмана, можна уникнути повного розкладу в гетьманських рядах.

Фактично ця справа має бути проведена так. Я передаю всі права і повновласть Голови Ради Присяжних Ясновельможному Пану Гетьманові.

Таким чином вся повнота влади концентрується на той час в руках Ясновельможного Пана Гетьмана. Щоб уникнути одначе прикмет диктатури, всі розпорядження Ясновельможного Пана Гетьмана мають бути підписувані відповідними представниками Гетьманської Управи.

84

Стан цей має тривати до часу приведення в порядок нашої Організації, після чого возстановляється нормальний розподіл функцій між трьома нашими керуючими органами: суверенности Я с н о в е л ь м о ж н о г о П а н а Г е т ь м а н а , ідеологічним провідом Ради Присяжних і виконавчими функціями Гетьманської Управи.

Ясновельможний Пан Гетман прирік мені держати в курсі всіх справ. Я зобовязався подавати свої думки у всіх справах Ясновельможному Пану Гетьманові; при чім п о л і т и ч н у п е р е п и с к у б у д у в е с т и т і л ь к и і в и к л ю ч н о з Я с н о в е л ь м о ж н и м П а н о м Г е т ь м а н о м і п р и п и н я ю І І і з в с і м и Г е т ь м а н ц я м и, для того, щоб все без винятку наше організаційне життя було сконцентроване в однім тільки Центрі.

Прошу Раду Присяжних затвердити оце рішення і молю Бога, щоб прийняте нами рішення пішло на добро нашому Ділу. Вячеслав ЛИПИНСЬКИЙ."

Бадог, 29/XI-1929." /Підкреслення в листі наші/.

З цього листа слідує, що в умовах, представлених ЛИПИНСЬКИМ на письмі на затвердження Ради Присяжних нема згадки, нема й натяку не те, щоб за ним було залишено право "единого дорадника" та ще в значінню, що поради його, коли він того забажає, набиратимуть характеру обовязкових для Пана Гетьмана директив.

Такої абсурдної умови В.ЛИПИНСЬКИЙ на затвердження Раді Присяжних предоставити не посмів, та така вимога крім того була би в повнім протиріччі зо всім характером і напрямком прийнятих Паном Гетьманом і ЛИПИНСЬКИМ рішень: "с к о н ц е н т р у в а т и в с ю в л а д у в р у к а х Я с н о в е л ь м о ж н о г о П а н а Г е т ь м а н а" /а не Липинського/.

На пропоновний в листі ЛИПИНСЬКОГО новий порядок ведення Руху Рада Присяжних відповіла постановою з дня 8/XII-1929, котрою не згодилася признати за ним права призначати її Голову, не згодилася й на те щоб Пан Гетьман прийняв таке призначення з рук В.Липинського. Рада зажадала від нього точного виконання п.4-го гл.У. Регляменту У.С.Х.Д., який приписує хорому Голові передати свої обовязки другому членові Ради Присяжних по своєму вибору і звичайно без всяких компенсацій.

Отже, коли В.ЛИПИНСЬКИЙ "Бадегську умову" і пробував повернути на цю незгідну з Регляментом, ні з логікою, ні з загальним напрямком наради комбінацію /бути единим обовязуючим Гетьмана дорадником/, то негативне рішення Ради Присяжних від 8/XII-29 цю хитро-мудру комбінацію ЛИПИНСЬКОГО перекинуло й анулювало.

Коли ж припустили, що справа й досі стояла инакше ніж про це свідчать документи, то ЛИПИНСЬКИЙ не мав права затвердження Ради Присяжних подавати одні умови, а на думці мати і провадити в життя протилежні. Отже видвигнене В.ЛИПИНСЬКИЙ проти ясновельможного пана Гетьмана обвинувачення в недодержанні умов повбавлене всякої підстави й цілковито спростовується вище поданими даними.

85

- 7 -

Тим більше, що скорившиеся цьому рішення Ради Присяжних ЛИПИНСЬКИЙ в листі до неї з дня 18/XП-28, сам сформулював своє нове становище так: "Після формального переведення моєї передачі прав Пану Гетьману, я, як передавший свої права, обовязки і відповідальність, але все ж таки формально оставшийся Головою Ради Присяжних, в і д в с я к о ї п о л і т и ч н о ї д і я л ь н о с т и у с у в а ю с ь. Моя приватна переписка з Паном Гетьманом, як що така буде, ан ані його, ані мене до нічого не обовязує, бо всю відповідальність Голови Ради Присяжних до мого повороту несе виключно Пан Гетьман".

IУ.

Другий закид, роблений В.ЛИПИНСЬКИМ Панові Гетьманові, був би смішним, коли б не давав приводу до сумних здогадів: це закид в "підбунтованню" Гетьманом членів Ради Присяжних проти ЛИПИНСЬКОГО. Дивна термінологія в приложенню до характеристики відносин членів політичної організації між собою.

Чи могли бути в членів Ради Присяжних невдоволення супроти Голови А.ЛИПИНСЬКОГО?

Дивно було б коли б їх не було з огляду хоча б на причину, вказану в згаданім листі самого ЛИПИНСЬКОГО - хорі нерви, про які він ще в році 1928 /29.1/ писав до Ради Присяжних слідуюче: "Можливо, що моя горячність недобра звичка різко говорити і ще остріше писати, врешті м о я в е л и к а н е р в о в і с т ь в останніх часах викликана тяжкою недугою, є головними причинами руйнуючої нашу працю опозиції". Але крім цієї застарілої, хронічної причини, наспіли нові факти, які загрожували організації серіозною небезпекою і які не могли не зтурбувати провідних членів організації. Факти ці - це порушення ЛИПИНСЬКИМ организаційної дисципліни і організаційної етики, це листовка агітація ЛИПИНСЬКОГО проти Гетьмана і Гетьманського Центру, це порушення ЛИПИНСЬКИМ власного слова - ні з ким не вести політичного листування, як тільки з Паном Гетьманом. Відповідю на таке поступування ЛИПИНСЬКОГО і був заклик організацій висланий до нього в формі листа з датою 5/У-30. ЛИПИНСЬКИМ від проф.ДОРОШЕНКА /при особистім побаченню в червні с.р./знав що авторами і ініціаторами того заклику була Варшавська група У.С.Х.Д. себ то найблизчі, найінтичніші приятелі його. Але він вже з фактами не рахується, він базується на породження хорою уявою вигадках і всю відповідальність валить на Пана Гетьмана. Ось аргументи Варшавської групи У.С.Х.Д. за висилку того листа:

"1/ Розуміючи, що Вячеслав ЛИПИНСЬКИЙ зломаний недугою, від певного часу перестав ясно зізнавати свої вчинки та ще піднявши полємику і сварки так з членами організації, як і з особами сторонніми до неї спричинив несвідомо тяжку кризу Гетьманській Справі і що дискусія, переписка і всякі спроби переконати його в неслушности його діянь щораз то поглиблюють

86

деструкцію нашої Організації, уважаємо, що звертатися до нього з письмом, у формі аргументованій, не тільки не принесе позитивного наслідку, а навпаки розярить дальшу сварку і непритомну полеміку, рішуче пагубну для нашої Державної Справи.

2/ Думаємо, що такий тяжкий і героїчний виступ супроти В.ЛИПИНСЬКОГО може бути тільки в формі заклику до нього, щоб признати себе зламаним духово і залишити всяку публічну діяльність".

Долучений до цієї аргументації проект заклика з зрештою був прийнятий, як остання спроба промовити до почуття відповідальности В.ЛИПИНСЬКОГО і за спільними підписами йому під датою 5.У. вислано.

У.

Історично невірно списує В.ЛИПИНСЬКИЙ і обставини вступу Пана Гетьмана в ряди Укр.Союза Хліборобів-Державників. ЛИПИНСЬКИЙ тепер представляє цю справу так, ніби вступ був вимушений від Павла СКОРОПАДСЬКОГО взамін за визнання Організацією У.С.Х.Д. його прав на Гетьманство. Таке представлення справи члени Ради Присяжних і фундатори її по десяти літах праці в керуючім органі читають і чують вперше, хоч персонально приймали участь у всіх початкових переговорах організації з Паном Гетьманом.

В дійсности справа мала ся так: Хлібороби-Державники визнали Павла СКОРОПАДСЬКОГО Гетьманом зразу ж, як тільки довідались, що Гетьман рішив повернутися до політичної діяльности, не ставлячи Гетьманові ніяких умов. ЛИПИНСЬКИЙ може призабув тепер, що він власноручно складав "Комунікат Центральної Управи з дня 16 ХП-1925", в котрім сказано, що Хлібороби-Державники ще предложили Павлу СКОРОПАДСЬКОМУ ще при кінці 1919 року "скористать із своїх законних Гетьманських прав для рятування погибаючої ідеї української державности. З тієї хвилини - тоб-то в кінця 1919 р. і початку 1920 р. - починається нова політична акція Гетьмана, ведена весь час спільно в об'єднанними під його Верховним Проводом українськими гетьманцями-монархистами". "В основу цієї акції були покладені принципи: монархичний і класократичний. Ті українські громадяне, що хочуть суверенної Гетьманської монархичної Української Держави, бачуть її символ, її персоніфікацію і її Верховну владу в Гетьмані Павлі СКОРОПАДСЬКІМ. Для них він єсть теперішнім Головою Роду, що возстановив д.29 квітня 1918 р. свою гетьманську родову традицію і таким чином став єдине тепер законним Українським Родом Гетьманським. Від'ля свого законного Гетьмана обєднуються ці громадяне в класових організаціях". На еміграції перший звязок з Паном Гетьманом навязала Організація через О.СКОРОПИСА-ЙОЛТУХОВСЬКОГО. Пізніше в присутности О.ШЕМЕТА і О.СКОРОПИСА запропонував В.ЛИПИНСЬКИЙ Пану Гетьманові, котрого Організація вже Гетьманом признала, вступити до Союза Хліборобів-Державників. Обміркувавши добре справу Пан Гетьман згодився.

87

В Раді Присяжних ця справа ніколи не обговорювалась, розумілась, як доказ ідейної солідарності Пана Гетьмана з Організацією і ніколи, як порушення принципа "суверенности"Гетьмана", що визнавався і В. ЛИПИНСЬКИМ одною з головних основ Гетьманського Руху /порівняти наведений лист ЛИПИНСЬКОГО з дня 29/XI-1929 р./.

Таким чином історична традиція і "потреба рятувати погибаючу ідею української державности" - ось що привело Хліборобів-Державників до визнання Гетьманських прав за Павлом СКОРОПАДСЬКИМ, а не милостива згода не це Голови Ради Присяжних чи кого б то не було.

Характерна логічна непослідованність В.ЛИПИНСЬКОГО навіть в тій сфері, де він, як ідеолог державницький, міг би, здавалося, показати ще свою духовну силу. Нападаючи на Пана Гетьмана за його політичну активність, ЛИПИНСЬКИЙ пише: "Павло СКОРОПАДСЬКИЙ може стати Гетьманом на тій підставі, що він, отримавшись від усякої персональної акції, віддав свій авторитет репрезентанта на службу перемігшій на Україні гетьмансько-монархичній ідеї".

Так пише В.ЛИПИНСЬКИЙ, а що він робить на ділі?

Пригадаймо цитований на початку лист його до Ради Присяжних з дня 29/XI-1929, в котрім подається на затвердження Ради постулят: "сконцентрувати в руках Ясновельможного Пана Гетьмана в с ю в л а д у" і тільки на зовні закрити диктатуру Гетьмана тим, що розпорядження Ясновельможного Пана Гетьмана "мають бути підписувані відповідними представниками Гетьманської Управи".

По якому ж праву виписує тепер ЛИПИНСЬКИЙ неістворенні річі на адресу Пана Гетьмана за прояв організаційної ініціятиви, коли для цього ж власне він сам здобував санкцію Ради Присяжних накидаючи Пану Гетьманові в Бадегу "диктатуру"?

Справедливість вимагає згадати, що В.ЛИПИНСЬКИЙ був не першим серед гетьманців прихильником "диктатури Гетьмана на еміграції;попередив його в цім хоби Д-р В.ЗАЛОЗЕЦЬКИЙ, який ще 21-го березня 1929 р. подав Ясновельможному Пану Гетьманові меморандум від групи гетьманців, в якому написане слідуюче: "Специфічні емігрантські обставини, їх виїмковість, та фактичний сучасний організаційний стан і звязана з ним потреба сильного, активного та рішучого проводу вимагають безпосередньої й фактичної підлеглости Гетьманської Управи Ясновельможному Пану Гетьманові чим буде означене правне становище Гетьманської Управи. Цим останнім ми не хочемо порушувати основної класократичного принципу, але в сучасних організаційних умовах, чи може нам хто вказати инший вихід?

Історія створеної В.ЛИПИНСЬКИМ в Бадегу "диктатури" така:

Як видно з наведеного листа з дня 29.X-1929 ЛИПИНСЬКИЙ домагався спочатку "диктатури" для себе Більшість членів Ради Присяжних на цей несподіваний

88

- 10 -

для нашої ідеології неприродний і чужий експеримент погодилася з педагогічних міркувань. Сподівалися,що взявши на себе всю відповідальність, В.ЛИПИНСЬКИЙ сконцентруе остатки своїх сил на позитивних завданнях нашого руху, краще орієнтуватиметься в людях і реальних обставинах і не наражатиме рух наш на великі помилки, звязані зі стратою часу і сил, як подиктований ЛИПИНСЬКИМ не неевдалий вибір проводу в особі Голови Гетьманської Управи - Н.В.КОЧУБЕЯ, про провід котрого ЛИПИНСЬКИЙ в 1928 р. писав: "Кращої Гетьманської Управи ніж ця ми довгі літа мати не будемо", а через два роки змушений був сам констатувати "повну непрацездатність обломовської Гетьманської Управи, що кожного ранку будувала замки у воздусі, але ніколи не хмарних була в стані натягнути на босу ногу носків". /Лист ЛИПИНСЬКОГО до Ради Присяжних/.

Розуміється члени Ради Присяжних передбачали що і цілий диктаторський експеримент В.ЛИПИНСЬКОГО буде недовготривалий, але йшли на нього із за педагогічно-користних для руху висновків.

Коли ж Пан Гетьман прівз в Бадег В.ЛИПИНСЬКОМУ що через хворобу не може виїздити з місця, повновласть на "диктатуру", то ЛИПИНСЬКИЙ "диктатури" не прийняв, а обдарував нас несподіванкою, яка цілковито розходиться і то вже з основними підвалинами як теорії, так і практики нашого руху: він накинув "диктатуру", тоб то відповідальність за всі і всіх нас огріхи і недолад-ности на того, хто по нашій ідеології маэ бути персоніфікацією маестату нашої нації.

Іншими словами: наш ідеолог вніс дійсно "нове слово" в ідеологію і практику монархичних рухів: не монархисти мали тепер боронити свого Монарха й одетою-вати честь його й своєї ідеї, а Український монарх мав своїм авторитетом і іменем прикривати всі огріхи й немочі нашої. І це вчинив ЛИПИНСЬКИЙ після того, як його попереджали /наприклад О.СКОРОПИС в листах і особисто на словах в літі 1928 р./ про те, що в наслідок банкротства "Кочубеївського проводу" молоді, недосвідчені в політиці гетьманці висувають вже убійчу для нашого руху по наслідках ідею "диктаторства" Пана Гетьмана на еміграції. Тоді В.ЛИПИНСЬКИЙ здавав ще собі справу з того, яким небезпечним експериментом для нашого молодого ще монархичного руху була б "диктатура". Сдначе, не дивлячись на ці перестороги, ЛИПИНСЬКИЙ Пану Гетьманові "диктатуру на еміграції накинув.

Для чого прийняв її на себе Пан Гетьман?

Пан Гетьман на себе перейняв всю відповідальність, щоби рятувати організацію з тяжкого становища, з якого не могли її вивести ні ідеологичний провід тяжко хорого ЛИПИНСЬКОГО, ні за його порадою покликані до реальної роботи люде. Перейняв на себе в с ю в і д п о в і д а л ь н і с т ь Пан Гетьман н а короткий час і вже в липні с.р. по згоді з Радою Присяжних при моральній підтримці "Першого з"їзду гетьманців" склад з себе цю відповідальність за працю виконавчого Центру і перекдав її на колегію Гетьманської Управи, а з 10-го

89.

жовтня с.р., вже в провід над Радою Присяжних переймов до нового її Голови М.МЕЛЬНИКА.-

VI.

Ще одне обвинувачення закидає В.ЛИПИНСЬКИЙ Пану Гетьманові: ніби Гетьман хотів розвалити Раду присяжних, цю як каже ЛИПИНСЬКИЙ "одиноку правну основу Гетьманства". В.ЛИПИНСЬКИЙ два роки не збирав Ради Присяжних, бо не міг стерпіти опозиції С.ШЕМЕТА. Гетьман же по повороті в Баден і перебранню на себе головування скликає Раду Присяжних негайно - 8. XII-1929 й передає їй на затвердження вище цитовані, з ЛИПИНСЬКИМ вироблені умови. І якраз це покликання Гетьманом до праці від двох літ незбираної Ради Присяжних найбільше обурило "оборонця" Ради Присяжних - В.ЛИПИНСЬКОГО. В листі до Пана Гетьмана з дня 18.XII-1929 докоряє він Пану Гетьманові: "-"Шкода велика, що допустили Ви до протоколу Ради Присяжних, який протирічить нашому рішенню". Кому ж перешкоджала Рада Присяжних і хто її саботував - Пан Гетьман, чи В.ЛИПИНСЬКИЙ?

Що-ж до "нової теорії нового гетьманського ідеолога", що "одинакою правною основою Гетьманства" мала б бути Рада Присяжних, то розуміється, якраз ми, члени Ради Присяжних заявляємо, що цю вигадку хорого рішучо одкидаємо, як теорію руїницьку, яка не має нічого спільного з нашою ідеологією. Не ми, Рада Присяжних У.О.Х.Д., є чи буде колись одинокою "правною основою Гетьманства", ні, ми є й наші нащадки будуть тими людьми, які поставили ціллю свого життя здійснити, перевести в життя право Гетьманського Роду Скоропадських на Київський стіл.

Взагалі ЛИПИНСЬКИЙ тепер забуває цілковито, що писав колишній учений дослідник української історії - В. ЛИПИНСЬКИЙ і проголошує наївну байку, наче б то він є "творцем" новітнього Гетьманства.

Творцем нашого неогетьманства є, розуміється, не ціння сама по собі книжка ЛИПИНСЬКОГО, а чин Гетьмана Павла Скоропадського в році Божому девятнадцять сот вісімнадцятім.

А в році 1918 не ЛИПИНСЬКИЙ шукав за Гетьманом, а повставший на Україні дійсний, реальний Гетьман Павло розсилав своїх людей /не "ступайок", а організаторів хліборобського класу і Гетьманства/, щоби шукати тих Липинських, Михновських, Дорошенків і навіть Петлюр і Винниченків, словом всіх, хто мав якесь політичне імя, од кого Гетьман Всієї України мав право сподіватися підтримки ідейного пориву та погамування особистих амбіцій для добра Батьківщини.

І коли тепер історик ЛИПИНСЬКИЙ спускається до того, щоби підймати демагогічну агітацію по прикладу з ним же осуджених українських руїнників й говорить про передачу збройних сил України Паном Гетьманом до рук

90

"московського генерала КЕЛЛЕРА", то він упускає з ока т
те, що вже вийшла "історія Гетьманства 1918 р." Д.ДО-
РОШЕНКА і що праці колишнього здорового ЛИПИНСЬКОГО
вияснили справу на стільки, що тепер дешевою демаго-
гією не багато осягнеш, бо українське громадянство,
яке хотіло знати правду, вже знає її.

Гетьман України, зраджений "патентованими ук-
раїнськими патріотами", всіми тими Винниченками, Ма-
зуренками, Шинкарями, що в таїній змові з большевитсь-
кою Москвою підбили на протидержавний бунт зоргані-
вану в Українському Національному Союзі інтеліґенцію і
всіх тих "Запорожців" і "Галицьких Стрільців", які за-
міть того,щоби послухати Гетьманського розказу й одни
стати на оборону українських кордонів від Московсько-
го ворога, а другим піти на визволення Львова, пішли
всі разом руйнувати Київ - що Гетьман Всієї України
одинокий і покинутий, несучи на своїх плечах незмірну
відповідальність за ту анархію, яку розчищали шлях
всі ті "українські патріоти", пробував ужити всіх сил
і заходів, які тільки були в його розпорядимости, хоч
би вони й московськими генералами називалися, для то-
го, щоб урятувати державний апарат України.

Що йому це не вдалося, на то воля Божа, а нам
наука: повний послух Гетьманові, який персоніфікує
маєстат української нації і геть з особистими амбіція-
ми, хоч би ті амбітники називалися й В.ЛИПИНСЬКИЙ".

УІІ.

Дратує В.ЛИПИНСЬКОГО все що означає якийсь рух
якийсь здобуток в Гетьманськім Русі після відходу йо-
го, Липинського, від керівництва. Все приймає він, як
особисту образу. Дратує його, що з"їзд нетьманців нав-
вано "Першим з"їздом гетьманців". В між тим дійсно в
липні с.р. вперше відбувся з"їзд предетавників більшо
ти гетьманських організацій. За те, що предетавники
організацій впадали хорого, вислали йому привітання
і спробували заспокоїти підозрілість і розсіяти недо-
віря, дістали вони в подяку самі клини і образи. Це
нехтування правних предетавників гетьманських органі-
зацій, непристойні натяки і інсинуації ЛИПИНСЬКОГО
на Богу духа винних людей і увесь той арсенал вуличних
епітетів, якими наділяє він членів з"?зду, одкидаємо і
ми з погордою, не спиняючись тут на цих витворах хворо
уяви ЛИПИНСЬКОГО.

УІІІ.

З приводу зробленого В.ЛИПИНСЬКИМ оголошення
про самовільний розпуск ним Українського Союза Хліб-
робів-Державників подаємо до загального відома слідую-
че:

1/ Український Союз Хліборобів-Державників іст-
нує, буде далі існувати й розвиватиме свою діяльніст
згідно Статуту і Регляменту.

91

- 13 -

2/ Рада Присяжних прийняла до відома, що самовільна заява В.ЛИПИНСЬКОГО про розпуск ним У.С.Х.Д. означає, що він з себе свої обовязки супроти Ради Присяжних і Союза зняв.

3/ 10-го Жовтня Рада Присяжних однодушною ухвалою Головою Ради Присяжних настановила И.К.МЕЛЬНИКА.

4/ Рада Присяжних попередила організованих гетьманців, що вважає В.ЛИПИНСЬКОГО з огляду на його недугу невідповідальним за зроблені в останніх часах шкоди Гетьманському Рухові, а особливо за те, що несовісні люде, використовуючи його колишній авторитет, намагаються розхитати міцні основи Гетьманського Руху.

IX.

При кінці вважаємо необхідним зробити ще одну увагу. В.ЛИПИНСЬКИЙ каже: коли він тепер хворий, то й сформульовані ним раніш ідеї українського монархизму можуть принести Україні одне нещастя.

Так воно не є. Поки В.ЛИПИНСЬКИЙ був здоровий, він займався теорією і написав багато доброго і користного. А коли тяжко занедужав, то свій фах - теорію закинув і ось вже від кількох років ніяких теоретичних праць не продукує, а займається "практикою" і тому саме став виписувати такі пасквілі, найсоромнішим зразком яких є те, що було в 216-224 числах "Діла" надруковано. Але, як тільки В.ЛИПИНСЬКИЙ відходить від нелосильної йому "практики" то й тепер ще трапляються у нього світлі хвилини і тоді він пише й промовляє по другому. Ось зразок його твору в одну з таких, на жаль, рідких вже хвилин:

Лист В.ЛИПИНСЬКОГО, адресований - "До Ради Присяжних У.С.Х.Д. і всіх Гетьманців", який не був в свій час надрукований, бо постановою Ради Присяжних 3 дня 8/XII-1929 задержано ЛИПИНСЬКОГО на становищі "неурядуючого Голови".

"Оцим подаю до відома, що з днем 29-го падолиста /Ноября/ 1929 р. я передав всі права і обовязки Голови Ради Присяжних Ясновельможному Пану Гетьманові.

Причиною цього мого кроку есть хронична недуга яка не дає мені сил, в умовах нашої дійсности, як слід мої обовязки виконувати.

Оця недуга, сполучена з великим фізичним ослабленням, не дає мені боротися вні з внутрішніми нашими організаційними недостачами, ані з нікчемними і безсоромними ворогами, що, нападаючи на мене в хвилини мого безсилля, хочуть використати момент для поборювання нашого руху.

Дякуючи сердечно всім, хто мені від часу настановлення мене Головою Ради Присяжних в моїй праці допомагав прошу всіх Гетьманців від нинішнього дня звертатись у всіх справах політичних до Центру, який буде вказаний Ясновельможним Паном Гетьманом.

Відходячи від активного політичного життя і прощаючись на цім грунті, із всією рідною мені і Дорогою Гетьманською Громадою, прошу її ніколи не забувати що перемогти Діло наше може тільки тоді, коли свято

92

- 14 -

зберігатимуться його три основні принципи: ідея Української Трудової Класократичної Монархії, опертя на Хресті, Праці і Мечі; вірність Ясновельможному Пану Гетьману та Родові його; і солідарна організація для проведення ідеї та возстановлення суверенних прав нашого Гетьманського Роду.

Вячеслав ЛИПИНСЬКИЙ.

Бадег, 29/XI-1929."

Цей лист висловлює й формулує наші, гетьманців, думки в такій достойній формі, що кожен з нас, коли б доля змусила його од активної співпраці одійти, міг би під ним підписатися.

Але благородний стиль цього листа В.ЛИПИНСЬКОГО не має нічого спільного з розперезаною вульгарною й принижуючою лиш самого автора, а не тих, на кого він в такий спосіб нападає, писаниною, пущеною в світ під сенсаційним розрахованим на охочих до американських методів реклами заголовком: "Розкол серед гетьманців".

У жовтні, року Божого 1930.

Й.МЕЛЬНИК.

Голова Ради Присяжних Українського Союза Хліборобів - Державників.

О.Скоропис-Йолтуховський.

За Голову Гетьманської Управи Обєднаних Хліборобських та инших Класових Організацій.

До п.Редактора "Діла".

Високоповажений Пане Редакторе,

З приводу опублікованого в "Ділі" під заголовком "Розкол серед Гетьманців" письма В.К.ЛИПИНСЬКОГО - во імя правди - прошу Вас дати ласкаво місце, в одним з найближчих чисел Вашого часопису, нижченаведеному спростованню заключеної в згаданому письмі неправди, яка і мене особисто торкається.

З письма В.К.ЛИПИНСЬКОГО виходить, якоби зацитований ним, а підписаний також і нами - /Д.СІДЗИКОВСЬКИМ, мною і Є.ТОМАШЕВСЬКИМ/ лист членів Ради Присяжних і Членів Дійсних Українського Союзу Хліборобів - Держав-

93

- 15 -

ників з дня 5.У-1930 р. був інспірований Ясновельможним Паном Гетьманом, який сим способом хотів ніби то, "позбутися" В.К.ЛИПИНСЬКОГО, щоби ввести в ряди наші якусь-то руїнницьку "отаманщину".

Се не відповідає дійсности і В.К.ЛИПИНСЬКИЙ знає від проф.Д.І.ДОРОШЕНКА, що домагання сказати В.К.ЛИПИНСЬКОМУ одверто сумну правду про порушення його духовної рівноваги і про руйнуючий характер його виступів походить від нас, визначених, а не від працюючих в Центрі поблизу Пана Гетьмана членів Ради Присяжних п.п.Скоропися-Йолтуховського і Шемета та члена Дійсного У.С.Х.Д. п.Лоського.

Про се може свідчити протокол, списаний нами дня 17.IУ-1929 р. коли первістна редакція сего листа до В.К.ЛИПИНСЬКОГО була складена.

Вважаю моїм обовязком на сему місці ствердити що:

1/ Ані Ясновельможний Пан Гетьман, ані ніхто инший нас ніколи не "бунтував" і не "бунтує" проти В.К.ЛИПИНСЬКОГО.

2/ За вчинки свої відповідаємо кожний з окрема свідомі, що джерелом їх є виконання, згідно крайньому розумінню, взятих на себе супроти Ідеї і Організації обовязків.

Прошу Вас приняти вислови високої до Вас поваги.

Гр.А.МОНТРЕЗОР.

Варшава, 12 жовтня 1930 року.

До п.Редактора "Діла".-

Високоповажений Пане Редакторе.

Уклінно прохаю Вас не відмовити помістити в однім з найближчих чисел "Діла" долучену до сего мою заяву, в якій во имя правди простую одну з численних неправд у статті "Розкол серед Гетьманців" В.К.ЛИПИНСЬКИМ написаних, а то на тій підставі, що недправда ся торкається також безпосередньо й особисто мене.

Прошу приняти вислови високої пошани.

І.Сідлецький.

Варшава дня 14 жовтня 1930 року.

94

- 16 -

З А Я В А.

В.К.ЛИПИНСЬКИЙ в надрукованій в "Ділі" статті під заголовком "Розкол серед Гетьманців" між иншим утверждає, що нібито зацитоване ним письмо Членів Ради Присяжних і Дійсних Членів Українського Союзу Хліборобів-Державників в дня 5 Травня 1930 р. мало бути інспіроване Ясновельможним Паном Гетьманом, який якоби хотів сим способом позбутися В.К.ЛИПИНСЬКОГО, щоби ввести в ряди наші якусь-то руїнницьку "этаманщину".

Як більшість того, що тепер хворий В.К.ЛИПИНСЬКИЙ пише, так і се є неправда, а колиб признати В.К. ЛИПИНСЬКОГО духово здоровим - то се булаб неправда свідома, бо В.К.ЛИПИНСЬКИЙ знає від проф. Д.І.ДОРОШЕНКА, що письмо се, а також домагання чесно і одверто сказати Йому про порушення недугою Його духової рівнозаги і про деструктивний характер Його за останні часи діяльности походить дих від мене, гр.МОНТРЕЗОРА і С.ТОМАШІВСЬКОГО, які те письмо склали 17 квітня 193 /1930/ р. і при мотивованому протоколі в сегож дня переслали решті членів У.С.Х.Д. до апробати і підпису Отже письма сего не могли інспірувати і не інспірували ані Ясновельможний Пан Гетьман, ані поблизу Нього проживаючі Члени Ради Присяжних У.С.Х.Д.

Урочисто отверджую і готовий засвідчити навіть присягою, що ані Ясновельможний Пан Гетьман, ані ніхто инший ніколи мене проти В.К.ЛИПИНСЬКОГО не бунтував і не бунтує, врешті колиб навіть і схотів таку спробу зробити то робота Його булаб дуже невдячною, бо ані по своему громадському стажові ані по літах моїх не представляю в себе матеріялу на "бунтаря".

Навпаки складав я те письмо і підпис свій поклав під ним з великою скорбю і з повною свідомостю відповідальности за кожне в ньому слово, ясно зізнаючи, що джерелом Його є безгранична любов до моєї Отчизни, для якої - побіч таких самих як я сам - несу без скарги свій тяжкий хрест української дійсности з глибокою і непорушною вірою, що ніякі насварки і невідповідальні вчинки навіть великих людей українських - що знесидившись під нелюдським тягарем того хреста худять Його непритомними з бодю устами - не зупинять могутнього-зросту народившогося вже поміж нами світлої Ідеї Великої Української Гетьманської Класократичної Держави.

Д. СІДЛЕЦЬКИЙ /Сава Крилач/.

Варшава 14 жовтня 1930 р.

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. 12617, т. 3, арк. 79-94

№ 114

Переклад статті “Свободная Украина, как гарантия мира на Востоке Европы”

Ист. № 0/106.
Послано: М.
Т.
О.

№ ...31738
6-го Марта 1929г.

ПЕРЕВОД С ПОЛЬСКОГО СТАТЬИ СЕСИЛЬ ГАНБАРИ, ПОМЕЩЕННОЙ В ГАЗЕТЕ "ГЛОС ПРАВДЫ" (№18).

"СВОБОДНАЯ УКРАИНА, КАК ГАРАНТИЯ МИРА НА ВОСТОКЕ ЕВРОПЫ".

Знаменательная статья консервативной Английской газеты.

(Собственн.корресп. "Глоса Правды").

Лондон, Январь.

Сколько раз на страницах польских газет раздавались хотя бы самый слабый отголосок симпатий к стремлениям украинского народа, под оккупацией Москвы, к независимости - Советская печать била набат о том, что готовится новый крестовый поход европейской буржуазии, с польской буржуазией во главе, дабы силою оружия залить морем крови коммунистический строй, этот единственный "рай справедливости на земле". Этим ложным криком, предупреждающим весь мир о якобы военных опасностях, Советы стремятся заглушить голос многомиллионного украинского народа, "забытого Историей",- как уже лет 60 тому назад выразился один из выдающихся французских политиков - Казимир Де-ля-Морэ.

Однако-ж, проблема "Самостийной Украины", также неприятная для Советов как и для Царской России, существует если не в качестве актуальной политической международной проблемы, то, во всяком случае, как вопрос, который не перестает занимать общественное мнение Запада. Понятно, он занимает лишь тех, кто заглядывает далеко в будущее. История учит нас, что нет такой силы, которая была бы в состоянии окончательно задушить народ, имеющий непоколебимую волю к собственному свободному бытию. Мы переживаем период триумфа так называемого "самоопределения народов". Это - один из принципов, на котором базируется новый порядок вещей, завоеванный после последней военной катастрофы. Может ли Украина, у которой так сильно, в продолжении последних веков, проявлялись стремления к независимости, быть несчастным исключением из этого принципа? На этот вопрос целый ряд об"ективных европейских наблюдателей отвечает категорически: "Нет!".

Посмотрим, что по Украинскому вопросу пишет один из серьезнейших Лондонских ежемесячников - консервативный английский орган: "Нэйшьонел Ревью" (Национальное Обозрение). В последнем №-ре этого ежемесячника была помещена очень характерная статья Г-жи Сесиль ГАНБАРИ, некоторые выдержки из которой приводим ниже:

-"В продолжении всей Истории,- пишет Г-жа Ганбари,- тянется длительная беспрерывная борьба Украины с Россией, или, если выразиться точнее, с Москвой.

-"Против этой-то Москвы Выховский заключил союз с Польшей, Дорошенко с Турцией, Мазепа со Швецией, а Капнист искал помощи в Германии. Ненависть к Москве привела к Брест-Литовскому договору и сдружила первого Президента Украины - Симона Петлюру - с Польшей.

-"Всегда существовала неприязнь между Киевом и Москвой. Москва всегда тянулась к Востоку, в то время как Киев смотрел всегда на Запад.

-"Падение Царского Пр-ва в 1917г. снова пробудило надежды Украины. В Марте 1917 г. "Центральная Рада" основалась в Киеве. Первый актом этой Рады был созыв Национального Конгресса в составе свыше одной тысячи делегатов. Его программа включала официальное признание украинского языка, запрещенного в течении уже многих столетий русскими. ~~17-го Июня 1917 года~~

-"17-го Июня 1917г. Рада об"явила свою первую Декларацию Независимости. В Январе 1918г. Франция и Англия официально признали державную и выслали своих представителей - генерала Рабуи и Г-на Баггса, прежнего генерального консула в Одессе.

-"Это положение продолжалось недолго. Большевистские войска наводнили весь край и довели до падения первого Правительства. Второе правительство состоявшее из социал-революционеров, было также кратковременным. Киев достался большевикам, а Правительство бежало в Житомир и в тот же день подписало договор в Брест-Литовске. Немцы тогда же пришли им на помощь против большевиков, но, соблазненные богатствами Украины, хотели, при помощи нелойяльного украинца Скоропадского, создать насильственно правительство.

-"Окончательное поражение Германии содействовало, однако, членам бывш "Рады", под предводительством Петлюры, для изгнания Скоропадского и Немцев и для захвата Киева. Но в 1919 г. большевики снова заняли Украину. Петлюра, во главе Украинской армии, храбро боролся, ища сначала помощи у Франции, а затем у Польши, и, в конце-концов, был принужден уйти за-границу. Вскоре Петлюра, украинский вождь и народный герой, был убит, и Андрей Левицкий был избран главой Временного Пр-ва. "-

-"Оглядываясь назад,- пишет Г-жа Ганбари,- весьма трудно понять какое-либо невежество, вдохновившее Ллойд-Джорджа при высылке людей, денег и аммуниции в помощь армии Деникина, которая стремилась занять Украину, ибо , в независимости от того, были то большевики или белогвардейцы, все же это были враги Украины. Если бы такая же помощь была дана Украинскому Пр-ву (официально признанному) в борьбе с большевиками, Украина была бы ныне свободным краем.

-"После войны мы будучи явились свидетелями, как Союзники признали право самоопределения народов. Мы видели Финляндию, Эстонию, Латвию, Литву, Польшу, Чехословакию, Украину, Грузию и Кавказ срывающими оковы и отрывающимися от Советской России. Чтобы дополнить ряд буферных государств, созданных против экспансии Германии с одной стороны, а также против жадных Советов с другой, необходимо для дальнейшего существования других государств необходима независимая Украина. Свободная Украина является желанной для Балкан, а также для Румынии, которой теперь постоянно угрожает опасность со стороны Бессарабской границы.

-"Главным аргументом в пользу отдельной Украины является тот исторический факт, что пока она принадлежала России, последняя все время угрожала миру. Украина была базой экспансивной политики России против Польши, Черного Моря и Балкан. Это был исходный пункт наступления против Конс/поля.

-"Однако-ж, не только с географической или исторической точки зрения Украина была ключем к крайне русского могущества русского сфинкса, а, в первую очередь, с экономической точки зрения. До войны она доставляла 70% всего русского производства хлеба, 75% угля, 65% железа и 85% сахара.

-"Пополняя эти аргументы, необходимо в первую очередь добавить: дайте свободу Украине, и вы нанесете верный удар , в самое сердце, советскому строю.

-"Лига Наций, которая на словах всегда, якобы, защищала интересы малых народов, фактически бросала их на произвол судьбы. Понятно, что Европа не может принять активное участие в их освобождении. Это освобождение их должно прийти извнутри; зная психологию славян, иногда впадаем в крайний пессимизм из-за их неспособности к практическому действию.

-"Однако-ж, окажите им моральную поддержку путем громкого признания Лигой Наций их прав на самоопределение - и вы значительно укрепите те элементы внутри, которые уже работают над своей народной свободой.

-"Наряду с независимостью Украины наступило бы воскресение Кавказа и Грузии, той Грузии, История которой является одной из самых трагических и самой темной страницей в книге Лиги Наций.

-"С экономической точки зрения, свободная Украина открыла бы для британской промышленности и торговли ряд неиспользованных и неэксплоатированных богатств. Было бы неразумно разрешить Германии занять в этом отношении первенство.

√ 48

Статья "Нэйшьонел Ревью" мы приводим здесь в главных ее выдержках. Н
этого вполне достаточно,чтобы понять, как некоторые
серьезные и влиятельные английские круги рассматривают Украинскую пробле
му. Отсюда совсем не следует, что в Англии живет еще идея вооруженной ан
советской интервенции. Автор этой статьи к ней не призывает. Наоборот, он
выясняет, как интервенционисты времен правительства Ллойд-Джорджа , под-
держивая контр-революцию в лице Деникина и других белых генера-
лов, действовали на погибель Украины. Заинтересованность английского обще
ственного мнения в проблеме Независимой Украины выходит за рамки текущей
политики; она доказывает предостережение и проницательность в будущее, в
широкие горизонты, охватывающие все периоды времени, что является харак-
терной чертой английской политической мысли. - Г.-

-----ooOoo-----

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. 12617, т. 4, арк. 46-48

№ 115

Стаття “Перелом” у виданні “Нова Зоря” (м. Львів)

224

Стаття з "Нової Зорі":

ПЕРЕЛОМ.

Над людьми й над народами так і видно дивну руку Господню. Видно її і над нашим народом. Особливо виразно видно її в сім тяжкім часі. Бог не уважав нас як нарід досить сильним, щоб ми могли видержати перемогу в великій війні, але уважав нас досить сильними, щоб ми могли видержати погром і всі допусти його тай не упасти під ними, але загартувалися на будучність, достойну великого народу.

Осьтакі гадки приходять до голови, коли читати звіт про незвичайне приняття, яке зустріло в Америці сина Гетьмана Павла Скоропадського, Гетьманича Данила. Від хвилі, коли Він висів з корабля в Нью Йорку, скрізь вітали Його наші зорґанізовані люди, вітали в характері уродженого представника Велико-Української Монархії. Вітали з пошаною належною такому становищу. Вітали з запалом. Вітали зі сльозами радости в очах. /Гл."Нову Зорю"ч.76/.

Перед нами будь-що -будь незвичайна подія і преса має обовязок дати вияснення тої події. Отже застановімся - наперед над тим, хто були ті люди, що так вітали молодого сина Гетьмана Павла. Се були переважно маси нашого робітництва, нашого фабричного пролєтаріяту, без якого в Америці очевидно не можна уряднти ніякої орґанізації й ніякого торжества. Се були й священики, многострадальне Духовенство наше, мабуть там найбільш досвідчене зі всіх слоїв населення, які ми як нарід мали в історії своїй.Се була молода, вже переважно на американськім ґрунті виросла інтеліґенція наша, головно свобідних фахів. Се була свіжа верства наших купців, бизнесменів. Се було, коли мова про представництво Канади, гарне селянство наше, найтвердший зі всіх наших станів, що сильно відчуває потребу Господаря в господарстві. Словом, се була українська нація, що без найменшого примусу на вільній землі Вашінґтона вітала Представника велико-українського леґалізму, Велико-Української Монархії. Так, монархії, спадкової, дідичної, такої, яку репрезентує Той, що іменем Батька свого приїхав у відвідини.

Чи було се можливе ще тому напр. 15-18 літ, коли високо йшла филя большевизму між нашим робітництвом?

Кождий знає, що се було тоді неможливе. Червоний і до вогню розпалений большевизм заливав тоді велику масу наших людей в Америці.

І кождий мусить признати, що наступила величезна зміна настроїв.

Що ж сталося в міжчасі? Що викликало ту несподівану зміну?

Перше, що вплинуло на зміну настроїв нашого народа і передовсім нашого робітництва в Америці, було те, що московські большевики не додержали слова. Йдучи війною на Україну, голосили вони, що йдуть також во імя відбудови української державности. На доказ того утворили вони свого часу окреме велико-українське ніби - правительство й окремі дипльоматичні посольства совітської України за кордоном. Велика більшість нашого робітництва повірила в се й уважала т.зв. Совітську Україну воплоченням свого достойнства між народами світа. І се було причиною того, що тоді неможливий був доступ до того нашого робітництва. Воно своїм коштом виставило тоді численні Робітничі Доми в Америці й Канаді, своїм коштом піддержувало великі большевицькі ґазети і фінансувало большевицький орґанізаційний рух на великих просторах.

Та літа минали, а червона Москва, зовсім подібно як колись царат, крок за кроком зносила всяку самоуправу Великої України, винищуючи всьо, що моглоби протестувати. Вісти про се доходили

до нашого робітництва за океан, бо вертались туди наші тамошні ро
ники, які захоплені зразу горячкою большевизму спродували нераз
всьо, що мали, і з жінками та дітьми їхали до "пролєтарської бать
ківщини", щоб працювати для її добра. Та побачивши на місці, що т
робиться, втікали всякими способами і добивалися назад до Америки
Зразу робітнича маса не вірила оповіданням тих утікачів, основно
вилічених від большевизму самими большевиками. Н е вірила, бо бо
шевицькі аґенти в Америці і большевицька преса коротко а ясно по
лосили, що мовляв "їх перекупила буржуазія". Та згодом тих "пере
куплених буржуазією" втікало з совітського "раю" щораз більше. І
виглядали вони на перекуплених буржуазією, бо верталися в крайній
нужді й опущені. Отже помалу робітництво наше зачинало підозріват
московську аґітку, що се брехня. До того в великій мірі причинило
скасування українських представництв за кордоном. Словом, сама че
вона Москва найбільше спричинилася до вилічення нашого народу з д
віря до її обіцянок. Сильно ділали також вісти про переслідування
релігії та описи чужих подорожників. Так наступив перелом в погля
дах маси нашого робітництва за морем. І здивований світ побачив
тепер наслідок того перелому: сердечне принимання Представника ве
лико-українського монархістичного леґалізму українським народом, в
першій мірі фабричним пролєтаріятом.....

Нема сумніву, що в великій мірі причинився до того також побу
нашого робітництва в культурній атмосфері анґло-саських країв. В
монархічній Канаді бачить український нарід культурних Анґло-сасів
щиро і глибоко привязаних до велико-британської Династії. Бачить
там свободу життя під монархічним режімом, відчуває ту свободу на
собі. Отже переконується наглядно, що твердження большевиків, не-
мовби монархія була рівнозначна з неволею, се лож. Переконується
український нарід, що правда виглядає якраз навпаки: що ніщо так н
забезпечує свободи совісти і певности життя та пошани достоїнства
людини, як уміркований дідичний, спадковий монархізм: бо тоді є го
подар в краю, є до кого звернутися по справедливість, є хтось кому
залежить на долі народа, не тільки тому, щоб при виборах мати голо
а залежить так як господареві залежить на господарстві, залежить з
огляду на добру опінію свого роду на довгі часи.

Але також в наймогутнішій з республік світа, в Злучених Дер-
жавах Північної Америки, українське робітництво і вся наша тамошня
суспільність зачинає щораз більше розуміти, що основи господарки і
могутности тої республіки були покладені за часів, коли й там була
монархічна влада. Ще тоді основано головні міста Америки, ще тоді
поведено головні шляхи її, ще тоді засаджено там свободолюбиву куль
туру, яку вкорінювано і плекано під скептром Монархів, коли та куль
тура була ще дуже молода. І бачить там український нарід, як в тій
республиці приймають радо чужих монархів і монархинь, як їх вітають
і шанують, немов на спомин тих, що вперве порядкували життя на тій
землі. І ще бачить український нарід шум і потрясення, які там вик-
ликають що кілька літ вибори. І все те разом складається на підлож-
жа, на якім може розябати і виростати українська монархічна ідея.

По тім всім, що перейшов уже український нарід за морем своїм
досвідом і своєю думкою, стає зрозумілим, що на нього перестають
ділати паплюження, кидані на Гетьмана і Рід Його вже близько 20 літ
аґентами тих, що хотіли б цілковитого розкладу української нації. Не
ділає вже й аґітація своїх руїнників, які до сеї пори не можуть зро-
зуміти, що то вони головно причинялися до завалення велико-україн-
ської держави в хвилі, коли замість підперти свою орґанічну родову
владу, наперед збойкотували її, а потому підняли бунт проти неї в
порозумінні з московськими большевиками. Все те зачинає вже розумі-
ти простий народ. І се тимбільше замітне, що той розвиток відбу-
вається далеко за морем та й ще до того головно в республиканській
державі. Се свідчить про інстинктовну звязь українського народа з
традиційною формою правління давніх поколінь. Се головний знак здо-

225

З.

ровля нашої народньої маси, який заповідає для української нації можливість великої будуччини. Стає очевидним, що в нестеменнім хаосі, в який ми попали, монархічна ідея вачиває кристалізувати українську націю. Доказують се такі, здавалось би, незвичайні факти, як прихильне відношення українського політництва до Представника найвисшої української архетократії за участь українського католицького духовенства в поминках Представника православного гетьманського Роду. Се знак, що вороги вже не матимуть тої радости, щоб у рішаючій хвилі бачити, як "Русь бореться з Русю", - як се було в давніх часах, коли ми й утратили через те свою державу.

Ввесь світ немов дріжить тепер у прочутті нової завірюхи. Страшна візія її так уявляється українському поетові над Дніпром:

І втретє вдарили гармати,
Замовкло все і всі -
І ті, що в ямах коло хати,
І ті, що в житі, у вівсі.

Коли ж вчетверте проревіли
Далекі постріли гармат, -
Криваве шмаття замість тіла
І пожарище замість хат.....

В великій тузі за рідним краєм своїм, в болю-ностальгії, бачить український нарід за морем рятунок в символі упослідженого Господаря-Команданта в такій завірюсі, що під його владою булаб можлива відбудова страшного пожарища над Дніпром.

Все те достаточно пояснює сердечне вітання Гетьманського Сина Данила українським народом за Великим Славом, [illegible] далекій..... Се очевидно історична подія, значіння якої не бачать тільки духово сліпі. Кристалізація української нації поступатиме все дальше і все скорше, поки та нація не дійде належного їй місця між великими народами світа.

Кождий з нас може причинитися до прискорення тої природної кристалізації, коли проявить хочби мінімальну активність в організуванні правого здорового руху та хочби мінімальну але систематичну жертвенність.

"Нова Зоря". Львів. 10.Жовтня 1937 року.Ч.77.

4.

Часопис в Детройті "Українська Зоря" в ч.28. з дня 16.IX.37 містить велику світлину Вельможного Пана Гетьманича Данила і відозву Детройтської організації Союза Гетьманців-Державників під заголовком "Витай Нам!" такого змісту:

ВИТАЙ НАМ!

Перший раз в історії України і Злучених Держав Північної Америки, на землю Вашінґтона явно став ногою український Престолонаслідник, правний представник українського трону, Гетьманич Данило.

У привіт представникові Української Землі й народу її - не стріляли з гармат, не виходив його витати представник уряду американського..... не оповіщає його приїзду американська преса великими буквами на перших сторінках, не розносить портретів його, бо.... він скиталець, і приїздить відвідати скитальців.... приїздить зложити від батька скитальця привіт синам і донькам скитальщини - вигнанцям з рідної та багатої землі батьківської, нині зруйнованої, ограбленої окрівавленої.... на чотири части роздертої України....

Престолонаслідник Данило - це представник маєстату нашої Батьківщини, якого нині світ не бачить і не визнає. Але не вина світу за це, що він не бачить нашого маєстату, ми ще не вийшли на вершок прослави - на шпиль гори слготи! Між самими нами ще не вмовкли в товпі голоси: "Распни Його! Бо він Цезаром себе називає! Распни, распни Його!...."

Аж тоді, коли ці голоси між товпою замовкнуть, аж тоді, коли серця юдів сокрушаться і коли вони засоромленим обличчям до окрівавленої, зраженої землі припадуть - роскаяними.... тоді, аж тоді і лиш тоді - світ побачить блеск маєстату Землі нашої. Він побачить сяйво його на вершках гір Карпат і Кавказу, у бистрих филях Дніпра і Амуру, на глибоких водах Чорного Моря, Балтику і Тихого Океану! І знатиме світ, що то сяйво маєстату української могутньої імперії - вітчини великого, вольного і щасливого Українського Народу!!!

Цего ми бажаємо, в це ми твердо й непохитно віримо. А тому й кличемо:

ВИТАЙ НАМ УКРАЇНСЬКИЙ ПРЕСТОЛОНАСЛІДНИКУ!

Витай нам правоправний, законний представнику великої Ідеї - -могутньої Української Імперії, яка виростає на землях освященних святою кровю героїв і мучеників великих!

Команда IУ Округа СГД в Детройті.

П ресовий Відділ
Гетьманської Управи.

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. 7242, т. 20, арк. 224-225

№ 116

Комунікат Пресового Відділу Гетьманської Управи (жовтень 1937 р.)

I.X.1937.

КОМУНІКАТ

Пресового Відділу Гетьманської Управи.

Саме дійшли перші ширші відомості про побут Вельможного Пана Гетьманича Данила в С.Д.П.А.

I2.IX. відбулося в Його присутності посвячення українського літака "Київ", що був придбаний Союзом Гетьманців-Державників Північної Америки й Канади з допомогою жертвенних українських патріотів і що відтепер стає власністю Українського Народа.

Треба сказати, що I2.IX.37 зранку була злива, що тривала аж до I2 год. дня, і це багатьох відрадило від відвідин "airport"у, де відбувалося посвячення, бо в запрошенні було вказане, що в випадку негоди посвячення переноситься на інший день.

Авсеж на посвячення зійшлося коло трьох тисяч народу.

При приїзді Високого Гостя на "airport" зустрів перед фронтом уніформованих членів СГД рапортом і коротким привітом Наказний Отаман СГД Н.Гуль.

По відповіді на те В.П.Гетьманича, перед ним продефілював відділ СГД.

Після цього відбулося саме посвячення літака "Київ". Виконали його Впр.О.-ювілят о.Николай Сіминович, в асисті Впр.о.ігумена Е.Теодоровича ЧСВВ., Всч.о.Олексіна і Всч.о.С.Коляра.

Урочистість посвячення закінчилось многоліттям Ясновельможному Панові Гетьманові Павлові, Вельможному Панові Гетьманичеві Данилові, та цілому Українському Народові, що його натхненно відспівали разом з Духовенством кілька тисяч народу, зібраного коло літака "Київ".

По посвяченні В.П.Гетьманич виголосив промову. Піднесений настрій та зворушені, радісні обличчя слухачів були відповіддю на цю промову.

Останнє слово "Слава !" з промови Пана Гетьманича підхопила маса народа, і це "Слава!" покотилося далеко по летунському полю.

Тоді коло меґафону став полк.О.Шаповал і виголосив:

"Слава нашому дорогому Гостеві, Гетьманському Синові, Вельможному Панові Гетьманичеві Данилові !"

Ціла маса присутніх ентузіястично гукнула тричі "Слава!".

-Його славному Батькові - Великому Українському Патріотові - Ясновельможному Гетьманові Павлові Слава!" -

знова кликнув у меґафон полк.О.Шаповал.

І знова покотилося тричі "Слава!" з тисяч грудей присутніх.

Після промови Гетьманич Данило зробив у новопосвяченому літаку в супроводі полк.О.Шаповала та нашого молодого летуна Харькова півгодинний лет над Шикаґом та Мічиґанським озером. Літаки "Україна" та "Львів" теж були в повітрі.

Далі в програмі дня був "пікнік", у якому взяло участь понад тисячу чоловік. Треба сказати, що всюди Пана Гетьманича супроводила уніформована, озброєна почесна варта з членів СГД.

На "пікніку" кожний - гетьманець і негетьманець, тут затерлися різниці, користали з нагоди бути близче до Пана Гетьманича та бодай пару слів почути з його уст. І Пан Гетьманич охоче й ласкаво розмовляв з кожним. Після гостини зробила вправи уніформована і озброєна крісами молодеча сотня СГД.

Пан Гетьманич сфотоґрафувався з молодечою сотнею, а також з уніформованим жіночим відділом СГД.

II.

I9.IX.37. в Шикаґу мав місце "Український День", улаштований з приводу відвідин Шикаґа Епископом Кир Констянтином Богачевським; мета "Українського Дня" була - зібрати гроші на укр. колледж у Стемфорді.

"Український День" відбувся в околиці Шикаґа в полі за чудової погоди.

Пан Гетьманич прибув туди в супроводі своєї почесної варти, що була в однострояx при зброї. Зішлося понад I000 чоловік. "День" почався службою Божою. Перед полевим вівтарем стали уніформовані члени СГД з американськими та українськими прапорами. Службу відправив сам Епископ з шістьма священиками.

По службі Божій полк.О.Шаповал представив В.П.Гетьманича Епископові, якому Пан Гетьманич переказав привіт від ЯВП.Гетьмана.

Тим часом вишикувалася молодеча сотня в однострояx. Пан Гетьманич запропонував Епископові прийняти параду цього відділу, на що Епископ згодився. Пан Гетьманич і Епископ пройшли вздовж фронту відділу. Цей цікавий момент зафіксував у фільмі Др.Сіменович.

Потому відбувся обід. Підчас обіду виголошено низку промов.

Коли доходила черга на слово Епископа, Др.Пелехович запросив на слово Високого Гостя. По промові Пана Гетьманича сказав слово Епископ. Промова Епископа, звернена до ЯВП.Гетьмана і Пана Гетьманича, була в дуже прихильних тонах до Гетьманського Руху. Після цього адвокат Пелехович прохав Вельможного Пана Гетьманича сказати останнє слово. Пан Гетьманич закінчив своє останнє слово закликом заспівати "Ще не вмерла Україна". Потім ще співали "Не пора". Піднесення було таке, що дехто з присутніх плакав.

"Український День", на якому були наші люди преріжних політичних напрямків, ось таким чином обернувся в величаву Українську маніфестацію, де домінувала обєднуюча гетьманська нота.

ПРОМОВА В.ПАНА ГЕТЬМАНИЧА ДАНИЛА
на урочистості посвячення літака "КИЇВ" в неділю
I2-го вересня I937 р. в Шикаґо.

Високопреподобні і всечесні отці !
Високодостойний Пане Головний Отамане !
Шановна Українська Громадо !

Лише 30 годин минуло, як я зійшов з корабля на Американську Землю.

Радісно мені, після цієї довгої подорожі серед чужих людей, опинитися тут, між Вами - синами і доньками Українського народу на Вільній Американській Землі. Особливо радісно мені бути зараз між Вами, що таксамо, як і численні наші Брати - українські патріоти в Европі та в цілім світі - працюєте разом зо всіма нами для одного Великого Діла.

Я приїхав до Вас по наказу мого Батька. В той же самий час я виконую обіцянку, дану перед роком делеґатові Союза Гетьманців Державників в Европі Головному Обозному Михайлу Гетьманові. Я тоді обіцяв завітати до Вас - моїх земляків в Америці та Канаді, коли буде закінчена летунська акція придбання нового літака "Київ". Союз Гетьманців Державників це чергове своє завдання виконав.Честь і слава йому за це ! Додержую свого слова і я.

Я щасливий, що нині разом з Вами на цій спільній нашій урочистості.

2234

III.

Батько наказав мені переказати Його сердечний привіт всім Вам - Достойникам Святої Церкви за Океаном. Батько сердечно вітає увесь Союз Гетьманців Державників Америки та його вірний і патріотичний Провід. Як рівнож сердечний привіт передає мій Батько всім нашим однодумцям і всім Вам - українським патріотам, що щиро співпрацюєте разом з нами для Святого Діла Визволення України.

Батько мій щиро дякує Союзу Гетьманців Державників Америки і його Проводові та всім нашим симпатикам за океаном за Вашу витревалу і патріотичну роботу, за Вашу активність і жертвенність на користь Української Національно-Державницької Справи ось вже так довгі літа !

Батько дуже радіє, що тут, між Вами за Океаном, зародилася думка розбудови української національної авіяції. Цьому ділові Батько надає важне значіння. Бо ще ні одна нація не здобула незалежного державного життя тільки самою ідеєю та самим словом.

Тільки ідея сполучена з орґанізацією матеріяльних сил народу може привести до перемоги. Те, що Ви тут за Океаном заходилися орґанізувати українське авіяційне діло, є важне не тільки тому, що дає змогу цілому ряду українських патріотів здобути знання цієї найважнішої ділянки техніки так потрібної для військової справи, але ця летунська акція ще важна й тим, що вона взагалі звертає увагу українського суспільства на величезне значіння матеріяльної сили в ділі визволення Народу.

Шлях, що по ньому працює Союз Гетьманців Державників, - -правильний ! Бажаю йому дальших успіхів. Щасти Боже !

Для мене є великою несподіванкою бачити тут, на цім полі американських горожан німецького походження, що разом з нами, Українцями, взяли участь в цім нашім святі.

Я хочу до них промовити в їх рідній мові.

До американських Німців В.Пан Гетьманич Данило звернувся цими словами:

Шановні Німецькі Гості !

Великою і приємною несподіванкою для мене є бачити Вас тут, на нашім святі. Вітаю Вас в імени всіх Гетьманців, що тут зібралися.

Український нарід сьогодні перебуває в стані важкої боротьби за своє незалежне, державне життя, боротьби яка точиться на всіх Українських Землях і прибирає, в залежності від обставин, різних форм. Сьогодні стремління Українців мати власну державу, бажання кувати власними руками своє життя охоплює все більші маси нашого народу. Хотіння це - ірраціональне і може бути порівняне тільки з глибоким релігійним почуттям

Одним із найголовніших ворогів, що перегороджують шлях наш до вільного життя, - це большевицька Москва, що захопила найбільшу частину нашої Землі. Але большевизм і як світогляд, в усіх його проявах, стоїть впоперек дороги до нашого національного і державного відродження. І тому ми його всіми силами поборюємо.

Тому ми з великим інтересом і захопленням слідкуємо за боротьбою проти цієї світової небезпеки в інших країнах і особливо в Німеччині. Ваша бувша батьківщина, дякуючи розуму і енергії її Провідника, цю небезпеку перемогла. За це честь їй і слава !

Я переконаний, що висловлюю Вам почуття всіх присутніх тут українських патріотів, передаючи Вам вислови симпатії до Німецького Народу і щирі побажання дальших успіхів в його тяжкій боротьбі !

Звертаючись дальше до кількатисячної маси Українців, скупчених коло меґафону, Вельможний Пан Гетьманич Данило сказав:

IУ.

Шановна Громадо !

Я щасливий, що мені доводиться брати участь в цій нашій українській урочистості. Щасливий бачити і відчувати, що в конкретній загально-національній роботі легко встановлюється порозуміння між всіми Українцями, яким дорога справа Визволення України.

Цю національну роботу Гетьманці ведуть і будуть далі вести аж до нашої перемоги, до здійснення наших національних стремлінь.

Я вірю і знаю, що шлях до нас знайдуть всі українські патріоти як серед молодого, так і серед середнього і старшого покоління нашого суспільства, всі Українці, яким ходить не про розпорошення, а про підготовку і обєднання всіх наших народніх сил до нового національного зриву. А що до цього зриву дійде, в це Батько і я глибоко віримо і будемо й нацалі для збільшення нашої внутрішньої єдности й сили непохитно працювати.

Хай буде цей новий літак, здобутий зусиллями щирих Українських Патріотів, носити імя "Київ" !

Хай буде він служити Ідеї національного скріплення і обєднання.

Хай нагацуватиме він, що ми ще й досі бездержавний нарід, поглиблюючи тугу нашу за вільним і незалежним життям і посилюючи нашу енергію до дальшої боротьби.

Хай служить він Україні !

Хай воскресне Вільна Незалежна Українська Держава !

Слава ! ----------

В І Д О З В А

з нагоди гостини Гетьманського сина Данила
перед Українського народу в Америці й Канаді.

Браття - українці і сестри - українки !

Незвичайну історичну хвилю переживаємо ми, сини й дочки українського народу, тут в далеких від Батьківщини заморських краях, бо бачимо і приймаємо Гетьманича Данила, сина Гетьмана Павла Скоропацського, а незвичайна та хвиля з отцих причин:

I. Це перший раз в історії, що гетьманський потомок з такого роду, що правив нашою Україною, відвідує американську землю й український нарід на цій землі.

II. Гетьманич Данило - це уроджений репрезентант-представник - і того достойнства, того великого обовязку ніхто йому відобрати не в силі. Щож він репрезентує?

Іменем свого Батька - ЯВ.Пана Гетьмана -

1.- Він репрезентує всі Землі України.
2.- Він репрезентує велико-українську історію - минувшість і - дасть Бог - Велику Будучність України.
3.- Він репрезентує леґальний, правоправний верховний Провід і Маєстат всієї України.
4.- Він репрезентує всі верстви і всі стани Української Нації.

З тих чотирьох причин українці й українки, що шанують цього високого гостя, тим самим шанують історію й будучність свого народу, шанують самих себе, бо наш високий гість як представник Велико-Української Леґальної Монархії - являється тим самим переємником правління наймудрішої з старо-українських жінок, Великої Княгині Ольги, і спадкоємцем блискучого лицарства сина її, Святослава завойовника, і престола Володимира Святого і "Правди" Ярослава Мудрого і величної шапки Мономаха і могутньої булави Богдана і важких зусиль двох попередників свого власного роду, многостраждальних Гетьманів Івана і Павла, та кровний звязок з іншими сла-

2/28

У.

ветними Гетьманськими родами нашої старої козацької України.

Во істину, цей молодий Високий Гість, що перебуває серед нас, в Америці, це живий символ всієї історії України від найдавніших часів аж по наші дні. Це такий символ, якого ні вибрати, ні сфлшувати не можна, бо він Волею Божою та історією нашою даний представник Гетьманських обовязків і прав.

Тисячлітня історія вчить, що доки українці шанували таких легальних представників своєї Землі і всіх верств свого народу, поти мали свою трівку і велику державу.

Українці в Америці й Канаді, без огляду на свої релігійні й політичні ріжниці, повинні пошанувати цей Рід в особі його представника, бо в цих тяжких часах тільки тим способом дадуть доказ свого політичного розуму, вироблення і правдивого патріотизму.

А тепер слово до Вас, Гетьманці Державники, наші однодумці та прихильники в Америці й Канаді ! Велика честь припала нам першим приймати і вітати у себе, на вільній американській землі, Сина нашого Я.В.Пана Гетьмана - і спадкоємця влади князів золотостроменного роду Володимира і Гетьманів "Славного Війська Запорожського та Всієї України".

Це сталося лише завдяки тому, що в многолітній боротьбі і витревалій орґанізаційній праці Союз Гетьманців Державників Америки внутрішньо скріпився і загартувався.

Нехайже від цього дня ще більше кріпшає наша орґанізація, ідіть до нас всі чесні і в Бога віруючі Українські Патріоти, бо тільки на таких може спертися влада Вільної і Соборної України, яку репрезентує молодий престолонаслідник її - Вельможний Пан Гетьманич Данило.

Українці і Українки! Достойно прийміть і привітайте нашого високого і дорогого Гостя скрізь, де він зявиться серед Вас! Щасти нам Боже!

Чикаґо.

Централя
Союза Гетьманців Державників.

Пресовий Відділ
Гетьманської Управи.

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. 7242, т. 4, арк. 226-228

№ 117

Комунікат Пресового Відділу Гетьманської Управи (листопад 1937 р.)

197

КОМУНІКАТ

Пресового відділу Гетьманської Управи.

"Український Робітник".Ч.45.
Торонто,Канада. 12.Листопада,1937р.

ВИТАЙ НАМ БУДУЧИЙ ГЕТЬМАНЕ УКРАЇНИ!

Витай нам Український Престолонаслідниче, Будучий Гетьмане Всієї України! Витай нам на канадійській землі! Українські патріоти Канади витають Тебе!- Витають у Тобі відгомін Прадідної Слави й Величі, незабутий ще відгомін поростаючої в пірря Недавнної Слави і Надій і Надію свою в будучому.

Скиталець Ти - скитальці ми, Доля наша спільна і надії наші одні--Незалежний Рідний Край, а над ним Могуча Булава Богдана в руках Твого Батька. А по Нім у Твоїх. То ж і діла наші й стремління одні: Добути Волю й Незалежність Рідному Краю.

Витаємо в Тобі Звено, що звязує нас з Минувшиною нашою - князями славетними нашими: Святославом, Володимиром, Ярославом, Романом, Данилом; з гетьманами нашими славетними: Богданом, Петром, Іваном, Павлом. Витаємо в Тобі себе самих - і тих що жили, і тих що живуть,і тих що будуть жити - націю нашу персоніфіковану в Твоїм Гетьманськім Роді.

Витаємо в Тобі надію молодого, доростаючого покоління України,що невдовзі озброєне кровавим досвідом батьків своїх і своїм молодецьким запалом, продовжуватиме під кермою Твоєю зачатий і дасть Бог закінчений батьком Твоїм, Гетьманом України, Чин - завершення "шалених задумів" Велитня Богдана, й продовження й побільшення Слави України, від Вислока річки по Кавказ і Каспій.

Бємо чолом Тобі по прадідному козацькому звичаю - ми, ті всі,що горять любовю до Рідного Краю й його якнайскорше Вільним і Незалежним бачити бажають - і з любови тієї своє степове свавілля послухом Родові Твойому обмежити готові. Бємо чолом і кличемо: ВИТАЙ НАМ БУДУЧИЙ ГЕТЬМАНЕ НАШ!

Хай Тобі королівська країна, прибрана вітчина наша, Канада, привітною і приємною стане! Хай та радість і те одушевлення, що ними прийме Тебе український патріотичний загал Канади, скаже Тобі, що Твоя праця для України нашої рідної не пропадає намарно: що є охочі слухати й працювати й разом вдаряти: За Правду! За Славу! За Прадідну потоптану ворогами Честь!

А наш недавній нерозум забудь! Забудь, що ми Прадідну Славу нашу Батьком Твоїм Страдальцем з пороху підняту - в порох звалили наново.

Так більше не буде. Не може бути! Бо стогони й прокльони народу нашого на наші голови спадають і совість нам спокою не дає. Страшні наслідки нерозумного поступку нашого знищимо! А ті, що нас до поступку цього намовили, тяжку покуту від нас приймуть за те, що ми, замість в промінних Рідної Волі вигріватися, тужити за нею мусимо під нагаями чужинців, що обсіли Землю Нашу, як сарана.

З глибини серця нашого подяку складаємо Ясновельможному Батькові Твойому, що нам Тебе в гості післав. Усі українські державники Канади ввесь час прагнули побачити між собою Сина Многострадального однак невгнутого Гетьмана Всієї України Павла. Їх бажання сповнилось: Ти є між нами. Слава!

У нашім національнім лихолітті Ти станеш для нас Провідною Зіркою, Маяком, що кермувати буде нашими кроками в нашім поході до Незалежности нашої Славної Многострадальної Батьківщини. І велика дяка Всевишньому, що нам зберіг Твій Рід. У нашім змаганні за незалежність Рідного Краю Він буде для нас запорукою, що ми будемо забезпеченими перед міжусобицею за "кращих кандидатів" в гетьмани, що було нещастям для нас в цілій історії нашій.

Хай живе Незалежна Україна! Хай живе її Гетьман Павло!

Витаємо Тебе Будучий Гетьмане Наш, Данило!

"Український Робітник". Ч.46.
Торонто. Канада. 19.Листопада,1937р.

ПОБУТ В.П.ГЕТЬМАНИЧА в ТОРОНТО.

Українське Торонто під кінець м.тижня переживало дні національного підйому. Українці Торонта вітали свого Престолонаслідника, їх Світлість Вельможного Пана Гетьманича Данила Скоропадського. І як вітали! Вітали, як ще нікого передтим. Небувалий ентузіязм і національна гордість розпирали їх груди. Чутливішим текли сльози зі зворушення й радости з очей. Хто був, той бачив і призна сть, що так було. А були не тільки віддані до скону гетьманці. Були українці всіх можливих напрямків релігійних і політичних. Були й вороги, може вже тільки бувші. Усі були й усім стихійний ентузіязм наповнив єство. Подібний ентузіязм можна було бачити в початках нашого національного воскресення в 1917-ім і 18-ім роках у Східній Україні й Галичині. Побачивши свого Гетьманича, пізнали вони в Нім усі самі себе, своє національне я: нескривлене, непідшахроване чужим розумуванням і чужим змістом - своє рідне. Кров праціднів гримко відізвалась у них у ті хвилини. Промовила своє слово Нація. НАЦІЯ - праціди, діди, батьки, сини, потомки будучі - звязані всі почуттям спільного походження й спільної крови; спільними днями слави, спільними терпіннями в минулому й спільними надіями в будучому. Хіба ж можна голос цей здавити, коли він уже відозвався? - Нема сили, щоб його здавила!

У ті дні побачили вони те Звено, що докупи цементує Націю, - хоч може деякі, завзятіші, й хотіли б були поставитись байдуже, або й проти. Маєстат Української Нації, що невидимим блеском сіяв від Члена Гетьманського Роду, кровно звязаного з кількома іншими гетьманськими родами України, став в цілій своїй величі перед ними й їхні людські сили були за слабі, щоб тому блескові опертися.

Ось кристалізований Осередок, що за ним многі українці ЩЕ шукають! Тільки навколо ЦЬОГО Осередка може вирости прекрасний кришталь: Українська Держава. Усякі шукання за іншими, штучними осередками - це шамотання в сліпій вулиці, а для нації - це спинювання її кристалізаційного процесу, що веде до національної катастрофи.

Три публичні виступи мав Вельможний Пан Гетьманич у суботу й неділю, 13-го й 14-го листопада 1937-го року: на концерті в його честь, влаштованім Союзом Гетьманців Державників в суботу в Народнім Домі, Ліппінкотт вул.ч.191, на спільнім обіді в гр.-кат. парохіяльній салі на Беторст вулиці в неділю по Службі Божій і на приняттї торонтських українців, що його влаштував СГД в неділю вечером в Кінґ Едвард готелі. Скрізь надзвичайний підйом і одушевлення. Репортери..... прозьби їхні... дозволи й відмовлювання їх бажанням сензації.... схвильовання українців, їх горді й радісні погляди карбували ті небувалі в історії України дні.

Приїхав будучий Гетьман України залізницею в суботу, дня 13-го листопада Р.Б.1937, о год. 3.35 попол. до Торонта. На двірці, вилаштувані в два ряди чекають свого Гетьманича 40 зорґанізованих, під проводом свого окружного осаула Й.Обельницького, членів СГД з Торонта, Ошави й Кіченеру, в одностроях. Серця бють зо зворушення й радісного напруження. Надходить Пан Гетьманич. Його супроводжає молодий, енергійний кошовий 4-го Коша СГД у Виндзорі п.І.Гевусь. Позір! в право глянь! Військовий відділ СГД - як струни. Короткий перегляд відділу Дорогим Гостем і Вельможний Пан Гетьманич, окружений вірними гетьманцями в автах, відїзджає до свого хвилевого помешкання, до Кінґ Едавард готелю.

198

3.

Концерт. Год.8.30 вечером того ж дня. Саля заповнена.У салі 400 місць на долині а 200 на ґалєрії. Здовж салі аж до кінця рядів крісел стоять рівним рядом січовики-гетьманці під командою загартованого гетьманця, довголітнього кошового п.Л.Приймака. Входить В.П.Гетьманич у супроводі гол.обозного п.Мих.Гетьмана, окр.осаула п.И.Обельницького й кошового п.Гр.Стадника. Хор на сцені ще не зачав співати гимну, а публика на салі немов зрушена якоюсь внутрішньою силою, як на команду підноситься й стоючи чекає входу В.П. Гетьманича. Хор співає "Ще не вмерла" й В.П.Гетьманич, вистоявши аж до закінчення співу національного гимну, супроводжений головним обозним, займає почесне місце на середині першого ряду крісел. Цілий перший ряд і другий заповнили гетьманці в однострояx. З чужинців на салі запрошені: Дост.В.Д.Робінс, посадник міста Торонта й п.С.Г.И.Снайдер, один зо співвласників і видавців "Де Івнінґ Телеграму-у".

Над сценою довгий, великий, на синім полотні золотими буквами напис:"Витай нам будучий Гетьмане!" У низу, на переді сцени, портрет Ясновельможного Батька В.П.Гетьманича, Їх Світлости Гетьмана Всієї України Павла, обгорнутий кошовим прапором. На сцені - хор з гр.-кат. парохії з Вест Торонта під управою п.Мик.Юречкова. Співаки в національним строях. Програма:

2/ Представлення ваги хвилі - п.Мих.Гетьман, 3/ Хор - "Єднаймось діти України", 4/ Привіт п.С.Г.И.Снайдера /посадник міста, що мав цю точку, запізнився й тому склав свій привіт на початку другої частини програми/. 5/ Скрипкове тріо - панни Шкляр. 6/Привіт д-ра Василя Яремія, 7/ Дует "Люблю дивитись" - пп.А.Ландрі, француз, і Г.Мостовий, 8/ Баритон.сольо "Ой Дніпре мій Дніпре" - п.Мик.Кушко, 9/ Промова В.П.Гетьманича.

II.Частина: 1/ Привіт посадника міста, Дост.В.Д.Робінса, 2/ Хор - "Живи Україно", 3/ Скрипка - вязанка українських пісень, - панна Ст.Фута, 4/ Сопр.сольо "Тихий сон" - Панна Щурик, 5/ Гітара - п-на Ант.Брикович, 6/ Скрипкове тріо - панни Шкляр, 7/ Хор - "Шумить гуде дібровонька", 8/Хор - Нац.гимн, 9/ Державний гимн.

Хор під умілою управою п.М.Юречкова співав надсподівано добре.

На загал, програма випала бездоганно.

Однак, хоч як гарним не був би концерт, то не його слухати публика заповнила салю Народнього Дому. А заповнила її в першій мірі тому, щоб побачити й почути промову молодого Гетьманича України. І ось, розпорядчик концерту дл.В.Яремій попросив на сцену В.П.Гетьманича. У салі загуло від оплесків. Зібраний народ підвівся як один. Під нічиїм впливом, під нічиїм наказом - сам.,усі як один! - Побачив перед собою перший раз у своїм житті нащадка преславних гетьманів України; повіяло на нього Гетьманщиною, славою давньою й очайдушністю й не раз свавіллям Запоріжжа, димом Царгороду, Скутару, бренькотом зброї з під Ґвотих вод, Конотопа, Москви і гомоном повних віри в своєї сили слів Великого Богдана: "Я малий і незначний чоловік, але так мені Бог дав, що я став самодержцем руським". Ціла історія України промайнула мов радісний сон.

Ціла історія України немов була виписана на Тім, що зараз оце вийшов на сцену - стрункий, високий, вродливий, з розумним високим чолом Гетьманич України. Слава! Слава! Слава! Слава Гетьманичу! - загуло в салі! зрив ентузіязму успокоївся й саля мов завмерла так тихо стало. Чекають на промову Того, що Його так довго очікували. І він почав. Чистою як кришталь українською мовою, кожне слово до подробиць обдумане, залізно льогічне. Багато може були здивовані почувши таку чисту мову з уст "москаля", як їм закриваючи правду довший час вірити казали..... хай і не згадувати того.

4.

І почули вони, одурювані, у тій хвилині гнів на тих, що їм у неправду вірити казали. А правду - почули вони тепер самі. І треба було бачити, яке напруження уваги й усього єства слідно було на лицях слухачів. Кожне слово втягали в себе, як губка воду. І ще й ще! Разів кілька підчас промови саля гриміла гучними оплесками. Ентузіязм зростав. Закінчив свою промову В.П.Гетьманич окликами : "Слава Україні!" "Хай живе король В.Британії Юрій VI!" Тут уже немов рокіт грому покотився по салі - рокіт оплесків і ощу - шевлених окликів в честь Високого Гостя. Гетьманич Українець ще - був собі за одним стиком з українцями їх симпатії й любов - навіть противників,навіть ворогів чесних.

По концерті підходять члени й громадяни й просять, щоб їх представити В.П.Гетьманичеві. Їх представляє гол.обозний; просять о автограф на памятку, бо не знати чи ще коли будуть мати змогу бачити й дотикатись Сина Гетьмана України.

По концерті, В.П.Гетьманич і всі члени поїхали до фотографічного ателіє п.Стасюка при Квін й Спадайна вулицях, щоб спільно знятись. Знято дві групи. Одна - В.П.Гетьманич тільки з членами в одностроях, і друга - В.П.Гетьманич в окружені членкинь в організаційних шапочках і членів, що прибули без однострої́в. По знимці В.П.Гетьманич відїхав на спочинок.

Другого дня в неділю, дня 14 листопада, В.П.Гетьманич у супроводі старшин СГД і умундурованих гетьманців вислухав Службу Божу, на якій Всеч.о.Каменецький виголосив високопатріотичну від щирого серця промову й запросив їх Світлість зо свитою на спільний парохіяльний обід. На обіді тім по промовах о.Каменецького, гол. обозного СГД,п.Мих.Гетьмана, п.Сували й заст.голови парохії п.Миронюка, В.П.Гетьманич виголосив свою другу промову. Саля немов завмерла. Народом заповнена вщерть, а шелесту одного не чути. Завмерли всі, щоб часом не пропустити якого слівця з промови. Від часу до часу гремить саля оплесками й окликами "Слава!" Очи всіх і увага всіх сконцентрована весь час на Особі Сина Гетьмана. Видно як деякі утирають сльози. Сльози зворушення й щастя, бо промова Гостя не є жалісного роду. Мило глянути й радіснивитись було на ту духову сполуку народу зо своїм будучим монархом. Ех, коби так увесь народ! Та, на жаль, в теперішніх умовинах є річчю неможливою, Післанцеві Ясновельможного Гетьмана зійтись з усіми українцями, щоб ті побачили, як ганебно ощукували їх їхні провідники із схаотизованої інтеліґенції.

По принятті, о год. 1.45 В.П.Гетьманич відійшов до авта, що чекало перед церквою. Від дверей аж до авта стояв подвійний кордон січовиків, а за їх плечима народ, щоб поглянути на Гетьманича України. Пращаний сердечними окликами й помахом рук відїхав В.П. Гетьманич до готелю.

Того самого дня вечером відбулось офіційне приняття їх Світлости Союзом Гетьманців-Державників Торонта в "синій кімнаті"Кінґ Едвард готелю. Приняття це було народне, вступ для всіх вільний. Саля вмістає 125 людей при столах, а засіло до спільної вечері 131 - надвижка засіла при столі в сальоні, бо на салі не було вже місця. Господарем приняття був др.С.Сукмановський. З чужинців - був великий приятель українців, а спеціяльно гетьманців, гарматний полковник О.С.Голіннрейк, що під його командою брали члени СГД вишкіл у канадійській міліції.

Гол.обозний СГД Канади п.Мих.Гетьман привітав їх Світлість В.П.Гетьманича від імені Союза Гетьманців Державників Канади й передав провід вечера др-у Сукмановському. Господар приняття розпочав приняття піснею "Не пора". По співі о.Каменецький провів молитву перед їдою. По вечері промовляли: Др.С.Сукмановський, о.Каменецький, полк.Голіннрейк, адв.Гуменюк від українських про-

199

5.

професіоналістів, п.Паславський, п-а Кібзей від жіноцтва, п.М. Шкура від молоді й п.С.Сувала від зорганізованих українських робітників - Українських Робітників Клясократів Канади.

Найкращими й найбільш змістовними й льогічними промовами були промови п-и Кібзей і п.С.Сували. Кінцева - перед промовою В.П. Гетьманича - промова п.Сували своїм патріотизмом і своєю льогічністю виводів, своєю вірою, захопила присутніх і вони довгими рясними оплесками апробували її. А в промові тій п.Сувала заявив, що 90 відсотків українського хліборобського населення України були за Ясновельможним Паном Гетьманом і що не народ завалив Українську Державу в 1918-ім році, але розвалили її й не дозволяють їй відновитись щей тепер, всі оці захаотизовані українські інтеліґенти, партійні лідери/ що їх на наше нещастя, в Україні підчас її послідного короткого незалежного державного існування, було переважаюче число. Та народ чимраз більше навчається політично думати й недалекий той час /промовець сподіється його вже в 1938 році/, коли вони залишаться ґенералами без війська, бо народ піде за голосом своєї душі - за рідним традиційним проводом Української Нації, П роводом Ясновельможного Гетьмана України Павла, а коли б, не дай Боже, Його не стало, за проводом Його Сина, тепер нашого вимріяного дорогого Гостя.

Закінчив свою промову п.С.Сувала заявою від імені українського зорґанізованого національного робітництва, що коли їх Світлість Гетьман України закличе до будови держави, то українське робітництво, як стоїть тепер, так стане й тоді, муром коло Нього й не дасть удруге схаотизованим українським інтеліґентам завести своєї нації в пропасть, своєю кровю й своїми кістками погноїть рідну землю під зріст Української Незалежної рідної Гетьманської Держави.

. Відповідаючи на всі оці привітальні промови В.П.Гетьманич виголосив промову накінці/всі промови їх Світлости будуть подані в чергових числах "У.Р."/. Національним гимном закінчилось це памятне історичне приняття.

Цілий наступний день, понеділок, дня 15-го листопада, В.П. Гетьманич приймав різних людей, а вечером того ж дня українська молодь запросила В.П.Гетьманича на чайок до салі під українською гр.кат.церквою на Беторст вулиці. Молодь залєктризована вісткою про приїзд українського "принца" зібралась численно як рідко коли.

П рибувшого Пана Гетьманича привітала радісними оплесками й окликами. Потім, щоб уволити просьбам молодців і дівчат, гол. обозний за апробатою їх Світлости проголосив, що можна підходити до В.П.Гетьманича й бути представленим. Підходили по черзі всі й В.П.Гетьманич стискав їм руки витаючись.

Засіли до столів. Говорили промови. Молодь зо зворушення не могла докінчувати своїх промов, однак з їх хвилювання й глибоких віддихів пізнати було що в їх душах діється. Гетьманич України полонив їх щирі молоді, незіпсовані ще серця. Гарну, розумну й плинну промову виголосив студент університету п.Фр.Гулєнчин. Крім нього промовляли: Голова вечера п.М.Шкура, о.Каменецький, п-а Марійка Остапович, голова дівочого відділу Б.У.К.-ів з Вест То - ронта, п.П.Шкура й п.Мих.Луцик. Пан М.Шкура вказав на те, що нігде в історії не знайдуть, щоб син монарха приходив на забаву молодих синів і доньок бідних робітників, щоб не цурався, так як це робить їх Світлість П ан Гетьманич. За це вони за В.П.Гетьманичем в огонь підуть. Послідний промовець, до глибини душі схвильований сказав: Ми думали, що Ви Ваша Світлосте, такий як то ми вже нераз бачили зо старого краю: старий, з бородою, строгий...Але тепер, коли б Ви збирали армію, то ми всі /і тут повів рукою навколо/ підем. Більше.... . я не можу..... говорити...../і сів під оплески всіх/.

По чайку, при звуках музики з радіо почались танки. Молоді

дівчата з початку несміло, а потім більш сміливо просили дозволу потанцювати з Вельможним Паном Гетьманичем. Пан Гетьманич танцював коротенько майже з кожною дівчиною. Забава прибрала вигляд забави в родині - забави братів і сестер зо своїм Най - старшим Братом. Під час танків перерване забаву й п.Стасюк зняв спільну - В.П.Гетьманича з молодю - знимку. Потім відбувалась ще коротко забава й В.П.Гетьманич відїхав домів.

У вівторок, о 6-ій год. вечером запрошено В.П.Гетьманича на збори й вечеру Секції Молоді Торговельної Ради /Йонґ М ен'с Секшон "Трейд оф Борд"8, де В.П.Гетьманич, на прохання голови Секції, в присутности поверх 350 слухачів, виголосив короткий про Україну й її змагання до незалежности реферат. Від 8-ї год. до II.30 вечера перебував В.П.Гетьманич в окруженні самих членів СГД на орґанізаційних зборах I-го й 2-го кошів і відтак на вечері в заслуженого члена СГД п.Т.Лещука; в середу на принятті в домі українського промисловця п.Паславського, а в четвер в гостині в домі родини гетьманців п-ва Годованських. У пятницю їздив В.П.Гетьманич до водопаду Ніяґара й повертаючи був на зборах молоді В.У.К-ів при гр.кат. парохії в Гамілтоні, де парохом є о.М.Оленчук.

"Український Робітник". Ч.47.
26.листопада 1937р.
Торонто. Канада.

ПРОМОВА В.П.ГЕТЬМАНИЧА ДАНИЛА НА КОНЦЕРТІ в ТОРОНТО, 13.листопада, 1937.

Високопреподобні і всечесні Отці!
Високодостойний Пане Головний Обозний!
Дорогі гетьманці і гетьманки!
Шановно українська громадо!

Продовжуючи обїзд наших національних осередків за океаном довелось мені відвідати й Ваше Торонто, поважний центр української еміґрації в Канаді, як рівнож осідок Пана Головного Обозного Союза Гетьманців Державників і "Українського Робітника".

Сердечно вітаю всіх Вас - незалежно від Вашої реліґійної чи політичної приналежности - вітаю як молодий українець, якого таксамо як і Вас болить доля нашої України.

Переказую Вам рівночасно привіт від Батька мого, від всіх наших активних співробітників - гетьманців, від наших однодумців і прихильників, нарешті від моїх особистих приятелів - патріотів українських, що з усіма нами стараються по мірі сил своїх високо тримати прапор Української Державної Ідеї.

Я знаю, що в салі цій зібралися не тільки гетьманці і прихильники Гетьманського Руху, але також і представники інших політичних напрямків; не тільки греко-католики і римо-католики, але також і православні, а може українські представники ще й інших християнських віроісповідань.

Ця ріжноманітність не відштовхує мене й не лякає, навпаки: вона вабить мене до себе, бо серед цієї маси ріжних облич українських бачу я ЩОСЬ, що ВСІХ нас обєднує й створює з нас одну спільноту. Це ЩОСЬ, це спільна база, на якій всі ми можемо сходитись і спокійно говорити, це гаряче бажання України. України Вільної і Незалежної! /гучні оплески/. І думаю, що нема сьогодні людини, що називала б себе українцем і ТАКОЇ України не хотіла! /оплески/

Вже 20 літ минає після того, як Україна прокинулася до нового державного життя. І прокинулася з тим, щоб в скорім часі в муках занепасти.

200

7.

Великою трагедією всіх нас, свідків тогочасного нашого національного підйому і занепаду було, що національний зрив наш відбувався не виключно під гаслами національними українськими, натомість йшов в фарватер революції всеросійської, яка мала інтернаціоналістичне наставлення.

Багато з тих, що в той час брались кувати долю України, у великій своїй більшости політичні романтики, не могли, бо не уміли, налагодити державну роботу. В наслідок цієї першої нашої невдалої спроби була наша Батьківщина роздерта на чотири частини, а на найбільшій з них запанував і досі панує дикий московський большевизм.

Не хочу тут кидати каміння в тих, що спричинилися до цієї нашої поразки. Можливо, що аналізуючи недавне минуле в історичній перспективі можна - приймаючи на увагу всі тогочасні обставини - знайти для неї пояснення. Але сьогодні мусимо думати не заднім числом, а вдумчиво й спокійно дивитись вперед, старанно стараючись оминати старі помилки. Стосується це в першу чергу до нашого середнього й молодого поколінь, до тих, у руки яких Провидіння, може вже в не так далекому майбутньому покладе долю України.

Сьогодні ми стоїмо в періоді внутрішнього зросту, накопичення внутрішніх сил. Це відчувають ВСІ, що активно працюють у визвольному русі. Відбулася вже й далі відбувається переоцінка політичних цінностей. За останні 17 літ пророблена величезна ідейсльогічна робота, яка дала цілому українському політичному думанню новий імпульс, новий ДЕРЖАВНИЦЬКИЙ напрямок. Державницький підхід до всіх проблем української дійсности захоплює сьогодні все ширші політично-активні національні кола.

Є це стремління оцінити наші давніші і близчі історичні помилки, а знайшовши корінь лиха, в майбутньому його радикально усунути; стремління шукати основи для нашого державного відродження в історичних джерелах нашої державности; стремління сполучити нашу здорову державну традицію з духом активної, завзятої боротьби.

Сьогодні серед цілого українства можна спостерігати стремління до обєднання, до зайдення кристалізаційного національного центра, що довкола нього можуть згуртуватися всі здорові, активні й творчі сили українські. Стремління це природне й здорове. Викликане воно внутрішнім духовим зростом українства, як рівно ж свідомістю, що нова світова завірюха, якої передвісників бачимо вже в цілому ряді місць на земній кулі, може захопити й українські простори; викликане воно бажанням щоб ці грядучі події не заскочили нас непідготованими, як у 1917 році.

І тому українські патріоти-державники сьогодні гарячково працюють, плетуть сітку звязків серед цілого здорового українства, коли необхідно, то через голови існуючих політичних організацій. Бо можливо, що часу залишилося вже небагато.

Своїх завдань свідомі й гетьманці. Вони знають, що несуть на своїх плечах українську державну традицію, яка накладає на них великі обовязки супроти цілого українського суспільства. Обовязків вони не боятьоя, бо вірють в правильність шляху по якому свідомо йдуть, вірять у ласку Божу й у свої сили.

На завдання свої дивляться вони широко. Стараються українську справу охопити в усій її повноті як з унутрішньо політичного так і з зовнішньо політичного боку.

Гетьманці знають, що вони є тільки частиною цілого. Але свідомі своєї відповідальности, вони хочуть бути частиною творчою й активною. Хочуть творити духові й організаційні рамки для цілого українського визвольного руху, бо знають, що без цього національна сила наша при новому зриві знову розпорошиться.

Але стоячи твердо на своїх засадах гетьманці ніколи не відкидали й не відкидають співпраці з українцями, що належать ще

сьогодні до інших політичних уґруповань, коли вони бачуть у цій співпраці користь для спільного визвольного Діла.

Я не знаю ще канадійської еміґрації, але відчуваю, що й тут зрозуміння, таксамо як і на американській землі. Відчуваю, що тут таксамо, як там, працюють не еміґранти, приголомшені злиднями - духові й фізичні невільники - але вільні й сильні українці і українки, свідомі своїх обовязків не тільки по відношенню до своєї нової, прибраної Батьківщини, але й по відношенню до Батьківщини старої, Матери України. Обовязки ці є великі. Полягають вони в першу чергу в тім, щоб зрозуміти, ЩО властиво відбувається на українських Землях в Европі, а зрозумівши - допомогти.

Еміґрація польська відограла велику ролю в державнім відродженні Польщі. І я вірю, що і наша еміґрація за океаном, еміґрація ще молода, виконає свої обовязки супроти України.

За майбутнє нашого Народу я не боюся, бо вірю в його здорові й творчі сили. Вірю, що здорова національна стихія наша зметe з народнього нашого тіла й заразу московського большевизму, а всі українські державники знайдуть шлях один до одного й обєднавшися під покровом одної Керівної Ідеї в творчім пориві здобудуть і відбудують нашу Україну!

Україні слава! ----------

Приняття В.П.Гетьманича на Вест Торонто.

Захоплення Особою В.П.Гетьманича дійшло до свого вершка підчас приняття влаштованого гр.кат.громадою до спілки з І-ім Кошем СГД на Вест Торонті дня 21-го листопада ц.р. Орґанізатором приняття в честь Високого Гостя й головою на салі був Всеч. о.Сулятицький. Зорґанізування цього небувалого торжества й його переведення показали, що в о.Сулятицького є небуденні орґанізаційні здібности. Скрізь видно було солідну підготовку й обдуманий плян. Однак важливішим тут був дух, відчуття, що ним українська громада витала свого Гетьманича. Той дух говорив все. Він сказав, що українські душі різними позиченими, чужими формами захлороформувати годі.

Ранком, о год.10.30 приїхав В.П.Гетьманич у супроводі гол. обозного СГДК. до гр.кат. церкви на Вест Торонто. Церква прибрана британським і українськими прапорами. Перед церквою, в дверях, - гетьманці в одностроях, з кошовим прапором, а здовж, від сходів аж до вулиці, вилаштувані два ряди, дві почесні лави тих же умундурованих членів СГД. В.П.Гетьманич у товаристві своєї свити пійшов в церкву й помоливши засів на спеціяльно для Нього приготовленім фотелі коло престола. По боках стояли два крісла для свити - гол.обозного й окр. осаула.

Почалась Служба Божа. Всеч. о.Сулятицький перед проповіддю в патріотичних, щирих словах пояснив вагу хвилі й розсказав кого сьогодні вірні парохіяни мають поміж собою в церкві. Потім виголосив відповідну до евангелія проповідь.

По Службі Божій, перед церквою знято знимку, а за короткий час зачалось на долині, під церквою, в парохіяльній салі, приняття. Надійшов Пан Гетьманич. У дверях привітано Його хлібом і сіллю. В.П.Гетьманич хліб приняв, а саля переповнена народом загреміла окликами "слава". І видно було по лицях, що ті оклики є від щирого серця. Нарід підріс у своїх власних очах. Перестав думати в тій хвилі, що він нижчий від других народів. Подих прадідньої слави, що овіяв його в цій хвилі, перемінив в одній хвилі його почування. Слава! Слава! Слава! В Його Особі бачили себе.

Позасідали до столів. По лівій руці Гостя господар приняття о.Сулятицький; по правій стороні гол.обозний. Всі столи заняті, багато людей стоїть, бо нема місця. Обслуговують гостей молоді

201

дівчата в пишних національних строях. Отець парох проводить молитву й починають їсти. Потім почались промови. Насамперед виголосив привітальну промову місцевий кошовий п.Д.Чабак. Розповів змагання перших піонірів найстаршого гетьманського коша в Канаді, висказав свої почування сердечні й своїх членів і заявив, що тепер відділ його піде в наступ на проломання перешкод для ідеї зо збільшеною силою, щоб прискорити час приходу воскресення прадідної гетьманської України.

По тім говорив п.В.П рихода, голова запомогового брацтва,що при парохії. Він заявив торжественно, що брацтво, що до цього часу кооперувало завжди в Союзом Гетьманців Державників, тепер, побачивши на свої очи хто є той Гетьманич, не хоче знати ніякої іншої ідеї, крім гетьманської, бо не вірить уже, щоб якась інша ідея змогла принести Україні волю.

Від професіоналістів говорив голова їхній др.В.Яремій, по вірі православний. У щирих словах пожелав гетьманській ідеї успіху й побажав якнайскоршого приходу назад тої хвилі, коли в Київі засяє булава в руках Я.В.Гетьмана Павла. По нім говорив окр. осаул п.Й.Обельницький, заявляючи вірність ідеї й її представникові аж до скону.

Від жіноцтва витали Пана Гетьманича п-ні Залізняк, яка добре приготованою й обдуманою мовою й щиро, привітала Гостя як українського Престолонаслідника й висказала побажання, щоб якнай - скорше повстала Гетьманська Держава, бо в ній найде собі належні права, а в потребі й монархині, українська жінка. Дальше зложив привіт др.Сукмановський, а по нім гарною промовою від молоді привітала Пана Гетьманича п-а Остапович.

По промові п-и Остапович промовляв пол.обозний п.Мих.Гетьман. Говорив про леґенди різних народів і відтак про українські, що вказують українській нації шлях до походу вперед до слави.

Цей шлях це: християнство, монархізм і лицарство. Коли по тім шляху йшли наші прадіди, - доходили до слави й могучости.Коли з нього сходили, - наставав розвал. Так учить історія. Тому бесідник завізвав присутніх, щоб над цим думали й з того шляху не збочували ніколи.

На кінці, під грімки оплески присутніх і під окликами "слава", попрошений господарем, почав промовляти В.П.Гетьманич. Саля завмерла, як і при попередніх промовах. Боялись слухачі пропустити хоч одне слово. Промову дорогого/видно було по їх лицях, що в вогонь за Ним скочилиб/ Гостя кілька разів переривано оплесками. Ентузіязм змагався. Окликом "слава Україні,"Пан Гетьманич промову скінчив. Ентузіязм дійшов до свого вершка. Саля гуділа від захоплення.Для неї не було тепер інших авторітетів крім Бога на небі й висланника Гетьмана України, що оце сидів на почесному місці поміж своїм відданим народом, при столі.

Господарем торжества, Всеч.о.Сулятицький запропонував відспівати многоліття королеві Юріївні, Я.В.П.Гетьману, й В.П.Гетьманичу, по черзі. Відомий співак, пан Мостовий почав, а народ підхопивши співав цілим своїм єством, з глибини серця. Ціле прийняття мало зовсім родинний характер. По відмовленні молитви гості повиходили зза столів і багато з них, ті, що сміливіші, підходили до Пана Гетьманича й за щастя вважали собі, коли могли бути представлені Йому, щоб Він стиснув їм руку. Близько ціла година проминула на писанні автографів на знимках, що в великій кількости появилисьна салі. Мабуть фотографові п.Стасюкові прийшлось довго в ночі сидіти, щоб зробити їх так багато. На тих знимках Гість підписувався.

По принятті В.П.Гетьманич, в окруженні малого гуртка людей удався до резиденції о.пароха, де проведено короткий час на ба-

лачці. Тут п.Д.Возьний, один з піонерів Січей у Канаді іменем І-го Коша запросив В.П.Гетьманича й усіх присутних до себе на вечерю. П.Гетьманич запрошення з охотою приняв.

Звідси відїхав Пан Гетьманич до свого готелю докінчувати писання листів, а в 6-ій год. був вже на вечері, де зібрались деякі гетьманці й негетьманці.

По вечері вислухав В.П.Гетьманич вечірню, а по вечірні, побувши в резиденції о.пароха, удався зо своєю свитою й у товаристві Всеч.о.Сулятицького на Академію Концерт у свою честь. Концерт, під управою діригента п.Єречкова, складався з хорових співів, національних танків, сольоспівів, гри на скрипці, на пяно, на гармоній й ґітарі і з промов. Одна мала дівчинка, п-а Любка Чабак, гарно віддеклямувала довший вірш.

І тут мав В.П.Гетьманич, вже 6-у з черги, теперь уже прощальну, промову. Як тільки Всеч.о.Сулятицький попросив до слова Їх Світлість, саля загула ентузіястичними окликами "слава" й завиваючими оплесками.

Втихло. В.П.Гетьманич вийшов на сцену. Знову те саме - оплески й оклики "слава"!

Слухаєш це все й сльози радости тиснуться чогось до очей - багатьом. І думаєш: ех, щоб так можливо було піти таким трюмфальним маршом оцему нащадкові гетьманів поміж народ по Україні широкій. Ціла Україна спалахнула б у одну мить вогнем гніву до ворогів! Без жадної пропаґанди в пресі, без аґітації - самою тільки появою й кількома словами оцего розумного, з високим мужеським чолом вродженого Вождя, що вміє кількома словами завойовувати маси. Та на жаль, це неможливе. Але трюмфальний марш буде! Баґнети наші прорубають Йому дорогу.

Концерт закінчився гимном національним і державним і В.П. Гетьманич відїхав до готелю на спочинок, бо завтра відїздить продовжувати свій трюмфальний похід по Канаді: їде до Оттави.

Оттава має вітати В.П.Гетьманича дня 25-го листопада, а Монтреаль дня 28 -го листопада 1937 р.

Приняття Гетьманича Україні в Вест Торонто було завершенням усіх принять у Торонті. Воно було найбільш сердечне, найбільш щире й з офіційного повернулось у чисто родинне: немов би діти вітали давно небаченого свого батька.

"Наш Стяг". Ч.52.
Шикаґо.25-го грудня,1937р.

ПРОМОВА В.П.ГЕТЬМАНИЧА ДАНИЛА
виголошена дня І4-го листопада 1937 р. в Торонті, підчас офіційного приняття Його Вельможности Союзом Гетьманців Державників в "Кінґ Едуард Готелі".

Дня І4-го листопада ц.р. українська громада в Торонто /Канада/ урочисто шанувала Сина Гетьмана України бенкетом в "Кінґ Едвард готелі". На бенкет зібралося біля півтора сотки людей і професіоналістів. П ривітальні промови виголосили: адв.Т.Гуменюк, полк.Голіндрейк, о.Каменецький, п.Паславський, п-на Кібзей, п.М. Шкура і п.Сувала.

У відповідь на ті привітання Вельможний Пан Гетьманич Данило звернувся до присутніх такими словами:

Високопреподобні і Всечесні Отці духовні! Пане Голово! Високодостойний Пане Головний Обозний і Старшино Союза Гетьманців-Державників! Шановна українська Громадо!

Сьогодні доводиться мені вдруге промовляти перед українським суспільством у Торонті, вдруге доводиться мені говорити перед мішаним товариством. І таксамо як вчора, говорю й сьогодні: в різноманітности як з політичного так і релігійного боку людей, що

202

II.

зійшлися тут, щоб мене, молодого Українця з-за Океану й пред - ставника мого Батька на цій Землі привітати, добачаю ознаку в напрямку взаємного порозуміння Українців між собою, в напрямку внутрішньої консолідації нашої, перед обличчам великих завдань, що сьогодні стоять перед всіми нами.

Всім Вам, дорогі гості, сердечно дякую, що нині до нас так численно завітали.

Зокрема складаю від імени Батька й Гетьманської Управи сердечну подяку Вам, Високодостойний Пане, Головний Обозний, і Вам, Старшини й рядові члени Союза Гетьманців Державників Канади, за те, що впродовж стількох літ несете на своїх плечах у надзвичайно тяжких умовинах цілий тягар орґанізаційної праці, дисципліновано співпрацюючи з Головною Централею Союза Гетьманців Держав - ників у Чикаґу. Дякую Вам усім від імени Батька також і за те,що Ви в великій мірі спричинилися до того, щоб в "ударнім" порядку придбати літак "Київ". До відома всіх тут присутніх негетьманців подаю, що придбання цього третього, репрезентативного літака, який має служити не тільки Гетьманській Орґанізації, але й цілому громадянству в Америці й Канаді, було передумовою для мого приїзду до Нового Світу. При допомозі патріотичного громадянства Союз Гетьманців Державників своє завдання виконав, довівши ще раз, що він є справжньою, працездатною орґанізацією. За це честь йому й слава! Додержав своє слово і я, приїхавши сюди.

Те, що мені вже довелося бачити як серед гетьманців так і серед іншої української еміґрації, являється для мене великою моральною підпорою для дальшої праці. На власні очи я переконався, що наша еміґрація за Океаном у більшості своїй є здорова й національно настроєна. Вона не хоче втрачувати звязків зі старим краєм. Вона хоче й може бути поважним чинником у нашій визвольній боротьбі. Еміґрація наша за Океаном, порівнюючи з еміґраціями інших народів, ще молода. Вона не має ще тут глибокого коріння. У матеріяльному відношенні вона переживає часто великі злидні. Але з другого боку, якраз дякуючи цій її молодости, ще багато не видимих ниток звязують її з рідними Землями й усе те, що відбувається між Українцями в Европі, має відгук і тут. І ми европейські Українці, не хочемо втрачувати звязку з Вами, не хочемо тому, бо Ви представляєте здорову силу українську, яка МОЖЕ й МУСИТЬ взяти участь у боротьбі за Україну. Успіх нашої майбутньої співпраці залежить у першучергу від правильної її орґанізації. Зародки такої співпраці вже є. Наше завдання її поглибити й розбудувати. Гетьманці Державники зроблять у цьому напрямку все, що буде в їх силах.

Один з попередніх промовців підніс думку про те, що, мовляв, закордоном треба б мати не одного, а як найбільше українських ди - пльоматів, які перед цілим світом представляли б українську справу. А хто найбільше представив би її, той і мав би успіх.

До цього хочу замітити: оскільки ми, Українці, маємо поважні сили для праці на народній ниві, то якраз для закордонної праці в нас відчувається великий брак кваліфікованих працівників. І безперечно, чим більше ми мали б таких досвідчених працівників, що посідали б необхідні знання зовнішньо-політичних відносин, орієнтаційний хист, знання мов і необхідний такт - тим було б ліпше. Але при одній умові: щоб підпорядковувалися вони в своїй праці одній Керівній Ідеї й Одному Керівному Центрові, бо у противнім разі ми знов опинимося - так як це в подібних випадках вже нераз траплялося в нашій історії - перед проваллям. Отже тут, таксамо як і в праці внутрішній мусимо памятати: те, що нас погубило - це брак єдности, орґанізованости, дисципліни й методичної підготовки. Тільки правильно зорґанізована й дисципліновано ведена праця, як у ділянці внутрішній так і зовнішній, виведе нас на широкий шлях.

I2.

Оскільки мені зараз доведеться сказати декілька гірких слів на адресу наших націоналістів, то хочу згори зазначити: гетьманці схиляють чоло перед кожною жертвою, що її принесли українці на вівтар Батьківщини, незалежно від її політичної приналежности й незалежно від того, чи жертви ці були оправдані чи ні. Жертва є жертвою. Схиляємо своє чоло й перед жертвами наших націоналістів, що ними так густо усіяний їх шлях. І я вірю, що молоді наші націоналісти таксамо щиро приймуть мої слова, як щиро я їх говорю.

Хочу тут трохи зупинитись на нашім відношенні до НАЦІОНАЛІЗМУ.

Деякі з Українців хочуть змонополізувати це по суті старе слово, надаючи йому якесь поверхове сакраментальне значіння, або вкладаючи в це слово поняття й кличі, що зовсім не випливають з НАШОЇ української НАЦІОНАЛЬНОЇ минувшини, натомість являються поняттями й кличами запозиченими в чужих народів. І все [illegible] якою своєрідною нетерпимістю по відношенні до всіх інших Українців, які випадково себе націоналістами не називають, або ТАКИМИ націоналістами бути просто не хочуть.

ТАКИМИ націоналістами й ми гетьманці не є, й бути не хочемо.

Бо хочемо ми не розбиття, але обєднання українського народу.

Не хочемо створення касти, яка з призирством відкидає все те, що робили наші батьки й діди й усі попередні покоління, що їх таксамо як і нас боліла доля України. Які може й помилялися, але робили, й зробили багато; бо ж і ми нарешті без наших батьків не булиб тим, чим є: Українцями, що прагнуть України й хочуть за неї боротись.

Такими націоналістами ми не є. Але в НАШІМ розумінні ми себе можемо також називати націоналістами. І може з більшою підставою.

Ми є націоналістами в тім розумінні, що хочемо звязати й обєднати в одно національно-світоме ціле розпорошені маси українські на наших етнографічних територіях, як рівнож маси, розкидані по цілому світі. І тому не відкидаємо співпраці ні з яким чесним українцем, навіть іншого політичного погляду, коли ця співпраця може бути корисною для спільного Діла. Дивимось на кожного чесного українця, незалежно від його сьогоднішньої політичної приналежности, як на метеріял, який так чи інакше може придатись для будови тих суспільних рамок, тої великої Орґанізації - Держави Української - яка надасть бездержавному народові нашому [illegible] зовнішні й унутрішні форми й створить з нього справжню Націю.

Такою Нацією, Нацією державною ми хочемо бути й до [illegible] світоме йдемо.

Ми розуміємо трудність нашого завдання. Розуміємо, що нарід наш на перехрестю декількох чужинецьких культур, розшматований не тільки ґеоґрафічно, але й унутрішньо. Розуміємо, що не пропаґуванням нетерпимости, але тільки стремлінням обєднати всі творчі й активні сили в ОДИН національний і визвольний рух створимо ми справжню українську силу, якій не страшні будуть ані зовнішні, ані внутрішні перешкоди. Віримо й знаємо, що в процесі боротьби за нашу Державність, багато з тих прикмет, що нас сьогодні розєднують, зітруться й зникнуть і ми станемо одною великою родиною.

А Державу нашу уявляємо собі не як уділ одної якоїсь нетерпимої української касти, якої духовних корінців не знайти в нашій минувшині, але хочемо Держави УКРАЇНСЬКОЇ, держави, яка виросла б на нашій здоровій історичній традиції й мала б у собі стародавній ДУХ рідної Землі, який являється сам по собі величезним стимулом для внутрішнього обєднання й унутрішньої спайки. Хочемо, щоб у будові тої Держави взяли участь як найбільше українських патріотів. Хочемо, щоб у боротбі за здобуття й закріплення тої Держави брали участь таксамо українські хлібороби як і українські робітники, як інтеліґенція наша, так і військовики. ВСІ!

203

13.

І хочемо, щоб Держава та спиралася на моральних основах. А ті основи може дати тільки християнський світогляд, без якого не можемо мислити успішної боротьби проти розкладових явищ серед нашого суспільства, а особливо проти большевизму. І хочемо тому, щоб була Церква; Церкву ми підтримували й завжди будемо підтримувати. Але хочемо, щоб і ця висока Інституція, побудована на незмінних засадах, християнського світогляду, відбивала в собі український Дух нашої Землі й тим самим ще більше спричинювалися до нашого внутрішнього обєднання.

Неможна осягнути великої цілі без боротьби. Такої боротьби Гетьманці Державники шукають і її вже давно ведуть. Не бояться вони й жертв і коли необхідно, то й жертв крови.

Всім іншим українським патріотам Гетьманці Державники простягають руку й кличуть до співпраці.

І я, як молодий Українець, що добровільно звязався з нашим визвольним Ділом, старши на шлях, що по ньому йде мій Батько, був би щасливий бути серед тих, кого Божа воля покличе, щоб принести найвищу жертву для добра Батьківщини!

"Український Робітник" Ч.48.3.XII.37.

ПАН ГЕТЬМАНИЧ В ОТТАВІ.

До Оттави В.П.Гетьманич Данило, з гол.Обозним СГД.Канади, своїм адютантом, прибув дня 23-го листопада, о год.7.20 ранку. На станції, з привітом, чекали вже: ВСЧ.о.В.Гіґейчук, вищі урядники Сівнара, урядники ШАТО ЛОРІЄ, представники "Лицарів Колюмба" й репортери від трьох місцевих щоденників - двох англійських і одного французького.

У Шато Лоріє заняли Їх Світлість 8 кімнат, найкращих, які той готель має. О год.10-ій, по прибуттю, зложив В.П.Гетьманичеві візиту заступник гол. управителя Сівнара п.Гардінер і в імені річної конвенції "Кенедієн Ассосієйшон оф Туристс Паблисіті бюро", орґанізації, що є напів урядовою й має свої розгалуження по цілій Канаді, запросив Їх Світлість загостити на конвенцію й виголосити там короткий реферат. В.П.Гетьманич запрошення приняв.

По представленні В.П.Гетьманича понад 40 присутнім учасникам конвенції, Світлий Гість виголосив свою першу промову до них анґлійською мовою. У тій - довшій - промові запізнав Пан Гетьманич присутніх з українською проблемою взагалі а з Гетьманським Рухом зокрема.

По промову В.П.Гетьманича присутні грімко оплескували й зараз по тім голова конвенції запросив Світлого Гостя на спільний з учасниками конвенції обід.Підчас обіду промовляли:Дост.Тейн Кемпбел, премєр острова Принс Едвард і Луї Кодер, заст.міністра муніціпальних справ, торговлі й промислу провінції Квебеку.

Голова попросив В.П.Гетьманича знову до слова, цим разом французькою мовою. Підчас цієї другої промови В.П.Гетьманич зупинився на питанні большевизму, який, як зазначили Їх Світлість загрожує існуванню цілого культурного світу. Успішна боротьба з цією небезпекою може вестись тільки під національними кличами. Український нарід, що має своє ясне національне обличча, веде завзяту боротьбу проти большевизму вже від ряду літ. Боротьба ця є рівночасно боротьбою за українську державність. Дальше Світлий Гість сказав, що справжній мир на світі буде осягнений тільки тоді, коли всім великим народам буде дана змога виявляти максімум свого національного почуття в своїх власних державах. Закінчив В.П.Гетьманич свою промову такими словами: "Я є певний того, що Ви канадійці, що самі так дуже любите свою свободу, зрозумієте, чому так-численні українці в цій вільній Країні, бу-

дучи її лояльними громадянами, в той самий час не забувають своєї старої, поневоленої Батьківщини й у мірі можливостей стараються їй допомогти".

Дня 25-го XI. вранці В.П.Гетьманич був з візитою в федерального міністра Юстиції п.Ля Пойнта. У півгодинній розмові В.П.Гетьманич познайомив міністра з українською справою й з національними стремліннями українців, на тлі сучасного міжнародного положення в світі. Потім Їх Світлість були з візитою в франц.архиепископа Форбса. Асистував Їх Світлість Всеч. о.Гігійчук.

Приняття Світлості Гетьманича оттавською українською громадою відбулось у Шато Лоріє, дня 25-го листопада; почалось від год.8 .30. Присутніх було 60 осіб, бо оттавська громада невелика. Головою приняття був Всеч. о.П.Шишкович, що відбував в ті дні місію в Оттаві.

Приняття складалося з вечері, співів - загальних і сольових -гри на піяно й промов: Всеч.о.Гігейчука, п.В.Босого, Ст.Василевича, кошового місцевого відділу СГД, Всеч.о.П.Шишковича. Останнім промовляв В.П.Гетьманич. По принятті зроблено спільну знимку.

Стіна за головним столом на салі була вдекорована українським і британським прапорами, а на них були завішені портрети:Короля Юрія УІ. й Гетьмана України Павла. На столах були поставлювані живі цвіти. За столами святочно вбрана публика в святочнім настрою; жінки в народніх строях. Вхід В.П.Гетьманича привітали присутні повставанням з місць і довгими оплесками. Стояли аж доки не заняв місце при столі Світлий і так довго очікуваний ними Гість.

Вечерю почато молитвою. Закінчено приняття молитвою й многолітством Всновельможному й Його Синові, Престолонаслідникові, й співом національного й державного гимнів.

Потім почалась неофіційна частина: розмова Їх Світлости з своїми приятелями, робітниками Оттави там зібраними й писання автографів. Уже II.30, а присутні не розходятья. Аж тоді, коли В.П.Гетьманич пішов до себе, - розійшлись.

І тут, в Оттаві, так як і всюди передтим, видно було ту любов і ту сердечну відданість українських людей нащадкові гетьманів, українському Престолонаслідникові. І з Оттави, так як і- з інших осередків українських Америки й Канади, поніс В.П .Гетьманич з собою їх серця. Клялись вони працювати для Діла.

Побут В.П.Гетьманича в Оттаві був дуже успішним і корисним для Української справи. До успіху побуту Його Світлости причинився безперечно найбільше В.П.Гетьманич сам. Горячим помічником Його Світлости був український патріот, гр.-кат.священик, парох Оттави, Всеч.о.В.Гігейчук.

Дня 27-го, о год.8.20 ранку відїхав Вельможний Гість сівнарською залізницею до Монтреалу - осідку Окружної Команди У-го Округа й І-го й 3-го кошів СГД.

Пресовий Відділ

Гетьманської Управи.

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. 7242, т. 4, арк. 197-203

№ 118

Комунікат Пресового Відділу Гетьманської Управи (листопад 1937 р.)

III

КОМУНІКАТ

Пресового Відділу Гетьманської Управи.

"Наш Стяг" Ч.46.
Шикаґо, Ілл. 13-го листопада 1937р.

ПРИЙНЯТТЯ В.ПАНА ГЕТЬМАНИЧА ДАНИЛА
В КЛІВЛЕНД ОГАЙО.

Клівленд, Огайо. - Неділя, 17-го жовтня ц.р. надовго залишиться в памяти тутешньої української . В цей день місцеві гетьманці дер - жавники, спільно з Українцями із інших українських орґанізацій м.Клівленду та околиць, уладили урочисте приняття для сина Гетьмана Всієї України - В.Пана Гетьманича Данила, що прибув напередодні з Детройту, щоб відвідати місцеву українську громаду та ознайомитись на місці з працею III.Округа СГД.

Урядженням приняття Гетьманського Сина занявся заздалегідь створений комітет, що складався з представництва III.Округа СГД і поважніших громадян з інших українських орґанізацій, на чолі з відомим місцевим українсько-американським діячем, адвокатом О.Малицьким. Комітет влаштував на пошану Високого Гостя бенкет, що відбувся в Українському Народньому Домі.

О год.8-ій вечером до Українського Народнього Дому прибув В.Пан Гетьманич Данило, в супроводі представників Централі СГД полк. Ол.Шаповала, окружн.отамана п.Ів.Денеґи, адв.Ів.Тарнавського та кількох уніформованих гетьманців місцевого округа СГД.Простора саля Українського Народнього Дому вже була повна народу ріжних політичних напрямків та віроісповідань /як зазначили місцеві обсерватори, там вже було около 250 людей, посажених за столами, а близько 50 особам, що не встигли раніше придбати вступних білетів, відмовлено вступ до салі, бо не сподівалися стільки народу і не приготовили більше місць/. При вході до салі, Високого Гостя зустрів найстарший з поміж місцевих гетьманців, радник Централі СГД п.Ів.Войціцький з хлібом-сіллю і в коротких але горячих словах привітав В.Пана Гетьманича в імени всіх зібраних гостей. В цей мент всі на салі встали зі своїх місць і привітали Гетьманського Сина бурхливими оплесками.

Коли Пан Гетьманич сів за головним столом для почесних гостей, голова бенкету і тостмайстер, п.адв.О.Малицький в анґлійській мові відкрив бенкет і представив майора міста Клівленду п.Гаролда Г.Бортона, що завітав на цю урочистість, аби зложити привіт Пану Гетьманичу та цілій українській громаді, з нагоди цього свята.

Вітаючи В.Пана Гетьманича в анґлійській мові, майор Гароля Г.Бортон сказав:

-"Ваша Світлосте! Пане тостмайстер! Українські Приятелі! Я вельми радий, що беру участь в цій урочистості, на якій наші американські Українці вітають Високодостойного Гостя./Гучні оплески/.Будучи майором цього міста, я мав змогу, як ніхто інший, приглядатись до Українців, що знайшли на цій вільній американській землі нову Батьківщину. І я дуже радий ствердити, що завдяки своїй витревалости, працездатности й патріотизмові американські Українці починають завойовувати тут все нові позиції". Зупиняючись дальше на українській визвольній боротьбі майор Г.Г.Бортон сказав, що симпатії всіх свободолюбних Американців на стороні Українців в цій тяжкій їх боротьбі, яка мусить раньше чи пізніше закінчитись національною перемогою.

Після промови п.майора м.Клівленду, В.Пан Гетьманич встав і подякував йому в анґлійській мові за так прихильне відношення до Українців:

-"Нація Українська роздерта сьогодні на чотире части" - сказав Пан Гетьманич Данило: - Національна боротьба нашого Народу ведеться в ріжних формах, в залежности від місцевих умов всюди, де живуть Українці. Але найголовнішим нашим ворогом, який стоїть на

перешкоді до здійснення наших національних ідеалів є большевики.

Крім того, що вони захопили найбільшу часть нашої Землі, вони стараються внутрішньо розкласти наші ряди, таксамо як вони розкладають ряди в інших народів. Тому ми повинні скрізь безкомпромісово поборювати большевизм. І я певний, що здоровий націоналізм є сильніщий від ідеї всесвітньої революції, і тому я не боюся за наше українське майбутнє.

Злученим Державам Америки, ми Українці, завжди будемо вдячні за гостинність і за дозвіл для нашого народу свобідно розвиватись тут, як матеріяльно так і духовно. І я вірю, що наші американські Українці завжди служитимуть живим звязком між цею країною і державно відродженим Українським Народом в Европі" - сказав Пан Гетьманич, нагороджений бурхливими оплесками всіх гостей. Після цього п.майор, під рясні оплески цілої салі, відійшов, бо був дуже занятий в той день всякими нарадами, в звязку з місцевими виборами.

Присутній на бенкеті о.М.Запаринюк відчитав молитву і почалася вечеря, підчас якої відомий співак п.Яків Волянський виконав кілька солоспівів /"Гетьмани, Гетьмани", "Про чумака", і ін./ при акомпаніямент п-ни Анни Кухти.

Після вечері виголосив промову в англійській мові тостмайстер адв.О.Малицький. В своїй промові він коротко переказав найновішу нашу історію, р.р.1917-20, а саме три періоди: Центральної Ради У.Н.Р., Гетьманської Держави 1918 р. і Директорії У.Н.Р. Промовець підкреслив, що в наші часи правдива Українська Держава на рідних землях існувала лише за гетьманування Я.В.Пана Гетьмана Павла Скоропадського - "Батька Пана Гетьманича Данила, якого ми маємо честь вітати на цій салі".... При цих словах всі на салі встали зі своїх місць і бурхливими оплесками привітали Гетьманського Сина. Дальше п.тостмайстер побажав Пану Гетьманичу Даниду найбільшого успіху в Його праці для визволення України. /Знов на салі зірвалися бурхливі оплески/.

Запрошений до слова о.М.Запаринюк почав свою промову словами: "Високодостойний Пане Гетьманичу! Вельмишановні Гості! Велика хвиля, яка може нам і не снилася, що сьогодні будемо оглядати та чути одного з найчільніщих теперішніх українських діячів - Сина б.Гетьмана Павла Скоропадського - Гетьманича Данила!" /овоційні оплески на цілій салі/.

Дальше промовець сказав, що будемо дивитися не на минувшину, а на будуччину. Пригадав часи Великих Гетьманів Богдана Хмельницького й Івана Мазепи та їх боротьбу проти Москви й Варшеви, за цілковиту державну самостійність України. Український нарід дожив буремних хвиль в р.р. 1917-20 - хвиль своєї державної самостійности, але це були - хвилі. Своєї держави ми не утримали. Були люди на чолі, що бажали незалежного державного життя нашого народу, але наша Нація тоді не була підготовлена до незалежного державного життя. Тепер ми мусимо підготовитися до нового національного зриву. До цього має підготовитися і український селянин і робітник. - "Хоч я й Гетьманець казав дальше о.Запаринюк - але я шаную Гетьманича Данила, бо він в першу чергу пішов між українських робітників, щоб там знайти силу для дальшої боротьби за визволення України!" /Гучні оплески/. Український нарід лише власними руками зможе підняти свій синьожовтий прапор і не бажає союза з ніким, що може зробити з нього раба.

"Дай Боже, щоб Ви, Пане Гетьманичу, яко наслідник Гетьмана, прийшли до золотоверхого Київа з українськими козаками, де на увесь світ засіялаб слава Українського Народа!" - закінчив о.Запаринюк, під бурхливі оплески всіх гостей.

Слідуючим промовляв лейтенант американської армії, Макс Д.Густін, В своїй промові він ствердив, що запізнав з найліпшого боку молодих Українців, які служили в американській армії під його командою, і вірить, що український нарід при сильному національному Центрі і добрій організації матиме світлу будуччину. - "Те, що на мою думку було причиною Ваших невдач і привело до захоплення Вашої відродженої Держави большевиками - це брак єдности і брак ясної політичної думки - сказав лейтенант Густін: - "Мусить бути у Вас ясний національний осередок, біля якого всі національні сили Вашого народу мусять гуртуватися. І я думаю, що таким цінтром мусить бути той, на який вка-

112

зує Ваша історія і державна традиція"! /Рясні оплески/.

Запрошений до слова місцевий український діяч, секретар Українського Банку в Клівленді, адв.Іван Тарнавський, звернувся до Високого Гостя такими словами:

"Вельможний Пане Гетьманичу! Нинішній вечір мені виглядає яко сон. Ніколи не сподівався я сидіти з Вами за одним столом, за вечерою. Мені пригадалася стара Українська держава, що її будували славні наші Гетьмани і мені стало легше на душі. Я лише кілька годин у Вашому товаристві, але добре пізнав навіть за цей короткий час, що коли ми, Українці будемо мати таких проводарів, як Ви та Ваш Батько, то в короткім часі будемо з певністю мати на рідних землях незалежну Українську Державу!" Це коротке, але щире слово п.адв.Івана Тарнавського присутні гості покрили гучними оплесками.

Слідуючий почесний гість п.Frank Lausche (Judge Common Pleas Court)походження - хорват, виголошуючи своє слово в англійській мові, м.ін.сказав:- "Я не вірю - підкреслив він з внутрішнім зворушенням - у можливість миру на світі, коли навіть великі народи стогнуть в чужім ярмі, не маючи змоги на своїй власній землі свобідно виявляти своє національне обличчя. Тому я сердечно бажаю, аби й український нарід випростався з пут, що його звязали і нарешті став вільним!" /Рясні оплески/.

Дальше відчитав п.тостмайстер привітальну телеґраму від конгресмена п.Мартина Л.Свіней, що коротко вітав зібраних з нагоди Свого свята і жалував, що через переобтяженість працею не міг особисто взяти участи.

Щире привітальне слово виголосив в англійській мові місцевий український адвокат, п.Іван Білинський.

Цікавою несподіванкою була дальше промова місцевого українського бизнесмена,п.Михайла Тарнова, що донедавна ще був відомим симпатиком комуністів і совітського ладу в теперішній Росії. Й довець докладніше розповів про нещавню свою поїздку до совітської України, як страшно большевія захопила Україну в залізні кліщі і заявив: - "Україною правлять жиди. Від нині я націоналіст і буду битися за свобідну Америку і незалежну Україну!" /Рясні оплески/.

На заклик п.тостмайстера промовив представник місцевої німецько-американської орґанізації, архітект Джуліюш Бениш, спочатку по англійськи, а потім в німецькій мові. В своїй промові п.Бениш висловив своє задоволення, що є присутнім на цім урочистім українськім святі, як рівнож переказав Українцям привіт від місцевої німецько-американської орґанізації.

По вичерпанні листи гостей-промовців, тостмайстер, адв. С.Малицький звертаючись до гостей сказав: "Ми, Українці в Клівленді, за свойого життя тут вітали вже багато людей, але тепер ми вітаємо того, за яким ми всі слідами підемо. Я не гетьманець, але мені розходиться, щоб насамперед мати незалежну Україну. Цей молодий чоловік - наш Гість - приїхав до нас, щоб зєднити наш розбитий нарід, щоб ми працювали разом, рамя в рамя. Тоді ми, Українці, матимемо силу. Зараз Ви почуєте його і побачите, що Ви покличете його, щоб був проводарем Українського Народу". П о цих словах п.тостмайстер запросив В.Пана Гетьманича промовити до зібраних гостей.

Буря оплесків зірвалася на салі, коли повстав з місця В.Пан Гетьманич Данило, щоб виголосити своє слово.

Насамперед Гетьманський Син подякував усім попереднім промовцям в англійській мові. Потім, звертаючись до представника місцевих американських Німців, п.Бениша, в німецькій мові сказав таке:

-"Ваша бувша країна перемогла у себе большевизм. Боротьбу проти цієї хороби, що загрожує цілому культурному світові, молода Німеччина веде далі. Симпатії наші - національно думаючих Українців - будуть і далі супроводити Вашу бувшу Батьківщину в цій жорстокій боротьбі і ми бажаємо їй дальших успіхів".

Дальше Пан Гетьманич промовив до всіх гостей в українській мові:

"Мені вже кілька разів доводилося на американській землі говорити перед різними українськими товариствами. Я радий, що мені і тут приходиться виступати перед українськими людьми різних політичних і релігійних переконань, як рівнож перед людьми, що належать до різних суспільних клясів. І таксамо як в Вас я бачу українських патріотів, що зібралися тут щиро-сердечно вислухати і привітати мене, що репрезентує на цій американській землі Батька свого і Гетьманський Рух, - таксамо прошу і Вас приняти мої слова як слова щирі і отверті.

Я звертаюсь до Вас як молодий Українець з Европи, якому болить душа за теперішню тяжку долю України.

Я був наочним свідком існування Української Держави в 1918р., як також був свідком упадку тієї держави нашої, заваленої власними українськими руками. Але я є свідком і учасником сьогоднішньої нової роботи для внутрішнього скріплення цілого українства, нової боротьби за визволення України. Я сміливо можу сказати, що національна сила наша зростає, зміцнюється!....."

Дальше В.Пан Гетьманич зупинився на справі взаємовідносин між Галичиною і Великою Україною.

"В Европі серед політично-активних українців поволі затираються різниці між галичанами і наддніпрянцями. Поволі витворюється один тип активного Українця-Державника. Зокрема гетьманці в Европі всіми силами стремлять до того, аби якнайбільше спричинитись до порозуміння й співпраці між західньою і східньою вітками нашого народу. Наддніпрянці високо цінять національну свідомість у галичан, що випромінюється далеко по за межі Галичини, на інші українські території. Цінять також їх уміння братись за практичну роботу і переводити в життя поставлені завдання. Здібність галицьких Українців - в процесі співпраці дасть добрі наслідки.

Переходячи до питання українського робітництва, Високий Гість м.ін. сказав:

-"Єдиним критерієм при оцінці людей мусить бути робота, робота для спільного Діла і спільного Добра. Це таксамо торкається окремих осіб як і цілих людських обєднань. Хто вміє ліпше працювати, того й вага і права в суспільстві будуть більші.

Для гетьманців всі кляси українського народу рівнорядні, рівнорядні як складові части цілого, без котрих це ціле не може існувати.

Сьогодні ми стоїмо скрізь перед фактом зросту значіння робітництва. Зорганізоване робітництво, таксамо як і сильний хліборобський кляс, для будучого відродження Української Держави є необхідні. Я глибоко вірю, що національно думаюче робітництво наше, що вже й сьогодні несе великий тягар у нашій визвольній боротьбі займе також і в нашій будучій Державі почесне місце, на яке воно заслуговує".

Дальше Гетьманич Данило сказав: що Його запросив до себе на гостину Союз Гетьманців Державників Америки та Канади і вітаючи п.Окружного Отамана III.Округа Івана Денеґу та всіх гетьманців цього округа В.Пан Гетьманич додав:

-"Але я також приїхав, щоб познайомитись взагалі із якнайширшими колами суспільства за океаном. На наші національні завдання ми дивимося широко: не тільки одна політична група, але всі здорові сили нашого Народу мусять спричинитись до відбудови Самостійної і Незалежної Української Держави. /Гучні оплески на цілій салі/. А тому ми стараємося притягти до нашої роботи всіх тих національно-думаючих Українців /хочаб вони сьогодні були ще негетьманцями/, які уміють конструктивно думати і відповідно цьому чинити.

Зокрема ми, Українці в Европі, покладаємо великі надії на нашу еміґрацію за океаном. Ця еміґрація тут як в ніякій іншій

113

країні вільно розвиватись, набуваючи духові, розумові і матеріяльні цінности. Це все покладає на неї великі обовязки супроти братів українських в Европі, що на передових позиціях несуть прапор Української Державної Ідеї".

Говорячи далі про ідеольогічну сторону орґанізації українства Син Гетьмана сказав:

"Надіятись на національну перемогу без плекання національних авторитетів як духовних так і світських - це обдурювання самих себе. Духовні авторитети дають нам моральні підстави для цілої нашої роботи, а світські - спричиняються до створення суспільних рамок. Тому ми мусимо підносити Ідею Авторитетів, так занедбану в нашім народі, на належну височінь. Знищити Авторитети розкладовою роботою легко, створити їх надзвичайно тяжко.

Нарешті - тільки на основі християнського світогляду можна вести зорґанізовану боротьбу з большевизмом - з цим найлютішим нашим ворогом - з атеїзмом і всіми тими чужими, неприродними й шкідливими науками, що нас внутрішньо розбивають і нищать, не дають змоги нашому народові скріпитись і спроваджують його то в одне, то в друге чуже ярмо".

Аналізуючи зовнішнє політичне положення, В.П.Гетьманич м.ін. сказав: - "Зовнішнє положення сьогодні є остільки серйозне, що до нього з великою увагою повинні ставитись всі українські патріоти. Багато ознак вказують на те, що світ знов іде до делкосяглих міжнародніх напружень та заколотів. У тих буцучих подіях ми мусимо активно виступити з такою своєю національно-державницькою орґанізацією, щоб з нами рахувались чужинці як з поважною політичною силою. А для цього потрібне якнайскорше внутрішнє скріплення Цілого українства. Я вірю, що до такого скріплення йдм. Особисто я перебуваю в звязку з цілим рядом людей, що сьогодні ще належать до ріжних політичних уґруповань. Перебуваю в звязку з цілим рядом ідейних прихильників У.Н.Р., особливо військовиків, як рівнож з численними ідейними молодими націоналістами, з якими легко знаходжу спільну мову і яких поважаю за жертви, що вони їх понесли, у вірі, що тимсамим допомогають визвольному Ділові.

Процес нашого внутрішнього скріплення і взаємного порозуміння є природний, і тому його ніщо не зупинить. І я вірю, що перед обличчям урядуючих подій Українці знайдуть шлях один до одного і зуміють своєчасно створити одну українську свідому національну силу, яка виведе увесь Нарід наш на шлях державного відродження! Слава Україні!" - закінчив своє слово Пан Гетьманич Данило.

На салі зірвалася буря оплесків, що обернулися в справжню овацію Синові Гетьмана України.

Підчас цеї промови на салі, де за столами сиділо так багато людей, панувала небувала тишина. Всі слухали Пана Гетьманича з незвичайною увагою і напруженням. Здавалося, що кожний гість силкувався захопити собі на спомин кожне слово, кожний вираз Гетьманського Сина, аби передати й іншим Українцям, неприсутнім на цім святочнім зібранні, мудру науку молодого, але вельми досвідченого державного мужа України.

Приявний на бенкеті інженір-будівничий Ів.Петрівський, що перед кількома роками перебував в Европі і відвідував Гетьманську Родину коло Берліна, встав з місця і схвильованим голосом сказав:-

"Я сердечно вітаю Дорогого Гостя і лише хочу сказати, що коли я був у Берліні, я на власні очі бачив, як Гетьманська Родина працює для добра України. Я прошу встати і віддати пошану Ясновельможному Пану Гетьманичу!

Всі на салі встали і гучними оплесками, що тривали кілька мінут привітали Пана Гетьманича.

Після цього забрав слово окружний отаман п.Іван Денега, який насамперед висловив найсердечнійшу подяку Вельможному Пану Гетьманичу Данилові за те, що загостив до місцевого округа СГД і цілої української громади в Клівленді, о.Запаринюкові за вітання в

церкві, под[illegible] ст[illegible], членам і всім гостям, що взяли участь [illegible] Гетьманського Сина, а далі, подаючи світлі приклади з [illegible] них часів нашого народу, закликав усіх присутніх єднатися [illegible] спільної боротьби за волю народу.

Під кінець в коротких словах злożив подяку гостям тостмайстер п.адв.О.Малицький і відспіванням гимну "Ще не вмерла Україна" урочистість приняття Високого Гостя закінчилася.

Ще треба додати, що в перервах між промовами талановито виступав зі сольоспівами відомий український артист п.Гуровський.

По останній державній катастрофі на Українських Землях це вперше ширша українська громада в Клівленді так сердечно пошанувала не лише Гетьманську Державницьку Ідею, але й живого Репрезентанта Її - Гетьманського Сина.

"Наш Стяг" Ч.47.
Шикаґо. 20-го листопада 1937р.

ПРИЙНЯТТЯ В.ПАНА ГЕТЬМАНИЧА ДАНИЛА У ФИЛАДЕЛЬФІЇ,ПА.

Филадельфія, Па. - В неділю, 24-го жовтня ц.р. Гетьманці Державники І.Округа СГД /Филадельфія/, спільно з місцевими Українцями національного напрямку, урядили урочисте приняття Синові Гетьмана Всієї України -.В.Пану Гетьманичу Данилу. Приняття відбулося в новій салі Україн.Гр.Катол.Катедри.

В пошанованні Гетьманського Сина взяло участь около 150 осіб. Вельми притульна зала була гарно удекорована. На переднім пляні театральної сцени, перед якою стояв довгий стіл для почесних гостей, були поставлені живі пальми. Над сценою уміщено гарної роботи в рамцях тризуб, оздоблений прикрасами рушникового виробу, удекорований українськими національними [illegible] пальмами через цілу сцену синьо-жовтими літерами вивішено гасло: "Хай живе Гетьманич Данило". Серед тих пальм, на передній части сцени стояв великий портрет Я.В.Пана Гетьмана Павла, удекорований гарної роботи українськими ручниками та маленькими українськими прапорцями.

По семій годині вечером всі гості вже сиділи за столами. Всі з нетерплячкою чекали Гетьманського Сина, якого багато парохіян бачили рано на Службі Божій в катедрі.

Нарешті відчиняються двері на салі. Входить В.Пан Гетьманич Данило в супроводі представника Централі СГД, полк. Ол.Шаповала та уніформованих молодих гетьманців І.Округа. Всі на салі встали зі своїх місць. Окружний Отаман п.Василь Волчанський сердечно вітає хлібом-сіллю Сина Гетьмана України і просить засісти на призначенім місці за столом для почесних гостей. А потім, відкриваючи бенкет, просить присутнього на цім святочнім зібранні Впр.о. Р.Крупу перебрати обовязки тостмайстра.

Патріотичне слово Впр.о.Р.Крупи.

Почалась спільна вечеря, під час якої катедральний хор під управою п.Коцюбинського виконав добре кілька українських пісень. По вечері п.тостмайстер о.Крупа звернувся до зібраних такими словами:

"Ваша світлосте, Вельможний Пане Гетьманичу! Високопреподобний Отче - Представнику Їх Екселенції нашого Дорогого Владики Кир Константина! Шановна Українська Громадо! Нині ми тут зібралися привітати так Дорогого Гостя - Гетьманського Сина. У інших вільних народів, коли б прибув такий Високий Гість гармати б гуділи..... Відбувалися б величезні військові паради на Його пошану.. ..В церквах дзвони б дзвонили..... А у нас? У нас, дорогі мої, в цей мент лише серця тремтять від рацости і вдячности до Їх Світлости Ясновельможного Пана Гетьмана Павла за те, що Він нам будував Державу! /Громові оплески на салі/. Коли був у влади на Україні Я.В.Пан Гетьман Павло - тоді був лад на Україні/ Нашу

114

Державу визнавали інші держави - народи. Тоді була у нас така Держава як за славетних наших Великих Князів - Святого Володимира, Ярослава Мудрого і інших світлої памяти Володарів наших! /Знова буря оплесків/.

А що було до Гетьмана Павла і що сталося по ньому - то не була жадна держава. То був дивогляд, що й по нинішній день жорстоко мститься на нашім Народі".

Дальше Впр.о.тостмайстер переказав із Біблії історію пророка Мойсея, як він по 40 літах неволі жидівського народу в египетському ярмі випровадив його на волю і додав:

"Тим українським Мойсеєм, що його Бог ще раз покличе звільнити з неволі Український Народ, буде той, чий Син гостить тут між нами - Його Світлість Ясновельможний Пан Гетьман Павло! /Вся саля затряслася від оплесків/. Це наш Мойсей, що його Бог дав нам - продовжував дальше з незвичайним натхненням тостмйстер о.Р.Крупа:- Минушина нам лишила його як дорогоцінний діямант. Ми щасливі бачити тут, між нами його Достойного Сина - Вельможного Пана Гетьманича Данила!" /Гучні оплески/.

Дальше о.Р.Крупа згадав день 6.липня 1918р., коли П.Гетьман Павло сказав: - "З розвоєм Віри і Українського духовного життя, буде розвиватись і Вільна Україна. Тесаме я бачу і в нашім Гетьманичу. Як знаєте з преси і бачили на власні очі, Гетьманський Син що-неділі все в церкві. Він з Богом зачинає працю. Ще ніхто з приїзджавших до нас ріжних "будівничих" цього не робили.

Гетьманці Державники написали на своїому прапорі :-"З Богом за Вітчину". Як же нам всім не єднатися з Божими дітьми!..... Ми віримо, що незабаром знов настане час, коли знову прийде до керми Українською Державою Я.В.Пан Гетьман Павло! Пане Гетьманичу, прошу переказати їх Світлости Вашому Дорогому Батькові, що всі ми підемо за Ним і вірно виконаємо свій обовязок супроти нашої дорогої старої Батьківщини - України. Слава Я.В.Пану Гетьману Павлові!"- закінчив Впр.о.Р.Крупа. Всі гості зірвались з місць як на команду й громове "Слава" залунало на цілій салі. Хор а з ним і всі гості із захопленням відспівали трикрат "Многая літа" Гетьману Всієї України.

Промова Впр.о.Греська.

Запрошений до слова Впр.о.Гресько, яко представник Ексцеленції Єпископа Кир Константина /бо Владика в той час перебував в місійній подорожі в інших стейтах/, вітаючи Пана Гетьманича Данила м.ін. сказав:

"Сьогодні радіє наше серце великою радістю, що сьогодні завітав до нас Син недавнього Голови Української Держави.

Прикро нам вітати Вас, Пане Гетьманичу, на чужині. Землю нашу розшарпали вороги. Але ми віримо, що ті вороги скоро згинуть і знов повстане на тих землях велика Українська Держава. Але за для цього всі ми мусимо багато працювати, багато жертв понести. Треба цінити нашу інтеліґенцію і працювати спільно з нею. Мусимо йти вперед твердими кроками. І все працювати, бо "манни" Господь нам задармо не пішле. Тоді сповняться слова Франка: "Труснеш Кавказом".....

Звертаючись до Високого Гостя, о.Гресько сказав:- "Я хочу Вас, Я.В.Пане Гетьманичу, перепросити за нашу так скромну вечеру. А як залишите Америку, згадайте про нас і передайте своїому Батькові від усіх нас сердечний привіт!" - закінчив своє коротке слово Впр.о.Гресько під рясні оплески уч[illegible].

Викликаний до слова полк.Ол.Шаповал, в імени П.Головного Отамана СГД, Централі і у власнім імени склав сердечну подяку Окружній Команді І.Округа і всім гостям за так щире приняття Репрезентанта Гетьманського Роду України, а також щиро подякував за те, що І-ий Округ СГД у Филадельфії так добре перевів останню акцію збірки жертв на новий літак "Київ".

Привіт від Українського Жіноцтва.

Представниця жіноцтва, пані Коцюбинська, запрошена на слідуючу бесідницю, виголосила своє привітальне слово таким віршом:

"Ясновельможний Пане, Наш улюблений Гетьмане! Мені припала та велика честь Щоб Вас привітати І тут на землі Вашинґтона, Вам заслужену честь віддати. Витай між нами, дорогий Батьку, Ти для Вкраїни свій труд віддаєш. Ти як орел на чужині Славу і честь Україні несеш. На свято велике, святе, Прийшли потішитись разом з Тобою, Що слава Вкраїні між нами цвіте. Радій же з нами, наш Батьку добрий, Радій серед рідних людей! І прийми зараз привіт цей щирий Від нас, українських дітей! Хай сонце засяє, козак загуляє, В степу най блисне булава, І рід наших славних Гетьманів прадавніх над нами -Одна Голова!"

Гості вислухали цей щирий віршований привіт з великою увагою і бурливими оплесками покрили останні слова.

Привіт від Української Молоді.

Після мами виступила донька, молоденька панночка Віра Коцюбинська, з розкішною китицею хризантем та подарунком в руці і привітала Гетьманського Сина таким віршом:

"Гетьмани! Гетьмани!" - співав нам Шевченко, І славу і волю з могил викликав..... А ось син Гетьмана всієї Вкраїни Наче лицар з казки до нас завітав. Вітай Гетьманичу нам, Пане Даниле! Будь вістником волі рідного Краю! Ми-ж вкраїнські діти Тобі обітуєм Душу й тіло дати за рідну землю. Слава Україні і слава Гетьману! Хай його булава блисне над Дніпром, А М ногая Літа Вам, Пане Даниле! Хай Господь Вас дарить всім щастям-добром".

Ця прекрасна деклямація так розчулила всіх гостей, що у многих сльози покотилися з очей, а молоденьку декляматорку всі нагородили вельми гучними оплесками. В.Пан Гетьманич, приймаючи ту розкішну китицю і подаруночок, щиро подякував молоденькій українській панночці і щиро стиснув їй руку.

Промова Д-ра Лонгина Цегельського.

Запрошений до слова відомий український національний діяч, Др.Лонгин Цегельський, звертаючись до присутніх гостей питає:

-"Чого у нас тут такі бурливі оплески? Що таке сталося?" -І сам відповідає: -"Вітаємо нашого молодого Козака! Вітаємо його тому, що він є син Гетьмана Всієї України, того Гетьмана, у котрого за Його гетьманування Земля розтяглася аж по Кавказ, котрий творив українську національну армію, створив державний апарат України та при нім була така власть на Україні, що й чужинці дивувалися, як то Він все це так скоро доконав.

Присутний між нами син Його - це є воплочення Батька, живий символ Української Держави!....."

Дальше промовець оповідає спомини про те, як у червні 1918р. він, яко посол австрійського парляменту їздив до Київа, зустрічався там з Паном Гетьманом Павлом, бачив, як Гетьман розбудовував Українську Державу та чув різну опінію місцевих людей про державну працю Пана Гетьмана Павла і зауважує:

-Тоді одні хвалили Гетьмана, а інші лаяли. Бо не було в історії України такого Гетьмана, щоб його не лаяли Українці.Українська інтеліґенція над Дніпром в 1918 р. не розуміла Гетьмана.Та інтеліґенція хотіла робити соціяльну революцію, а Гетьман хотів робити національну революцію. І Гетьман був правий, бо так історія показала!"

Оповідаючи про відкриття Гетьманом Павлом у Київі першого Українського Державного Університету, промовець розповідає про ентузіястичне привітання тоді Пана Гетьмана Павла тисячами людей і додає,що тоді навіть українські соціялісти плескали в долоні та гукали:"Слава Гетьману!"

-"Для чого соціялісти тоді били в долоні і кричали "Слава

115

Гетьману"? - Бо вони відчували, що в особі Гетьмана заховався символ державної незалежности України. Хоч інтеліґенція й була наповна радикальними науками, але вона знала з історії, що з Гетьманами звязані найліпші сторінки нашої історії. Наші Гетьмани - це олицетворення нашої Державної Незалежности. Сила традиції тримає нарід.

Розповівши докладно про заслуги Роду Скоропадських в минувшині, Др.Л.Цегельський заявив:

-"Я, як свідок і посол парляменту, можу сказати: таксамо як Австрія була розумно правлена, таксамо була правлена і Україна, за Гетьманування Пана Гетьмана Павла!...

"Ми зараз вітаємо Пана Гетьманича Данила яко наслідника Я.В. Пана Гетьмана Павла. Монархічний принціп ми шануємо, бо наш нарід потребує його. Наш нарід не має такого досвіду як інші державні народи. Ріжні руїни викорінили в нас звички до будови держави. Ми не маємо державно-творчих кляс, щоб в момент революції перебрали владу. Гітлерові.на тяжко було зробити державний переворот, бо він мав готову державну машину; яку, тільки почистити треба було. Таксамо Леніну та Сталіну. А в нас Українців будувати державу - це починати від самого початку. А це не можна доконати демократизмом. Це показала Директорія У.Н.Р., коли ріжні отамани рознесли Українську Державу. Ми - невикристалізовані, невимуштровані, недисципліновані... Подивіться в свої навіть маленькі громади, де так тяжко порядок зробити!..."

"А тому нам треба о д н о г о, того, хто був Правителем України! А про кого із всіх нас найбільше світ знає? - Про одного - Гетьмана Павла Скоропадського! /Бурхливі оплескі на салі/.

"Наше серце тішиться, що ми маємо велику приємність пошанувати тут Сина Його Світлости Ясновельможного Пана Гетьмана П авла! /Знов бурхливі оплески цілої салі./

Закінчив свою промову Др.Л.Цегельський словами:

-"Я вітаю Вас, Пане Гетьманичу! Прошу занести Вашому Батькові від нас найглибшу пошану, запевнення нашої карности і вірности, щоб якнайскорше здобути волю Україні! Ясновельможному Пану Гетьманичу многая літа!" Всі гості, разом з хором, з великим одушевленням співають "многая літа".

Коли встав Пан Гетьманич, запрошений о.тостмайстром до слова, всі гості зірвались зі своїх місць і бурею оплесків привітали Сина Гетьмана України.

Промова В.П.Гетьманича Данила.

"Високопреподобні і Всечесні Отці Духовні! Достойний Отче-тостмайстер! Шановна Українська Громадо!

Я зворушений тим приняттям, що Ви його тут для мене урядили. Дякую за щиросердечні слова попередніх промовців, звернені до мене. Дякую, що Ви всі зібралися так численно, щоб мене привітати. Бачу, що прийшли сюди не тільки зорґанізовані гетьманці, але також представники інших політичних течій. Я радію цьому, бо це вказує на те, що сьогодні вже є можливість для в с і х українських патріотів, незалежно від їх політичних поглядів, сходитись разом, щоб спокійно обмірковувати шляхи боротьби за краще майбутнє дорогої нашої України.

Складаю також сердечну подяку хорові і його п.диригенту за так мистецьки виконані співи. Сердечно дякую всім пп.упорядчикам, що так старанно влаштували це приняття, як рівнож дякую за чудовий подарунок, що залишиться для мене дорогою памяткою про сьогоднішній день".

Дальше В.Пан Гетьманич сказав, що він прибув на Американську Землю по наказу свого Батька, щоб ознайомитись з роботою Союза Гетьманців Державників, як рівнож із життям і працею цілої української еміґрації.

Переходячи до міжнародніх питань, В.П.Гетьманич широко накреслив сьогоднішнє положення в Европі, зокрема в Середній і Східній Европі. Звернув увагу на глибокі внутрішні процеси, що відбуваються сьогодні на Радянщині, які в недалекій будуччині відібються на нашій

національній роботі. В.П.Гетьманич підкреслив зокрема значіння здорового націоналізму в боротьбі з нашим найбільшим національним ворогом - московським большевизмом.

"Завданням тих, що хочуть активно боротись за державне визволення нашої Батьківщини, є цілком реально і без зайвих сантиментів підходити до розгляду нашої української дійсности. Багато в ній є сьогодні ще темних плям, але одно ясне: державницький підхід до всього того, що стосується нашої визвольної боротьби, все більше охоплює широкі українські маси.

Сьогодні для численних українських патріотів стає щораз більш ясним: не досить щоб лише існувала українська етноґрафічна маса, наладована великою, але не скоординованою енергією, не досить українських народніх пісень, національних строїв, плекання стародавніх звичаїв; навіть не досить розбудови українського промислу в рамцях чужої держави. Тільки тоді, коли всі українські внутрішні сили об'єднаються одною державною Ідеєю, Ідеєю освяченою історією й традицією нашою та окропленою українською кровю, - тільки тоді вдасться опанувати віковічний духовий і політичний хаос український і дати визвольній боротьбі нашій ясні орґанізаційні рамці. І тільки тоді ми можемо надіятись на національну перемогу.

Сьогодні цей процес усвідомлення загальних напрямних нашого визвольного руху, як рівнож реальних завдань, що стоять перед цілим українством, посувається вперед. Цей процес є природній і свідчить, що ми маємо ще досить здорових сил в нашому Народі"....

Оповідаючи про те, як він особисто почав впрягатись до української національної роботи, В.П.Гетьманич Данило сказав:

"Українська національна гетьманська традиція завжди плекалася в нашій Родині. Події 1918 року, яких я був наочним свідком в Києві, - піднесення і занепад Української Держави - зробили на мене, тоді ще малого хлопця, велике враження. Пізніш, вже на еміґрації, в часах нашої національної руїни, коли чужі держави та народи навіть перестали згадувати за Україну, я був свідком, я ґрупа українських патріотів почала тяжкою і невдячною ідеольогічною працею підносити знов Ідею відновлення молодої Гетьманської України. Я маю на увазі роботу, що її перевів після 1920 року Український Союз Хліборобів Державників, під духовим проводом пок.В.Липинського. Я був тоді свідком, як мій Батько, в тих незвичайно тяжких і складних обставинах, загального українського політичного і духового хаосу, згодився знов приняти на себе права і обовязки, звязані з очолюванням і проводом цього молодого Гетьманського Руху. А далі я був свідком, як цей Рух з ідеольогічної ґрупи став тим, чим він сьогодні є - всенаціональним українським державним рухом. Коли мені сповнилося двадцять один рік, до мене звернулися найближі співробітники Батька із запитом: чи можуть вони і всі Гетьманці бути певними, що я згоджуся після мого Батька перебрати на себе його права і обовязки, звязані з Гетьманським Рухом?

Це питання було для мене надзвичайно важливим і я попросив ще один рік часу, щоб обміркувати собі цілу справу і потім дати відповідь.

По році я цю відповідь дав. Вона була позитивна. /Ґучні оплески цілої салі/. Дав я таку відповідь тому, бо тільки в Гетьманській Ідеї бачив і бачу єдиний і певний шлях для нашого державного відродження; тому, що в той час я вже був звязаний численними внутрішніми нитками з нашою роботою, з людьми, що ту визвольну боротьбу вели і сьогодні ведуть. І нарешті тому я згодився, що того вимагала наша родинна традиція.

Але це тодішнє моє рішення запало в першу чергу дякуючи впливові мого Батька, який більше, ніж хтось інший, научив мене любити Україну і боротьбу за її визволення.

Від того часу я увесь звязався з нашим Ділом та вже поверх пять літ активно працюю в нашім Центрі, залишивши свою інженірську працю і віддавши всі свої сили виключно нашій національній роботі". /Ґучні оплески на салі/.

116

II.

Після промови Пана Гетьманича до присутніх звернувся п.окружний отаман І.Округа СГД. В.Волчанський і подякував за те, що зустріли на це прийняття, а також за те, що своїми жертвами для придбання нового літака "Київ" допомогли І.Округові СГД виконати свій обовязок стопроцентово.

Під кінець п.тостмайстер о.Р.Крупа склав подяку Пану Гетьманичу за його високопатріотичну промову і в щирих словах побажав усім дочекатися повстання великої Української Гетьманської Держави. Гимном "Ще не вмерла Україна" ця небувала у Филадельфії урочистість закінчилася

"Наш Стяг" Ч.47. 20-го листопада 1937р.

ЩЕ НЕ ВМЕРЛА УКРАЇНА.

Ваш редактор цілих два місяці мав щастя служити безпосередньо Гетьманському Синові - молодому і вельми діяльному Престолонаслідникові Престола України Гетьманичу Данилові, що завітав до нас, на Американську Землю.

З доручення Централі Союза Гетьманців Державників Америки я II-го вересня прийняв Репрезентанта Гетьманського Роду України в Ню Йорку, коли Він виступав з корабля перший раз в своїм житті на землю Вашинґтона. А дня II-го листопада, після двохмісячної спільної мандрівки з Гетьманським Сином по українських осередках на Американській Землі, я разом з Паном Гетьманичем Данилом опинився на землі британської Корони, у вільній домініяльвій державі Канаді.

Перебуваючи увесь час в товаристві нашого Високого Гостя, я кажу всім, хто прочитає ці мої скромні рядки, що поїздка Його від Ню Йорку до Шикаґо, а потім від Шикаґо через Детройт, Клівленд і Філадельфію знова до Ню Йорку - це був тріюмфальний похід Української Гетьманської Державної Ідеї за океаном. І не знайдеться на цій Землі жадної української людини, яка могла б заперечити це моє свідоцтво, яко очевидця.

В кожній місцевості, де перебував серед Українського народу Син Гетьмана України бодай кілька днів, Його всі вітали ентузіястично. Вітали Його особисто, вітали українські люди Його Батька - Будівничого Української Держави 1918 р.- вітали Його Маму, "що породила і виховала нам такого уродливого, здорового і мудрого Гетьманича - Лицаря й Верховного Вождя всієї Молодої України". З невичайним натхненням маси українського люду вітали при тій нагоді цілу Гетьманську Родину.

Хто ж були ті люди? - То були українські робітники і робітниці, що щоденною працею коло варстатів, тяжкою праці на американських фабриках, добувають для себе і своєї родини "хліб насущний"; то були українські ремісники, купці й промисловці, що, по тяжкій і довголітній праці на тихже фабриках, вибились трохи до ліпшої і самостійної господарки; то були українські професіоналісти, що їм поталанило здобути знання на високих і спеціяльних місцевих школах і вони тепер добувають тут засоби для свойого життя інтелектуальною працею; то були українські душпастирі, орґанізатори духовного життя серед нашого народу на Американській Землі; то були батьки і матері українських родин за океаном; то були їх діти - українська молодь, уроджена й вихована на американській землі, що здебільша навіть не бачила старої своєї Батьківщини; то були українські монархісти, українські націоналісти, українські радикали і навіть деякі вчорашні українські комуністи.

І всі вони на тих численних приняттях, в найбільших осередках української еміґрації на американській землі, вітали Репрезентанта Українського Гетьманського Роду часто з таким ентузіястичним захопленням, що це все нагадувало мені 1917 рік, коли вибухла російська революція і в золотоверхій столиці старої України-

Київі замаяв жовтоблакитний прапор - символ волі України. І як в 1648 р. коли Великий Гетьман Богдан, після славних побід над ворогом, вїздив тріюмфально до Київа, повітаний уложеними на те торжество кантатами студентів славетної Могилянської Академії, так Гетьманського Сина тепер і українські матері і їх діти, на вільній Американській Землі, зі сльозами в очах, вітали глибоко-патріотичними віршами;

Так вітала молодого Гетьманича Данила американська Україна.

Це є найбільш наглядним свідоцтвом і незаперечним фактом, що стара історична українська національна-державна традиція живе і по нинішній день в душах і серцях нашого народу. І ніякі чужі й шкідливі "науки" та політичні "віри" її не убють.

ВОНА Є НЕЗМИРУЩА.

Це є той непорушний фундамент - скала, на якому - і лише на нім! - всі українські патріоти мають будувати "свою правду і силу і волю"- велику й могутню Українську Державу. Цей міцний , живучий і чудотворний фундамент ми маємо, бо носимо його в душах і серцях наших і дітей наших.

Тому зі співом святих для кожного українського патріота слів--"ЩЕ НЕ ВМЕРЛА УКРАЇНА" - сміливо йдімо вперед до повної нашої перемоги!

Олександер Шаповал.

Об'їзд головніших місць осідку української еміґрації в С.Д.П.А. В.П.Гетьманич Данило закінчив і на запрошення СГД Канади виїхав до Торонто II.листопада с.р.

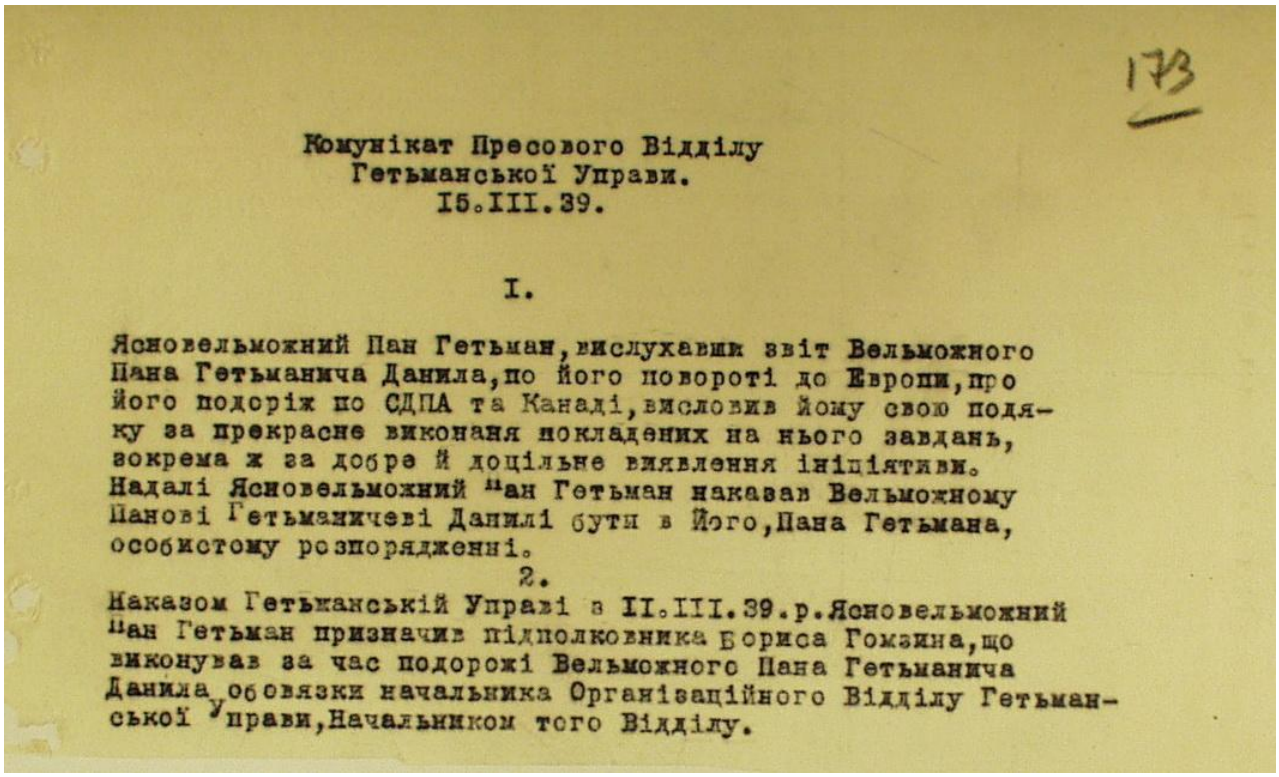
В Канаді В.П.Гетьманич відвідає Торонто, Віндзор, Гемільтон, Оттаву, Судбури, Вінніпеґ, Саскатун, Едмонтон.

Пресовий Відділ
Гетьманської Управи.

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. 7242, т. 6, арк. 111-116

№ 119

Комунікат Пресового Відділу Гетьманської Управи (березень 1939 р.)

173

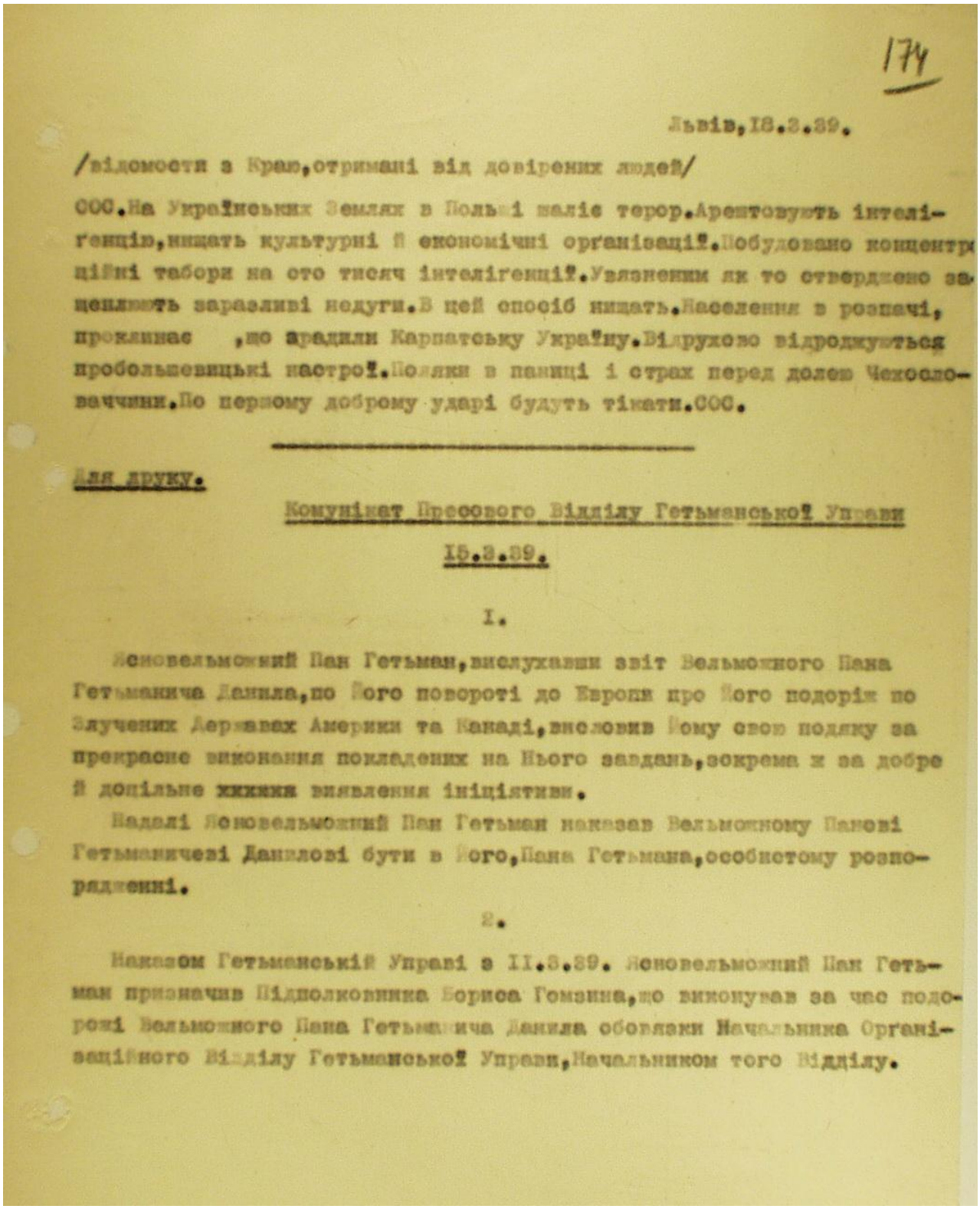
Комунікат Пресового Відділу
Гетьманської Управи.
15.III.39.

I.

Ясновельможний Пан Гетьман, вислухавши звіт Вельможного Пана Гетьманича Данила, по його повороті до Европи, про його подорож по СДПА та Канаді, висловив йому свою подяку за прекрасне виконання покладених на нього завдань, зокрема ж за добре й доцільне виявлення ініціятиви. Надалі Ясновельможний Пан Гетьман наказав Вельможному Панові Гетьманичеві Данилі бути в Його, Пана Гетьмана, особистому розпорядженні.

2.

Наказом Гетьманській Управі з 11.III.39.р. Ясновельможний Пан Гетьман призначив підполковника Бориса Гомзина, що виконував за час подорожі Вельможного Пана Гетьманича Данила обовязки начальника Організаційного Відділу Гетьманської Управи, Начальником того Відділу.

174

Львів, 18.3.39.

/відомости з Краю, отримані від довірених людей/

ООС. На Українських Землях в Польщі панує терор. Арештовують інтелігенцію, нищать культурні й економічні організації. Побудовано концентраційні табори на сто тисяч інтелігенції. Увязненим як то стверджено запеленговують заразливі недуги. В цей спосіб нищать. Населення в розпачі, проклинає ,що зрадили Карпатську Україну. Відрухово відроджуються пробольшевицькі настрої. Поляки в паніці і страх перед долею Чехословаччини. По першому доброму ударі будуть тікати. ООС.

Для друку.

Комунікат Пресового Відділу Гетьманської Управи

15.3.39.

I.

Ясновельможний Пан Гетьман, вислухавши звіт Вельможного Пана Гетьманича Данила, по Його повороті до Европи про Його подорож по Злучених Державах Америки та Канаді, висловив Йому свою подяку за прекрасне виконання покладених на Нього завдань, зокрема и за добре й доцільне ххххххх виявлення ініціятиви.

Надалі Ясновельможний Пан Гетьман наказав Вельможному Панові Гетьманичеві Данилові бути в Його, Пана Гетьмана, особистому розпорядженні.

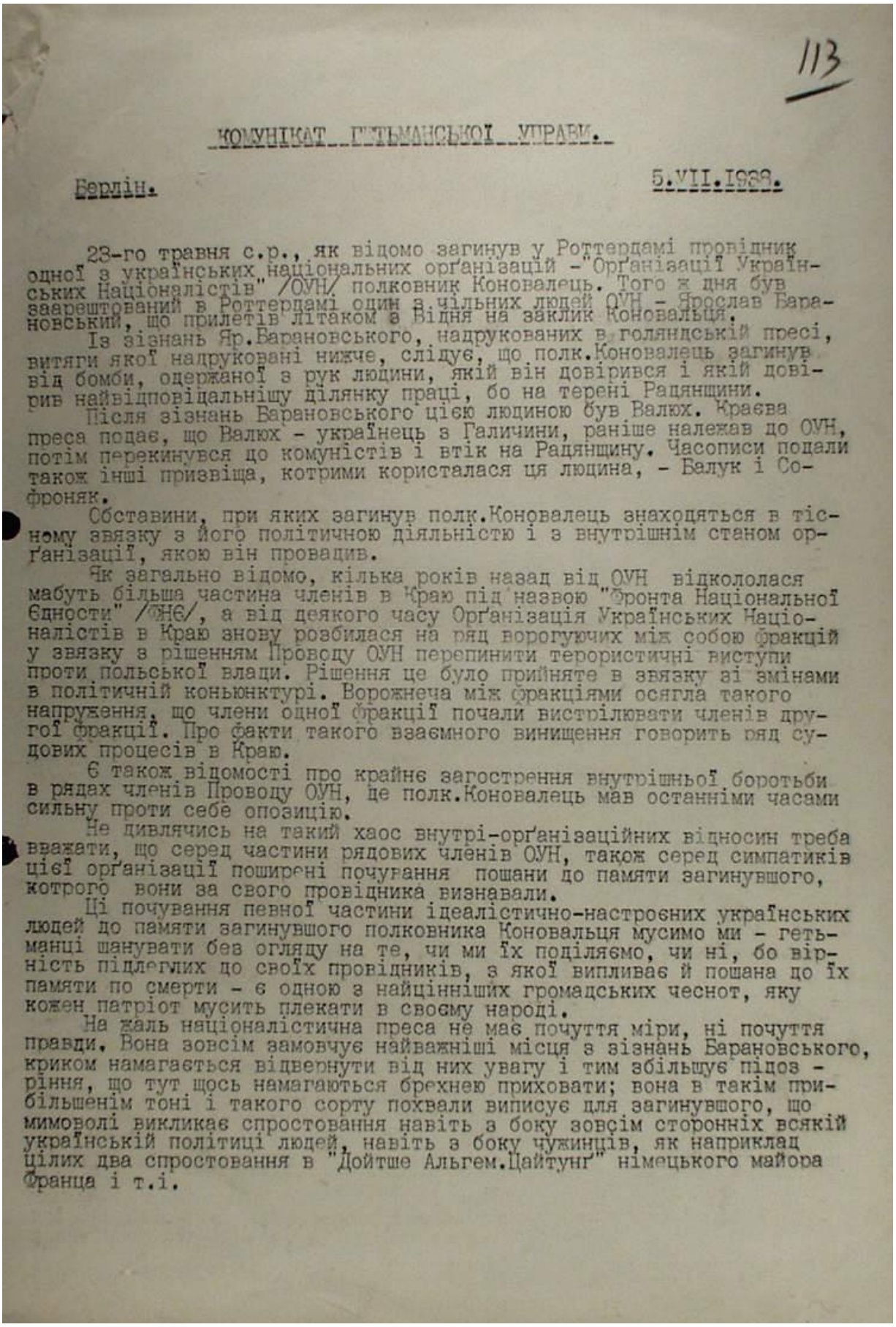
2.

Наказом Гетьманської Управи з 11.3.39. Ясновельможний Пан Гетьман призначив Підполковника Бориса Гомзина, що виконував за час подорожі Вельможного Пана Гетьманича Данила обовязки Начальника Організаційного Відділу Гетьманської Управи, Начальником того Відділу.

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. 7242, т. 4, арк. 173-174

№ 120

Комунікат Гетьманської Управи (липень 1938 р.)

113

КОМУНІКАТ ГЕТЬМАНСЬКОЇ УПРАВИ.

Берлін. 5.VII.1938.

28-го травня с.р., як відомо загинув у Роттердамі провідник одної з українських національних орґанізацій - "Орґанізації Українських Націоналістів" /ОУН/ полковник Коновалець. Того ж дня був заарештований в Роттердамі один з чільних людей ОУН - Ярослав Барановський, що прилетів літаком з Відня на заклик Коновальця.

Із зізнань Яр.Барановського, надрукованих в голяндській пресі, витяги якої надруковані нижче, слідує, що полк.Коновалець загинув від бомби, одержаної з рук людини, якій він довірився і якій довірив найвідповідальніщу ділянку праці, бо на терені Радянщини.

Після зізнань Барановського цією людиною був Валюх. Краєва преса подає, що Валюх - українець з Галичини, раніше належав до ОУН, потім перекинувся до комуністів і втік на Радянщину. Часописи подали також інші призвіща, котрими користалася ця людина, - Балук і Софроняк.

Обставини, при яких загинув полк.Коновалець знаходяться в тісному звязку з його політичною діяльністю і з внутрішнім станом орґанізації, якою він провадив.

Як загально відомо, кілька років назад від ОУН відкололася мабуть більша частина членів в Краю під назвою "Фронта Національної Єдности" /ФНЄ/, а від деякого часу Орґанізація Українських Націоналістів в Краю знову розбилася на ряд ворогуючих між собою фракцій у звязку з рішенням Проводу ОУН перепинити терористичні виступи проти польської влади. Рішення це було прийняте в звязку зі змінами в політичній коньюнктурі. Ворожнеча між фракціями осягла такого напруження, що члени одної фракції почали вистрілювати членів другої фракції. Про факти такого взаємного винищення говорить ряд судових процесів в Краю.

Є також відомості про крайнє загострення внутрішньої боротьби в рядах членів Проводу ОУН, де полк.Коновалець мав останніми часами сильну проти себе опозицію.

Не дивлячись на такий хаос внутрі-орґанізаційних відносин треба вважати, що серед частини рядових членів ОУН, також серед симпатиків цієї орґанізації поширені почування пошани до памяти загинувшого, котрого вони за свого провідника визнавали.

Ці почування певної частини ідеалістично-настроєних українських людей до памяти загинувшого полковника Коновальця мусимо ми - гетьманці шанувати без огляду на те, чи ми їх поділяємо, чи ні, бо вірність підлеглих до своїх провідників, з якої випливає й пошана до їх памяти по смерти - є одною з найцінніших громадських чеснот, яку кожен патріот мусить плекати в своєму народі.

На жаль націоналістична преса не має почуття міри, ні почуття правди. Вона зовсім замовчує найважніші місця з зізнань Барановського, криком намагається відвернути від них увагу і тим збільшує підозріння, що тут щось намагаються брехнею приховати; вона в такім прибільшеним тоні і такого сорту похвали виписує для загинувшого, що мимоволі викликає спростування навіть з боку зовсім сторонніх всякій українській політиці людей, навіть з боку чужинців, як наприклад цілих два спростування в "Дойтше Альгем.Цайтунґ" німецького майора Франца і т.і.

114

2.

Все це робить враження не справжнього горя й пошани до спітканого нещасливою долею товариша, а справляє враження,що використовується нагода для якоїсь "політики".

Окремі люди загибають. Нація живе далі й мусить далі боротися за своє ліпше майбутнє. Во імя успіху цієї боротьби необхідно постійно перевіряти й оцінювати зроблене. Діяльність громадських діячів і політиків не є їх персональною справою, а загальним скарбом, який постійно мусить бути контрольований. Тому мусимо дати оцінку діяльности полковника Коновальця не дивлячись на свіжу ще могилу.

Сумний кінець його до якнайуважнішої критичної оцінки фактів зобовязує.

Ми - гетьманці, хоч були і залишаємось противниками політичної діяльности полк.Коновальця, з приводу трагічного його кінця можемо його пожаліти яко людину, але це не може ослабити нашого негатив - ного ставлення до політичної діяльности полковника Коновальця, яка в історичному аспекті представляється нам у такім вигляді:

Полковник Коновалець вийшов з західно-українського демократичного інтеліґентського середовища. З світоглядом цього середовища залишався він увесь час своєї діяльности на українськім терені, себ-то тоді, коли він працював поза чужо-національними впливами. Йому не вдалося перетопити в огні революції світогляду галицького інтеліґента-демократа в більш досконалу державницьку світоглядову форму. В цім, на нашу думку і лежить головне джерело й причина безплідности його зусиль. Тому він увесь час тримався соціялістичної і демократичної інтеліґенції на Великій Україні. Він не примітив того, що це була тільки невеличка секта українська і що ціла Велика Україна вперше виступила на політичну арену зо всіма своїми класами й суспільними верствами тільки за Гетьманщини.

Коновалець був ліпшим від Винниченка й Петлюри по стільки, по скільки західно-українська демократична інтеліґенція була більш державно вихована ніж східна. Одначе Коновалець зі своїми західно-українськими тенденціями залишився без впливу на події.

Не без сильних хитань і сумнівів пішов полк.Коновалець за Винниченком і Петлюрою, коли вони по змові з агентом Леніна, Раковським, підіймали повстання проти Гетьманської Держави. Історія "Гетьманської Української Держави 1918 року" Д.Дорошенка /Ужгород,1930р./ переказує оповідання Раковського в харьківських "Вістях" про те, що Винниченко дав перед Леніним зобовязання в випадку успіху повстання передати владу на Україні до рук Рад, себ-то до рук підготованої большевиками в лоні України большевицької орґанізації і за це большевики підтримали повстання. Підтвердження угоди з большевиками зроблене з боку самого Винниченка в його книзі "Відродження Нації".

В самий розпал повстання робив Коновалець спробу схилити Гетьмана Павла до того, щоб він підпорядкував себе повставшій соціял-демократичній українській інтеліґенції. Для цього добився Коновалець завішання на час зброї і їздив персонально до Київа. Але успіху не мав з тої зрозуміло причини, що не могла непримирима супроти большевизму частина України, репрезентована в особі Гетьмана, схилити добровільно голови перед тими, що ділали після умови з Леніним.

Під час конфлікту між Директорією і командою Запорожського Корпусу /полковником Болбочаном/, котра вимагала орґанізації української армії і запілля /адміністрації/ для безоглядної боротьби з большевиками зовні і в середині, полковник Коновалець не підтримав Запорожців, залишаючись вірним спільником Директорії з Винниченком і Петлюрою на чолі. Як відомо Директорія тоді всі надії покладала на мирові переговори з большевицькою Москвою, арештувала полк.Болбочана і тим остаточно дезорґанізувала і без того слабенький український боєвий фронт. Наслідком цього була повна катастрофа збройного спротиву большевикам на лівобережній Україні.

115

2.

Так само пізніше, коли Петлюра заарештував полковника Болбачана в Проскурові, полковник Коновалець залишився невтральним. Болбочан був розстріляний.

На еміґрації з 1922 чи 1923 року почав полковник Коновалець співпрацювати з през.Петрушевичем. В 1926 р. почав полковник Коновалець боротьбу проти през.Петрушевича. Як видко зі зложеного тоді полковником Коновальцем меморандуму, він вважав, що през.Петрушевич не вміє організувати активної боротьби в Краю і тому дипльоматична акція галицької делеґації в Женеві не має успіху. Меморандум вияснює, що ідея активної боротьби в Краю "привезена галицькою делеґацією з Генуї", себ-то після порозуміння з полпредом Раковським. З меморандуму слідує, що полк.Коновалець покладав надії на успіх галицької делеґації в Женеві в разі активізації боротьби в Краю.

Як відомо, акція терору в Краю була в Женеві використана як головний мотив для відхилення домагання галицької делеґації.

Меморандум той кінчиться таким планом орґанізації сил у Краю:

"Велике число населення, а головне, давні укр.жовніри, як також молодь, ставиться зовсім байдуже до партійних кличів. Та частина населення не є звязана з жадною партією і вважає за головну ціль здобуття самостійности Західно-Українських Земель, не входити в розбірання соціяльних кличів. Власна держава без партійних кличів є їх головним кличем. Для того неможна тої частини населення втягати в партійні уґруповання, А РАДШЕ ПІДТЯГНУТИ ПІД НАЗВУ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛІСТИЧНОГО РУХУ, який головно опірається на молоді та на впартійних товариствах.... Той рух має перед собою будучність, бо через своє надпартійне відношення виключає партійні кличі й партійну боротьбу".

Цей план дійсно полк.Коновальцем і його ґрупою був здійснений. На його основі побудована Орґанізація Українських Націоналістів /ОУН/. Значить це є політична орґанізація, яка засадничо позбавлена політичних і соціяльних принціпів. З огляду на її персональний склад і на терен її діяльности цю орґанізацію треба вважати західно-українською, галицькою.

В основі ОУН положено - чин, і відсунуто геть ідеологічні підстави. Одначе досвід вже досить ясно показав, що одної абстрактної націоналістичної ідеї для керування діяльностю політичної орґанізації не вистарчає. Необхідні - усталений проґрам, політичні й соціяльні принціпи, вироблений світоґляд.

Навіть в Галичині, де українська маса в соціяльнім відношенню майже не ціференційована, де вся вона селянська, де прошар інтеліґенції є дуже тонким і є елементом позаклясовим, який може обслуговувати кожну соціяльну ґрупу, - навіть в Галичині при такій орґанізації без політичного проґраму нічого доброго вийти не могло і сьогодні ми вже стоїмо перед повним крахом політики ОУН в краю.

Політична орґанізація без політичних і соціяльних кличів, себто без політичного й соціяльного проґраму - це білий лист, на котрому може виписати, що схоче, кожна та сила, яка одержала тим чи иншим способом тимчасовий вплив на провід орґанізації. І так воно було з ОУН.

Большевицький дипльомат Раковський приобіцяв дипльоматичну підтримку Галичині проти Поляків у Женеві і за таку обіцянку вже одержує можливість вписати на білий лист оуенівського проґраму - активізацію й терор. І проґрам Раковського виконується.

Ще в 1926 році з кругів гетьманських вказували полк.Коновальцеві, що одним методом терора неможливо осягнути ніякої політичної цілі: терором неможливо було примусити поляків змінити свою політику на користь українцям, неможливо було заімпонувати в Женеві, а на випадок польсько-радянської війни тактика терору створила б такі відносини на західно-українських теренах, які тільки облегчили б Совітам загорнути і Західну Україну під свою високу руку. Та це не

116

4.

помогло. П роґрам Раковського виконувався далі.

Зацікавлення Совітів терористичною діяльністю в Краю було ясне й очевидне з самого початку. Також давно вже одержувалися інформації з різних боків про фінансування цієї акції Совітами. Зізнання Ярослава Барановського в Роттердамі, подані нижче в витягах з голяндської преси, не залишають вже ніякого сумніву в правдивості цих інформацій.

По всім даним зацікавлення Совітів не було сталим за ці 15 років, часами мабуть зразок обривався. В інтервалах приходило зацікавлення однієї малої нац-балтійської держави, а може й інших чинників і тоді на білому програмовому листочкові з'являється нове політичне завдання - "підготовка збройного повстання....

П отім якісь "чинники" одного далеко-східного цісарства подбали записати на білому листочку новий програмовий пункт - усамостійнення "Зеленого Клину". Пізніше прийшло замилування до фашизму. Навіть якась державна лотерея, як оповідали поінформовані люди тоґік в Парижі, виявила одного разу зацікавлення до активізації чину ОУН і обдарувала Провід його значною виграною /!?/..... Невідомо тільки, яку програмову директиву мав дати заряд цієї лотереї та чи не була саме ця директива джерелом акції, що скінчилася так трагічно - експльозією в Роттердамі.

Ці всі відомості можна було приймати так, чи інакше, вірити їм чи не вірити. Перевірити їх з огляду на конспірацію було неможливо.

Треба було вважати на поширення великого числа всіляких злобних вигадок серед еміґрації, озлобленої на цілий світ і на всіх, а особливо на такі постійно добре фінансами забезпечені еміґрантські ґрупи, якими були ґрупи, приналежні до Орґанізації Українських Націоналістів.

Та зізнання Бора-Барановського після нещастя в Роттердамі мусили розвіяти всі ці сумніви.

Ці зізнання переказувала голяндська преса в перших днях по Ротердамській катастрофі. Не може бути сумніву, що це зізнання самого Барановського, а не вигадка преси, бо як виявилося, голяндці абсолютно нічого не знали про сучасні українські відносини і так мало взагалі про Україну, що ні в якім разі не в стані були чогось подібного сфальшувати чи вигадати. Тому надруковані нижче витяги з голяндського часопису треба прийняти, як дійсні зізнання Ярослава Барановського - людини, як відомо, добре поінформованої у всіх справах ОУН.

Базуючись на цих зізнаннях Ярослава Барановського, можемо прийняти за правду те, що досі могло бути тільки непровіреною інформацією, а саме, що джерелом фінансової сили Орґанізації Українських Націоналістів за останні півтора роки були "Совіти".

По анальоґії з цим треба прийняти за правдоподібні вказівки бувших членів ОУН на совітські джерела фінансового добробуту ОУН і в попередніх роках його діяльності. Про це друкувалося в статтях Романа Бовка в "Українському Робітникові" /чч.15, 20 і 21. 1938р. Торонто, Канада./.

Для еміґранта з Великої України - небольшевика і політично чесного, добровільне усамостійнення своєї діяльности від Совітів є простою, торговлею своєю совістю, є політичною й моральною капітуляцією перед варварством III-го Інтернаціоналу.

Для українця Західних Земель положення у відношенню до Совітів не так ясно викристалізоване. На Західних Землях немає совітської окупації, а є польська окупація і боротьба ведеться не проти Совітів, а проти польської влади. Тому можна сказати, що більшість західноукраїнських політиків до нещавна ще стояли на становищу, що в боротьбі проти польської окупації і Совіти можуть бути союзниками. На цім становищу стояли не тільки полк. Коновалець, а й галицькі кооперативи, більшість помірковних галицьких партій, а також Орґанізація українських Націоналістів. Всі ці ґрупи в свій час користалися мо-

117

5.

ральною чи матеріяльною підтримкою Совітів, тим ширили совіто - фільство, нищили в народі звичку шукати перш за все опори на власні сили, нищили таким чином в галицьких народніх масах відпорність супроти руйнуючих ідей комунізму, інтернаціоналізму, наступу червоного імперіялізму і, що найголовніше ТАКИМИ СТОСУНКАМИ З СОВІТАМИ ПОГЛИБЛЮВАЛИ Г ЛИБОКУ ПСІКОЛЬОГІЧНУ ПРІРВУ МІЖ ЗАХІДНОЮ ТА СХІДНОЮ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ Й ВЕЛИКОЮ УКРАЇНОЮ.

Все це на випадок війни в Совітами котроїсь з західних держав, принесло б користь Совітам і велику шкоду українській ділянці.

Це основне хибне в зовнішній політичній орієнтації ОУН.

Що до внутрі-українських впливів ОУН, то тут бачимо ми таких три шкідливі прояви:

Перше. Ніколи ще, здається, ні в одного народа, ні при яких обставинах ні одна партія не робила з терору такого універсального засобу, як це практикується в ОУН. Терором малося побороти чужу окупаційну владу в Галичині. Терором малося підтримувати дисципліну в організації. Терором малося здобувати кошти для організації. Терором малося поборювати ідейні розходження в Організації. За допомогою терора малося вирішувати програмові питання. З допомогою терора малося примусити і ціле українське суспільство визнати всеукраїнський авторитет і провід Організації Українських Націоналістів. Нарешті терором намагалися примусити українське громадянство не бачити роботи польських провокаторів в рядах ОУН. /Напад на укр. Сенатора Шелухіна/.

Зрозуміла річ, що такої великої порції терору не могли витримати ні сама організація, ні навіть таке терпеливе суспільство, як галицьке. ОУН почало розколюватися. Перш за все відскочив Фронт Національної Єдности, що потягнув за собою мабуть більшу половину членів ОУН в Краю, потім почали відходити інші групи. З 22 часописів українських у Львові 20 редакцій на конференції 13.III.1939 прийняли резолюцію осуду діяльности ОУН.

Потім 13 редакцій зорганізувалися для поборювання об'єднаними силами анархії, що повстала в наслідок діяльности ОУН в Краю. У відповідь на це Організація Українських Націоналістів нічого розумнішого не могла придумати, як почати на радість ворогам нищити своїх же українців, покинувши зовсім свою акцію проти представників польської влади.

Не тяжко було передбачити, що такого рода універсальний терор викличе в українськім суспільстві перевтому, масовий відхід від громадських справ і такі реакційні й угодовські настрої, яких не в силі була б створити жадна, найхитріша польська політика.

Друге. Проблему усунення партійництва хотів полк.Коновалець розвязати дуже простим способом: відкинувши політичні й соціяльні кличі створив організацію, позбавлену політичних і соціяльних ідей. Получилася палочна команда, а ніяка не політична організація. Не маючи за собою ніяких досягнень, ні політичних, ні ідеологічних, зовсім незнана Великій Україні і саме після того, як її тактика терору в Галичині остаточно збанкротувала, організація ця починає виявляти претензії на визнання за нею загально-українського авторитета./!?/

Липинський пропонував усунути хворобу партійництва шляхом заміни випадкових партійно-політичних об'єднань організаціями, побудованими на сталім професійно-клясовім принципі, що виключає можливість розперезаної демагогії, дає удосконалену форму організації нації, не нищить, а упорядковує самоділ ьність народніх мас. Загальна ж "Трудова Рада" і дідичне Гетьманство мали забезпечити співпрацю всіх професійних груп. Фашисти замінили партії синдикатами, співпраця

118

6.

котрих заґварантована спільною Фашистівською Радою і Монархом. В Німеччині різноманітні професійні, згори організовані ґрупи обєднує націоналістична партія.

Наші націоналісти не трудили своїх мозків подібними складними питаннями. Тільки оголосили себе вождями нації, навіть не української частини населення Галичини, а цілої 40-камільйонової української Нації, хоч на Великій Україні про них ніхто не чув.

За 15 років існування націоналісти не дали ні одної солідної ідеологічної праці, ні одного цікавого яскравого періодичного видання, що могло б викликати до себе якусь більше зацікавлення крім злободневного й скоро минучого. Їхні програмові брошурки повторюють старі, давно вже заіржавлені есерівські концепційки. Вони нічого не зробили для духового розвою втягнутої в ряди організації маси. Тільки виробили тип конспіративного діяча, верховяда, наука, до позитивної праці мало придатного і з колосальним самовпевненням і претензіями. Хто з молодого дорослого свідомо не відійшов від ОУН - став пропащою людиною, від якої тяжко сподіватися користи для національного Діла.

Третє. ОУН має всі риси сектярства. Сектярство чи то в релігії, чи то в політиці зявляється тоді, коли на тім чи другім відтинку нарід терпить поразку. Сектярство є завжди ознакою кризи, проявом хвороби, ознакою слабости. Сектярство крайне нетерпиме до всього, що з ним не солідарізується і тому воно веде до роспорошення сил, а не до обєднання.

Варто згадати тільки, як націоналістична преса пише про всіх, що не належать до ОУН. Ні одної чужої ґрупи не назове її власним іменем, тільки вживає термінольогії власного виробу. Нікому крім себе не признає рації. Ніколи у власних похибках не признається. Словом якісь то напів-боги та й годі.

Правда, ми - українці в політичнім вихованню далеко ще не дорівнюємо англійцям, які до політичних противників звертаються не інакше, як "високодостойний джентельмене", та здавалося б, що нема того стільки старатися, щоб доказувати своє політичне невиховання.

Але це вже справа націоналістів. Їм, певно, відомо, для чого вони так стараються.

З цього огляду діяльности й становища одної з українських національних орґанізацій необхідно зробити такі висновки:

Не існує на світі легких шляхів, легких способів для розвязання великої і тяжкої національно-державної проблеми Українського Народу. Тільки при страшнім напруженні всіх З Д О Р О В И Х сил нації, тільки власними силами і працюючи в великій матеріяльній бідности можемо наблизити Український Нарід до власної Державности. Ця сила може народитися тільки в одвертій, чесній боротьбі.

Нелеґальна орґанізація для виховання здорових сил нації неприятна.

Нелеґальна орґанізація може бути тільки помічною і тільки при умові ційсної й суворої контролі з боку леґальної, сильної орґанізації.

Хитрування, штучні способи, большевицькі фонди не можуть помогти українському народу відзискати національну волю. Ми слабі, вороги наші сильні. А сильний завжди зуміє перехитрити слабого.

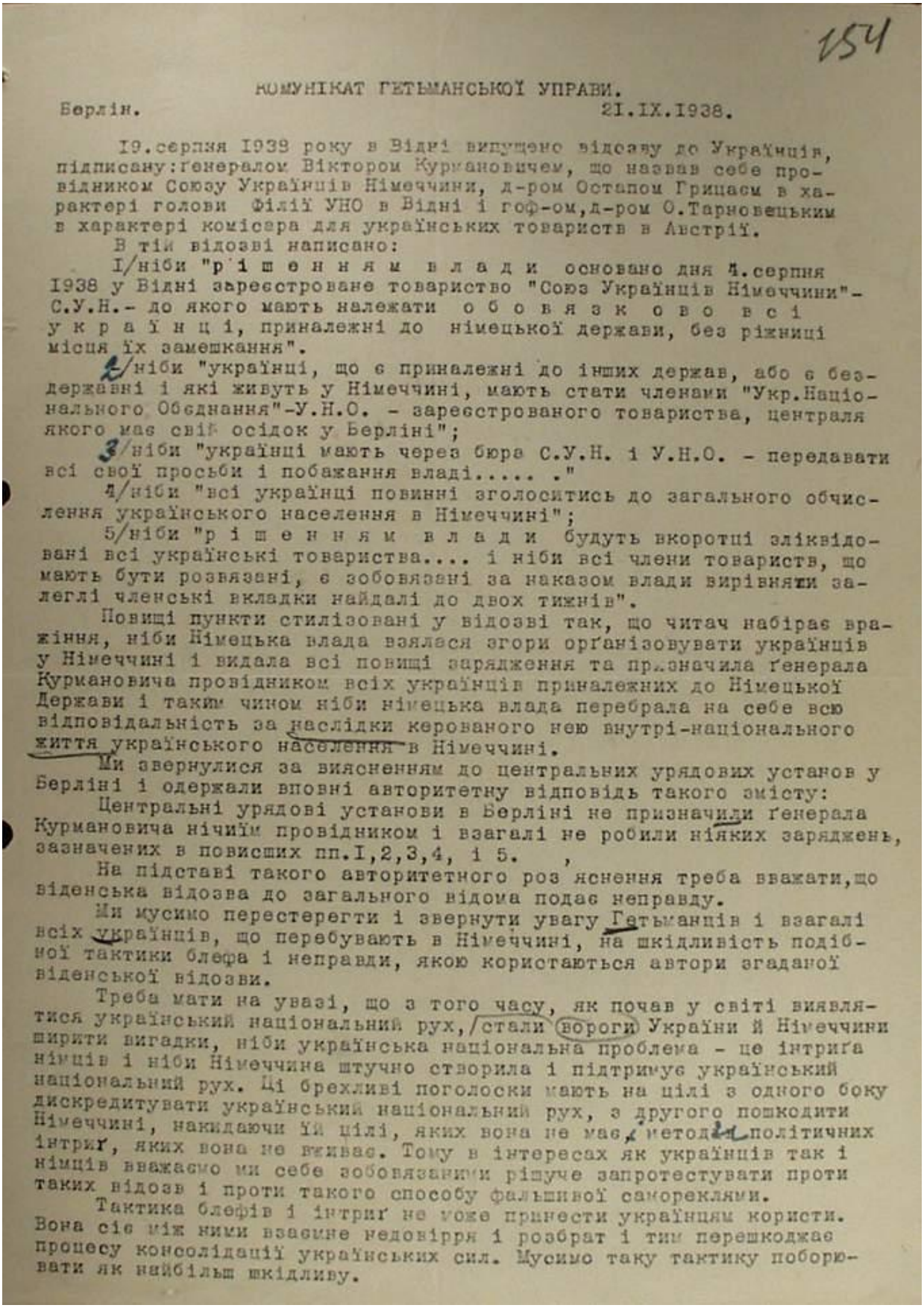
Щоб перемогти, мусимо стати сильними. Щоб стати сильними, мусимо себе зорґанізувати. Щоб себе зорґанізувати, мусимо навчитись це робити власними силами.++++++++++++++++++++++++++

Підставою і конкретною ілюстрацією до наведеного служать нацруковані нижче, як матеріяли: а/Лист до Філії Укр.Громади в Дельменгорсті одного з членів Укр.Громади і б/Витяги з [illegible]

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. 7242, т. 9, арк. 113-118

№ 121

Комунікат Гетьманської Управи (вересень 1938 р.)

154

КОМУНІКАТ ГЕТЬМАНСЬКОЇ УПРАВИ.

Берлін. 21.IX.1938.

19.серпня 1939 року в Відні випущено відозву до Українців, підписану:генералом Віктором Курмановичем, що назвав себе провідником Союзу Українців Німеччини, д-ром Остапом Грицаєм в характері голови Філії УНО в Відні і гоф-ом,д-ром О.Тарновецьким в характері комісара для українських товариств в Австрії.

В тій відозві написано:

І/ніби "р і ш е н н я м в л а д и основано дня 4.серпня 1938 у Відні зареєстроване товариство "Союз Українців Німеччини"-С.У.Н.- до якого мають належати о б о в ' я з к о в о в с і у к р а ї н ц і, приналежні до німецької держави, без ріжниці місця їх замешкання".

2/ніби "українці, що є приналежні до інших держав, або є бездержавні і які живуть у Німеччині, мають стати членами "Укр.Національного Обєднання"-У.Н.О. - зареєстрованого товариства, централя якого має свій осідок у Берліні";

3/ніби "українці мають через бюра С.У.Н. і У.Н.О. - передавати всі свої просьби і побажання владі..... ."

4/ніби "всі українці повинні зголоситись до загального обчислення українського населення в Німеччині";

5/ніби "р і ш е н н я м в л а д и будуть вкоротці зліквідовані всі українські товариства.... і ніби всі члени товариств, що мають бути розвязані, є зобовязані за наказом влади вирівняти залеглі членські вкладки найдалі до двох тижнів".

Повищі пункти стилізовані у відозві так, що читач набірає враження, ніби Німецька влада взялася згори орґанізовувати українців у Німеччині і видала всі повищі заряджения та призначила ґенерала Курмановича провідником всіх українців приналежних до Німецької Держави і таким чином ніби німецька влада перебрала на себе всю відповідальність за наслідки керованого нею внутрі-національного життя українського населення в Німеччині.

Ми звернулися за виясненням до центральних урядових установ у Берліні і одержали вповні авторитетну відповідь такого змісту:

Центральні урядові установи в Берліні не призначили ґенерала Курмановича нічиїм провідником і взагалі не робили ніяких заряджень, зазначених в повисших пп.І,2,3,4, і 5. ,

На підставі такого авторитетного роз ясснення треба вважати,що віденська відозва до загального відома подає неправду.

Ми мусимо перестерегти і звернути увагу Гетьманців і взагалі всіх українців, що перебувають в Німеччині, на шкідливість подібної тактики блефа і неправди, якою користаються автори згаданої віденської відозви.

Треба мати на увазі, що з того часу, як почав у світі виявлятися український національний рух, стали вороги України й Німеччини ширити вигадки, ніби українська національна проблема - це інтриґа німців і ніби Німеччина штучно створила і підтримує український національний рух. Ці брехливі поголоски мають на цілі з одного боку дискредитувати український національний рух, з другого пошкодити Німеччині, накидаючи їй цілі, яких вона не має, методи політичних інтриґ, яких вона не вживає. Тому в інтересах як українців так і німців вважаємо ми себе зобовязаними рішуче запротестувати проти таких відозв і проти такого способу фальшивої самореклями.

Тактика блефів і інтриґ не може принести українцям користи. Вона сіє між ними взаємне недовіря і розбрат і тим перешкоджає процесу консолідації українських сил. Мусимо таку тактику поборювати як найбільш шкідливу.

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. 7242, т. 8, арк. 154

№ 122

Звернення від Гетьманської Управи до гетьманських організацій

76

ВІД ГЕТЬМАНСЬКОЇ УПРАВИ

ОБ'ЄДНАНИХ ХЛІБОРОБСЬКИХ ТА ИНШИХ КЛАСОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ-
ДО ГЕТЬМАНСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ.

В кінці вересня й початку жовтня с.р. надруковано було в "Ділі" під заголовком "Розкол перед Гетьманців" памфлет В.К. ЛИПИНСЬКОГО, наповнений неправдами й перекручуваннями, злобними й несправедливими нападами на Яснвельможного Пана Гетьмана і членів Ради Присяжних УСХД та Гтьманської Управи. Зразу після того член Ради Присяжних і Заступник Голови Гетьманської Управи О.СКОРОПИС-ИОЛТУХОВСЬКИЙ звернувся до Головного редактора "Діла" п.В.МУДРОГО з листом в дня 9/X-1930 р., в котрім писав між иншим слідуюче:

"...Я вважаю моїм моральним правом завважити нашому единому політичному щоденникові те, що в решту його редакції й так не може бути неясним, а власне:

1. Що Ви друкуючи енунціації людини, яка вже довгі роки лежить в тяжкій недузі, проти нас, його бувших товаришів по громадській роботі, вже в цих самих енунціаціях мусіли б довідатись, що на нашу думку ця людина, з огляду на свій фізичний стан, не може ясно оцінити ситуації і бути відповідальною за свої вчинки;

Що Ви, як людина стороння, не могли знати, чи маємо ми підстави для такої думки про п.В.ЛИПИНСЬКОГО чи ні і оскільки ті підстави мають слушність;

Що друкуючи інунціації п.В.ЛИПИНСЬКОГО навіть без спроби вияснити цей момент "ДІЛО" приймає на себе повну за них відповідальність, особливо в тій їх частині, де п.ЛИПИНСЬКИЙ залишає межі допустимої громадської критики а переходить до тяжкого порушення части окремих осіб, в тім числі й моєї.

2. Що для Вас не могло бути неясним, що ці енунціації дають знаменитий матеріял для плюгавлення не нашого лиш напряму, але всього У к р а І н с т в а в руки московських /однаково, як чорних, так й червоних/ та польських наших ворогів, які наївно удаватимуть, що мають діло не з фантазіями хворого, а з "фактами".

3. Що Ви самі не знаєте ні одного факту, який міг би послужити для Вас підставою для этого, щоб думку п. В.ЛИПИНСЬКОГО і його маніякальні обвинувачування проти діяльности Пана Гетьмана на еміграції прийняти за свою власну думку й нести за неї громадську відповідальність.

4. Що п.В.ЛИПИНСЬКИЙ виступає в ролі непомильного судді у його власнім розходженні з організацією, до якої він належав і що тому мало би бути Вашим громадським і моральним обов"язком принаймні запитати противну сторону, в чому саме полягає причина конфлікту, а не виносити на денне світло заплутані фантазії хворого.

Тому звертаюся до Вас приватно, без відома Пана Гетьмана й Гетьманської Управи і прошу Вас відповісти мені принаймні на слідуючі питання політичного характеру

77

а/ Чи вважаєте Ви, що єдиний український щоденник є на те покликаний щоб без суду й без найменшого реального приводу опльовувати авторитет Пана Гетьмана який на думку поважної частини українського громадянства єдиний має шанси стати авторитетом загально-національним, і важність плекання якого для тих, хто бажає відродження нашої держави, ще так недавно й так талановито виявив всім п.В.ЛИПИНСЬКИЙ, слушно пятнуючи кожного, хто здіймає руку проти цієї персоніфікації нашої нації - хамом.

б/ Чи вважаєте Ви хвилину, яку саме переживає тепер наш народ по обидва боки ризької лінії, час "пацифікації", "колективізації", придатною для друкування галюцінацій п.В.ЛИПИНСЬКОГО; чи гнобленому і розбитому народу нашому в цю тяжку годину так уже потрібні не консолідація, не бодай єдиний моральний фронт, а ще дальше розбиття, розбрат та безголовя?

Чи власне є тепер час на нищення того нашого політичного доробку, якого пощастило нам разом з п.В.ЛИПИНСЬКИМ осягнути протягом десятилітньої важкої праці?

І ще на решті одно питання особисте.

в/ Чи друкуючи за п.В.ЛИПИНСЬКИМ в знаках наведення: "правдолюбивий" СКОРОПИС, редакція таки справді готова прийняти на себе за ці знаки наведення відповідальність ? ....."

П.Редактор В.МУДРИЙ відповів листом, в котрім крім загальних фраз не дав жадної відповіді по суті поставлених запитів. З відповіді цієї можна було тільки зрозуміти, що п.Редактор знімає з себе відповідальність за поповнені в названім памфлеті брехні і грубости і разом з тим має намір від друкування в своїм часописі сутьового спростування неправд ухилитися.

Підтвердженням цього служить одержана нами звістка про те, що п.Редактор одмовив членам Ради Присяжних УСХД - графу А.МОНТРЕЗОРУ і Л.СІДЛЕЦЬКОМУ в надрукованні висланих ними до Редакції листів в тій же справі.

Річеве спростування на памфлет В.ЛИПИНСЬКОГО, підписане Головою Ради Присяжних І.МЕЛЬНИКОМ і Заступником Голови Гетьманської Управи О.СКОРОПИСОМ вислане до Редакції "Діла".

Гетьманська Управа рішила в разі коли Редакція "Діла" ухилятиметься від надрукування в своїм часописі цього спростування потягнути Редакцію до третейського суду. З доручення Гетьманської Управи О.СКОРОПИС звернувся в цій справі до Львівського адвоката Д-ра В.СТАРОСОЛЬСЬКОГО з листом, в котрім між іншим пише слідуюче:

...."Мудрі редактори "Діла" не знайшли нічого кращого, як прискорити політичну смерть В.ЛИПИНСЬКОГО його сумним і, на жаль, негідним памфлетом.

Цими днями вислали ми долучене тут у відписі спростування до "Діла", яке майже напевно "Діло" не захоче надрукувати.

От в цім випадку ми, гетьманці, звертаємося до Вас, соціял-демократа з повним довіррям, що Вам так як само, як і нам однаково дорогі і честь українського

78

- 3 -

імені і етична поведінка української преси, якого б політичного зафарблення вона не була, з просьбою заступати наші інтереси проти "Діла", на випадок одмови друкувати наше спростування, бо наше спростування подає автентичний матеріял про те, як В.ЛИПИНСЬКИЙ ввів читачів "Діла" в блуд.

Ми не будемо звертатися в цій нашій суто національній справі до польського суду, щоби на підставі пресового закону чужої нам держави домагатися справедливості од "загально-національного" українського органу. Певні правоти нашого діла, ми просимо Вас покликати "Діло" на третейський суд і примусити "Діло" цим шляхом виконати його моральний і громадський обов"язок....."

З огляду на такий поворот цілої справи, Гетьманська Управа вважає потрібним ознайомити тим часом наші організації з слідуючими матеріялами, які друкуються на п р а в а х р у к о п и с у:

1/ Спростування від Ради Присяжних і Гетьманської Управи.

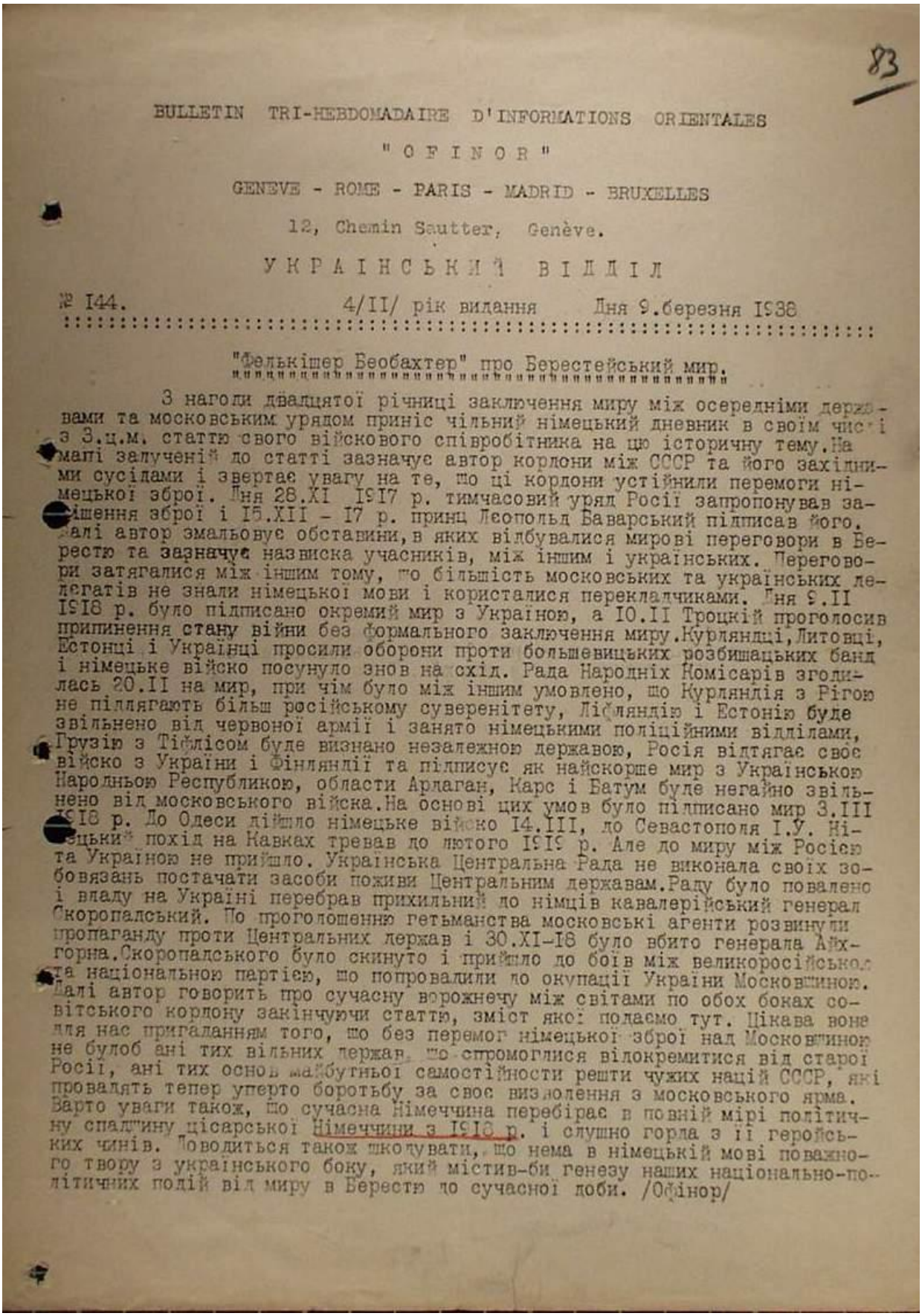
2/ Лист до Редакції "Діла" графа А.МОНТРЕЗОРА.

3/ Лист до Редакції "Діла" Л.СІДЛЕЦЬКОГО.

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. 12617, т. 3, арк. 76-78

№ 123

Інформація “Фелькішер Беобахтер” про Берестейський мир

83

BULLETIN TRI-HEBDOMADAIRE D'INFORMATIONS ORIENTALES

"O F I N O R"

GENEVE - ROME - PARIS - MADRID - BRUXELLES

12, Chemin Sautter, Genève.

УКРАЇНСЬКИЙ ВІДДІЛ

№ 144. 4/II/ рік видання Дня 9.березня 1938

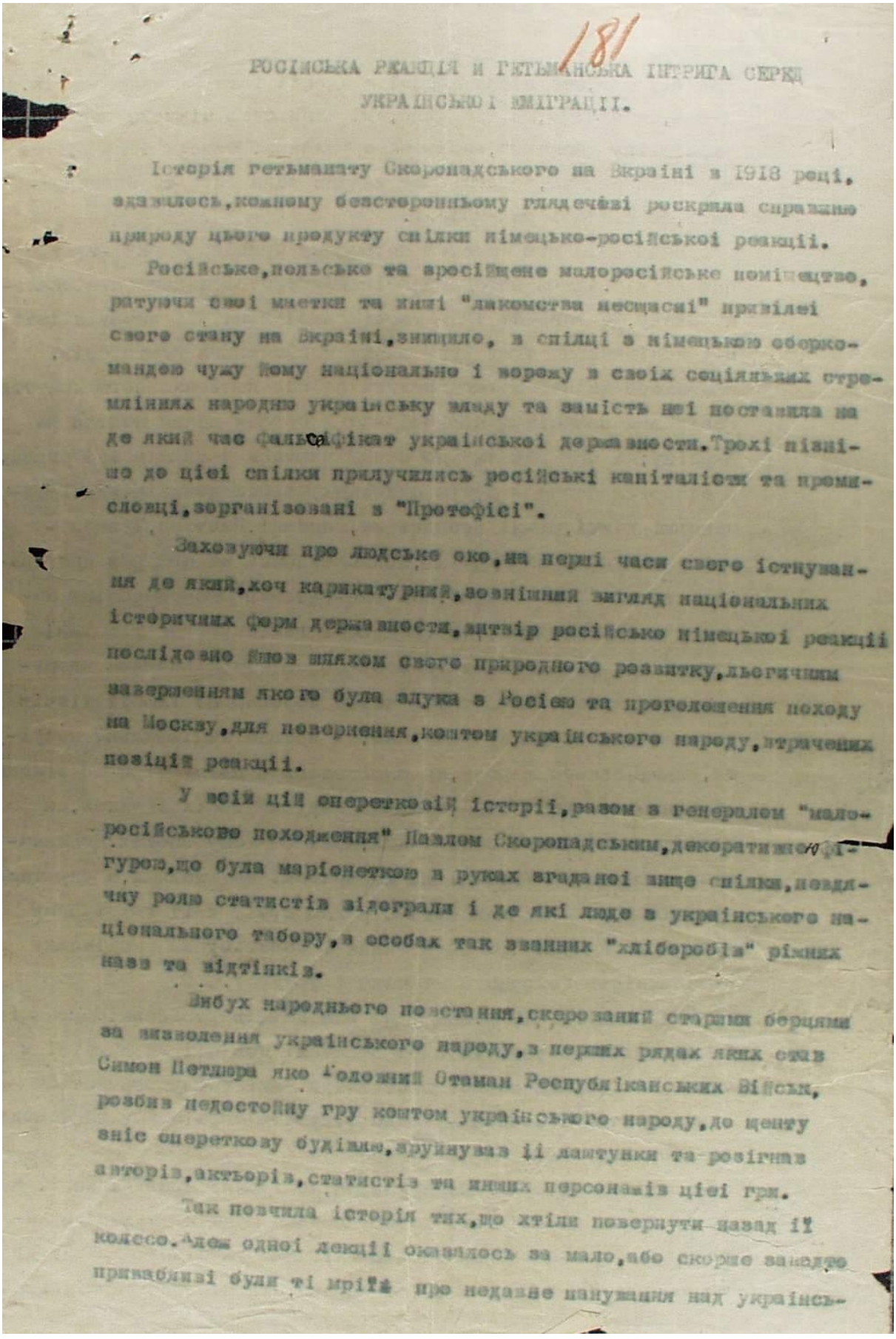
"Фелькішер Беобахтер" про Берестейський мир.

З нагоди двадцятої річниці заключення миру між осередніми державами та московським урядом приніс чільний німецький дневник в своїм числі з 3.ц.м. статтю свого військового співробітника на цю історичну тему. На мапі залученій до статті зазначує автор кордони між СССР та його західними сусідами і звертає увагу на те, що ці кордони устійнили перемоги німецької зброї. Дня 28.XI 1917 р. тимчасовий уряд Росії запропонував заміщення зброї і 15.XII - 17 р. принц Леопольд Баварський підписав його. Далі автор змальовує обставини, в яких відбувалися мирові переговори в Берестю та зазначує назвиска учасників, між іншим і українських. Переговори затягалися між іншим тому, що більшість московських та українських делегатів не знали німецької мови і користалися перекладчиками. Дня 9.II 1918 р. було підписано окремий мир з Україною, а 10.II Троцкій проголосив припинення стану війни без формального заключення миру. Курляндці, Литовці, Естонці і Українці просили оборони проти большевицьких розбишацьких банд і німецьке військо посунуло знов на схід. Рада Народніх Комісарів згодилась 20.II на мир, при чім було між іншим умовлено, що Курляндія з Ригою не піддягають більш російському суверенітету, Ліфляндію і Естонію буде звільнено від червоної армії і занято німецькими поліційними відділами, Грузію з Тіфлісом буде визнано незалежною державою, Росія відтягає своє військо з України і Фінляндії та підписує як найскорше мир з Українською Народньою Республикою, области Ардаган, Карс і Батум буде негайно звільнено від московського війска. На основі цих умов було підписано мир 3.III 1918 р. До Одеси дійшло німецьке військо 14.III, до Севастополя І.У. Німецький похід на Кавках тревав до лютого 1919 р. Але до миру між Росією та Україною не прийшло. Українська Центральна Рада не виконала своїх зобовязань постачати засоби поживи Центральним державам. Раду було повалено і владу на Україні перебрав прихильний до німців кавалерійський генерал Скоропадський. По проголошенню гетьманства московські агенти розвинули пропаганду проти Центральних держав і 30.XI-18 було вбито генерала Айхгорна. Скоропадського було скинуто і прийшло до боїв між великоросійською та національною партією, що попровадили до окупації України Московщиною. Далі автор говорить про сучасну ворожнечу між світами по обох боках совітського кордону закінчуючи статтю, зміст якої подаємо тут. Цікава вона для нас пригаданням того, що без перемог німецької зброї над Московщиною не булоб ані тих вільних держав, що спромоглися відокремитися від старої Росії, ані тих основ майбутньої самостійности решти чужих націй СССР, які провадять тепер уперто боротьбу за своє визволення з московського ярма. Варто уваги також, що сучасна Німеччина перебірає в повній мірі політичну спадщину цісарської Німеччини з 1918 р. і слушно горда з її геройських чинів. Доводиться також шкодувати, що нема в німецькій мові поважного твору з українського боку, який містив-би генезу наших національно-політичних подій від миру в Берестю до сучасної доби. /Офінор/

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. 7242, т. 9, арк. 83

№ 124

Російська реакція і гетьманська інтрига серед української еміграції

181

РОСІЙСЬКА РЕАКЦІЯ И ГЕТЬМАНСЬКА ІНТРИГА СЕРЕД УКРАЇНСЬКОЇ ЕМІГРАЦІЇ.

Історія гетьманату Скоропадського на Вкраїні в 1918 році, здавалось, кожному безстороннього глядачеві роскрила справжню природу цього продукту спілки німецько-російської реакції.

Російське, польське та зросійщене малоросійське поміщицтво, ратуючи свої маєтки та инші "дякомства несщасні" привілеї свого стану на Вкраїні, зникло, в спілці з німецькою оборкомандою чужу йому національно і ворожу в своїх соціяльних стремліннях народню українську владу та замість неї поставила на де який час фальсифікат української державности. Трохі пізніше до цієї спілки прилучились російські капіталісти та промисловці, зорганізовані в "Протофісі".

Захоплюючи про людське око, на перші часи свого існування де який, хоч карикатурний, зовнішний вигляд національних історичних форм державности, витвір російсько німецької реакції послідовно йшов шляхом свого природного розвитку, льогічним завершенням якого була злука з Росією та проголошення походу на Москву, для повернення, коштом українського народу, втрачених позіцій реакції.

У всій цій опереткові історії, разом з генералом "малоросійського походження" Павлом Скоропадським, декоративною фігурою, що була маріонеткою в руках зрадливої вище спілки, незадрічну роль статистів відграли і де які люде з українського національного табору, в особах так званих "хліборобів" різних назв та відтінків.

Вибух народнього повстання, скероване старшим берцями за визволення українського народу, з перших рядах яких став Симон Петлюра яко Головний Отаман Республіканських Військ, розбив недостойну гру коштом українського народу, де центу вніс опереткову будівлю, зруйнував її лантухи та розігнав авторів, актьорів, статистів та инших персонажів цієї гри.

Так повчила історія тих, що хтіли повернути назад її колесо. Але одної лекції оказалось за мало, або скорше завидно привабливі були ті мрії про недавне панування над україн-

ким народом,щоб після першої ж лекції історії залишити їх. І ось,ми бачимо,що тіж люде,які вели свою нікчемну гру "українську державу",знову заворушились.Розкидані по різних закутках Європи,де який час сиділи вони тихо та приглядались,що діялось на Україні.

Київ 1919 рік Початок того року приніс де яку втіху цим діячам.Адже народ не хтів підтримувати свою національну владу,що вигнала їх з української землі,та знову підпав під національно чужу йому владу московських комуністів. Здавалось що народ Український не має національного почуття. Російська реакція в це позірила і повела новий наступ на Вкраїну;на цей раз вже не прикриваючись в українські барви, в одвертих едино - неділимчиських формах деникініяди.Гетьманські діячі,різні Чубинський,Гербелі,Палтови,Тулови - знову посунули на Україні,примостившись на цей раз при Врангелевстві "Юга России".Сам еке-гетьман Скоропадскый заходжувався коло того,як би й собі взяти участь у великій справі відбудови Росії та збирався в армію Юденича корпусом командувати.Адже скоро життя розбило ці ілюзії діячів гетьманщини та знову показало,як зросло національне почуття,українського народу,як скріпилась в ньому віра що тільки своя національна влада,близька йому по своїх ідеалах,як національних так і соціяльних,принесе йому спокій.Деникинщину знищили на Україні не московські большевики,а українські селяни,що побачили свою народню армію в її героїчному поході та почули про існування і боротьбу за українську незалежність Головного Отамана і Уряду У.Н.Р.

Так минув 1919 р.Події ще раз довели російській реакції неможливість повернути свої втрачені позіції на Вкраїні в одтвертих формах московської влади.Тоді знову вертається вона до старої спроби - фальсіфікувати українську національно-державну ідею.

Вже спроба Врангеля показала,що ідейні провідники її з російсько реакційного табору почали шукати шляхів до порозуміння з національними стремліннями українського народу та використання їх для своєї справи.Під напором українських

182

повстанців,що силою обставин опинилися в врангелівському таборі,надсилається Врангелем представник до Уряду У.Н.Р. полковник Нога.Розуміється,у російської реакції не було щирих намірів,що до одиного справжнього народнього українського Уряду й через це,одночасно вживаються заходи,щоб притягнути до себе більш надійні та відповідні для цієї акції елементи. Утворюється в Парижі "Український Національний Комітет" під головуванням б. Секретаря Скоропадського - Моркотуна та при участи де яких инших діячів з гетьманської кліки плеяди,як Могилянський /б.тов.держ.секр./,Цитович /з штабу гетьмана/, Максимів /морський міністр/ та инші.Комітет цей на весь світ голосить про горяче бажання українського народу жити в федерації з Росією та всіма силами ганьбить Головного Отамана і Український Уряд. Врангелівський Уряд входить з цим комітетом в тісний звязок.В той же час зав"язуються дружні зносини і з самим Скоропадським,ад"ютант останнього Зеленевський хвалиться про це в Берліні; а Гучков розповідає в "Руском Дѣлѣ" що Врангелю вдалося цілковити перетягти на свій бік двох кандидатів на гетьманську булаву: Скоропадського і Вільгельма Габсбурга; що готується утворення нового Уряду Скоропадського з Липинським і Палтовим на чолі,що всі помірковані кола українські переходять від Петлюри до Скоропадського і т.д. /Русское Дѣло 2/VI -20 р./

Так починаються виступи гетьмана і його діячів;поки що вони носять випадковий характер,почувається охота послужити "общему дѣлу" та не знають на яку ступити,чи на "самостійну" чи на "федеративну" Україну.

Мимоволі напрошуються порівнання з "лицедійством" тих же персонажів що відбулося два роки тому.

Знайомі тіни заворушились на сцені.Аматори готуються до чергової вистави.Вони ще не знають,що то за вистава буде,чи знову оперетка,чи може й трагедія;на кожний випадок пробують різні ролі.Але як скоро являється стара антреприза,ставить досвідченого режисера,той збирає першокласну трупу,розподіляє ролі, і закіпіла робота.

8 - 13 липня 1920р. відбувається в Будапешті столиці

Угорщини,таємна інтернаціональна конференція монархістів, на якій з великим проектом реставрації монархії виступає давній приятель Скоропадського ген.Біскупський.Це досить здібна енергійна і властолюбива людина,за час гетьманщини сидів він у Києві,пізніше перебрався через Царьгород до Берліну і ввесь час підтримував близькі стосунки з Скоропадським який спочатку сидів у Швейцарії,а пізніше переїхав до Берліну.

Проект Біскупського був такий.Лише союз трьох великих відбудованих монархій: Росії,Німеччини і Угорщини дасть змогу відродитися цим,переможеним у великій світовій війні державам. Для досягнення цієї мети,повинні монархічні організації усіх трьох держав увійти в тісне співдіяння та розробити загальний план реставрації монархій.Що до Росії то цей план виглядав так. В той час большовики вели війну з поляками,українцями і Врангелем. Польщу Біскупський зачислив до ворогів цього монархічного союзу,отже акція мала бути направлена на її повалення.Монархічний союз утворює свої політичний та військовий центри,останній встановлює зв'язки з різними військовими силами,що беруть участь в громадянській війні,чи то будуть білі чи червоні,чи зелені,чи сепаратистичні лише крім тих,що йдуть разом з поляками. З політичних проводирів України,треба,каже докладчик,притягти найкращих до праці і використати їх вплив для спільної монархічної справи.Розуміється ці діячі,не матимуть ніякого безпосереднього зв'язку з політичним центром,а зноситимуться з ним лише через військовий центр. Далі розподіляються ролі,і справа має піти так. Червона армія займає Польщу по кордон Росії 1914 року, в чому їй допомагають українські повстанці,Німеччина і Угорщина,під загрозою большовизму,мобілізуються і виступають проти червоних;одночасно починає наступ Врангель,тож за допомогою українських повстанців,організованих старшинами монархічного військового центру,монархічні організації червоної армії піднімають повстання й роблять переворот; проголошується союз Росії, Німеччини,Угорщини відновляються трони й династії; роспу-

183

бліки призводяться до того стану,який вони заробили.

Згадується,як писав колись в своїй славнозвісній грамоті 15-го листопаду 1918 року Скоропадський: "В цій /всеросійській/ федерації Україні належить одне з перших місць бо від неї німою порядок і законність в краю, в її межах вільно відчули всі приниження й приголомшення большовицьким режімом громадяне Росії..." Отже,певно на цей раз мусіла б бідна Україна здобуватись на такі заслуги,щоб заробити панську ласку відбуженого російського трону.

Як видно плян Біскупського задуманий невне, і не вина автора що не вдалося перевести його в життя.Сталося се через те,що поляки разом з українцями розгромили червоних та без допомоги німців нігнали їх з Польщі і України. Так ця побіда ворогів монархичного центру спутали всі карти Біскупського.Однак сама ідея утворення монархичного центру та плянової акції з притягненим "кращих політичних провідників України" пришала до вподоби чорному інтернаціоналові і в першій мірі німецьким генералам Гофманові й Людендорфові. Ці провідники німецьких монархістів добре знали як самого Біскупського так і Скоропадського і инших персонажів з поміж кращих політичних провідників України,які могли прислужитися для спільної справи.Треба було лише взяти цих всіх провідників на обрахунок,встановити зі всіми зв'язки та розподілити ролі, щоб знову розпочати гру.Німецькі генерали переводять це з властивою їм методичністю й акуратністю.Нікого не забуто,всі залишаються в своїх амплуа і кожний на своєму місці,під час сам добре не знаючи своєї ролі,працюючи для спільної справи.

Біскупському доручається організація російського зіясько-
ного монархичного центру та національних комітетів українського і білоруського,а також зв'язок між цими національними організаціями й політичним центром.Одночасно й в повному контакті з Біскупським працюють по організації українських гетьманських кол,з доручення Людендорфа агент його Нейнбнер-Ріхтер,майор Гассе./б.начальник німецької контр-розвідки в Київі при гетьмані/ Альменс Лебен та инші фахівці в українських справах з німецького генерального штабу.

Для відповідної акції утворюється дві головні групи;коло центральних фігур - претендентів на гетьманську булаву - Скоропадського Вільгельма Габсбурга - а по службі в українських січових стрільцях полковника Василя Вишиваного -що мають грати ролі "шляхетних батьків в майбутніх руско-малоруских виставах.

Коло Скоропадського групуються: Його ад"ютант Зеленевський,полковник Новахацький,сотник Трозвінський,звільнений з посади Голови Військово-Санітарної Місії У.Н.Р. в Берліні, інженір Кригa,Вишневський,б.тов.Міністра Внутр.Справ,барон Кнорінг,Степанківський,Данилович та хлібороби державники, Скоропись-Йолтуховський,Шемет,Липинський,Тимофіїв,Білопольський та инші.З російськими монархістами підтримує Скоропадський звязок крім Віскупського,ще через журналіста Мазуревського.Не бувший співробітник газети "Руское слово",добрий знайомий дружини Скоропадського Софії Петровни.В 1918 році він був начальником відділу преси при гетьманському штабі,а в Берліні редагує рукописі мемуарів Скоропадського.Німці цінять Його,як,чистокровного росіянина,що ніколи не брав участи в українських організаціях і ніколи не переслідував виключно українських інтересів, "остання прикмета,звичайно,дуже цінна для режісуємої німцями гри.Група Скоропадського з відому і одобрення німецьких режісерів веде щиро національну самостійницьку лінію.Коли в цій лінії згадана група занадто захоплюється своєю ролею,робить неорганізовані виступи,захвати,майже релігійному екстазі,почнуть будовати свою Українську Державу - трудову монархію.По ірраціональному методу Липинського повинні,виходить,ці селяне и мент забути і "панів" і " німців" і "карательні експедиції",і всі инші сумні спогади з доби Скоропадського та лагідненько по братньому розвязати усі суперечки про землю,що існують у них з панами.Так,ніби, має сповнитись пророцтво,що вовк вкупі з ягням пастися буде.

Нешкідлива для здорового розуму нашого селянина,ця фантасмагорія п.Липинського робить свій вплив на де яких зденервованих інтелігентів,підготовляючи тим вдячний грунт для дальшо

184

х/

зокається на антантофільський лад,її швидко виправляють досвідчені руки на путь прямий.Так коли Степанківський і Данилевич заходилися коло створення синдикату антантських промисловців,що мав би фінансувати "самостійницьку" акцію Скоропадського,коли Данилевич приготував для Скоропадського інтерв'ю в прадажній швейцарській газеті " " інтерв'ю,в якому той почав заліцятися до Антанти,то добайлівська нянька через зірного Сахно-Ганчо Скоропадського- Зеленовського скоро ліквідувала ці блудні кроки малоросійського генерала.Данилевич і Степанківський були вигнані,а Скоропадського було переведено до Берліну.Фінансування Скоропадського і його групи організували німці за допомогою банкіра Стіннеса та південно-німецьких фінансових кол - Крамер-Клет"а та Аугебург Ніреберг"а.

Чорна робота з акції Скоропадського припала,як звичайно, на долю,"самостійних малоросіян" - хліборобів - державників. Запрягшись в німецько-російського воза ця позбавлена масонсько-українська лежа з усіх сил тягне його та в своєму патріотичному захваті навіть й не помічає тієї негарної ролі,яку вона відіграє, розкладаючи національне українські кола,серед яких багато несвідомих "неіскушених" в складній політичній інтрізі одиниць вірить фантасмагорії цих безсумнівних патріотів та взиває з "політичним трупом" -Скоропадським,якісь надії на визволення України.

На німецькі гроші видається в Берліні газета "Українське Слово" на чолі якої стоїть Зенон Кузеля і Чук,за допомогою цього органу починається робота по дискредитації серед українських кол Гетьманського Отамана і Уряду У.Н.Р. та реклямі гетьмана Скоропадського.Це в більшій степені прислуговується для Скоропадського праця Вячеслава Липинського з збірникові "Хліборобська Україна" .В своїх листах до братів хліборобів цей автор,відірвавшись від життя незабутнього недавне минуле,почав будувати фантастичні мрії про чудодійственне повстання Української Держави в формі трудової монархії збудованої на ірраціональному принципі підсвідомої монархічної інтуіції наших селян хліборобів.Слід тільки явитись на Україні Богоданому,необраному дідичному гетьманові-монархові,з нащадків старого гетьманського роду /ну,кому ж,як не Скоропадському/, як наші селяне муром стануть довкола нього та з якомусь

185

моі роботи инших же меньш вибагливих на засоби агентів гетьманату.

Не гребують,"самостержені малоросіяне" й иншими засобами в своій роскладовій роботі.Хліборо6 Вілопольський проходить в Раду Республіки та низкою непристойних та провокаційних випадів силкується дискредитувати Головного Отамана та Уряд, не досягаючи однак бажаного успіху,скоро виходить зі складу Ради Республіки і вертається до своеі "льожі" в Берліні,бере там участь в нарадах з "Богомданим" гетьманом,та,очевидячки з доручення цих наряд тримае звязок між Бірлінською"льожею" вірних та оглашаемими хліборобськими колами у Варшаві,що гуртуються коло б.гетьманського господаря Ханенка,але не очистились ще від того гріха,що видять вони у полякіи.

Використовують хлібороби для уловлення і різні благодійні товариства.Організовуеться,наприклад,патронат українських жінок у Берліні п.Мірною для опіки над нашими полоненними у Німеччині.Скоропись-Полтуховський відразу пробуе прибрати його до своіх рук;тільки інтервенція представника Українського Червоного Хреста п.Матюшенка,в результаті якоі цей патронат падае під опіку Червоного Хреста,розбивае цю спробу використати благодійну інституцію для цілей політичноі інтріги.

Значну увагу присвячують хлібороби й "Союзу Українок" намагаючись захопити по всіх філіях його керовництво в свої руки,щоб скликати пізніше в Берліні з'їзд представниць від цих філій під своею опікою та керуванням.

В той час,коли хлібороби так щиро працюють серед українських кол,Скоропадський з Біскупським та Зеленевським іздить до Мюнхену й Ляйпціґу нам наради з головним режисером цілого підприемства Людендорфом.Так підтримуеться живий звязок з першим джерелом "великоі спільноі справи?

Одночасно Біскупський провадить енергійну працю по підготовці до конгресу російських монархичних груп.Конгрес цей відбувся в Ракенвалі,в початку червня ц/р з"іхалося до 130 делегатів з різних країн.Газети подавали відомости,що Скоропадський брав участь в цьому з"їзді.Ця звістка неправдива.Режисери,що урядили цей з"їзд,занадто обережні,щоб допустити таку нета-

ктовність. Безпосередня участь Скоропадського в російському з"їзді - з одного боку, ввела б у спокусу віруючих в нього, а з другого - присутність цього "сепаратиста" серед вірних царських слуг тільки дарма дратувала б їх. Німці зробили розумніш, одночасно зі з"їздом російських монархистів в Райхенвалі вони скликали нараду гетьманських діячів в Берліні. Нитки від обох нарад тримали одні і тіж режисерські руки, отже, й контакт між обома високими з"їздами був забезпечений і пристойність збережено.

Цікаво зазначити, що Рейнхейвальський конгрес виніс постанову про неможливість утворення держави в державі, натомість об"єднання губерній з одноплеменним населенням, в окремі воєводства визнано бажаним: Україна, наприклад, має скласти "малоросійське воєводство" Певна річ, що ухвала цієї постанови з участю "гетьмана самостійної України виглядала би конфузно.

Біскупський надалі затверджений конгресом в ролі військового керовника російсько-монархичного центру.

Трохи пізніше заходились відомі вже нам режисери коло організації другої групи українських монархістів - коло Василя Вишиваного.

Для організації цієї групи, було використано деякі тертя, що виникали поміж Скоропадським з одного боку та двома його прибічниками б. генеральним писарем Полтавцем Остряницею і б. мін. шляхів Бутенком з другого. Тертя ці роздуваються в пресі, як великий антагонізм, інсценіюється розрив між Скоропадським і названними вище опозіціонерами і останні переходять до Василя Вишиваного, та разом з ним і бувшим вже при цьому Л. Бармашом /ад"ютант Вишиваного/ і Болетиком /б. урядовцем нашого Посольства у Відні/ утворюють у Відні "генеральну Управу українського Союзу вільних козаків" на чолі з Вишиваними.

Знаючи що репутація Скоропадського серед українських монархично настроених сильно "підмочена", німці на всякий випадок готують коло Вишиваного другий варьянт "Самостійної Української Держави" Головну ролю в організації групи Вишива-

186

ного відограє знайомий вже нам агент Людендорфа Нейбмер-Ріхтер. Впочатку лютого він заводить Полтавця-Остряницю з Бармашем та переправляє його і Бутенка до Відня. Бутенко одночасно тримає тісний контакт з Вискупським, часто їздячи з ним в справах монархічного центру до Мюнхену.

Притягнута до спільної праці новоутворена група Вишиваного одержує через Нейбнер-Ріхтера спеціальне завдання: Названий агент зводить Полтавця і Бармаша з представниками командуючого Врангелівськими військами генерала Слащова Слащова-Кримського, німцями Е.Проше і Г.Гомером, 6 квітня н/р в Берліні між цими представниками "генеральної ради" і генерала Слащова складається умова про спільну військову акцію на Україні. Слащов Кримський визнає самостійність України, і генеральну Управу з Вишиваним на чолі, законним урядом її, та обов"язується розробити план походу на Україну, при чому в склад його армії має увійти український корпус. Для задуманої акції Слащова німці використовують і де яких совітських агентів.

Життя не показало ще які будуть наслідки цієї нової авантюри однак, де-які короткі розвідки з попередньої діяльності новоявленого друга самостійної України Слащова в де якій мірі можуть прислужитись нам для оцінки цієї дружби.

В осени 1919 р. генерал Слащов відограє провокаційну роль при переговорах галичан з добровольчим командуванням, не допускаючи ні в якому разі, щоб галицька армія заступала інтереси об"єднаної української армії, через що делегацію він пробує передати наказ наддніпрянській армії зібратися в місцях, які означить команда Денікінської армії для здачі зброї і майна, загрожуючи у випадку невиконання цього наказу покарати "бунтівників" по законах військового часу". Генерал Слащов поважно просив сотника Левицького передати команді Придніпрянської армії примірників з п"ять цього "наказу". Тому, що я, пише Левицький, не приїхав в ролі кур"єра, я цей його просьби сповнити не міг та дав йому те чемно до пізнання. За те я один примірник я захватив собі на памятку щоби показати в Начальній Команді, як в світі люде жартують /див. О. Левицький Галицька армія на Великій Україні: Відень 1921 р./ Цей же картівник

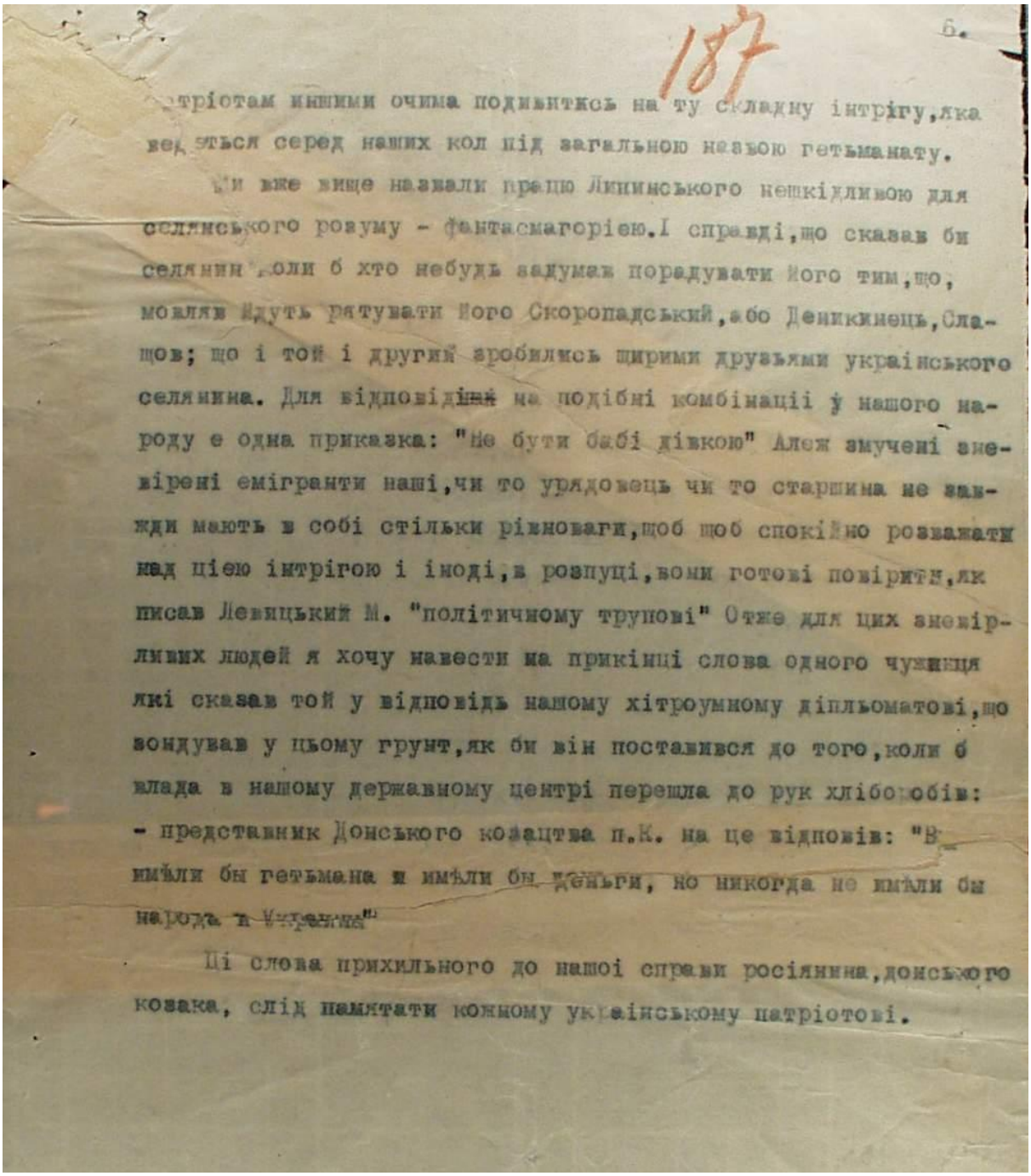
в осени м.р.виконується "Царгородським Українським Національним Комітетом",в склад якого входять перший гетьман [illegible] "отаман міністр" Сахно-Устимович,Ігорь Кістяківський,Винниченський та інші гетьманські діячі,- як кандидат на пост командуючого "українською" армією,що мала б скластись з українських елементів армії Врангеля.Цікаву відповідь дали на цю пропозіцію українські повстанці,що знаходились при цій армії: "Яку б Ви армію не організовували,як би її не називали,знов Вас будуть бить,і ми допоможемо;тільки дійсно Українська Армія,армія Уряду У.Н.Р., а головне армія,яка буде оперувати від імени Головного Отамана буде мати успіх".

Як бачимо, карти Слащова Кримського тягнуться й далі та в останньому виданні набувають важкого невграбного німецького кольориту.

Так виглядають акції двох головних осередків,що їх обрала німецько російська реакція на проводників своїх планів на Україні.Крім цих центрів,майже в кожному осередкові,де сидять сумної памяти гетьманські діячі,снуються плани визволення України Ми вже згадували про Царгородський Комітет ,крім того є ще декілька подібних організацій на Балканах;душою їх є славнозвісний Ігорь Кістяківський.Він організує єднання місцевих і російських монархичних організацій під девизом "гетьман на Вкраїні царь у Москві".

Для осягнення своєї мети досвідчена організаторська рука не обмежується окресленою вище роботою та не опускає не одного випадку,щоби сприяти розкладові української еміграції: творяться ріжні блъоки хліборобських та инших правих угруповань,проектуються ріжні комбінації поміж Скоропадським і Андрієвським, Грековим,Петрушевичем і т.д.;все це йде під одним лъозунгом: Польща ворог України,Росії й Німеччини,тільки згода з Німеччиною може врятувати Україну та Росію.

Розглядати ці всі комбінації нема часу й потреби.Наведений вище нарис загальних напрямків цієї гетьмано-російської політики не претендує на повноту.Він складений на підставі спорадичних,але цілком певних матеріялів і данних. Можливо що де які неведені тут факти дадуть змогу де яким довірливим українським

187

6.

...тріотам иншими очима подивитись на ту складну інтрігу,яка ве...ться серед наших кол під загальною назвою гетьманату.

...и вже вище назвали працю Ленінського нешкідливою для селянського розуму - фантасмагорією.І справді,що сказав би селянин,коли б хто небудь задумав порадувати його тим,що, мовляв йдуть ратувати його Скоропадський,або Денікінець,Слащов; що і той і другий зробились щирими друзьями українського селянина. Для відповідіні на подібні комбінації у нашого народу е одна приказка: "Не бути бабі дівкою" Алеж змучені зневі...рені емігранти наші,чи то урядовець чи то старшина не завжди мають в собі стільки рівноваги,щоб щоб спокійно розважати над цією інтрігою і іноді,в розпуці,вони готові повірити,як писав Левицький М. "політичному трупові" Отже для цих зневі...рлених людей я хочу навести на прикінці слова одного чужинця які сказав той у відповідь нашому хітроумному дипльоматові,що зондував у цьому грунт,як би він поставився до того,коли б влада в нашому державному центрі перешла до рук хліборобів: - представник Донського козацтва п.К. на це відповів: "В имѣли бы гетьмана и имѣли бы деньги, но никогда не имѣли бы народа в Украинѣ"

Ці слова прихильного до нашої справи росіянина,донського козака, слід памятати кожному українському патріотові.

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. 11012, т. 13, арк. 181-187

№ 125

Кількість українців проживаючих за кордоном (1939 р.)

12.XII.39. 16.

38

После занятія Польской Республики нѣмецкими и совѣтскими арміями внѣ Совѣтскаго Союза остается украинцевъ:

1.Въ Румыніи и Венгріи около I.700.000 украинскаго населенія.

2.Въ Южной и Сѣверной Америкѣсъ Канадой до 3.000.000 украинскихъ колонистовъ.

3.Въ сферѣ нѣмецкихъ интересовъ около 300.000 украинскаго населенія и около 3.тысячъ украинской эмиграціи.

4.Въ нейтральныхъ странахъ Европы около I00.000 украинскихъ эмигрантовъ.

5.Въ Манджуріи и Китаѣ около 200.000 украинскихъ колонистовъ.

6.Во Франціи 4-5 тысячъ украинскихъ эмигрантовъ.

7.Во всѣхъ остальныхъ странахъ 5-I0 тысячъ украинскихъ эмигрантовъ.

Всего внѣ Совѣтскаго Союза украинцевъ находится около 5. милліоновъ, въ томъ числѣ эмигрантовъ около II0 тысячъ.

Эти 5 Милліоновъ украинцевъ въ національномъ движеніи имѣютъ большое значеніе ввиду того, что остальные 40-45 милліоновъ находятся подъ властью Совѣтовъ, слѣдовательно въ условіяхъ, которыя не допускаютъ свободнаго національнаго развитія.

Центръ Гетьманскаго Движенія, находящійся въ Германіи, предвидя возникновеніе войны, рѣшилъ создать второй вспомогательный руководящій Центръ въ одной изъ нейтральныхъ странъ, чтобы имѣть возможность руководить Гетманскими Организаціями, находящимися внѣ Германіи. Съ этой цѣлью въ началѣ августа с.г. Гетманычъ Данило Скоропадскій выѣхалъ за границу, гдѣ по соглашенію съ заграничными организаціями гетманцевъ долженъ былъ выбрать нейтральную страну и назначить людей, которые подъ руководствомъ его работали бы въ этомъ второмъ Центрѣ.

Начало войны застало Гетманыча Данила Скоропадскаго въ Англіи, куда онъ пріѣхалъ, чтобы обезпечить возможность связи для вспомогательнаго Центра съ Канадой, гдѣ находится до 500.000 украинцевъ. Когда началась война англійскія власти, какъ извѣстно интернировали нѣмецкихъ подданныхъ. Хотя Гетманычъ Данило Скоропадскій "штатенлосъ", однако онъ имѣлъ "Фременпассъ десъ Дойтченъ Рейхесъ". Этотъ пассъ у Гетманыча Данила Скоропадскаго отобрали и такимъ образомъ задержали его выѣздъ въ

нейтральную страну.

Руководство организаціями внѣ Германіи взялъ на себя временно Гетманычъ Данило согласно полученныхъ имъ отъ Гетмана директивъ.

Съ началомъ военныхъ дѣйствій Гетманъ Павло Скоропадскій предложилъ Главному Нѣмецкому Командованію создать украинскій добровольческій корпусъ подъ своимъ командованіемъ для дѣйствій въ союзѣ съ нѣмецкими арміями противъ поляковъ. Предложеніе это не было принято. Поэтому Гетманъ и организаціи Гетманцевъ должны были оставаться пассивными зрителями событій.

Исходя ихъ убѣжденія, что воюющія съ Германіей страны ничѣмъ Украинѣ помочь не смогутъ и не захотятъ, что наоборотъ политика Германіи раньше или позже въ ея собственныхъ интересахъ будетъ работать въ направленіи украинскихъ національныхъ интересовъ, Гетманъ далъ соотвѣтствующія директивы Гетманычу Данилѣ и всѣмъ организаціямъ Гетманцевъ.

Чтобы сберечь для національнаго дѣла энергію 4-5 міліоновъ украинцевъ, оставшихся внѣ Совѣтскаго Союза, прежде всего надо было позаботиться о томъ, чтобы оградить украинцевъ за границами Германіи отъ вліяній враждебной Германіи пропаганды.

Между тѣмъ положеніе создалось весьма неблагопріятное, такъ какъ нѣсколько мѣсяцевъ назадъ Германія въ критическій моментъ для Карпатской Украины устранилась отъ какой бы то ни было политической поддержки ея; такъ какъ Германія заключила договоръ съ Совѣтами, облегчивъ имъ захватъ украинскихъ провинцій Польши съ 7 милліонами украинскаго населенія; такъ какъ въ теченіи ряда лѣтъ Рейхсверъ использовалъ для своихъ заданій нѣкоторыя украинскія патріотическія группы подъ видомъ поддержки украинской національной работы, тогда какъ въ дѣйствительности, какъ указано выше, нѣмецкая политика шла въ разрѣзъ съ украинскими національными интересами.

Эти противорѣчія,/надо надѣяться временныя/ между національными украинскими интересами и реальной нѣмецкой политикой дали почву среди украинцевъ для дезоріентаціи, и для успѣха пропаганды враждебныхъ Германіи международныхъ силъ, что нашло отраженіе во всей украинской заграничной прессѣ рѣшительно всѣхъ партій и направленій.

Группа украинскихъ политиковъ изъ полонофильскаго /такъ называемая группа Укр.Народной Республики - УНР/ лагеря во Франціи во главѣ съ А.Шульгинымъ и генераломъ Удовиченкомъ выступи-

ла съ инициативой формированія Украинскаго Легіона во Франціи и приступила къ организаціи его. Также въ Канадѣ раздались голоса за созданіе Украинскаго Легіона.

За эти мѣсяцы работа вспомогательнаго Центра Гетманскаго Движенія, руководимая Гетманычемъ Даниломъ, была направлена на то, чтобы парализовать вліяніе враждебной Германіи пропаганды на украинскіе заграничные круги и дать правильное направленіе политичеакой мысли украинцевъ за границей. Результаты этой работы на основаніи американской прессы Гетманскихъ Организацій представляются въ слѣдующемъ видѣ.

У к р а и н с к і й Л е г і о н ъ во Франціи создается по иниціативѣ и подъ руководствомъ людей УНР. Голова Лиги Украинцевъ во Франціи сотникъ Болобанъ - гетманецъ, отъ имени Лиги выпустилъ воззваніе такого содержанія: "....Во имя любви Вашей къ Матери-Украинѣ, во имя дорогихъ могилъ нашихъ товарищей по оружію признаемъ Васъ:

НЕ СЛУШАТЬ тѣхъ, которые во время Центральной Рады выступали противъ организаціи Украинскаго Войска /УНР/.....

НЕ ВѢРИТЬ тѣмъ, которые во времена великихъ усилій Гетмана создать Украинскую Державу, подбунтовывали несознательныя народныя массы противъ собственнаго же украинскаго правительства и разжигали соціальную ненависть среди украинскаго народа.../УНР і УВО/.

Прочь сомнѣнія! Всѣ какъ одинъ подъ гетманскій штандартъ, въ ряды гетманцевъ! Приготовимъ себя къ великому моменту, который приближается.....Голова Лиги Украинцевъ во Франціи Сотникъ Болобанъ....." /Наш Стяг" - органъ Гетманцевъ въ Чикаго, нр.45, отъ II.XI.39./.

Въ статьѣ "Анархія въ дѣлѣ Укр.Легіона въ Канадѣ" "Наш Стяг" , нр.38 отъ 23.IX.39 пишетъ:

/.....Если бы Канада начала формировать боевую армію, украинцы пожелали бы, чтобы ихъ выдѣлили въ отдѣльный легіонъ. Но для этого необходимо предварительно соглашеніе всѣхъ партій...Газета осуждаетъ сепаратное выступленіе лидеровъ УНО въ Канадѣ гг.Моренка и Войнаровскаго, которые выслали отъ имени УНО телеграмму премеру Канады Меккензи Кингъ съ просьбой, чтобы Британія взяла на себя протекторатъ надъ украинскими Землями въ Польшѣ, Румыніи, Венгріи и въ Совѣтскомъ Союзѣ и создала изъ этихъ земель Украинскую Державу.

Газета осуждаетъ выступленіе въ Канадѣ въ Прессѣ УНО съ

4.

заявленіемъ, что оно приступило къ организаціи Украинскаго Легіона въ 25.000 человѣкъ, назначило генерала Сикевича командующимъ Легіономъ и беретъ на себя финансированіе Легіона/?/.

"Наш Стяг" публикуетъ заявленіе генерала Сикевича о томъ, что у него никто даже не спросилъ согласія на принятіе командованія и разоблачаетъ блефъ и несеріозность цѣлой затѣи УНО.

Гетманскій органъ называетъ это выступленіе УНО анархическимъ и предупреждаетъ украинцевъ въ Америкѣ передъ сепаратными и спекулятивными выступленіями безотвѣтственныхъ группъ и особъ. Газета призываетъ Украинцевъ внимательно слѣдить за развитіемъ событій въ Европѣ и подготовлять свою организацію, чтобы, когда это будетъ необходимо, единодушно стать на защиту нашихъ братьевъ въ Старомъ Краѣ.

"Наш Стяг" въ нр.38 отъ 23.IX.39 пишетъ: "Въ борьбѣ за нашу національную свободу необходимо приносить жертвы, но эти жертвы мы не должны легкомысленно отдавать на службу чужимъ интересамъ, а съ найбольшею цѣлесообразностью тратить ихъ для нашего національнаго дѣла, для достиженія лучшей судьбы для укр.народа...."

Въ томъ же номерѣ газеты помѣщена статья подъ заглавіемъ: "Политика Англіи", характеризующая современную политику Англіи какъ стремленіе къ міровой гегемоніи.

Та же газета печатаетъ рядъ статей въ пользу сохраненія нейтралитета Соед.Штатовъ С.-Америки. Въ номерѣ 41, отъ 14.X.39 напечатано:

".....Каждый здорово думающій американскій гражданинъ искренно надѣется, что не будетъ ни причины, ни необходимости, чтобы Соед.Штаты участвовали въ теперешній европейской войнѣ... Если же Соед.Штаты вмѣшаются въ войну, то мы - граждане Соед.Штатовъ исполнимъ свой долгъ, но будемъ требовать, чтобы была оказана помощь нашимъ братьямъ, которые страдаютъ въ московской большевистской неволѣ....."

Въ томъ же номерѣ газеты напечатано интервью "Шикаго Дейли Трибюнъ" съ Чарльзъ Дюви /////Charles S. Dewey.../, который былъ финансовымъ совѣтникомъ при польскомъ правительствѣ. Основная мысль Дюви: "Америка должна быть нейтральной".

Въ номерѣ 37 той же газеты перепечатана статья изъ органа Гетманцевъ въ Канадѣ "Український Робітник" отъ 8.IX.39, гдѣ мы читаемъ: "........Во время войны бываетъ очень дѣятельная провокація..... Украинцы! не допускайте, чтобы Васъ поймали на удочку различные провокаторы. Если насъ призовутъ исполнять долгъ - жерт-

вы кровью, мы его исполнимъ, но въ надеждѣ, что война принесетъ справедливость и волю также и для украинскаго народа...Народъ украинскій несетъ теперь жертвы, защищая Европу передъ наиболѣе страшнымъ нашествіемъ - нашествіемъ большевизма на осѣдлую Европу.....Цѣль Коммунистическаго Интернаціонала вызвать міровую войну, которая откроетъ Совѣтской Россіи дорогу тогда, когда другія европейскія государства будутъ уже войною ослаблены...."

Въ номерѣ "Нашего Стяга" 3,. читаемъ:

".....Изъ разныхъ мѣстъ Соед.Штатовъ Америки получамъ сообщенія полныя печали и упадка вѣры. Такое впечатлѣніе на украинскихъ патріотовъ произвело извѣстіе о томъ, что красная Москва насиліемъ захватила Западно-Украинскія Земли и заводитъ тамъ большевистско-азіатскій режимъ... полный упадокъ духа среди украинцевъ всѣхъ политическихъ группъ, рѣшительно ВСѢХЪ... Нашему народу причинена огромная несправедливость. Но недостойно было бы для молодого народа падать духомъ и отчаяваться..." Газета напоминаетъ читателямъ долгую исторію борьбы Украину за независимость....." Лишь 19-20 лѣтъ назадъ мы были участниками геройской борьбы за государственную независимость Родныхъ Земель. Ту тяжелую вооруженную борьбу мы вели рядъ лѣтъ безъ какой либо чужой помощи, окруженные со всѣхъ сторонъ врагами....Мы боролись до послѣдняго ружейнаго патрона и никто не убѣжалъ съ поля битвы. Имѣемъ ли мы основаніе и право для того, чтобы теперь потерять вѣру въ лучшее будущее Украинскаго Народа на Родныхъ Земляхъ? Нѣтъ! Сто-кратъ нѣтъ! Всѣ истинно украинскіе патріоты обязаны, стиснувши зубы, взяться со всею силою за организаціонную работу въ своей патріотической организаціи, чтобы создавать Украину вездѣ, гдѣ живутъ Украинцы и быть готовыми въ каждый моментъ помочь Родной Странѣ. Это и есть наша святая обязанность на цѣлую жизнь....."

Въ томъ же номерѣ газета пишетъ: "Московско-большевистскіе агенты въ Америкѣ уже начали свою провокаторскую работу. Они ведутъ агитацію среди мало-сознательныхъ украинцевъ.....,что будто бы ихъ "наиболѣе любимый отецъ - Сталинъ" исполнилъ великое дѣло: соединилъ всѣхъ украинцевъ въ одной соборной Украинѣ. Эта діявольская предательская пропаганда направлена на то чтобы убить національный духъ среди украинцевъ и уничтожить всеобщія стремленія къ самостоятельной и ни отъ кого независимой государственной жизни на Украинскихъ Земляхъ..... Украинскіе патріоты! Вниманіе! Не поддавайтесь этой провокаціи агентовъ нашихъ вѣковыхъ враговъ.....

43

6.

....Красная Москва "соединила" всѣхъ украинцевъ не въ объединенную Украину, а въ объединенную тюрьму.....Мы имѣемъ теперь одного врага. И противъ этого врага давайте создавать одинъ сильный національный фронтъ для освобожденія Украинскаго Народа изъ тяжелой неволи....."

Органъ Гетманцевъ въ Канадѣ /Торонто/ "Український Робітник" въ номерѣ 39 и 42 отъ 20.X.39 печатаетъ рѣчь полковника Линдберга противъ участія въ Европейской войнѣ не только Соед.Штатовъ Америки, но и Канады. Приводится также заявленіе Генри Форда въ пользу сохраненія наизмѣннымъ Акта о Нейтральности.

"Тепершній Актъ Нейтральности, -говоритъ Фордъ- написали люди, которые знали, что значитъ война. Если будетъ измѣнена въ немъ одна іота - будетъ сдѣланъ первый шагъ, чтобы втянуть Соед. Штаты Америки въ войну, которая принесетъ милліонамъ людей несказанную нужду и потянетъ насъ на тысячи лѣтъ назадъ....."

Въ виду того, что пропаганда Бенеша и поляковъ старается втянуть украинцевъ въ выступленія противъ Германіи въ номерѣ 40,/отъ 7.X.39/ "Нашого Стягу" напечатанъ въ украинскомъ и англійскомъ языкахъ Наказъ Главнаго Атамана Союза Гетманцевъ Державниковъ въ Соед.Штатахъ в въ Канадѣ д-ра Сименовича-Сименса, запрещающій членамъ Союза безъ разрѣшенія Главнаго Атамана принимать участіе въ публичныхъ собраніяхъ и демонстраціяхъ, организованныхъ другими народами.

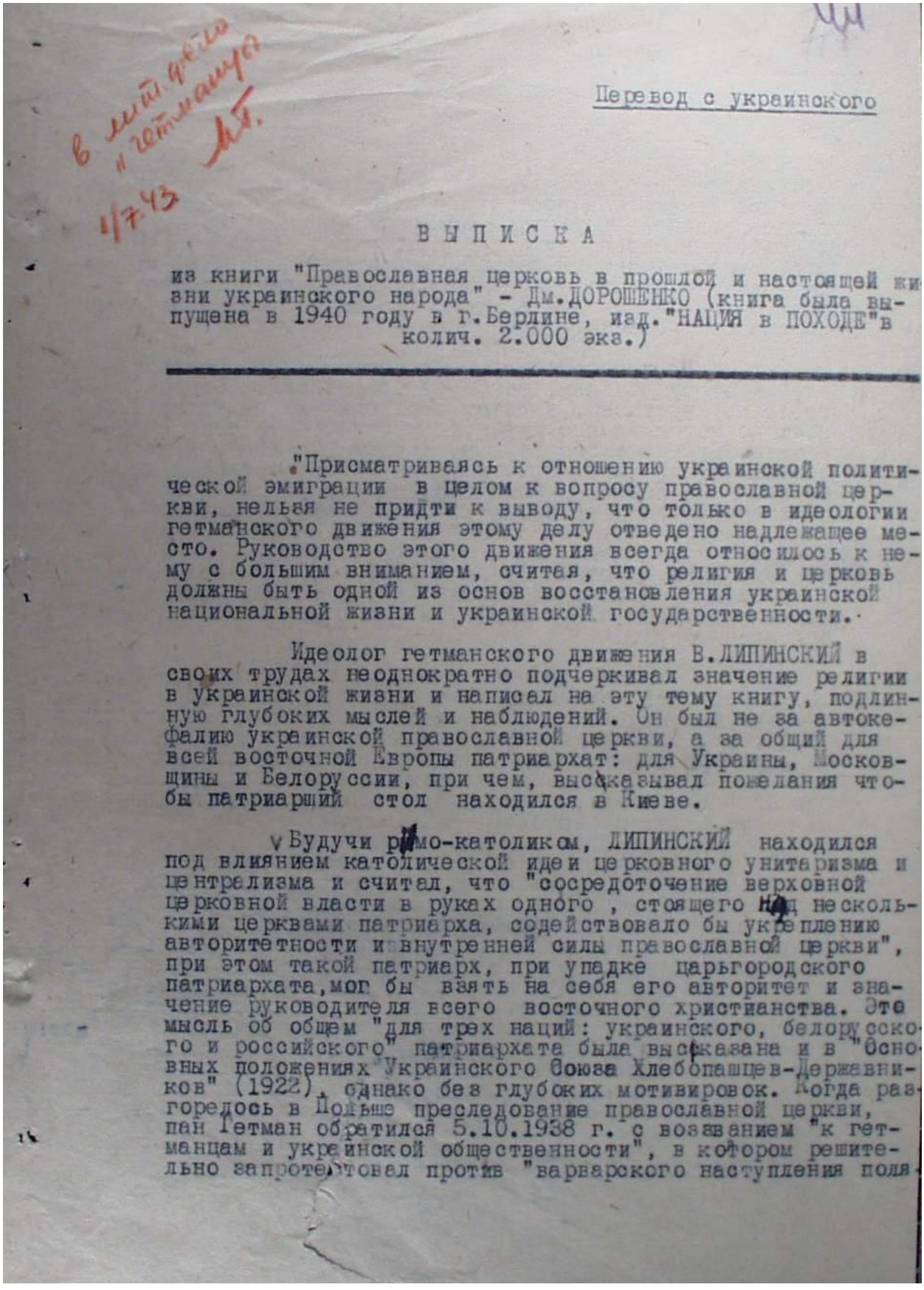
Въ основномъ настроенія Гетманскихъ Организацій по отношенію къ Германіи характеризуетъ слѣдующая мысль, напечатанная въ номерѣ 42, отъ 20.X.39 органа Гетманцевъ въ Канадѣ "Укр.Роб.":

".....Чѣмъ ближе Германія и Совѣтская Россія будутъ сотрудничать между собою теперь, тѣмъ больше они будутъ имѣть причинъ для борьбы въ будущемъ...." Слѣдовательно Украинцы въ ихъ освободительной борьбѣ, которая въ данный историческій моментъ сводится къ борьбѣ противъ коммунистической Москвы, могутъ расчитывать на Германію какъ на союзника въ будущемъ.

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. 11279, т. 3, арк. 38-43

№ 126

Витяг з книги Д. Дорошенка “Православна церква у минулому й нинішньому житті українського народу” (1940 р.)

в лит. арх. гетманцев
1/7.43

Перевод с украинского

ВЫПИСКА

из книги "Православная церковь в прошлой и настоящей жизни украинского народа" - Дм.ДОРОШЕНКО (книга была выпущена в 1940 году в г.Берлине, изд."НАЦИЯ в ПОХОДЕ"в колич. 2.000 экз.)

"Присматриваясь к отношению украинской политической эмиграции в целом к вопросу православной церкви, нельзя не придти к выводу, что только в идеологии гетманского движения этому делу отведено надлежащее место. Руководство этого движения всегда относилось к нему с большим вниманием, считая, что религия и церковь должны быть одной из основ восстановления украинской национальной жизни и украинской государственности.

Идеолог гетманского движения В.ЛИПИНСКИЙ в своих трудах неоднократно подчеркивал значение религии в украинской жизни и написал на эту тему книгу, подлинную глубоких мыслей и наблюдений. Он был не за автокефалию украинской православной церкви, а за общий для всей восточной Европы патриархат: для Украины, Московщины и Белоруссии, при чем, высказывал пожелания чтобы патриарший стол находился в Киеве.

Будучи римо-католиком, ЛИПИНСКИЙ находился под влиянием католической идеи церковного унитаризма и централизма и считал, что "сосредоточение верховной церковной власти в руках одного, стоящего над несколькими церквами патриарха, содействовало бы укреплению авторитетности и внутренней силы православной церкви", при этом такой патриарх, при упадке царьгородского патриархата, мог бы взять на себя его авторитет и значение руководителя всего восточного христианства. Эта мысль об общем "для трех наций: украинского, белорусского и российского" патриархата была высказана и в "Основных положениях Украинского Союза Хлебопашцев-Державников" (1922), однако без глубоких мотивировок. Когда разгоредось в Польше преследование православной церкви, пан Гетман обратился 5.10.1938 г. с воззванием "к гетманцам и украинской общественности", в котором решительно запротестовал против "варварского наступления поля-

2.

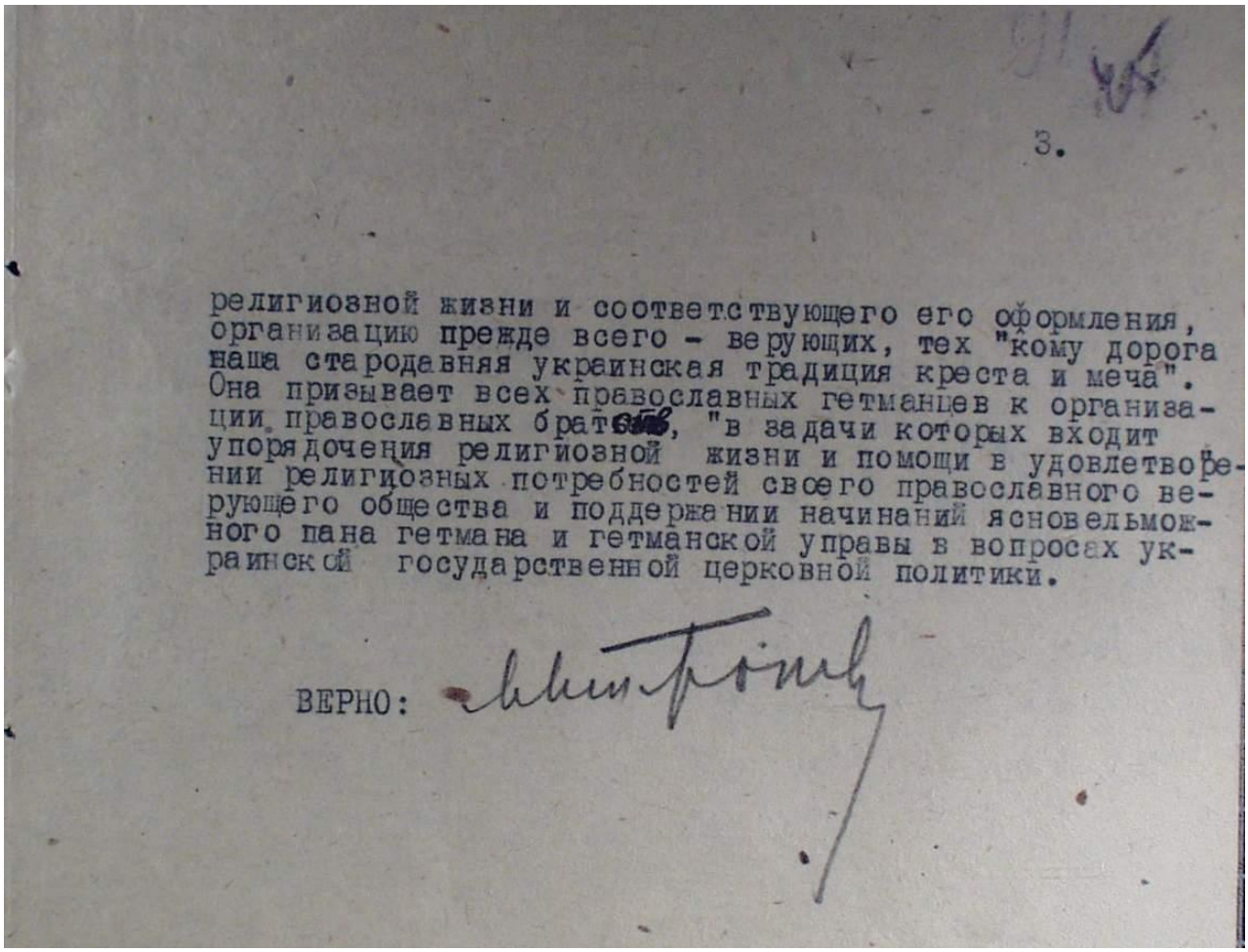
ков на православную церковь" и призывал всех украинцев к присоединиться к протесту против этих преследований, понять значение момента и значение лозунга "За веру прадедов", и постоянно и везде выступать совместно на защиту святых чувств Украины". Одновременно с этим он обратился и к православному Синоду в Карловицах (Югославия) с призывом поднять голос "на защиту от угрожающего со стороны польского шовинизма - православию".

Но эмигрантский российский Синод, остался глух к этому призыву, наоборот председатель Синода, митрополит Анастасий, в своем послании к Рождеству 1938 года не нашел ничего умнее, как отвергнуть само существование украинского народа, назвав украинцев людьми "ослепленными узким политическим пристрастием и корыстолюбивыми соображениями", а все украинское движение представив как дело чужеземной интриги, проводимой во вред целостности "русского" народа. На это нетактичное и недостойное письмо православного пастыря, пан Гетман ответил письмом от 18 февраля 1939 года: "К гетманцам и ко всем православным украинцам", в котором резко осудил поступок м.Анастасия, и резко высказался против его инсинуаций.

В связи с необходимостью, после падения Польши, обеспечить церковные интересы верующих украинцев, оказавшихся под немецкой властью, пан Гетман обратился 20.12.39г. с соответствующим меморандумом к немецким властям. По этому поводу Гетманская Управа опубликовала в №.29 своего бюллетеня (февраль 1940 г.) те основные направляющие линии, каких придерживается гетманское движение в делах церковной политики.

Исходя из того, что Украинская Православная церковь" должна быть автокефальной под руководством украинского патриарха или митрополита и в канонической связи с другими самостоятельными церквами" , Гетманская управа надеется на то, что религиозная жизнь украинского народа, "пока сдержанная, при изменении обстоятельств возродится с новой силой" и предупреждает, что если украинская интеллигенция ничего не сделает, чтобы подготовить организацию церковной жизни украинских национальных формах, то "нашим [illegible] верующих, ненайдя ничего для утоления своей духовной жажды у своих , окажутся в об"ятьях московского духовенства, враждебного, как и всегда, ко всякой-либо самостоятельной украинской устремлению".

Поэтому, гетманская управа ставит, как неотложную проблему для организации своей собственной украинской

3.

религиозной жизни и соответствующего его оформления, организацию прежде всего - верующих, тех "кому дорога наша стародавняя украинская традиция креста и меча". Она призывает всех православных гетманцев к организации православных братств, "в задачи которых входит упорядочения религиозной жизни и помощи в удовлетворении религиозных потребностей своего православного верующего общества и поддержании начинаний ясновельможного пана гетмана и гетманской управы в вопросах украинской государственной церковной политики.

ВЕРНО:

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. 7078, т. 2, арк. 44-45

2.6. Діячі гетьманату

№ 127

Центр Скоропадського в Берліні

31

ак-5

Источник "Синица"

Нью-Йорк августа 1939 г.

ЦЕНТР СКОРОПАДСКОГО в Берлине.

Штаб-Квартирой этого движения является дом Скоропадского, на Альзер Штрассе 17, в Ваннзее, под Берлином. Дом принадлежит Скоропадскому, и был куплен им, лет 17 тому назад, на деньги, вырученные из условной продажи некоторых из имений Скоропадского в России, Гуго Стиннесу.

Там, в Ваннзее,живет Скоропадский со своей семьей. Семья Скоропадского слагается из его супруги, сына Данила; дочери Елизаветы и еще двух или трех младших детей. Кроме Елизаветы, есть одна взрослая дочь, кажется Екатерина, Эта дочь замужем за графом Монтрезором, бывш. помещиком из Киевской губ. и проживает вместе со своим мужем в Варшаве. Имеется еще и сын, старше Данила. Этот сын психически расстроен и живет в отдельном домике, в том же Ваннзее.

Политикой в семье Скоропадских занимается отец, Павел Петрович Скоропадский, бывш. Гетман; сын Данило, дочь Елизавета и наконец супруга Скоропадского. Наиболее влиянием в семейном кругу пользуется отец, мать и дочь Елизавета. Наименьшим - сын Данило.

32

В доме Скоропадских проживает также, вот уже много лет, и Сергей Шемет. Его влияние, ввиду его испытанной верности дому Скоропадских, очень велико. Украинцы в Берлине называют Шемета "министром двора"

Проживает временно в доме Скоропадских также и Гомзин. Это сравнительно новое лицо в движении Скоропадского; человек интеллигентный.

Вне дома Скоропадского следует перечислить следующих лиц:

Скоропис-Иолтуховский. По прежнему тесно связан с движением. Но, ввиду личных (семейных) хлопот, и будучи сильно обременен работой (он работает в банке, на Унтер ден Линден и Фридрихштрассе. Тел. I2-00-22) за последнее время несколько отодвинулся от активного участия в делах.

Василий МУРАШКО (и его жена). Проживает на Нолландорфпляц 6 (тел.27-27-85),Берлин Вест 30. Мурашко - новое лицо в гетманском движении. Он недавно переехал в Берлин из Закарпатья, где проживал довольно долгое время. Родом из русской Украины (кажется из Черниговщины, чуть ли не из Конотопа, а жена его - Подолянка).

Мурашко принял на себя роль организатора в гетманском движении. Это человек повидимому положительный и не глупый.

33

3.-

Богдан ШЕМЕТ. Племянник Сергея Шемета. Проживает там же, на Нолландорфпляц 6. Человек лет 30 с чем-то. Очень неглупый, но вялый и мало инициативный. По образованию инженер. Учился в Германии.

Королишин, Галичанин. Бывший член ОУН ("Укр. Националистов"). Человек лет 30 или 30 с лишком). Автор разоблачений об ОУН в появлявшемся в Нью-Йорке " ". Из бывших "боевиков" в Галиции. Подумывает о переезде в Америку. Проживает там же, т.е. на Нолландорфпляц"6.

Косач. Из известной волынско-киевской семьи Косачей, из которой вышли поэтесса Леся Украинка, писательница Олена Пчилка. Драгоманов был женат на одной из Косач. В Киеве семья в свое время проживала на Мариинско-Благовещенской улице. Этот молодой Косач женат, но с кем - не знаю. Ему лет 32-33. Он не живет на Нолландорфпляц 6, но там работает. Косач человек очень способный. Повидимому, у него наследственный дар к перу. Он - тоже перебежчик из ОУН.

На Нолландорфпляц 6 помещается рабочая канцелярия Гетманского движения. Чуть ли не ежедневно бывает там Сергей Шемет, как для получения рапортов, так и для передачи инструкций из гетманского Дома. Там, на Нолландорфпляц 6, организуется сейчас "Бю-

31

4.-

ро Прессы". Там же помещается и издание "Нации в Походе" (выходит два раза в месяц. В последнем, пишущий видел Номер 9, от 30 июня, 1939 года). Субсидия на издание "Нации в Походе" была исхлопотана Севрюком, но гетманы этого, кажется, не знают. Новоорганизуемое "Бюро Прессы" стоит в связи с недавним принятием Скоропадского в Военном Министерстве. (См.в ином месте). Вообще все большое помещение на Ноллендорфпляц 6 снято в связи с этим повышением шансов Скоропадского в Берлине. Это большая квартира кажется на 4-м этаже, там штук семь или восемь больших комнат (может быть даже больше, так как часть занята,как жилое помещение, а часть, как контора(. Отсюда из Ноллендорфпляц, как и из Ванзее идет сейчас вся работа Гетманской организации. Все остальное, в Берлине и в других местах, играет роль подчиненную, т.е. фактически никакой самостоятельной роли абсолютно не играет, а состоит на положениях агентов гетманского Центра. Отсюда идет идейное направление и организационный почин. Все действительно важные, секретные дела, решаются в Ванзее (где, теперь скорее изредка, бывает и Скоропис-Иолтуховский) Проведение в жизнь ваннзеейских решений и более мелкие организационные дела идут через Ноллендорфпляц. Например, Коростовец, приезжая из Англии, отдает

35

5.-

свои отчеты в Ванзее. На Ноллендорфпляц и не заходит. О визитах Скоропадских в Военном Министерстве знает Ваннзее. Ноллендорфпляц может лишь кое-что подозревать и т.д. там, в Ваннзее, есть своя особая канцелярия. Пишут ШЕМЕТ, иногда Данило, иногда даже сам Гетман; пишет Скоропис; пишет Гамзин.

Дух, господствующий во всей этой гетманской организации, патриархальный, и совершенно, так сказать, немодерный.

За последние тринадцать или четырнадцать лет, что пишущий эти строки не видался со Скоропадскими и с Шеметом, эти господа в своих мыслях и методах работы совершенно не подвинулись вперед. О ШЕМЕТЕ выразился Николай Порш, что он ему напоминает ископаемого египетского фараона, какого-нибудь Тутанкамона. Он действительно застыл на месте. Этого нельзя сказать о Даниле Скоропадском, который в общем мыслит и действует по модерному. У молодых сторонников гетманского движения, не могущих перенести старозаветной атмосферы, создавшейся в центре Скоропадчины, появлялись уже не раз попытки сгруппироваться вокруг Данила Скоропадского, более родного им по духу. Но всякий раз им пришлось констатировать, что Данило, сначала как будто шедший на отдельное соглашение с ними, через некоторое время оказывался по-

26

6.-

бежденным семейным советом. Говорят, что именно опорой косности в доме Скоропадских является как раз Шемет. Влияя постоянно за столом и за ежедневной чашкой чая он может быть приравнен к той капле воды, которая точит камень.

Молодые члены гетманской организации (Гомзин, Мурашки, Королишин, Косач, Богдан Шемет) проявляют немало неудовольствия по поводу такого создавшегося положения, но в конце концов им приходится мириться. Не мало слышно толков о том, что молодые перебежчики из ОУН (как напр. Косач и Королишин) не на шутку думают бежать из Гетманской организации. В ОУН им не приходилось иметь дела с такими консервативными стариками. Рассказывают как пример бегство Думина, приехавшего было из Кенигсберга, где проживает вот уже не мало лет, с тем, чтобы заняться организационным делом у Скоропадского, но затем бежавшего от надоевших ему стариков. Думин вернулся в Кенигсберг и перестал заниматься гетманскими делами.

Держит молодых при Скоропадском во-первых то, что интеллигентному Украинцу вообще мало выхода в Германии, если он не прицепится к какой-нибудь из существующих организаций. Пишущему признавался не один из Украинцев из России, что ему собственно претит работать на немцев и против России, но что мол,

37

7.-

делать ? Галичане, правда, смотрят на это дело иначе, не чуть не гнушаясь работать на немцев, но и они стоят перед той же дилеммой: или работой для одной из организаций, или пропадай. Компромитация ОУН является второй причиной, почему сейчас много из молодых льнет к Скоропадскому. Особенно потерпел престиж ОУН на Закарпатье, и со времени закарпатских событий создалось нечто вроде массового движения в пользу перехода к Скоропадскому. При более активном, при более модерно организованном центре, Скоропадский мог бы об'единить под своей эгидой все силы, какими ранее располагала ОУН. Но при дряхлости ванзейского гнезда, это ему конечно не удастся. Однако, большое количество сил, за неимением другого выбора, к нему все же перейдет. Такой, довольно массовый переход, уже заметен и сейчас. Об этом великолепно знают и сами ОУН'ы и это их не мало пугает.

Как выход из создавшегося положения, главари ОУН сами подходят к Скоропадскому, предлагая стать под его эгидой "ин корпоре" Но Скоропадские и Шемет этого боятся, подрзревая, что ОУН-цы, всунувшись в гетманскую организацию, сделают там переворот, и захватят все в свои руки. Они предпочитают следовать принципу католической церкви, которая с удовольствием принимает отдельных иноверцев в лоно

38

8.-

церкви,но никогда не принимает ни - целых епархий, ни даже приходов. А если принимает, то поодиночке.

Севрюк однако боится, что Скоропадовцы в конце концов все же пойдут на эту удочку, и что тогда им настанет конец. Он просил даже пишущего предупредить об этом Шемета от его, Севрюка, имени. Шемет категорически заявил, что никаких Ярых, Сушков, Грыбинских и проч. они не примут, но таковое категорическое заявление Шемета не произвело особенного впечатления на Севрюка. Севрюк все же повидимому думает, что в конечном счете Скоропадовцы поддадутся. По утверждениям Севрюка кой-какие переговоры уже имели место, и результат их, по тем же заявлениям Севрюка, не был вполне неблагоприятным для главарей ОУН.

Севрюк, как уже вскользь упоминалось, играет в настоящую минуту в пользу Скоропадского и его группы, предпочтительно перед ОУН. Скоропадовцы однако относятся с большим недоверием к Севрюку и к его видимой благожелательности. Севрюк для Скоропадовцев является загадкой. Они не отклоняют его услуг, но одновременно страшно его боятся.

Самочувствие у скоропадовцев сильно поднялось. Поднялось оно ввиду провала ОУН. Поднялось оно также ввиду большего внимания, уделяемого им за послед-

29

9.-

нее время немцами. В другом месте упоминалось (см. Германия и Украина"), как Военное министерство, в первый раз недавно принято Скоропадских. До того, главным контаном Скоропадских был: Шикеданц, в Бюро Розенберга, да еще, отчасти, Мейер Райден - Гатен, в Министерстве Иностр. Дел, с которым по времени виделся его старый друг Скоропис. На Ноллендорфплянц 6, у Скоропадцев разрабатываются довольно широкие организационные планы. Со всех сторон напечают сведения о переходе членов из ОУН в ряды гетмановцев.

Растут надежды, строятся проект.

Данило Скоропадский собирается ехать в Англию, если между Россией и Германией настанет перемирие, то выдвинет Украинский вопрос Англия. Деньги на поездку Скоропадского в Англию, выдаст Германия... Другими словами, Германия, чувствуя, что ей может быть вскоре будет неудобно заниматься Украинским Вопросом из Берлина, думает продолжать заниматься им из Англии! (а также вероятно и из Франции).
В Англии у Скоропадовцев сидит, Коростовец. Данило Скоропадский сказал пишущему эти строки, что Коростовец располагает крупнейшими связями в Англии. Сидит там Коростовец на немецкие деньги. Севрюк прямо назвал его "немецким шпионом"; а другие говорят, что он, одновременно, и агент британский.

40

Другими словами, немцы, даже видимо кокетируя о Россией и, может быть мечтая о временном союзе за счет Польши, в сущности повидимому и не думают бросать своих планов о покорении Украины. Они их только временно думают передвинуть на Англию, а затем, помирившись с Англией, получить от нее поддержку и компенсировать себя Украиной, за счет компрометировавшей себя в глазах Англии и Франции, России. Так, то есть, по крайней мере рассчитывает известное количество немцев, твердо стоящее за раздел России. С таким образом выслящими факторами стоят в контакте Скоропадские и их центру, и в таком смысле развивается их политика. Но в этом же смысле идет политика и других украинских групп, направляемых из Берлина. Об интересе Севрюка к Англии уже упоминалось. О всевозможных делах и делишках ОУН и ОДВУ во Франции и Англии известно было ранее. У пишущего нет ни малейшего сомнения, что Германия не собирается бросать украинского вопроса даже в случае соглашения с Россией. Она изменит России, когда придет на это время. Скоропадский, таким образом, и Гетманский Центр, при всей их неуклюжести и старомодности, играют в сущности довольно тонкую игру по указке своих берлинских менторов. Личный престиж Скоропадских все же гораздо выше шарлатанской репутации ОУН. Пре-

41

II.-

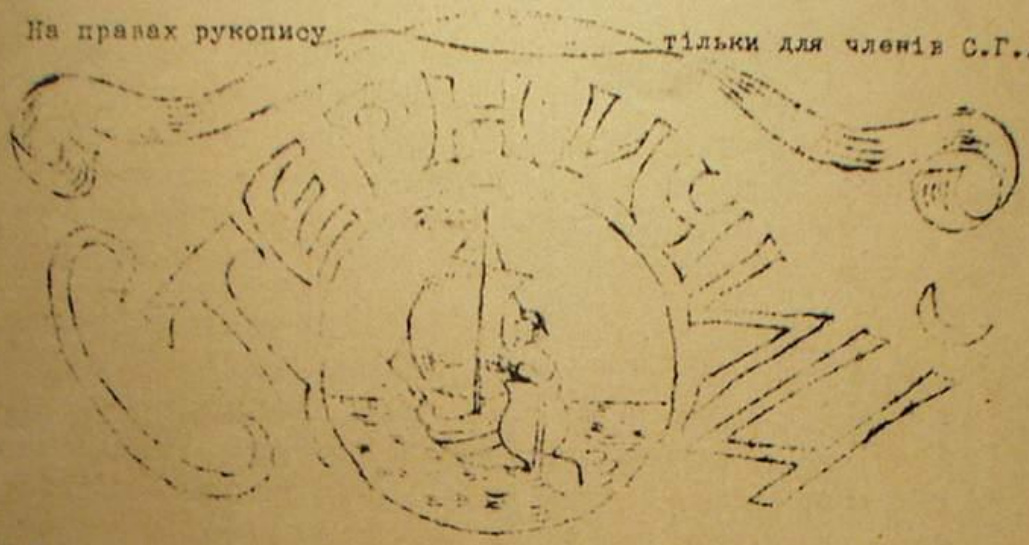
стиж этот легко может быть раздут. Лучшие молодые силы переходят к Скоропадскому. Это движение представляет определенную потенциальную опасность для целости Советского Союза.

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. 7248, т. 1, арк. 2-12

№ 128

Слово Гетьмана П. Скоропадського на святі 22 річниці заснування У.С.Х.Д.

На правах рукопису тільки для членів С.Г.Д.

Ч.2. Р.Б.1942.

СЛОВО
ЯСНОВЕЛЬМОЖНОГО ПАНА ГЕТЬМАНА
ПАВЛА СКОРОПАДСЬКОГО
на святі 22-ої річниці заснування "Українського Союзу
Хліборобів-Державників"
І.І.1942 року.

Високоповажані Пані й Панове!

Приймiть мою сердечну подяку за висловлені піцполк.Гомзином від Вашого імені слова.

Приглядаючись до нашого життя,отримуючи з різних місць багато листів віц наших людей,я з деякою турботою бачу,що є все ж між нами такі люди,що під впливом надзвичайно тяжких умовин нашого життя,бачучи все те,що переживає наша Батьківщина,піддаються сумним думам, не мають терпцю,у них зроджується,очевидячки,сумнів,чи робимо ми те, що можна було б робити,чи ні;вони запитують,чому ми не у діла державного і т.і...

Я,на жаль,не можу сьогодня ввести Вас в деталі нашої праці,але я хотів би,щоб Ви зрозуміли дійсний наш стан.Ми,так би мовити,рухаємось проти рожна,проти пануючої течії.Ми повні бажання працювати з німцями.Ми готові йти на величезні жертви.Але ми маємо нашу ясно окреслену думку про те,що треба,щоб Український Нарід міг жити і розвиватися.

Ми запевнені в тім,що і для німців наші думки в кінцевому висліді дали б найкращі наслідки,коли б вони їх здійснили.

І ми добиваємось того,щоб німці наші погляди зрозуміли і щоб дали право і допомогли нам слово наше перетворити в діло.

Покищо те,що ми хочемо робити і те,що робиться в Україні,дуже далеко одне від одного.Ми працюємо над тим,щоб погодити ці течії

Чи нам вдасться це,чи ні,це покаже час.В кожнім разі я можу з спокійним сумлінням сказати:думаю,що в дану хвилю в цій галузі нашої праці ми робимо те,що можна робити,що є в наших силах.

Один із найбільш великих людей минулого віку Бісмарк,колись у парламенті сказав,що людина,яка б вона не була здібна,не може одною політикою досягнути того,чи іншого великого успіху;щоб зуміти досягнути фактичної реалізації того,що бажано,треба зуміти в той час,коли Господь Бог простягає своєю Мантією над світами,в тім числі і над нашою бідолашною землею,ось в той час треба зуміти вхопитись рукою за край цієї святої Мантії – це дасть успіх.

Це означає,що цей великий політик,і справді викована з ва за людина,розумів,що для успіху в своїх чинах треба відповідних умовин,що ці умовини нарешті завжди приходять,і тоді вся штука в тім, щоб зуміти їх використати.Але умовини ці різні.Треба памятати,що оцних із них не в нашій волі створити,треба вміти чекати їх приходу, треба чекати в спокою і з гордощами,не дивлячись на те,скільки б цей спокій не вимагав і сили волі,і душевної витримки;інші ж умовини від нас залежить створити.І ось на це,Панове,Вам треба звернути всю свою увагу і віддати всі Ваші духові,а коли потрібно,то й фізичні сили.

Одверто Вам кажу:коли Ви подивитесь на минулу внутрішню діяльність Союзу Гетьманців-Державників,Ви побачите,що Союз цих умовин ще не осяг,нема у Вас єдности в способі думання над тим,чим Ви повинні бути.Нема єдности в розумінні тих великих завдань,що випадають на Вашу долю.Нема часто тої непереборної стійкости й віри в наше святе діло,що нам такі потрібні.

І ось сьогодні в перший день Року,може бути – вирішного,для нас усіх і нашої Батьківщини долі,я звертаюсь до Вас,Дорогі Пані й Панове,з горячим закликом працювати в нашім Союзі над осягненням цієї єдности,над розумним поширенням Союзу і завжди памятати,що які б не були в дану хвилю кепські умовини,для сильних людей,як і завжди в житті,всі невзгоди проминуть,і вірте,як і я вірю,що коли ми осягнемо цих умовин,Мантія Господа Бога над нами зависне і ми за кінець цієї Святині вхопимося.

2

3.

Дорогі мої друзі, Члени і Членкині Союзу Гетьманців Державників, і Ви - всі присутні Пані й Панове, бажаю Вам повного щастя й успіху в Новім Році!

Слава Україні!

ОСНОВИ ІДЕОЛОГІЇ ГЕТЬМАНСЬКОГО РУХУ.

II.

В. Липинський у передмові до своїх "Листів до братів-хліборобів", звертаючися до читача з ворожого табору, м.ін. пише:

"...Книга ця не тільки політична програма, а перш за все світогляд. Ті програмову частину можна було б виложити на кількох сторінках. Але хто з читаючих по-українськи тепер "коротку" програму зрозуміє? Попробували б Ви, читачу-пане, написати "ясно, коротко і популярно" про монархізм, консерватизм, про організацію провідної верстви, про залежні від цієї організації методи будови держави і т.п. мовою, в якій нічого про ці справи ніколи не писалось. Писалось натомість про анархізм, лібералізм, демократизм, націоналізм, соціалізм, про "народ який все сам зробить", і т.п. річі, якраз цьому, про що я пишу, діяметрально протилежні. Ви маєте слушність, що всяка істина коротка і ясна. Але, щоб довести до неї тих, які нічого про неї не чули, треба пройти довгий і місцями закарлючковатий шлях

Світогляд - значить спосіб думання. Я не збірався і не збираюсь бути винахідником "доктрини". Зрештою в політиці нема вже ніяких нових доктрин до винайдення. Всі вони - в тім числі і доктрина монархізму - старі як світ. Крім того знаю, що не можна комусь накинути якусь доктрину, не змінивши одначе його світогляду. Утось може, напр., назватись монанархістом і залишитись по способу думання республіканцем який монархістам ввесь час у їх роботі буде своїм фальшуванням заважати. Завданням моїм було впливнути на зміну СПОСОБУ ДУМАННЯ, СВІТОГЛЯДУ, української провідної верстви. Замість способу думання ПАСИВНОГО "фаталістичного" - мовляв, Україна, САМА ЗРОБИТЬСЯ - я хотів дати спосіб думання АКТИВНИЙ, ДІЯЛЬНИЧИЙ: що і як ми, Українці, повинні робити, щоб була, щоб здійснилась Україна. Тому моя книга не претендує бути "коротким і популярним" рецептом політичним, звільняючим од політичного думання і ділання. Вона є довгим і тяжким шляхом, який я пропоную пройти моїм Землякам, коли вони хочуть почати думати іншими категоріями, ніж ці, що привели до руїни Україну.

Легче написати загальну теорію держави, ніж призначену для практичного ужитку в реальних умовинах даного громадянства. Власне оце трудніше завдання було моїм завданням. Для здобуття даної реальної держави в даних реальних умовинах потрібне перш за все однакове, організоване ділання. Не може бути однаково організованого ділання без однакового способу думання. Як довести до одинакового способу думання і ділання українців, що завдяки своїй природі - своєму колоніяльному, культурному і політичному перемішанню - дуже трудно

себе розуміють? - Ось тяжке питання,яке практично розв'яз... ти мусить кожний державник український."

Ми бачимо,як тут тісно повязані між собою "ділання" і "думання",чин і думка,як вони взаїмно себе просякають і взаїмно себе зумовлюють і доповнюють.

На місці буде вказати,що каже з приводу цього у своїй "Доктрині Фашизму" Беніто Мусоліні/"Основні ідеї","Філософія Фашизму"/:

> "Як кожна суцільна політична концепція,Фашизм є одночасно чин і думка;чин,що йому питома доктрина,і доктрина, що,повставши на основі даної системи історичних сил,включається в останню і потім чинить в характері внутрішньої сили."

У примітці до цих слів Б.Мусоліні каже ще ясніше:

> "Забезпечити ум доктриною і солідними переконаннями не обозначає розброєння,а скріплення і більше усвідомлення чину.Вояки,що усвідомлюють причини війни,завжди є найліпшими бійцями. Фашизм може і повинен взяти за гасло двочлен Мацціні: ДУМКА і ЧИН."

Щоб не було непорозуміння,треба все мати на увазі,що В.Липинський закінчив свої "Листи...." в вересні 1926 року,Б.Мусоліні дав закінчену формульовку своїй доктрині в 1932 році /стаття "Доктрина Фашизму",вміщена в 14.томі Італійської енциклопедії/.

Отже не може бути й мови про якесь запозичення. В.Липинський і Б.Мусоліні люди одної історичної доби,а що вони велитні духа,то не диво,що вони можуть бути конгеніяльні,саме в основних настановленнях.Ро ж кінцеві їх практичні висновки,в одного для Італії,в другого для України можуть бути різні,бо ж націоналізми народів не однакові,як і самі народи.

Остаточне сформування у слові ідеології Українського Трудового Монархізму,так само,як і Доктрині Фашизму вийшло з ЧИНУ. Ось як сам В.Липинський про це каже:

> "Знова ж інтеліґентів більшість так казала:"Ваше державне самостійництво - це непотрібна народові вигадка панів.Народ український потребує лиш землі і волі' А землю та волю для народу/і владу над самим/здобудемо ми в боротьбі власне з Вами - ненависними панами українськими - та в спілці з народами і такимиж як і ми ітеліґентами цілої Росії".
>
> Одначе віцповім Вам я,рік 1918 виказав неправдивість оцих слів.В ньому почались здійснюватись - по Вашому - "нездійснимі мрії".Нащадкові старого Гетьманського Роду лишалось лицарської самопосвяти і українського патріотизму,щоб забути про свої егоїстичні панські інтереси.Замість займятись маєтками,зібрати готівку і спокійно виїхати за кордон,Він цілого себе віддав Батьківщині України.Він кінувся на її порятунок і не побоявся взяти на себе - страшний в українському хаосі - тягар Гетьманської Влади"./Передмова до Листів до братів-хліборобів/.

Теперішня боротьба,що знялася в цілому світі,вказує з одного боку, що життя одного народу тісно повязане з таким у інших народів,а з другого - що в житті всіх народів світу надійшов час загальної кризи, кризи думання й методів організації їх життя,відбувається на наших очах процес умирання старих і витворення нового змісту й нових форм того життя.Старі зміст і форми ще не настільки слабі,щоб без бою уступити своє місце,нові не настільки міцні,щоб легко усунути перших.Звідси жахлива боротьба!

І народи,що хотять жити,а особливо ті народи,що прагнуть увійти в повне життя,стати рівноцінним учасником його поруч із іншими народами, повинні це відчувати і розуміти,а тому мають при здійснюванні свого національного "Я" нести в собою щось більше,як суто-національне,а саме певний ідеальний зміст.Інакше не можуть бути справдачі наші суто-національні прагнення.

І-Б.Мусоліні,продовжує свою вищенаведену цітату так:

> "А тому ця концепція /фашизм/ має форму,відповідну до обставин місця і часу,але разом із тим,володіє ідеальним змістом, що підносить її до значіння істини в історії вищої думки.
>
> Неможна діяти духово на зовнішній світ у царині наказів людської волі,без розуміння переходової і часткової реальности, що підлягає діянню,і реальности вічної й універсальної,що в ній перша має своє буття і своє життя."

Вже з першого уступу цієї статті /"Стерничий",ч.І./ видко,що в ідеології Гетьманського Руху лежить той ідеальний зміст,про який каже Б.Мусоліні.

Що ж до "форми,відповідної до обставин часу й місця"та розуміння "переходової й часткової реальности",то про це в В.Липинського знаходимо такі прекрасні слова-образи:

> "Ідучи на мотоциклеті з газеткою в кишені,старих дум запорізьких творити вже неможна.але той самий дух громади-нації може творити тепер ідей--думи інші.Можна з оцими самими мотоциклетами сформувати кулеметний загін,що,може статися,в рішаючій битві вільне,гарне людське життя для української нації здобуде.Тільки людей на ці мотоцикльоти не треба саджати з оселедцями на голові,в довгополих жупанах і давніх козацьких шароварах.Нова машина вимагає нової національної форми - ге раз.Чим складніша машина,чим більшої зорганізованости людей вимагає вона для своєї праці,тим духовий мусить бути обєднуючий дух людей,що нею володіють,тим вища мусить бути їхня суспільна ідея, їхня суспільна мораль - це два"/стор.І6/.

Яка глибока думка в цих словах!

І далі В.Липинський,вказуючи,що "люди все ті самі однакові люди,що в усіх епохах для опанування й використовування своїх машин,для боротьби з природою їм потрібних,мусять у першу чергу опанувати самі себе,свої антигромадські,антиорганізаційні інстикти,мусять творити в собі нові складніші соціяльні вартості,мусять разом з новою кращою й

більш скомпліковано машиною творити нову вищу громадську національну мораль, виробляти в собі нову більшу силу духа", пише:

"Нація, що перейшла до осілого хліборобського життя, мусіла свою національну працю не тільки зорганізувати, але й оборонити. Щоб виїхати було для оборони України козакові Запоріжцеві кінно в поле на герць із ворогом, треба було мати віру в свою справу й треба було мати відвагу. Ню відвагу й ню думу-віру українську, без якої сама відвага козацька була б немовлива, тоїшня старшина українська для своєї нації силою свого духа сотворила. І Україна існувала доти, доки ця віра жива була, доки вона людей на діла й на жертви підіймала.

Але яку незрівняно дужчу віру й більшу відвагу треба мати сучасному та все тому самому, тільки інакше вбраному козакові, щоб за ту саму Україну лежати годинами не ворухаючись під гуркотовим огнем, сигналу до атаки на дротяні загороди дожидаючи...

Де ви, сучасна старшино українська, що повітньою зброєю духа - пресою й книжкою - володіючи, силою свого духа нову вітчизну українську творите? І яку нову думу вашу сучасний грамотний народ український прочитавши та діла ваші побачивши, за свої [illegible] і з нею голови свої на боротьбу, на смерть за Україну понесе?..."

Людина взагалі в реальному світі не існує, існують чоловіки й жінки, але людина існує для реальних чоловіків і жінок, як задане їм як те, чим вони мають бути. І це поняття, це завдання дано християнством. І перетворення в людину відбувається шляхом підпорядкування себе Богу. В Царстві Божому, перед входом до нього, не будуть давати відповідь народи, як цілість, а тільки окремі особистості. Тому християнство має справу з окремою особистістю, як такою. Одначе це не значить, що християнство вороже до тих чи інших форм співжиття більших мас окремих людей.

Християнство ставить особистості серед інших і такі вимоги, як не закопувати талантів, що їх їй дав Бог у дар разом із життям, а далі вимога особистости не стати "безплідною смоковницею"/"Усяке дерево, що не родить доброго овочу, рубають і кидають в огонь. Отже з овочів їх пізнаєте їх". Матея VII., 19-20. "І, побачивши одну смоковницю на дорозі, прийшов до неї, і нічого не знайшов на ній, тільки саме листя, і рече до неї: Щоб ніколи з тебе овочу не було до віку. І зараз усохла смоковниця". Матея, XVI., 19/, себто, вимога, щоб людина давала весь час "плоди" й полишила по собі насліддя. Обидві ці вимоги, взяті разом, можна виконати не в пустелі, не пова собі подібними, а тільки серед них і для них.

І в цьому величезне значіння християнства в погляду соціяльного. Християнство, в свому розумінні земного життя та завдань людини в ньому, є глибоко громадське.

Це безпосередньо підтверджує й основна книга християнської науки, Євангеліє, коли каже:

4

"Ви світло світу.Не може місто сховатися на горі:і,засвітивши свічку,не ставлять її під посудину,а на свічнику;то і світить вона всім,хто в хаті,так нехай сяє світло ваше перед людьми,щоб вони бачили ваші добрі діла,і прославляли Отця вашого,що на небі." /Матея,V.,I3-I5/.

В різні часи різно розуміли основи християнства,часто звертали увагу не на його цілість,а тільки на окремі його частини,що впадали в око його інтерпретаторам просто тому,що саме ті частини більш відповідали психічному настановленню доби та її людей,а значить і їх здібности сприймання та асоціювання.Тому й різне місце займала особистість християнська в релігійній /церква/ і в світській /держава/ організації та різно ставилася до них і,нарешті різно розуміли свої завдання та свої взаємини організації між собою.

Християнство завтрашнього дня буде глибоко громадським'

Не відхід від світу /колишні пустельники/ та як найщільніша ізоляція від нього,щоб не загрузнути в спокусі та бруді його й ось так легше досягнути свого особистого спасіння;

не наказ та регламентація й не вимушене страхом кари виконання їх /інквізиція вещуть до брами Царства Небесного,а свобідний,із власного почину й через власний чин,виявляє себе серед подібних собі, щоб просвітити їх,а тім і себе /експанзія провідника в В.Липинського, "Листи...",стор.262/.Це завдання новітнього християнина.

А що люди живуть тепер не окремими родинами,чи родами,а народами-націями,себто,в державах,то тим самим і чинність християнина має приходити в рамках держави.І Євангеліє не заперечує держави,не відкидає її,бо Христос же каже:"Віддайте Роже Богові,кесареве кесареві!",а продовжуючи його учення апостоли писали:

Ап.Петро:"Тим то коріться всякому чоловічому начальству ради Господа:чи то цареві,яко значному....."/II.,I3-I4/.

Ап.Павло:"Всяка душа властям вищим нехай кориться;нема бо власті,коли не від Бога.Які ж є власті,від Бога вони настановлені... ....Тим же треба коритись не тільки ради гніва/кари/,та й ради совісти.Того ж то й данину даєте;слуги бо Божі вони,що раз-у-раз того пильнують.Віддавайте ж усім,що треба: кому данину,данину;кому мито,мито;кому страх,страх;кому честь,честь"./До римлян,XIII,I-7/.

Віддавати Роже Богові - це намагатися сповняти його вимоги.Роблячи це,ми робимо якнайліпше вселюдське діло і для кесаря.

Бо,як пише Спекторський:

"І у християнства є свій соціяльний ідеал.Як і все справді велике,він дуже простий і не треба його виводити шляхом дуже складних дедукцій чи діялектичних спорів.Істота його містить ся в тому ,що на землі мир і в людях благоволення обумовлюються славою на висоті Богові.Іншими словами,тільки тоді,коли люди зеднуються в ім'я вищого метафізичного початку,їх зеднання має характер справжньої громадськости з усіма її прикметами - солідарністю,співробітництвом,взаємопоміччю справед-

ливим розподілом духових і матеріяльних цінностей.Такий соціяльний сенстих двох заповідей,любови до Бога й любови до ближнього,на яких утверджений ввесь закон /Матея,XVII,40 - Спекторський,стор.107/.

Не легка це путь!Це путь найбільшого опору!Але це путь здобутків світу,путь,що йдуть скрізь світ,але світ піймати їх не може /Сковорода/;путь світлих лицарів духа!Це путь тої аристократії,що про неї пише В.Липинський.

Таким сином українець-християнин не перечить науці Христовій, коли повнить згідно з її вимогами свої національно-державні обовязки.

Звідси випливають і взаємини Української Христіянської Церкви з Українською державною владою і навпаки.

Не християнський анархізм з його запереченням Держави й її вимог,що його найяскравішим представником був Л.Толстой,не безобмежне індівідуальне буяння у світі,а признання національної Держави її вимог,як форми,в якій дано вести свою чинність християнинові на землі.

Це здійснювання Царства Божого в формах царства земного /національної держави/ як це невдало намагалось свого часу здійснити католицтво в формі теократії/папо-цезаризм/.Так рівно ж і не вдалось в особі Державного правителя влади світської і влади духовної,як це було в російських самодержців/цезаро- папізм/.

А розділення сфери духовної світської,але взаїмній кооперації і піддержці.Церква дбає за спасіння своїх членів,підносячи тим і їх моральний рівень і ось так вкладаючи неоцінний скарб у державне життя народу.Такою своєю працею Церква прибирає надзвичайно ваги, як національно-державний творчий ідеологичний чинник,

В демократіях,як попередниках большевізму,ще про око ніби скоронювались ознаки особистости,як такої,але були вже початки дальшого розвитку занепаду особистости та її прикмет,що в большевизмі остаточно зникла в соціальній масі й її формі - колективі.

Одною з таких ознак був вироджений у демократіях і старанно плеканий ними культ анонімности,що знайшов свій найяскравіший вияв у культі "невідомого салдата".

Ось що пише з приводу цього згадуваний уже Спекторський:

"Так почався культ невідомої особистости,що досяг свого апогея /вершка/у предивному не християнському обряді урочистого ховання невідомого вояка та у прощі на його могилу,бо його признають героєм,хоч про нього рішуче нічого не відомо.Соціяльна маса придавила й убила особистість.Замість особистости частинка класової,національної або політичної маси".

Безумовно,що ми вступили в добу,коли в силу значного збільшення населення в державах,держави були змушені так чи інакше обмежити права індивідуума.

Але не може мови бути про його повне обезличення, позбавлення його індивідуальности!

Нові дні мають установити порушену гармонію між особистістю й соціяльною масою/в даному випадку - державою/. І християнство має відограти тут почесну ролю обєднувача й регулятора.

--:::::--

ДУМКИ НА ЧАСІ.

Історія тільки тоді може бути для нас учителькою життя, коли ми справді хочемо вивести для себе якусь науку з похованих, але дорогих нашому серцю, сторінок нашого минулого.

Наша ж історія невблаганно вчить, що ми українці, підносилися, як національна спільнота тоді, коли ми виступали в своїй боротьбі за свою волю і свою правду всі, як один одностайно, і навпаки - ми пацали, коли наші зусилля були розрізнені і роздрібнені.

Сказане відноситься до провідних кол народу, до його провідної верстви.

Але цього ще замало, щоб здійснити себе, як національну спільноту серед зовнішнього світу і виконати це призначення, яке дало нам Провидіння. Є ще один важливий чинник - підтримка національних прагнень провідної верстви, її пориву, широкими народніми масами.

Щоб широкі маси відгукнулися на порив провідної верстви й на її заклик треба, щоб вони відчули /саме " відчули", бо маси розумовими категоріями не живуть/ с п і л ь н і с т ь своєї правди з правдою голошеною їх провідною на той час верствою, а також, щоб форми, в яких намагаються провідні кола здійснити свою правду, не відштовхували мас і не давали їм навіть уявленої підстави запідозрювати своїх провідників у "запроданстві", тощо...

Прикладом всенароднього зриву може бути героїчна визвольна епопея Гетьмана Богдана Хмельницького, що по довгих роках бездержавного існування знов висунула його до ролі самостійного історичного чинника.

І навіть той факт, що спільником і союзником своїм на той час Гетьман Богдан мав татар, що дуже вдалися в знаки народним масам нашого народу/грабунки, забирання в ясир, палення ворожнеча, нехристіянство/ не відштовхнув їх від участи в спільній визвольній акції. Тут діяла підсвідома народня мудрість й інстинкт; ненависть і страх перед поляками був дужчим товчком. Економічна й національна загроза з боку поляків в розумінні тих народніх мас була небезпечніша!

Другим прикладом визвольного зриву може бути акція Гетьмана Мазепи. Широкі народні маси не піддержали шляхотного в національно державницькому розумінні пориву Гетьмана, бо цей зрив був надто замаскований і закритий від цих мас мереживом тонкої політики Гетьмана. Через те участь і поміч шведів відгуку в серцях широких мас оправдання не знайшла. З другого ж боку хитра й демагогічна гра москалів на почуваннях і настроях українських мас, що використала всі слабі сторінки акції Гетьмана Мазепи/спільність віри, представлення акції Гетьмана і його прихильників, як "панську", польську акцію і т.д./, знайшла собі відгук у широких українських колах.

Звідси треба зробити такий висновок: Щоб підірвати широкі народні маси до чину, треба вказати їм мету, яка оправдувала б у їхніх очах їх зусилля в певному напрямі і їх жертви.

Як бачимо наглядно, саме звільнення від большевицького ярма українських народніх мас ще не пориває до співпраці в такій мірі, як цього вимагає змаг із пекольними силами жидо-московської комуни. Теперішній етап повинен бути таким, щоб його маси могли вважати запорукою та під-

ставою того кращого майбутнього,яке єдине може кинути їх у бій. А найголовніше,що маси ці відчули,що це правда,що зміна обставин несе з собою і зміну на краще дотеперішнього їх стану.Порівнення того,що було з тим,що вже тепер є,може вданому випадку відограти батальну роль.

Ясна річ,що коли ми говоримо про акцію національної спільноти, то під цим можна розуміти тільки збройну акцію проти большевизму.

Тому на місці буде тут звернутися до авторитетів і знавців законів війни взагалі та пошукати в них,що вони кажуть про це.

Великий німецький філософ війни фон Клявзевіц,признаний як такий цілим світом,м.і.пише:

"Коли обидва вороги перестали вже бути абстрактними поняттями, а є індивідуальними державами,коли війна вже не абстрактне поняття а хід дій,що своєрідно розвивається,то цаними для розкриття невідомого мають служити дійсні явища.Тут знова в поле нашого розсліду попадає тема,що ми її вже розглядали:**п о л і т и ч н а м е т а в і й н и**.Коли всі обмірковування в справі потрібного напруження сил являють собою тільки розрахунок можливости,що засновані на певних особах і обставинах,то політична мета,як первісний мотив,повинна являти собою дуже істотний фактор і цьому комплексі...Чим менша політична мета,тім меншу ціну вона має для нас і тим легше відмовитися від мети її досягнення;а тому й наші зусілля будуть менше значні.Таким чином політична мета,яка є первісним мотивом війни,служить міркою, яка для мети,що її треба досягти з допомогою воєних дій,так і для визначення обсягу конче потрібних зусиль....

Та сама політична мета може робити дуже неоднаковий вплив не тільки на різні нароци,але й на той самий народ у різні епохи.А тому політичну мету можна приймати за мірку,тільки ч і т к о у я в л я ю ч и і **в и п л и в н а н а р о д н і м а с и**, що їх вона має сколихнути.Ось тому на війні конче треба брати в рахубу **п р и р о д н і** властивости тих мас...Легко зрозуміти,що висліди нашого розрахунку можуть бути надзвичайно різноманітні,залежно від того,чи переконуємо у масах елементи,що діють на напруження,чи - зменшування...Політична мета має тимбільше рішальне значення для маштабу війни,чим байдужніше відносяться до останньої війни маси й чим менш напружені в ході питань відносини між обома державами.Тоді тільки нею визначається ступінь обопільних зусиль.

Від цього загально дійсного закону про необхідність сколихнути маси політичною метою війни та необхідність рахуватися з воспріємчивістю мас ідеалами,за які йде бій, річ ясна українські маси виїмком не є і не можуть бути.Це тимбільше,що доба воєн ведених наємними ландскнехтами,давно вже минула.

Вкінці у хвилині,коли гігантний бій з большевицькою навалою доходить до критичного вершка,не відречі буде теж пригадати слова з промови ГВПГетьмана/22.II.1942р./: ..."десь там на фронті є все ж маленькі українські відділи,вкраплені серед німців,що підтримують честь української зброї,але...це не те,про що я Вам кажу.Ці маленькі відділи не можуть заспокоїти сумлення нашого народу,не можуть задовольнити його гордости і зменшити його побоювання за свою будучність.Памятайте,народ виборює собі право на вільне життя зі зброєю в руках.Інших шляхів,що ведуть до волі - не було,нема й не буде".

-----ooooooooo-----

6

10.

З листів до Редакції

Містимо тут листа, якого зміст і тон говорять самі за себе -- Ред.

Вельмишановний Пане!

З останнім числом "Української Дійсности" я дістав промову ГВП. Гетьмана. Дякую. З великим інтересом її прочитав. Думки висловлені в промові, надзвичайно правильні. Шкода, що не знаю, на яку нагоду прочитати промови ГВПГетьмана, виголошеної 11 лютому 1942 року. Прошу ласкаво, якщо є змога, націслати мені цю промову на нижче подану адресу.

Інтерес до особи ГВПГетьмана у нас, робітників зі Східної України, не випадковий. Уважуйте, що ми пережили за ці роки дві революції. Ми бачили владу царя, знаємо керенщину, були свідками національного відродження України і деякі брали в українському національному русі активну участь, як напр. Ваш покірний слуга. Пам'ятаємо ми 1917 рік, Українську Гетьманську Державу, потім Директорію і, нарешті, довге, тяжке панування большовиків. Ви знаєте Ви, скільки чорнила попсували більшовики, щоб заплямувати спаплюжити український рух, а надто особи ГВП. Гетьмана Павла Скоропадського? Це не могло не залишити своєї відбитки на психіці людей, які мало розбираються в політиці. Адже відомо, що під впливом шаленої більшовицької агітації слово "фашист" для широкого загалу рівнозначне з чимось кровожерним, з нецолюдком. Більшовики і їхні кацапські писаки день-у-день висміювали і наплювали багато хороших, великих ідей. І це не лишилося без впливу на широкий загал. Зокрема треба відверто сказати, що слово "монархіст" теж не дуже популярне, щоб не сказати більше.

З другого боку ми всі, широкий загал, навіть ті з нас, які колись вірили і справедливість більшовицьких гасел, навіть ті, які сліпо йшли на початку революції за більшовицьким проводом, ті, які сподівалися здобути "рай на землі"-всі пересвідчилися в брехливости большевиків. Сподіваний рай виявився справжнім пеклом. І душі багатьох спустошені. Повна порожнеча.

Тепер, коли ми силою обставин, часто не без власних зусиль, вирвані з того пекла, де керує недолюдок Сталін, ми шукаємо віри, шукаємо Ідеї, шукаємо Світогляду. Свідомо чи інстиктивно. Інтелігенти і прості люди. Селяни і робітники. Навіть робітники, які були хоч і в найприлейованішому стані в СССР, але так само були визискувані і прикаблені важким тягарем держави світових пройдисвітів.

І так приємно було читати промову ГВПГетьмана і пересвідчитись на власні очі, що Гетьман говорить й думає не про власні маєтки, як це постійно брехали нам большовики, а про Україну, про український народ, про Українську Державу, про єднання всіх українців навколо одного проводу. Свята істина! Об'єднання, зведення всіх сил цілого народу нам треба.

Пробачте. Мені прийшло в голову, що можливо з Вашої точки зору це велике нахабство так говорити про особу ГВПГетьмана. Але, скажу просто, мені було радісно відчути, що ГВПГетьман розумна Людина, з великим серцем щирого українця. І полюбив його, за ті слова, де він говорить з жалем про братовбивчу війну і Галичині, де в міжпартійній злочинній борні гине українська молодь. І з радістю пересвідчився з його промови, що ГВПГетьман не є "ставленіком чужої влади", як про це брехали большовики, що не чужі, а українські інтереси йому дорогі, що він закликає покладатися не на чужі, а на власні сили, що він закликає збірати до купи, об'єднувати в одно ціле розпорошені сили українського народу.

І не лише для мене факт уже самого існування його особи, великого гурту українських патріотів, об'єднаних навколо його особи, є променем надії на краще майбутнє, дороговказуючою зіркою в тяжку безпросвітню ніч.

Мені цікаво було вясувати, як ставитимуться інші українці, яких є чимало тут, де мене закинула війна. Селянин, понад сорок років віком, колишній колгоспник, часто заходить до мене. Він працює в суміжньому не-

II.

величкому селі,де він єдиний українець.Проклинає Сталіна,вважає його просто дурним і злочинцем.Йому тяжко тут,далеко від Батьківщини, від родини.Він хоче перемоги над большовизмом ,каже, що як би большевики мали повернутися в Україну,то це було б гірше смерти.Вірить, що вони будуть побиті.- Не може бути,щоб ця протиприродна влада не загинула.Сталіна уб'ють скоріше всього свої росіяни.Але його турбує майбутнє.Що буде з Україною,з селянами? Яке буде життя по війні? Майбутнє темне.І здається не певним.У мого співбесідника невеселий вигляд.

Я кажу йому,що в Німеччині живе Гетьман,Павло Скоропадський.Чи памятає він його? Тінь спогаду перебігає на обличчі Дмитра Г. Він невиразно пригадує собі щось.

- Ну,і щож той Гетьман робить?

- Він думає про Україну,піклується про неї,навколо його є чималий гурт,які допомагають Гетьманові здобути для нас Українцям свою власну Державу,де ми будемо не попихачі в інших,а пани в своїй власній хаті."В своїй хаті своя правда і сила і воля"- кажу йому.

Дмитро дивиться на мене недовірливо.Я показую йому "Українську Війсність".З жадобою накидається він на часопис,читає коротеньке повідомлення,яке йому кажую,про присутність ГПГетьмана на одній з урочистостей.Лице Дмитра проясняється.

- В своїй хаті своя правда і сила і воля - мрійливо повторює він слова великого поета.І тісне мені руку,дякує за націю,за пробліск у темряві,за світлу мрію,яка зародилась у ту мить у його душі.

- Це добре,це дуже добре,що існує наш,український Гетьман,що є гурт людей навколо його.Це велика радість.Треба тільки,щоб цих людей було як мога більше.

Лише єдине розчаровує його,що часопис "Укр.Війсність" виходить так рідко.Я згоден у цьому з ним.Я б хотів,щоб "Укр.Війсність"виходила якщо не щодня,то принаймні двічі на тиждень,щоб вона стала справжньою газетою,а не інформаційним бюлетенем,яким вона зараз є.А для газети так багато роботи...Тяжче бачити,як у цьому відношенні ми відстаємо від росіян.Я маю на увазі "Нове Слово"/берлінське/.Пробачте,але я переконаний,що для такої великої справи,як рух Укр.Державности,потрібна велика бойова газета,без неї не буде осягнуто перемоги так скоро,як з нею.

І в такій газеті я залюбки працював би,я б віддав їй свій багаторічний досвід газетного робітника,я,здається,віддав би їй усі сили.Така газета повинна заговорити повним могутнім голосом.

Пробачте за балакучість.Однак я відхилився від того,що хотів далі розповісти.Коли я одержав промову то прочитав її моїм колегам. Найбільш зацікавились,проти моїх сподіванок молодь.І це факт глибокосимптоматичний.Молодь ще більше ніж наше старше покоління,не може жити без ідеї.І молодь скоро рознесла вістку про промову по різних селах,де працює чимало нашого брата-українців.Дмитро Г.прибіг перший та жадібно перечитав промову.

- Розумний чоловік Пан Гетьман,дай йому Боже здоровля і допоможи йому Боже в його Великому Ділі - сказав він мені.

А після Дмитра приходило і приходить чимало наших земляків і промова читається щораз наново,деякі слухають її вже по кілька разів.

Вельмишановний Пане!Прошу Вас ласкаво надіслати для ознайомлення програмові твори Липинського,про які читав я в "Укр.Війсности". Якщо не можна набути їх у власність,то я після прочитання поверну їх,в чому ручуся словом чести українця,яке я ніколи ще не ламав.І згадану мною промову ГПГетьмана з лютому 1942 року.Вирізатки поверну, як належиться.

Прийміть висловн моєї щирої до Вас поваги

Слава Україні!

7

I.

ЩОСЬ ДУМКИ.

З листа В. Липинського до М. Василевського з 10. V. 1929 року.

".....А/Врешті одне дуже важне питання: продуценти-невойовники і продуценти-войовники. Можете, як хочете називати це інакше, важна сама суть. Поскільки хліборобський клас буде складатись тільки з продуцентів-невойовників/тину селахів/, він завжди буде рабом інших класів. Власне нещастя України є періодичне винищування войовничої частини хліборобського класу. В цим власне було колись в Європі значіння і потреба дворянства. Поки дворянство - войовнича частина хліборобського класу - не розгубило своєї войовничости і своєї класовости - село мало перевагу над містом. Коли дворяни перемінились у поміщиків - багатих селахів - місто взяло перевагу над селом.

Щоб хліборобський клас міг зорганізуватися і зайняти належне йому місце в Державі, він мусить виділити з себе і удержати при собі - войовничий, здатний до риску, до самопосвяти, до боротьби і до проводу елемент. На Україні відносини під цим оглядом були завжди фатальни. Войовничих елементів було завжди мало. Що гірше, вага їх ніколи не доцінювалась. Всі нації завжди поклонялись на масу. В результаті в масі український ніколи не витворився культ вождів /"бодай тебе, Хмельниченку, перша куля не минула!" - молять, знайдемо на твоє місце десять інших!/, культу і пошани авторитетів. З цього боку селянство великоруське, зо своїм культом "большака", стоїть в організаційного і державного боку на ціло небо вище од індівідуалістичного українського селаха. Так само селянство польське. На цю органічну хибу українського хліборобського класу треба звертати дуже пильну увагу. За економічний бік хліборобської організації - за солідарність на ґрунті продукції, на ґрунті матеріяльнім /кооперація/ ми можемо бути спокійні - це піде у нас прекрасно. Але це пасівний бік справи. Він власне і проявився головним чином за часів Гетьманства в "Союзах Хліборобів". За колудок, за матерію, за "кендюх", як кажуть галичани, український хлібороб завжди стане солідарно. Але крім колудка, є ще серце, є розум. Крім кооперації і продукції - є ще ЧЕСТЬ, ГОНОР! І власне від чести, від благородства, від посвяти, залежить виключно держава. Коли український хлібороб не хоче остатись навіки, хочби прекрасно зорганізованим економічно пролетаріяцьем, то ці питання чести, питання рицарскости в організації хліборобського класу мусять бути висунені на чолове місце."

---:::::::---

Юрис Гомзин, з циклю "Практичні думки":

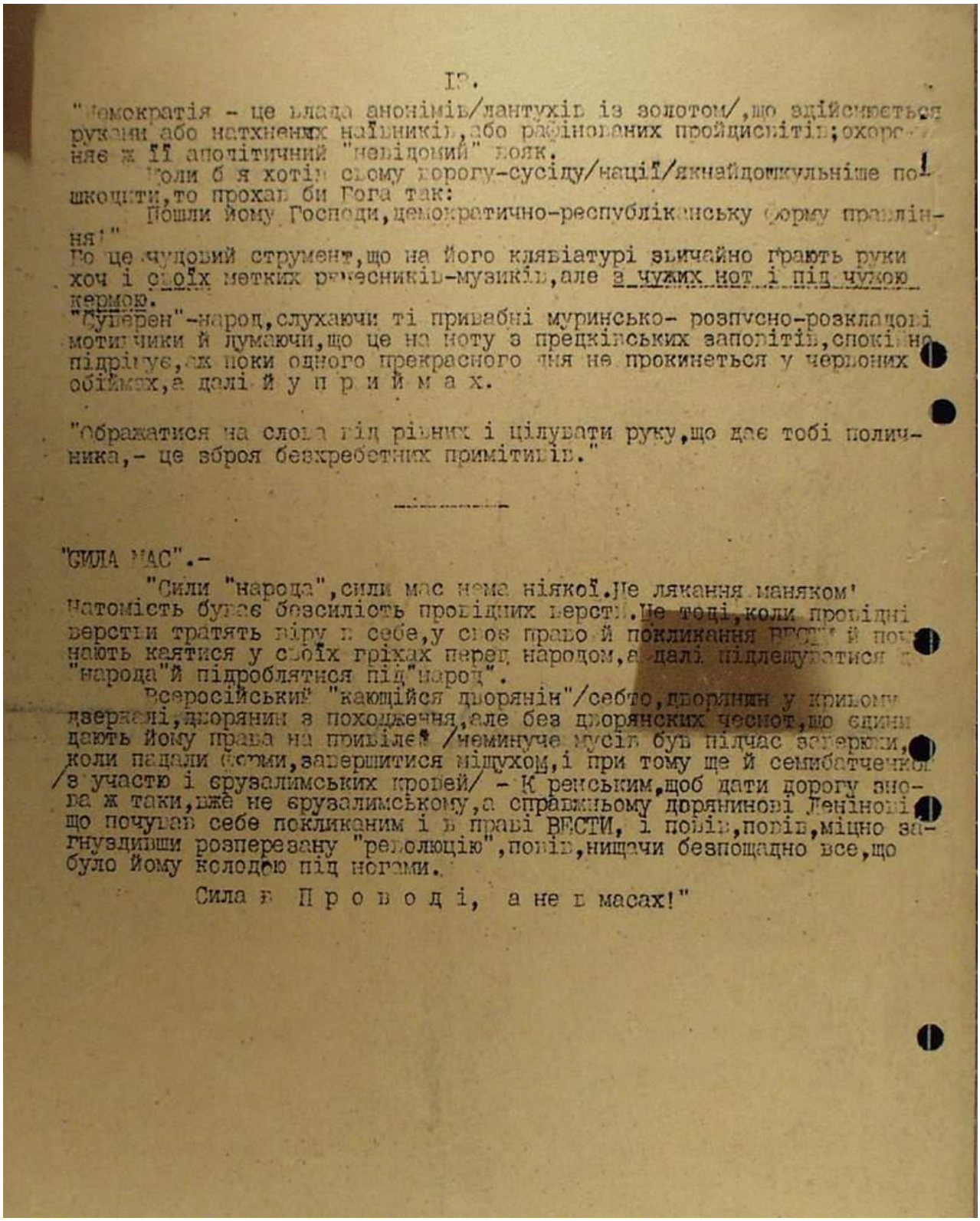
"ЧИСТОТА". -

"Чистота - це переходовий стан. І щоб його підтримувати на певному рівні, не кажучи вже про поступ, треба безнастанно нищити бруд, що, що речі, повстає сам собою, тоді як чистота ніколи.

Звідси і потреба активности при християнському світорозумінні."

"Консерватизм - це не консервування, або ще гірше самоконсервування. Консерватизм - це утримування мас у природних і органічних для них межах, але утримування не на місці, а в ході - в ногу часом і його вимогами."

"Сваволю диктатора може обмежувати лише воля монарха, що й собі обмежена Законом."

ІІ.

"Демократія - це влада анонімів/лантухів із золотом/,що здійснюється руками або натхненних найманців,або рафінованих пройдисвітів;охороняє ж її аполітичний "невідомий" воїн.

Коли б я хотів своєму ворогу-сусіду/нації/якнайдошкульніше помстити,то прохав би Бога так:

Пошли йому Господи,демократично-республіканську форму правління!"

То це чудовий струмент,що на його клявіатурі звичайно грають руки хоч і своїх метких ремісників-музикіїв,але з чужих нот і під чужою кермою.

"Суверен"-народ,слухаючи ті привабні муринсько- розпусно-розкладові мотивчики й думаючи,що це на ноту з прецкінських запонітів,спокійно підрінує,як поки одного прекрасного дня не прокинеться у чорних обіймах,а далі й у п р и й м а х.

"Ображатися на слова під рівних і цілувати руку,що дає тобі полічника,- це зброя безхребетних примітивів."

"СИЛА МАС".-

"Сили "народа",сили мас нема ніякої.Це лякання маняком' Натомість буває безсилість провідних верств.Це тоді,коли провідні верстви тратять віру в себе,у свое право й покликання ВЕСТИ й починають каятися у своїх гріхах перед народом,а далі підлещуватися до "народа"й підроблятися під"народ".

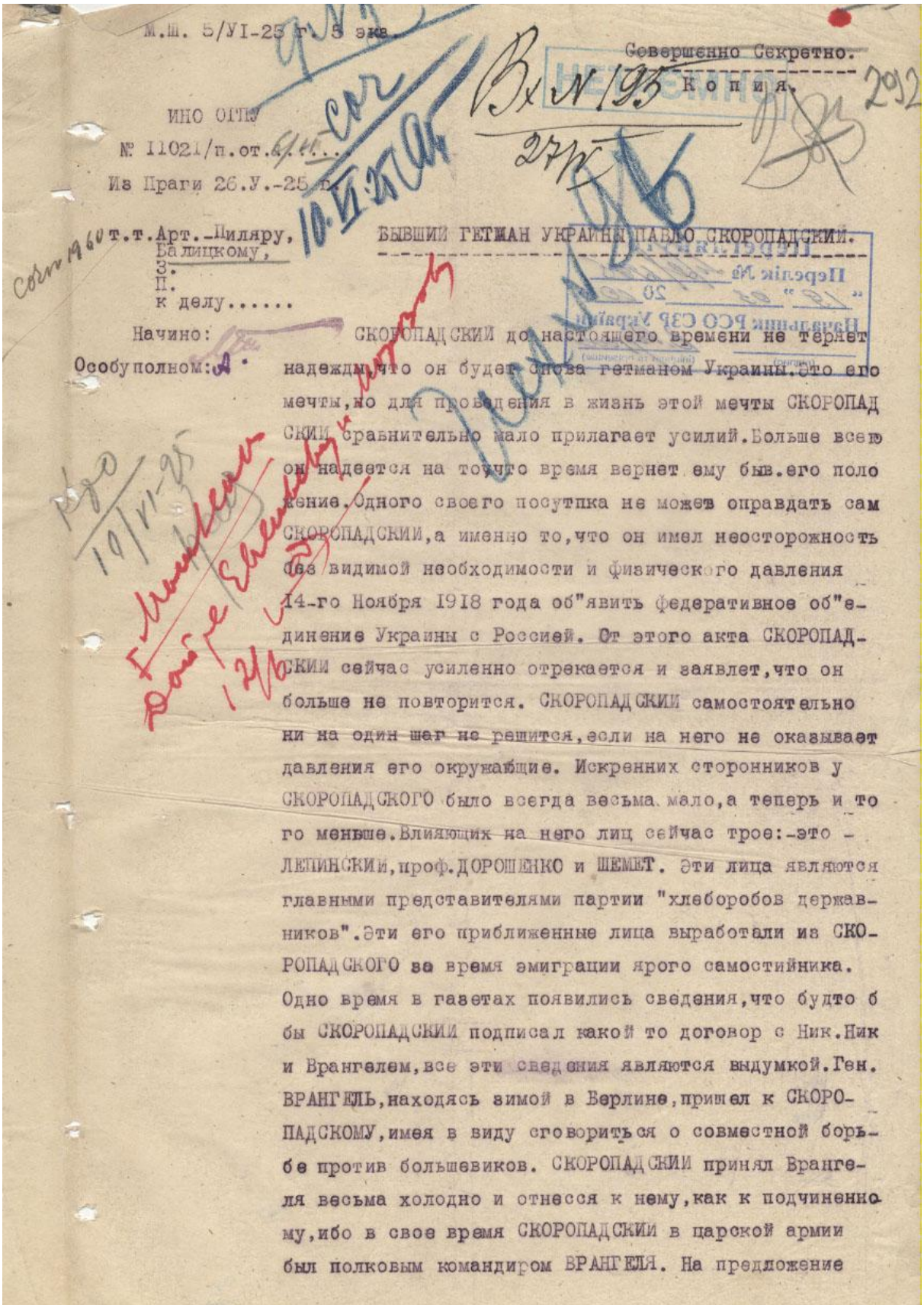
Всеросійський "кающійся дворянін"/себто,дворянин у кривому дзеркалі,дворянин з походження,але без дворянских чеснот,що єдинили дають йому права на привілеї /неминуче мусів був під час зверюги,коли пацали ґвалтами,завершитися міщухом,і при тому ще й семибатченком /з участю і єрузалимських кровей/ - К ренським,щоб дати дорогу знову ж таки,вже не єрузалимському,а справжньому дворянинові Леніновіщо почував себе покликаним і в праві ВЕСТИ, і повів,повів,міцно загнуздавши розперезану "революцію",повів,нищачи безпощадно все,що було йому колодою під ногами.

Сила в П р о в о д і, а не в масах!"

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. 7242, т. 17, арк. 1-7

№ 129

Про колишнього гетьмана України П. Скоропадського

М.Ш. 5/VI-25 г. 3 экз.

Совершенно Секретно.

Копия.

ИНО ОГПУ

№ 11021/п.от.4.VI...

Из Праги 26.У.-25 г.

т.т.Арт.-Циляру,
Балицкому,
З.
П.
к делу.....

БЫВШИЙ ГЕТМАН УКРАИНЫ ПАВЕЛ СКОРОПАДСКИЙ.

Начино:

Особуполном:

СКОРОПАДСКИЙ до настоящего времени не терял надежды, что он будет опять гетманом Украины. Это его мечты, но для проведения в жизнь этой мечты СКОРОПАДСКИЙ сравнительно мало прилагает усилий. Больше всего он надеется на то, что время вернет ему быв. его положение. Одного своего поступка не может оправдать сам СКОРОПАДСКИЙ, а именно то, что он имел неосторожность без видимой необходимости и физического давления 14-го Ноября 1918 года об"явить федеративное об"единение Украины с Россией. От этого акта СКОРОПАДСКИЙ сейчас усиленно отрекается и заявлет, что он больше не повторится. СКОРОПАДСКИЙ самостоятельно ни на один шаг не решится, если на него не оказывает давления его окружающие. Искренних сторонников у СКОРОПАДСКОГО было всегда весьма мало, а теперь и того меньше. Влияющих на него лиц сейчас трое:- это - ЛЕПИНСКИЙ, проф. ДОРОШЕНКО и ШЕМЕТ. Эти лица являются главными представителями партии "хлеборобов державников". Эти его приближенные лица выработали из СКОРОПАДСКОГО за время эмиграции ярого самостийника. Одно время в газетах появились сведения, что будто б бы СКОРОПАДСКИЙ подписал какой то договор с Ник. Ник и Врангелем, все эти сведения являются выдумкой. Ген. ВРАНГЕЛЬ, находясь зимой в Берлине, пришел к СКОРОПАДСКОМУ, имея в виду сговориться о совместной борьбе против большевиков. СКОРОПАДСКИЙ принял Врангеля весьма холодно и отнесся к нему, как к подчиненному, ибо в свое время СКОРОПАДСКИЙ в царской армии был полковым командиром ВРАНГЕЛЯ. На предложение

ВРАНГЕЛЯ относительно совместной работы СКОРОПАДСКИЙ ответил, что он борится за украинскую самостоятельность, ВРАНГЕЛЬ же за единую Россию, в которую должна войти и Украина. Таким образом, между этими двумя стремлениями не может быть ничего общего. ВРАНГЕЛЬ уехал не добившись никакого соглашения со СКОРОПАДСКИМ. Во время недавних недоразумений между Польшей и Германий, поляки подсылали к СКОРОПАДСКОМУ агентов, но СКОРОПАДСКИЙ отказался с ними говорить заявляя, что будет говорить только с руководящими лицами Польской Республики. Недавно СКОРОПАДСКИЙ продал свои имения в Польше, за которые получил 7 миллионов франц. франков. Об этом стало известно "Січевой организации" в Соенд. Штатах Америки. Эта организация, которая до сих пор относилась враждебно к СКОРОПАДСКОМУ сочла необходимым присягнуть ему и обратиться к нему за помощью. СКОРОПАДСКИЙ денег не дал, а обещал субсидировать газету, в случае, еслибы эта организация могла ее издавать в Америке. За это дело взялся д-р НАЗАРУК, который в настоящее время редактирует в Чікао газету "Січ" и СКОРОПАДСКИЙ субсидирует эту газету, поставив следующие условия: 1/ "Січевая организация" должна присягнуть на верность СКОРОПАДСКОМУ; 2/ Газета "Січ" должна популизировать гетмана СКОРОПАДСКОГО в Америке и среди укр. эмиграции и 3/ "Січ" должна по возможности в будущем раздобыть деньги для издательства газеты и для посылки СКОРОПАДСКОМУ на предмет ведения борьбы за самостоятельное украинское государство.

Кроме операции с газетой СКОРОПАДСКИЙ вложил свои деньги в Филителисстскую Контору, помещающуюся в Берлине на Бляйбтройштрассе № 44. Сам гетман Конторой не управляет, а за него это делает ШЕМЕТ. Кроме того, ШЕМЕТ выполняет у СКОРОПАДСКОГО обязанности архивариуса: Недавно он закончил разбор Гетманского архива. Все материалы переданы профессор ДОРОШЕНКО, который должен издать историю гетманства Павло СКОРОПАДСКОГО. Это произведение должно доказать потомству правильность политической работы СКОРОПАДСКОГО. С Россией и Украиной у СКОРОПАДСКОГО никаких связей нет, да и он не стремится их завязать.

С подлинным верно: Д.

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. 10122, т. 13, арк. 292-293

№ 130

Нерухомість П. Скоропадського в Україні і Росії

93

Перевод с немецкого

СПИСОК

домов и имений гетмана Павла СКОРОПАДСКОГО, его жены и детей на Украине и в России.

Владения конфискованные большевиками:

1. Каменный дом в Киеве, на Подоле, на углу Александровской и Андреевской ул.№ 38/8.
Принадлежит гетману Павлу СКОРОПАДСКОМУ.

2. "Тростянец" - имение в Полтавской губернии, Прилукский округ /40 км. от Прилук/, 18 км. от станции Рубанка /железнодорожная линия Либава-Ромны/.
Имение охватывает 2800 десятин /1 десятина примерно 4 морг./ в основном первоклассной пахотной земли. Красивый двор со многими домами /большой барский дом разрушен/, с замечательным парком, который славится всюду множеством редких деревьев.
Принадлежит гетману СКОРОПАДСКОМУ.

3. "Кубарово" - имение в Черниговской губернии, Глуховский округ /20 км. от Глухова/. В общем примерно 2200 десятин /примерно 1400 десятин леса/. В имении был водочный завод.
Принадлежит гетману СКОРОПАДСКОМУ.

4. "Дунаец" - имение в Черниговской губернии, Глуховский округ /11 км. от Глухова/ 1400 десятин. Большую часть составляют лиственные леса, остальные - луга хорошей пахотной земли.
Принадлежит гетману СКОРОПАДСКОМУ.

5. "Полошки" - имение в Черниговской губернии , Глуховский округ / 5 км. от Глухова/. Ценное благодаря месторождению каолинного глинозема.
Принадлежит гетману СКОРОПАДСКОМУ.

6. Дом в Москве, в центре города, на углу Никитской аллеи и ул. Колошной.
Принадлежит гетману Павлу СКОРОПАДСКОМУ.

7. Три дома в Орле, в центре города, против ратуши. В этих домах помещается лучшая гостиница города, большие магазины, товарные склады и квартиры.
Принадлежат гетману Павлу СКОРОПАДСКОМУ.

8. Дом в Петербурге на Английской Набережной № 16, от Галерной ул. № 15. 60 комнат, не считая кухмен, гаражей сараев и помещения для прислуги.
Владение Александры СКОРОПАДСКОЙ, урожденной ДУРНОВ. жены гетмана.

94

2.

9. Большой барский дом в Петербурге, на Полистровско Набережной № 17.
К этому принадлежит небольшой дом, три дома сдаваемые в аренду, баня; имеется также большой парк из 24 десятин еще в пределах города.
Принадлежит жене гетмана.

10. "Успенское" - лесное имение в Вятской губернии, Яранского округа, вблизи города Царевозанчурск.
Примерно 11.000 десятин леса.
Принадлежит жене гетмана.

11. "Пищуг-Никольское" - лесное имение в Костромской губернии, Вятлужский округ, 75 км. от города Шарай, северная железная дорога. 25.000 десятин в основном хвойного леса, недалеко от сплавного притока Волги.
Принадлежит жене гетмана.

12. "Коврово-Сеняковское" - имение в Нижне-Новгородской губернии, Семеновский округ, 38 км. от Нижнего Новгорода и 11 км. от станции Уткино, по железной дороге Нижний -Котельнич, 4400 десятин под лес и 120 десятин луга у Волги.
Принадлежит жене гетмана.

13. "Теплово-Соковское" - лесное имение в Нижне-Новгородской губернии, Ардатовский округ, 18000 десятин.

Принадлежит жене гетмана.

14. -Чутово" - имение в Полтавской губернии, у станции Скороходово, по железнодорожной линии Харьков-Полтава. 20.000 десятин земли, с большим сахарным заводом /Павловский завод/.

Принадлежит дочери гетмана - графине Марии МОНТРЕЗОР /пожизненное право пользования имеет вдова брата жены гетмана/.

Владения, названия которых подчеркнуты красным, находятся в областях, уже очищенных от большевиков.

Владения, названия которых подчеркнуты синим, находится в областях, которые вероятно в ближайшее время будут освобождены от большевиков.

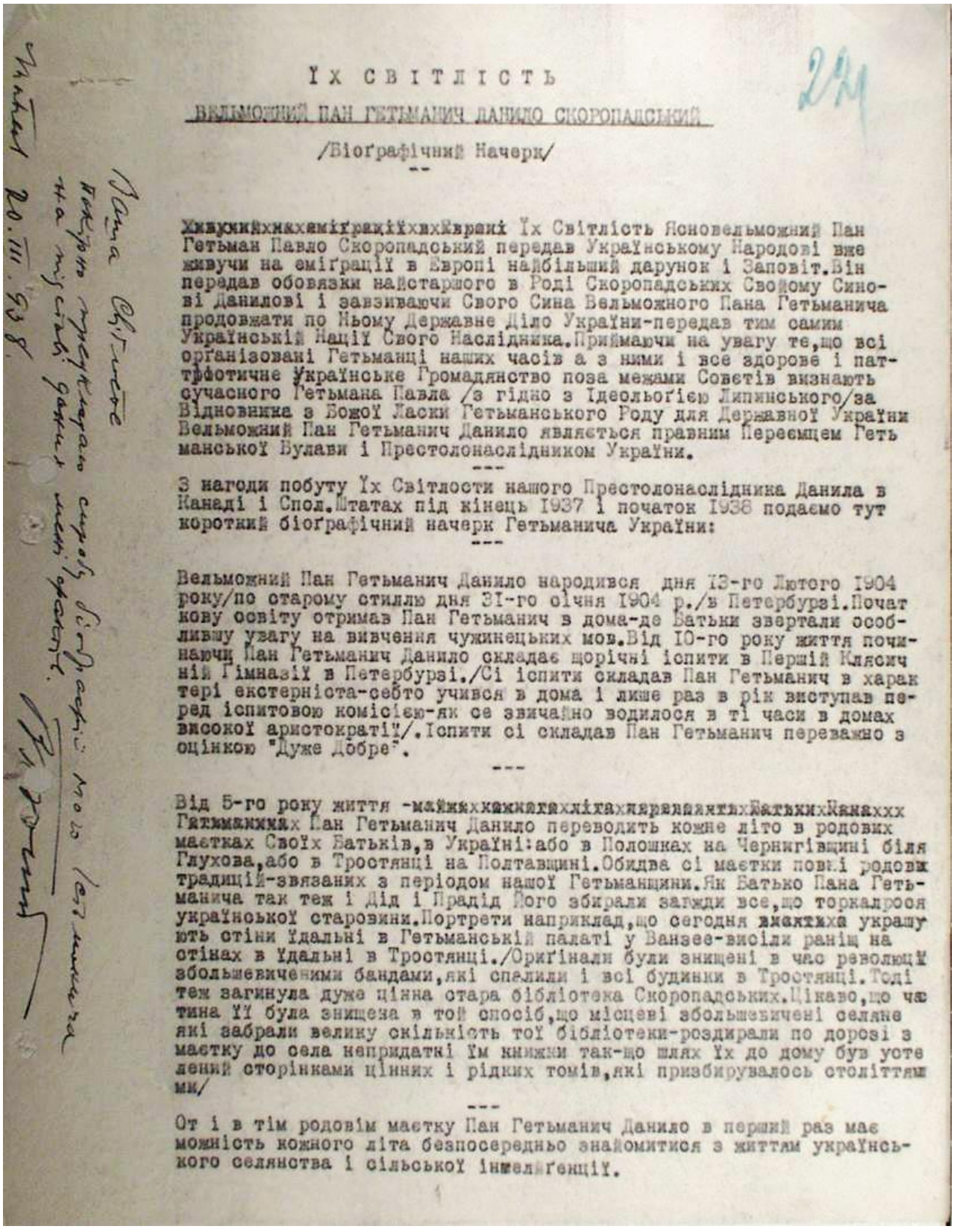
Что не подчеркнуто, находится на Волге и вероятно не будет освобождено в ближайшее время.

ПЕРЕВЕЛА: ПЕРЕВОДЧИЦА НКГБ УССР Адамовская /АДАМОВСКАЯ/

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. 7078, т. 1, арк. 93-94

№ 131

Біографічні відомості гетьманича Д. Скоропадського

Їх Світлість

ВЕЛЬМОЖНИЙ ПАН ГЕТЬМАНИЧ ДАНИЛО СКОРОПАДСЬКИЙ

/Біографічний Начерк/

--

Хвилюючих моментів еміграційних буднів на чужині Їх Світлість Ясновельможний Пан Гетьман Павло Скоропадський передав Українському Народові вже живучи на еміграції в Європі найбільший дарунок і Заповіт. Він передав обовязки найстаршого в Роді Скоропадських Своєму Синові Данилові і завзиваючи Свого Сина Вельможного Пана Гетьманича продовжати по Ньому Державне Діло України-передав тим самим Українській Нації Свого Наслідника. Приймаючи на увагу те, що всі орґанізовані Гетьманці наших часів а з ними і все здорове і патріотичне Українське Громадянство поза межами Совєтів визнають сучасного Гетьмана Павла /з гідно з Ідеольоґією Липинського/ за Відновника з Божої Ласки Гетьманського Роду для Державної України Вельможний Пан Гетьманич Данило являється правним Переємцем Гетьманської Булави і Престолонаслідником України.

З нагоди побуту Їх Світлости нашого Престолонаслідника Данила в Канаді і Спол. Штатах під кінець 1937 і початок 1938 подаємо тут короткий біоґрафічний начерк Гетьманича України:

Вельможний Пан Гетьманич Данило народився дня 13-го Лютого 1904 року/по старому стилю дня 31-го січня 1904 р./в Петербурзі. Початкову освіту отримав Пан Гетьманич в дома-де Батьки звертали особливу увагу на вивчення чужинецьких мов. Від 10-го року життя починаючи Пан Гетьманич Данило складає щорічні іспити в Першій Клясичній Ґімназії в Петербурзі./Ці іспити складав Пан Гетьманич в характері екстерніста-себто учився в дома і лише раз в рік виступав перед іспитовою комісією-як се звичайно водилося в ті часи в домах високої аристократії/. Іспити ці складав Пан Гетьманич переважно з оцінкою "Дуже Добре".

Від 5-го року життя -майже кожного літа Пан Гетьманич Данило переводить кожне літо в родових маєтках Своїх Батьків, в Україні: або в Полошках на Чернигівщині біля Глухова, або в Тростянці на Полтавщині. Обидва ці маєтки повні родових традицій-звязаних з періодом нашої Гетьманщини. Як Батько Пана Гетьманича так теж і Дід і Прадід Його збирали завжди все, що торкалося української старовини. Портрети наприклад, що сегодня вкривають стіни Їдальні в Гетьманській палаті у Ванзее-висіли раніш на стінах в Їдальні в Тростянці./Оригінали були знищені в час революції збольшевиченими бандами, які спалили і всі будинки в Тростянці. Тоді теж загинула дуже цінна стара бібліотека Скоропадських. Цікаво, що частина її була знищена в той спосіб, що місцеві збольшевичені селяне які забрали велику скількість тої бібліотеки-роздирали по дорозі з маєтку до села непридатні їм книжки так-що шлях їх до дому був устелений сторінками цінних і рідких томів, які призбирувалось століттями/

От і в тім родовім маєтку Пан Гетьманич Данило в перший раз має можність кожного літа безпосередньо знайомитися з життям українського селянства і сільської інтеліґенції.

Тут наш будучий Гетьманич України-а тоді молодий хлопчина син тодішнього Генерала і будучого Гетьмана формував Свої перші враження про Україну.Тут Він їздив часто верхом,ловив рибу і будував з селянськими дітьми маленькі "мазанки".Тут Він придбав Собі перших приятелів Українців.Пан Гетьманич в розмовах часто згадує одного учителя з села Восківці біля Тростянця,який з захопленням оповідав Йому в ті часи хлопячі про твори Тараса Шевченка і зачитував Йому деякі витяги.Вже в той час Пан Гетьманич говорив полтавською українською мовою.А не треба забувати, що як Тростянець-так тем і оточення Селянське носили чисто укр. характер.Попри се і в Родині Пана Гетьманича проявлялося завжди почуття певної окремішності по відношенні до Москвинів.

У 1911 році жовтнем прожив Пан Гетьманич з Батьками Своїми у Фінляндії-де Батько Його командував драгунським полком у Вільманстранді.У Фінляндії Пан Гетьманич вивчив добре їзду на лещатах і ставав в заводи з Фінляндськими ровесниками.Пан Гетьманич оповідав в Монтреалі Своїм французьким приятелям-лещатарам таку подію з тих літ:У Вільманстранді в полку Його Батька відбувалися раз лещатарські змагання.Треба було спускатися з крутого берега на Саймаиське Озеро.Багато з драгунів падало на озері на очах іспитуючих старшин штабу.Тамже стоїть і Батько Пана Гетьманича комендант драгунів.Раптом повним сусом спускається з берега якийсь малий хлопець-не падає і продовжує схови по озеру/припис біля двох кільометрів/.На запит коменданта полку-хто се такий,старшини сміючись відповіли:"Та цеж Ваш Данило".

Російська Революція застала нашого Гетьманича в Петербурзі-де Він перебував з цілою Родиною/окрім Батька/аж до проголошення Гетьманства на Україні.Пан Гетьманич закінчив тоді 5 гімназіяльних кляс.Перебування Гетьманської Родини в ті криваві часи у Петербурзі було получене з великою небезпекою.Мабудь лиш тому,що большевики тоді самі розгубились-не звернули уваги,що Родина Гетьмана України живе в Петербурзі... В літі в 1918 році Гетьманський Уряд якнайшвидше вивіз цілу Гетьманську Родину з Петербурга спеціяльним поїздом до Києва.Від того часу наш Пан Гетьманич жив з цілою Родиною в Гетьманській Палаті і під бачним оком Гетьманських ґвардистів-Сердюків став свідком Української Гетьманської Держави,яку так уміло зачав організувати Його Батько Ясновельможний Гетьман Всієї України Павло.Ті часи в Києві роблять на молодого Гетьманича сильне враження і глибоко западають Йому в душу і память.Гетьманич Данило має за часів влади Гетьманської українського учителя Никифора Блаватного,який поширюючи в Нього український світогляд національний між иншим стало звертає увагу Пана Гетьманича на необхідність і можливости наслідственного Гетьманства.Молодий Гетьманич України знайомиться в ті часи з многими високими українськими старшинами,їздить по Дніпрі і Десні,ловить риби і полює на диких качок.Він оповідає,що ті прекрасні ночі на Дніпрі і співи українські розлягаючись по малих островах і затонах додавали чару цілому романтичному оточенню Його тих часів.А рівночасно з тим чаром-Він перший раз став відчувати загрозу для тої краси української з боку Москви нахиливши від півночі...

За часів Гетьманської Влади Пан Гетьманич Данило ходив до Української Гімназії Науменка в Київі.До гімназії привозили і відвозили молоду Літорость України автом.Гвардія і охорона.Коли Гетьманич з'являвся в брамі Гетьманської Палати Гвардія віддавала Почесть... Високий німецький старшина на коридарі палати ставав фронтом і вдаряв в закаблуки-се бо Син Гетьмана України про якого наслідственність стали обдумувати ті,яким залежало на забезпеченню Української Державности.

Михаха А наш Гетьманич тимчасом тими справами не журиться.Він ходить до школи і учиться.Кляса в яку Він учащав-знала,що се Син Гетьмана.Була вона поділена на дві громади:українську і московську.Пан Гетьманич належав до Громади української і зводив часто бійки з своїми товаришами Москалями.А,що був фізично здоровий і сильний-то як Він сам згадує про ті часи-Його кликали на поміч слабші,або просили,щоб таки сам зачинав "мордобой".З того приводу мав нераз нагани з боку професора Француза Маярда,який раз навіть викликав нашого Гетьманича до перед себе,і грозив що звернеться з зажаленням до Ясновельможного Пана Гетьмана...

Під осінь 1918 року Пан Гетьман вислав цілу Родину Гетьманську до Одесси в тім і Гетьманича Данила.Звідтам Гетьманська Родина переїхала до Ялти в Криму.З Гетьманською Родиною переїхав також на Крим і відомий П.Крига,який особливо мав під своєю опікою Пана Гетьманича.Коли бунт Петлюри розгорівся-Гетьманська Родина переїхала назад до Одесси.Там уже були рос.добровольці,і аліянтські війська:Англійці,Французи і Греки.Кабад Гетьманська Родина в час має змогу залишити Одесу і виїзджає в Констанцу до Румунії,звідтам до Царгороду.Ціла Родина Гетьманська в ті траґічні дни для цілої України не знала нічого про Ясновельможного Пана Гетьмана.Чи живий остав в Київі,чи виїхав і де,здоровий,чи ні?....З Царгороду виїхав наш Пан Гетьманич з Родиною через Мармарове Море в Салоніки,звідтам потягом до Атен в Греції.З Греції пароплавом через Коринтійський Істи в Патрас,Корфу і Галіполі.Звідтам ціла Гетьманська Родина поїхала поклонитися Св.Мощам Николая Чудотворця в Барі,опісля дальша мандрівка до Риму,Міляну в Італії.Минуло 10 місяців блукання.Щойно в Римі удалося встановити звязок їхаї Родини з Батьком, який виїхав в траґічні дні України з Київа до Німеччини в Берлін. В решті ціла Гетьманська Родина з Ясновельможним Паном Гетьманом переїзджає до Швайцарії.

В Швайцарії вступає Пан Гетьманич до французької реальної гімназії яку закінчує в 1922 році з відзначенням.В нагороду за успіх в науці дано нашому Пану Гетьманичеві нагоду їх відвідати кольоніяльну виставу в Марселії у Франції.Премія Генерала Дюфура-відомого швайцарського патріота.

-4-

224

Після закінчення ґімназіУ у ШвайцаріУ Пан Гетьманич переїхав до Німеччини-де вже осілася ціла Гетьманська Родина.В Берліні вступив на Політехніку в Шарльотенбурзі.Стає брати активну участь в студентському житті в Німеччині спочатку як Член Тов."Основа"-а пізнійше як Голова Тов."Дніпро".По скінченні Політехніки ставши дипломованим інжиніром Пан Гетьманич працював в Сіменса і Гальске чотири і пів років./Від кінця 1928 до кінця 1932/.Не від річи буде тут надмінити,що заведення Сіменса в Сіменстадті є найбільшими того рода в Европі.

В літах коли Пан Гетьманич студіював на Політехніці і працював в фабриках в Сіменштадті-розвивалася жива робота Гетьманців-Монархістів по ідеольоґіУ Липинського.Відновлений Гетьманський Рух на еміґрації УзачаВ розточувати щораз то ширші кола і горизонти.Пан Гетьманич сходиться блище з самим Ідеольоґом того Руху бл.п.Вячеславом Липинським і рештою визнач ніших Членів Ради Присяжних Союза Хліборобів Державників.Вони підготовляють Пана Гетьманича до Його історичноУ ролі в УкраїнськімНаціональнім житті.Ясновельможний Пан Гетьман предкладає Своєму Синові Данилові Його майбутню ролю в тім житті і обовязки Гетьманича.Липинський тим часом кращежкніґнатаххх служить учителем Пану Гетьманичеві в Його ролі Наслідника Гетьманського Трону. Врешті-як Пан Гетьманич Сам в розмовах признав по двох роках роздумування Він прийняв наказ Свого Батька і в 1932 році залишив працю інжинірську та перейшов допомагати Ясновельможному Пану Гетьманові в Його тяжкій і відповідальній Державницько-Визвольній роботі політичній.Від того часу Гетьманич України працює активно в Гетьманській Управі.З Рамени тоУ Управи виконував багато відповідальних місій в площині зовнішньо-політичних зносин,наладнує постійно звязок з українською молоддю,врешті-т працює систематично в самому Центрі при Своєму Батькові у Ванзее.

ПоУздка Пана Гетьманича по Канаді і Сполучених Штатах така важна подія в Його житю і в жхххх історіУ наших сучасних визвольних змагань,що про неУ наразі пише отся Пропамятна Книга а дальше писатиме історія.Тому в ту спробу біоґрафіУ нашого Пана Гетьманича ми не вдучаємо Його найбільшого Діла,діла Проломання Ледів в цілім Українстві.Ті леди Він проломав цілою Своєю оригінальною персональністю і виїмковою індивідуальністю.Високий,гарний,сильно збудований з приємною усмішкою і ласкавими очима-але енергійний в рухах і мові рішучий і спокійний,здержливий,поважний але не зимний,елеґантний на зовні і в обійстю з людьми,нічо не штивний а притім повний аристократичноУ поваги Він поривае Українців за собою.Заходить до Їх саль і їсть з робітниками і робітницями а все так,що не нарушує Свого Достоїнства.Розум і дипломатія Його зробили решту.Молодь і старі пішли за Ним і обединалися з Ним.Значить обединалися з УкраїноюяКу Він посяде.Без спротиву Нарід ентузіязмом ствердив вірність Ідеольоґії Липинського і Чину Гетьмана про Династичність Скоропадських.Так Гетьманич Данило Скоропадский-не лиш Гетьманич а Престолонаслідник України Данило з ДинастіУ Скоропадских.Історія се ствердить,Боже Гетьмана і Рід Його Храни!

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. 7242, т. 10, арк. 221-224

№ 132

Фото Гетьмана П. Скоропадського і Гетьманича Д. Скоропадського

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. 10490, т. 2, арк. 32

№ 133

Некролог по смерті Д. Скоропадського

13. 2. 1904.

23. 2. 1957.

НА СМЕРТЬ ГЕТЬМАНИЧА ДАНИЛА

Не заревуть визвольні гармати!
Літаври жалібні не загримлять!
Не прийде Україна, Скорбна Мати
В могилу князя — сина проводжать...
Він йшов шляхом тернистим на Голготу,
Хилившись під тягарем вкраїнського хреста...
А в Нього кидали камінням і болотом!
А в Нього, як в Христа, — любов була свята!
І тим, що кидали, казав обняти брата
Найменшого, щоб бути всім братам.

Щоб усміхнула ь радо Скорбна Мати!
Щоб усміхнулось Волі сонце нам!
Та не відчули і не зрозуміли
Не взнали нерозумні і малі...
І от орел безсилий вже в могилі!
В чужій, холодній мачусі-землі.
Ясне, вкраїнське Сонце закотилось!
Велике серце перестало бить!
Воно для України тільки билось
І вміло лиш Її Одну любить...

Семен Левченко

З глибоким смутком ділимося вісткою про наглу смерть
Його Світлости Ясновельможного
ПАНА ГЕТЬМАНИЧА ДАНИЛА
Верховного Керманича Гетьманського Руху, Почесного Предсідника Союзу Українців у В. Британії, що сталась о 7-й годині ранку 23 лютого 1957 року,
М.О. СГД — Дербі

ПРОЩАЙ ГЕТЬМАНИЧУ!!!

Гострим болем пройняло серця всіх українців, коли почули вони фатальну вістку про наглу смерть Його Сзітлости Ясновельможного Пана Гетьманича Данила з Роду Скоропадських, що сталася, в наслідок кровозливу в мозок, у ранкові години 23 лютого.

У теперішні, вирішальні для долі Українського Народу, часи нема другої людини, яка б у такій мірі, як Гетьманич Данило, об'єднувала, зосереджувала в своїй особі всі найпалкіші найщиріші, найінтимніші національні поривання й сподівання нашої людности.

Гетьманич завжди охоче, з відкритою душею й щирою приязню ділив товариство з усіма нашими людьми різних станів. Багато разів виступав він із словом перед широкими зборами українців і в В. Британії і в Німеччині й у ЗДА й у Канаді під час поїздок туди в 1937/38 і в 1953 роках — скрізь Його ій у Його особі високу Гетьманську Ідею, яку Він маєстатично репрезентував, ентузіястично й з пієтичною побожністю зустрічали і вітали наші українські люди. Навіть у найдальших закутинах розсіяння українців по всьому світі забути нема жодного свідомого українця, який, хоч би він і не бачив ніколи Гетьманича Данила, не згадував Його ім'я з теплом і глибокою пошаною — те ім'я, що для всіх українців було символом непохитної стійкости й непорушної відданости в боротьбі за волю й державне унезалежнення Українського Народу.

У родині Батька свого — світлої й славної пам'яти Гетьмана України Павла — під Його й бл. пам. Вячеслава Липинського духовою опікою, виховувався Гетьманич в українському національно-державницькому дусі. 16 травня 1933 року, в день свого 60-ліття, Гетьман Павло урочисто проголосив: «Після Мене провід нашого Діла і всі права й обов'язки старшого в нашім Роді переходять на Сина Мого Данила».

Після трагічної загибелі Гетьмана Павла в квітні 1945 р. Регентом Гетьманського Руху, за Його заповітом, стала ЯВП-і Гетьманова Олександра, а 5 листопада 1948 року, на підставі проголошених урочистих актів, Верховне Керівництво Гетьманським Рухом перебрав не Себе ЯВП Гетьманич Данило.

У тому році, у зверненні до українського громадянства на чужині Гетьманич Данило сповіщав:

«... Заявляю твердо й урочисто, що, виконуючи Заповіт Покійного Батька мого — Гетьмана Всієї України Павла — продовжуватиму Гетьманське Діло, започатковане Ним.

Так само, як і Він, завжди і до кінець життя мого служитиму найвищим національно-державним прагненням Українського Народу та Його Визвольній Справі.

Гідно нестиму хрест цей, в глибокій вірі, що тільки Гетьманська Ідея, освячена нашою історією, спроможна дати внутрішню тривалу єдність і силу нашому Народові і вивести Його на твердий і щасливий шлях державного буття.

Молю Господа Бога, щоб скріпив мене в духових і фізичних силах для успішного продовжування й закінчення розпочатого Діла на добро і велич України».

«Молю Господа Бога, щоб дав усим Українцям внутрішню віру, єдність і силу, щоб освятив боротьбу Українського Народу за Його законні права і дав Йому остаточну перемогу».

Наш Дорогий Гетьманич, що так раптово одійшов від нас, ніс цей хрест дійсно з високою гідністю. Нехтуючи особистими вигодами, особистим життям, працював Він з крайнім напруженням духових і фізичних сил — виконував трудну, відповідальну фахову працю, як директор Фабрики; як Почесний предсідник СУБ-у на протязі 8 років й як довголітній Голова КОДУС-у, приділяв багато часу, й енергії українській громадській діяльності; всю решту свого часу, часто за рахунок так потрібного відпочинку й навіть сну, віддавав, як Верховний Керманич Гетьманського Руху, важливій і відповідальній українській політичній праці.

Всебічна діяльність Гетьманича Данила, глибоко релігійної людини, вся була перейнята духом соборности, християнської толерантности, прагненням до всенаціональної української єдности. Ніколи, ні в найменшому потягненні, ні на крок не збочував Він від того шляху, який вибрав, прямуючи до головної мети — від боротьби за створення Вільної, Самостійної, Соборної Української Держави.

Не шкодував Гетьманич своїх сил, міцного від природи здоров'я, надмірно на нього покладаючись — на своєму посту горів, згорав і..... згорів. Природа безжально помстилася за порушення її законів...

З гірким душевним болем відчуваємо ми наші тяжкі втрати, згадуючи, що нема серед нас світлої незабутньої пам'яти Гетьмана Павла, Гетьманової Олександри; нема В'ячеслава Липинського. Разючим громом пригнітила нас вістка, що так ненадійно відійшов від нас повний сил і завзяття, віри в перемогу й життєвої енергії так близький нам Ясновельможний Пан Гетьманич Данило, осиротив убиту лихом Гетьманську Родину, ніжно любимих сестер своїх Вельмможних Гетьманівн Марію, Єлисавету, Олену й дітей їхніх, осиротив нас Гетьманців, що, вірно, під його керівництвом служили Гетьманській Ідеї, осиротив усю Українську Націю, що втратила найвидатнішого свого сина й слугу...

В цей жахливо трагічний мент, перед ще незасипаною могилою видатного, жертвенного борця за Українську Гетьманську Державність, у нашому безмежному жалю, у нашій зворушеності й жалобі ми підносимо і голос подяки до Всевишнього, що ці люди, ці високо шляхетні особистості, без найменшої плями в усіх своїх поступованнях, люди з мудрою прозорливістю, були, що вони жили серед нас, що вони належали до нашої великої страдницької нації й вірно служили їй, що вони залишили глибокий незгладимий слід у нашому національно-державницькому думанні, у історичному шляху нашого народу. Доля не судила їм дожити до здійснення тої Великої Ідеї, якій Вони служили, яку репрезентували й яку втілювали. Але Ідея, Ними відроджена, не вмерла разом з Ними; вона пустила глибокі корені в свідомості Українського Народу, вона житиме й далі, шукатиме і знайде нові шляхи для свого оформлення й, віримо ми, переможе, створюючи Вічну Пам'ять і Вічну Славу її новаторам.

Прощай, Дорогий Гетьманичу! Хай легкою буде чужа земля, що тимчасово вкриватиме твоє тіло, поки воно буде перенесене до Столиці України Києва, до Успальниці, в якій Український Нарід зберігатиме для нащадків прах найкращих своїх синів.

Проф. д-р І. Марченко

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. 10490, т. 2, арк. 1

№ 134

Повідомлення про смерть Д. Скоропадського в газеті “Шлях Перемоги”

З глибоким сумом повідомляємо Побратимів, членів СГД, прихильників Гетьманського Руху й Українське Громадянство, що 23. лютого 1957 року в ранніх годинах несподівано помер у Лондоні, Англія, скінчивши 53 роки свого життя, Верховний Керманич Гетьманського Руху

ЙОГО СВІТЛІСТЬ ГЕТЬМАНИЧ

бл. пам. Данило Скоропадський

Невблаганна смерть взяла в нас ще повного життя і сил улюбленого нашого Гетьманича, великого українського патріота-державника і останнього в чоловічій лінії нащадка Гетьманського Роду Скоропадських.

Вічна Йому Пам'ять!

Заупокійна Служба Божа та панахида буде відправлена в Мюнхені в Святопокровській церкві (Дахауерштрассе 9) в неділю 3. березня ц. р. в 10-ій годині.

Глибоко засмученій Гетьманській Родині, Ясновельможним Гетьманівнам — графині Марії де Монтрезор-Скоропадській, Єлизаветі Кужим-Скоропадській і Олені Отт-Скоропадській з приводу несподіваної смерти їх найдорожчого Брата, Його Світлости ЯВ Пана Гетьманича Данила висловлюємо наше найглибше співчуття.

МО СГД — МЮНХЕН

ДІЛИМОСЬ СУМНОЮ ВІСТКОЮ, ЩО 23, ЛЮТОГО 1957 РОКУ В ЛОНДОНІ ПОМЕР НЕСПОДІВАНО ВЕРХОВНИЙ КЕРМАНИЧ ГЕТЬМАНСЬКОГО РУХУ,

бл пам. Данило Скоропадський

ВЕЛИКИЙ ПРИЯТЕЛЬ НАРОДІВ АБН і ПОСТІЙНИЙ ЙОГО СПІВРОБІТНИК.

СКЛАДАЄМО ЯСНОВЕЛЬМОЖНІЙ ГЕТЬМАНСЬКІЙ РОДИНІ ПОКІЙНОГО І СОЮЗОВІ ГЕТЬМАНЦІВ ДЕРЖАВНИКІВ НАШЕ ГЛИБОКЕ СПІВЧУТТЯ.

Центральний Комітет
Антибольшевицького Бльоку Народів

Несподівано наспіла до нас сумна вістка, що 23. лютого 1957 року в Лондоні, Англія, помер верховний керманич Гетьманського Руху,

бл. пам. Данило Скоропадський

Покійний народився 13. 2. 1904 р. в Петербурзі. В 1918 році разом з родиною переїхав до Києва, але в наслідок воєнних дій мусів незабаром покинути столицю України і через Одесу, Туреччину, Грецію та Італію виїхати до Швайцарії. Закінчивши тут гімназію, він переїхав до Німеччини, де жила родина гетьмана Скоропадського, і поступив на Берлінський університет та закінчив його з дипломом інженера. 1939 р. виїхав Гетьманич Данило Скоропадський до Лондону і там жив до самої смерти, ставши по смерті батька верховним керманичем Гетьманського Руху.

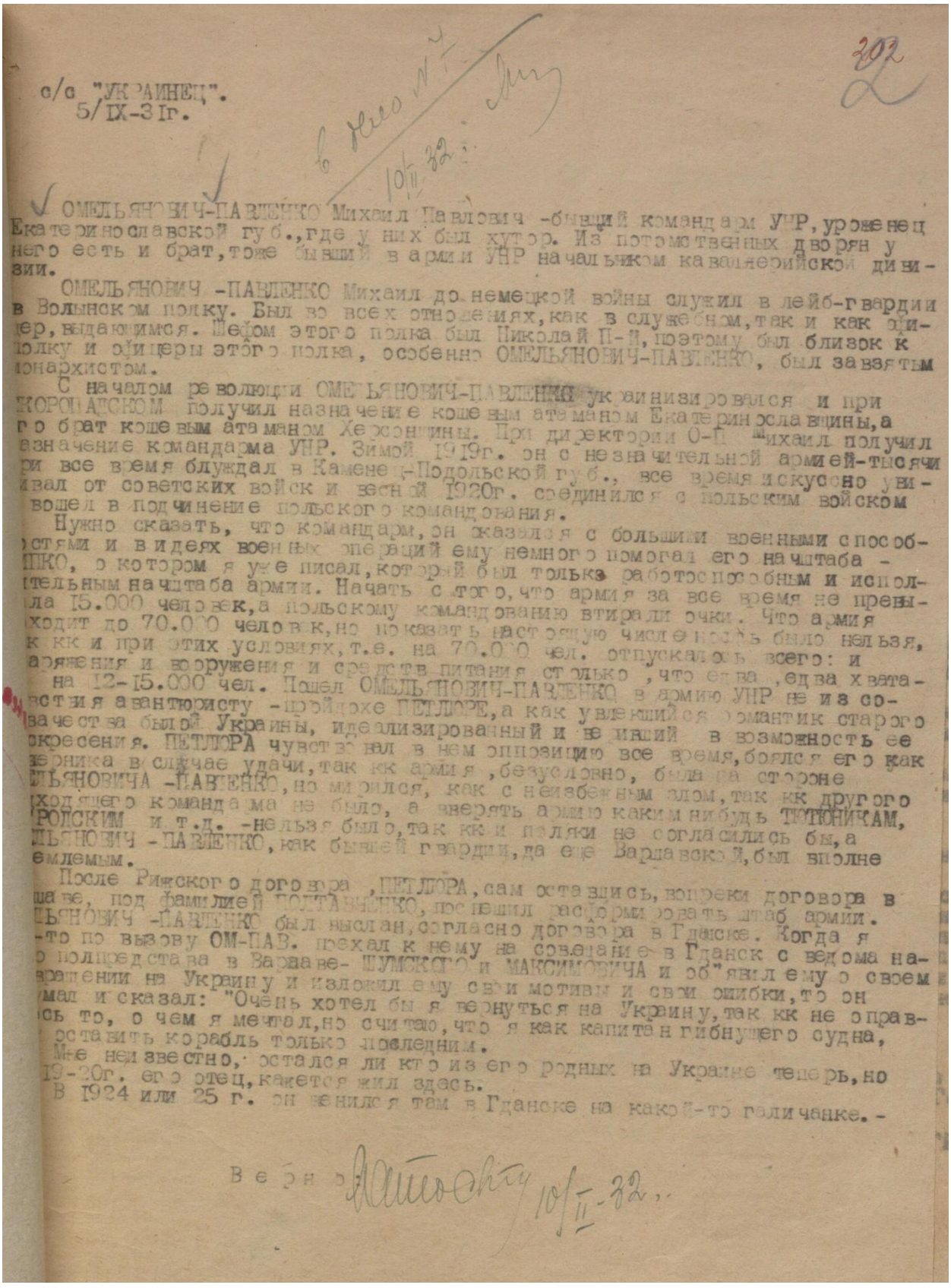
Складаємо цим шляхом Родині Покійного і Союзові Гетьманців Державників наше глибоке співчуття.

ПРОВІД ЗАКОРДОННИХ ЧАСТИН ОУН

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. 10490, т. 2, арк. 75-77

№ 135

Відомості про М. Омельяновича-Павленко

с/с "УКРАИНЕЦ".
5/IX-31г.

ОМЕЛЬЯНОВИЧ-ПАВЛЕНКО Михаил Павлович -бывший командарм УНР, уроженец Екатеринославской губ., где у них был хутор. Из потомственных дворян у него есть и брат, тоже бывший в армии УНР начальником кавалерийской дивизии.

ОМЕЛЬЯНОВИЧ -ПАВЛЕНКО Михаил до немецкой войны служил в лейб-гвардии в Волынском полку. Был во всех отношениях, как в служебном, так и как офицер, выдающимся. Шефом этого полка был Николай П-й, поэтому был близок к полку и офицеры этого полка, особенно ОМЕЛЬЯНОВИЧ-ПАВЛЕНКО, был завзятым монархистом.

С началом революции ОМЕЛЬЯНОВИЧ-ПАВЛЕНКО украинизировался и при КОРОПАДСКОМ получил назначение кошевым атаманом Екатеринославщины, а его брат кошевым атаманом Херсонщины. При директории О-П Михаил получил назначение командарма УНР. Зимой 1919г. он с незначительной армией-тысячи три все время блуждал в Каменец-Подольской губ., все время искусно уклонялся от советских войск и весной 1920г. соединился с польским войском и вошел в подчинение польского командования.

Нужно сказать, что командарм, он оказался с большими военными способностями и видеях военных операций ему немного помогал его начштаба - ПКО, о котором я уже писал, который был только работоспособным и исполнительным начштаба армии. Начать с того, что армия за все время не превышала 15.000 человек, а польскому командованию втирали очки. Что армия доходит до 70.000 человек, но показать настоящую численность было нельзя, как как и при этих условиях, т.е. на 70.000 чел. отпускалось всего: и обмундирования и вооружения и средств питания столько, что едва, едва хватало на 12-15.000 чел. Пошел ОМЕЛЬЯНОВИЧ-ПАВЛЕНКО в армию УНР не из сострадания авантюристу -прайдохе ПЕТЛЮРЕ, а как увлекшийся романтик старого рыцарства былой Украины, идеализированный и не имевший в возможность ее воскресения. ПЕТЛЮРА чувствовал в нем оппозицию все время, боялся его как соперника в случае удачи, так как армия, безусловно, была на стороне ОМЕЛЬЯНОВИЧА -ПАВЛЕНКО, но мирился, как с неизбежным злом, так как другого выходящего командарма не было, а вверять армию каким нибудь ТИТЮНИКАМ, ГРОЛЬСКИМ и т.д. -нельзя было, так как и поляки не согласились бы, а ОМЕЛЬЯНОВИЧ -ПАВЛЕНКО, как бывшей гвардии, да еще Варшавской, был вполне приемлемым.

После Рижского договора, ПЕТЛЮРА, сам оставшись, вопреки договора в Варшаве, под фамилией ПОЛТАВЧЕНКО, поспешил расформировать штаб армии. ОМЕЛЬЯНОВИЧ -ПАВЛЕНКО был выслан, согласно договора в Гданске. Когда я -то по вызову ОМ-ПАВ. приехал к нему на совещание в Гданск с ведома наполпредства в Варшаве- ШУМСКОГО и МАКОШИНОВИЧА и об"явил ему о своем вращении на Украину и изложил ему свои мотивы и свои ошибки, то он умал и сказал: "Очень хотел бы я вернуться на Украину, так как не оправ-сь то, о чем я мечтал, но считаю, что я как капитан гибнущего судна, останить корабль только последним.

Мне неизвестно, осталася ли кто из его родных на Украине теперь, но 19-20г. его отец, кажется жил здесь.

В 1924 или 25 г. он женился там в Гданске на какой-то галичанке.-

Верно

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. 12628, т. 1, арк. 4

№ 136

Характеристика В. Мурашко

ИНО
КРО ГПУ УССР
№ 132 | ино 10/I 31 г.
Источник: 300.
МАТЕРИАЛ РАЗОСЛАН:
1. Киевскому Сектору
2. Секр.Отделу
3. 3 Отделению
4. Дело № 7.
5.
6.
Дело №
Материал № 714990.
Нач. КРО:
Нач. ИНО:

СОВ. СЕКРЕТНО.

РОЗСЕКРЕЧЕНО

ХАРАКТЕРИСТИКА МУРАШКО.-

МУРАШКО Василий - уроженец г.Киева, где он окончил гимназию, а также учился в Университете на юридическом факультете. Киевского Университета В.МУРАШКО не окончил ибо был мобилизован в мировую войну и, как офицер-летчик, находился все время на фронте. Февральская революция застала В.МУРАШКО на фронте, но в Октябре 1917 г. он был уже в Киеве, где принимал активное участие в работе по организации украинских частей. Во время гетманской власти на Украине В.МУРАШКО оставался в Киеве в качестве организатора украинского авиопарка. В партии хлеборобов В.МУРАШКО оставался в Киеве в качестве организатора украинского авиопарка. В партии хлеборобов В.МУРАШКО в 1918 г. не состоял, несмотря на все симпатии к гетманской власти, так как не мог смириться с русофильской политикой гетмана СКОРОПАДСКОГО. Это последнее толкнуло его пойти на сторону Директории во время восстания против гетмана, в армии которой, в качестве Н-ка одного из авиопарков /Петлюрой был повышен до чина полковника/, пребывая до отхода петлюровских войск за Збруч. Только с Тарновского периода, т.е. во время пребывания Министерства УНР в г.Тарнове /Польша/ В.МУРАШКО завязывает более тесные связи с правыми кругами украинской эмиграции и среди них приобретает большую популярность своими резкими выступлениями против Петлюры и его правительства.

Из Польши В.МУРАШКО переехал в Чехословакию в г.Подебрады и поступил студентом в Подебрадскую С.-Х. Академию. Пребывая в Подебрадах В.МУРАШКО приступил к организации партии хлеборобов - демократов, привлекая в ее ряды наиболее реакционных студентов Академии и профессуру. Несмотря на все старания левых групп разбить партию хлеборобов-демократов, таковая продолжала существовать как крепкое ядро украинской реакции,заграницей. Правда, раскол произошел в этой партии, но не настолько серьезный, чтобы сила партии укр.хлеборобов-демократов упала. Из состава партии хлеборобов-демократов выделилась группа, так называемых хлеборобов-гетманцев /

В.МУРАШКО, как лидер партии хлеборобов-демократов, в продолжении нескольких лет активно работал над завязыванием связей, как с отдельными эмигрантами-единомышленниками заграницей, так и чешскими аграриями. Последние особенно интересовали В.МУРАШКО, ибо он рассчитывал получить от них субвенцию, которая бы способствовала укреплению финансовой базы партии хлеборобов-демократов. И, действительно, завязав связи с аграриями В. МУРАШКО через "Чехословенску Земледельску Едноту /чехословацкий Земледельческий Союз/ начал получать ежемесячную субвенцию /точная сумма неизвестна/ от аграрной партии Чехословакии, которая дала возможность В.МУРАШКО а также остальным лидерам партии хлеборобов-демократов /ДОРОШЕНКО и др./ об"единить реакционную украинскую эмиграцию в группы хлеборобов-демократов, хлеборобов-державных, хлеборобов-гетманцев и т.д.

3

Конечно, Берлинскому Центру хлеборобов оказывали финансовую помощь немецкие реакционные круги. При помощи этой же Чехословацкой Земледельческой Едноты В.МУРАШКО, после окончания украинской с-х Академии, удалось устроиться в Государственном Лесном Управлении ЧСР на Подкарпатской Руси в качестве лесного инженера. В.МУРАШКО, а также несколько его единомышленников, ведут в настоящее время на Подкарпатской Руси работу, отвечающую интересам чехословацкой аграрной партии. Связей с украинскими реакционными кругами В.МУРАШКО не порывал и находится в тесной связи с берлинским центром укр.контр-революции.

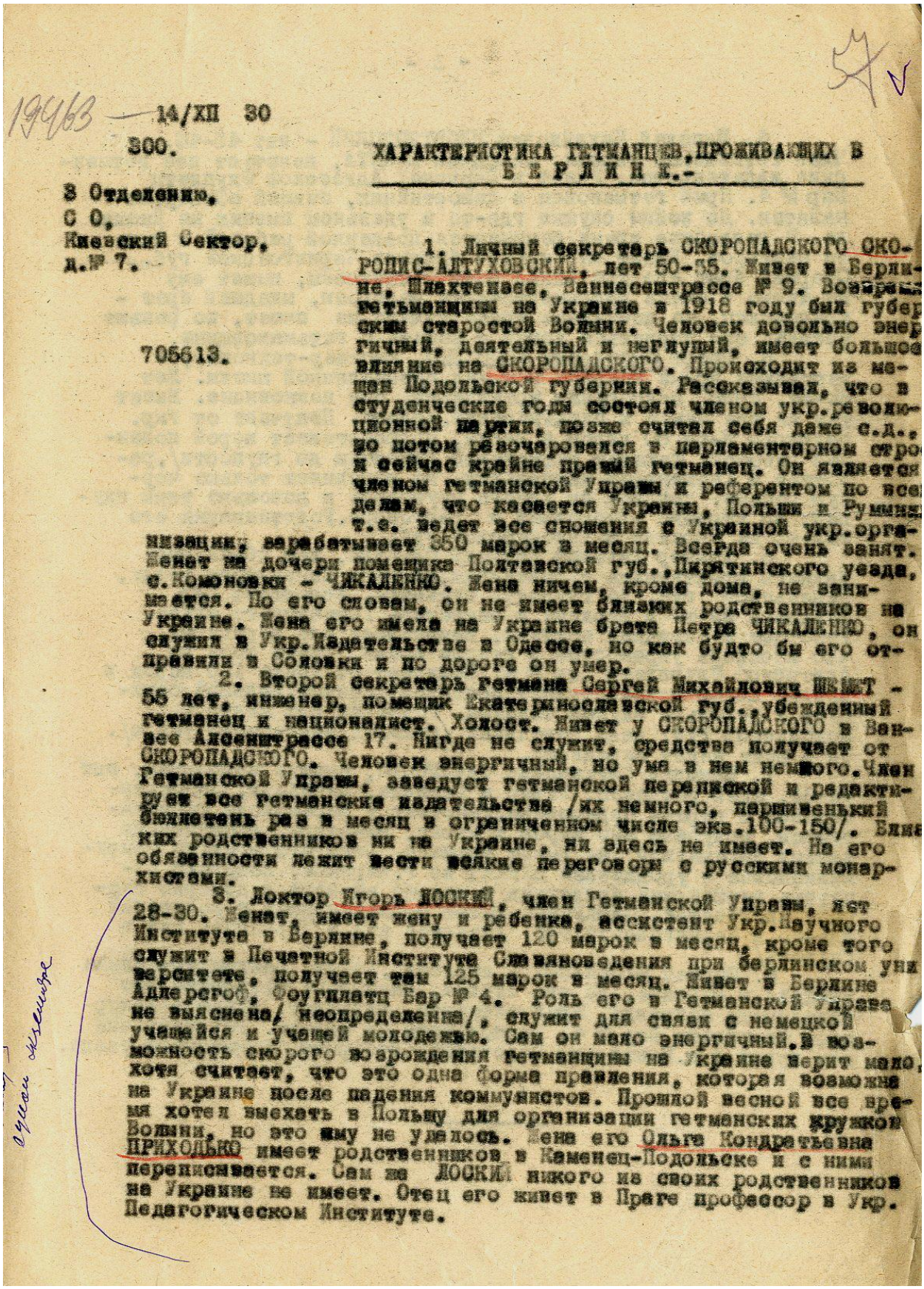
В.МУРАШКО ярый враг Советской власти и все время проповедует необходимость иностранной интервенции против Советского Союза. В.МУРАШКО весьма развитой человек, обладает большой силой воли. Ему приблизительно 41-42 г.

-0-0-0-0-0-

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. 12617, т. 11, арк. 2-3

№ 137

Характеристика гетьманців, які проживають у Берліні

19463 — 14/XII 30

300.

ХАРАКТЕРИСТИКА ГЕТМАНЦЕВ, ПРОЖИВАЮЩИХ В БЕРЛИНЕ.-

3 Отделению,
С О,
Киевский Сектор,
д.№ 7.

705613.

1. Личный секретарь СКОРОПАДСКОГО СКОРОПИС-АЛТУХОВСКИЙ, лет 50-55. Живет в Берлине, Шлахтензее, Ванзеебаннхофштрассе № 9. Возлагает надежды гетьманщины на Украине в 1918 году был губернским старостой Волыни. Человек довольно энергичный, деятельный и неглупый, имеет большое влияние на СКОРОПАДСКОГО. Происходит из мещан Подольской губернии. Рассказывал, что в студенческие годы состоял членом укр.революционной партии, позже считал себя даже с.д., но потом разочаровался в парламентарном строе и сейчас крайне правый гетьманец. Он является членом гетманской Управы и референтом по всем делам, что касается Украины, Польши и Румынии, т.е. ведет все сношения с Украиной укр.организациями, зарабатывает 350 марок в месяц. Всегда очень занят. Женат на дочери помещика Полтавской губ., Пирятинского уезда, с.Комоновки - ЧИКАЛЕНКО. Жена ничем, кроме дома, не занимается. По его словам, он не имеет близких родственников на Украине. Жена его имела на Украине брата Петра ЧИКАЛЕНКО, он служил в Укр.Издательстве в Одессе, но как будто бы его отправили в Соловки и по дороге он умер.

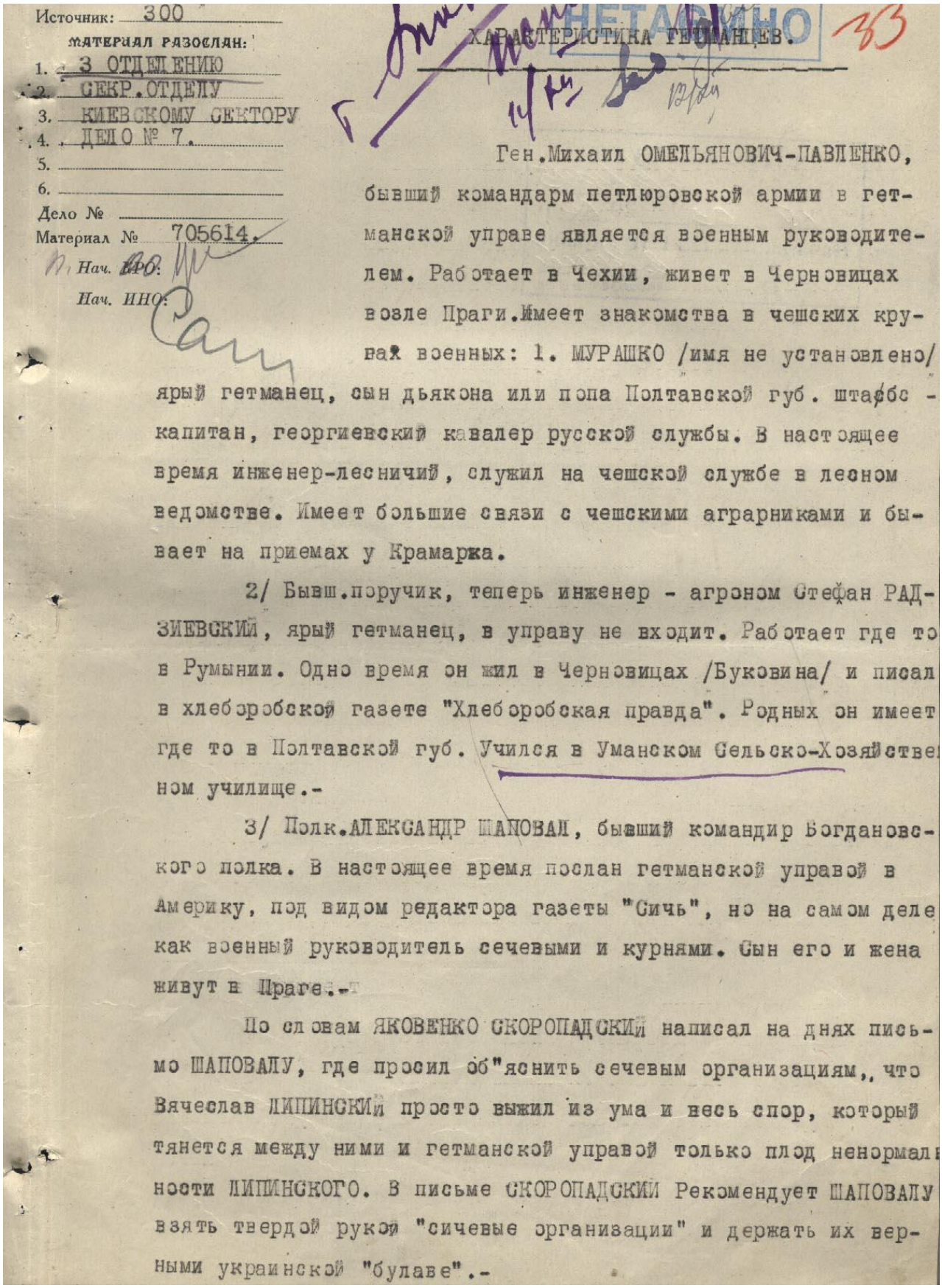
2. Второй секретарь гетмана Сергей Михайлович ШМИТ - 55 лет, инженер, помещик Екатеринославской губ., убежденный гетьманец и националист. Холост. Живет у СКОРОПАДСКОГО в Ванзее Алсенштрассе 17. Нигде не служит, средства получает от СКОРОПАДСКОГО. Человек энергичный, но ума в нем немного. Член Гетманской Управы, заведует гетманской перепиской и редактирует все гетманские издательства /их немного, первенький бюллетень раз в месяц в ограниченном числе экз.100-150/. Ближних родственников ни на Украине, ни здесь не имеет. На его обязанности лежит вести всякие переговоры с русскими монархистами.

3. Доктор Игорь ДОСКИЙ, член Гетманской Управы, лет 28-30. Женат, имеет жену и ребенка, ассистент Укр.Научного Института в Берлине, получает 120 марок в месяц, кроме того служит в Печатной Институте Славяноведения при берлинском университете, получает там 125 марок в месяц. Живет в Берлине Адлерсгоф, Фоугштатц Бар № 4. Роль его в Гетманской Управе не выяснена/ неопределенна/, служит для связи с немецкой учащейся и учащей молодежью. Сам он мало энергичный. В возможность скорого возрождения гетманщины на Украине верит мало, хотя считает, что это одна форма правления, которая возможна на Украине после падения коммунистов. Прошлой весной все время хотел выехать в Польшу для организации гетманских кружков Волыни, но это ему не удалось. Жена его Ольга Кондратьевна ПРИХОДЬКО имеет родственников в Каменец-Подольске и с ними переписывается. Сам же ДОСКИЙ никого из своих родственников на Украине не имеет. Отец его живет в Праге профессор в Укр. Педагогическом Институте.

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. 12617, т. 3, арк. 57

№ 138

Характеристика гетьманців

Источник: 300
МАТЕРИАЛ РАЗОСЛАН:
1. 3 ОТДЕЛЕНИЮ
2. СЕКР.ОТДЕЛУ
3. КИЕВСКОМУ СЕКТОРУ
4. ДЕЛО № 7.
5.
6.
Дело №
Материал № 705614.
Нач. КРО:
Нач. ИНО:

ХАРАКТЕРИСТИКА ГЕТЬМАНЦЕВ.

Ген.Михаил ОМЕЛЬЯНОВИЧ-ПАВЛЕНКО, бывший командарм петлюровской армии в гетманской управе является военным руководителем. Работает в Чехии, живет в Черновицах возле Праги.Имеет знакомства в чешских кругах военных: 1. МУРАШКО /имя не установлено/ ярый гетманец, сын дьякона или попа Полтавской губ. штабс-капитан, георгиевский кавалер русской службы. В настоящее время инженер-лесничий, служил на чешской службе в лесном ведомстве. Имеет большие связи с чешскими аграрниками и бывает на приемах у Крамарка.

2/ Бывш.поручик, теперь инженер - агроном Стефан РАДЗИЕВСКИЙ, ярый гетманец, в управу не входит. Работает где то в Румынии. Одно время он жил в Черновицах /Буковина/ и писал в хлеборобской газете "Хлеборобская правда". Родных он имеет где то в Полтавской губ. Учился в Уманском Сельско-Хозяйственном училище.-

3/ Полк.АЛЕКСАНДР ШАПОВАЛ, бывший командир Богдановского полка. В настоящее время послан гетманской управой в Америку, под видом редактора газеты "Сичь", но на самом деле как военный руководитель сечевыми и курнями. Сын его и жена живут в Праге.-

По словам ЯКОВЕНКО СКОРОПАДСКИЙ написал на днях письмо ШАПОВАЛУ, где просил об"яснить сечевым организациям, что Вячеслав ЛИПИНСКИЙ просто выжил из ума и весь спор, который тянется между ними и гетманской управой только плод ненормальности ЛИПИНСКОГО. В письме СКОРОПАДСКИЙ Рекомендует ШАПОВАЛУ взять твердой рукой "сичевые организации" и держать их верными украинской "булаве".-

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. 10122, т. 7, арк. 33

№ 139

Українська громада в Германії

оп-I4

УКРАИНСКАЯ ГРОМАДА В ГЕРМАНИИ.

Избранная общим собранием управа украинской громады в Германии и утвержденная судом 28.3.1936 года, распределила работу следующим образом:

Голова - О.Скоропис-Иолтуховский

Зам головы - проф.И.Мирчук и

- подполк.инж.С.Лощенко

Секретарь - Ол.Згорлякевич

Казначей - Студент П.Смереканич

Члены: - полк.Бламаренко

- Феркуняк.

РЕФЕРЕНТЫ: а)внешних сношений с укр.и иностр.организациями - проф.И.Мирчук,

б)обще-организационная - подполк.С.Лощенко,

в)организации и связи с рабочими -Феркуняк,

г)секция быв.военных - полк.Бламаренко,

д)прессы - Смерсканич,

е)празднеств и представлений инж.Мельничук.

РЕВИЗИОННАЯ КОМИССИЯ:

проф.З.Кузеля

С.Криволап

З.Тымкив.

УСТАВНАЯ КОМИССИЯ: (по пересмотру устава Громады)

Дыминский,

Крупницкий,

Лощенко,

Феркуняк.

КОМИССИЯ ПО УСТАНОВЛЕНИЮ АРИЙСКОГО ПРОИСХОЖДЕНИЯ:

доктор-антрополг Р.Ендык

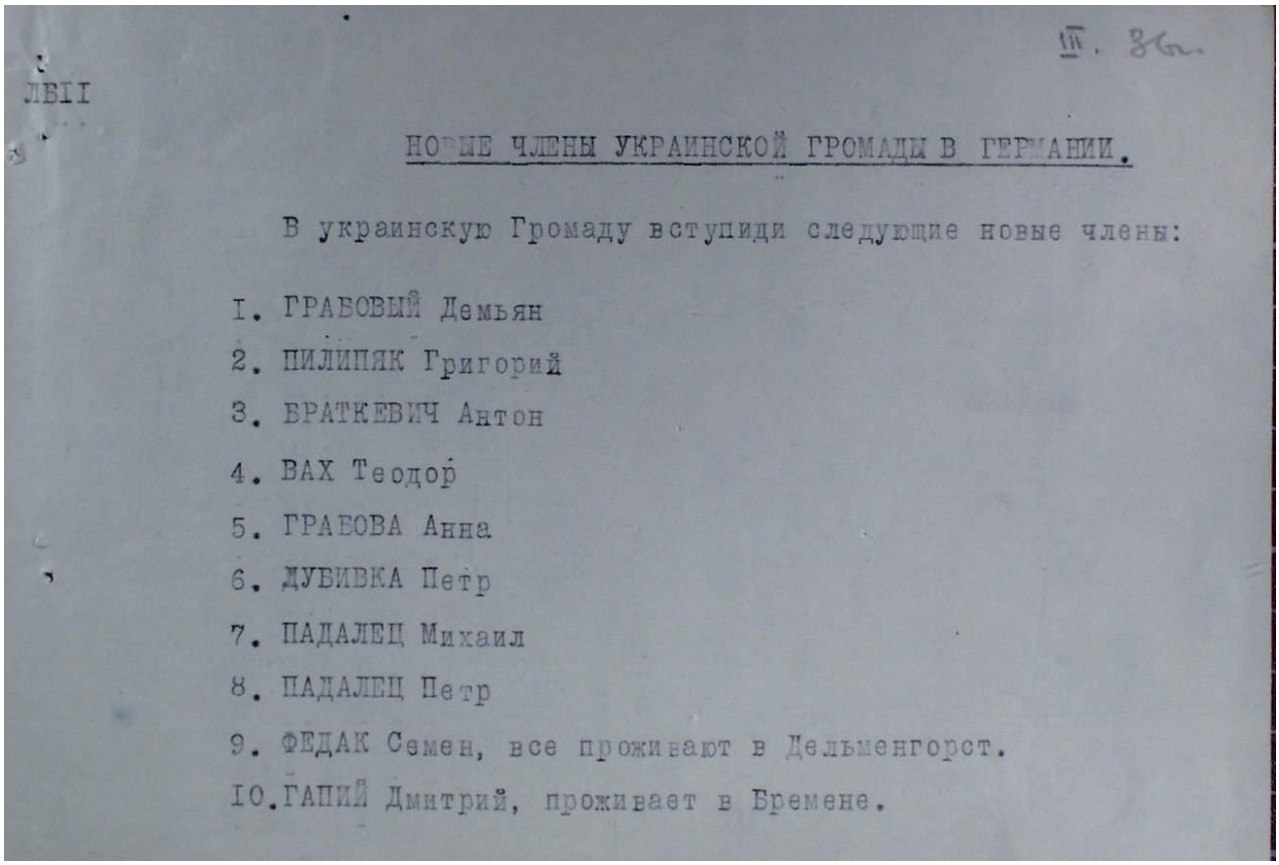
Кужим

С.Згорлякевич.

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. 7078, т. 3, арк. 92

№ 140

Нові члени української громади в Германії

ЛВІІ

IV. 8Gr.

НОВЫЕ ЧЛЕНЫ УКРАИНСКОЙ ГРОМАДЫ В ГЕРМАНИИ.

В украинскую Громаду вступиди следующие новые члены:

1. ГРАБОВЫЙ Демьян
2. ПИЛИПЯК Григорий
3. БРАТКЕВИЧ Антон
4. ВАХ Теодор
5. ГРАБОВА Анна
6. ДУБИВКА Петр
7. ПАДАЛЕЦ Михаил
8. ПАДАЛЕЦ Петр
9. ФЕДАК Семен, все проживают в Дельменгорст.
10. ГАПИЙ Дмитрий, проживает в Бремене.

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. 7078, т. 3, арк. 94

№ 141

Перелік членів С.Г.Д. у Відні

306

ЧЛЕНЫ "С Г Д" в В Е Н Е.

1. Ч А Й К А Климентий, капитан, теперь огородник, прож. Вена, Асперн, Парцелле 219.

2. СТАНИСЛАВСКИЙ Остап, профессор, секретарь и организатор "СГД", рождения 1884 года, урож. Либянъки, Проживает сейчас: Вена, IX район, около Франц йозеф бангору. Кинотеатр _____.

3. Доктор Осип НЕМИЛОВИЧ - был заместит. прож. Вена II, Беклинштрассе 68/7.

4. ГРЕЧИШКИН Павел, священник, рожд. 1901 года, урож. Харькова, жил по адресу: Вена 1. Поштрассе 2/31, перед приходом Красной Армии бежал на запад.

5. ДРИНУ Порфирий, 1897 года рождения, урож. Полтавы, певец, в Вене проживал в XII районе, _____ _____штрассе 122.

6. Профессор МИКИША Тарас, музыкант, 1896 года рождения, проживал в Вена IV, _____ 18/8.

7. МАЦЕЛИНСКИ Владимир, майор, был заместитель проводника, 1883 года рождения, урож. Броды, проживает в г. Вена УПШтитгассе 1/28, был арестован органами "Смерш".

8. ВОЙТЕНКО Григорий - старший лейтенант, теперь купец, проживает: Вена X./ _____/_____ _____ 130.

9. ГРЕЧКОВ Александр - генерал, бывший военный министр Украины, проживал: Вена 1. Шубертринг 14.

10. МАРУТЧАК Теодор - оберлейтенант, теперь журналист, проживал: Вена IV, Винторгассе 20/7.

11. Его жена -

12. БУРЯЧЕК - служащий, был в Киеве в министерстве транспорта, проживает Вена V, Гартенгассе 13 А.

307

13. Д. ЧЕРЕВКО - оберлейтенант, теперь столяр, в настоящее время переводчик при одном советском генерале на заводе в Вене. Проживает Вена 1Х. Берггассе 4/Ш/25. Родом из г. Хорола.

14. МИХАЙЛЕЦ Василий, был окружным комиссаром в Пирятине, Полтавской области, безработный, проживает Вена ХУП Вуртлштрассе.

15. ЯРЕМКО Михаил - студент, проживал Вена - Медлинг Гебербе___

16. НЕЧИПОР - учитель народной школы, потом дирижент хора, проживал Вена Ш, _____31/1 9.

17. БИЛЫК Варвара, проживала в Вена ХП, Линцерштрассе 299.

18. ДОВЖЕНКО Олекса , рабочая, прож. Вена Х Розентигельштрассе 106/8.

19. ДЕМИДОВЕЦ Михаил, проживал в ХУ1 районе гор. Вены, Абеллеганс 24/1/15. Он же член Российского Национал и Социал Движения, арестован органами " Смерш".

20. КАНАТОВ Иван, рабочий, прож. Вена П, Шротеберг 2/2.

21. ПАНЧИШИНА Тетьяна, рабочая, прож. Вена ХШ. Гиттельдорферштрассе 123.

22. СЕРГИЕНКО Петер/
23. СУПЕЦ Кириль / Прамбахкирхен/Верхня Донай/.

24. ЧЕТВЕРКОВ, прож. Вена У1. Мариагильферштрассе 95.

25. ЗАКРЕВСКИЙ Иван, лейтенант, прож. Вена ХП. _____.

26. ЛИСМАНОВИЧ Илия - рабочий, прож. Вена П, Енгартштрассе.

27. СУСАК Михаил, студент, проживает Вена ХУШ Вегринир штрассе 127/13.

28. ПРИПХАН Маркиян, моряк, прож. Вена УП, Вестбанштрассе 27/30.

29. ГАНКЕВИЧ Людмила, рожд. 1894 года, прож. Краков, округ Скала, Цагередорф, ад. Зигендорф Нижний Дунай

30. ТЕРЛЕЦКИЙ Александр - огородник, прож. Вена П, Гроче Шпермгассе 8.

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. 7078, т. 2, арк. 306-307

№ 142

Схема гетьманської організації (джерело “Шварц”)

Ист. "Шварц" 16 июня 1934 г.

СХЕМА ГЕТМАНСКОЙ ОРГАНИЗАЦИИ.

Среди украинской эмиграции существуют два гетманских течения:

Гетманцы стяговцы П.Скоропадского и гетманцы, неорганизованные, т.-е. по убеждению монархисты, но не могущие простить Скоропадскому его руссофильства. Последние по существу ничего не делают и интереса не представляют.

Гетманцы - стяговцы, т.-е. скоропадовцы имеют две организации:

I/ организация гетманцев, управляемая центром "Гетмановской Управой".

2/ Украинский Союз Хлеборобов-Державников.

В первую организацию может вступить всякий, признающий украинским гетманом только Скоропадского и его потомков. Во вторую организацию, т.-е. "Союз Хлеборобов" может вступить только тот, кто имеет собственность на Украине.

Центр гетмановский находится в Берлине, на Ванзее Альзен штр. I7.

РУКОВОДСТВО ОРГАНИЗАЦИИ.

Голова Управы гетман СКОРОПАДСКИЙ.

Члены: Александр Скоропис Иолтуховский Берлин
Ванзее - Ванзее штр. 9.
Семен Матвеевич ЛОШЕНКО, Ванзее шоссе штр. I9.
Михаил КУТЫЛО-ШТЕГЛИЦ - Брангель штр. I0.
Профессор Иван-Мирчук - Альтморк штр. З.А.
Даниил Скоропадский - Берлин-Ванзее, Альзен штр. I7.
Сергей Михайлович Шемет - Ванзее Шоссе штр. I3.
Сергей Кузьменко - Берлин Адлеисдорф Флугплац 4.
Граф Монтрезер, Варшава.

ЦЕНТР СОЮЗА УКРАИНСКИХ ХЛЕБОРОБОВ ДЕРЖАВНИКОВ.

Постоянным место центра по существу считается Прага, но члены этого центра разбросаны по разным городам. Единственный, кто сидит постоянно в Чехии, это председатель Союза Иосиф Мельник.

Председатель: Иосиф Мельник, в Подебрадах.

Члены: Сергей Шемет в Берлине.
Александр Скоропис Иолтуховский, в Берлине,
Семен Лощенко, в Берлине,
Теофил Косьруба во Львове
Валериан Мельник в Подебрадах,
Мурашко - Ужгород /Чехословакия/.

Перечисленные лица по существу являются руководящим центром гетманской организации.

Теперь остановлюсь на характеристиках руководителей организации.

I/ Александр Филоперович СКОРОПИС-ИОЛТУХОВСКИЙ, меш. гор. Каменец-Подольска, окончил университет в Киеве, во время войны был в Германии, где работал по организации украинцев в лагерях военно-пленных. Во время Скоропадского был губернатором Холмской губ. Очень неглупый, страшно предан Скоропадскому, до раболепства. Женат на дочери известного вам Чикаленко. В Управе ведет работу по переписке со всей эмиграцией. Помимо этого, ведет личные финансовые дела Скоропадского и служит для связи с германскими финансовыми кругами. Ведет очень трезвый образ жизни.

2/ Сергей Михайлович ШЕМЕТ. Помещик Лубенского уезда, Полтавской губ., бывш. владелец суконной фабрики в Лубнах. По образованию инженер-химик. Ведет очень трезвый образ жизни. Очень предан идее и Скоропадскому. В Управе заведует всей гетманской прессой и перепиской, ведет эскетический образ жизни. Человек сам по себе не далекий, но очень упорный.

3/ Даниил СКОРОПАДСКИЙ /сын гетмана/, инженер-электрик, ведет в Управе всю переписку с иностранцами. По характеру очень заносчивый и гордый.

4/ Михаил КУТЫЛО, кулак Киевской губ., по образованию ученый агроном. Считается секретарем гетманской управы, но фактически занимается записями протоколов заседаний. Роль его в Управе незначительная, т.к. всю работу секретного характера ведет Шемет.

5/ Граф МОНТРЕЗОР /зять Скоропадского/, заведует работой хлеборобской организации в Варшаве и Львове и служит для связи с польскими правыми кругами.

6/ Сергей Кузьменко, сын крестьянина Подольской губ. Гайсынского уезда села Ковалевки. Казначей управы. Человек очень тупой и почти некультурный, предан идее и Скоропадскому, но почему-то особым доверием не пользуется.

7/ Семен Матвеевич ЛОШЕНКО. Полковник, инж.мех. С его слов известно, что он помещик Славяно-Сербска. На Украине имеет очень много родственников. Большим умом не блещет, но гордый и самомнительный.

В Управе ведет работу по организации военных и помимо этого он личный ад"ютант Скоропадского. Бабник. Любит выпить и поиграть в карты.

8/ Профессор Мирчук, член гетманской управы, бывш. офицер австрийской службы. На него возложено ректорство укр. науч. института.

ОБ УКРАИНСКОМ СОЮЗЕ ХЛЕБОРОБОВ ДЕРЖАВНИКОВ.

I/ Мельник Иосиф, помещик Киев. губ., по образованию уч. агроном. Уже довольно старый человек.

2/ Валериан Мельник, учен. агроном и доцент укр. сельхоз. академии в Падебрадах.

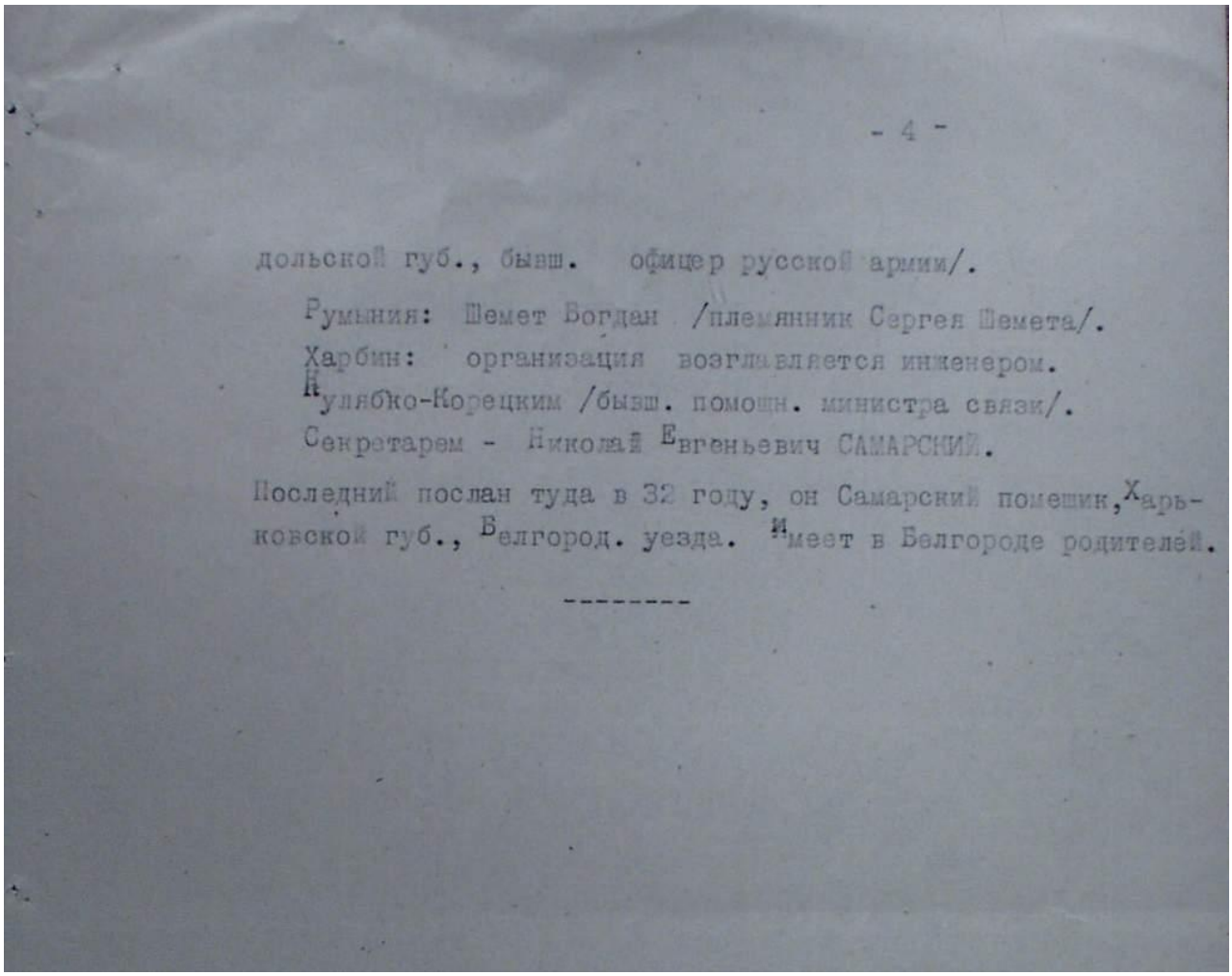
Выполняет работу секретарь союза.

3/ МУРАШКО, сам говорил, что он помещик Полтавской губ , но по слухам, он просто сын дьяка. Был офицером в русской армии. По образованию лесной инженер. Несмотря на самомнительность, довольно глупый.

4/ Теофил КОСЬРУБА /галичанин/

РУКОВОДСТВО ГЕТМАНСКИХ ОРГАНИЗАЦИЙ В ДРУГИХ СТРАНАХ.

Варшава: руководит работой граф Монтреалр. Чехословакия /Прага/ - полковник Борис ГОМЗИН, Франция - полковник ДУБОВЫЙ Иван Константинович. Америка и Канада - полковник ШАПОВАЛ Александр Иванович/крестьянин Полтав.губ., бывш. командир Богдановского полка/, его помощник ЗАПОРОЖЕЦ /крестьянин По-

- 4 -

дольской губ., бывш. офицер русской армии/.

Румыния: Шемет Богдан /племянник Сергея Шемета/.

Харбин: организация возглавляется инженером. Нулябко-Корецким /бывш. помощн. министра связи/.

Секретарем - Николай Евгеньевич САМАРСКИЙ.

Последний послан туда в 32 году, он Самарский помещик, Харьковской губ., Белгород. уезда. Имеет в Белгороде родителей.

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. 7078, т. 3, арк. 31-34

№ 143

Повідомлення джерела “Шварц” про діяльність гетьманської організації

оп-14

"Шварц"

23.6.36г. Дуче.

О гетманской организации.

Председатель управы — Павел Скоропадский.

Референт по иностранным делам — Даниил Скоропадский(сын гетмана).

Референт по сношению с эмиграцией(военной) — полк.Семеон Матвеевич Л[illegible]щенко, он же личный ад"ютант Скоропадского.
(адрес:Рульсдорф,крайс Пельтов,Потергоуер штр.5).

Референт по сношению со штатской эмиграцией и личный секретарь Скоропадского — Сергей Шемет,Берлин-Вильмерсдорф,Пфальцбургер штр.18.

Референт по связи с промышленными и финансовыми кругами Германии — Александр Силаретович Скоропадский(немецкий подданный,официально в организации не состоит).

Референт для связи с немецким научным миром — проф.Иван Мирчук.Берлин,Штеглиц,Альтмарк штр.3(немецкий под.официально в организац. не состоит).

Казначей организации — М.Кукин,Берлин Штеглиц, Врангель штр.10.

Представители организации в других странах:

Польша: граф Монтрезор - зять Скоропадского.

Чехия: полк.Гомаин Владимир.

Прик.Русь: Василий Мурашко (Ужгород)

Америка и Канада: Александр Шаповал (Чикаго)

Румыния: Генерал Дельвиг(в организ.не состоит).

Денежные средства организация получает:1) от немецких промышленников,2)финляндского президента(личный друг Скоропадского)и из Америки - от членов организации.

Полтуховский деморализовал председателя УНО д-ра Дробатого материальными обещаниями и создал видимость единения между Громадой и УНО (Украинское Национальное Об"единение). Это обстоятельство он громко рекламировал как среди немцев, так и в украинской прессе. (Даже парижский "Тризуб" писал про консолидацию украинцев в Берлине, львовское "Дило" поместило тоже на эту тему обширную статью скорописовского подголоска Зенона Кузеля; в этом же духе пишут и все гетманские органы).

Перед немцами Скоропис-Полтуховский, ловко оперируя всеми этими данными, заявил, что ему удалось об"единить всех украинцев в Берлине, кроме Исаевича, которого, конечно, он и не может привлекать, так как это суб"ект подозрительный.

После этой подготовительной работы, Скоропис-Полтуховский перешел к работе организационной:

1. Как председатель украинской громады в Берлине, Скоропис-Полтуховский вошел в сношения с Украинской парламентарной репрезентацией в Польше и добился того, что последняя уполномочила его быть ее представителем в Берлине.

Скоропис-Полтуховский уже об"явил всем циркулярно, что все галичане, возвращающиеся в Польшу, должны обращаться к нему и уже через него Укр.Парл.Репрезентация в Польше будет их гарантировать или не гарантировать свободу их пребывания в Галиции. Не нужно уменьшать значение этих функций Скоропис-Полтуховского специально для тех галичан в Берлине, которые намереваются вернуться в Польшу.

- 3.

П.Скоропис-Йолтуховский образовал при Украинской Громаде так называемую "арийскую комиссию". В циркуляре по украинской эмиграции Скоропис-Йолтуховский об"явил, что, так как разные немецкие учреждения при принятии на службу украинцев требуют документы об арийском происхождении, то эта комиссия и будет расследовать такие дела и выдавать соответствующие удостоверения, которые по определению "компетентных немецких учреждений" и будут являться достаточными для этой цели.

Ш. В целях регистрации всех украинцев, проживающих в Германии, Скоропис-Йолтуховский разослал всем украинцам обширную анкету, заявив, что эта анкета будет лишь предоставлена в распоряжение компетентных немецких учреждений.

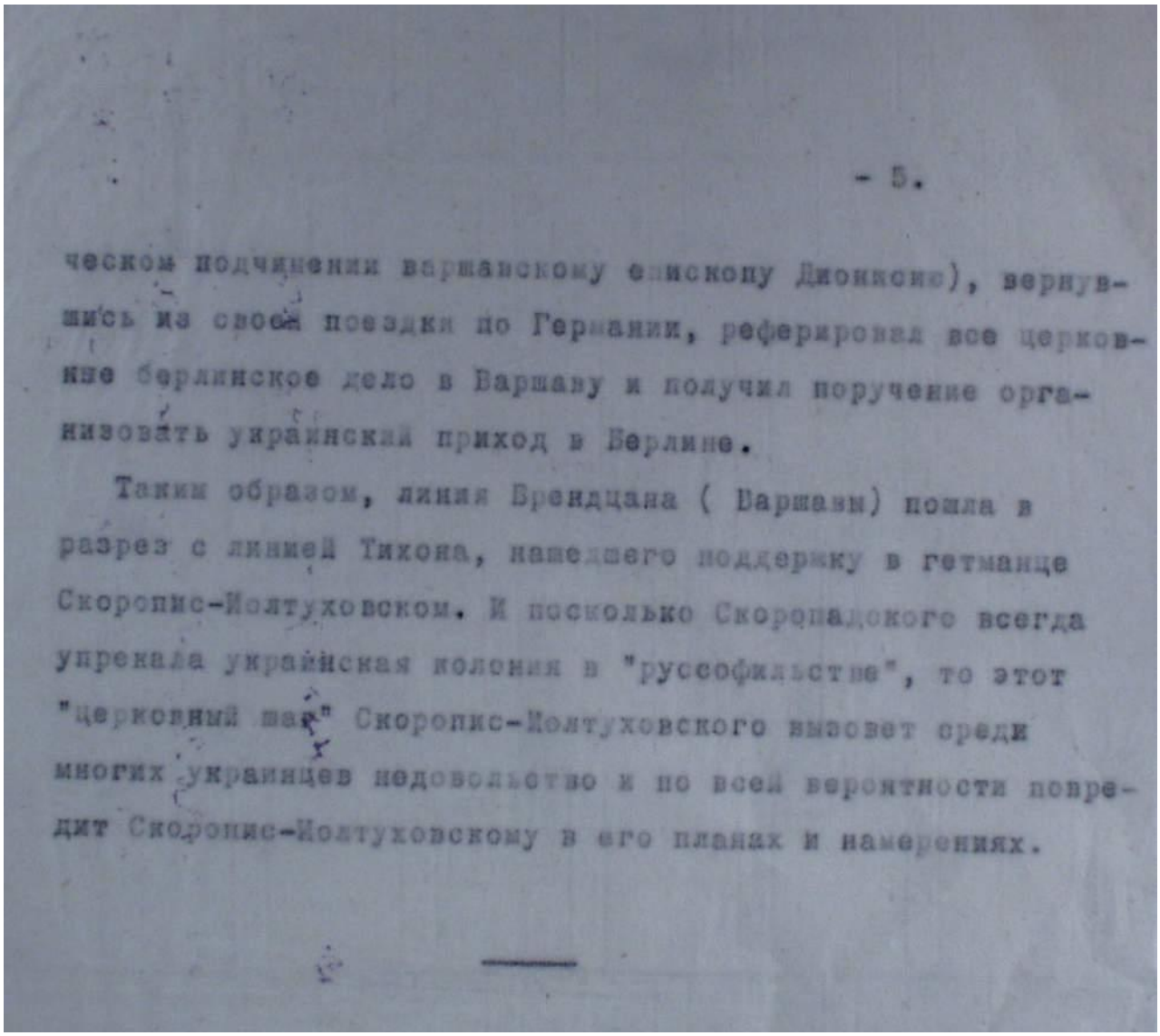
IУ. На этих днях Скоропис-Йолтуховский разослал снова всем украинцам в Германии (не только членам Громады), новый циркуляр и новую анкету в целях образования украинского православного прихода в Берлине. В этом циркуляре Скоропис-Йолтуховский пишет, что он вел переговоры с берлинским русским епископом Тихоном и последний выразил согласие (и это его согласие уже получило соответствующее одобрение в Карловицах) на создание в Берлине украинского прихода в его (Тихона) подчинении. Тихон согласен немедленно по достижении соглашения с украинцами, посвятить в священники украинского прихода кандидата гетманцев студента теологии Ловчого.

Для церковной службы Тихон представляет украинцам в условленные дни и часы Берлинский собор. Вся церковная

служба и проповеди будут вестись на украинском языке. Содержание прихода будет состоять из процентных отчислений того общего церковного государственного налога, которым в ближайшее время будут обложены все православные в Германии. В целях установления примерного количества этих будущих украинских прихожан и разослана Скоропис-Полтуховским эта анкета.

Из всех вышеуказанных четырех предписаний Скоропис-Полтуховского, это последнее (церковное) психологически и политически наименее удачное. В то время как первые две меры (представительство Укр. Пар. Репрезентации, арийская комиссия) могут увеличить влияние Скоропис-Полтуховского среди украинцев в Берлине, последняя мера может его лишь ослабить и скомпрометировать как раз в наиболее уязвимом его,как гетманца,месте. Дело в том, что Тихон, после его официального приглашения, получил средства и всякую поддержку немцев для организации им православных в Германии. Тихону было немцами специально подчеркнуто, что его миссией является не только организация православных русских, но и обслуживание украинцев, грузин, болгар и прочее. Понятно, что Тихон весьма заинтересован тем, чтобы показать немцам, что ему удалось организовать украинцев. Кроме того, подобное соглашение было бы весьма интересно и для всего русского бело-эмигрантского фронта и наносило бы удар по украинским устремлениям к автокефалии.

Чтобы парировать этот возможный удар, украинский протоиерей Парижа Брендцан (который находится в иерархи-

- 5.

ческом подчинении варшавскому епископу Дионисию), вернувшись из своей поездки по Германии, реферировал все церковное берлинское дело в Варшаву и получил поручение организовать украинский приход в Берлине.

Таким образом, линия Брендцана (Варшавы) пошла в разрез с линией Тихона, нашедшего поддержку в гетманце Скоропис-Иолтуховском. И поскольку Скоропадского всегда упрекала украинская колония в "руссофильстве", то этот "церковный шаг" Скоропис-Иолтуховского вызовет среди многих украинцев недовольство и по всей вероятности повредит Скоропис-Иолтуховскому в его планах и намерениях.

———

ГДА СЗРУ, ф. 1, спр. 7078, т. 3, арк. 83-87